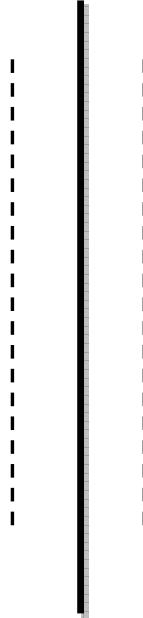

मन्त्रालयगत प्रगति विवरण (आर्थिक वर्ष २०७०/०७१)

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
२०७१

प्राक्कथन

सार्वजनिक श्रोत र साधनको परिचालन गर्दा पारदर्शी एवं उत्तरदायी ढंगबाट गर्नु पर्दछ । विधिको शासनमा विश्वास राख्ने लोक कल्याणकारी राज्यले नागरिकबाट प्राप्त भएको अधिकार र श्रोतको प्रयोगको सम्बन्धमा नागरिकलाई नै जानकारी गराउने पद्धतीको अवलम्बन गर्दा राज्य प्रति नागरिकहरूको विश्वास बढ्दै जान्छ । नागरिक विश्वासयुक्त राज्यको निर्माण गर्नु राज्यको ध्येय भएको यथार्थतामा सार्वजनिक निकायहरूका क्रियाकलाप र ती निकायहरूबाट भएको खर्चको वास्तविकता नागरिकहरू समक्ष प्रस्तुत गर्ने प्रणाली स्थापित गर्नु पर्ने हुन्छ । सुशासनलाई राज्य संचालनको आदर्शको रूपमा स्वीकार गरिने राज्यमा सार्वजनिक निकायहरूका गतिविधिलाई पारदर्शी र उत्तरदायी बनाउने कार्यले सुशासनको अवधारणालाई व्यवहारमा रूपान्तरण गराउने आधार तयार गर्दछ ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ९३ (२) बमोजिम प्रत्येक वर्ष आय व्ययको विवरण व्यवस्थापिका-संसद समक्ष प्रस्तुत गर्दा अघिल्लो आर्थिक वर्षमा प्रत्येक मन्त्रालयलाई विनियोजित रकम र सो रकमबाट तत् तत् मन्त्रालयले हाँसिल गरेको प्रगति समेत प्रस्तुत गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । नेपाल सरकारका मन्त्रालयहरू नेपाल सरकारको तर्फबाट घोषणा गरिएका नीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार छन् । ती निकायहरूलाई प्रत्येक वर्ष विनियोजन ऐनबाट उपलब्ध गराइएको श्रोत/साधन परिचालनको सन्दर्भमा जनप्रतिनिधि मार्फत नागरिक प्रति उत्तरदायी बनाउन, श्रोतको समूचित र उद्देश्यमूलक परिचालनको आधार तयार गर्न र ती निकायहरूको कार्य सम्पादनमा सुशासनको मान्यतालाई स्थापित गराउन यो विवरण तयार गरिएको छ । प्रस्तुत विवरणमा आर्थिक वर्ष २०६९।७० मा प्रत्येक मन्त्रालयलाई छुट्याइएको रकम र सोको यथार्थ खर्च एवम् आ.व. २०७०।७१ को विनियोजन र पहिलो दश महिनाको अनुमानित खर्चको विवरणका अतिरिक्त ती खर्चहरूबाट प्रत्येक मन्त्रालयले हाँसिल गरेको उपलब्धी सहित तीनका गतिविधि र मन्त्रालय सम्बन्धी अन्य विवरणहरू समावेश गरिएका छन् ।

उपर्युक्त विवरणहरूका अतिरिक्त आ.व. २०७०।७१ को ज्येष्ठ मसान्तसम्म नेपाल सरकारलाई प्राप्त भएका वैदेशिक सहायताका विवरण एवम् सोही अवधिमा आर्थिक ऐन, २०७० बमोजिम सम्बन्धित निकायहरूको सिफारिसका आधारमा प्रदान गरेको राजस्व छुटको विवरण समेत समावेश गरिएको छ । अन्तमा, यो विवरणबाट व्यवस्थापिका-संसदका माननीय सदस्यहरूलाई गत वर्ष नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालयबाट सम्पादन भएका कार्यहरू र श्रोत परिचालनको अवस्थाको बारेमा जानकारी हुनुका साथै सम्बन्धित क्षेत्रमा सरोकार राख्ने सरोकारवालाहरूलाई समेत उपयोगी हुन्छ भन्ने विश्वास मैले लिएको छु ।

असार, २०७१

डा. रामशरण महत
अर्थ मन्त्री

प्रस्तुत प्रगति विवरणको सम्बन्धमा

- प्रस्तुत प्रगति विवरणमा आ.व २०६९ र आ.व २०७० को विनियोजन ऐन बमोजिम नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालयहरूलाई आ.व २०६९/७० र आ.व २०७०/७१ मा विनियोजित बजेट र ती मन्त्रालयहरूले तत् तत् आ.व. मा गरेका खर्च र सो बाट हाँसिल गरिएका उपलब्धीहरूको विवरणहरू समावेश गरिएका छन् ।
- मन्त्रालयको निमित्त विनियोजित बजेटबाट भएको खर्चको विवरण मध्ये आ.व. २०६९/७० को वास्तविक खर्च र आ.व. २०७०।७१ को पहिलो दश महिनाको अनुमानित खर्चको विवरण संलग्न गरिएको छ ।
- यस प्रगति विवरणमा उल्लिखित विभिन्न मन्त्रालयहरूको कार्य क्षेत्र नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ (संशोधन सहित) बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।
- प्रस्तुत विवरणमा उल्लेख गरिएका सूचना तथा तथ्याङ्क, प्रगति विवरण लगायतका जानकारीहरू सम्बन्धित मन्त्रालयहरूले उपलब्ध गराएका सूचनाका अतिरिक्त महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना प्रणालीमा आधारित रही प्रस्तुत गरिएको छ ।

अर्थ मन्त्रालय

विषय-सूची

क्र.सं	विषय	पृष्ठ संख्या
(क)	संवैधानिक निकाय/मन्त्रालयगत व्यय विवरण	क-ख
१	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	१-१९
२	अर्थ मन्त्रालय	२०-७३
३	उद्योग मन्त्रालय	७४-९०
४	ऊर्जा मन्त्रालय	९१-११०
५	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१११-१२२
६	कृषि विकास मन्त्रालय	१२३-१७५
७	गृह मन्त्रालय	१७६-१९२
८	परराष्ट्र मन्त्रालय	१९३-२०३
९	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	२०४-२१८
१०	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	२१९-२४०
११	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	२४१-२५७
१२	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	२५८-२७९
१३	रक्षा मन्त्रालय	२८०-२८८
१४	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	२८९-३०८
१५	वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	३०९-३२८
१६	विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	३२९-३४८
१७	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	३४९-३५९
१८	शिक्षा मन्त्रालय	३६०-३७९
१९	श्रम तथा रोगजार मन्त्रालय	३८०-३९७
२०	संङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	३९८-४२१
२१	सँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	४२२-४४८
२२	सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय	४४९-४६२
२३	सहरी विकास मन्त्रालय	४६३-४९२
२४	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	४९३-५००
२५	सिँचाइ मन्त्रालय	५०१-५२४
२६	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	५२५-५४०
२७	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	५४१-५६५
अनुसूची: १. वैदेशिक सहयोग सम्बन्धमा भएका सम्झौताहरूको विवरण २. विभिन्न कार्यालय, संघ, संस्था तथा व्यक्तिहरूलाई दिईएको राजस्व छुटको विवरण		

संबैधानिक निकाय/मन्त्रालयगत व्यय विवरण

रु. हजारमा

अनुदान संख्या	निकायगत विवरण	आ.ब २०६९।७० को यथार्थ खर्च	आ.ब २०७०।७१ को स्वीकृत बजेट	आ.ब २०७०।७१ को संशोधित अनुमान
१०१	राष्ट्रपति	२२२,९२९	२११,०३६	२२१,९८८
१०२	उपराष्ट्रपति	३४,७५५	३१,३२०	२६,२८६
२०२	संविधान व्यवस्थापिका संसद	१८६,३१२	८१७,४४८	६४९,७७२
२०४	सर्वोच्च अदालत	१,७८९,०९६	३,३२०,६६९	२,८६९,४५३
२०६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१५५,४८५	२७३,८२१	४२३,३२८
२०८	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	२३९,१६२	४४५,९५६	२८८,९७५
२१०	लोक सेवा आयोग	३४१,६०८	३८६,३७७	३८४,२८७
२१२	निर्वाचन आयोग	३८९,००२	३७९,१७२	३१८,७४४
२१४	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	६१,३२०	११८,६७१	७१,३४३
२१६	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	३२०,५७४	५५८,५२४	४०७,०४०
२१८	न्याय परिषद्	१३,६३१	२४,१३१	२९,५०३
३०१	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	३,०७५,५३६	५,०७८,६४५	२,९६१,९२४
३०५	अर्थ मन्त्रालय	३,५८८,३९९	७,१०४,९९०	४,९२२,१५१
३०७	उद्योग मन्त्रालय	१,३३०,९९४	३,२४८,६७७	२,०८१,९४१
३०८	उर्जा मन्त्रालय	६०९,५७५	१,६६६,२१७	१,३४४,९५६
३११	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	८१,२१३	१३१,८१०	१११,३६१
३१२	कृषि विकास मन्त्रालय	११,५४६,६३०	२१,४०३,१२७	१७,६३४,१२९
३१४	गृह मन्त्रालय	२३,७३५,२१५	३५,५६४,३२५	३६,३९०,७९२
३२५	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	२,२३९,९०४	२,८४१,४७८	३,१९६,२४६
३२६	परराष्ट्र मन्त्रालय	२,२१८,२३३	२,६५३,२७०	२,५३७,४५९
३२९	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	४,७५८,४५७	८,६३४,९५५	७,३७४,२०५
३३०	वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	८१०,५२४	१,२७३,४१५	१,४७५,०२५
३३१	विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	२,१७१,८११	५,६४०,९५८	४,२५१,७०२

(क)

३३६	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	१,९३०,३६७	३,१०४,५९३	२,७२७,०५४
३३७	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	२५,४६२,४६०	३५,२७६,७९६	२८,५२१,७८२
३४०	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	८२७,५१५	१,५८४,६६६	१,२९६,७५३
३४३	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	६५५,९८७	१,२६५,७६७	१,३०८,८४८
३४५	रक्षा मन्त्रालय	२१,१०८,९६९	२७,५७६,५४३	३०,७२१,७४९
३४७	सहरी विकास मन्त्रालय	७,९५३,०२७	१८,२७३,११०	१५,१३९,३१७
३४९	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	११,९८१,६३२	४,७९९,७२८	४,१६४,७२३
३५०	शिक्षा मन्त्रालय	६२,४२९,७७९	८०,९५८,०८०	७९,३५६,६१५
३५२	सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	६३२,८३१	९५६,०७३	७३२,८८५
३५६	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	४४९,४७५	७७१,४३०	५७८,३३५
३५७	सिंचाइ मन्त्रालय	१०,२१४,९४२	१२,५६५,५४६	१०,२९६,२६५
३५८	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	२,५६९,४३७	३,८७९,३५०	३,३५९,७८०
३६५	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	३३,७३६,२६१	४६,५४२,८११	४३,६५७,९११
३७०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	१९,०४९,०३७	३०,४३२,१९६	२२,२३१,३८५
३७१	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	५७५,२४४	८४०,६७१	६१४,९४२
३९१	राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय	४८०,३०१	७८५,१२३	४७४,६७७
५०१	अर्थ मन्त्रालय- वित्तीय व्यवस्था	२१,४३५,९६७	३६,३१४,४४१	२७,३९२,५१२
५०२	अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	३१,६७३,६०२	३९,३३३,२८२	३९,२१२,३६४
५०३	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	१४,२००,२८९	१७,३४५,६७८	१६,३७२,५६०
५०४	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	२,९९२,९७८	४,३८२,७९७	३,९९३,८७३
६०१	अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	२५,९६२,३४९	३१,६३८,१५०	२६,३०७,३६९
६०२	अर्थ मन्त्रालय - विविध	२,३९५,१६६	१६,८०४,१७७	१,४१७,७१२
	कूल जम्मा	३५८,६३७,९८०	५१७,२४०,०००	४४९,८५२,०२१

(ख)

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि:

सार्वजनिक प्रशासनको सर्वोच्च निकायको रूपमा रहेको यस कार्यालयले समग्र सार्वजनिक नीति तर्जुमाको संयोजन तथा नीति कार्यान्वयनको अनुगमनको कार्य गरी सार्वजनिक नीतिको प्रभावकारीतालाई प्रवर्द्धन गर्दछ । विधेयक तथा अध्यादेश स्वीकृतिको प्रकृत्यालाई अगाडि बढाउने, नियम तथा आदेशको स्वीकृति तथा जारी गराउने कार्य गर्नुका साथै नेपाल सरकारको अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन नीति तथा रणनीतिको तर्जुमा, स्वीकृति तथा कार्यान्वयनको अनुगमन र मूल्याङ्कनको कार्य यस कार्यालयले गर्दछ । सार्वजनिक नीतिहरू कार्यक्रमको माध्यमबाट अन्ततः सार्वजनिक सेवामा परिणत हुने हुँदा मुलुकमा समग्र सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अनुगमन समेत गरी नीति कार्यान्वयनको उद्देश्य प्राप्तिसमा यस कार्यालयले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको हुन्छ । यस कार्यालयले विभिन्न मन्त्रालयहरूबाट भएका कार्यको रेखदेख, नियन्त्रण, निरीक्षण, समन्वय तथा अनुगमन र मूल्याङ्कनका साथै देशको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्रशासनिक, गतिविधि तथा शान्ति सुव्यवस्थाको अद्यावधिक जानकारी लिने तथा अनुगमन गर्ने कार्य गर्दछ । केन्द्रीयस्तरमा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास, शासकीय सुधार तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रण, प्रशासनिक पुनःसंरचना, द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि, सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन, मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरू समेत यस कार्यालयले गरि रहेको छ ।

२. दीर्घकालीन सोच:

प्रशासन यन्त्रलाई सक्षम, विश्वसनीय र परिणाममुखी बनाउन कार्यालयलाई सुशासनको नेतृत्वदायी र उत्कृष्ट निकायको रूपमा स्थापित गर्ने ।

३. उद्देश्य:

- समग्र प्रशासन यन्त्रलाई सक्षम, विश्वसनीय, परिणाममुखी र जनउत्तरदायी बनाउने ।
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई दक्ष र प्रभावकारी बनाउन भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्ने ।
- सार्वजनिक नीति तथा योजना कार्यान्वयनलाई दक्ष र प्रभावकारी बनाउने ।
- मानवअधिकारको प्रवर्द्धन गर्ने ।

४. रणनीतिहरू:

- अनुगमन एवं मूल्याङ्कन मार्फत केन्द्रीय निकायहरूको स्तरीकरण गर्ने ।
- भौतिक पूर्वाधारको विकास र सुधार गर्ने ।
- मानव संशाधन विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- विद्युतीय शासन प्रणालीको विकास गर्ने ।
- नीति विश्लेषणलाई प्रभावकारी बनाउन डेस्क प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने ।
- नतिजामूलक व्यवस्थापन पद्धति लागू गर्ने ।
- गुनासो व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्ने ।
- सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा आयोजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस कार्यालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार छन्:

- मन्त्रिपरिषद्को कार्य ।
- नेपाल सरकारको कार्य विभाजन र मन्त्रालयहरूको गठन, विघटन तथा सङ्गठन संरचना हेरफेर ।
- नेपाल सरकारको कार्यसम्पादन नियमावली ।
- विभिन्न मन्त्रालयको कार्यको रेखदेख, नियन्त्रण, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण, समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ।
- मन्त्रिपरिषद्का निर्णयको कार्यान्वयन तथा सोको अनुगमन ।
- विधेयक, अध्यादेश, नियम तथा आदेशको तर्जुमा, स्वीकृति वा जारी ।
- नेपाल सरकारको अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन नीति तथा रणनीतिको तर्जुमा, स्वीकृति, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- देशको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्रशासनिक गतिविधि तथा शान्ति सुव्यवस्थाको अद्यावधिक जानकारी तथा अनुगमन ।
- व्यवस्थापिका-संसद्को अधिवेशन आह्वान र अन्त्य ।
- केन्द्रीयस्तरमा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास तथा अनुगमन ।
- शासकीय सुधार, सुशासन तथा सङ्घीय ढाँचाको प्रशासन पुनःसंरचना ।

- द्विपक्षीय वा बहुपक्षीयस्तरमा भएका सन्धि, सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन ।
- प्रधानमन्त्रीको निर्देशन कार्यान्वयन ।
- मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन ।
- सुशोभन ।
- विपद् व्यवस्थापनको अद्यावधिक जानकारी र निर्देशन ।
- भ्रष्टाचार विरुद्धको नीति, योजना तथा त्यसको कार्यान्वयन ।
- प्रधानमन्त्री दैवीप्रकोप/सहायता कोष सञ्चालन ।
- प्रधानमन्त्रीको आन्तरिक तथा बाह्य जनसम्पर्क र सञ्चार ।
- प्रचलित कानून बमोजिम प्रमाणीकरण गर्नुपर्ने लिखत ।
- क्षेत्रीय प्रशासन ।
- लगानी बोर्ड ।
- नयाँ नेपाल निर्माण कोष ।
- अदालतको फैसला कार्यान्वयनको अनुगमन ।
- राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको कार्यालय ।
- संवैधानिक परिषद् ।
- अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ।
- लोकसेवा आयोग ।
- राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग ।
- राष्ट्रिय योजना आयोग ।
- राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र ।
- सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय ।
- नेपाल ट्रेडको कार्यालय ।
- गरिबी निवारण कोष ।
- प्रधानमन्त्री र मन्त्रिपरिषद् सम्बन्धी अन्य कार्यहरू ।

६. कानूनी व्यवस्था:

❖ ऐन तथा नियमावलीहरू:

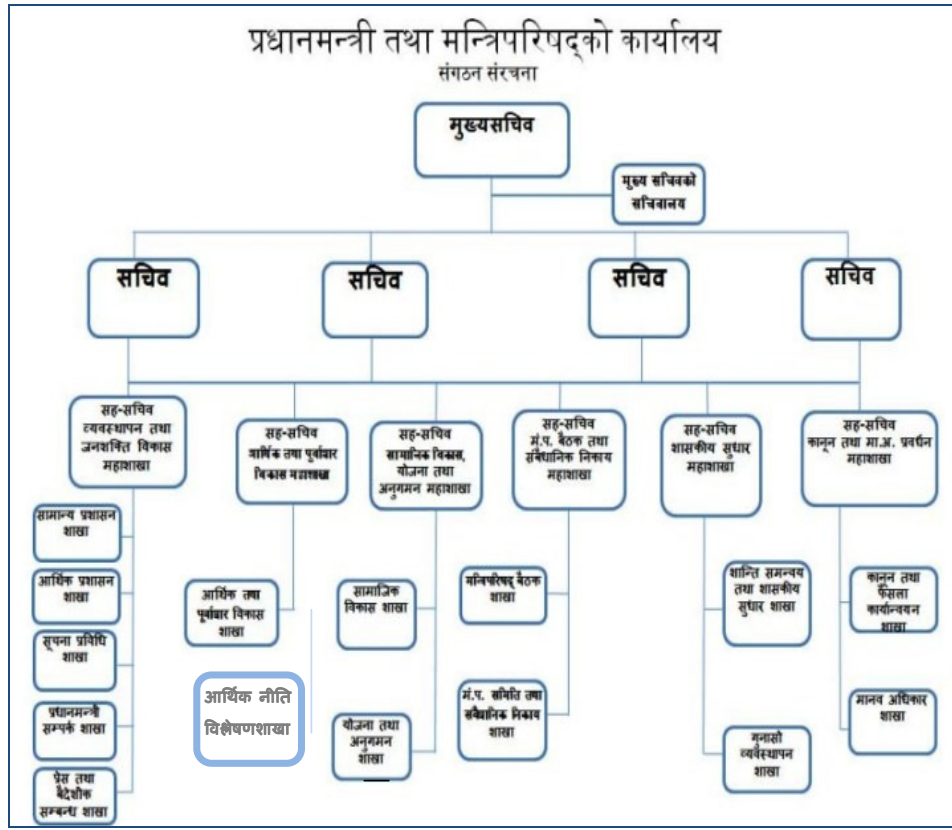
- नेपाल सरकार(कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९
- नयाँ नेपाल निर्माण कोष (सञ्चालन) नियमावली, २०६८

- प्रधानमन्त्री सहायता कोष नियमावली, २०५९
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) नियमावली, २०६५
- लगानी बोर्ड ऐन, २०६८

❖ निर्देशिका तथा कार्यक्रमहरु:

- सुदुरपश्चिम क्षेत्र विकास गठन आदेश, २०६९
- कर्णाली क्षेत्र विकास गठन आदेश, २०६९
- नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान गठन आदेश, २०६९
- गरीब घरपरिवार परिचयपत्र कार्यविधि, २०६९
- सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका, २०६५
- लैङ्गिक विभेदमा आधारित हिंसाविरुद्ध कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०६८
- शासकीय तथा आर्थिक सुधारको तत्कालिन कार्ययोजना, २०६९
- आयोजना सहजीकरण समिति, २०६९
- क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७०
- "हेलो सरकार" कक्ष सञ्चालन निर्देशिका, २०६८
- सेवा केन्द्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०६५
- सेवा अभियान निर्देशिका, २०६५
- व्यावसायिक अनुमति सम्बन्धी विद्युतीय-पोर्टल (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) निर्देशिका, २०६९
- फरक किसिमले सक्षम (अपाङ्ग) व्यक्तिहरु विरुद्ध हुने भेदभाव अन्त्य र उनीहरुको उत्थान, विकास र अधिकारको प्रवर्द्धन सम्बन्धी संयन्त्र, २०६८
- जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत अन्त्य तथा दलितहरुको अधिकार प्रवर्द्धन संयन्त्र, २०६८
- राष्ट्रिय स्वयं सेवा अभियान निर्देशिका, २०६९
- सार्वजनिक निकायको बैठक तथा कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०६९

७. संगठन संरचना:

८. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अन्तर्गत कायम रहेका निकायहरू:

- मन्त्रिपरिषद् ।
- प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय ।
- सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय ।
- राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र ।
- पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय ।
- मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय ।
- पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय ।
- मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय ।
- सुदूरपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय ।

- नेपाल ट्रष्टको कार्यालय ।
- लगानी बोर्डको कार्यालय ।
- गरिबी निवारण कोष ।
- सूचना प्रविधि विकास आयोजना ।
- कर्णाली विकास आयोग ।
- सुदुर पश्चिम विकास आयोग ।
- नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान ।

९. आर्थिक वर्ष २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय तर्फ:

- मुख्यसचिवको संयोजकत्वमा बस्ने केन्द्रीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको ४ वटा बैठकहरू सम्पन्न भएका छन् । प्रत्यक्ष जनसरोकारसंग सम्बन्धित विषयहरू सम्बोधन भएका यी बैठकहरूबाट जम्मा ३२ वटा निर्णयहरू भई कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकायमा पठाइएका छन् । साथै दशैं, तिहार, छठजस्ता चाडपर्वमा खाद्यान्नको आपूर्ति तथा वितरण व्यवस्था एवं यातायात क्षेत्रको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले ४० बुँदे कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन समेत भएको छ ।
- नेपाल सरकारका सचिवहरूबाट अनुगमन भई प्राप्त विभिन्न जिल्लाका ४१ वटा प्रतिवेदनहरूको पूर्व कर्मचारी सेवा परिषद्द्वारा मूल्याङ्कन भएको छ । उत्कृष्ट 'क' वर्गमा परेका इलाम, दोलखा, तेह्रथुम, पर्वत, बाँके, वारा, हुम्ला र संखुवासभा जिल्लाका ८ वटा प्रतिवेदनहरू सार्वजनिक भएका छन् । साथै चालु आ.व. ०७०/७१ मा पनि संयुक्त अनुगमन कार्यक्रम अन्तर्गत विगतमा अनुगमन नभएका विभिन्न १७ जिल्लाहरू नेपाल सरकारका १७ सचिवहरूलाई अनुगमन गर्न तोकिएको छ ।
- २०७०/७१ को लागि विभिन्न ३१ मन्त्रालय/केन्द्रीय निकायहरूको कार्यसम्पादन सूचकहरू तयार गरी कार्यालयको पोर्टलमा Upload गरी Less Paper/Paperless अवधारणालाई अगाडि बढाइएको छ । उक्त कार्यसम्पादन सूचकको मासिक प्रगति अनलाईन मार्फत माननीय मन्त्रीज्यूहरूले समेत हेर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

यसका साथै राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाहरूको प्रगति विवरण समेत अनलाईन मार्फत लिने व्यवस्थालाई गत वर्षमा झै निरन्तरता दिइएको छ ।

- २०७० मंसिर महिनामा सिन्धुली जिल्लाका सरकारी कार्यालयका सूचना अधिकारीका लागि सूचनाको हक सम्बन्धी १ दिने अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गरिएको छ ।
- झापा र कास्की जिल्लाका सरकारी कार्यालयमा सूचनाको हक सम्बन्धी काम कारवाहीको अनुगमन गरिएको छ ।
- २०७० भाद्र देखि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको गतिविधि नामक मासिक बुलेटिन प्रकाशन गरिएको छ ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३(३) अनुसार सूचना वर्गीकरणको मस्यौदा तयार भएको छ ।
- सबै निजामती कर्मचारीहरूको एकीकृत ई-मेल सेवा (mail.nepal.gov.np) तयार गरी प्रयोगमा ल्याइएको छ ।
- Office Automation system प्रणाली विकास गरी प्रयोगमा ल्याएको छ ।
- कार्यालय र मातहतका निकायहरूबाट रु पाँच हजार भन्दा माथिको विल रकम भुक्तानी गर्दा वेवसाईटमा राख्ने प्रणाली विकास गरी प्रयोगमा ल्याएको छ ।
- कार्यालयमा बैकल्पिक इन्टरनेट सेवाको व्यवस्था गरिएको छ ।
- मन्त्रिपरिषद् बैठकको निर्णय सार्वजनिक गर्न भिडियो कन्फरेन्सिङ प्रणाली सुचारु गरिएको छ ।
- मन्त्रिपरिषद्का ५ वटा समितिका २७ वटा बैठकहरू बसी ३२ वटा निर्णयहरू भएको छ ।
- लोकसेवा आयोग, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, यातायात व्यवस्था विभागको e-application सम्बन्धि कार्य अगाडि बढाउन International Bidding गरी ठेकेदारसंग सम्झौता भएको छ ।
- राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्रको GEA लगायतका कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।
- नेपाल सरकारका सूचनाहरू एकीकृत रूपले प्रवाह गर्न National Portal को शुरुवात भइको छ ।
- सूचना प्रविधि विकास आयोजनाको गृह मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्रबाट राष्ट्रिय परिचयपत्र (National ID) नागरिकलाई वितरण गर्ने कार्यको लागि अन्तर्राष्ट्रिय बोलपत्र प्रकृत्यामा रहेको छ ।

- सूचना प्रविधि विकास आयोजना अन्तर्गत सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा रहेको कार्यान्वयन इकाईबाट राष्ट्रसेवक कर्मचारीको सूचना प्रविधि दक्षता बढाउन नेपाल सरकार मातहतका १० वटा तालिम केन्द्रहरू नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, प्रहरी तालिम केन्द्र, न्याय सेवा तालिम केन्द्र, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र, हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र, राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्र, स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, शिक्षा तालिम केन्द्र र राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्रबाट सूचना प्रविधि सम्बन्धि तालिम संचालन भएको छ।
- सडक विस्तार सम्बन्धी उच्चस्तरीय बैठक १३ पटक भएको र सूचक तोकिएको स्थलगत अनुगमन गर्ने र प्रभावकारी समन्वय र नीतिगत समस्या समाधानको प्रयास गरिएको छ।
- आयोजना सहजीकरण सम्बन्धि बैठक बसी अन्तराष्ट्रिय क्रिकेट मैदान, कावेली कोरिडोर लगायत विभिन्न विषयमा छलफल गरी निर्देशन दिइएको छ।
- प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको आ.व. ०६९/७० को वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन गरिएको छ।
- आ.व. ०६९/०७० को शासकीय सुधार तथा सुशासन सम्बन्धी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको छ।
- सेवा निवृत्त मुख्य सचिवहरूको सम्मेलन, २०७० सम्पन्न गरिएको छ।
- पूर्व उच्च प्रशासक र विशेषज्ञको सेवा उपयोग सम्बन्धी अवधारणा पत्र तयार गरिएको छ।
- जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत अन्त्य र दलितहरूको अधिकार सम्बन्धी प्रवर्द्धन सम्बन्धी संयन्त्रको र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू विरुद्ध हुने भेदभाव अन्त्य र निजहरूको उत्थान, विकास र अधिकारको प्रवर्द्धन संयन्त्र, २०६८ अन्तर्गतको केन्द्रीय निर्देशक समितिको श्रीमान् मुख्य सचिवको संयोजकत्वमा २ वटा बैठक सम्पन्न भएको छ।
- सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत कक्षा १ देखि ५ सम्मका विद्यार्थीहरूको वर्षमा २ पटक हुने स्वास्थ्य परीक्षणमा दृष्टि र श्रवण शक्ति विषय समेत अनिवार्य रूपमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।
- जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत अन्त्य र दलितहरूको अधिकार सम्बन्धी प्रवर्द्धन सम्बन्धी संयन्त्रको र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू विरुद्ध हुने भेदभाव अन्त्य र

निजहरुको उत्थान, विकास र अधिकारको प्रवर्द्धन संयन्त्रको सबै जिल्लामा जिल्ला समन्वय समिति गठन हुनुका साथै उक्त दुवै संयन्त्रको राष्ट्रिय कार्य योजनाको मस्यौदा तयार भएको छ।

- सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा रहेको पुनःसंरचना निर्देशन समितिका साथसाथै यस कार्यालयका सचिवको अध्यक्षतामा रहेको पुनःसंरचना एकाईमा नेपाल सरकारका ३९ वटा केन्द्रीय निकायहरुको कार्य विश्लेषण प्रतिवेदन प्राप्त भएको छ।
- यस कार्यालयमा रहेका पुराना सवारी साधनहरु लिलामको प्रक्रियाको लागि सिंहदरबार पुननिर्माण सचिवालयलाई ९ वटा पुराना गाडी, ७ वटा मोटरसाईकल हस्तान्तरण गरिएको ।
- ४२ पटक मन्त्रिपरिषद् बैठक बसी ७५९ वटा निर्णयहरु भएका छन् ।
- प्रधानमन्त्री, मन्त्रिपरिषद् तथा यस कार्यालय समेतलाई विपक्षी बनाई दायर भएका रिट एवं फिरोदपत्रहरुको जवाफ २५२ थान तयार गरी पठाइएको छ।
- संवैधानिक परिषद् (काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधि) सम्बन्धी ऐन, २०६६ को साविकको व्यवस्था जगाउने सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकलाई व्यवस्थापिका-संसदबाट पारित भई ऐन जारी भएको ।
- प्रहरी नियमावली, २०७० सरहकारी (तेस्रो संशोधन) नियमावली, २०७० सहकारी ऋण सुरक्षण निर्देशिका, २०७० सहकारी वचत सुरक्षण निर्देशिका, २०७० सहकारी ऋण लगानी सूचना इकाइको निर्देशिका, २०७० परिमार्जन गरिएको छ।
- २०७० श्रावण देखि २०७१ वैशाख मसान्त सम्म प्राप्त भएका गुनासो संख्या ६५१२ मध्ये ५७०१ गोटा गुनासोहरु फछ्यौट भएका छन् । हेलो सरकारका गुनासो व्यवस्थापनका सम्बन्धमा ताप्लेजुङ, म्याग्दी, बाग्लुङ र सुनसरी जिल्लामा अनुगमन गरिएको छ ।
- गुनासो व्यवस्थापन सम्बन्धमा मन्त्रालयहरुका नोडल अधिकृतहरूसंग विभिन्न मितिमा ४ पटक अन्तक्रिया गरिएको छ ।

❖ लगानी बोर्डको कार्यालय:

- पश्चिम सेती जलविद्युत आयोजना: सम्बन्धित मन्त्रालयहरूसँग समन्वय गरेर CWEI (Cwe Investment Corporation) लाई प्रतिबद्धता पत्र पठाइएको । नेपाल सरकारका तर्फबाट चीन सरकारलाई अनुदान/सहुलियतपूर्ण ऋण उपलब्ध गराउन अनुरोध गर्ने

प्रक्रिया अगाडि बढाइदिन अर्थ मन्त्रालयलाई पत्राचार गरिएको । पश्चिम सेती क्षेत्रमा Ethnographic Study भएको ।

- **माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत आयोजना:** (आयोजना विकास समझौता PDA को मस्यौदा तयार गरी GMR (Gandhi Mallikarjun Rao Group) लाई पठाइएको । औद्योगिक, स्थानीय सुविधा, पुनस्थापन र पुर्नवास आयोजना अनुगमन इकाई र आयोजना पुनरावलोकन टोलीको TOR सम्बन्धी Guidance Notes तयार भइरहेको । वित्तीय नमूना र वित्तीय सहूलियत अन्तिम चरणमा पुगेको । GMR सँग समझदारी पत्रको समयावधि थपको लागि मस्यौदा अन्तिम भई हस्ताक्षर भएको । स्थानीय हित (रोयल्टी, विद्युतीकरण, शेयर, रोजगारी) सम्बन्धी अध्ययन अगाडि बढिरहेको ।
- **अरुण तेश्रो जलविद्युत आयोजना:** अन्तिम पटक जनवरी २०१४ मा सतलज जलविद्युत विकास निगमसँग PDA वार्ता भएको । वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन (EIA) को अध्ययन जारी रहेको । स्थानीय हित (रोयल्टी, विद्युतीकरण, शेयर, रोजगारी) सम्बन्धी अध्ययन अगाडि बढिरहेको ।
- **माथिल्लो मर्स्याङ्दी जलविद्युत आयोजना:** PDA वार्ता शुरू गर्न परियोजना वार्ता संझौता मस्यौदा बनाई GMR लाई पठाइएको । औद्योगिक, स्थानीय सुविधा, पुनस्थापन र पुर्नवास आयोजना अनुगमन इकाई र आयोजना पुनरावलोकन टोलीको TOR सम्बन्धी Guidance Notes तयार भइरहेको । वित्तीय ढाँचा र व्यवसायिक प्याकेज अन्तिम चरणमा पुगेको ।
- **तामाकोशी तेश्रो जलविद्युत आयोजना:** नेपालको ग्रहण क्षमता अध्ययनको अन्तिम मस्यौदा तयार भएको तथा तामाकोशीलाई आन्तरिक र निर्यातमुखी आयोजना बनाउने सम्बन्धमा समेत वार्ता भइरहेको ।
- **रासायनिक मल उत्पादन कारखाना:** रासायनिक मल उत्पादन कारखाना सम्बन्धी परियोजना मिति जनवरी, २०१४ मा कृषि विकास मन्त्रालयबाट लगानी बोर्डको कार्यालय मार्फत सञ्चालन गर्न हस्तान्तरण गरिएको । यस परियोजनाको सम्भाव्यता

अनुरोध गर्नको लागि निद्रल्याण्ड विकास संस्था, जर्मन सहयोग नियोग, नर्वेजियन दूतावास र जापान सहयोग नियोगसँग सहकार्य गर्न प्रयास भइरहेको ।

- **काठमाडौं उपत्यका मेट्रोरेल:** नेपाल मेट्रो प्रा.लि.को लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन गर्न TOR तयार भएको र सो TOR नेपाल मेट्रो प्रा.लि. सँग सहकार्य गरी अन्तिम चरणमा पुगेको ।
- **काठमाडौं उपत्यका फोहोरमैला व्यवस्थापन परियोजना:** यस परियोजना सम्बन्धी मनसाय आह्वान र प्रस्ताव आह्वानको विस्तृत अध्ययन भइरहेको । अन्तराष्ट्रिय वित्त निगमसँग समन्वय गरी वित्तीय सहयोग सेवा सम्झौताको अन्तिम मस्यौदा तयार भई बोर्डको बैठकमा पेश गर्ने तयारी भएको ।
- लगानी बोर्ड ऐनलाई समय सापेक्ष संशोधन र परिमार्जन गर्ने प्रकृया अगाडि बढाइएको ।

❖ राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र:

- राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न १३ वटा राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरू छनौट गरी प्राविधिक परीक्षणका लागि प्राविधिक परीक्षक छनौट गर्न प्रस्ताव मूल्याङ्कन कार्य सम्पन्न गरिएको ।
- जिल्ला विकास समिति, रौतहट अन्तर्गतबाट निर्माण भएका ३ वटा सडक आयोजना, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, कैलाली अन्तर्गतबाट निर्माण भएका १० वटा विद्यालय भवन र अन्य आयोजना समेत गरी २५ वटा आयोजनाहरूको प्राविधिक परीक्षण सम्पन्न गरिएको ।
- काठमाडौं सडक विस्तारको क्रममा २० वटा आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण कार्य सम्पन्न भएको ।
- सडक, भवन, नदी नियन्त्रण तथा पुल आयोजनासँग सम्बन्धित विभिन्न ४९ वटा आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण गर्न प्राविधिक परीक्षक छनौट कार्य अगाडि बढाइएको ।
- भ्रष्टाचार विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धिका लागि ७ जिल्लामा सचेतना गोष्ठी तथा शैक्षिक संस्था तथा समुदायस्तरमा भ्रष्टाचार विरुद्धको सदाचार शिक्षा कार्यक्रम संचालन भएको ।

- भ्रष्टाचार तथा अनियमितता हुने बढी सम्भावना भएका विभिन्न ७ वटा बिषयमा बिस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको ।

❖ सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय:

- रु. ६० लाख भन्दा बढी रकमका आयोजनाहरुको e-Bidding गर्ने कार्यको व्यवस्थापन गरिएको ।
- सार्वजनिक खरिद कार्यलाई e-GP को माध्यमबाट ब्यवस्थित गरिएको ।

❖ नेपाल ट्रष्टको कार्यालय:

- हाल सम्म विभिन्न वित्तीय संस्थामा नेपाल ट्रष्टको आम्दानी करीब रु. २४ करोड सञ्चित रहेको,
- गोकर्ण र पाँचखालस्थित जग्गाको संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी परामर्शदाताबाट अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त गरिएको ।

❖ गरिवी निवारण कोष:

- गरिवी निवारण कोष मार्फत संचालन भएका ३८१ वटा आयमूलक कार्यक्रमहरु संचालन भएका ।
- सामुदायिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम ८८ वटा सम्पादन भएका ।
- बस्तु विकास तथा बजार सम्बन्धी पाइलट समेत सृजनशील कार्यक्रम ७ वटा संचालन भएका ।

❖ कर्णाली विकास आयोग:

- कर्णाली अञ्चलका ५ वटा जिल्लामा सञ्चालन हुने विकास आयोजना एवं कार्यक्रमहरुको प्रगति, अनुगमन, मूल्याङ्कन विद्युतीय माध्यमबाट गर्नको लागि सफ्टवेयर निर्माणको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।
- कर्णाली अञ्चलको उर्जाको माग तथा आपूर्ति जलविद्युतबाट पुरा गर्न ५ वटै जिल्लामा मध्यम खालका जलविद्युत उत्पादन प्रसारण आयोजना निर्माणका लागि यस वर्ष गिरीखोला जलविद्युत योजना जुम्ला र खत्याड खोला जलविद्युत आयोजना मुगु उर्जा मन्त्रालयको कार्यक्रममा समावेश भई सम्भाव्यता अध्ययन कार्य शुरु भएको ।
- दश वर्षीय कर्णाली विकास योजना तयारीको प्रक्रियामा रहेको ।

❖ नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान:

- अनुसन्धान कार्यक्रम अन्तर्गत " नेपालमा दोहोरो अंकको आर्थिक वृद्धि: सम्भावना तथा उपयुक्त आर्थिक विकासको मोडेल", " संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको राष्ट्रिय सुरक्षा नीतिको मस्यौदा २०७०" र "संघीयतामा प्रादेशिक वित्तीय असमानताको न्यूनिकरण र प्रादेशिक अन्तरनिर्भरताको सुदृढीकरण" विषयमा अनुसन्धान गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।
- प्रतिष्ठानको वेबसाइट निर्माण सम्पन्न भई Uploading कार्य भईरहेको ।
- प्रतिष्ठानको कार्यालय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरवारमा संचालन हुँदै आएकोमा मिति २०७० मंसिर १० गते देखि जावलाखेलस्थित नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको कम्पाउण्ड भित्र संचालन गरिएको ।
- अनुसन्धानात्मक कार्यको लागि विभिन्न विषयका विज्ञहरूको रोष्टर तयार गरिएको ।

❖ सुदूरपश्चिम विकास आयोग:

- चालु आर्थिक वर्षमा ७ वटा जिल्लामा क्षेत्रको विकास नीति र योजना तर्जुमा सम्बन्धी परामर्श गोष्ठी सम्पन्न गर्ने गरी पूर्व तयारी गरिएको ।
- सुदूरपश्चिम विकास क्षेत्रको त्रिवर्षीय योजनाको आधारपत्र तयार गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढाइएको ।
- सुदूरपश्चिम क्षेत्र अन्तर्गत सञ्चालित विकास योजना र कार्यक्रम सम्बन्धी विवरण र तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएको ।

१०. आ.व. ०६९/७० को विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना कार्यक्रमको नाम	विनियोजन बजेट	खर्च	प्रतिशत
१	३०१०११३	मन्त्रीपरिषद	१०२६००	४८५०९	४७.२८
२	३०१०१३३	प्र.मं. तथा मं.प.को कार्यालय	३१२५८५।७	२८२७३१	९०.४५
३	३०१०१५३	गरिबी निवारण कोष	३०७५०००	९५१०८	३.०९

४	३०१०२०३	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	३५१००	२६८८६	७६.६०
५	३०१०२२३	नेपाल ट्रेडको कार्यालय	१०१५०	३६२५	३५.७१
६	३०१०२५३	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	५१३२१	४८३६३	९४.२४
७	३०१०१३३	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	४००	४००	१००
८	३३७१९६३	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	५०	५०	१००
९	३०१०३०३	क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय-५	६८६०५	५६६४४	८२.५७
१०	३०११०१३	सूचना र प्रविधि विकास आयोजना	१७५००	१२६००	७२.००
११	६०२०२३३	सुदूरपश्चिम विकास आयोग	४५३७	३२७७	७२.२४
१२	३०११०४३	कर्णाली विकास आयोग	६३६४	५८०२	९१.१८
जम्मा			३६८४२१३	५८३९९५	१५.८५

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३०१०११४	मन्त्रीपरिषद्	१३००	१२५०	९६.१५
२	३०१०१३४	प्र.मं. तथा मं.प.को कार्यालय	८६००	८४७९	९८.६०
३	३०१०२०४	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	२५००	१८६४	७४.५४
४	३०१०२२४	नेपाल ट्रेडको कार्यालय	६००	५६७	९४.५०
५	३०१०२५४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	२५०८	२५०६	९९.९०
६	३४७१८६४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	५००	५००	१००
७	३७०८०४४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१५००	१२३१	८२.०७
८	३३७१४२४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	२८००	२५९९	९२.८३
९	३६५८१४४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	३०००	२७९६	९३.१८
१०	३३७१९६४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	७००	२५०	३५.६६

११	३०१०३०४	क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय-५	१३६५०	१००५६	७३.६७
१२	३०११०१४	सूचना र प्रविधि विकास आयोजना	९००४००	२१७६८६	२४.१८
१३	६०२०२३४	सुदूरपश्चिम विकास आयोग	३००	३००	१००
१४	३०११०४३	कर्णाली विकास आयोग	५२००	५१७९	९९.६०
		जम्मा	९४३५५८	२५५२६१	२७.०५

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०१०११३	मन्त्रिपरिषद्	७७७८९	५२९८२	६८.११
२	३०१०१३३	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	१५८५६२	११३०३२	७१.२९
३	३०१०१४३	उपप्रधानमन्त्रीको कार्यालय	९५०		०.००
४	३०१०१५३	गरिवी निवारण कोष	३०७७३८६	२४१३३५९	७८.४२
५	३०१०२०३	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	४४५८२	२७५९७	६१.९०
६	३०१०२२३	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	५०८१९	२०५००	४०.३४
७	३०१०२५३	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	७१९०८	३८९७६	५४.२०
८	३०१०३०३	क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालयहरु	१०४८९६	४७४६५	४५.२५
९	३०१०३१३	लगानी बोर्डको कार्यालय	२२९५३	११२९७	४९.२२
१०	३०११०१३	सूचना र प्रविधि विकास आयोजना	४७४००	७२३३	१५.२६
११	३०११०२३	कर्णाली विकास आयोग	१३३३८	६४७४	४८.५४
१२	३०११०३३	सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास आयोग	१०३३५	४७६२	४६.०८
१३	३०११०४३	नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान	८०९३	४५५४	५६.२७
		जम्मा	३६८९०११	२७४८२३१	७४.५०

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०१०१३४	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	६३६९	४१५१	६५.१७
२	३०१०२०४	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	७१००	६२८३	८८.४९
३	३०१०२५४	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	५१४००	१३०४८	२५.३९
४	३०१०३०४	क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालयहरु	१५६०९	५६०४	३५.९०
५	३०१०३१४	लगानी बोर्डको कार्यालय	११५०००	५८०१	५.०४
६	३०११०१४	सूचना र प्रविधि विकास आयोजना	१२२५५५७	४९०१९	४.००
७	३०११०२४	कर्णाली विकास आयोग	८४७५	८४५	९.९७
८	३०११०३४	सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास आयोग	१८००	११८६	६५.८७
९	३०११०४४	नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान	५२०२	३३२५	६३.९१
		जम्मा	१४३६५१२	८९२६२	६.२१

अपरिष्कृत तथ्याङ्क

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	ब.व. बुँ.न.	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	२११	सरकारले निजी क्षेत्रलाई आर्थिक वृद्धिको मुख्य संवाहकको रूपमा लिएको छ । निजी लगानी वृद्धिका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास तथा सरकार-निजी-साझेदारीलाई अगाडि बढाउने । ठूला आयोजनाहरूको लगानीलाई एकद्वार प्रणाली मार्फत सहजीकरण गर्न गठन भएको लगानी बोर्डलाई स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने ।	• लगानीकर्ताको मागबमोजिम स्वदेशी तथा विदेशी लगानी योग्य वातावरण सिर्जना गर्न लगानीसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन कानूनहरूमा संशोधन गरी Harmonization गर्न सम्बन्धित मन्त्रालय तथा विभागहरूसँग अन्तरक्रिया गरी संशोधनको प्रक्रिया अगाडि बढाइएको । • लगानी बोर्ड ऐनलाई समयसापेक्ष संशोधन र परिमार्जन गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढाइएको । • लगानी बोर्ड अन्तरगतका आयोजनाहरू कसरी अगाडि बढाउने भन्ने सम्बन्धमा विभिन्न मन्त्रालय/विभागका कर्मचारीहरू सम्मिलित अन्तरक्रियात्मक Outreach कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ।

			कार्यालयलाई भौतिक स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने- नयाँ बानेश्वरस्थित अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्रको भवन भाडामा लिने प्रक्रिया अन्तिम चरणमा पुगेको । चालु आ.व.मा फर्निचर र मेसिनरी औजार खरीदमा रकम विनियोजन भएको ।
२	३४३	मन्त्रालयहरूको कार्यसम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	- सबै मन्त्रालयको कार्यसम्पादन सूचक तयार भएको । - सूचक स्वीकृत गरी कार्यसम्पादन करार गर्ने प्रयोजनार्थ हाल मन्त्रीपरिषद्मा प्रस्ताव पेश भएको । - हाल मं.प.प्रशासन समितिमा सूचकहरू विचाराधीन रहेको ।
३	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रणाली लागू गर्ने ।	- मन्त्री र सचिवबीच हुने कार्यसम्पादन करारसम्बन्धी दस्तावेज मन्त्रीपरिषद्मा पेश भई मं.प. प्रशासन समितिमा विचाराधीन रहेको । - मुख्यसचिव र सचिवबीच हुने कार्यसम्पादन करारको प्रक्रिया अन्तिम चरणमा पुगेको ।

४	१७५	गरिबी निवारण कोषमार्फत सञ्चालन भएका आयमूलक कार्यक्रम, सामुदायिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, नवीन सोचमा आधारित सिर्जनशील कार्यक्रम र सामाजिक परिचालन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने । यी कार्यक्रमहरूको लागि रु. ३ अर्ब ७ करोड बजेट विनियोजन गर्ने ।	• आयमूलक कार्यक्रम-१०९ वटा चालु अवस्थामा रहेको । • सामुदायिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम-१३ वटा चालु अवस्थामा रहेको । • वस्तु विकास तथा वजार सम्बन्धन र पाइलट समेत नवीन सोचमा आधारित सिर्जनशील कार्यक्रम-३ वटा चालु अवस्थामा रहेको ।

अर्थ मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

मुलुकको वित्तीय तथा मौद्रिक क्षेत्रसंग सम्बन्धीत सम्पूर्ण गतिविधिहरूको व्यवस्थापन गर्ने दायित्व अर्थ मन्त्रालयमा रहको छ । सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन, राजस्व संकलन, समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व र आर्थिक विकास, वैदेशिक सहायता व्यवस्थापन, विदेशी विनिमय तथा नेपाल सरकारको अल्पकालिन र दीर्घकालिन खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यको लागि यो मन्त्रालय स्थापना भएको हो ।

२. दृष्टिकोण:

सबल वित्तीय र आर्थिक व्यवस्थापनको माध्यमबाट दिगो, फराकिलो तथा उच्च दरको आर्थिक वृद्धि हासिल गरी समग्र अर्थतन्त्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

३. ध्येय:

आन्तरिक राजस्वको आधारलाई सुदृढ गर्दै उपलब्ध वित्तीय स्रोतको प्रभावकारी र समुचित उपयोगबाट समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्नमा सहयोग पुऱ्याउने ।

४. रणनीति:

४.१ समष्टिगत लक्ष्य:

- मुलुकमा उपयुक्त आर्थिक नीति तर्जुमा गर्न योगदान गर्ने र आर्थिक नीति व्यवस्थापनको कार्य गर्ने ।

४.२ कार्यनीतिक लक्ष्यहरू:

- राजस्व प्रणालीलाई सरल बनाउने, करका आधार फराकिलो गर्ने र उपयुक्त करका दरहरू तोक्ने ।
- कर प्रशासनको दक्षता र प्रभावकारीतामा सुधार गर्ने ।

- प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरूको लागि बढी दक्ष, प्रभावकारी र न्यायोचित रूपमा साधनको बाँडफाँड गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने ।
- वित्तीय संस्था र वित्तीय उपकरणहरूको माध्यमबाट उत्पादन र बजारको सुदृढीकरण गर्दै सक्षम वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने ।
- सरकारी स्वामित्वका संस्थानहरूलाई कुशल बनाउनका लागि निजीकरण नीतिका साथै आवश्यक अन्य नीतिहरू अवलम्बन गर्ने ।
- पारदर्शी र उत्तरदायी आर्थिक तथा वित्तीय सूचना प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
- सार्वजनिक क्षेत्रका कर्मचारीहरूको लागि प्रभावकारी र उचित प्रोत्साहन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
- प्रभावकारी सार्वजनिक खर्च नीतिहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने ।
- वैदेशिक सहायताबाट प्राप्त स्रोतहरूको व्यवस्थापनको लागि प्रभावकारी अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई संस्थागत गर्ने ।
- सार्वजनिक र निजी क्षेत्र बीच विश्वासको वातावरण कायम गर्दै समग्र आर्थिक विकासमा निजी क्षेत्रको संलग्नताको लागि अनुकूल वातावरणको सृजनामा सहयोग गर्ने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- आर्थिक व्यवस्थापन सुधार कार्यमा योगदान दिने ।
- प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा, प्राथमिक शिक्षा र ग्रामीण पूर्वाधार विकास जस्ता सामाजिक-आर्थिक पूर्वाधार र बढी मात्रामा गरीबी निवारणोन्मुख क्षेत्र अनुकूल हुने गरी सार्वजनिक खर्चको प्राथमिकीकरण गर्ने ।
- बढी भन्दा बढी राजस्व वृद्धि हुने उपाय अपनाउने ।
- प्रभावकारी र दक्ष सेवाको प्रत्याभूतिको लागि बजेट सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- मागमा आधारित वैदेशिक सहयोग परिचालन गर्ने र वैदेशिक सहयोगको प्रभावकारीतामा सुधार गर्ने ।

- सार्वजनिक संस्थानहरूमा प्रभावकारी वित्तीय व्यवस्थापन अभ्यासहरूको प्रत्याभूति गर्ने र तिनीहरूले प्रदान गर्ने सेवाहरूमा सुधार गर्ने ।
- विभिन्न मन्त्रालय, विभाग र निकायहरूको लागि भएको बजेट विनियोजन र तिनीहरूले प्रदान गर्ने सेवा प्रवाह प्रणाली बीचमा प्रभावकारी सम्बन्ध स्थापित गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

- आर्थिक तथा राजस्व नीति, आर्थिक प्रशासन र नियन्त्रणसम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- आर्थिक विश्लेषण ।
- आर्थिक साधनहरूको बाँडफाँड ।
- मुद्रा, मौद्रिक नीति निर्धारण र कार्यान्वयन ।
- नेपाल राष्ट्र बैंक, बैकिङ्ग (नेपाल औद्योगिक विकास निगम समेत), वित्तीय संस्था तथा बीमा ।
- आय व्यय विवरण (बजेट) ।
- राजस्व नीति र योजना ।
- राजस्व प्रशासन एवं राजस्व संकलन ।
- राजस्व अनुसन्धान ।
- सामान्य मूल्य नीति ।
- सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि अन्तर्राष्ट्रिय सम्पर्क र समन्वय ।
- आर्थिक, बैकिङ्ग एवं मुद्रा विषयक अन्तर्राष्ट्रिय सम्पर्क तथा समन्वय ।
- वैदेशिक ऋण, अनुदान तथा अन्य द्विपक्षीय एवं म बहुपक्षीय सहायता ।
- विदेशी मुद्रा विनिमय तथा नियन्त्रण ।
- सार्वजनिक ऋण तथा नियन्त्रण ।

- तलव, भत्ता, दैनिक तथा भ्रमण भत्ता, निवृत्तिभरण, उपदानलगायत आर्थिक दायित्व र सेवा सुविधा सम्बन्धी विषय ।
- सरकारी स्वामित्वमा रहेका संस्थानको नियमन, नियन्त्रण, समन्वय र निर्देशन तथा तलव, भत्ता, बोनस, लगानी र लाभांश सम्बन्धी नीति निर्धारण ।
- विश्व बैंक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, एशियाली विकास बैंक, अन्तर्राष्ट्रिय विकास संस्था तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्था ।
- सरकारी कोषको व्यवस्थापन, सञ्चालन तथा प्रशासन ।
- लेखा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन ।
- सार्वजनिक प्रतिष्ठानको निजीकरण, अनुगमन र नियमन ।
- सार्वजनिक संस्थानको प्रशासन, नीति निर्माण र समन्वय ।
- राजस्व र आर्थिक प्रशासन तालिम ।
- पूँजी बजार ।
- सार्वजनिक लगानी ।
- महालेखा परीक्षकको कार्यालय ।
- कर्मचारी सञ्चय कोष ।
- नागरिक लगानी कोष ।
- सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड ।
- सम्पत्ति शुद्धीकरण ।
- युवा स्वरोजगार सम्बन्धी ।
- अवकाश कोष ।
- नेपाल लेखापरीक्षण सेवाको सञ्चालन ।

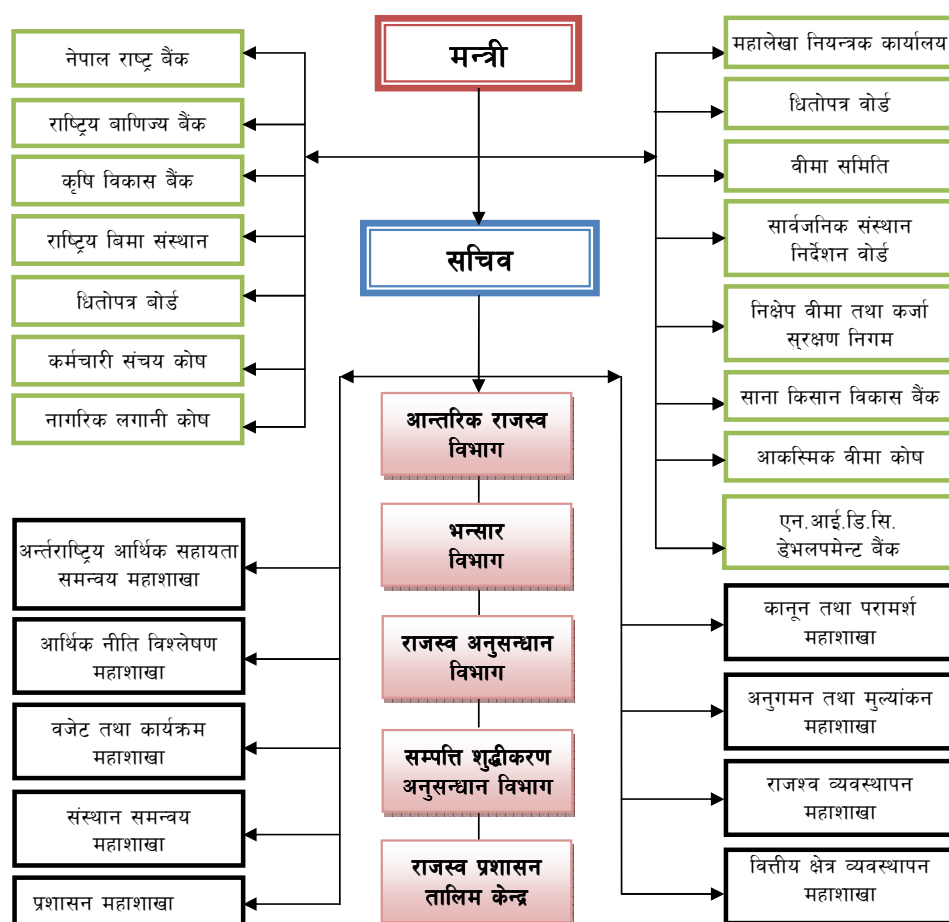
७. कानूनी व्यवस्था:

अर्थ मन्त्रालयलाई निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरू सम्पादन गर्ने सिलसिलामा मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूले निम्नानुसारका कानून प्रयोग गरी आफ्नो कार्य सम्पादन गर्ने गरेका छन् ।

- नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को आर्थिक कार्यप्रणाली सम्बन्धी विषयमा उल्लिखित धाराहरू,
- निकासी पैठारी नियन्त्रण ऐन, २०१३
- विदेशी विनिमय (नियमित) गर्ने ऐन, २०१९
- खाद्य ऐन, २०२३
- राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१
- मदिरा ऐन, २०३१
- मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२
- राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२
- आयकर ऐन, २०५८
- अन्तशुल्क ऐन, २०५८
- भन्सार ऐन, २०६४
- सम्पत्ति शुद्धीकरण नियन्त्रण ऐन, २०६४
- सालवसाली आर्थिक ऐन
- उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०५४
- औषधी ऐन, २०३५
- खानी तथा खाद्य पदार्थ ऐन, २०४२
- बन ऐन, २०४९
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९
- लागू औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३
- हातहतियार खरखजाना ऐन, २०१९
- सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९

- विष्फोटक पदार्थ ऐन, २०१९
- पेटेन्ट, डिजाइन र ट्रेडमार्क ऐन, २०१९
- भन्सार नियमावली, २०६४
- मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३
- आयकर नियमावली, २०५९
- अन्तशुल्क नियमावली, २०५९
- मदिरा नियमावली, २०३३
- रासायनिक मल निर्देशिका, २०५७
- रासायनिक मल नियन्त्रण आदेश, २०५५
- नेपाल सवारी प्रदुषण मापदण्ड, २०५६
- वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको मिति २०६६/७/१६ को सूचना
- निजी गुण्टा, झिटी भारी सम्बन्धी सूचना
- WTO/WCO का विभिन्न अनुवन्धहरू
- SAARC/SAFTA का सम्झौता र अनुवन्धहरू
- नेपाल सरकारका निर्णयहरू आदी ।

८. अर्थ मन्त्रालयको संगठन संरचना:

९. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

९.१. सार्वजनिक व्यवस्थापन एवं सामान्य प्रशासन:

- नेपाल सरकारका सचिव बैठकको निर्णयानुसार २०७० सालमा भएका निर्णयहरूको कार्यान्वयन स्थितिको पुस्तक तयार गर्ने कार्य सम्पन्न भई छपाइको क्रममा रहेको ।
- राजस्व समूहमा कायम रहेको शैक्षिक योग्यता परिमार्जनका लागि अवधारणा पत्र तयार गरी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा पठाउने क्रममा रहेको ।
- मन्त्रालयमा रहेका पुराना कागजहरू धुल्याउने कार्य सम्पन्न गरिएको ।

- जिन्सी निरीक्षण कार्य समाप्त गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको ।
- पुस्तकालयको सुदृढीकरण कार्य सम्पन्न गरिएको ।
- मन्त्रालयको विद्युतीय हाजिर प्रणालीको स्तरोन्नतीको कार्य प्रारम्भ गरिएको ।
- दुर्गमक्षेत्रमा कर्मचारी परिचालन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइ सेवा प्रवाह गर्न उक्त कामगर्ने कर्मचारीलाई वढी उत्प्रेरीत बनाउने सम्बन्धमा समिति गठन भई कार्य भै रहेको ।
- मन्त्रालयमा दर्ताचलानी र पत्र व्यवस्थापनमा Automation प्रणाली सञ्चालन गर्न परीक्षण (Live Testing) को कार्य सुरु भएको ।
- केन्द्रिय आर्थिक विवरण तयार गरी महालेखा नियन्त्रक कार्यालयमा पठाउने कार्य सम्पन्न भएको ।
- अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट यस मन्त्रालयलाई भएका निर्देशनहरू नियमित रूपमा कार्यान्वयन गरिएको ।
- मन्त्रालयका ३३ जना कर्मचारीलाई हलुका सवारी साधन तालिममा पठाईएको ।
- निजामती सेवा ऐन (तेश्रो संशोधन) २०७० बमोजिम वढुवा समायोजन भएका कर्मचारीहरूको पदस्थापनाका निमित्त संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण सम्पन्न गरी पदस्थापना गरिएको ।
- मन्त्रालयमा प्राप्त हुने वैदेशिक छात्रवृत्तिलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन मनोनयन निर्देशिका छात्रवृत्तिलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन मनोनयन निर्देशिकामा आवश्यक परिमार्जन र संशोधन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- मन्त्रालय र मातहतका निकायमा रहेका स्थिर सार्वजनिक सम्पत्तिको एकिकृत अभिलेख तयार गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।
- मन्त्रालयका गतिविधिहरू सार्वजनिक गर्न रेडियो नेपाल र नेपाल टेलिभिजनबाट नियमित कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।
- राजस्व समूहमा आवश्यक जनशक्ति विकासको अल्पकालिन र दीर्घकालिन कार्य योजना तर्जुमा भई रहेको ।
- राजस्व समूहलाई सेवाको रूपमा रूपान्तरण गरी व्यावसायिक सेवाको रूपमा विकास गर्ने सिलसिलामा अवधारणा पत्र तयार गरिएको ।
- अर्थ मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायमा कायम रहेको वेरुजु फछ्यौट गर्ने सिलसिलामा मन्त्रालयको वेरुजु शुन्य रहेको र मातहतका निकायमा कायम

रहेको कूल वेरुजु मध्ये २०७१ जेष्ठ मसान्तसम्म ५१.५०% वेरुजु फछ्यौट भई सकेको ।

- मन्त्रालयमा कायम रहेको सूचना प्रविधिलाई व्यवस्थित गर्ने सिलसिलामा सिंहदरवार सचिवालयमा प्रदान गरिएको Internet सेवालाई NITC मार्फत वितरण गर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- मन्त्रालयको सूचना प्रविधि प्रणालीमा सुधार गरी महाशाखा प्रमुखबाट अनुगमन गर्ने प्रणालीको विकास गरिएको ।
- सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू समक्ष पेश भएका अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, महालेखा परीक्षकको कार्यालय तथा लोक सेवा आयोगको वार्षिक प्रतिवेदनमा उल्लिखित यस मन्त्रालयसंग सम्बन्धित विषयहरु कार्यान्वयन गरिएको ।
- नेपाल सरकारको National Portal मा अर्थ मन्त्रालयको तर्फबाट समावेश गर्नुपर्ने विषयहरु समावेस गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।
- भ्रष्टाचार विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धी एवं राष्ट्रिय कार्ययोजना बमोजिम यस मन्त्रालयका तर्फबाट सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरु यथासमयमा नै पुरा गरिएको ।
- मन्त्रालयको दैनिक कार्य संचालनमा Online System शुरुवात गरिएको ।
- मन्त्रालय र मातहतका निकायमा कार्यरत कर्मचारीहरुको सरुवा काज तथा पदस्थापनाका लागि मापदण्ड स्वीकृत गरिएको र सोही बमोजिम २०७० श्रावणमा सरुवा व्यवस्थापन गरिएको ।
- मन्त्रालयमा रहेका प्रयोगहिन जिन्स सामग्रीहरु लिलाम गरिएको ।

९.२ राजस्व व्यवस्थापन महाशाखा:

आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा राजस्व संकलनको प्रगति विवरण:

(रु.हजारमा)

सि. नं.	कर शिर्षक	वार्षिक लक्ष्य २०७०/७१	२०६९। ७० बैशाखसम्मको संकलन	२०७०/७१ बैशाखसम्मको		वार्षिक लक्ष्यका तुलनामा %	चालु आ.व.को बैशाख महिना सम्मको लक्ष्यका तुलनामा	वर्षको यस अवधिको तुलनामा
				लक्ष्य	असूली			
१.	भंसार महशुल	६९३५३८८१	४६७४५१११	५५८७८१५८	५५२०३१८२	७९।६०	९८।७९	११८।०९
	पैठारी	६६२०१८४०	४१९४२१५२	५३३०५९०५	५०५२४४७७	७६।३२	९४।७८	१२०।४६
	भारतीय अन्तःशुल्क	०	२६९८१०१	०	१६६७७८७			६१।८१
	निकासी	५१०१९५	३४११६७	३७७०२७	७९०९३७	१५५।०३	२०९।७८	२३१।८३
	भन्सारको अन्य आय	५९३५१६	३४०८७६	४९४३९८	३३६२७३	५६।६६	६८।०२	९५।८४
	कृषि सुधार शुल्क	२०४८३३०	१४१२८१५	१७००८२८	१८८३७०८	९१।९६	११०।७५	१३३।३३
२.	मूल्य अभिवृद्धि कर	१०३०५९३७७	६७८७९३०३	८४६८५४३१	८०९३६६७९	७८।५३	९५।५७	११९।२४
	उत्पादन, विक्री, सेवा	३२८४५१७७	२२६४५५९३	२६१८३५१५	२७०५४१०५	८२।३७	१०३।३२	११९।४७
	पैठारी	७०२१४२००	४५२३३७१०	५८५०१९१६	५३८८२५७४	७६।७४	९२।१०	११९।१२
३.	अन्तःशुल्क	४४९४३४३३	२९०७०५९४	३५५११००२	३५५३५४९९	७९।०७	१००।०७	१२२।२४
	आन्तरिक उत्पादन	२६९४२५३७	१६८५८२३१	२०६४३६१८	२०८२७९९४	७७।३१	१००।८९	१२३।५५
	पैठारी	१८०००८९६	१२२१२३६३	१४८६७३८४	१४७०७५०५	८१।७०	९८।९२	१२०।४३
	स्वास्थ्य सेवा शुल्क	३७९३८४	०	३५२१६८	४०४८१४	१०६।७०	११४।९५	
४.	शिक्षा सेवा शुल्क	३८२५०७	२६१७०४	३१४१९५	३८३३६१	१००।२२	१२२।०१	१४६।४९
५.	आयकर	७७२०८६३०	५१९५६९०१	५८१५४१६२	५८५१७५१२	७५।७९	१००।६२	११२।६३
	आयकर	६८३१८०५६	४५५७५९२१	५०६३४९३८	५१३३४०४८	७५।१४	१०१।३८	११२।६३
	घरजग्गा वहालकर	२३१४२६५	१४३३८५१	१६६६०६६	१७११७९६	७३।९७	१०२।७४	११९।३८
	व्याजकर	६५७६३०९	४९४७१२९	५८५३१५८	५४७६६८	८३।२०	९३।४८	११०।६०
६.	रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४५०५७२६	४११६०४२	३६८७४८६	४०२००९९	८९।२२	१०९।०२	९७।६७
७.	सवारी साधन कर	५५००३१०	३८५२२५०	४८९८६२४	३७०८१९६	६७।४२	७५।७०	९६।२६
	अन्य कर	९३०६७५०	२७५८६९५	८३५४६२०	६२४३०५८	६७।०८	७४।७२	२२६।३०
	जम्मा कर राजस्व	३१४६३९९९८	२०६६४०६००	२४१८३६८४६	२४४९५२४००	७७।८५	९७।२७	११८।५४
८.	गैर कर राजस्व	३९८६०००२	२७८०८०००	३४३२१८५८	३५०८९५००	८८।०३	१०२।२४	१२६।१८
	कूल राजस्व	३५४५०००००	२३४४४८६००	२८६१५८७०४	२८००४१९००	७९।००	९७।८६	११९।४५

- आर्थिक वर्ष २०७१/७२ बैशाखसम्ममा आयकर तर्फ जम्मा करदाता १ लाख ३५ हजार ३ सय ९४ दर्ता भई हालसम्म कूल १० लाख ९७ हजार ७ सय २२ करदाता करको दायरा रहेका छन् । यस मध्ये आयकरको व्यक्तिगत स्थायी लेखा नम्बर (PIT) तर्फ यस आर्थिक वर्षको बैशाख महिनासम्ममा ६६ हजार ६ सय २६ करदाता दर्ता भई हालसम्ममा यसमा दर्ता हुनेको कूल संख्या ४ लाख १७ हजार १ सय २७ पुगेको छ । त्यस्तै स्थायी लेखा नम्बर (PAN) तर्फ यस आर्थिक वर्षको बैशाख महिनासम्ममा ६८ हजार ७ सय ६८ करदाता दर्ता भई हालसम्म यसमा दर्ता हुनेको कूल संख्या ६लाख ८० हजार ५ सय ९५ पुगेको छ ।
- मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ चालु आर्थिक वर्षको बैशाखसम्म ११ हजार ३९ करदाता दर्ता भई हालसम्ममा यसमा दर्ताहुनेको कूल संख्या १ लाख ३२ हजार २ सय ६१ पुगेको छ ।
- अन्तःशुल्क(अनुमति) तर्फ आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को बैशाख महिना सम्ममा ४० हजार ५ सय ८४ करदाता करको दायरामा रहेका छन् ।

अन्य कार्यहरु:

- मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७०।५।२१ को निर्णयानुसार सुनको पैठारी महसुल प्रति दश ग्राम रु ३६००।बाट रु ५२००।- पुन्याई समायोजन गरिएको ।
- मलेसिया सरकारसंग हुने दोहोरो कर मुक्ति सम्झौता सम्बन्धी वार्ता टोली गठन भई मलेसियन सरकारसंग वार्ता सम्पन्न भएको ।
- विभिन्न निकायबाट प्राप्त उजुरी,गुनासो र पत्रपत्रिकामा विभिन्न कार्यालयका विषयमा प्रकाशित समाचारहरुको सम्बन्धमा आवश्यक अनुसन्धान र छानविन गर्न सम्बन्धित विभागहरुमा पठाइ फछ्यौट गरिएको ।
- नेपालको मौलिक उत्पादन अग्निसोको निर्यात वृद्धि गर्न मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७०।६।२४ को निर्णयानुसार निकासी महसुलमा छुट प्रदान गरिएको ।
- International Convention on the simplification and Harmonization of Customs Procedures (as amended) सम्बन्धी महासन्धी र यसका सामान्य प्रावधानमा नेपाल सम्मिलन हुने सम्बन्धमा व्यवस्थापिका-संसद समेतको काम गर्ने संविधानसभामा पेश गर्न मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७०।१।१७ को निर्णयबाट स्वीकृति प्राप्त हुन आएको ।
- देहाय वमोजिमको राजस्वको त्रिवर्षीय अनुमानित विवरण तयार गरि राष्ट्रिय योजना आयोगमा प्रस्तुत गरिएको ।

रु. करोडमा

राजस्व शिर्षक	लक्ष्य	३ आर्थिक वर्षको विवरण			
	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	
भन्सार महशुल	६,९३५।३९	७,८९६।०९	८,९८९।६९	९०,२३४।८५	
मूल्य अभिवृद्धी कर	९०,३०५।९४	९२,२८९।५९	९४,६३५।९७	९७,४४९।६८	
अन्तःशुल्क	४,४९४।३४	५,९०२।४४	५,७९२।६२	६,५५५।९९	
शिक्षा सेवा शुल्क	३८।२५	४३।९९	५०।५९	५८।९७	
आयकर	७,७२०।८६	९,६८०।४९	९२,९३७।३०	९५,२९७।७५	
रजिष्ट्रेशन शुल्क	४५०।५७	५४३।३९	६५५।३३	७९०।३२	
सवारी कर	५५०।०३	६९८।५४	८८७।९४	९,९२६।६७	
गैर कर	३,९८६।००	४,६८३।५५	५,५०३।९७	६,४६६।२३	
अन्य	९६८।६२	९४४।९०	९,३३७।३०	९,५७९।३३	
जम्मा	३५,४५०।००	४९,८७४।८२	४९,९८९।९९	५९,४८९।९९	
वृद्धि	२३।९	९।८९	९।७२	९।७३	
कूल ग्रहस्थ उत्पादन(वास्तविक मुल्यमा)	९९,३०८५।५४	२९९,९५२।९०	२४८,७३७।६०	२८२,३९७।९७	
राजस्वको कूल ग्राहस्थ उत्पादन	९८।४०	९९।९०	२०।९०	२९।९०	

- सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८ को दफा ९ को कार्यान्वयनको सम्बन्धमा मौजुदा कानूनी प्रावधान र सम्मानित सर्वोच्च अदालतको आदेश कार्यान्वयन गरिएको ।
- बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित राजस्व नीतिमा उल्लेख भए बमोजिम गैरकर राजस्व सुधार कार्यदल र कर छुटको प्रभाव मूल्याङ्कन कार्यदल मिति २०७०।०७।०८ को माननीय मन्त्रीस्तरको निर्णयानुसार कार्यदल गठन गरिएकोमा उक्त कार्यदलहरुबाट उल्लेखित प्रतिवेदनहरु समयमै प्राप्त भई प्राप्त सुझावहरु कार्यान्वयनको गृह कार्य गरिएको।

- परराष्ट्र मन्त्रालय मार्फत संयुक्त राज्य अमेरिका, जापान, सिंगापुर र संयुक्त अधिराज्य बेलायत समक्ष नेपालको तर्फबाट दोहोरो कर उन्मुक्ति तथा छल निरोध सम्बन्धी प्रस्ताव तयार गरि पठाइएको ।
- राजस्व परामर्श समिति अन्तर्गत ९ वटा उपसमितिहरू गठन भै आगामी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्नु पर्ने विषयहरू प्राप्त भएको ।
- विभिन्न मन्त्रालयहरू मार्फत संकलन गरिने गैरकरका दरहरू पुनरावलोकन गर्न माग भै आए अनुसार सहमति प्रदान गरिएको छ ।

९.३ आर्थिक नीति विश्लेषण महाशाखा:

- पूँजी बजार विकास, सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन तथा सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा परियोजना विकास सम्बन्धमा एशियाली विकास बैंकको सहयोगमा सञ्चालनमा रहेको पूँजी बजार तथा पूर्वाधार क्षमता सहयोग आयोजना (Capital Market and Infrastructure Capacity Support Project) कार्यान्वयनमा रहेको । यस आर्थिक वर्षमा यस आयोजना अन्तर्गत निम्न कार्यहरू सम्पन्न गरिएको ।
 - पूँजी बजारको विकास र सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापनका लागि छुट्टै संगठन तयार गर्ने क्रममा नेपालको पूँजी बजार विकास र सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन सम्बन्धी मौजुदा व्यवस्थाहरूको मुल्याङ्कन गरी परामर्शदाताबाट निम्न प्रतिवेदनहरू प्राप्त भएको ।
 - As is Assessment and Recommendation Report on Public Debt Management in Nepal,
 - Institutional Structure of Public Debt Management Office in Nepal
 - Legal and Regulatory Framework Assessment & Recommendation for Public Debt Management and Securities Market in Nepal
 - IT Procurement Plan for Public Debt Management Office
- परामर्शदाताहरूबाट प्राप्त माथि उल्लेखित प्रतिवेदनहरूमा उल्लेख भएका विषय र दिइएका सुझावहरूका बारेमा परामर्शदाता र सम्बन्धीत सरोकारवाला निकायहरू बीच विभिन्न चरणमा छलफल गरिएको ।
- भौतिक पूर्वाधार विकासमा सार्वजनिक-निजी साझेदारी अभिवृद्धिका लागि उपयुक्त नीति तथा संस्थागत व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा नेपालको मौजुदा कानून

तथा संस्थागत व्यवस्थाहरूको अध्ययन गरी परामर्शदाताले निम्न प्रतिवेदनहरू पेश गरेको ।

- Legal, Regulator and Policy Inventory, Assessment and Recommendation Report on Public Private Partnership,
- Draft of Public Private Partnership Policy,
- Draft of Public Private Partnership Act,
- Institutional Structure of Public Private Partnership Cell,

परामर्शदाताहरूबाट प्राप्त माथि उल्लेखित प्रतिवेदनहरूमा उल्लेख भएका विषय र दिइएका सुझावहरूका बारेमा परामर्शदाता र सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरू बीच विभिन्न चरणमा छलफल आयोजना गरिएको ।

- सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा संचालन हुनसक्ने प्रदर्शनीय परियोजना तयार गर्ने सन्दर्भमा विभिन्न सरोकार वाला निकायहरूबाट सम्भावित आयोजनाहरूको नाम संकलन गरिएको र प्राप्त भएका आयोजनहरू मध्ये अर्थ सचिवको संयोजकत्वमा रहेको निर्देशक समितिले निम्न आयोजनाहरूलाई छनौट गरी अध्ययन गराउने निर्णय गरेको ।
 - Paid Parking at Kathmandu Municipal Corporation
 - Cable Car Project at Swargadwari
 - Exhibition Centre at Butwal
 - Mass Transit Service (Tram/Trolley/Mono Rail) in Kathmandu Ring Road
 - National Institute of Technology (NIT)
- सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण गर्ने सम्बन्धमा पाँच वर्षे रणनीति तथा कार्ययोजना (२०६८-७३) बमोजिम यस अवधिमा सम्पन्न गर्नु पर्ने कार्य सम्पादन गरिएको ।
- सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यहरूलाई अपराधिक गर्न र यस्ता क्रियाकलापको निवारणका लागि आवश्यक संस्थागत व्यवस्था गर्न विभिन्न समयमा जारी भएका अध्यादेशहरू व्यवस्थापिका संसदबाट स्वीकृत भएको र यी अध्यादेशहरूलाई प्रतिस्थापन गर्न पेश भएका निम्न विधेयकहरू संसदबाट पारित भई जारी भएको ।

- सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउण्डरिङ्ग) निवारण (दोश्रो संशोधन) ऐन, २०७०
- कसुरजन्य सम्पत्ति तथा साधन (रोक्का, नियन्त्रण र जफत) सम्बन्धी ऐन, २०७०
- पारस्परिक कानूनी सहायता सम्बन्धी ऐन, २०७०
- सुपुर्दगी ऐन, २०७०
- सगठित अपराध सम्बन्धी ऐन, २०७०
- पारस्परिक कानूनी सहायता सम्बन्धी नियमावली, २०७० र कसुरजन्य सम्पत्ति तथा साधनलाई (रोक्का, नियन्त्रण र जफत गर्ने) सम्बन्धी नियमावली, २०७० जारी गरिएको ।
- पारस्परिक कानूनी सहायताका लागि कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयलाई Competent Authority को रूपमा तोकिएको ।
- डिसेम्बर १२-१३, २०१३ मा FATF/ICRG बाट नेपालले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारणका लागि गरिएको कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था सम्बन्धमा अध्ययन गर्न On-site visit मा आएको मिसनले तत् सम्बन्धमा नेपालले गरेको कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको रहेको प्रतिवेदन दिएको ।
- चालु आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा रु. ४४ अर्ब आन्तरिक ऋण उठाउनका लागि वार्षिक राष्ट्र ऋण उठाउने समय तालिका स्वीकृत गरी सोही बमोजिम राष्ट्र ऋण उठाउने कार्य गरिएको ।
- कुल आन्तरिक ऋणमा छोटो अवधिमा नै भुक्तानी गर्नु पर्ने ट्रेजरी बिलको मात्रा अत्यधिक रहेकोले यसलाई क्रमशः कम गर्दै जाने प्रयास गरिएको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूले ठूला पूर्वाधारहरूमा लगानी गर्न स्थानीय मुद्रामा ऋणपत्र जारी गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी जारी गरिएको । IFC ले यस्तो ऋणपत्र जारी गर्न अनुमतिको लागि प्रस्ताव पेश गरेको र हालै नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदबाट उक्त संस्थालाई ५० अर्ब बराबरको यस्तो ऋणपत्र जारी गर्न स्वीकृती दिने निर्णय भएको ।
- २०७० फागुन महिनाको शुरु हप्ता आर्थिक नीति विश्लेषण, समष्टिगत अर्थतन्त्र र आर्थिक परिसूचकहरूको प्रवृत्ति विश्लेषण तथा निक्षेपण सम्बन्धी कार्य गर्ने

कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न मन्त्रालय र सम्बद्ध निकायका कर्मचारीहरूलाई Basic Econometrics र Eviews Application सम्बन्धी तालिम दिईएको ।

- माननीय अर्थमन्त्रीको संयोजकत्वमा रहेको उच्चस्तरीय वित्तीय क्षेत्र समन्वय समितिको बैठकमा वित्तीय क्षेत्रका समस्याहरूको बारेमा भएका छलफल र निर्णयहरूको अभिलेखिकरण गर्ने र समितिको सचिवालयको रूपमा कार्य गरिएको ।
- दातृ निकायहरूले विभिन्न आयोजना संचालन गर्न नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराएको ऋण तथा अनुदान रकम उक्त आयोजना संचालन गर्न जिम्मेवारी पाएका निकायहरूलाई उक्त रकम उपलब्ध गराउन नेपाल सरकारको निर्णयानुसार निम्न निकायहरूसँग सहायक ऋण तथा अनुदान संझौता सम्पन्न भएको ।
 - सीप विकास आयोजना संचालनका लागि प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्सँग मिति २०७०।०६।२४ मा सहायक ऋण सम्झौता गरिएको ।
 - गरिबी निवारण कार्यक्रम संचालनका लागि गरिबी निवारण कोषसँग मिति २०७०/०५/२३ मा सहायक ऋण सम्झौता गरिएको ।
 - कालीगण्डकी-ए जलविद्युत केन्द्र पुर्नस्थापना आयोजनाको लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग मिति २०७०/०८/२३ मा सहायक ऋण सम्झौता सम्पन्न गरिएको ।
 - नेपाल भारत विद्युत प्रसारण तथा व्यापार आयोजना (थप लगानी) को लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग मिति २०७०/०८/२३ मा सहायक ऋण सम्झौता सम्पन्न ।
 - काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना संचालनका लागि काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डबीच मिति २०७०/०९/०८ मा सहायक ऋण तथा अनुदान सम्झौता सम्पन्न भएको ।
 - तनहुँ जलविद्युत आयोजना संचालन गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग मिति २०७०/०९/१८ मा सहायक ऋण सम्झौता सम्पन्न भएको ।

- नेपाल सरकारलाई चीन सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउने तथा ऋणमा खरीद गर्ने हवाईजहाज नेपाल वायुसेवा निगमलाई उपलब्ध गराउन निगमसँग मिति २०७०/११/१४ मा सहायक ऋण तथा सहायक अनुदान सम्झौता सम्पन्न ।
- देहायका निकायहरूमा नेपाल सरकारको निर्णयानुसार ऋण लगानीको तमसुक वनाई रु. ३ अर्ब ७० करोड ऋण लगानी गरिएको ।

संस्थानको नाम	कुल ऋण लगानी रकम (रु. हजारमा)
जनकपुर चुरोट कारखाना लि.	३५७,१०८
नेपाल मेटल कम्पनी लि.	१,५००
नेपाल रेल्वे कम्पनी	५,०००
नेपाल औषधी लि.	५६,७६५
जनक शिक्षा सामाग्री केन्द्र लि.	२००,०००
राष्ट्रिय उत्पादकत्व तथा आर्थिक विकास केन्द्र लि.	४,१५०
जडिबुटी उत्पदन तथा प्रशोधन कम्पनी लि.	१२,७००
नेपाल बिद्युत प्राधिकरण	२,२२१,१९१
साना किसान विकास बैंक	३३०,०००
गोरखापत्र संस्थान	२०,०००
नेपाल ओरिण्ट म्याग्नेसाईट लि.	३,२५०
काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	९६,०००
काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी लि.	७३,७८४
नेशनल ट्रेडिड लि.	५५,०००
नेपाल वायुसेवा निगम	१२०,०००
नेपाल खानेपानी संस्थान	१४७,०००
जम्मा	३,७०३,४४८

९.४ संस्थान समन्वय महाशाखा:

- नेपाल खाद्य संस्थान र गोरखापत्र संस्थानमा महाबन्धक नियुक्ति गरी कार्यसम्पादन सम्झौता गरिएको ।

- आ.ब. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित सार्वजनिक संस्थानसँग सम्बन्धित बिषयहरूको कार्यन्वयन गर्न र कार्यरत कर्मचारीहरूको तलब भत्ता वृद्धि भएकोमा सो को स्केल निर्धारण गरी सबै संस्थानहरूलाई परिपत्र गरिएको ।
- वीरगन्ज चिनी कारखानाको सम्पत्ति र दायित्व एकिन गरी संचालनको वैकल्पिक व्यवस्था सहितको प्रतिवेदन पेश गर्न गठित कार्यदलबाट प्रतिवेदन प्राप्त गरेको ।
- नेपाल औषधी लिमिटेडलाई आगामी दिनमा कसरी व्यवस्थापन संचालन गर्ने भन्ने सम्पूर्ण विकल्पहरूको पहिचान विश्लेषण गरी निराकरणका लागि प्रतिवेदन पेश गर्न कार्यदल गठन गरिएको ।
- जनकपुर चुरोट कारखानामा विगतमा अवकाश प्राप्त कर्मचारीको अवकाश इत्यादीको लागि रु.२५ करोड जनकपुर चुरोट कारखानाको लागि ऋण लगानी गरेको ।
- पेट्रोलियम पदार्थको सहज आपूर्तिको लागि नेपाल आयल निगमलाई नेपाल सरकारको जमानतमा ऋण लगानी गर्न कर्मचारी संचयकोषबाट रु.५ अर्ब ३५ करोड र नागरिक लगानी कोषबाट रु. ४ अर्ब ८० करोड गरी कूल रु. ९ अर्ब १५ करोडको ऋण लगानी गर्न वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयलाई सहमति उपलब्ध गराइएको ।
- नेपाल सरकारको जमानतमा नेपाल वायुसेवा निगमलाई २ वटा Narrow Body Airbus खरिद गर्न लागि कर्मचारी संचयकोषबाट रु.१० अर्ब ऋण लगानी गरिएको ।
- वुटवल धागो कारखाना सञ्चालनको Modality तयार गरी अर्थ मन्त्रालयमा प्रस्तुतिकरण गरिएको ।
- विरगन्ज चिनी कारखानाको सम्पत्ति र दायित्व एकिन गरी अर्थ मन्त्रालय र उद्योग मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गरिएको ।
- कर तथा गैरकर संकलन प्रभावकारीताका लागि सरोकारवालासँग अर्थ मन्त्रालय राजस्व महाशाखा समेतको सहभागिता र समन्वयमा छलफल र अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको ।
- नेपाल ओरियण्ड म्याग्नेसाईड र नेपाल मेटल कम्पनीको निजीकरण सम्बन्धी कार्य उद्योग मन्त्रालयसँग समन्वय गरि अगाडि बढाइएको ।

- कृषि विकास बैंकको Divestment को EOI Final गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक पर्ने Prequalification Criteria तयार गरी निर्णय भईसकेको । Prospective लगानि कर्ताहरुलाई यही Criteria मा लगानी गर्न नसकिने जस्तो देखिएकोले पुनः Criteria तयार गर्न सञ्चालक समितिलाई निर्देशन दिइएकोमा समितिबाट प्रतिवेदन प्राप्त भएको ।
- नेपाल दुरसञ्चार संस्थानमा सम्बन्धमा रणनीतिक साझेदार भित्र्याउने सम्बन्धमा EOI तयार गरि सञ्चार मन्त्रालय मार्फत नेपाल दुरसञ्चार कम्पनीको सञ्चालन समितिमा पेश गरिएको ।
- हेटौडा कपडा उद्योगका Liquidator सँग छलफल गरी उद्योगको सम्पत्ति र दायित्वहरु औद्योगिक क्षेत्र व्यवस्थापन लिमिटेडलाई हस्तान्तरण गर्ने सम्बन्धमा शिघ्र कारवाही टुङ्गोमा पुग्न सहमति भएको ।

९.५ अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता समन्वय महाशाखा:

❖ अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता प्रतिवद्धताको अवस्था:

- चालु आर्थिक वर्षको जेष्ठ १५ सम्ममा दातृ निकायहरुबाट ३३ वटा परियोजनाहरु कार्यान्वयनका लागि जम्मा रु. ९९ अर्ब ८६ करोड २९ लाख ५० हजार बराबरको बैदेशिक सहायताको प्रतिवद्धता प्राप्त भएको छ । यसमध्ये अनुदान सहायतातर्फ रु. ६५ अर्ब ६८ करोड ७९ लाख ५० हजार रहेको छ भने ऋण सहायता रकमतर्फ रु. ३४ अर्ब १७ करोड ५० लाख रहेको छ । प्राप्त भएको प्रतिवद्धताको अनुपातलाई विश्लेषण गर्ने हो भने अनुदान र ऋणको अनुपात ६५.७८/३४.२२ रहेको देखिन्छ । गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा १९ वटा परियोजना कार्यान्वयनका लागि रु ७० अर्ब १६ करोड ८५ लाख सहायताको प्रतिवद्धता प्राप्त भएको थियो, जसमा अनुदान र ऋणको अनुपात क्रमशः ४३.७५ / ५६.२५ रहेको थियो ।
- गत आर्थिक वर्षको प्रथम १०.५ महिना र यस आर्थिक वर्षको सोही अवधिको अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता प्रतिवद्धताको अवस्था विश्लेषण गर्ने हो भने समग्र सहायता रकममा उल्लेख्य वृद्धि भएको देखिन्छ । यसको प्रमुख कारण नेपालको स्थानीय विकास, पूर्वाधार विकास, कृषि, उर्जा लगायतका क्षेत्रमा एशियाली विकास बैंक र विश्व बैंक जस्ता बहुपक्षीय दातृ निकायहरुका अलावा वेलायत,

डेनमार्क, चीन सरकारबाट नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा उल्लेख्य सहयोगको प्रतिवद्धता प्राप्त हुनु हो । यस अवधिमा बेलायत सरकारबाट करिब रु. ११ अर्ब ६३ करोड, डेनमार्क सरकारबाट करिब रु. १० अर्ब ८० करोड बराबरको अनुदान सहायता सम्बन्धी प्रतिवद्धता प्राप्त भएको छ । उल्लेख्य रूपमा एशियाली विकास बैंकबाट करिब रु. २४ अर्ब ६८ करोड ६० लाख तथा विश्व बैंकबाट करिब रु. २१ अर्ब ६३ करोड ४० लाख बराबरको सहयोग सडक क्षेत्र सुधार, विद्युत क्षेत्र विकास, स्थानीय क्षेत्र पूर्वाधार विकास लगायतका क्षेत्रका परियोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रदान गर्ने गरी ऋण तथा अनुदानको प्रतिवद्धता व्यक्त भएको छ । साथै चीन सरकारबाट हवाईजहाज खरिदका लागि करिब ३ अर्ब ७३ करोड बराबरको ऋण सहायताको प्रतिवद्धता समेत यसै अवधिमा व्यक्त भएको छ ।

❖ **प्रतिवद्धता प्रसिको अवस्था:**

- नेपाललाई विगत तीन वर्षमा प्राप्त अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता प्रतिवद्धता (Commitment) को अवस्था निम्नासार रहेको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता प्रतिवद्धताको अवस्था

करोडमा

आ.ब.	प्राप्त कूल प्रतिवद्धता	अनुदान	ऋण
२०६७/६८	१०६१०	६४७४	४१३६
२०६८/६९	१०७५६	५६९३	५०६३
२०६९/७०	११५१५	५३९०	६१२५
चालु आ.ब.को १०.५ महिना	९९८६	६५६९	३४१७

❖ **अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता परिचालनका सन्दर्भमा भएका प्रयास एवं उपलब्धि:**

- यस अवधिमा विकास सहायता नीति, २०७१ को मस्यौदा सवै सरोकारवाला पक्षको राय/सुझाव समेत समावेश गरी तयार भएको छ । नीतिलाई अन्तिम रूप दिन मं.प. को स्वीकृतिका लागि पेश भएको छ ।

- नेपाल सरकार र विकासका साझेदारहरूको सामुहिक उत्तरदायित्व, जवाफदेहीता, प्रतिवद्धता विस्तार गर्दै कार्ययोजना सहित अगाडि बढ्नका लागि सन् २००२ देखि आयोजना कार्यन्वयन समीक्षा (Nepal Portfolio Performance Review –NPPR) को बैठक निरन्तर रूपमा गरिदै आएको छ । यस अवधिमा यो १३ औं बैठक सम्पन्न भएको छ ।
 - अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायताको प्रभावकारी उपयोगका लागि विभिन्न दातृ निकायहरूसँग नियमित रूपमा बैठक हुँदै आएको छ । यस अवधिमा २ पटक स्थानीय विकास साझेदारहरूको बैठक (Local Development Partner Meeting) भएको र बैठकहरूमा विकास सहायता नीति, २०७१ (साविक वैदेशिक सहायता नीति) को मस्यौदा उपर छलफल लगायतका समसामयिक विषयहरू समावेश भएको थियो ।
 - अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायताको पारदर्शिताको लागि अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता समन्वय महाशाखा अन्तर्गत सहायता व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Aid Management Portal-AMP) स्थापना गरी सार्वजनिक (Public Launching) गरिएको छ । यसै सूचना प्रणालीमा आधारित भई वैदेशिक सहायता परिचालन सम्बन्धी उपलब्ध सूचना एवं सोको विश्लेषण समावेश गरिएको विकास सहायता प्रतिवेदन, २०१२-१३ (Development Cooperation Report-OCR, 2012-13) प्रकाशन भएको छ । सो प्रतिवेदन मन्त्रालयको वेबसाइटमा समेत राखिएको छ ।
- ❖ **अन्तरराष्ट्रिय बैठक/सम्मेलनमा सहभागिता:**
- सन् २०१३ को अक्टोबर १०-१३ सम्म संयुक्त राज्य अमेरीकाको वासिङ्गटन डि.सी.मा सम्पन्न भएको World Bank Group/IMF Annual Meeting सम्बन्धी बैठकमा मा. अर्थमन्त्रीज्यूको नेतृत्वमा नेपाली प्रतिनिधिमण्डलले भाग लिएको ।
 - सन् २०१४ को अप्रिल १५-१६ सम्म मेक्सिकोमा सम्पन्न भएको प्रभावकारी विकासका लागि विश्व साझेदारीको प्रथम उच्चस्तरीय सम्मेलन (The First High Level Meeting of the Global Partnership for Effective Development) मा माननीय अर्थमन्त्रीज्यूको नेतृत्वको प्रतिनिधिमण्डलबाट सहभागिता जनाइएको। उक्त कार्यक्रममा विश्वका १४० मुलुकका अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरू, नागरिक समाज, नीति निर्माता तथा निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरू सहभागी भएका थिए ।

- सन् २०१४ को मे २ देखि ५ सम्म (तदनुसार २०७१ साल वैशाख १९ देखि २२ गतेसम्म) काजकस्तानको आस्तनामा आयोजना भएको एशियाली विकास बैंकको बोर्ड अफ गभर्नर्सको ४७ औं वार्षिक बैठकमा माननीय अर्थमन्त्रीज्यूको नेतृत्वमा प्रतिनिधिमण्डलले सहभागिता जनाएको । उक्त कार्यक्रममा नेपाल सरकारको तर्फबाट गभर्नरको हैसियतले माननीय अर्थमन्त्रीले सम्बोधन गर्नु भएको थियो ।

❖ **अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता परिचालनको अवस्था:**

- गत आ.व.को सोही अवधिसँग तुलना गर्दा सन् २०१२/१३ को अवधिमा अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता परिचालनको अवस्था रहेको छ ।
- सहायता व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको सूचनाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गत आर्थिक वर्ष २०१२-१३ मा कुल ०.९५९ अर्ब अमेरिकी डलर (५०८ परियोजनाहरू मार्फत) निकास भएको छ । जसमध्ये बहुपक्षीय सहायता अन्तर्गत करिब ४९ प्रतिशत, ४१ प्रतिशत द्विपक्षीय सहायता तथा करिब १० प्रतिशत भारत तथा चीनबाट दक्षिण-दक्षिण सहयोग (South-South Cooperation) अन्तर्गत सहायता परिचालन भएको देखिन्छ । यो रकममा नेपाल बाहिर मुख्यालय भएका गैरसरकारी संस्थाहरूले उपलब्ध गराउने सहायता रकम समावेश भएको छैन ।
- त्यस्तै, वैदेशिक सहायता परिचालन गर्दा ५९ प्रतिशत रकम जिल्ला वा क्षेत्रहरूका परियोजना वा सोसँग सम्बन्धित गतिविधिहरू/क्रियाकलापहरूका लागि परिचालित भएको छ भने ४१ प्रतिशत राष्ट्रियस्तरका आयोजनाहरूमा परिचालित भएको । क्षेत्रगत सहायता परिचालनको विश्लेषण गर्ने हो भने मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रमा सर्वाधिक रकम (करिब १५ करोड ९५ लाख अमेरिकी डलर) परिचालन भएको छ । मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा ११ करोड ४६ लाख अमेरिकी डलर, पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्रमा ११ करोड १४ लाख अमेरिकी डलर, पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा १० करोड १९ लाख अमेरिकी डलर, तथा सुदूरपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा ७ करोड ८१ लाख अमेरिकी डलर बराबरको सहायता परिचालन भएको देखिन्छ ।

९.६ वित्तीय क्षेत्र व्यवस्थापन महाशाखा:

- ग्रामिण स्वावलम्बन कोष सञ्चालन निर्देशिका संशोधन गरी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूद्वारा सहरी क्षेत्रमा सञ्चालित सहकारी संस्थाहरूलाई समेत लघु वित्त कर्जा सुलभ तरिकाले उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको ।
- नेपाल राष्ट्र बैंकबाट राष्ट्रिय संग्रहालयको हीरक जयन्तीको उपलक्ष्यमा रु. १०००/- दरका चाँदीका स्मारिका सिक्का तथा नेपाल स्काउटको हीरक महोत्सवको उपलक्ष्यमा रु.५०/- दरको क्यूप्रोनिकल स्मारिका सिक्का टकमरी गर्न स्वीकृति प्रदान गरिएको ।
- नागरिक लगानी कोषको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्नको लागि अनुगमन सूचक तयार भै अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण सम्पन्न गरी कोषलाई सो सम्बन्धमा देखिएका कैफियत सुधार गर्नको लागि कोष प्रशासकलाई जवाफदेही बनाउन निर्देशन दिईएको ।
- पुनर्बीमा कम्पनी स्थापना गर्ने क्रममा आकस्मिक बीमा कोषको DDA भईसकेको । चालु आर्थिक वर्षभित्र २ अरबको पूँजीमा उक्त कम्पनी स्थापना गर्ने गरी काम अन्तिम चरणमा पुगेको ।
- लघु बीमा व्यवसाय विशेषगरी कृषि र स्वास्थ्य क्षेत्रमा शुरु गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढेको ।
- कर्जा सूचना केन्द्र पूर्णरूपमा Automation मा गएको र सबै वित्तीय संस्थाहरूको सूचना राख्न सक्ने क्षमता भएको ।
- पूँजी बजारमा सम्पत्ती सुदृढिकरण निर्देशिका पुर्णरूपमा लागू भएको । रु. १० लाखमाथि शेयर खरिद गर्दा स्रोत खुलाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- नेप्सेको कारोवारलाई Full Automation मा लैजाने प्रक्रिया शुरु भएको ।
- राष्ट्रिय बीमा संस्थानमा रहेको जीवन बीमा तथा निर्जीवन बीमा व्यवसाय अलग-अलग गर्ने निर्णय भएको ।
- भारतीय रूपैया ५००/- र १,०००/- दरका नोटहरूको सटही सहजीकरण सम्बन्धमा परराष्ट्र मन्त्रालय मार्फत भारतीय वित्त मन्त्रालयमा अनुरोध गरिएको ।
- कृषि विकास बैंकको ३० प्रतिशत शेयर विनिवेश गरी Strategic Partner भित्र्याउने सिलसिलामा आवश्यक कार्य भई रहेको ।

९.७ कानून तथा परामर्श महाशाखा:

❖ राय उपलब्ध गराइएको:

अन्तःशुल्क नियमावली, २०५९ को संशोधन, UNCRPO सम्बन्धी प्रतिवेदन, नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्टस ऐन, २०५३ तथा नियमावली, २०६१ संशोधन, पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना, भन्सार सुविधामा आयात भएको गाडीको नामसारी, तनहुँ जलविद्युत आयोजना सहायक अनुदान सम्झौता EIB, नेपाल विद्युत प्राधिकरण सहायक ऋण सम्झौता (तनहुँ जलविद्युत आयोजना ADB), नेपाल विद्युत प्राधिकरण सहायक सम्झौता (JICA), प्राविधिक शिक्षालय तथा व्यावसायिक तालिम परिषद सहायक अनुदान सम्झौता, तलव भत्ता वजेट, सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्बन्धी आन्तरिक कार्य निर्देशिका (सम्पत्ति सुद्वीकरण अनुसन्धान विभाग), गरिवी निवारण कोष सहायक सम्झौता, एम्बुलेन्स फुकुवा, सगरमाथा आरोही मीनबहादुर शेरचनलाई सुविधा दिने, बुटवल पावर कम्पनी लि.को सहमति स्वीकृति, कोरियन नागरिकले गर्ने लगानी, अदालतको आदेश कार्यान्वयन, सुनचाँदीको महशुल फुकुवा, सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०६९ को अनुसूची संशोधन, न्यून विजकीकरण भएका मालवस्तुहरु खरिद गरी लिलाम विक्री गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०, राजस्व छूट सम्बन्धी नीति एवं कार्यविधि, २०७०, वाग्मती सिंचाई आयोजनाको अस्थायी कर्मचारीको सुविधा, सूचीकरण रोक्का फुकुवा तथा अन्य व्यवस्था, काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार परियोजना (सहायक ऋण सम्झौता), स.प्र.ना.उ. हर्कराज पन्त (मोवाइल चोरी पैठारी मुद्दा), जरिवाना मिनाहा (उद्योग मन्त्रालय), कागजात प्रमाणिकरण र अन्य खर्चका लागि शुल्क निर्धारण (परराष्ट्र मन्त्रालय), नियुक्ती सम्बन्धी (एन.आइ.डि.सी. डेभलपमेण्ट बैंक लि.), युवा तथा साना व्यवसायी कोषमा उपाध्यक्ष नियुक्ती, कालिगण्डकी ए जलविद्युत केन्द्र पुनःस्थापना आयोजना (सहायक ऋण सम्झौता), नेपाल सरकार तथा नेपाल विद्युत प्राधिकरणबीच नेपाल भारत विद्युत प्रसारण तथा व्यापार आयोजनाको थप वित्तीय सहायता (सहायक ऋण सम्झौता), सेवा निवृत्त गस्तीतर्फका कर्मचारीको सुविधा, थाइल्याण्डबाट आएका सवारी साधनका सम्बन्धमा थप नीतिगत स्पष्टता, मन्त्रिपरिषद्को निर्णय कार्यान्वयन, प्रयोग भइरहेको पुरानो हवाजहाजको Wing Box, डि.एस.एल.इ.नं. (उद्योग मन्त्रालय), शिक्षा सेवा कर, वर्गिकरण तथा रकम फिर्ता, कृषि सामग्री

कम्पनी लि. का कर्मचारीलाई वोनस वितरण, चीनबाट खरिद गरिने विमानको सहायक सम्झौता (नेपाल वायुसेवा निगम), गस्ती परिचरबाट अवकाश भएका कर्मचारीलाई सञ्चित विदा वापतको रकम (राजस्व अनुसन्धान विभाग), बोलपत्र मूल्यांकन समितिले गरेको सिफारिस, दुर्गम क्षेत्रमा कर्मचारी परिचालन कार्यलाई प्रभावकारी बनाई सेवा प्रवाह गर्न सो क्षेत्रमा कार्यरत तथा कार्य गर्ने कर्मचारीलाई बढी उत्प्रेरित बनाउने सम्बन्धी (प्रशासन महाशाखा) विषयहरूमा राय प्रदान गरिएको ।

❖ सूचना सम्पादन:

नेपाल सरकारको निर्णय भई सार्वजनिक जानकारीका लागि नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्ने निम्नानुसारका विषयहरू सम्बन्धी सूचना सम्पादन गरेको ।

साउन १, २०७० देखि लागु हुने तलवमान, अन्तःशुल्क नियमावली, २०५९ को अनुसूची-२ मा हेरफेर, सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०६९ को अनुसूची संशोधन, सुनको पैठारीमा भन्सार महशुल कायम, सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण (सूचीकृत व्यक्ति, समूह वा संगठनको सम्पत्ति वा कोष रोक्का) नियमावली, २०७०, ठूला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासक, प्रमुख कर अधिकृत तथा कर अधिकृतलाई अन्तःशुल्क अधिकृत र निजको अधिकार क्षेत्र तोक्ने, रजिष्ट्रेशन दस्तुर, भन्सार महशुल, मूल्य अभिवृद्धि कर तथा अन्तःशुल्क लगायतका कर तथा शुल्क छुट सम्बन्धी सूचना सम्पादनका लागि कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयमा अनुरोध गरिएको ।

❖ सूचना प्रकाशन:

अर्थ मन्त्रालयको निर्णयानुसार कर छुट वा करका दरमा परिमार्जन सम्बन्धी विषयमा भएका निम्नानुसारका विषयको सूचना प्रकाशन गरिएको ।

भन्सार (चौथो संशोधन) नियमावली, २०७०, अन्तःशुल्क (तेह्रौं संशोधन) नियमावली, २०७०, मूल्य अभिवृद्धि कर (चौधौं संशोधन) नियमावली, २०७०, अन्तःशुल्क नियमावली, २०५९ को अनुसूची-२ मा हेरफेर, साउन १, २०७० देखि लागु हुने तलवमान, सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड (गठन तथा कार्य

सञ्चालन) आदेश, २०६९ को अनुसूची संशोधन, सुनको पैठारीमा भन्सार महसुल कायम, सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण (सूचीकृत व्यक्ति, समूह वा संगठनको सम्पत्ति वा कोष रोक्का) नियमावली, २०७०, ठूला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासक, प्रमुख कर अधिकृत तथा कर अधिकृतलाई अन्तःशुल्क अधिकृत र नीजको अधिकार क्षेत्र तोक्ने, रजिष्ट्रेशन दस्तुर, भन्सार महशुल, मूल्य अभिवृद्धि कर तथा अन्तःशुल्क लगायतका कर तथा शुल्क छूट सम्बन्धी सूचना प्रकाशनका लागि मुद्रण विभागमा अनुरोध भएको ।

❖ लिखित जवाफ:

अर्थ मन्त्रालयलाई विपक्षी वनाई दायर भएका देहायका विषयहरूको प्रतिरक्षाका लागि लिखित जवाफ प्रस्तुत गरिएको ।

माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत परियोजनाको सम्बन्धमा भएको समझदारी पत्र, कम्प्युटर अधिकृत(विशेष) लाई उपयुक्तता र योग्यताले मिल्ने अप्राविधिक पदमा समायोजन, कृषक र कृषि क्षेत्रलाई उपेक्षा गरिएको, सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्डको गठन र कामकारवाही, भानु प्रतिष्ठानलाई रकम निकास गरेको, महिला विरुद्ध हुने हिंसाका साक्षीलाई अदालत समक्ष ल्याउन आवश्यक पर्ने रकमको वन्दोवस्त, गुठीको जग्गा तत्कालीन समयमा नेपाल सरकारको नाउँमा दर्ता गरिएको, उत्पादन नै नभएको वियरमा अन्तःशुल्क लगायतका शुल्कको कर निर्धारण, सामुदायिक विद्यालयमा श्रोत व्यक्तिको रूपमा कार्यरत शिक्षकलाई अवकाश पछि पाउनु पर्ने सेवा सुविधामा कटौति गरिएको, लेखापरीक्षण विशेषज्ञ (रा.प.द्वि श्रेणी) को अन्तर्वातामा लोक सेवा आयोगले अनुत्तिर्ण गराएको, अर्थ मन्त्रालय तथा मातहतका निकायबाट श्रावण महिनामा गरिएको सरुवा गैरकानूनी भएकोले बदर गरी पाउँ (तातोपानी भन्सार कार्यालय, सिन्धुपाल्चोकमा कार्यरत खरिदार पुष्कर मानन्धर र ना.सु. रामप्रसाद भट्टराई, विराटनगर भन्सार कार्यालयमा कार्यरत खरिदार आत्माराम खतिवडा, ना.सु. कुमार धिमिरे र डोरराज सुनुवार, त्रि.वि. स्थल भन्सार कार्यालयका ना.सु. बसन्तकुमार के.सी. तथा आ.रा.का. नेपालगञ्जका प्रमुख कर अधिकृत विनोदकुमार उपाध्याय), चलचित्र विकास शुल्क लगाइएको, सार्वजनिक संस्थान निर्देशन (गठन तथा कार्य सञ्चालन) बोर्ड, २०६९ को गठन, निजामती सेवा ऐन, २०४९ मा आर्थिक योजना तथा तथ्यांक सेवाको व्यवस्था भए तापनि हालसम्म आर्थिक योजना समूह गठन

नभएको, स्वस्तिक फुटवेयर इण्डष्ट्रिजको बैंक ग्यारेण्टी जफत गरी थप नपुग रकम असुलउपर कार्य गर्ने सम्भावना रहेको, अवकाश हुँदा नियमानुसार पाउनु पर्ने सेवा सुविधामा कटौति गरिएको (भूमिगत जलश्रोत विकास समिति), सेवा अवधि जोडी निवृत्तभरण पाउन (महिला विकास अधिकृतहरु), ओरियण्टल कोअपरेटिभ लि. सहकारी संस्थाको प्रोपाइटर र निजको परिवारको नाउँमा रहेको जायजेथा सकार सम्बन्धी विभिन्न बैंकबाट प्रकाशित सूचना, सरकारबाट निःशुल्क उपलब्ध गराइने गर्भ निरोधका साधनहरु स्थानीयस्तर देखि नै विना कुनै भेदभाव सम्पूर्ण महिलाहरु समक्ष पुर्‍याउन स्थानीय निकायहरुले महिलाको हकहित संरक्षणका लागि छुट्याउने वार्षिक बजेट समेत गर्भ निरोध सेवा र साधनको साथै महिलाको पहुँच बढाउने गरी परिचालन हुनुपर्ने, आर्थिक अध्यादेश, २०७० को प्रावधानले क्यासिनो सञ्चालन, नवीकरण तथा रोयल्टी लगायतका शुल्कमा भएको वृद्धिले क्यासिनो संचालनमा परेको असर, अवकाश हुन करिव १ वर्ष भन्दा कम अवधि बाँकी रहेको अवस्थामा निजामती सेवा ऐन तेश्रो संशोधन अध्यादेश, २०६९ को दफा २४घ१ख. को उपदफा (८) वमोजिम भैरहवा भन्सार कार्यालयबाट आन्तरिक राजस्व विभाग वा अन्तर्गत पदस्थापन गरिएको, राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ३ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ठूला करदाता कार्यालय, ललितपुरले गरेको निर्णयउपर पुनरावेदन सुन्ने प्रयोजनको लागि राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाडौँलाई तोकेको, अचल सम्पत्ति तथा जायजेथा रोक्का राख्ने (ने.रा. बैंक), कर निर्धारण सम्बन्धमा भए गरेका काम कारवाहीबाट परेको असर, मिति २०६६।४।१ देखि लागु भएको तलवमान अनुसार प्रा.वि. द्वितीय श्रेणीमा कार्यरत सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकको प्रा.वि. तृतीय श्रेणीमा कार्यरत शिक्षक भन्दा कम तलवभत्ता भएको, राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ वमोजिम राजस्व र लेखा सदस्यको नियुक्ती, निःसहाय सहयोग परिषद, धरानले सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक, साँस्कृतिक लगायतका पक्षबाट पछाडी परेका वर्गलाई सीप सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्न आवश्यक रकम माग गरेता पनि सरकारका निकायबाट रकम उपलब्ध नभएको, निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित र सञ्चालनको क्रममा आउन लागेका मेडिकल कलेजलाई पर्याप्त अध्ययन अनुसन्धान नगरि सहमति र सम्बन्धन दिने गरिएको, शारिरीक रुपले फरक क्षमता भएका बालबालिकालाई अध्ययन, अध्यापन गराउने सामुदायिक विद्यालयमा

कार्यरत शिक्षक शिक्षिकाहरूले अवकाश पछि पाएको सुविधा कम भएको, सामुदायिक विद्यालयमा पि.सी.एफ., राहत, परियोजना, अस्थायी जस्ता शिक्षक पदमा कार्यरत शिक्षकहरूलाई विभिन्न स्रोतबाट तलव भत्ताको व्यवस्था भए तापनि मिति २०६३ बैशाख पछाडीका दरबन्दीमा मात्र विज्ञापन खोलिएको, टेलिफोन अपरेटरलाई सेवाकालीन तालीमका आधारमा तालीमसँग सम्बन्धित सेवामा समायोजन नगरी टेलिफोन अपरेटर (रा.प.अनं. प्रथम) मा नै समायोजन गरिएको, सहकारी संस्थालाई आर्थिक अध्यादेश, २०७० बमोजिम घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क लगाएको, निर्माण कम्पनीको स्वामित्वमा रहेका रोलर हायर पर्चेज कर्जाका लागि नेपाल बंगलादेश बैंकको नाममा नामसारी गराउन दर्ता प्रक्रिया अगाडी नवढाएको, सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०६९ अनुरूप उमेरका आधारमा भत्ता वितरण प्रयोजनको लागि जेष्ठ नागरिकलाई ६० र ७० वर्षे उमेरहदमा वर्गिकरण गरिएको, लाईफ केयर प्रिन्स डाइगोनोष्टिक सेन्टर प्रा.लि. लाई भएको कर निर्धारण, युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषको कर्मचारी पदपूर्ति, गौर नगरपालिकाको भेलाले गरेको निर्णय विपरित पुनः अर्को निर्णय गरेको सम्बन्धी सूचना सच्याउन दिएको निवेदनउपर कुनै सुनुवाई नभएकोले उक्त सूचना बदर गरी पूर्व निर्णय बमोजिम गर्ने गराउने लगायतका सन्दर्भमा सम्मानित अदालत समक्ष लिखित जवाफ पेश गरिएको ।

❖ अन्य:

- अदालतबाट भएका निर्देशनात्मक आदेशहरू कार्यान्वयनको आवश्यक व्यवस्थाका लागि सम्बन्धित महाशाखा तथा मातहतका निकायहरूमा अनुरोध गरिएको ।
- अदालतबाट जारी भएका परमादेश, निर्देशनात्मक आदेश तथा फैसलाहरू वा आदेशहरूको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा भएको प्रगति विवरण सर्वोच्च अदालत, फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय तथा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा माग बमोजिम पठाइने गरिएको ।
- कानूनी सहायता सम्बन्धी नियमावली, २०७० को मस्यौदालाई कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयबाटै आवश्यक कारवाही बढाउन अनुरोध गरिएको ।

- सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण (सूचिकृत व्यक्ति, समूह वा संगठनको सम्पत्ति वा कोष रोक्का) नियमावली, २०७० को मस्यौदामा राय प्रतिक्रियाको लागि गृह मन्त्रालयमा अनुरोध गरिएको ।
- केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने विधेयक व्यवस्थापिका-संसद समक्ष प्रस्तुत गर्ने सिलसिलामा विद्यमान ऐनहरूमा रहेका सानातिना विषयमा तत्काल संशोधन गर्नुपर्ने वा कुनै ऐनमा सामान्य संशोधन गर्नुपर्ने भएमा सो सम्बन्धी विवरण उपलब्ध गराउन कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको अनुरोध बमोजिम सबै महाशाखा र मातहतका निकायबाट संकलन गरिएको ।
- तत्कालिन समयमा जारी भएका यस मन्त्रालयसँग सम्बन्धीत देहाय बमोजिमका अध्यादेशहरू संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम व्यवस्थापिका-संसद समक्ष पेश गरिदिने आवश्यक व्यवस्थाका मिति २०७०।१०।७ सम्बद्ध निकायमा अनुरोध भएको ।

तपसिल:

क्र.सं.	अध्यादेशको नाम	जारी मिति
१.	सेवा र कार्यहरूको लागि संचित कोषबाट रकम झिक्ने र खर्च गर्ने अधिकारको व्यवस्था गर्ने अध्यादेश, २०६९	२०६९।३।३१
२.	सेवा र कार्यहरूको लागि संचित कोषबाट रकम झिक्ने र खर्च गर्ने अधिकारको व्यवस्था गर्ने अध्यादेश, २०६९	पुनः जारी २०६९।८।२५
३.	विनियोजन अध्यादेश, २०६९	२०६९।१२।२७
४.	आर्थिक अध्यादेश, २०६९	२०६९।१२।२७
५.	राष्ट्र ऋण उठाउने अध्यादेश, २०६९	२०६९।१२।२७
६.	सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण (दोस्रो संशोधन) अध्यादेश, २०७०	२०७०।२।२३
७.	कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधन (रोक्का, नियन्त्रण तथा जफत) अध्यादेश, २०७०	२०७०।२।२३
८.	आर्थिक अध्यादेश, २०७०	२०७०।२।३१
९.	विनियोजन अध्यादेश, २०७०	२०७०।२।३१
१०.	राष्ट्र ऋण उठाउने अध्यादेश, २०७०	२०७०।२।३१

- सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउण्डरिङ्ग) निवारण (दोस्रो संशोधन) अध्यादेश, २०७०, कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधन (रोक्का, नियन्त्रण तथा जफत) अध्यादेश, २०७०, आर्थिक अध्यादेश, २०७०, विनियोजन अध्यादेश, २०७० र राष्ट्र ऋण उठाउने अध्यादेश, २०७० लाई प्रतिस्थापन गर्ने देहाय बमोजिमका विधेयकहरू व्यवस्थापिका-संसद समक्ष प्रस्तुत गर्ने आवश्यक व्यवस्थाका लागि मिति २०७०।११।२६ मा सम्बद्ध निकायमा अनुरोध भएको ।

तपसिल:

क्र.सं.	विधेयकको नाम
१.	सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउण्डरिङ्ग) निवारण (दोस्रो संशोधन) विधेयक, २०७०
२.	कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधन (रोक्का, नियन्त्रण तथा जफत) विधेयक, २०७०
३.	विनियोजन विधेयक, २०७०
४.	आर्थिक विधेयक, २०७०
५.	राष्ट्र ऋण उठाउने विधेयक, २०७०

९.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन महाशाखा:

- बार्षिक कार्यक्रमको स्वीकृति गर्ने कार्य समयमै सम्पन्न गरी कार्यान्वयन प्रकृया अगाडि बढाउन श्रावण १६ गते देखिनै कार्यक्रम स्वीकृतिको अनुगमन गरिएको र कार्तिक महिना सम्ममा प्रायः सबै कार्यक्रम स्वीकृति भएको ।
- आर्थिक वर्ष २०७०।०७१ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्न छुट्टै Software निर्माण गरी Online Monitoring गर्ने कार्य शुरु भएको ।
- राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूका आयोजना प्रमुखसंग सम्बन्धित मन्त्रालयका सचिवहरूलाई कार्य सम्पादन सम्झौता गर्नका लागि अर्थ मन्त्रालयबाट अनुरोध गरिएकोमा कार्य सम्पादन सम्झौता सम्पन्न भएको र सो सम्बन्धमा अनुगमन गरिएको ।

- यस आर्थिक वर्षमा रु.१५ करोड भन्दा बढी बजेट विनियोजन भएका विभिन्न मन्त्रालयबाट संचालित ६८ वटा आयोजनाहरू छनोट गरी ती आयोजनाहरूको अनुगमन भैरहेको ।
- राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरू र रु १५ करोड भन्दा बढी बजेट विनियोजन भएका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरू मध्ये सिक्टा सिंचाई आयोजना, बबई सिंचाई आयोजना, रानीजमरा कुलरिया सिंचाई आयोजना, लुम्बिनी बिकास कोष, पशुपति क्षेत्र विकास कोष, गौतम बुद्ध विमानस्थल, चमेलिया जलविद्युत, आयोजना माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना, मेलम्ची खानेपानी आयोजना, मुक्त कर्मैया पुनस्थापना कार्यक्रम, अनौपचारिक शिक्षा तथा राष्ट्रिय साक्षरता अभियान, विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम समेत १६ वटा आयोजनाहरू र अर्थ मन्त्रालय अन्तर्गतका विभिन्न कार्यालयहरूको स्थलगत अनुगमन गरिएको ।
- बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन अवस्था र छानिएका ठूला आयोजनाको प्रगति समीक्षा प्रत्येक दुई दुई महिनामा माननीय अर्थमन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा गर्ने नीति अनुरूप सबै मन्त्रालयका सचिवहरूको उपस्थितिमा चार पटक समीक्षा बैठकको आयोजना गरिएको । यसबाट पूँजिगत खर्चमा वृद्धी हुने अपेक्षा गरिएको ।
- विभिन्न मन्त्रालयबाट कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू शीघ्र कार्यान्वयनमा जाउन भन्ने उद्देश्यले ठेक्का बन्दोबस्तका सम्बन्धमा सबै मन्त्रालयहरूबाट विवरण माग गरी अनुगमन गर्ने काम भएको ।
- मन्त्रालयस्तरीय विकास समस्या समाधान समिति (MDAC) को दुई बैठक आयोजना गरी प्राथमिकता प्राप्त आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति समीक्षा तथा समस्याहरूका सम्बन्धमा गहन छलफल गरी समस्या समाधानको लागी पहल गरिएको ।
- हेलो सरकार मार्फत यस मन्त्रालय संग संबन्धित यस अबधिमा प्राप्त भएका र अधिल्लो आ.व. बाट सरी आएका समेत जम्मा १४४३ गुनासोहरू मध्ये हाल सम्म १४३९ फछ्यौट भईसकेको छ । फछ्यौट दर ९९.७२ प्रतिशत रहेको छ ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५(३) बमोजिम अर्थ मन्त्रालयसंग सम्बन्धित कार्य प्रगति पुस्तिकालाई अद्यावधिक गरी तीन पटक सार्वजनिक गरिएको छ ।

- अर्थ मन्त्रालय अन्तर्गतका विभिन्न निकायहरूले सम्पादन गरेको कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको आबधिक प्रगति समीक्षा गर्ने गरिएको ।
- Project Implementation Monitoring System को सफ्टवेयर तयार गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।

९.९ बजेट तथा कार्यक्रम महाशाखा

- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को बजेट कार्यान्वयनको लागि सम्बद्ध निकायहरूमा समयमा नै अख्तियारी पठाइएको ।
- आर्थिक वर्ष २०६९/७० को बजेटको बार्षिक समीक्षा सम्पन्न भई प्रतिवेदन प्रकाशन भएको ।
- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को बजेटको मध्यावधी समीक्षा सम्पन्न गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको ।
- LMBIS (Line Ministry Budgetary Information System) प्रणाली शुरुवातको क्रममा सरोकारवालाहरूलाई तालिम दिनुको साथै क्रियाकलापमा आधारित Online Budget पद्धतीको प्रारम्भ भएको ।
- बजेट कार्य संचालन निर्देशिका, २०६८ को परिमार्जन/संशोधन गरी बजेट कार्य संचालन निर्देशिका, २०७० प्रकाशनमा आएको ।
- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को बजेट कार्यान्वयनको सन्दर्भमा सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायहरूको अनुरोधमा बजेट रकमान्तर/स्रोतान्तर र थप निकासाको माध्यमबाट खर्च व्यवस्थापन गरिएको ।
- सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायहरूबाट प्राप्त भएका कानून, मार्गदर्शन निर्देशिका एवं कार्यविधिहरूमा आवश्यकता अनुसार राय परामर्श दिइएको ।
- सम्बन्धित मन्त्रालय/ निकायहरूको अनुरोधमा सरकारी निकायहरूको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षणको कार्यमा प्रतिनिधित्व गरी अस्थायी तथा स्थायी दरबन्दी सिर्जनामा सहमती दिने कार्य भएको ।
- सार्वजनिक निकायहरूमा लिइने करार सेवा एवं सरकारी सवारी साधनको उपयोग एवं कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणाली सम्बन्धमा अध्ययन गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको ।

- बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, वित्तीय जवाफदेहिता सम्बन्धी कानून, योगदानमूलक निवृत्तभरण सम्बन्धी कानूनको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भएको ।
- आर्थिक वर्ष २०७१/७२ को बजेटको सीमा र मार्गदर्शन निर्धारण भई सो को आधारमा बजेट तर्जुमा गर्ने कार्य भइरहेको ।

९.१० भन्सार विभाग:

भन्सार विभागबाट चालु आर्थिक वर्षको बैशाख महिनासम्म भएको राजस्व असुलीको विवरण:

राजस्व शिर्षक	आ.व. २०७०/७१ को वार्षिक लक्ष्य	आ.व. २०७०/७१ बैशाख महिनासम्मको		असुली प्रतिशत		गत आ.व.को बैशाख सम्मको तुलनामा वृद्धि/हास प्रतिशत
		लक्ष्य	असुली	वार्षिक लक्ष्यमा बैशाखसम्म को प्रगति	बैशाख सम्मको लक्ष्यमा	
आयातमा लाग्ने भन्सार महसुल	६६,२०१,८४०	५३,३०५,९०५	५२,१९२,२६४	७८।७०	९७।८४	२०.४६
भन्सार महसुल आयात	६४,२०१,८४०	५१,६३९,२३८	५०,५२४,४७७	७८।७०	९७।८४	२०.४६
भारतीय अन्तःशुल्क	२,०००,०००	१,६६६,६६७	१,६६७,७८७	८३।३९	१००।०७	३८.१९
आयातमा लाग्ने स्थानीय विकास शुल्क	०	०	०	०	०	०
भन्सार महसुल निर्यात	५१०,१९४	३७७,०२९	७९४,०५८	१५५।६४	२१०।६१	१३२.७५
भन्सार महसुल निर्यात	४३८,७५७	३१५,२७३	७९०,९३७	१८०।२७	२५०।८७	१७४.९०
निर्यात सेवा शुल्क	७१,४३८	६१,७५६	३,१२१	४।३७	५।०५	९४.१६
वैदेशिक व्यापारमा आधारित अन्य कर	२,६४१,८४६	२,१९५,२२६	२,२१९,९८१	८४।०३	१०१।१३	२५.८७
कृषि सुधार शुल्क	२,०४८,३२८	१,७००,८२८	१,८८३,७०८	९१।९६	११०।७५	३३.३३
भन्सार सम्बन्धी अन्य आय	५९३,५१७	४९४,३९८	३३६,२७३	५६।६६	६८।०२	४.१६

भन्सारको जम्मा	६९,३५३,८८०	५५,८७८,१६०	५५,२०६,३०३	७९,६०	९८८०	१८.१०
VAT (मु.अ.कर)	७०,२१४,२०१	५८,५०१,९१६	६०,०२६,९२४	८५१४९	१०२६१	१७.१८
अन्तःशुल्क	१८,०००,८९६	१४,८६७,३८४	१४,६१५,९८३	८११२०	९८३१	१९.६८
कुल जम्मा	१५७,५६८,९७७	१२९,२४७,४६०	१२९,८४९,२१०	८२१४९	१००१४७	१७.८५
सडक सुधार दस्तुर		०	१,८९२,७९१			९.४५

भन्सार विभागबाट आ.व. २०७०/७१ बैशाख महिनासम्म सम्पन्न भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ **राजस्व असुली तर्फ:**

- भन्सार विभाग र अन्तर्गतका निकायलाई आ.व. २०७०।७१ मा निर्दिष्ट गरिएको भन्सार असुलीको लक्ष्य मध्ये २०७१ वैशाखसम्म जम्मा ७८.५६ प्रतिशत लक्ष्य हाँसिल भएको ।
- भाद्र र चैत्र महिनामा केन्द्रीय भन्सार मूल्यांकन तथा व्यवस्थापन गोष्ठी सम्पन्न गरी सूचना मूल्य अद्यावधिक गरिएको र मूल्यांकन प्रणालीलाई बढी यथार्थपरक बनाउने कार्यमा प्रभावकारिता ल्याइएको ।
- बेरुजु फछ्यौटका लागि कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- भन्सार जाँचपासपछिको परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने प्रयास गरिएको ।

❖ **व्यापार सहजीकरण तर्फ:**

- मिति २०७० कार्तिक ५ देखि ९ (अक्टोवर २२ देखि २६, २०१३) सम्म नेपाल चीन (तिब्बत) को व्यापार सहजीकरण र भन्सार समन्वय सम्बन्धी उप महानिर्देशकस्तरको बैठक काठमाण्डौमा सम्पन्न भएको ।
- मिति २०७१/१/१५ र १६ (२८-२९ अप्रिल २०१४) मा नेपाल भारतबीच व्यापार सहजीकरण, सूचना आदान प्रदान तथा सहयोग सम्बन्धी महानिर्देशकस्तरीय बैठक काठमाण्डौमा सम्पन्न भएको ।
- विश्व बैंकको सहयोगमा National Single Window को प्रतिवेदन प्राप्त भएको । यसका सुझावहरूलाई कार्यान्वयनमा लैजाने सम्बन्धमा आवश्यक पहल भैरहेको । यसका लागि विश्व बैंकको सहयोगमा नेपाल National Singal Window कार्यान्वयन गर्न सम्झौता सम्पन्न भएको ।

- मेची, वीरगंज र भैरहवा भन्सार कार्यालयहरूमा सेवाग्राही सेवा कक्षको स्थापना गरी संचालन गरिएको ।
- नेपालको भन्सार प्रशासन Revised Kyoto Convention को पक्षराष्ट्र बन्ने सम्बन्धी भन्सार विभागले तयार गरी पेश गरेको प्रस्ताव मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भएको ।
- मिति २०७० असोज १८ गते भन्सार विभाग र अन्तर्राष्ट्रिय वित्त निगमको संयुक्त आयोजनामा व्यापार सहजीकरणमा सरकारी निजी साझेदारी विषयक अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको ।
- SASEC Trade Facilitation Programme को प्रथम किस्ता वापत प्राप्त ८ मिलियन अमेरिकी डलर रकम मध्येबाट चालु आ.व. मा करिब ४६ करोड रकम विनियोजन भई भन्सार विभाग र कार्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास, सूचना प्रविधि विकास, जनशक्ति विकास आदि कार्यक्रमहरू सञ्चालन भैरहेको । साथै यस कार्यक्रमको दोश्रो किस्ता वापत ७ मिलियन अमेरिकी डलर प्राप्त गर्न गर्नुपर्ने शर्तहरू पूरा गर्न प्रयास भैरहेको ।

❖ सामाजिक सुरक्षा कायम गर्नेतर्फ:

- लेवलिंग, प्याकेजिंग, म्याद समाप्त हुने मिति आदि विवरण उल्लेख हुनुपर्ने मालवस्तुको हकमा त्यस्तो विवरण हेरी नमर्स बमोजिम भएको आधारमा भन्सार जाँचपास गर्ने गरिएको ।
- खाद्य परीक्षण, पशु तथा प्लाण्ट क्वारेण्टाइन गर्नु पर्नेमा सो प्रकृया पूरा गरेर त्यसको प्रतिवेदनको आधारमा जाँचपास गर्ने गरिएको ।

❖ भन्सार सुधार तथा स्वचालन तर्फ:

- चौथो चरणको चार वर्षीय भन्सार सुधार तथा आधुनिकीकरण रणनीति एवं कार्ययोजना २०७०-०७४ प्रकाशन गरी २०७० साउन देखि कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- भन्सार कार्यालयहरूमा लागू गरिएको ASYCUDA ++ लाई स्तरोन्नती गरी ASYCUDA World कार्यान्वयन गर्न अर्थ मन्त्रालयबाट सैद्धान्तिक स्वीकृत प्राप्त भई कार्य प्रकृया अघि बढाइएको ।
- कोरिया सरकारको सहयोगमा आशिकुडाले नसमेटेका क्षेत्रहरूलाई समेटेी ४ वटा मोड्युल (1)Agent Module, (2) Valuation software (3) Passengers Clearance and

(4) Data Warehouse निर्माण भई हाल त्रि.वि. भन्सारमा Passengers Clearance Module को परीक्षण भैरहेको ।

- भन्सार सुधार एवं आधुनिकीकरणका लागि एशियाली विकास बैंकको सहयोगमा e-Customs Master Plan को प्रतिवेदन प्राप्त भएको । विश्व बैंकको सहयोगमा Infrastructure Development Master Plan र Human Resource Development Master Plan को प्रतिवेदन प्राप्त भएको ।

❖ सरोकारवालाहरूलाई सूचना सम्प्रेषण तथा प्रकाशन:

- भन्सार विभागको वेब साइटलाई नेपाली र अंग्रेजीमा अद्यावधिक गरी स्तरोन्नती गरिएको ।
- भन्सारका समसामयिक गतिविधिहरू समावेश गरी भन्सार समाचार (बुलेटिन) दुई अंक प्रकाशित गरिएको ।
- भन्सार विभाग एवं कार्यालयहरूको एकीकृत वार्षिक कार्य योजना २०७०/७१ तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको ।
- आ.व. २०६९/७० को विभागको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन गरिएको ।
- एकिकृत भन्सार महसुल दरवन्दी पुस्तक प्रकाशन गरिएको ।
- वस्तु वर्गीकरणको सन् २०१२ संस्करण अनुसार दरवन्दी पुस्तक तयार गरी प्रकाशन गरिएको ।
- २५,००० भन्दा बढी मालवस्तुको नाम, लोकल नाम, वस्तु वर्गीकरण संकेत नम्बर वा कोड अनुसार नेपाली वा अंग्रेजीमा सर्च गरी एकिकृत महशुल दरवन्दी समेत हेर्न सक्ने सर्च इन्जिन विकास गरी विभागको वेब साइटमा राखिएको ।
- ६२औं अन्तर्राष्ट्रिय भन्सार दिवसको अवसरमा भन्सार स्मारिका प्रकाशन गरिएको ।
- भन्सार विभागमा स्थापना गरिएको सेवाग्राही सेवाक्षमा सोधिएका प्रश्नहरूको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन २०६९/७० तयार गरिएको ।
- SASEC Trade Facilitation Programme को Project-Profile को प्रकाशन तथा वितरण गरिएको ।

❖ अन्य कार्य:

- वस्तु वर्गीकरणको सन् २०१२ संस्करण आ.व. २०७०।७१ को साउनदेखि कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।

- अधिकृत तथा सहायक कर्मचारीहरूको लागि आशिकुडा सम्बन्धी आधारभूत तालिम ४ पटक तथा भन्सार मूल्यांकन सम्बन्धी अल्पकालिन तालिम १ पटक सम्पन्न गरिएको ।
- भन्सारबाट पैठारी जाँचपास भई छुटेका मालवस्तु सिलबन्दी कन्टेनर मार्फत ढुवानी गर्ने सम्बन्धी कार्यविधिको मस्यौदा तयार गरी सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरिएको ।

९.१.१ आन्तरिक राजस्व विभाग:

❖ आन्तरिक राजस्व विभागले चालु आ.व. मा सम्पन्न गरेका उल्लेखनीय कार्यहरू:

- चुरोट र विडी बाहेकका अन्य सूतीजन्य पदार्थहरूमा अन्तःशुल्क टिकट टाँस गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरेको कारणबाट आ.व. २०६९।७० को बैशाख मसान्तसम्म करिव रु. १६ करोड अन्तःशुल्क संकलन भएकोमा चालु आ.व. २०७०।७१ बैशाख मसान्तसम्म रु. १ अर्ब ५ करोड अन्तःशुल्क रकम संकलन गरिएको ।
- आन्तरिक राजस्व विभागमा प्रयोग भएका सबै प्रकारका Computer Applications लाई एकीकृत गरी Integrated Tax System (ITS) निर्माण गरी विभाग अन्तर्गतका सबै कार्यालयहरूमा प्रयोगमा ल्याइएको । जसले गर्दा छरिएर रहेका Computer Application हरू Integrated भई कम्प्युटर सम्बन्धी सबै प्रकार कामहरू एकै ठाउँबाट सम्पादन गर्न सहज भएको ।
- विभागमा रहेको Data Center को क्षमता बृद्धि गर्नको लागि आवश्यक उपकरणहरू जडान गर्ने कार्य भइरहेको ।
- प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि दर्ता हुन आएका निवेदनहरू मध्ये २०८ वटा निवेदनहरू उपर निर्णय गरिएको ।
- ठूला करदाता कार्यालय लगायत विभिन्न आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूबाट कर परीक्षण पुनरावलोकनको लागि छनौट भई आएका करदाताका फाइलहरू मध्ये ९७ वटा फाइलहरूको कर परीक्षण पुनरावलोकन गरी सम्बन्धित कार्यालयहरूमा फाइल फिर्ता पठाइएको ।

- यस विभाग र अन्तर्गत कार्यालयहरूको कुल बेरुजु रकम रु. ३ अर्ब १९ करोड ५० लाख मध्ये रु. १ अर्ब ५३ करोड ६६ लाख फछ्यौट भई ४८.२ प्रतिशत प्रगति हासिल गरिएको ।
- DFID को सहयोगमा विभाग र अन्तर्गतका अधिकृतहरूलाई IFRS तालिम संचालन सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।
- OECD तालिम कार्यक्रम अन्तर्गत कोरिया, टर्की, भेयना, हंगेरी लगायतका मुलुकहरूमा कर सम्बन्धी विभिन्न तालिममा ५१ जना अधिकृतहरूलाई सहभागी मनोनयन गरी पठाइएको ।
- कर राजस्व बक्यौता व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन २०७० तयार गरिएको छ ।
- बक्यौता व्यवस्थापनमा देखिएका समस्या र समाधानका लागि उक्त प्रतिवेदनमा सुझावहरू दिइएको र बक्यौताको Thresholdwise विवरण अपडेट गरिएको छ ।
- गत आ.व. २०६९।०७० को बैशाखसम्म रु. १ अर्ब ७६ करोड बक्यौता संकलन भएकोमा चालु आ.व. २०७०।०७१ मा रु. ३ अर्ब ५५ करोड बक्यौता संकलन भई उल्लेख्य प्रगति हासिल गरिएको ।

आन्तरिक राजस्व विभागले कार्यान्वयन गर्ने मुख्य ऐन नियमहरू:

सि.नं.	ऐनहरू	नियमहरू	निर्देशिकाहरू
१	आयकर ऐन, २०५८	आयकर नियमावली, २०५९	आयकर निर्देशिका, २०६६
२	मूल्य अभिवृद्धि ऐन, २०५२	मूल्य अभिवृद्धि नियमावली, २०५३	मूल्य अभिवृद्धि कर निर्देशिका, २०६९
३	अन्तःशुल्क ऐन, २०५८	अन्तःशुल्क नियमावली, २०५९	अन्तःशुल्क निर्देशिका, २०६८
४	मदिरा ऐन, २०३९	मदिरा नियमहरू, २०३३	बहाल कर असुली सम्बन्धी कार्यविधि निर्देशिका, २०६८
५	साल वसाली आर्थिक ऐन		शिक्षा सेवा शुल्क निर्देशिका, २०६५
६			स्वास्थ्य सेवा कर निर्देशिका, २०६५

७			व्यापारिक वस्तुहरूको आन्तरिक ओसार पसार सम्बन्धी नियमन निर्देशिका, २०६५

९.१२ राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्र:

- लोक सेवा आयोगबाट सिफारिस भई आएका शाखा अधिकृत र नायब सुब्बाहरूलाई सेवा प्रवेश सम्बन्धी तालिम ५ पटक गरी १२७ जनालाई प्रदान गरिएको ।
- विभिन्न पदमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई सेवा कालिन तालिम ५ पटक गरी १९६ जनालाई प्रदान गरिएको ।
- अभिमुखिकरण तालिम ७ वटा २५० जनालाई प्रदान गरिएको ।
- अल्पकालिन तालिम ४ वटा १६५ जनालाई प्रदान गरिएको ।
- चालू आ.व.मा ३६ वटा मोडुल निर्माण गरिएको ।

९.१३. सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग:

- पारस्परिक कानूनी सहयताको नियमावली पारित भई लागु भएको ।
- गैरकानूनी सम्पत्ति रोक्का, नियन्त्रण र जफत सम्बन्धी नियमावली पारित भई लागु भएको ।
- सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा हुने वित्तीय लगानी सम्बन्धी कसूरको प्रकृति एवं जोखिम मुल्याङ्कन वारेमा अध्ययन गराउन समिति गठन भै काम भईरहेको ।
- सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, नियमसँग वाझिएका अन्य ऐन नियमहरूको विवरण सहितको प्रतिवेदन पेश भएको ।
- प्रभावकारी अनुसन्धान संयन्त्रका लागि आन्तरिक कार्य निर्देशिका तर्जुमा परिमार्जन र कार्यान्वयन गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको ।
- कसूरसँग सम्बन्धीत सम्पत्तिको पहिचान र रोक्का सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था परिमार्जन गर्ने कार्य निर्देशिकाको मस्यौदा तयार भई पेश गरिएको ।
- सम्बन्धीत जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघसँगको साझेदारीमा मकवानपुरको हेटौडा, जनकपुर, सिन्धुपाल्चोकको तातोपानी, कास्कीको पोखरा, बागलुङ्ग, कैलालीको धनगढी, धादिङको

धादिडवेसी र झापाको काँकडभिट्टामा सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको।

- FATF को Plenary मा अक्टोबर २०१३ र फ्रेब्रुअरी २०१४ मा विभागको तर्फबाट फ्रान्सको पेरिसमा भाग लिएको।
- Malaysia मा सेप्टेम्बर २०१३ मा भएको Face to Face meeting मा भाग लिएको।
- सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को दोस्रो संशोधन अध्यादेश व्यवस्थापिका संसदबाट पारित भएको।
- अनुसन्धान सम्बन्धी आन्तरिक कार्य निर्देशिका, २०७० मस्यौदा तयार गरिएको।
- सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसँग सम्बन्धित संगठित अपराध निवारण अध्यादेश, २०६९, पारस्परिक कानूनी सहायता अध्यादेश, २०६९, सुपुर्दगी अध्यादेश, २०६९, कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधन (रोक्का नियन्त्रण र जफत) अध्यादेश, २०७० व्यवस्थापिका-संसदबाट पारित भएको। साथै उक्त ऐनसँग सम्बन्धीत नियमावलीहरू समेत तयार गर्ने क्रममा रहेको।
- अनुसन्धानसँग सम्बन्धीत सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्बन्धी निर्देशिकाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भएको।
- विभागको कार्यालय मिति २०७०।०९।०२ गतेदेखि साविकको थापाथली स्थित भाडाको घरबाट केशरमहलमा स्थानान्तरण भई कार्य संचालन भइरहेको।

आ.व २०७०/७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ अनुसन्धान सम्बन्धी प्रगति

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	हालसम्म प्राप्त उजुरी	५२०	
२	प्रारम्भिक जाँचबुझमा लगिएका	१२७	
३	प्रारम्भिकबाट अनुसन्धानमा गएका	३	
४	जम्मा अनुसन्धानमा रहेका	३१०	
५	विशेष अदालतमा अभियोजन पत्र दर्ता भएका	२७	
६	विशेष अदालत बाट फैसला भएका	१४	

७	पुनरावेदनका लागि अनुमति माग गरिएको	०	
८	विपक्षी पुनरावेदनमा गएको	१	

❖ रोक्का नियन्त्रण र जफत सम्बन्धी प्रगति

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	विवरण	रकम	कैफियत
१	सम्पत्ती रोक्का	१४७५७२	
२	नियन्त्रण	१०२६१२	
३	जफत	८७०७२	
	जम्मा	३३७२५६	

९.१४ राजस्व अनुसन्धान विभाग:

❖ आ.वा. ०७०/७१ मा राजस्व अनुसन्धान विभागको पहिलमा निम्नानुसार राजस्व असूली भएको ।

शिर्षक	रकम (हजारमा)
भन्सार महसूल	रु .३३,८७,४१
मूल्य अभिवृद्धि कर	रु .६,०८,२५
अन्तः शुल्क	रु .४३,७७
आयकर	रु .८४,५७
राजस्व चुहावट	रु .४६,१२
विदेशी विनिमय	रु .२,०९,९०
अन्य	रु .३,५३,२०
जम्मा	रु. ४७,३३,२२

❖ विभागको कार्यक्षेत्रसंग सम्बन्धीत विषयको मुद्दाको फछ्यौटको विवरण:

• भन्सारतर्फ

आ.व.०६९/७० बाट जिम्मेवारी सरी आएको:	११२
आ.व.०७०/७१ को वैशाखसम्मको मुद्दा दर्ता संख्या:	६४८

जम्मा मुद्दा संख्या:	७६०
हालसम्म मुद्दा फछ्यौट संख्या:	६१७
बाँकी मुद्दा संख्या:	१४३

• **विदेशी विनिमयतर्फ**

आ.व.०६९/७० बाट जिम्मेवारी सरी आएको:	७९
आ.व.०७०/७१ को वैशाखसम्मको मुद्दा दर्ता संख्या	६३
अदालतमा दायर गरिएको मुद्दा संख्या:	६
मुद्दा नचलाउने निर्णय भएको थान:	१
बाँकी:	१३५

• **बेरुजु फछ्यौटको स्थिति**

कूल बेरुजु रु. १२ करोड ९६ लाख ५५ हजार
हालसम्मको फछ्यौट भएको ६ करोड ३६ लाख ३२ हजार
प्रगति प्रतिशत ४९.०८ प्रतिशत

• **अवैध विदेशी मुद्राको विवरण**

कूल नेपाली मुद्रा रु. ८,७०,३६,५१६।३३ बराबरको विदेशी मुद्रा जफत ।

○ भारतीय रुपैयाँ	- ४४,५३,५००.००
○ यू.एस.डलर	- ४,९३,४६२.००
○ यू.ए.ई. दिराम	- १५,२०५.००
○ ब्राजिलीयन क्रुजाडो	- १८,५००.००
○ जापानी यन	- ७२,८९,०००.००
○ चाइनिज यूआन	- १२६,१६२.००
○ यूरो	- ११९,०५५.००
○ हङ्कङ डलर	- ३५,२५०.००
○ पाउण्ड स्टर्लिङ	- १९,२७०.००
○ क्यानेडियन डलर	- ३,६२०.००
○ अष्ट्रेलियन डलर	- १४,०५५.००
○ फ्रेन्च फ्रेङ्क	- ६,०६०.००

○ सिंगापुर डलर	- १,७५७.००
○ साउदी रियल	- ५,०६७.००
○ कतारी रियाल	- २०७.००
○ अन्य	- २२

❖ अन्य कार्यहरु:

- अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, नेपाल प्रहरी तथा विभागको समेतको समन्वयमा करिब ३८ के.जी. अवैध सुन वरामद गरी नेपाल राष्ट्र बैंकमा दाखिला गरिएको ।
- विभागको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार भएको ।
- काठमाण्डौ उपत्यका, अरनिको राजमार्ग र उपत्यका बाहिरका प्रमुख व्यापारिक स्थलहरूमा आकस्मिक तथा नियमित गस्ती तथा द्रुत गस्ती परिचालन गरिएको ।
- उच्चस्तरीय राजस्व चुहावट नियन्त्रण अनुगमन समितिको बैठक नियमित बस्नुको साथै पदाधिकारीहरूबाट पूर्वाञ्चल, मध्यमाञ्चल र मध्य पश्चिमाञ्चल क्षेत्रको भ्रमण गरी सूचना संकलन गरिनुका साथै स्थलगतरूपमा समस्या समाधान गरिएको ।
- विभागमा प्राप्त जनगुनासो तथा उजुरीहरूको सरोकारवालाहरूसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया मार्फत सम्बोधन भएको ।
- शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागसँग समन्वय गरी विभागको प्रस्तावित भवनको नक्सा तयार गरिएको ।
- अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग तथा हेलो सरकारबाट प्राप्त उजुरीहरूको तत्काल सम्बोधन गरी अनुसन्धान कार्य भइरहेको ।
- चालु वर्षको बजेटद्वारा थानकोट र धुलिखेल चेकपोष्ट हटाई नयाँ संगठन स्थापना सम्बन्धी कार्य अगाडी वढाइएको ।
- विभागको DRI-CIS Upgrade गर्न Hardware र Software को खरिदको लागि बोलपत्र आव्हान भएको ।
- ढुवानीका साधनमा जडान गर्ने प्रस्तावित Vehicle Tracking Device का सम्बन्धमा World Bank/IFC र प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार गर्न अनुरोध गरिए बमोजिम प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार भई सरोकारवालाहरूसँग २ पटक अन्तरक्रिया गरिएको ।

९.१५. महालेखा नियन्त्रक कार्यालय:

❖ प्रणाली सुधार:

- आ.व. ०६६/०६७ देखि भक्तपुर र ललितपुर जिल्लामा नमूना परीक्षणको रूपमा शुरू भई ०७०/०७१ देखि ७५ वटै जिल्लामा लागू भएको ।
- सबै जिल्लाहरू महालेखा नियन्त्रक कार्यालयसँग Online System मा जोडिएको छ । नेपाल सरकारको बजेट खर्चको वित्तीय अवस्था online, real time , anytime anywhere हेर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- छरिएर रहेका करिव ४५०० भुक्तानी केन्द्रहरू र १४,००० सरकारी बैंक खातामा उल्लेख्य रूपमा कमी आएको ।
- भुक्तानी आदेश पठाएको दुई घण्टा भित्र भुक्तानी गरिसक्ने प्रतिवद्धता पुरा भएको । बजेट कार्यान्वयनमा प्रभावकारीता बढेको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नै Role Model को रूपमा विकास भएको ।

❖ FMIS मा हाल सम्म भएका सुधार:

- खर्च, राजश्व र वित्तीय अवस्था Online real-time/anytime anywhere हेर्न सकिने अवस्था ।
- मन्त्रालयगत, जिल्लागत, उपशिर्षकगत, चालू र पूँजीगत खर्च हेर्न र त्यसको अध्ययन, विश्लेषण र संश्लेषण गर्न सकिने ।
- FMIS लाई अर्थ मन्त्रालय तथा महालेखा परीक्षकको कार्यालयसँग आवद्ध गरिएको छ । यसबाट जिल्लागत अख्तियारी र खर्च, राजश्व र धरौटीको विवरण कार्यालयमै बसेर हेर्न सकिने भएको छ । वैदेशिक सहायता व्यवस्थापनमा समेत FMIS लाई आवद्ध गर्ने कार्य तयारी अवस्थामा रहेको । शिक्षा विभागसँग FMIS लाई linkages गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

❖ अन्य गतिविधि तथा सुधारहरू:

- अगामी ६ महिनाभित्र सम्पन्न गर्ने गरी Second PEFA assessment सम्बन्धी कार्य प्रारम्भ भएको छ । ९ वटा sub-group गठन भई कार्य द्रुत रूपमा अगाडि बढेको अवस्था छ । Credibility of the budget, comprehensiveness and

transparency, budget cycle and donor practices 28+3 = 31 indicators मा आधारित रहि assessment को कार्य अगाडि बढाईएको छ ।

- गत वर्षको नेपाल सरकारको सम्पूर्ण केन्द्रीय आय-व्यय विवरण तयार गरी महालेखा परीक्षकको कार्यालयमा पेश गरी सकिएको छ र सो को लेखा परीक्षण समेत सम्पन्न भएको छ ।
- नेपाल सरकारको सार्वजनिक सम्पत्तिको एकीकृत विवरण (भवन, सरकारी जग्गा, (पति जंगल, सडक आदि बाहेक) तयार गरिएको छ । यसमा नियमित रूपमा Update गर्ने कार्य भैरहेको छ । उक्त विवरण मलेनिकाको Website मा सार्वजनिक समेत गरिएको ।
- खर्च गर्ने एकाईहरूमा Computerize Government Accounting System/CGAS को लागू गर्ने तयारी भइरहेको छ । कास्की जिल्लाबाट Piloting को कार्य शुरु भैसकेको ।
- राजश्व संकलन तथा प्रतिवेदनलाई थप प्रभावकारी बनाउन तथा महालेखा नियन्त्रक कार्यालय, अर्थ मन्त्रालय र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट हुने तथ्यांक सूचना प्रवाहमा एकरूपता ल्याउन Business Process सहित Revenue Management Information System/RMIS Software बनाउने कार्य अगाडि बढाईएको ।
- नेपाल सरकारको लेखा प्रतिवेदन प्रणालीलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको बनाउने सिलसिलामा नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (Nepal Public Sector Accounting Standard NPSAS) को नेपाली रूपान्तरणको कार्य सम्पन्न भएको छ र चालू आ.व. देखी महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय र भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालयमा Piloting को रूपमा लागू गर्ने सन्दर्भमा Consultant नियुक्ति भई ड्राफ्ट रिपोर्ट समेत प्राप्त भएको ।
- Accounting Manual बनाउने कार्य अगाडि बढाईएको ।
- निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २४ घ १ वमोजिम वहुवा भएका कर्मचारीहरू मध्ये वहुवा समायोजन भएका करीव १७०० भन्दा बढी कर्मचारीहरूको समायोजन पदस्थापन गरिएको ।
- PFM System Strengthening Project कार्यान्वयनको चरणमा छ । Multi Donor Trust Fund बाट सोही कार्यका लागि थप करीव ३ million प्राप्त हुने अवस्थामा छ ।

- Public Financial Management World Bank Mission बाट review को कार्य सम्पन्न भएको रहेको ।
- नेपाल Association of Government Accounts Organization of South Asia (AGOOA) को सदस्य रही नियमित रुपमा त्यसका कार्य र क्रियाकलापहरुमा सहभागी भईरहेको ।
- सरकारी लेखा र प्रतिवेदन प्रणालीलाई IMF को GFS 2001 अनुरूप अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको बनाउन Steering Committee र Task Force को गठन भई कार्य प्रारम्भ भएको ।
- सेवा निवृत्त राष्ट्रसेवकहरुको निवृत्तीभरण रकम बैंक खाता मार्फत भुक्तानी गर्ने कार्यको कार्यविधि स्वीकृत भई भुक्तानी कार्य समेत शुरुवात भएको ।
- सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन तालिम संस्थाको स्थापना गर्न जरूरी देखि पश्चिमाञ्चलको पोखरामा सो संख्या स्थापना गर्ने कार्य अगाडी वढाइएको ।
- पुराना ऐन, नियम, कानून तथा कार्यविधि र निर्देशिकाहरुमा सामयिक परिमार्जन गर्न कार्यदल बनाई कार्य अगाडि वढाइएको ।

❖ बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धमा:

- यस कार्यालय र अन्तरगत कायम रहेको कूल रु ९६ करोड बेरुजु मध्ये ६९ प्रतिशत बेरुजु फछ्यौट भै सकेको छ ।

१५. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च				रु. हजारमा	
सि.नं.	व.उ.शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतिशत
१	३०५०११३	अर्थ मन्त्रालय	१९४४४०	१९३५२३	९९.५३
२	३०५०१२३	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	६६५०७	५९२४०	८९.०७
३	३०५०१३३	कौषि तोषाखाना	४०५००	३६३४६	८९.७४
४	३०५०१४३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	८४४५	८४३२	९९.८५
५	३०५०१५३	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	३५६०९८	३१६७२८	८८.९४
६	३०५०१७३	राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्र	२६८५०	२३९८३	
७	३०५०१८३	भंसार विभाग (भंसार सुदृढीकरण समेत)	७३९५६	७०८७०	९५.८३

८	३०५०१९३	भंसार कार्यालयहरु (गस्ती टोली समेत)	५४३८०७	५१६८४३	९५.०४
९	३०५०२०३	आन्तरिक राजस्व विभाग (अन्तर्गुल्क सुदृढीकरण समेत)	४४५९५०	४३९२२७	९८.४९
१०	३०५०२१३	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु	६७५३९६	६०३८२४	८९.४०
११	३०५०२२३	राजस्व अनुसन्धान विभाग	४६४१८	४४२७१	९५.३७
१२	३०५०२३३	राजस्व अनुसन्धान ईकाई कार्यालयहरु	४५१००	४३६५९	९६.८१
१३	३०५०२४३	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	५५०१	५३९१	९७.९९
१४	३०५०२५३	ऋण असुली न्यायधिकरण	१७९६४	१७५२८	९७.५७
१५	३०५०२८३	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	१८०००	१५६६९	८७.०५
१६	३०५१०३३	कृषि विकास बैंक , विविध	९२००	९२००	१००.००
१७	३०५१०४३	साना किसान विकास बैंक (वित्तिय संस्था), विविध	५०६००	५०६००	१००.००
१८	३०५१०५३	लघु विमा सहयोग कार्यक्रम (पशु ,बाली,स्वास्थ्य)	७००००	७००००	१००.००
१९	३०५१०६३	शीत घर निर्माण (ब्याज अनुदान)	२३००	२३००	१००.००
२०	३०५१०९३	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	५३००	४६६२	८७.९६
२१	३०५१११३	युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष	२४५०००	२०००००	८१.६३
२२	३०५११३३	ग्रामीण वित्त क्षेत्र विकास क्लस्टर कार्यक्रम	५४०६९३	३७६४७५	६९.६३
२३	३०५११५३	आर्थिक प्रशासन सुधार कार्यक्रम	१०००४९	५१०६१	५१.०४
२४	३०५११७३	पूँजीबजार तथा पूर्वाधार क्षमता सहयोग आयोजना	३११६	१८६३	५९.८०
		जम्मा	३५९११९०	३१६१६९२	८८.०४

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३०५०११४	अर्थ मन्त्रालय	४३२७१	४१७७७	९६.५५
२	३०५०१२४	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	११५००	९३८२	८१.५८
३	३०५०१३४	कौषी तोषाखाना	४५७०	२८४१	६२.१७
४	३०५०१४४	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	७५०	७४८	९९.७८

५	३०५०१५४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	९१५००	८२७३८	९०.४२
६	३०५०१७४	राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्र	२६३७	२६३२	९९.८२
७	३०५०१८४	भंसार विभाग (भंसार सुदृढीकरण समेत)	९३०३	८२३५	८८.५२
८	३०५०१९४	भंसार कार्यालयहरु (गस्ती टोली समेत)	८९७८१	५५९२२	६२.२९
९	३०५०२०४	आन्तरिक राजस्व विभाग (अन्तर्शुल्क सुदृढीकरण समेत)	१५५००	९५५४	६१.६४
१०	३०५०२१४	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु	१६६६५५	१४३८७४	८६.३३
११	३०५०२२४	राजस्व अनुसन्धान विभाग	६०००	५०३०	८३.८३
१२	३०५०२३४	राजस्व अनुसन्धान ईकाई कार्यालयहरु	२४४००	५५६४	२२.८०
१३	३०५०२४४	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	३७०	३६३	९८.०८
१४	३०५०२५४	ऋण असुली न्यायधिकरण	२००	२००	१००.००
१५	३०५०२८४	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	९५००	२८८१	३०.३३
१६	३०५११५४	आर्थिक प्रशासन सुधार कार्यक्रम	६६४००	५४९६३	८२.७८
		जम्मा	५४२३३७	४२६७०३	७८.६८

१६. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्चः
चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	ब.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०५०११३	अर्थ मन्त्रालय	२४६३७४	१९२६०६	७८.१८
२	३०५०१२३	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	७२९६०	५७४१५	७८.६९
३	३०५०१३३	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय	५१६१८	३८२६९	७४.१४
४	३०५०१४३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	१०५९७	७३०३	६८.९२
५	३०५०१५३	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	४१८८४०	३०६७८४	७३.२५
६	३०५०१७३	राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्र	२५४९३	२०६६०	८१.०४
७	३०५०१८३	भंसार विभाग (भंसार सुदृढीकरण समेत)	१४०६९८	७४८५०	५३.२०

८	३०५०१९३	भंसार कार्यालयहरू (गस्ती टोली समेत)	६३८९६०	४६४९८२	७२.७७
९	३०५०२०३	आन्तरिक राजस्व विभाग (अन्तशुल्क सुदृढीकरण समेत)	६२१४५८	१३२००३	२१.२४
१०	३०५०२१३	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	८०९०१०	५८२५५६	७२.०१
११	३०५०२२३	राजस्व अनुसन्धान विभाग	७५८०८	४३४९२	५७.३७
१२	३०५०२३३	राजस्व अनुसन्धान ईकाई कार्यालयहरू	६०८७५	४६७८३	७६.८५
१३	३०५०२४३	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	७६०१	४७०९	६१.९५
१४	३०५०२५३	ऋण असुली न्यायधिकरण	२४०६९	१७१४१	७१.२१
१५	३०५०२८३	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	४५२८७	१९५२५	४३.११
१६	३०५०२९३	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	४१००००	१२९९०२	३१.६८
१७	३०५१०३३	कृषि विकास बैंक , विविध	११५००	११५००	१००.००
१८	३०५१०४३	साना किसान विकास बैंक (वित्तिय संस्था), विविध	६३२५०	६३२५०	१००.००
१९	३०५१०५३	लघु विमा सहयोग कार्यक्रम (पशु, बाली, स्वास्थ्य)	८०५००	८०५००	१००.००
२०	३०५१०६३	शीत घर निर्माण (ब्याज अनुदान)	१०२०९	१०२०९	१००.००
२१	३०५१०९३	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	१६४२२७	४६०१	२.८०
२२	३०५१११३	युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष	२९३२५०	९१६००	३१.२४
२३	३०५११२३	साना विकास आयोजना	५९२६६६		०.००
२४	३०५११३३	ग्रामीण वित्त क्षेत्र विकास क्लस्टर कार्यक्रम	२०४९५१		०.००
२५	३०५११४३	बजेट तथा निवृत्तिभरण सुधार आयोजना	१२०००	५१७०	४३.०८

२६	३०५११५३	आर्थिक प्रशासन सुधार कार्यक्रम	११६०५०	४९५१५	४२.६७
२७	३०५११७३	पूँजीबजार तथा पूर्वाधार क्षमता सहयोग आयोजना	१५००००	५६५१	३.७७
२८	३०५११९३	सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड	१५३०८	९७८७	६३.९४
२९	३०५३२०३	वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम	१००००		०.००
		जम्मा	५३८३५५९	२४७०७६३	४५.८९

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०५०११४	अर्थ मन्त्रालय	२०३६२	८२०५	४०.३०
२	३०५०१२४	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	१०१८८	३१३९	३०.८१
३	३०५०१३४	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय	५८१९	१९३६	३३.२७
४	३०५०१४४	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	७००	५४३	७७.६०
५	३०५०१५४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	१०७७३६	४२०६४	३९.०४
६	३०५०१७४	राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्र	८७५०	११५५	१३.१९
७	३०५०१८४	भंसार विभाग (भंसार सुदृढीकरण समेत)	११७२००	१०५४०	८.९९
८	३०५०१९४	भंसार कार्यालयहरु (गस्ती टोली समेत)	४२१४९४	५३१५०	१२.६१
९	३०५०२०४	आन्तरिक राजस्व विभाग (अन्तशुल्क सुदृढीकरण समेत)	३९२६०	७१००	१८.०९
१०	३०५०२१४	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु	१७५९४४	५९३९७	३३.७६
११	३०५०२२४	राजस्व अनुसन्धान विभाग	३८६४०	२७७२	७.१७
१२	३०५०२३४	राजस्व अनुसन्धान ईकाई कार्यालयहरु	१६८६०	५०१८	२९.७६
१३	३०५०२४४	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	३२७	३२५	९९.३९

૧૪	૩૦૫૦૨૫૪	ઋણ અસુલી ન્યાયધિકરણ	૨૫૦	૨૫૦	૧૦૦.૦૦
૧૫	૩૦૫૦૨૮૪	સમ્પત્તિ શુદ્ધિકરણ અનુસન્ધાન વિભાગ	૧૨૮૦૬	૪૩૨૮	૩૩.૮૦
૧૬	૩૦૫૧૧૪૪	બજેટ તથા નિવૃત્તિભરણ સુધાર આયોજના	૧૭૦૦૦		૦.૦૦
૧૭	૩૦૫૧૧૫૪	આર્થિક પ્રશાસન સુધાર કાર્યક્રમ	૫૨૭૦૦	૫૧૮૩	૯.૮૪
૧૮	૩૦૫૧૧૯૪	સાર્વજનિક સંસ્થાન નિર્દેશન બોર્ડ	૪૪૦	૪૩૬	૯૯.૦૨
		જમ્મા	૧૦૪૬૪૭૬	૨૦૫૫૪૨	૧૯.૬૪

१७. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	२९०	वैदेशिक सहायता व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई बजेट तथा वित्तीय सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने ।	• प्रस्तुत सूचना प्रणाली निर्माण गरी समन्वय गर्ने कार्य भई रहेको ।
२	२८८	राष्ट्रिय प्राथमिकताका ठूला आयोजनाहरू सञ्चालन गर्न वैदेशिक सहायता परिचालन गरिने छ । वैदेशिक सहायतालाई राष्ट्रिय बजेट प्रणालीमा ल्याई यसको परिचालन पारदर्शी र जवाफदेही बनाइनेछ । वैदेशिक सहायता नीतिलाई समयानुकूल बनाउने	• वैदेशिक सहायता नीति २०७१ स्वीकृतीका लागि नेपाल सरकार, मन्त्रीपरिषदमा पेश भएको ।
३	३९७	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभागको प्रशासनिक तथा कानूनी क्षमता अभिवृद्धि गरी अवैध आर्जनबाट सिर्जित सम्पत्ति शुद्धीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण गरिने छ ।	• विद्युतीय माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार भईरहेको ।
४	३९६	सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नेपालको प्रतिबद्धता पूरा गर्ने । यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था, रणनीति तथा कार्ययोजना र मापदण्डको पालना गरी सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा	• मिति २०७०/०४/३२ मा मकवानपुर उद्योग वाणिज्य संघ, हेटौडा र मिति २०७०/०५/२० मा जनकपुर उद्योग वाणिज्य संघमा गोष्ठी आयोजना गरिएको । पारस्परिक कानूनी सहायता नियमावली र गैर कानूनी

		आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारणसंग सम्बन्धीत कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नियमावली तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने।	सम्पत्ति रोक्का नियन्त्रण र जफत सम्बन्धी नियमावली पारित भैसकेको । • साझेदारी निकायसँग संयुक्त छलफल तथा अन्तर्क्रिया भएको । • अनुसन्धान उपसमितिको बैठक सञ्चालन भएको । • समिति गठन भै काम भईरहेको । • सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन नियमसँग बाझिएका ऐन नियमहरूको विवरण तयार गराई प्रतिवेदन प्राप्त भएको । • संयुक्त अनुसन्धानको संयन्त्रका लागि कार्य निर्देशिका तर्जुमा परिमार्जन र कार्यान्वयन गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको । • कसुरसँग सम्बन्धित सम्पत्तिको पहिचान, रोक्का सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था परिमार्जन गर्न कार्य निर्देशिकाको मस्यौदा तयार भएको ।
५	३०९	ठूला पूर्वाधार आयोजनाहरूमा दीर्घकालीन लगानीका लागि उच्चस्तरको क्रेडिट रेटिङ भएका अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई स्थानीय मुद्रामा ऋणपत्र जारी गर्न दिने व्यवस्था मिलाउने।	• स्थानीय मुद्रामा ऋणपत्र जारी गरिने व्यवस्था-२०७० नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद) को मिति २०७१ चैत्र १९ गतेको बैठकबाट स्वीकृत भएको ।
६	३४३	मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन	• मन्त्रालयको कार्य सम्पादन सूचक तयार गरी सोही

		गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरु गर्ने ।	आधारमा कर्मचारीको कार्यको अनुगमन गर्ने गरिएको ।
७	३४३	उच्च पदमा नतीजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागु गर्ने ।	• आ.व. २०७०/७१ देखि मन्त्रालय र अन्तर्गत उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गरिएको ।
८	३३३	क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्रलाई प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न छानिएका थप कार्यालयहरूमा विस्तार गर्ने ।	• मन्त्रालय र मातहतका आन्तरिक राजस्व र भन्सार कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र लागु गर्ने सिलसिलामा तत् तत् विभागबाट गृह कार्य भइरहेको ।

उद्योग मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

देशलाई औद्योगिकरणतर्फ उन्मुख गराई दिगो औद्योगिक विकास गर्न आवश्यक नीति, ऐन, नियम तर्जुमा गरी औद्योगिक विकासका माध्यमद्वारा रोजगारीका अवसर सिर्जना, औद्योगिक उत्पादन, निर्यात प्रवर्द्धन तथा विदेशी मुद्रा आर्जन गरी उच्च आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्न नेपाल सरकारको केन्द्रीय निकायको रूपमा यस मन्त्रालयको स्थापना २०६५।५।१५ मा भएको हो। कृषि क्षेत्रमा रहेको निर्भरतालाई कम गर्दै विद्यमान बेरोजगारी, अर्ध बेरोजगारी तथा गरीबी कम गर्न औद्योगिकरणको भूमिका महत्वपूर्ण रहन्छ। औद्योगिक लगानीले औद्योगिक उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, रोजगारी सिर्जना, स्थानीय सीपको प्रयोग स्तरीय साधनको उपयोग, आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धनमा योगदान गर्दछ। औद्योगिक क्षेत्रमा निजी, स्वदेशी तथा वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्नको लागि औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्दै लैजाने, मौजुदा औद्योगिक पूर्वाधारहरूको प्रभावकारी उपयोग गर्ने, निर्यात प्रवर्द्धनमा जोड दिन विशेष आर्थिक क्षेत्रको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने र लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको प्रवर्द्धनको माध्यमबाट गरीबी न्यूनिकरण गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्न यस मन्त्रालयको स्थापना गरिएको हो।

२. ध्येय:

- उद्यमशिलता अभिवृद्धि मार्फत अर्थतन्त्रलाई टेवा पुऱ्याउने।
- औद्योगिक उत्पादनलाई उच्च गुणस्तरयुक्त एवं प्रतिस्पर्धात्मक बनाई उत्पादित वस्तुको निर्यात बढाउने।
- औद्योगिक क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्दै लैजाने।
- सन्तुलित क्षेत्रीय विकासमा उद्योग क्षेत्रको योगदान बढाउने।

३. रणनीति:

- उद्योगहरूलाई आवश्यक श्रोत र साधन माथिको पहुँच, उर्जा र अन्य भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था तथा नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा जोड दिने।

- स्थानीय श्रोत एवं सीपको उपयोग र बजारसंगको सम्बन्ध विस्तार मार्फत सन्तुलित क्षेत्रिय विकासलाई बढावा दिने गरी लघु, घरेलु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योग स्थापना र संचालनलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- लगानी मैत्री वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक नीति तथा ऐनको परिमार्जन/तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने ।
- गैह्र आवासीय नेपालीहरूलाई नेपालमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- पिछडिएका गरिव समूहमा उद्यमशिलता विकास गरी लाभमूलक स्वरोजगारी सिर्जना गर्न जोड दिने ।
- बौद्धिक सम्पत्तिको अधिकार संरक्षण सम्बन्धी प्रणालीगत कार्यको व्यवस्थापन गर्ने ।

४. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- उत्पादन प्रक्रियामा अग्रपृष्ठ सम्बन्ध मजबुत बनाउन उत्पादनमूलक उद्योगहरूमा करार, करार खेती, कृषिमा आधारित उद्योगको श्रृंखला निर्माण एवं अन्तर सम्बन्धित उद्योगको कारोवार जस्ता व्यवस्थापकीय विकल्पहरूको अवलम्बन गर्ने ।
- औद्योगिक पूर्वाधार लगानी गरी उद्योग क्षेत्रको विकास गर्न सिमेन्ट उद्योगहरू सम्म पहुँच सडक तथा विद्युत प्रसारण लाईन विस्तार, विशेष आर्थिक क्षेत्र विकासका कार्यहरू सम्पन्न गर्ने ।
- गरीबी निवारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमलाई विस्तार, उपयुक्त प्रविधिको पहुँच तथा मूल्य श्रृंखला सम्बन्ध विकासको आधारमा लक्षित समूहका लघु उद्यमको स्तर वृद्धि गर्ने ।
- औद्योगिक उत्पादनहरूको प्रतिस्पर्धात्मकता अभिवृद्धि, रोजगारदाता र श्रमिक बीच असल औद्योगिक सम्बन्ध कायम गर्ने र कामदारहरूको सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी विश्वव्यापी अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- निजी तथा सहकारी क्षेत्र समेतको सहभागितामा लगानी प्रवर्द्धन कोष, प्रविधि विकास कोष, लघु उद्यम विकास कोष, रुग्ण उद्योग पुनरुत्थान कोष, महिला उद्यमी विकास कोष र गैर व्यावसायिक, गैर व्यापारिक जोखिमको क्षतिपूर्ति दिने औद्योगिक लगानी संरक्षण कोषको स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा विदेशी लगानी भित्र्याउन लगानीमैत्री वातावरणको सिर्जना तथा गैर आवासीय नेपाली र नेपाली मूलका विदेशीलाई नेपालमै लगानीको लागि प्रोत्साहन गर्ने ।
- बौद्धिक सम्पत्तिको व्यवस्थित लेखाजोखा गरी अभिलेखबद्ध गर्दै संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न औद्योगिक तथा बौद्धिक सम्पत्ति कार्यालय स्थापना र संचालन गर्ने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र देहाय बमोजिम रहेको छ ।

- उद्योग तथा औद्योगिक विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- खानी तथा खनिज पदार्थ अन्वेषण सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यान्वयन ।
- खानी तथा खनिज विकास विषयक अध्ययन, तालिम, अन्वेषण तथा सर्वेक्षण ।
- औद्योगिक विकास ।
- औद्योगिक क्षेत्रहरू तथा औद्योगिक संघ/संस्थाहरू ।
- औद्योगिक नियोगहरू ।
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय औद्योगिक विकास संगठन तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय औद्योगिक संगठन ।
- बैदेशिक लगानी प्रवर्द्धन ।
- औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन ।
- घरेलु तथा ग्रामीण सीप र उद्योगको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन ।
- नाप, तौल र गुणस्तर निर्धारण तथा प्रवर्द्धन ।
- उद्योग सम्बन्धी सार्वजनिक प्रतिष्ठान ।
- उत्पादकत्व बृद्धि विषयक नीति तथा कार्यक्रम ।
- औद्योगिक प्रविधि विकास र प्रविधि हस्तान्तरण ।
- औद्योगिक जनशक्तिको विकास तथा तालिम, अन्वेषण तथा सर्वेक्षण ।
- औद्योगिक प्रवर्द्धन र संरक्षण ।
- कम्पनी प्रशासन ।
- औद्योगिक सम्पत्ति र प्रशासन ।
- संगठित संस्थाको दामासाही प्रशासन ।
- विशेष आर्थिक क्षेत्र ।
- नेपाल इञ्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गतका माइनिङ्ग, जियोलोजी, केमेष्ट्री, केमिकल, मेटालर्जिकल र मेटोलोजी समूहको सेवा सञ्चालन ।

६. कानूनी व्यवस्था:

❖ ऐनहरू:

- पेटेण्ट, डिजाइन तथा ट्रेडमार्क ऐन, २०२२

- कम्पनी ऐन, २०६३
- औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९
- विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन, २०४९
- प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४
- साझेदारी फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०२०
- वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३
- खानी तथा खनिज पदार्थ-सम्बन्धी ऐन, २०४२
- स्टान्डर्ड नाप र तौल ऐन, २०२५
- गुणस्तर निर्धारण र तौल ऐन, २०३७
- दामासाही सम्बन्धी ऐन, २०६३
- औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान ऐन, २०५३
- नेपाल गुणस्तर (प्रमाण चिन्ह) ऐन, २०३७
- नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभागसँग सम्बन्धित ऐनहरू

❖ नियमहरू:

- प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन नियमावली, २०३४
- वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४
- खनिज संरक्षण भत्ता नियमावली, २०२४
- खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६
- नेपाल गुणस्तर (प्रमाण चिन्ह) नियमावली, २०४०
- घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति कर्मचारी सेवा शर्त नियमावली, २०५५

❖ नीतिहरू:

- औद्योगिक नीति, २०६७ (नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत मिति २०६७।१।२१) ।
- विदेशी लगानी तथा एकद्वार नीति, २०४९

❖ निर्देशिकाहरू:

- सार्वजनिक निकायमा स्वदेशी वस्तुको उपयोग गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका, २०६९
- प्रविधि विकास कोष निर्देशिका, २०७०
- सीप विकास तालिम निर्देशिका

- लघु घरेलु तथा साना उद्योग कर्जा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६५
- घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०५८

❖ **कार्यविधिहरू:**

- निर्यातमा नगद प्रोत्साहन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- लघु, घरेलु तथा साना उद्योग विकास कोष संचालन विनियमावली, २०६२ तथा कार्यविधि, २०६९
- महिला उद्यमशीलता विकास कोष (संचालन) कार्यविधि, २०६९

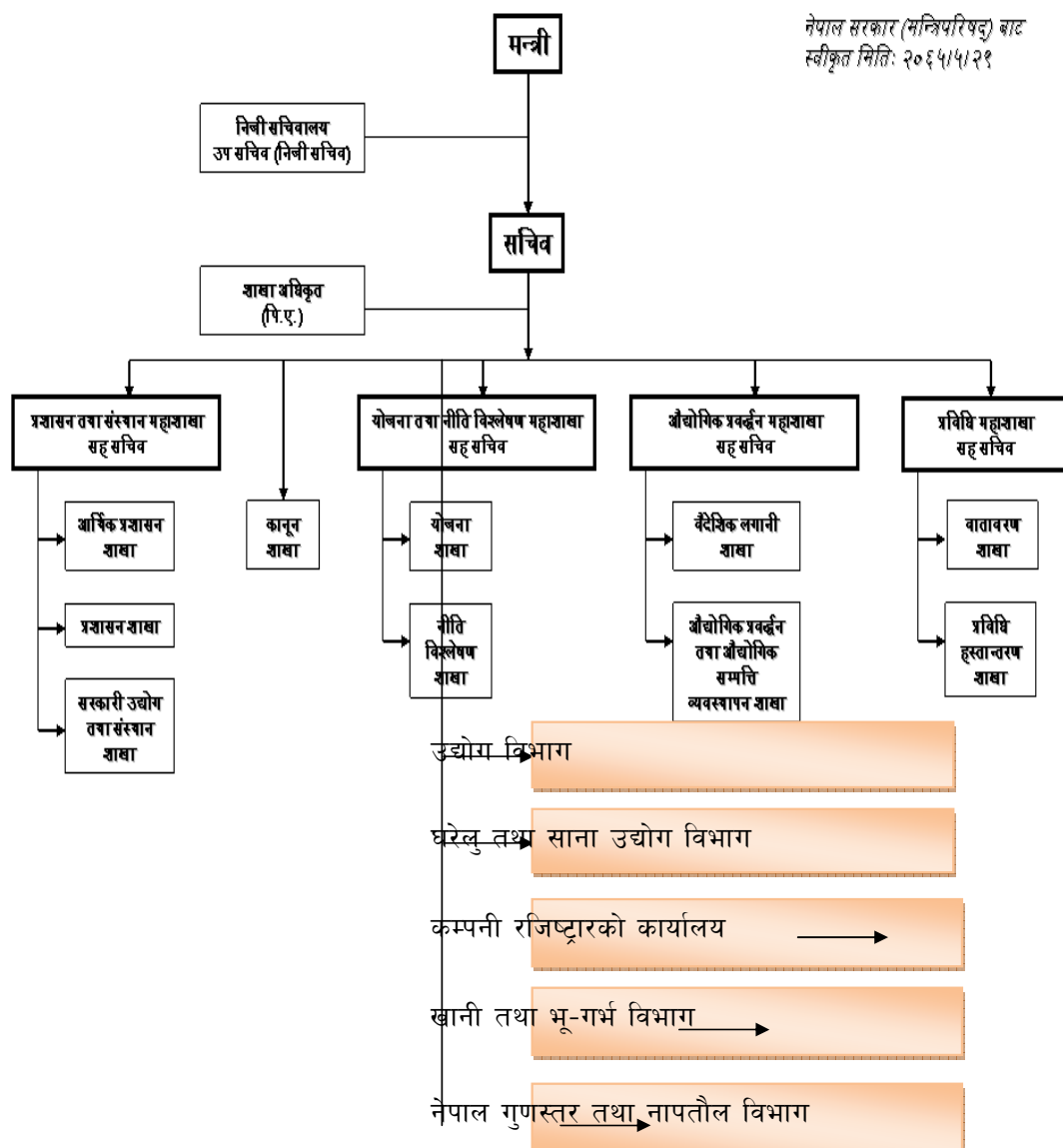
❖ **गठन आदेशहरू:**

- नेपाल व्यवसाय मञ्च (गठन आदेश), २०६७ (स्वीकृत मिति: २०६७।२।२)
- विशेष आर्थिक क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०६९

❖ **आचार संहिताहरू:**

- औद्योगिक प्रतिष्ठानका कार्यस्थलमा हुने लैंगिक हिंसा विरुद्धको आचार संहिता, २०६७

७. मन्त्रालयको संगठन संरचना

८. आ.व. २०७०/७१ मा भएका को महत्वपूर्ण कार्यहरू:

- सल्यान, पाल्पा र कपिलवस्तु जिल्लामा व्यावसायिक सम्भाव्यता अध्ययन र सेज सम्बन्धी अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको ।
- मुलुकका विभिन्न स्थानमा उद्यमशिलता विकास र व्यवस्थापन सुधार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम आयोजना गरिएको ।

- नेपालमा संचालन भईरहेका सिमेन्ट उद्योगहरू सम्म पहुँच मार्ग विस्तार गर्ने सिलसिलामा हालसम्म २७४.३० कि.मि. सडक निर्माण गरिएको ।
- सिमेन्ट उद्योगहरूका लागि आवश्यक विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने सिलसिलामा हालसम्म कुसुम-हापुरे १२२ के.मी. प्रसारण लाइनको ५८.११%, लमही घोराही १३२ के.मी. प्रसारण लाइनको ८५% काम सम्पन्न भएको छ । साथै, मिर्चैया-कटारी १३२ के.मी. तथा मातातिर्थ-माल्टा ३२ के.मी. प्रसारण लाईन सम्बन्धी कार्य भईरहेको ।
- गरीबी निवारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम निर्देशिका, २०७० लागु गरिएको ।
- आ.व. २०७०।७१ को फागुन मसान्तसम्म कूल ६९३१ उद्योग दर्ता भई ६८१.६८ करोड पूँजी लगानी भएको ।
- आ.व. २०७०।७१ को पहिलो आठ महिनासम्म कूल २ लाख ४३ हजार ९ सय ६८ घरेलु, लघु तथा साना उद्योग/ व्यवसायहरू स्थापना भएको ।
- लघु उद्यम विकास कार्यक्रम अन्तर्गत संचालित कार्यक्रमहरूबाट २०७० फागुन मसान्तसम्म कूल ५६६९८ जना लघु उद्यमीहरू तयार भएको ।
- कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयबाट Online Registration सेवा प्रवाहको थालनी भई उक्त सेवा प्रभावकारी रूपमा प्रवाह भईरहेको ।
- नयाँ औद्योगिक व्यवसाय ऐनको मस्यौदा तयार भई स्वीकृतिको क्रममा रहेको ।
- खानी उत्खनन् तर्फ फलाम, तामा र प्लेसर सुनको अन्वेषण कार्यका निजी लगानी कर्तालाई आकर्षित गरी हालसम्म करिव १०४ वटा उत्खनन कार्य र ५९१ वटा खोजतलास कार्यको प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको ।
- काठमाण्डौ उपत्यका, पोखरा, वुटवल, भैरहवा, हेटौडा, धरान, विराटनगर, सुर्खेत, नेपालगन्ज, जनकपुर र धनगढीको भु-इन्जिनियरिङ्ग र भू-वातावरणीय अन्वेषण कार्य सम्पन्न भएको ।
- नेपाल पश्मिना संघ र नेपाल सरकारका बिचमा नेपालमा उत्पादन हुने पश्मिनाको गुणस्तर परीक्षण गर्ने कार्यको MOU गरिएको ।
- नेपालको गुणस्तर तथा नापतौल विभागको प्रयोगशालालाई ISO 9001:2008 सम्बन्धी क्षेत्रमा Accredation भएको ।
- २०७० फागुन मसान्तसम्म कूल २५७ विभिन्न वस्तुहरूलाई गुणस्तर चिन्ह प्रदान गरिएको ।

❖ विशेष आर्थिक क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको प्रगति स्थिति:

- भैरहवामा विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापनाको लागि छुट्याइएको ५४ विगाहा क्षेत्रफलमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण भई यिसै आ.व .देखि सञ्चालनमा ल्याउने क्रममा रहेको ।
- विशेष आर्थिक क्षेत्र विकास समिति मार्फत भैरहवा विशेष आर्थिक क्षेत्र मापदण्ड तथा कार्यविधि, २०७० मस्यौदा तयारी तथा अन्य विशेष आर्थिक क्षेत्रको मापदण्ड तयारी ।
- सिमरा विशेष आर्थिक क्षेत्रमा जग्गा प्राप्ति तथा पर्खाल निर्माण कार्य भैरहेको ।

❖ आयोजनाहरू:

पहिलो प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरू (P1) - ५ वटा

- घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (समिति)
- घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (४८ जिल्ला)
- घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (२७ जिल्ला)
- घरेलु तथा साना उद्योग प्रशिक्षण केन्द्र ।
- लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (MEDEP)

दोश्रो प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरू (P2) - ७ वटा

- वातावरणीय क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम (उर्जा कार्यक्रम समेत)
- खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना
- पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना
- भू-वैज्ञानिक सर्वेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना
- औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान
- औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)
- औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम

❖ मन्त्रालय अन्तर्गतका सार्वजनिक संस्थाहरू

- उदयपुर सिमेन्ट उद्योग लिमिटेड
- औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान
- औद्योगिक क्षेत्र व्यवस्थापन लिमिटेड
- गोरखकाली रबर उद्योग लिमिटेड
- घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति
- जनकपुर चुरोट कारखाना लिमिटेड

- नेपाल ओरिएण्ट म्याग्नेसाईट प्राईभेट लिमिटेड
- नेपाल औषधि लिमिटेड
- नेपाल मेटल कम्पनी लिमिटेड
- बिराटनगर जुट मिल्स लिमिटेड
- बुटवल धागो कारखाना लिमिटेड
- राष्ट्रिय उत्पादकत्व तथा आर्थिक विकास केन्द्र लिमिटेड
- हेटौडा सिमेन्ट उद्योग लिमिटेड

९. लगानीको प्रवर्द्धन र संरक्षण सम्बन्धी गरिएका द्विपक्षीय सम्झौताहरू:

देश	सम्झौताको शिर्षक	सम्झौता भएको मिति
India	Agreement between the Government of Nepal and the Government of India for the Promotion and Protection of Investments	21st October 2011
Finland	Agreement between the Government of the Republic of Finland and the Government of Nepal on the Promotion and Protection of Investments	3rd February 2009
Mauritius	Agreement between the Government of the Republic of Mauritius and His Majesty's Government of Nepal for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments	3rd August 1999
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	Agreement between His Majesty's Government of Nepal and the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland for the Promotion and Protection of Investments	2nd March 1993
Germany	Treaty between the Federal Republic of Germany and the Kingdom of Nepal concerning the Encouragement and Reciprocal Protection of Investments	20th October 1986
France	Agreement between His Majesty's Government of Nepal and the Government of the Republic of France on the Reciprocal Promotion and Protection of Investments	2nd May 1983

१०. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च:

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ.शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतशित
१	३०७०११३	उद्योग मन्त्रालय	९०९७९	३७९२३	४१.६८
२	३०७०१२३	उद्योग विभाग	२७०१४८	२६९९८७	९९.९४
३	३०७०१३३	खानी तथा भूगर्भ विभाग	४६३२२	४६०७२	९९.४६
४	३०७०१४३	घरेलु तथा साना उद्योग विभाग	४९५५४	४८७९५	९८.४७
५	३०७०१५३	केन्द्रिय कारागार कारखाना	२८०५	२७९२	९९.५२
६	३०७०१६३	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	२३५७९	२३५०८	९९.७०
७	३०७०१७३	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	१९९९८	१८९१७	९४.५९
८	३०७०१८३	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	२००७१	१९६८७	९८.०९
९	३०७०१९३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनालय	१२७१६५	५५९९२	४३.९७
१०	३०७१०१३	वातावरणीय क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम-उर्जा कार्यक्रम समेत	६६९८	६६१६	९८.७७
११	३०७१०२३	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	१७८८	१७६४	९८.६७
१२	३०७१०३३	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	३८६३	३७६७	९७.५२
१३	३०७१०४३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१३८५	१२६१	९१.०५
१४	३०७१०५३	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१६६१९	१६५३८	९९.५१
१५	३०७१०६३	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (समिति)	४८८९१	४७३७०	९६.८९
१६	३०७१०७३	घरेलु तथा साना उद्योग प्रशिक्षण केन्द्र	१९०३०	१८८६७	९९.१४
१७	३०७१०८३	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	५६८८	५५५०	९७.५८
१८	३०७१०९३	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३०३६	१९५१	६४.२५
१९	३०७११२३	लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	१०२४१२	९६३९४	९४.१२

२०	३०७८०१३	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (४८ जिल्ला)	१२२४३७	११४७९९	९३.७६
२१	३०७८०२३	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (२७ जिल्ला)	९३९७४	९१००८	९६.८४
		जम्मा	१०७६४४२	९२९४७८	८६.३५

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ.शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतशित
१	३०७०११४	उद्योग मन्त्रालय	४५७५	४२७६	९३.४७
२	३०७०१२४	उद्योग विभाग	३५८२	३५८१	९९.९८
३	३०७०१३४	खानी तथा भूगर्भ विभाग	६९७६	५६१५	८०.४९
४	३०७०१४४	घरेलु तथा साना उद्योग विभाग	४७९	४७८	९९.८२
५	३०७०१५४	केन्द्रिय कारागार कारखाना	३९	३९	१००.००
६	३०७०१६४	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	९९७३	९९७१	९९.९७
७	३०७०१७४	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	१२८२	१२७८	९९.६६
८	३०७०१८४	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	२५१३१	२०१४०	८०.१४
९	३०७०१९४	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	१२६७१७	११९७८२	९४.५३
१०	३०७१०१४	वातावरणीय क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम-उर्जा कार्यक्रम समेत	१६८	१६८	१००.००
११	३०७१०२४	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	५९६६	५९५५	९९.८१
१२	३०७१०३४	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	५६०	४६९	८३.७४
१३	३०७१०४४	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१८२७	१८२५	९९.८९
१४	३०७१०५४	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	३४	३४	१००.००
१५	३०७१०६४	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (समिति)	५२०४	५२०२	९९.९६
१६	३०७१०७४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रशिक्षण केन्द्र	३३३०	३०८१	९२.५३
१७	३०७१०८४	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	२५१५४६	१९२३८२	७६.४८

१८	३०७१०९४	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१६८	१६८	९९.९५
१९	३०७८०१४	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (४८ जिल्ला)	१७९५२	१७५४७	९७.७४
२०	३०७८०२४	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (२७ जिल्ला)	९८७४	९५२१	९६.४३
		जम्मा	४७५३८३	४०१५१२	८४.४६

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालू खर्च

रु.हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०७०११३	उद्योग मन्त्रालय	६३९४१	२७५७०	४३.१२
२	३०७०१२३	उद्योग विभाग	३३१६७२	३२३१४४	९७.४३
३	३०७०१३३	खानी तथा भूगर्भ विभाग	६५१३३	५१९३०	७९.७३
४	३०७०१४३	घरेलु तथा साना उद्योग विभाग	५७२९५	३५५९४	६२.१२
५	३०७०१५३	केन्द्रिय कारागार कारखाना	४०४३	३३९९	८४.०६
६	३०७०१६३	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	३५६०८	२६९४६	७५.६७
७	३०७०१७३	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	२९६८५	२१९००	७३.७८
८	३०७०१८३	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	२४४३६	१९३५६	७९.२१
९	३०७०१९३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनालय	१५०३८४	५८९४६	३९.२०
१०	३०७१०१३	वातावरणीय क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम-उर्जा कार्यक्रम समेत	२३५३९	५७२६	२४.३३
११	३०७१०२३	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	२२०५	१९०४	८६.३५
१२	३०७१०३३	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	५९५०	४३०१	७२.२९
१३	३०७१०४३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१५९५	१३८४	८६.७६
१४	३०७१०५३	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	२२८२५	१६८६९	७३.९१
१५	३०७१०६३	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (समिति)	४९४५५	३७७५७	७६.३५

१६	३०७१०७३	घरेलु तथा साना उद्योग प्रशिक्षण केन्द्र	२३७९१	१७२७२	७२.६०
१७	३०७१०८३	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	१११७०	७४६५	६६.८३
१८	३०७१०९३	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२२०५०	२९१०	१३.२०
१९	३०७११२३	लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	३९४४१९	१७०४५	४.३२
२०	३०७११४३	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (उद्योग कार्यक्रम)	१८४००	३७३९	२०.३२
२१	३०७८०१३	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (४८ जिल्ला)	१६६९१८	१२२५५३	७३.४२
२२	३०७८०२३	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (२७ जिल्ला)	१२३९७१	९४२१६	७६.००
		जम्मा	१६२८४८५	९०१९२७	५५.३८

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०७०११४	उद्योग मन्त्रालय	९३८८	५६७	६.०४
२	३०७०१२४	उद्योग विभाग	२२५०	२५०	११.११
३	३०७०१३४	खानी तथा भूगर्भ विभाग	९६४२	२५६९	२६.६५
४	३०७०१४४	घरेलु तथा साना उद्योग विभाग	११२५०	७९६	७.०७
५	३०७०१५४	केन्द्रिय कारागार कारखाना	६००	५९७	९९.५३
६	३०७०१६४	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	१३९००		०.००
७	३०७०१७४	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	२४५०	१५०६	६१.४८
८	३०७०१८४	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	५४००	२३०६	४२.७१
९	३०७०१९४	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनलय	१६००००	११०९४	६.९३
१०	३०७१०१४	वातावरणीय क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम- उर्जा कार्यक्रम समेत	५५०	४९६	९०.१८
११	३०७१०२४	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	१०७००	५६०७	५२.४०
१२	३०७१०३४	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	२०६०	५२४	२५.४५

१३	३०७१०४४	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१९२५	१८९१	९८.२२
१४	३०७१०५४	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१०३०	९०२	८७.५८
१५	३०७१०६४	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (समिति)	६६६०	१७०७	२५.६३
१६	३०७१०७४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रशिक्षण केन्द्र	२४०५	१९३	८.०३
१७	३०७१०८४	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	९२४०५८	२४५४७१	२६.५६
१८	३०७१०९४	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५००	३५२	७०.४०
१९	३०७११२४	लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	४७७६२	२२४३	४.७०
२०	३०७११४४	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (उद्योग कार्यक्रम)	१४२५०	७९०	५.५४
२१	३०७८०१४	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (४८ जिल्ला)	५९०६०	३२६६१	५५.३०
२२	३०७८०२४	घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यक्रम (२७ जिल्ला)	५६७५०	१८९२९	३३.३६
		जम्मा	१३४२५९०	३३१४५३	२४.६९

१३. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा नं.	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने ।	अन्तर्गत मन्त्रालय निकाय मध्यका केही उच्च पदका लागि सूचक सहितको कार्यविवरण तयारीको क्रममा रहेको ।
२	२२४	काठमाण्डौमा एउटा घरेलु प्रदर्शनी एवं विक्री कक्ष स्थापना गर्ने कार्य प्रारम्भ गर्ने । सार्क हस्तकला तथा डिजाइन सेन्टर स्थापनाको कार्य शुरु गर्ने पाँचै विकास क्षेत्रमा एक-एक हस्तकला ग्राम स्थापना गर्ने पाँचै विकास क्षेत्रमा एक-एक वस्तु संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	- डिपिआर तयारीको प्रक्रियामा रहेको । - प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि सार्क मार्फत प्रक्रिया अगाडी बढेको । कार्ययोजना तयारी भैरहेको सबै विकास क्षेत्रमा स्थान पहिचान भै कार्य अगाडि बढि रहेको । - कार्य योजना तयारी क्रममा रहेको कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेको ।
३	२२३	स्वदेशमै उत्पादित वस्तुहरु सरकारी निकायहरुले उपयोग गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य गर्न आवश्यक थप कानुनी एवं प्रकृयागत व्यवस्था मिलाउने ।	निर्देशिकाको मस्यौदा तयार भै परिमार्जनको क्रममा रहेको ।
४	२२२	सरकार र निजी क्षेत्रको संयुक्त पहलमा काठमाण्डौमा एउटा नेपाल इण्डष्ट्रियल सेन्टर फर एक्सलेन्स स्थापना गर्ने ।	थप रकम निकासाका लागि अर्थ मन्त्रालयमा माग गरी पठाइएकोमा अर्थ मन्त्रालयसँग मोडालिटी बारे छलफल भैरहेको ।

५	२२०	औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने नीति अनुरूप मुलुकका विभिन्न स्थानमा निर्माणाधीन सिमेण्ट उद्योगहरूमा पहुँच सडक, विद्युत प्रसारण लाइन र सव-स्टेसन निर्माण गर्ने आगामी आर्थिक वर्षभित्र ५ वटा सिमेण्ट उद्योगको पहुँच सडक निर्माण कार्य सम्पन्न हुने ।	• कूल लागत अनुमान सडक विभागसँग माग गरिएको । संभाव्यता अध्ययन हुने क्रममा रहेको आयोजनाको टेण्डर स्वीकृत भै कार्यान्वयन भैरहेको र स्वीकृतिको क्रममा रहेको ।
६	२२१	काठमाण्डौमा हाल अन्तराष्ट्रिय स्तरको उपयुक्त औद्योगिक एवं व्यापारिक प्रदर्शनी स्थलको अभाव रहेको हुँदा प्रदर्शनीस्थल निर्माणका लागि चोभारमा जमिनको व्यवस्था मिलाउने ।	• जग्गाको स्वामित्व हस्तान्तरणको कार्यमा वाणिज्य मन्त्रालय समेतको पहलमा कारवाही अगाडी बढेको ।
७	२१९	स्थानीय स्रोत- साधन र सीपको उपयोग गरी नेपाली कला र संस्कृती झल्कने वस्तुहरूको उत्पादन गर्ने व्यवसायलाई थप संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।	• प्रस्तुत विषयलाई प्रस्तावित औद्योगिक व्यवसाय ऐनमा समावेश गरिएको ।
९	२१७	पचहत्तरै जिल्लामा औद्योगिक प्रोफाइल तयार गर्ने । सल्यान जाजरकोट र रूकुम जिल्लाको भौगर्भिक अध्ययन तथा नक्सांकन गर्ने । खनिज युरोनियम बहुमूल्य पत्थर र पेट्रोलियम अन्वेषण कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिने । काठमाण्डौमा प्राकृतिक ग्यासबाट विद्युतको परीक्षण उत्पादन गर्ने ।	• प्रोफाइलको मस्यौदा तयार भई Software निर्माणका लागि प्रस्ताव माग भई काम अगाडि बढेको । भौगर्भिक नक्सा तयारीको क्रममा रहेको । कार्यान्वयन योजना तर्जुमा भई ५० प्रतिशत भन्दा बढी कार्य सम्पन्न भैसकेको । कार्यान्वयन योजना तयार भै लागू भएपछि कार्यान्वयन गरिने ।

१०	२१६	गरीव विपन्न र सिमान्तकृत समुदायको स्वरोजगार क्षमता विकास गर्न हाल ४५ जिल्लामा संचालित गरीबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमलाई आगामी आर्थिक वर्ष थप ५ जिल्लामा विस्तार गर्ने ।	सहजीकरण बैठक बसी मेडेप र मेडपा कार्यक्रम संचालन भैरहेको ।
११	२१५	औद्योगिक नीति अनुकूल नयाँ औद्योगिक व्यवसाय ऐन तर्जुमा गर्ने । कम्पनी ऐन र विदेशी लगानी हस्तान्तरण ऐनमा संशोधन गर्ने ।	अध्यादेश मार्फत पेश भएको मस्यौदा ऐनबाटै पेश हुने गरी तयारी भएको, औद्योगिक व्यवसाय ऐन पुनः मन्त्रिपरिषदमा पठाउने सन्दर्भमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल भै मन्त्रिपरिषदमा पठाउने क्रममा रहेको । कम्पनी ऐनमा संशोधनको मस्यौदा तयार भै सरोकारवालाहरूसँग छलफल भैरहेको । विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐनको मस्यौदा तयार भइ राय संकलन भईसकेको ।
१२	२१४	लगानी फिर्ता लैजाने र कम्पनी बन्द गर्ने प्रक्रियालाई सरल बनाउने । रु.१ अर्ब भन्दा बढी लगानी गर्ने लगानी कर्तालाई प्रधानमन्त्री उद्यमी पुरस्कारबाट सम्मानित गर्ने ।	मस्यौदामा समावेश गर्न छलफलको भैरहेको सार्वजनिक सूचना प्रकाशित भई प्रस्तावहरू संकलन भै सम्मानको लागि कार्यविधि र मापदण्ड तयार भएको । सम्मान कार्यक्रमको मापदण्ड तयार गर्न गठित कार्यदलले सम्मानको लागि कार्यविधि र मापदण्ड तयार गरी पेश गरी सकेको । सम्मानको लागि कार्यविधि र मापदण्ड तयार गरी स्वीकृतिको अन्तिम चरणमा रहेको । छनौट कार्यका लागि सार्वजनिक सूचना प्रकाशित भई काम सुरु भएको ।
१३	२१३	औद्योगिक क्षेत्रमा लोड सेडिङको समयमा तालिका बनाइ विद्युत आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउने	प्रस्तुत व्यवस्था लागु गरिएको ।

ऊर्जा मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि

मुलुकमा ऊर्जा उत्पादनको कार्यलाई तिब्रता प्रदान गरी आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु जरुरी भएको छ । मुलुकको अपार ऊर्जा उत्पादनको सम्भावनालाई व्यवहारमा रुपान्तरण गर्न तत् सम्बन्धी अल्पकालीन तथा दीर्घकालिन नीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्नु, ऊर्जा विकासका लागि द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सहयोग अभिवृद्धिका साथै निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु र मुलुकमा कायम रहेको ऊर्जा संकटको दिगो रुपमा निदान गर्न साविकको जलस्रोत मन्त्रालयलाई नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद) को मिति २०६६/२/२८ को निर्णयानुसार ऊर्जा र सिंचाई मन्त्रालयमा विभाजन गरी यस मन्त्रालयको नामाकरण गरिएको हो ।

२. कार्यक्षेत्र:

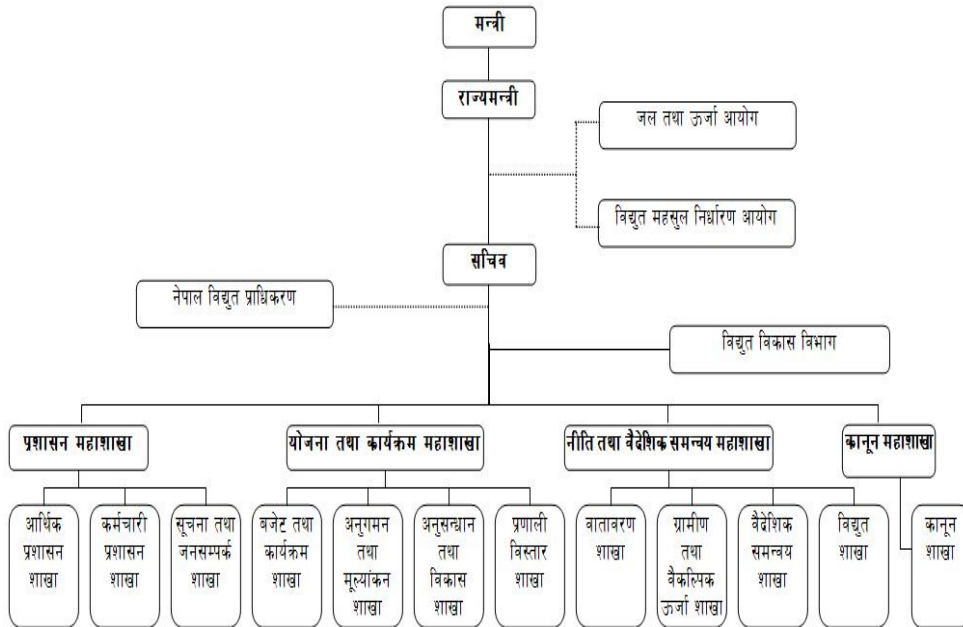
नेपाल सरकार (कार्य विभाजन), नियमावली, २०६९ अनुसार ऊर्जा मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरु देहायअनुसार रहेका छन्:

- ऊर्जा उत्पादन, व्यवस्थापन, उपयोग, सुरक्षा, प्रवर्द्धन र विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- ऊर्जाको उपयोग सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण तथा कार्यान्वयन ।
- ऊर्जा सम्बन्धी बहुउद्देश्यीय योजनाको समन्वय, निर्माण, सञ्चालन तथा प्रवर्द्धन ।
- ऊर्जा सम्बन्धी जनशक्तिको विकास ।
- नवीकरणीय ऊर्जाको विकास ।
- ऊर्जा विकास तथा विद्युत् विकास सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, निर्माण, सञ्चालन, सम्भार र विकास ।
- ऊर्जा सम्बन्धी कम्पनी तथा संस्थाको समन्वय र प्रशासन ।
- ऊर्जा विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धन (लगानी बोर्डको कार्यक्षेत्र बाहेक) ।
- ऊर्जाको उपयोग सम्बन्धी राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्पर्क ।
- ऊर्जाको उपयोग सम्बन्धी द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय संयन्त्रको संयोजन, वार्ता तथा सन्धि सम्झौता ।
- जलस्रोत सम्बन्धी द्विपक्षीय वार्ता, बहुपक्षीय सन्धि सम्झौता ।
- विद्युत्को नियमन, रोयल्टी तथा महसुल दरको निर्धारण र कार्यान्वयन ।

- नेपाल विद्युत् प्राधिकरण तथा ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकायसँग समन्वय ।
- अन्य मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा नपरेको जल तथा त्यसको उपयोग र ऊर्जा सम्बन्धी कार्य ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा अन्तर्गत देहायका समूह, उपसमूहको सञ्चालन गरिन्छ ।
 - इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङ समूह ।
 - सिभिल इन्जिनियरिङ समूहको हाइड्रोपावर उपसमूह ।
 - सिभिल इन्जिनियरिङ समूहको हाइड्रोलोजी उपसमूह ।
 - ईन्जिनियरिङ जियोलोजी उपसमूह ।

३. संगठनात्मक संरचना

नेपाल सरकार ऊर्जा मन्त्रालय

४. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू :-

❖ कानूनी तथा नीतिगत पक्ष:

- जलविद्युत आयोजनाको निर्माण एवं संचालन गर्नका लागि इच्छुक प्रवर्द्धकसंग गरिने आयोजना विकास सम्झौता प्रक्रियालाई स्पष्ट, पारदर्शी र व्यवस्थित बनाउन विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ४९ (क) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ऊर्जा मन्त्रालयले जलविद्युत आयोजना विकास सम्झौता सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७० तर्जुमा गरिएको।
- सार्वजनिक प्रशासनको प्रत्याभुति दिई उपलब्ध श्रोत साधन जनशक्तिबाट जनतालाई बढि भन्दा बढि सेवा प्रवाह गर्दै सम्बन्धित कानूनको कार्यान्वयनका लागि ऊर्जा मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायमा कार्यरत कर्मचारीको आचरण र व्यवहार व्यवस्थित गरी आफ्नो पदीय जिम्मेवारी प्रति उत्तरदायी एवं संवेदनशील बनाउन आचार संहिता सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु वान्छनीय भएकोले सुशासन ऐन, २०६४ को दफा २२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ऊर्जा मन्त्रालयले ऊर्जा मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायमा कार्यरत कर्मचारीहरूको आचार संहिता, २०७० लागु गरिएको।

❖ संस्थागत व्यवस्था तथा संरचनागत सुधार:

- विद्युत विकास विभागको पुनः संरचनाको खाका तयार भई स्विकृतिको अन्तिम चरणमा रहेको।

❖ विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन:

- कुल ८२८४ मे.वा. क्षमताको १२७ वटा विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र तथा कुल २१५० मे.वा. क्षमताका ८१ वटा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र एवं १५५ वटा विद्युत प्रसारण लाइन आयोजना सर्वेक्षण तथा ५० वटा विद्युत प्रसारण लाइनको निर्माण अनुमतिपत्र जारी भएका छन्।
- प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट निजी क्षेत्रबाट आयोजना विकास गराउने अवधारणा अनुरूप अरुण-३ (९०० मे.वा.), माथिल्लो कर्णाली (९०० मे.वा.), कावेली-१ (३७.६ मे.वा.) सहित जम्मा १८३७.६ मे.वा. का आयोजनाहरू निजीक्षेत्रलाई प्रदान गरीएको छ। यसै गरी प्रतिस्पर्धाको आधारमा निजीक्षेत्रलाई सहभागी गराई विकास गर्ने प्रक्रियामा रहेका माया खोला (१४.९ मे.वा., संखुवासभा), सिंगटी (१६ मे.वा., दोलखा), तल्लो सोलु (८२ मे.वा., सोलुखुम्बु), सोलु खोला (२३.५ मे.वा.,

सोलुखुम्बु), खारे खोला (२४.१, मे.वा., दोलखा), मेवा खोला (५० मे.वा., ताप्लेजुङ्ग) समेत गरी ६ वटा आयोजनाहरूको जम्मा जडित क्षमता २१०.१ मे.वा. रहेको छ भने यसरी प्रतिस्पर्धा गराउदा नेपाल सरकारलाई राजस्व वापत एक मुष्ट रु. ४५ करोड प्राप्त हुन आएको छ ।

❖ **कार्यान्वयनमा रहेका आयोजनाहरूको प्रगतिको अवस्था:**

- माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजनाको हेडवर्कस कंक्रीट कार्य कुल १७७,३०० घ. मि. मध्ये १०५,२३६ घ.मि. मुख्य सुरुङ्ग खन्ने कार्य कुल ८,४१७ मि. मध्ये ५,०१० मि. टेलरेस सुरुङ्ग खन्ने कार्य कुल २,९८५ मि. मध्ये २,४५५ मि. अडिट लगायत अन्य सुरुङ्गहरू खन्ने कार्य कुल ५,२३६ मि मध्य ५,०२१ मि, विद्युतगृह र ट्रान्सफर्मर क्याभर्न खन्ने कार्य कुल ८८,४०० घ. मि. मध्य ८८,४६७ घ. मि, विद्युतगृह र ट्रान्सफर्मर क्याभर्न कंक्रीट कार्य कुल १६,३५० घ. मि. मध्य २,१७९ घ. मि. कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- राहुघाट जलविद्युत आयोजना अन्तर्गत सिभिल निर्माण कार्य, भवन निर्माण कार्य, क्याम्प निर्माण कार्य, इलेक्ट्रोमेकानिकल तथा हाइड्रोमेकानिकल कार्य, परामर्शदाता नियुक्ति कार्य, प्रशारण लाइन तथा सबस्टेशन निर्माण कार्य, जग्गा अधिग्रहण गर्ने कार्यहरूमा लक्ष्य अनुरूपको प्रगति हासिल हुने अवस्थामा रहेको छ ।
- चमेलिया जलविद्युत आयोजना अन्तर्गत जग्गा उपलब्धि, Camp Facility, प्रवेशमार्ग, ३३ के.भी. प्रशारण लाइन तथा सबस्टेशन निर्माण तथा अन्य सिभिल कार्यहरूमा लक्ष्य अनुरूपको प्रगति हासिल हुने अवस्थामा रहेको छ ।

५. **आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ बिबरण:**

चालु खर्च		रु. हजारमा			
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३०८०११३	ऊर्जा मन्त्रालय	२७१८९	२५२६८	९२.९३
२	३०८०१२३	विद्युत विकास विभाग	३५०८२	३४९१२	९९.५१
३	३०८०१३३	विद्युत महशुल निर्धारण आयोग	१७६४	१७४१	९८.७०
४	३०८१०१३	जल तथा ऊर्जा आयोग	१३३४०	१३३००	९९.७०
५	३०८१०२३	सिंचाई तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (जलशक्ति)	३१८५	३१७०	९९.५४

६	३०८१०३३	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	५२४	४८१	९१.८७
७	३०८१०४३	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	८७५	८१४	९३.०३
८	३०८१०५३	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	९०००	८७९०	९७.६७
९	३०८१०६३	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	९७३	९४२	९६.७८
१०	३०८१०७३	जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड	४३९	४१६	९४.७६
११	३०८१०८३	विद्युत विकास कोष	३६९३	३३९९	९२.०४
१२	३०८१०९३	रोयल्टी व्यवस्थापन तथा वितरण	३२४६४५	३१५२०३	९७.०९
		जम्मा	४२०७०९	४०८४३६	९७.०८

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३०८०११४	ऊर्जा मन्त्रालय	२५००	२४८८	९९.५३
२	३०८०१२४	विद्युत विकास विभाग	७५७७७	६२३७९	८२.३२
३	३०८०१३४	विद्युत महशुल निर्धारण आयोग	२५०	२५०	९९.९३
४	३०८१०१४	जल तथा ऊर्जा आयोग	१३६३१	१३४००	९८.३०
५	३०८१०२४	सिंचाई तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (जलशक्ति)	२१३८८	२०५५९	९६.१३
६	३०८१०३४	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	९९	९७	९८.४३
७	३०८१०४४	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	६५७४७	९२०९७	१४०.०८
८	३०८१०५४	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	२३९१५	२३८७	९.९८
९	३०८१०६४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	२०६८०	५७९१	२८.००
१०	३०८१०७४	जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड	१३९२	१३९०	९९.८४
११	३०८१०८४	विद्युत विकास कोष	७०००		०.००
१२	३०८१०९४	रोयल्टी व्यवस्थापन तथा वितरण	३००	२९८	९९.१७
		जम्मा	२३२६७९	२०११३७	८६.४४

६. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०८०११३	ऊर्जा मन्त्रालय	३०७७८	२३५५७	७६.५४
२	३०८०१२३	विद्युत विकास विभाग	४५२९३	३००७५	६६.४०
३	३०८०१३३	विद्युत महशुल निर्धारण आयोग	२४९०	१६९९	६८.२४
४	३०८०१०३	जल तथा ऊर्जा आयोग	१८०४०	१३२७३	७३.५७
५	३०८१०३३	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	३५६	२९१	८१.६५
६	३०८१०४३	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	१७०२	४६५	२७.३०
७	३०८१०५३	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१४७६४	९१३२	६१.८६
८	३०८१०६३	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	१०५३	६४८	६१.५५
९	३०८१०७३	जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड	४६०	२७५	५९.८५
१०	३०८१०८३	विद्युत विकास कोष	३५२५	२४२७	६८.८६
११	३०८१०९३	रोयल्टी व्यवस्थापन तथा वितरण	५००५७५	३१२५१७	६२.४३
१२	३०८११२३	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	६१२५	३५९	५.८७
१३	३०८११३३	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना विकास समिति	१९१५३	९२२८	४८.१८
१४	३०८११४३	नलसिँ गाड जलविद्युत आयोजना विकास समिति	१६७८४	६३६८	३७.९४
		जम्मा	६६१०९८	४१०३१४	६२.०७

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३०८०११४	ऊर्जा मन्त्रालय	६२००	१८०५	२९.१२
२	३०८०१२४	विद्युत विकास विभाग	१३०८९०	२०५०२	१५.६६
३	३०८०१३४	विद्युत महशुल निर्धारण आयोग	१००		०.००
४	३०८१०१४	जल तथा ऊर्जा आयोग	१५८५०	१०४०८	६५.६७
५	३०८१०३४	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	१५०		०.००
६	३०८१०४४	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	३३८९५५	१५०	०.०४
७	३०८१०५४	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	३९७००	४०३४	१०.१६
८	३०८१०६४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	४२८००	३९२२	९.१६
९	३०८१०७४	जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड	१४५५०	१९३०	१३.२७
१०	३०८१०८४	विद्युत विकास कोष	८०००		०.००
११	३०८१०९४	रोयल्टी व्यवस्थापन तथा वितरण	१५०		०.००
१२	३०८११२४	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	१३१०००	६९९६	५.३४
१३	३०८११३४	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना विकास समिति	४३१८४५	३७२८३३	८६.३३
१४	३०८११४४	नलसिँ गाड जलविद्युत आयोजना विकास समिति	३९१२९	८३८८	२१.४४
		जम्मा	११९९३१९	४३०९६९	३५.९३

७. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	४५	राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आयोजना प्रमुखसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने । प्राप्त उपलब्धिलाई कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजना विकास समितिका कार्यकारी अध्यक्ष र उर्जा मन्त्रालय विच २०७०/६/२२ मा सम्झौता सम्पन्न भएको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरू गर्ने ।	उर्जा मन्त्रालयको कार्य सम्पादन सूचकहरूको तयार भई प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद कार्यालयमा प्रस्तुत गरिएको ।
३	५८	राष्ट्रिय प्रसारण लाइन नपुगेका ग्रामीण क्षेत्रमा विद्युत आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउन साना तथा मझौला स्तरका जलविद्युत निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिइने छ । वर्षा र सुख्खा याममा विद्युत उत्पादन र मागमा रहेको असन्तुलनलाई हटाउन ठूला जलाशययुक्त आयोजनाहरूको निर्माण गरिने छ ।	यस प्रकारका आयोजनाहरूको निर्माणका लागि अध्ययन कार्य चालु रहेको ।

४	५९	कालीगण्डकी 'ए' जलविद्युत आयोजना र मर्स्याङ्दी जलविद्युत आयोजना लगायतका १२ वटा आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार गरी पूर्ण क्षमतामा विद्युत उत्पादन गर्न रु. १ अर्ब ९ करोड विनियोजन गरेको छु ।	• कालीगण्डकी 'ए' को बोलपत्र कागजात तयार गर्ने कार्य सम्पन्न । • वेअर कण्ट्रोल प्रणाली सुदृढीकरणअन्तर्गत उपकरण जडान कार्य ८० प्रतिशत सम्पन्न । • एक्सटेन्सन प्रणाली सुदृढीकरण कार्यका लागि quotation प्राप्त भएको ।
५	५१	विद्युत प्रसारण लाइनको निर्माण कार्य अभियानको रूपमा अघि बढाइने । प्रसारण लाइनसम्बन्धी आयोजनाहरूका लागि कूल रु. १३ अर्ब ५० करोड बजेट विनियोजन गरेको । अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनहरू, उत्तर-दक्षिण कोरीडोर प्रसारण लाइनहरू र पूर्व-पश्चिम प्रसारण लाइनहरूको निर्माणलाई तीव्रता दिने ।	• विद्युत प्रसारण लाईन निर्माण कार्य अभियानको रूपमा अगाडी बढाउन देखिएका समस्या समाधानको प्रयास भईरहेको ।

६	३२	आन्तरिक स्रोतबाट निर्माण शुरू गरिएको ४५६ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो तामाकोशी आयोजनाको निर्माण कार्य तीव्र गतिमा भइरहेको छ । यो आयोजनाका लागि नेपाल सरकारको तर्फबाट थप रु. २ अर्ब बजेट विनियोजन गरिएको ।	- गोंगरमा आयोजना र परामर्शदाताको कार्यालय भवन तथा आवास गृहहरू निर्माण सम्पन्न भएको । त्यस्तै लामाबगरमा आवास र कार्यालय भवनहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । इण्टेक र बालुवा थिग्राउने पोखरीको concreting ६३.१ प्रतिशत सम्पन्न भएको । - आयोजनाको विभिन्न सुरुङहरूको संशोधित कूल लम्बाइ १६.७ कि.मि.मध्ये हालसम्म १२७९५ मिटर (७६.९ प्रतिशत) खन्ने कार्य सम्पन्न भएको । - हाइड्रोमेकानिकल कार्य अन्तर्गत Intake block को trash rack machine तथा Tailrace मा flap gate को embedded parts राख्ने कार्य शुरू भएको । मेकानिकल तथा इलेक्ट्रिकल कार्यअन्तर्गत turbine तथा जेनरेटरका Components Fabrication को प्रक्रियामा रहेको । - प्रशारण लाइन तथा सबस्टेशन निर्माण अन्तर्गत प्रशारण लाइनको विद्युतगृह गोंगर देखि नयाँ खिम्तिसम्मको विस्तृत सर्भे कार्य सम्पन्न भएको ।
७	६०	विद्युत उत्पादन इजाजतपत्रलाई पारदर्शी र व्यवस्थित बनाउन भू-सूचना प्रणालीमा आधारित लाइसेन्स व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिने ।	GIS based License Management System Development for Hydropower Projects सम्बन्धि कार्यको EOI को मूल्याङ्कन कार्य सम्पन्न भई RFP प्रस्तावहरूको मूल्याङ्कन भइरहेको ।

८	५७	दोश्रो अन्तर्देशीय बर्दघाट-गोरखपुर ४०० के.भी. प्रसारण लाइनको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न गर्ने ।	सर्भेक्षण अध्ययन कार्यका लागि परामर्श माग गरिएको ।
९	५६	३३५ मेगावाटको माथिल्लो अरुण र ४० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशुली "बी" जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन कार्य तत्कालै आरम्भ गर्ने ।	- आयोजनाको Detail Engineering Design तथा Tender Document Preparation सम्बन्धी कार्य अन्तर्राष्ट्रिय परामर्शदाताबाट सम्पन्न गर्न आवश्यक मस्यौदा, लागत अनुमान, EOI तथा RFP documents मा विश्व बैंकको Norms अनुसार आवश्यक संशोधन भइरहेको । - आयोजनाका लागि आवश्यक पहुँच मार्गको Detail Engineering Design, Tender Document Preparation तथा Construction Management Supervision कार्यको आवश्यक लागत अनुमान, EOI तथा RFP documents को तयारी कार्य स्थानीय परामर्श दाताबाट सम्पन्न गर्न सो सम्बन्धी कार्य भइरहेको । - आयोजनाको ESIA तथा CIA अध्ययन कार्य भइरहेको । आयोजना निर्माणका लागि विश्व बैंकबाट वित्तीय व्यवस्थापनको सम्भावना खोज्न विश्व बैंकको टोलीलाई presentation गरी छलफल तथा विश्व बैंक र नेपाल विद्युत प्राधिकरणको संयुक्त टोलीले साइट भ्रमण गरेको ।
१०	५५	६०० मेगावाटको बुढीगण्डकी, ५३० मेगावाटको तमोर, ४०० मेगावाटको नलसिंगाड, ३०० मेगावाटको दूधकोशी र ३०० मेगावाटको उत्तरगंगा	तमोर जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजना २०० मेगावाटका लागि सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको । ५३० मेगावाटका लागि वैकल्पिक अध्ययन

		जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाको विस्तृत डिजाइन र वातावरणीय अध्ययनको लागि रु ३९ करोड बजेट विनियोजन गरिएको ।	भइरहेको । • दुधकोशी जलाशययुक्त ज.वि.आ Updated feasibility र detail design कार्यको परावमर्श सेवा प्राप्तिका लागि मुल्याङ्कन समिति गठन भई लागत अनुमान, EOI document र ToR तयार पार्ने कार्य चालु । • उत्तरगंगा जलाशययुक्त ज.वि.आ. Topographical survey टोलीबाट आयोजना स्थलको विद्युतगृह साइटको सर्वे रिपोर्ट बुझाउने कार्य सम्पन्न । • Hydrology field investigation का लागि Staff Gauge बाट जलसतह मापन कार्य चालु । Headworks तथा Surge Tank Area को Topographical Survey कार्यको इष्टिमेट तयारी चालु । विद्युतगृह क्षेत्रको Geological Mapping कार्यको इष्टिमेट तयारी चालु ।
११	५४	२२० के.भी. का खिम्ती-ढल्केवर र हेटौँडा-भरतपुर प्रसारण लाइन आयोजना, १३२ के.भी. का सिंगटी-लामोसाँघु, डुम्रे-दमौली-मर्स्याङ्दी, बुटवल-कोहलपुर, मोदी-लेखनाथ, हेटौँडा-कुलेखानी-स्यूचाटार, भरतपुर-बर्दघाट र कोहलपुर-महेन्द्रनगर प्रसारण लाइनहरू निर्माण कार्यका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको	• खिम्ती-ढल्केवर २२० के.भी. प्रसारण लाइन निर्माण टावरको जग १८१ गोटा टावर जडान १७८ गोटा एसी एसआर कण्डक्टर तान्ने ५९ कि.मि. अर्थवायर तान्ने ५९ कि.मि. वातावरण सुधार विद्युतीकरण ६५ प्रतिशत अनुगमन तथा वृक्षारोपण सम्पन्न सामाजिक कार्यक्रम ९० प्रतिशत जग्गा उपलब्धि प्रसारण लाइन अधिग्रहण सम्पन्न जंगल कटानी सम्पन्न दोस्रो सर्किट निर्माण कार्य सामान उपलब्धि सम्पन्न ।

			- निर्माण कार्य ४४ प्रतिशत सबस्टेशन जग्गा अधिग्रहण ७२ प्रतिशत हेटौडा-भरतपुर २२० के.भी. प्रसारण लाइन OPGW को उत्पादकसँग एलसी खोली स्पेनबाट सामान आएको । ५ वटा टावर Foundationको कार्य चालु । ३३ वटा टावर Erection को कार्य सम्पन्न । - सिंगटी-लामोसाँघु १३२ के.भी. प्रसारण लाइन लामोसाँघु सबस्टेशनको निर्माण कार्य चालु । दोलखा जिल्लामा टावरका लागि जग्गा प्राप्ति कार्य सम्पन्न । - दोलखा जिल्लामा RoW को क्षतिपूर्ति लगायत अन्य कार्यका लागि सूचना प्रकाशित भई मुआब्जा निर्धारण प्रक्रिया सम्पन्न । - डुम्रे-दमौली-मर्स्याङ्गदी १३२ के.भी. प्रसारण लाइन सबस्टेशन विस्तारका लागि बोलपत्रको आर्थिक प्रस्ताव एशियाली विकास बैंकबाट स्वीकृत भई ठेक्का सम्झौताको प्रक्रियामा रहेको । मध्यमर्स्याङ्गदीदेखि मर्स्याङ्गदीसम्मको दोस्रो सर्किट लाइन अन्तर्गत ५.१२ कि.मि. ACSR conductor laying out कार्य सम्पन्न । - बुटवल-कोहलपुर १३२ के.भी. प्र.ला. OPGW stringing कार्य (जम्मा २१९ कि.मि.) - कोहलपुर-

			कुसुम खण्ड ४९ कि.मि., कुसुम-लमही खण्ड ५२ कि.मि., लमही-शिवपुर खण्ड ५४ कि.मि., शिवपुर-बुटवल खण्ड ६४ कि.मि. सम्पन्न । Conductor stringing कार्य (जम्मा २१५ कि.मि.) – कोहलपुर-कुसुम खण्ड ४९ कि.मि., कुसुम-लमही खण्ड ४७ कि.मि. सम्पन्न । लमही-शिवपुर खण्ड ३५ कि.मि. सम्पन्न, शिवपुर-बुटवल खण्ड २१ कि.मि. सम्पन्न । बुटवल, शिवपुर, लमही तथा कुसुम सबस्टेशन चार्ज गर्ने तयारीमा रहेको । मोदी-लेखनाथ १३२ के.भी. प्रसारण लाइन वातावरणीय अध्ययन कार्यको ToR draft report तयार भएको । जग्गा अधिग्रहणका लागि उपयुक्त जग्गा छनोट कार्य शुरू । हेटौंडा-कुलेखानी-२ – स्यूचाटार १३२ के.भी. दोश्रो सर्किट जडान स्यूचाटार सबस्टेशनमा निर्माण भएको लाइन बेको pre-commissioning कार्य सम्पन्न । हेटौंडा सबस्टेशनमा उपकरण जडान कार्य सम्पन्न भई pre-commissioning का लागि testing कार्य चालु । प्रसारण लाइन निर्माण अन्तर्गत लाइन जम्परिङ गर्ने कार्य सम्पन्न । हालसम्म ७३ स्प्यान तार तान्ने कार्य सम्पन्न ।

			- भरतपुर-बर्दघाट २२० के.भी. प्र.ला. रूख कटान कार्य चालु । प्रसारण लाइन निर्माण अन्तर्गत मोबिलाइजेशन रकम भुक्तानीका लागि एशियाली विकास बैंकमा पत्र पठाइएको । - सबस्टेशन विस्तार तथा निर्माण कार्य अन्तर्गत बोलपत्रको प्राविधिक प्रस्ताव मुल्याङ्कन सम्पन्न ।
१२	५३	कोशी, सोलु र मर्स्याङ्दी प्रसारण कोरीडोरहरूको निर्माण कार्य आगामी वर्ष शुरू गर्ने । कालीगण्डकी प्रसारण कोरीडोरको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन कार्य प्रारम्भ गर्ने । यी आयोजनाहरू सम्पन्न भएपछि उत्तर-दक्षिण तर्फ कूल ४६५ कि.मी. प्रसारण लाइन निर्माण हुने । यसबाट विभिन्न क्षेत्रमा उत्पादित विद्युत राष्ट्रिय ग्रीड प्रणालीमा आवद्ध भई प्रसारण र वितरण प्रणालीमा सुधार आउने ।	- कोशी २२० के.भी. कोरिडोर विकास आयोजना (वसन्तपुर-कुशाहा) अन्तर्गत इनरुवा-वसन्तपुर खाँदबारी २२० के.भी. प्रसारण लाइन तथा वसन्तपुर, बानेश्वर र खाँदबारीमा सबस्टेशन निर्माण । वसन्तपुर हाडपाड लाइनको विस्तृत सर्भे कार्य सम्पन्न । ड्राफ्ट बोलपत्र कागजात तयार गरिएको र परामर्शदाता नियुक्त भएपछि review गरिने । सोलु कोरिडोर जग्गा अधिग्रहण भई रकम वितरण गर्ने कार्य चालु । प्रस्तुत कार्यका लागि परामर्शदाता नियुक्त भएको । - मर्स्याङ्दी कोरिडोर २२० के.भी. प्र.ला. रेकी सर्भे सम्पन्न । - जग्गा अधिग्रहण कार्यका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयसँग जग्गाको मूल्य निर्धारण सम्बन्धी समन्वय

			भइरहेको । - कालीगण्डकी कोरिडोर दाना-कुश्मा खण्डको वातावरण अध्ययन शुरू गरी ToR को IEE प्रतिवेदन ऊर्जा मन्त्रालयमा पेश भएको । - कुश्मा सबस्टेशनका लागि आवश्यक करीब १५० रोपनी जग्गाको मुआब्जा निर्धारण कार्य चालु । - दाना सबस्टेशनका लागि आवश्यक करीब १०० रोपनी जग्गा अधिग्रहण भई जग्गा मुआब्जा वितरण कार्य चालु ।
१३	५२	निर्माणाधीन ढल्केवर-मुजफ्फरपुर ४०० के.भी. र कटैया-कुशाहा १३२ के.भी. अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनहरूका लागि रु. १ अर्ब ५८ करोड विनियोजन गरिएको ।	- ढल्केवर-भिदामोड प्रसारण लाइन प्रसारण लाइन निर्माणको ठेकेदारबाट Route Alignment, २८ कि.मि. Detailed survey, २ ८ कि.मि. Check Survey कार्य सम्पन्न । कुशाह-कटैया १३२ के.भी प्र.ला. पुरानो तार हटाई नयाँ ACCR तार जडान कार्यअन्तर्गत नेपाल खण्डको १४ कि.मि. तार फेर्ने कार्य सम्पन्न । - भारततर्फ कण्टक्टर लगायत अन्य सामग्रीहरू लैजानका लागि भन्सार छुटको प्रक्रियामा रहेको ।
१४	४९	६० मेगावाट क्षमताको त्रिशुली तेस्रो ए, ४२ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो मोदी, ३२ मेगावाट क्षमताको राहुघाट, ३० मेगावाट क्षमताको चमेलियागाड, १४	माथिल्लो त्रिशुली ३ए अडिट १ र २ निर्माण सम्पन्न भई कंक्रीटिङ कार्य चालु । हेडरेस टनेल खन्ने कार्य ६३.९२ प्रतिशत सम्पन्न । विद्युतगृह निर्माण कार्य चालु

		मेगावाट क्षमताको कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना तोकिएको समयमा सम्पन्न गर्न रु. ४ अर्ब ६६ करोड विनियोजन गरिएको ।	। Access tunnel खन्ने कार्य सम्पन्न । Switchyard को Slope Stabilization कार्य चालु । • Camp निर्माण कार्य चालु । • इलेक्ट्रोमेकानिकल तथा हाइड्रोमेकानिकल कार्य अन्तर्गत radial gate जडान भएको । माथिल्लो मोदी ए आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेको । • EPC मोडलमा आयोजना अघि बढाउन Upgrading Design Study, Epc Tender Document तथा सो कार्यमा लाग्ने Cost Estimate Final गरी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको परामर्शदाता छनोट गर्न EOI तथा RFP तयार भइरहेको । Hydrological Data Upgrading गर्ने कार्य भएको । • वन मन्त्रालयको माग बमोजिम Biological Environment को Upgrading गर्ने कार्य वातावरण महाशाखाबाट भइरहेको । K-Water सँगको JDA १ वर्षका लागि म्याद थपिएको तथा नयाँ शेयर होल्डर स्ट्रक्चरसम्बन्धी ने.वि.प्रा. सञ्चालक समितिबाट स्वीकृति प्राप्त भएको । • K-Water को प्राविधिक टोलीसँग समन्वय गरी डिजाइन

			अपडेट भइरहेको । K-Water र ने.वि.प्रा.को इञ्जिनियरिङ टोलीबीच समन्वय गरी डिजाइन र लागत फाइनल गर्ने प्रक्रियामा रहेको । राहुघाट जलविद्युत आयोजना विष्फोटक पदार्थको स्वीकृति लिने प्रक्रिया चालु । क्याम्प निर्माण कार्य चालु । बंकर निर्माण कार्य चालु । • इलेक्ट्रोमेकानिकल तथा हाइड्रोमेकानिकल को बोलपत्र तयार गर्ने कार्य चालु । • प्रसारण लाइन निर्माणको बोलपत्र तयार गर्ने कार्य चालु । सिभिल ठेकेदार IVRCL Ltd ले ७ फेब्रुअरी देखि Access road को कार्य शुरू गरी ९.२ कि.मि. excavation कार्य सम्पन्न । • इलेक्ट्रो मेकानिकल, हाइड्रोमेकानिकल तथा प्रसारण लाइन कार्यका लागि WAPCOS Ltd. लाई नै परामर्शदाता नियुक्त गर्ने निर्णय भएकोले WAPCOS Ltd. र नेपाल विद्युत प्राधिकरणबीच सम्झौता भई Exim Bank of India सँग स्वीकृति लिने क्रममा रहेको । • चमेलिया जलविद्युत आयोजना जग्गा मुआब्जा वितरण कार्य ९८.९ प्रतिशत सम्पन्न । १७ वटा भवन निर्माण

			कार्य सम्पन्न । प्रवेश मार्ग निर्माण कार्य ६१.५ प्रतिशत सम्पन्न । प्रवेश मार्गमा पर्ने पुलहरूको निर्माण कार्य (जमाडीगाडको बेलीब्रिजसमेत) सम्पन्न । ३३/११ के.भी. सबस्टेशन निर्माणका लागि मालसामान उपलब्धि सम्पन्न । १३२/३३ के.भी. २ह१० एम.भी.ए. सबस्टेशनको निर्माण ९८.४ प्रतिशत सम्पन्न । मुख्य सिभिल निर्माण कार्य ९३.४५ प्रतिशत सम्पन्न । - इलेक्ट्रोमेकानिकल, हाइड्रोमेकानिकल तथा १३२ के.भी. प्रसारण लाइन निर्माण कार्य ९४.९२ प्रतिशत सम्पन्न । सल्लाहकार सेवा ९९.४ प्रतिशत सम्पन्न । कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना मुख्य सुरुङ खन्ने कार्य सम्पन्न । Forebay तथा penstock tunnel को horizontal portion खन्ने कार्य सम्पन्न भई inclined portion खन्ने कार्य चालु । - हेडक्रसमा Demander सम्बन्धी कार्य सम्पन्न भई साइफनसँग सम्बन्धित कार्य सम्पन्न । इलेक्ट्रोमेकानिकल तथा हाइड्रोमेकानिकल कार्य अन्तर्गत मुख्य जेनेरेटर र टर्बाइनको उत्पादन भई निरीक्षण एवं टेष्ट सम्पन्न भई टर्बाइन डिस्प्याच

			भइसकेको । विद्युत गृहमा अर्थिड गर्ने कार्य चालु र टेलरेसमा अर्थिड गर्ने कार्य सम्पन्न ।
१५	५०	८७ मेगावाटको तामाकोशी पाँचौ र २० मेगावाट क्षमताको अछामको बुढीगंगा जलविद्युत आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गरी आगामी वर्ष निर्माण कार्य शुरू गर्ने गरी बजेट व्यवस्था गरिएको ।	- आयोजनाको Detail Engineering Design तथा Tender Document Preparation सम्बन्धी कार्य अन्तर्राष्ट्रिय परामर्शदाताबाट सम्पन्न गर्न आवश्यक मस्यौदा, लागत अनुमान, EOI तथा RFP draft documents तयार भइसकेको र सो Draft Document मा कार्य गर्न गठित कमिटीमा छलफल भइरहेको । - माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत कम्पनीको परामर्शदाताबाट Interconnection Design कार्य सम्पन्न गर्न प्रस्ताव माग गरिएको । EIA कार्य चालु रहेको । आयोजनाको लागि वित्तीय व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा नागरिक लगानी कोषसँग वार्ता भई आवश्यक प्रस्तुतीकरण समेत गरिसकेको । Soil Lab बाट गरि रहेको थप geological अन्वेषण सम्बन्धी Drilling, Surface Geological Mapping र Construction Material सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।
१६	४८	नेपालको दोश्रो जलाशययुक्त १४० मेगावाट क्षमताको तनहुँ जलविद्युत आयोजनाको निर्माण कार्य आगामी वर्ष शुरू गरिने छ । यसका लागि रु. १ अर्ब ५ करोड बजेट छुट्याएको ।	- प्रवेश मार्गको डिजाइन कार्य सम्पन्न । - पुल निर्माण कार्य चालु । जलाशय क्षेत्रको जग्गा अधिग्रहणका लागि प्रारम्भिक कार्य शुरू ।

कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय कानूनी राज्यको अवधारणा अनुरूप नेपाल कानूनको तर्जुमा, मौजुदा कानूनहरूमा समसामयिक संशोधन लगायत न्याय प्रशासनसँग सम्बन्धित कार्यहरू गर्नका लागि नेपाल सरकारको केन्द्रीय निकायको रूपमा रहेकोछ ।

वि.सं. २०१३ सालमा कानून विभागबाट मन्त्रालयको रूपमा रूपान्तरण भएको यस मन्त्रालयलाई कहिले कानून तथा संसदीय प्रबन्ध मन्त्रालय तथा कहिले कानून तथा न्याय मन्त्रालय नाम राखिएकोमा २०४६ सालको परिवर्तन पछि यसलाई कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय नामाकरण गरिएको थियो । तर २०५२ सालमा यसलाई पुनः कानून तथा न्याय मन्त्रालय कायम गरिएकोमा २०५७ सालदेखि यस मन्त्रालयको नाम कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय रहेको थियो । संविधान सभाको निर्वाचन पछि यस मन्त्रालयको नाम कानून, न्याय तथा संविधानसभा व्यवस्था मन्त्रालय राखिएकोमा नेपाल सरकारको मिति २०६६।२।२९ को निर्णयबाट पुनः “कानून तथा न्याय मन्त्रालय” नामाकरण गरियो । नेपाल सरकारको मिति २०६९।२।५ को निर्णयबाट यस मन्त्रालयको नाम हाल कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय कायम भएको छ ।

कानूनी राज्यको मान्यतालाई जीवन्त बनाई देश विकास तथा राज्य सञ्चालनको लागि आवश्यक कानूनहरूको निर्माण गर्ने, नयाँ कानून निर्माण गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न मन्त्रालयहरूलाई राय प्रदान गर्ने, नेपाल पक्ष हुने अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिको कानूनी पक्षमा राय प्रदान गर्ने, नेपाल सरकारलाई सरोकार हुने करारको मस्यौदा गर्ने, अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी दायित्व सम्बन्धी विषयमा राय प्रदान गर्ने, स्वतन्त्र, निष्पक्ष, निर्भिक, सरल र छिटो छरितो न्याय सम्पादनका लागि आवश्यक आधारशिला तयार गर्ने तथा यस सम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्ने केन्द्रीय प्रशासनिक निकायको रूपमा रहेको यस मन्त्रालयले नेपाल सरकार तथा न्यायपालिका बीच सम्पर्क मन्त्रालयको रूपमा समेत काम गर्ने गरेको छ ।

२. दृष्टिकोण:

कानूनी राज्यको अवधारणालाई साकार पाउँ देश विकास तथा राज्य व्यवस्था सञ्चालनका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा गर्नु, स्वतन्त्र र सक्षम न्यायप्रणालीको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु, न्याय प्रशासनको नीति तय गरी कार्यान्वयन गर्नु र मुलुकी प्रशासनमा लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यताको अवलम्बन र अभ्यास गर्ने आधारशिला तयार गर्ने ।

३. ध्येय:

ऐन, अध्यादेश, नियम र आदेश बनाउने सम्बन्धमा परामर्श दिने, मस्यौदा गर्ने, मस्यौदा जाँच गर्ने, नेपाल सरकारको लागि आवश्यक पर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी विवादको सम्बन्धमा आवश्यक राय परामर्श दिने, कानूनको एकीकरण तथा संहिताकरण, नेपाल कानून, अन्तर्राष्ट्रिय कानून, न्यायप्रणाली र न्याय प्रशासनको अनुसन्धान, पुनरावलोकन, सुधार तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी काम गर्ने ।

४. रणनीति:

- निरन्तर रूपमा कानूनको सुधार गरी कानूनको शासनलाई आत्मसात् गर्ने ।
- कानूनको क्षेत्रमा विकास भएका नवीनतम मान्यताहरूलाई आत्मसात गर्न सक्ने उच्चस्तरको व्यावसायिक जनशक्ति तयार गर्ने ।
- न्यायमा आमजनताको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
- कानूनहरूको अध्यावधिक प्रकाशन तथा वितरण गर्ने ।
- कानूनी शिक्षा तथा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- कानूनको शासनलाई प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक कानूनको पहिचान तथा सुधार गर्ने तथा मानव अधिकारको मूल्य मान्यता अनुसारको कानूनको विकास हुने अवसरको सिर्जना गर्ने ।
- न्याय सेवामा कार्यरत जनशक्तिलाई कानूनको व्यवहारिक प्रयोग तथा समसामयिक विषयमा आवश्यक तालीमको व्यवस्था गर्ने, ।
- न्यायको विकेन्द्रीकरण गर्ने, कानूनी सहायतामा अभिवृद्धि गर्ने तथा मेलमिलाप लगायत विवाद समाधानका बैकल्पिक उपायहरूको प्रयोगमा अभिवृद्धि गर्ने ।
- ऐन तथा नियम संग्रहको अध्यावधिक प्रकाशन तथा वितरण गर्ने, गराउने ।

- कानून कार्यान्वयनलाई जोड दिन जिल्लास्तरमा मानव अधिकार, मानवीय कानून लगायतका महत्वपूर्ण कानूनी व्यवस्थाहरूको सम्बन्धमा सचेतना कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने, गराउने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्:

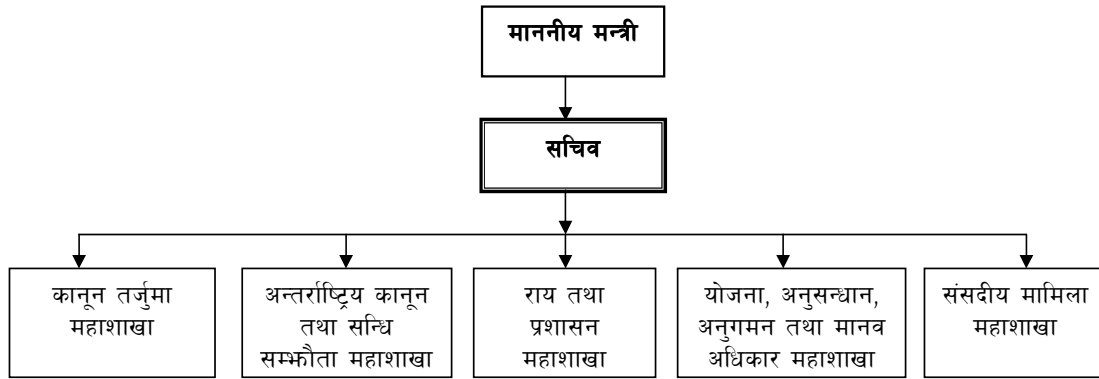
- ऐन, अध्यादेश, नियम र आदेशको तर्जुमा ।
- नेपाल कानून, अन्तर्राष्ट्रिय कानून, न्यायप्रणाली र न्यायप्रशासनको अनुसन्धान, पुनरावलोकन र सुधार ।
- नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन हुने सूचनाहरूको सम्पादन ।
- कानूनी राय तथा परामर्श ।
- अन्तर्राष्ट्रिय करार तथा अन्य लिखतको मस्यौदा र सो सम्बन्धी परामर्श ।
- सरकारी मुद्दा फिर्ता, मिलापत्र र नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दाको प्रतिरक्षा ।

❖ देहायका विषयमा प्रदान गरिने कानूनी राय:

- द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि सम्झौताको अनुमोदन, हस्ताक्षर, सम्मिलन वा स्वीकृति वा समर्थन ।
- अन्तर्राष्ट्रिय वा अन्तरसरकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्ति ।
- अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी दायित्व ।
- अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन र वार्तामा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको विषयमा अपनाउनुपर्ने दृष्टिकोण ।
- नोटरी पब्लिक तथा नोटरी पब्लिक परिषद् ।
- अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी विवाद ।
- अन्तर्राष्ट्रिय कानून सम्बन्धी संस्था सम्मेलन ।
- नेपाल सरकारलाई आवश्यक पर्ने कानून तथा कानूनी लिखत र सन्धिको अनुवाद ।
- नेपाल पक्ष भएका सन्धिको केन्द्रीय अभिलेखीकरण ।
- कानूनको एकीकरण तथा संहिताकरण ।
- सन्धि, सम्झौताहरूको प्रकाशन ।
- सर्वोच्च अदालत र अन्तर्गतका अदालत सम्बन्धी काम, न्याय प्रशासन, मुद्दा र अदालती लगत तथा सरकारी मुद्दाको अभिलेख ।

- विशेष अदालत, प्रशासकीय अदालत, श्रम अदालत तथा यस्तै प्रकृतिका अन्य अदालत तथा न्यायाधिकरण ।
- निःशुल्क कानूनी सहायता ।
- कानून किताबको व्यवस्था तथा प्रकाशन ।
- विवाद समाधानका वैकल्पिक उपाय ।
- कानून तथा न्यायसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थासंग सम्पर्क सहयोग र समन्वय ।
- व्यवस्थापिका-संसद तथा संविधानसभा सम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।
- व्यवस्थापिका-संसद, संविधानसभा, व्यवस्थापिका-संसद सचिवालय तथा सो सम्बन्धी सेवाका कर्मचारीको सेवा सञ्चालन ।
- व्यवस्थापिका-संसदको वैदेशिक सम्पर्क र समन्वय ।
- अन्तर व्यवस्थापिका संघ (आई.पी.यू.) ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी विधेयक ।
- सरकारी आश्वासन तथा सङ्कल्पको कार्यान्वयन ।
- संविधानसभा अदालत ।
- महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय ।
- न्याय परिषद ।
- न्याय सेवा आयोग ।
- राजस्व न्यायाधिकरण ।
- न्यायिक जाँचबुझ आयोग ।
- नेपाल कानून आयोग ।
- नेपाल कानून व्यवसायी परिषद ।
- राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान ।
- नेपाल न्याय सेवाको सेवा सञ्चालन ।

७. संगठनात्मक संरचना:

७.१ मन्त्रालय सम्बद्ध निकायहरू:

- सर्वोच्च अदालत
- व्यवस्थापिका-संसद् सचिवालय
- महान्यायधिवक्ताको कार्यालय
- नेपाल कानून आयोग
- संविधानसभा अदालत
- प्रशासकीय अदालत
- श्रम अदालत
- राजस्व न्यायाधिकरणहरू
- ऋण असुलि न्यायाधिकरण
- राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान
- न्यायपरिषद् सचिवालय
- न्याय सेवा आयोग
- नोटरी पब्लिक परिषद्
- वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण
- सूचना प्रविधि न्यायाधिकरण
- केन्द्रीय कानून पुस्तकालय

७.२ मन्त्रालय अन्तर्गतका संस्था:

❖ न्याय सेवा तालीम केन्द्र:

- न्याय सम्पादनको अभिष्ट प्राप्त गर्न न्याय सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई देश, काल र परिस्थिति अनुरूप सुक्ष्म एवं जनमुखी बनाउन उपयुक्त तालीमको माध्यमबाट नै सम्भव हुने स्पष्ट नै छ । यसै सन्दर्भलाई दृष्टिगत गरी नेपाल न्याय सेवाका राजपत्राङ्कित तथा राजपत्र अनङ्कित कर्मचारीहरूको लागि सेवाकालीन तालीम तथा न्याय सेवामा प्रवेश गर्ने रा.प.तृतीय श्रेणीका अधिकृतहरूको लागि सेवा प्रवेश तालीम दिने मूल उद्देश्य लिएर तत्कालीन नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०३८।३।१८ को निर्णय अनुसार न्याय सेवा तालीम केन्द्रको स्थापना भएको हो ।

❖ कानून किताब व्यवस्था समिति

- विकास समिति ऐन, २०१३ को अधिकार प्रयोग गरी जारी गरिएको आदेश बमोजिम २०२१ सालमा स्थापना भएको कानून किताब व्यवस्था समितिको प्रमुख उद्देश्य नेपाली कानूनलाई संकलित वा फुटकर रुपमा छपाउने विक्री वितरण गर्ने र नेपाली कानूनलाई विदेशी भाषामा, विदेशी वा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनलाई नेपाली भाषामा अनुवाद गर्ने गराउने तथा प्रकाशन गर्ने रहेको छ । यस समितिले आफ्नो उद्देश्यहरू पूरा गर्न देहायका काम गर्दछः
 - पुस्तक छपाईको लागि आवश्यक सामग्री खरिद गर्ने ।
 - छापाखानाको बन्दोबस्त गर्ने ।
 - आधिकारीक बिक्रेताको बन्दोबस्त गर्ने ।
 - समितिको कोषमा रहेको रकमको बन्दोबस्त गर्ने ।
 - आम्दानी खर्चको व्यवस्था, कार्य सञ्चालनको लागि आवश्यक कर्मचारी भर्ना गर्ने तिनीहरूको तलब भत्ता ठेक्ने ।
 - आवश्यकता अनुसार अन्य समिति तथा उपसमिति गठन गर्ने ।
 - नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिई बैंक वा अन्य वित्तिय संस्थासँग ऋण लिने ।
 - आफ्नो कार्यको सम्बन्धमा अन्य अनुसांगिक तथा प्रासंगिक व्यवस्था गर्ने ।
 - नेपाल सरकारले तोकेको अन्य कार्य गर्ने ।

८. कानूनी व्यवस्था:

❖ ऐनहरू:

- नेपाल कानून व्याख्या सम्बन्धी ऐन, २०१०
- मुलुकी ऐन, २०२०
- सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरूको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०२६
- राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१
- नेपाल सन्धि ऐन, २०४७
- न्याय परिषद् ऐन, २०४७
- न्याय सेवा आयोग ऐन, २०४८
- सर्वोच्च अदालत ऐन, २०४८
- न्याय प्रशासन ऐन, २०४८
- पुनरावेदन तथा जिल्ला अदालतका न्यायाधीशहरूको पारिश्रमिक, सुविधा तथा सेवाका अन्य शर्त सम्बन्धी ऐन, २०४८
- सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९
- कानूनी सहायता सम्बन्धी ऐन, २०५४
- महान्यायाधिवक्ताको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०५४
- व्यवस्थापिका संसद सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०६४
- व्यवस्थापिका संसदका महासचिव तथा सचिवको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०५५
- मध्यस्थता ऐन, २०५५
- करार ऐन, २०५६
- विशेष अदालत ऐन, २०५९
- नोटरी पब्लिक सम्बन्धी ऐन, २०६३
- नेपाल कानून आयोग ऐन, २०६३
- राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान ऐन, २०६३
- मेलमिलाप सम्बन्धी ऐन, २०६८
- पारस्परिक कानूनी सहायता ऐन, २०७०

❖ नियमावलीहरू:

- न्याय सेवा आयोग (कार्यविधि) नियम, २०२७
- राजस्व न्यायाधिकरण नियमावली, २०३०
- पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८
- सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९
- नेपाल न्याय सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५०
- जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२
- व्यवस्थापिका संसद सचिवालय आर्थिक प्रशासन नियमावली, २०६५
- व्यवस्थापिका संसद सचिवालय कर्मचारी प्रशासन नियमावली, २०६५
- कानूनी सहायता नियमावली, २०५५
- सरकारी मुद्दा सम्बन्धी नियमावली, २०५५
- सरकारी वकील सम्बन्धी नियमावली, २०५५
- न्याय परिषद् (कार्यविधि) नियमावली, २०५६
- मध्यस्थता (अदालती कार्यविधि) नियमावली, २०५९
- बाल न्याय कार्यविधि नियमावली, २०६३
- मेलमिलाप सम्बन्धी नियमावली, २०७०

९. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

- चालु आर्थिक वर्षमा मन्त्रालयले समाजमा घट्ने अपराधको वास्तविक अवस्था, गम्भीरता, विविधता, कारण तथा प्रकृतिहरू एवं अपराधको सम्बन्धमा आम जनताको दृष्टिकोण समेतको आधारमा राज्यले अपराधको प्रभावकारी रूपमा रोकथाम तथा नियन्त्रणका आवश्यक नीतिगत, कानूनी तथा संरचनागत व्यवस्था गर्न, त्यस संयन्त्रको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्ने तथा कानून निर्माण गर्दाको अवस्थामा समेत सो आधारमा कसूर र सजाय निर्धारण गर्ने व्यवस्था गर्न अपराधको बेस लाईन सर्वेक्षण कार्यक्रम अगाडि बढाई रहेको ।
- औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी विधेयक, देवानी संहिता, न्याय परिषद ऐनमा संशोधन सम्बन्धी विधेयक, बोक्सी सम्बन्धी (कसूर र सजाय) विधेयक, कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य हिंसा निवारण सम्बन्धी विधेयक समेतका कानूनका विधेयक मस्यौदाहरूलाई अन्तिम रूप दिने कार्य भई रहेको ।

- लैंगिक समानता कायम गर्ने तथा लैंगिक हिंसा अन्त्य गर्ने सम्बन्धमा केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक, केही नेपाल कानूनलाई संशोधन तथा खारेज गर्न बनेको विधेयक व्यवस्थापिका-संसदको बैठकमा पेश गर्ने गरी आवश्यक कारवाही भई रहेको र साक्षी संरक्षण सम्बन्धी विधेयकको मस्यौदा तयार गर्न नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट सहमति लिइएको ।
- नयाँ बनाउने ऐनको लागि सिद्धान्त स्वीकृति, नयाँ विधेयक, अध्यादेश तर्जुमा, संशोधन विधेयक तर्जुमा, नयाँ नियम तथा नियमको संशोधन मस्यौदाको तर्जुमा र गठन आदेशको तर्जुमा समेत गरी विभिन्न विषयमा विभिन्न मन्त्रालयलाई ६१ वटा विषयमा मस्यौदा तर्जुमा तथा सहमति उपलब्ध गराइएको ।
- विभिन्न १३ वटा विषयका कानूनी प्रश्नमा नेपाल सरकारका विभिन्न निकायलाई कानूनी राय उपलब्ध गराइएको ।
- मन्त्रालयलाई विपक्षी बनाई अदालतमा दायर गरिएका विभिन्न ५७ थान मुद्दाको लिखित जवाफ तयार गरी पठाइएको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सम्झौता, कानून सम्बन्धी विभिन्न १०७ वटा विषयमा नेपाल सरकारका विभिन्न निकायलाई राय तथा सहमति उपलब्ध गराइएको ।
- कानूनी शिक्षा सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न २९ जिल्लाका ४३ गाउँ विकास समितिमा कानूनी शिक्षा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।
- नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन हुने २४६ थान सूचना सम्पादन गरिएको ।
- मानव अधिकार र मानवीय कानूनको विषयमा विभिन्न जिल्लाका दशवटा शैक्षिक संस्थामा, तीन जिल्लाका जिल्लास्थित सरकारी कर्मचारीहरूसँग अन्तरक्रिया गरिएको, अपराधको बेसलाईन सर्वेक्षण कार्य अन्तर्गत तथ्याङ्क संकलन गर्ने कार्यको थालनी गरिएको, विभिन्न राष्ट्रिय कार्य योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिएको ।

१०. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

पूँजीगत खर्च		रु .हजारमा			
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३११०११३	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	५०५०३	४८१६६	९५.३७
२	३११०१२३	नेपाल कानून आयोग	१२८९२	१२७२७	९८.७३

३	३११०१३३	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	९६००	९५२८	९९.२५
		जम्मा	७२९९५	७०४२२	९६.४८

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३११०११४	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	२६६०	२४७०	९२.८४
२	३११०१२४	नेपाल कानून आयोग	५९१०	५३२०	९०.०२
३	३११०१३४	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	३०००	३०००	१००.००
		जम्मा	११५७०	१०७९०	९३.२६

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३११०११३	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	८४४१७	४३१५३	५१.१२
२	३११०१२३	नेपाल कानून आयोग	२२६७३	१४३७०	६३.३८
३	३११०१३३	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	१७२६०	१६०२९	९२.८७
		जम्मा	१२४३५०	७३५५३	५९.१५

पूँजीगत

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३११०११४	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	४२१०	१८१६	४३.१३
२	३११०१२४	नेपाल कानून आयोग	६१५०	१७९०	२९.११
३	३११०१३४	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	२१००	२१००	१००.००
		जम्मा	१२४६०	५७०६	४५.७९

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४७	कानूनको शासन, मानव अधिकारको संरक्षण र दण्डहीनताको अन्त सरकारको सर्वाधिक प्राथमिकताको विषय हो। यसका लागि स्वतन्त्र न्यायपालिका, प्रभावकारी सरकार र निष्पक्ष एवम् स्वच्छ शासकीय शैलीको विकास गर्ने।	मिति २०७१/१/१० गते म्याग्दी जिल्लाको विद्यालयमा मानव अधिकार र मानवीय कानून सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरियो। यूएनडीपीको सहयोगमा मिति २०७१/१/२० र २१ गते क्रमशः श्री जनकल्याण उच्च मा.वि. पालुङ र श्री निर्मल उच्च मा.वि. बसामाडी, मकवानपुर जिल्लामा मानव अधिकार र मानवीय कानूनका सम्बन्धमा सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन सम्पन्न।
२	३३५	न्यायपालिकाको सुदृढीकरणका लागि रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार स्रोत साधनमा कमी हुन नदिन सरकार प्रतिवद्ध छ। गरीब एवम् असहायलाई न्यायमा सहज पहुँच पुऱ्याउन निःशुल्क कानूनी सहायता उपलब्ध गराउन विशेष ध्यान दिने।	मिति २०७१/१/८ मा बागलुङ जिल्लामा कानूनी सहायताको प्रभावकारिता सम्बन्धी एक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरियो। मिति २०७१/१/९ मा म्याग्दी जिल्लाको दरबाङ गा.वि.स.मा लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको कानूनी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न गरियो। मिति २०७१/१/२० मा मकवानपुर जिल्लाको दामन गा.वि.स. मा मन्त्रालयका सचिवज्यूको अध्यक्षतामा लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको

			कानूनी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न ।
३	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	- कार्य सम्पादन सूचकांक तयार भएको । - उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गरिएको ।

कृषि विकास मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

नेपालको कृषि विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालनको थालनी संस्थागत रूपमा विक्रम वि.सं.१९७८ मा चारखालमा स्थापित कृषि अड्डाबाट शुरु भएको हो । वि.सं.२०३० सालमा सिंचाई सम्बन्धी कार्यक्षेत्र पनि कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत समावेश गराई मन्त्रालयको नाम खाद्य, कृषि तथा सिंचाई मन्त्रालय राखियो । आ.व.२०३७/३८ मा मन्त्रालयको कार्यभारमा पुनर्गठन भई यस मन्त्रालय अन्तर्गत संचालन हुंदै आएको सिंचाई र खाद्य व्यवस्थाको जिम्मेवारी क्रमशः जलश्रोत मन्त्रालय र आपूर्ति मन्त्रालयलाई गएपछि मन्त्रालयको नाम कृषि मन्त्रालय रहन गयो । आ.व.२०४७/४८ देखि सहकारी आन्दोलन प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउन साझा विकास विभाग सम्बन्धी कार्यक्रमलाई कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत समावेश गराए पश्चात् आ.व.२०५५/५६ देखि यस मन्त्रालयको नाम कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय भएको थियो भने नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०६९ जेष्ठ ५ गतेको निर्णयानुसार यस मन्त्रालयबाट सहकारी विभाग अलग भइसकेपछि यस मन्त्रालयको नाम कृषि विकास मन्त्रालय भएको हो । देशको आवश्यकता र सम्भाव्यता अनुरूप कृषि विकास सम्बन्धी नीति तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्ने मूल उद्देश्य बोकेको यस मन्त्रालयको लक्ष्य व्यावसायिक एवं प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीबाट उच्च एवं दीगो आर्थिक वृद्धि हाँसिल गरी खाद्य सुरक्षा तथा गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउनु रहेको छ ।

२. दृष्टिकोण:

निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई व्यावसायिक एवं प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीमा रूपान्तरण गरी दीगो कृषि विकासको माध्यमबाट जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु ।

३. ध्येय:

- कृषि उत्पादन एवं उत्पादकत्व बढाउने ।
- व्यावसायिक तथा प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीका आधारहरुको विकास गरी क्षेत्रीय र विश्व बजारसँग प्रतिस्पर्धात्मक बनाउने ।
- प्राकृतिक श्रोत, वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवं सदुपयोग गर्ने ।

४. रणनीति:

- कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यवसायिकीकरण, विविधिकरण, गुणस्तर प्रवर्द्धन र ग्रामिण पूर्वाधारहरूको विकास र यान्त्रिकीकरण मार्फत् उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई आय आर्जन र रोजगारीका अवसर वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चितता तर्फ केन्द्रित गर्ने ।
- उन्नत नक्षका पशुपंक्षी तथा उन्नत र गुणस्तरीय बीउ विजनको सुरक्षा, विषादीका असरहरूलाई न्यूनिकरण, कृषि तथा पशु बीमाको माध्यमबाट उत्पादन लागत कम गरी प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढाउने ।
- कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनलाई अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउन गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण तथा अभिवृद्धि गर्ने ।
- कम आयतन तथा उच्च मूल्यका बाली वस्तु उत्पादन गर्न प्रोत्साहित गरी मूल्य अभिवृद्धि हुने प्रशोधनमा आधारित कृषि तथा पशुजन्य उद्योगको विकासमा जोड दिने ।
- खाद्य, कृषि, पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य वस्तुहरूको गुणस्तर परीक्षण, प्रशोधन, अनुगमन र नियमनलाई स्थानीयस्तरका जनताको पहुँच हुने गरी प्रभावकारी बनाउँदै बजारीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कृषिजन्य जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सदुपयोग गर्दै जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनिकरण गर्न अनुसन्धानमा आधारित वातावरण मैत्री कृषि प्रविधिहरूको विकास एवं विस्तार गर्ने ।
- कृषिलाई सम्मानजनक र आकर्षक पेशाको रूपमा विकासगरी युवालाई व्यावसायिक कृषितर्फ आकर्षण गर्न प्रोत्साहित गर्दै कृषि क्षेत्रको विकास, अनुसन्धान, प्रसार र गुणस्तर परीक्षणमा संलग्न निकायहरूको सहकार्यमा प्राविधिक, कृषक/कृषि उद्यमी तथा सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- कृषि शिक्षा, अनुसन्धान र प्रसार बीचको त्रिपक्षीय सम्बन्धलाई मजबुत तुल्याई अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधिहरूको विस्तारमा कृषि क्षेत्रमा कार्यरत सम्पूर्ण सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरू बीच अन्तर निकाय समन्वय र सहकार्य कायम गर्दै कार्यान्वयनलाई नतिजा उन्मुख बनाउने ।
- आधारभूत कृषि सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन एवं विश्लेषण प्रणालीलाई समयानुसार आधुनिकीकरण गर्दै तथ्यमा आधारित (Evidence Based) कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

- प्रत्येक विकास क्षेत्रहरूको विभिन्न भू-परिस्थितिकीय (Agro-eco Zone) क्षेत्रमा उन्नत प्रविधिहरूको प्रभावकारी अनुसरणको लागि नमूना प्रविधि गाउँ (Model Technology Village) कृषक पाठशाला (Farmers' Field School) र बाह्य अनुसन्धानलाई थप सुदृढिकरण गर्ने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकीकरण, गुणस्तर परीक्षण, अनुगमन र नियमनको क्षेत्रमा उपयुक्त प्रविधिको उपयोग गर्न सक्ने कृषक, युवा, उद्यमी तथा विज्ञहरूको क्षमता विकास गर्दै लैजाने ।
- सम्भाव्य क्षेत्रहरूमा व्यावसायिक फर्म, साना र सीमान्त कृषकहरूलाई तुलनात्मक लाभका आधारमा उच्च उत्पादन हुन सक्ने तथा कम आयतन भएका उच्च मूल्यका उपजहरू छनोट गरी उत्पादन वृद्धिमा प्रोत्साहन गर्ने ।
- प्रयोगमा नआएका उर्वर भूमिको सही सदुपयोग गरी परम्परागत प्रविधिको प्रवर्द्धन तथा युवा मैत्री आधुनिक प्रविधिको प्रयोगद्वारा व्यावसायिक उत्पादनमा जोड दिईनुका साथै यान्त्रिकीकरण सम्बन्धी नीति निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- सरोकारवाला निकायहरूको समन्वयमा ग्रामिण कृषि पर्यटनको विकासमा युवा तथा कृषक उद्यमीहरूलाई आकर्षित गरी लागानीको वातावरण मिलाउने ।
- भूमिगत तथा सतह सिंचाई र वर्षाको पानी संकलन तथा सिंचाईका उपयुक्त प्रविधिहरूको प्रयोग गरी वर्षे भरी सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- ग्रामीण क्षेत्रमा कृषि तथा पशुजन्य वस्तु उत्पादन अभिवृद्धि गर्न कृषि सडक, विद्युत, संचार, गोदाम घर, शीतघर संकलन केन्द्र, थोक बजार जस्ता अत्यावश्यक भौतिक पूर्वाधार विकास जोड दिँदै कृषि तथा पशुपंक्षी बजार सूचनाको पहुँच बढाउने ।
- खाद्यान्न उत्पादन न्यून हुने तथा खाद्य पोषण असुरक्षित क्षेत्रमा स्थानीय स्तरमै स्थानीय श्रोत-साधन, श्रम र प्रविधिको प्रयोग भई उत्पादन गर्न सकिने कृषि र पशुपंक्षीजन्य उत्पादन प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिई सुरक्षित खानपिन र पौष्टिक तत्व श्रोत तथा उपयोग बारे विशेष जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य विकासका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्दा भू-उपयोग नीतिको आधारमा उपलब्ध जमिनको अधिकतम उपयोग हुने गरी उत्पादन वृद्धिका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने ।

- गाईवस्तुको नश्व सुधार तथा प्रजनन क्षमता अभिवृद्धिको लागि कृत्रिम गर्भाधान अभियान (AI Mission) र चाँडो गर्भ परीक्षण गर्ने अत्याधुनिक प्रविधि तथा दूधको उत्पादन लागत घटाउन फोरेज मिसन कार्यक्रमको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- श्रोत तथा प्रमाणित बीउ र उन्नत नश्वका पशुपंक्षी उत्पादन गर्ने सरकारी तथा निजी फार्म केन्द्रहरूको सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय बीउ र नश्व उत्पादनलाई प्राथमिकता दिने ।
- उत्पादन सामाग्रीहरूको सहज आपूर्तिको व्यवस्था गरी कृषि तथा पशु बीमा, सहूलियतपूर्ण कृषि ऋण, कृषि तथा पशुजन्य उद्योगको उपकरण खरिदमा अनुदान र व्यापारमा कर सुविधा उपलब्ध गराई लागत घटाई प्रतिस्पर्धी बनाउने ।
- उन्नत पशु नश्वको उपलब्धता बढाउन श्रोत केन्द्रहरूको विकास, गुणस्तरयुक्त बीउ र पशुपंक्षी उत्पादन र सो को प्रचार प्रसार गरिनेछ । स्थानीय हावापानीमा हुनसक्ने घाँस तथा डालेघाँसको अनुसन्धान र श्रोत विकास तथा विस्तार, चरन खर्कहरू सुधार र पशु पोषणमा सुधारका लागि मिन्नरल ब्लक प्रयोगलाई प्रोत्साहन दिई एक विश्व एक स्वास्थ्यको अवधारणामा पशु तथा वातावरण स्वास्थ्यलाई ध्यान दिई संक्रामक पशु रोगबाट हुने नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गरी पशुजन्य उत्पादनको लागत घटाउने ।
- Good Agriculture Practice (GAP), Good Veterinary Practice (GVP), GMP/HACCP मापदण्ड तयार गरी कृषि र पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको गुणस्तर निर्धारण गर्ने ।
- Nepal Trade Integration Strategy (NTIS), 2010, ले निर्धारण गरेका निर्यात योग्य वस्तुहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कीराहरूको सर्भे सर्भिलेन्स र कीराको क्षति तथा जोखिम विश्लेषण (Pest Risk Analysis) गरी केहि महत्वपूर्ण बालीको लागि कीरामुक्त क्षेत्र (Pest Free Zone) निर्धारण सम्बन्धी इन्भेन्टरी तयार गर्ने ।
- तुलनात्मक लाभका आधारमा उच्च उत्पादन हुनसक्ने सम्भाव्य कृषि उपजहरूको छनौट गरी उत्पादन वृद्धिमा जोड दिइ त्यस्ता वस्तुहरूको पेटेन्ट राइट सुरक्षित गरी उत्पादनलाई आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने गरी प्रतिस्पर्धी बनाउने ।
- अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा खपत हुने उच्च मूल्यका वस्तु र बालीहरूको प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहित गर्न सम्भावित वस्तु र क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राङ्गारिक उत्पादनको ब्रान्ड प्रवर्द्धन गर्दै प्राङ्गारिक क्षेत्रको घोषणा गर्ने । प्राङ्गारिक उत्पादनको प्रमाणीकरणको व्यवस्था मिलाउनुका साथै प्राङ्गारिक कृषि पर्यटनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

- प्राङ्गारिक खेती र पशुपंक्षी उत्पादन प्रणालीको लागि चाहिने ज्ञान, सीप तथा प्रविधिहरू स्थानीय स्तरमा पुर्‍याइने यसलाई विस्तार गर्ने । अन्य सम्भाव्य खेतीहरूको (जस्तो चीनमा टाइगर फार्मिङ्ग, थाइल्याडमा डियर फार्मिङ्ग) विविधिकरणको लागि राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्थाहरू बीच सम्बन्ध र समन्वय विस्तार गर्ने ।
- कृषिक्षेत्रको उत्पादन वृद्धि गर्नका लागि निजी उद्यमी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार खेती तथा सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- खाद्य प्रशोधन उद्योगलाई लक्षित गरी गुणस्तर लगायतका प्राविधिक समस्या समाधानका लागि ट्रायल परीक्षण तथा अध्ययन अनुसन्धान कार्यक्रम संचालन गर्न जोड दिने ।
- खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण मत्स्यपालन कार्यक्रमलाई मध्य-पहाडमा विस्तार गरिनुका साथै तराईमा उपलब्ध जलाशय, घोल, पोखरीमा साना भूमिहिन तथा सीमान्तकृत कृषकहरूलाई लक्षित गरी सहकारीको सहभागितामा मत्स्यपालनका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- ग्रामीण क्षेत्रमा कृषि तथा पशुजन्य वस्तु उत्पादन अभिवृद्धि गर्न कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरूको व्यावसायिक उत्पादन थलो नजिक कृषि सडक, बिजुली, संचार, गोदामघर, शीतभण्डार, संकलन केन्द्र, थोक बजार र बाह्य क्षेत्रमा बजार सञ्जाल विकास र विस्तार गर्ने साथै स्थानीय स्तरसम्म कृषि तथा पशुपंक्षी बजार सूचनाको पहुँच बढाउने ।
- बाली तथा वस्तुको व्यावसायिक उत्पादन हुने क्षेत्रलाई एकीकृत पकेट क्षेत्र घोषणा गरी कृषि तथा पशुसेवा प्रसारका शैक्षिक क्रियाकलापका साथै पूर्वाधार विकासका क्रियाकलापहरू मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखलाका आधारमा तर्जुमा गर्ने ।
- खाद्य वस्तुको गुणस्तर परीक्षण, प्रमाणीकरण तथा व्यवसायीकरणमा नयाँ प्रविधि प्रयोगका लागि राष्ट्रिय खाद्य प्रयोगशालाको सुदृढीकरण गरी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको मान्यता प्राप्त प्रयोगशालाको सुदृढीकरण गर्ने ।
- अन्तर्राष्ट्रिय ऐन, नियम, सन्धि, महासन्धिसँग सामञ्जस्यता कायम गरेर कृषि तथा पशुजन्य वस्तु एवं सेवा सुविधा नियमनमा समसामयिक परिमार्जन गरी मापदण्ड तथा गुणस्तरमा सुधार ल्याउने ।
- जीवनाशक विषादी, भेटेरिनरी औषधी, एन्टिबायोटिक, हर्मोनको सही उपयोग गर्न र यसका नकारात्मक असरबाट बच्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

- विषादीबाट मानव स्वास्थ्यमा हुने दुरगामी दुस्प्रभावलाई न्यून गर्न रासायनिक विषादीहरूको विक्री वितरणलाई अनुगमन गर्नका साथै एकीकृत किट व्यवस्थापन प्रविधि अपनाई विषादीको प्रयोग कम गर्दै लैजाने ।
- जलवायु परिवर्तनबाट नकारात्मक असर अनुकूलन र न्यूनीकरण गर्न आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान संचालन गरी असर न्यूनीकरण गर्ने प्रविधि तथा अभ्यासहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- विश्वव्यापी जलवायु परिवर्तनलाई कृषिमा अनुकूलन गर्दै कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा उपयोगमा वृद्धि गर्ने ।
- स्वदेशी ज्ञान र आनुवांशिक प्राकृतिक श्रोतको संरक्षण र सदुपयोग गर्न उपयुक्त प्रविधि तथा पूर्वाधारको विकास गरिनेछ । जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन प्रदान गर्नुका साथै उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- कृषि पेशालाई सम्मानजनक पेशाको रूपमा विकास गर्नुका साथै ग्रामिण युवा शक्तिलाई कृषि क्षेत्रमा आकर्षित गर्ने गरी उत्कृष्ट कृषकहरूलाई सम्मान साथै पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- युवा मैत्री कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्न पूँजिगत अनुदान तथा सहूलियतमा ऋण उपलब्ध गराई कृषि उद्यम सञ्चालनको लागि आवश्यक उद्यम विकास र सीपमूलक तालिम दिन प्राथमिकता दिने ।
- स्वदेशमै वर्णशंकर बीउ (Hybrid Seed) उत्पादन अनुसन्धानका कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिने ।
- कृषि क्षेत्रको विकास, अनुसन्धान, प्रसार र गुणस्तर परीक्षणमा संलग्न निकायहरूको सहकार्यमा प्राविधिक, कृषक/कृषि उद्यमी तथा सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न जोड दिने ।
- राष्ट्रिय आवश्यकताअनुसार आधारभूत, व्यवहारिक र अनुसरणीय अध्ययन अनुसन्धानलाई प्राथमिकता प्रदान गरी कृषि शिक्षामा सम्बन्धित अध्ययन संस्थानहरूसँगको सहकार्यलाई वृद्धि गर्ने ।
- प्रत्येक गा.वि.स.मा कम्तीमा एक/एक जना कृषि र पशु सेवा प्राविधिकको साथै एक/एक जना ग्रामिण कृषि पुन्याइने पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताको परिचालन गराउने नीति लिई कृषि तथा पशु सेवा प्रसारलाई प्रभावकारी बनाउने ।

- कृषि अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजालाई प्रसारसँग आबद्ध गर्नुका साथै उत्पादन, भण्डारण, गुणस्तर नियन्त्रण बजारीकरणलाई एकिकृत गरी समन्वयात्मक रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्न जोड दिने ।
- कृषि अनुसन्धान कार्यक्रमहरूलाई विश्व व्यापार संगठन एवं क्षेत्रीय स्तरका व्यापार सम्झौताहरूबाट प्राप्त अवसरको अधिकतम लाभ लिनेतर्फ उन्मुख गर्दै लैजाने ।
- कृषि अनुसन्धानका विषयहरूको छनौट, कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी निर्णय प्रक्रियामा विपन्न तथा महिला कृषकहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- कृषकहरूलाई कृषि तथा पशुसेवासँग सम्बन्धित सम्पूर्ण सेवाहरू प्रभावकारी रूपमा स्थानीय स्तरमा नै उपलब्ध गराइनेछ । कृषि तथा पशु सेवा सम्बन्धी कार्यक्रममा संलग्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था, स्थानीय निकायहरूको आपसी समन्वय एवं सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- कृषि क्षेत्रलाई व्यवसायिकरण सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालनमा जोड दिने ।
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ अनुसार कृषि क्षेत्रको लागि निर्धारित बजेट विनियोजन तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- योजना तर्जुमा र तथ्याङ्कको विश्लेषणमा आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिने ।
- प्रविधिको प्रयोगबाट सञ्जाल निर्माण गरी तथ्यमा आधारित कार्यक्रम तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई अद्यावधिक र प्रभावकारी बनाउने ।
- Integrated Phase Classification (IPC) को आधारमा नियमित रूपमा तात्कालिक तथा दीर्घकालिन (Acute and Chronic) खाद्य असुरक्षाको स्थितिको अनुगमन तथा विश्लेषणका माध्यमबाट खाद्य असुरक्षित समुदाय तथा क्षेत्र पहिचान गरी सोको जानकारी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि उपलब्ध गराइने व्यवस्थालाई सुदृढ गर्ने ।
- स्वदेशमा पाइने जडिबुटि (Herbal Medicines) बाट बोट/बिरुवा तथा पशुपंक्षीहरूको उपचार गर्ने प्रविधि विकास गरि प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहन गर्दै विदेशबाट आउने औषधीको प्रतिस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- कृषि अनुसन्धान परिषद् र मातहतका अनुसन्धान केन्द्रहरूबाट सिफारिस भएका नतिजाका आधारमा स्थानीय स्तरमा कृषि प्रसारका कार्यक्रमहरू समन्वयात्मक रूपमा संचालन गर्ने ।

- विशेष परियोजना तथा अभियानमुखी कार्यक्रमहरू कृषि अनुसन्धान, प्रसार र शिक्षण संस्थाको समन्वयमा संचालन गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्

- कृषि सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- खाद्यान्न, नगदे बाली (सजिवन तथा रबर प्लान्ट समेत), तरकारी र फलफूल खेतीको विकास तथा प्रवर्द्धन ।
- कृषि रसायन तथा माटो सम्बन्धी अनुसन्धान र प्रविधि विस्तार ।
- कृषि इन्जिनियरिङ्ग र उन्नत कृषि औजारको अनुसन्धान, विकास तथा विस्तार ।
- बाली संरक्षण, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण ।
- कृषि प्रचार प्रसार तथा युवा कृषक कार्यक्रम ।
- कृषि नर्सरी तथा बीउ विजनको विकास ।
- पशु पंक्षीपालन तथा यसको विकास व्यवस्थापन, नस्ल सुधार, दाना र चरनको अनुसन्धान तथा विकास ।
- पशुचिकित्सा, औषधि उत्पादन तथा नियमन ।
- दुग्ध र दुग्ध पदार्थबाट बनेका वस्तुहरूको अनुसन्धान, विकास तथा बजार प्रवर्द्धन ।
- मत्स्यपालन जलचर सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, विकास तथा बजार प्रवर्द्धन ।
- माहुरी पालन तथा रेशम खेती ।
- कृषि क्षेत्रको व्यावसायीकरण, औद्योगिकीकरण र कृषिजन्य वस्तुको बजार व्यवस्थापन तथा विस्तार ।
- प्राङ्गारिक, जैविक तथा रासायनिक मल ।
- खाद्य गुणस्तर निर्धारण, अनुसन्धान, नियन्त्रण तथा विस्तार ।
- खाद्य, पशु तथा प्लान्ट क्वारेन्टाइन ।
- कृषि क्षेत्रको बीउ, विजन, बिरुवा, पशुपन्छी, माछा आदिको जात, नस्लको गुणस्तर निर्धारण, प्रमाणीकरण तथा नियमन ।
- कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण ।
- खाद्य सुरक्षा ।

- कृषि सूचना प्रणाली ।
- कृषि वातावरण तथा विषादी व्यवस्थापन ।
- प्राङ्गारिक खेती तथा प्राङ्गारिक प्रमाणीकरण ।
- मासु तथा मासुजन्य पदार्थ र पशु छाला तथा अन्य पदार्थको विकास ।
- कृषि सम्बन्धी जैविक विविधता र जैविक प्रविधि (Bio-technology) को विकास तथा विस्तार ।
- फसल तथा पशु बीमा ।
- कृषि वस्तु, सेवा र प्रविधिको सम्बद्धता, स्तरीकरण तथा प्रमाणीकरण ।
- कृषि तथा पशु सेवा सम्बन्धी प्रयोगशालाको सम्बद्धता सम्बन्धी विषय ।
- खाद्यान्न बाली र अत्यावश्यक वस्तुहरुको उत्पादन तथा बजार व्यवस्थापन ।
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय खाद्य तथा कृषि सङ्गठन, विश्व पशु स्वास्थ्य सङ्गठन, कृषि विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोष तथा अन्तर्राष्ट्रिय कृषि संस्था ।
- कृषि फार्म तथा कृषि केन्द्र ।
- कृषि सम्बन्धी संस्थान, समिति तथा कम्पनी ।
- नेपाल कृषि सेवाको सञ्चालन ।

७. कानूनी व्यवस्था:

कृषि विकास मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र भित्र रही कार्यसम्पादन गर्नुपर्ने प्रचलित नीति (ऐन, नियमावली, आदेश, निर्देशिका, कार्यविधि, मार्गदर्शन एवं अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सम्झौताहरु) निम्न बमोजिम रहेका छन्

❖ नीतिहरु:

- दीर्घकालिन कृषि योजना प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धी नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था, २०५०
- राष्ट्रिय बीउ विजन नीति, २०५६
- राष्ट्रिय चिया नीति, २०५७
- राष्ट्रिय मल नीति, २०५८
- राष्ट्रिय कफी नीति, २०६०
- सिंचाई नीति, २०६०
- राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१

- कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन नीति, २०६३
- कृषि जैविक विविधता नीति, २०६३
- दुग्ध बिकास नीति, २०६४
- पंक्षीपालन नीति, २०६८
- खर्क नीति, २०६८
- पुष्प प्रवर्द्धन नीति, २०६९
- कृषि यान्त्रिकरण नीति, २०७०

❖ ऐनहरू:

- जलचर ऐन, २०१७
- खाद्य ऐन, २०२३
- दाना पदार्थ ऐन, २०३३
- बीउ विजन ऐन, २०४५
- जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् ऐन, २०४८
- राष्ट्रिय दुग्ध बिकास बोर्ड ऐन, २०४८
- राष्ट्रिय चिया तथा कफी बिकास बोर्ड ऐन, २०४९
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५
- पशु बधशाला र मासु जाँच ऐन, २०५५
- नेपाल पशुचिकित्सा परिषद् ऐन, २०५५
- बिरुवा संरक्षण ऐन, २०६४

❖ नियमावलीहरू:

- दाना पदार्थ नियमावली, २०४१
- जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५०
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६
- खाद्य नियमावली, २०५७
- पशु बधशाला र मासु जाँच नियमावली, २०५७
- नेपाल पशु चिकित्सा परिषद नियमावली, २०५७
- बीउ विजन नियमावली, २०६९

❖ आदेशहरू:

- कपास विकास समिति (गठन) आदेश, २०३७
- पशु आहारा उत्पादन विकास समिति (गठन) आदेश, २०४१
- चन्द्र डाँगी बीउ विजन तथा दुग्ध विकास समिति (गठन) आदेश, २०५२
- बर्डफ्लु रोग नियन्त्रण आदेश, २०५२
- रासायनिक मल (नियन्त्रण), आदेश, २०५५
- कालिमाटी फलफूल तथा तरकारी बजार विकास समिति (गठन) (तेश्रो संशोधन) आदेश, २०६३

❖ निर्देशिकाहरू:

- साना सिंचाई विशेष कार्यक्रम
- सहकारी खेतीमा आधारित साना सिंचाई स्किम कार्यक्रम
- कृषि उपज बजार स्थलको व्यवस्था तथा सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका, २०५३ (संशोधन सहित)
- खाद्य पोषण सुरक्षा अभियान कार्यक्रम अन्तर्गत रासायनिक मल तथा बीउ विजनमा ढुवानी अनुदान सहूलियत उपलब्ध गराउने कार्यको निर्देशिका, २०५९
- प्रयोगशालाहरूको सःशुल्क सेवा सम्बन्धी कार्यान्वयन निर्देशिका, २०५९/६०
- कृषि क्षेत्रको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०६०
- कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय अन्तर्गत करार तथा साझेदारी कार्यक्रम/सञ्चालन निर्देशिका, २०६१
- कृषि विकास योजना, जनकपुरको साना सिंचाई (स्यालो ट्यूबवेल) कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६४
- हिउँदे हाइब्रीड मकै क्षति राहत निर्देशिका, २०६७
- हिउँदे हाइब्रीड मकै क्षति प्रभावित क्षेत्रमा Shallow Tubewell कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६७
- प्राङ्गारिक मल अनुदान निर्देशिका, २०६८
- प्राङ्गारिक कृषि उत्पादनको सामूहिक प्रमाणीकरणका लागि आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली निर्देशिका, २०६९

- प्राङ्गारिक कृषि उत्पादनको सहभागिता मूलक गुणस्तर निर्धारण प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०६९
- बीउ विजनको दीर्घकालिन राष्ट्रिय सोच, २०७० (National Seed Vision, 2013-2025)

❖ **कार्यविधिहरु, मार्गदर्शन, बीमा आदि:**

- कृषि क्षेत्रको निक्षेपण सम्बन्धी कार्य सञ्चालन कार्यविधि, २०५९
- कृषि फार्म/केन्द्रहरुको दोहोरो मार्ग व्यवस्थापन प्रणाली तथा अतिरिक्त कार्यक्रम सञ्चालन कोष सम्बन्धी कार्यविधि, २०६०
- कर्णाली अञ्चलका ५ वटै जिल्लाहरु तथा मुस्ताङ्ग जिल्लाबाट उत्पादित स्याउको लागि कार्टुन तथा ढुवानी अनुदान नर्मस् एवं कार्यविधि, २०६६ (संशोधन सहित)
- कर्णाली अञ्चलका प्रत्येक जिल्ला तथा सोलुखुम्बुबाट सिमी ढुवानी अनुदान नर्मस् तथा कार्यविधि, २०६६
- सामुदायिक बीउ बैंक स्थापना सम्बन्धी कार्यविधि, २०६६
- मौरी गोला उपहार कार्यक्रमको कार्यविधि, २०६६
- बुटवल कृषि उपज थोक बजार सञ्चालन कार्यविधि, २०६७
- अभियानमुखी प्याज कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०६८
- अभियानमुखी मकै तथा भटमास कार्यक्रम कार्यविधि
- अभियानमुखी मत्स्य कार्यक्रम कार्यविधि
- श्रोत संरक्षण प्रविधि प्रदर्शनी कार्यक्रम कार्यविधि
- सहकारी संघ/संस्थालाई उपलब्ध गराउने अनुदान एवम् भन्सार महसुलमा छुट सुविधा सिफारिस सम्बन्धी कार्यविधि, २०६८
- प्राङ्गारिक तथा जैविक मल नियमन कार्यविधि, २०६८
- कृषकहरुलाई उन्नत बीउ विजन खरीद मूल्यमा अनुदान उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६८
- बीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०६८ तथा रष्ट्रिक स्टोर निर्माणमा अनुदान सम्बन्धी
- कृषि यान्त्रिकरण तथा पशुधन उद्योग स्थापनामा पूँजीगत अनुदान तथा भन्सार मिनाहा र मूल्य अभिवृद्धि कर छुट सुविधा सिफारिस सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९

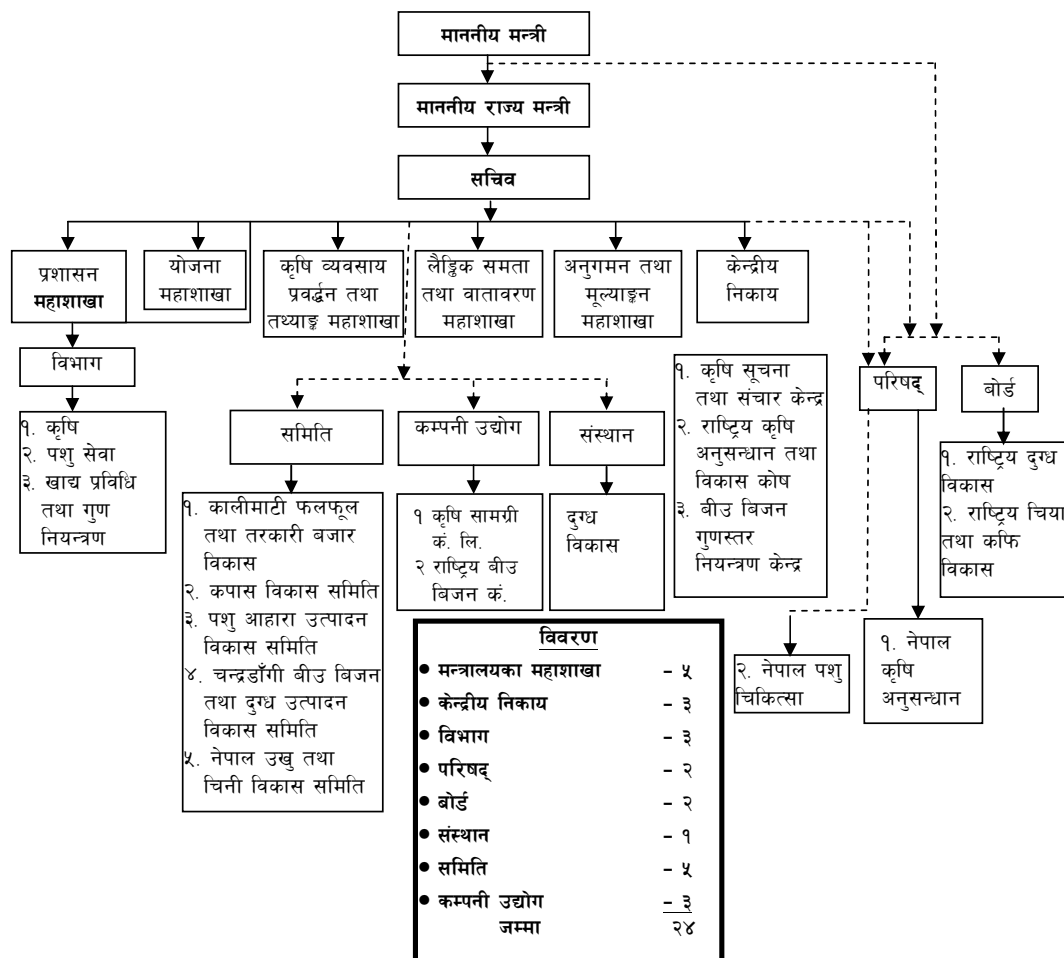
- राष्ट्रिय प्राङ्गारिक कृषि सम्बन्धी प्रदायक निकायको सम्बन्धन प्रदान गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको कार्यविधि, २०६९
- प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन निर्यातका लागि प्रमाणीकरण शुल्क अनुदान उपलब्ध गराउने व्यवस्था सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९
- प्राङ्गारिक कृषि उत्पादनको सहभागितामूलक गुणस्तर निर्धारण प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०६९
- बाली तथा पशुपंक्षी बीमा निर्देशन, २०६९
- सुन्तलाजात फलफूल बगैँचा दर्ता कार्यविधि
- अदुवा बेसार प्रदर्शन कार्यक्रम सम्बन्धी कार्यविधि तथा नर्मस्
- उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना, आयोजना व्यवस्थापन कार्यालय नर्मस्
- लेख रचनाको पारिश्रमिक परिमार्जन सम्बन्धी नर्मस्
- प्लाष्टिक पोखरी निर्माण कार्यविधि, २०७०
- अभियानमूलक भकारी सुधार कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- सर्भे सभिलेन्स कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- शित भण्डार निर्माणका लागि अनुदान उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- कृषि यान्त्रिकरण अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७०
- कृषि सहकारी संस्थालाई कृषि उपज खरिद बिक्रीका लागि अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७०
- अभियानमूलक समस्या निदान कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- नमूना आई. पि. एम. गाउँ स्थापना तथा संचालन कार्यविधि, २०७०
- अभियानमुखी तेलहन बाली उत्पादन आयोजनाको कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि स्वीकृती, २०७०
 - मध्य पहाडी वृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
 - सहायक बाली (Minor Crop) प्रवर्द्धन कार्यक्रम, कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
 - जुट खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
 - उखु खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
 - रबर खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०

- मुसुरो उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०६८ (पहिलो संशोधन, २०७०)
- बीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम कार्यविधि, २०६८ (प्रथम संशोधन, २०७०)
- युवा रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- व्यावसायिक बेमौसमी तरकारी उत्पादन पकेट कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका, २०७०
- अदुवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- अलैंचीको रोग व्यवस्थापन तथा नर्सरी स्थापना कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०७०
- प्याजको शित भण्डार निर्माण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- स्याउ आत्मनिर्भर कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०६८ (पहिलो संशोधन, २०७०)
- सुन्तला बगैँचा सुदृढीकरण अभियान कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- गुणस्तरिय बीउ उत्पादन कृषक पाठशाला संचालन नर्मस् एवं कार्यविधि (प्राविधिक पक्ष)
- सुन्तलाजात फलफूल सम्बन्धी नर्मस्, २०७०
- साना सिंचाई विशेष कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका (पहिलो संशोधन, २०७०)
- तालिम/गोष्ठि संचालन तथा जनरल प्रकाशन सम्बन्धी आर्थिक नर्मस् परिमार्जन
- आयोजनाका क्रियाकलाप कार्यान्वयन नर्मस् (उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना)
- घाँस बालीको व्यवसायिक बीउ उत्पादन तथा वजारीकरण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०
- कृषि विकास योजना जनकपुरवाट संचालित कार्यक्रमहरुको कार्य संचालन निर्देशिका, २०६८ (पहिलो संशोधन, २०७०)
- कृषकस्तर पशुपालन व्यवहारिक तालिम संचालन कार्यविधि, २०७० (पशुपंक्षी फार्ममा संचालन हुने)
- ग्रामिण युवा स्वरोजगार प्रवर्द्धन पशु विकास कार्यक्रम कार्यविधि, २०६४ (पहिलो संशोधन, २०७०)
- मिल्क एनालाईजर वितरण कार्यविधि, २०७०
- पशु आहारा विकास राष्ट्रिय अभियान कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०७०
- गाई भैंसीको वंश सुधार, संरक्षण एवं मासु उत्पादनको लागि पाडा हुर्काउने कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०७०

- पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- व्यावसायिक साक्षरता कक्षा (तालिम) संचालन सम्बन्धी आर्थिक नर्मस्
- पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- मौरी, च्याउ, रेशम कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- मत्स्य विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- बाली उत्पादनोपरान्त क्षति न्यूनीकरण तथा गुणस्तरीय कृषि वस्तु उत्पादनको लागि कृषक, कृषक समूह, कृषि सहकारी तथा कृषि उद्यमीहरुलाई अनुदान उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- युवा लक्षित कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- सामुदायिक पोष्ट हार्भेष्ट सेवा केन्द्र स्थापना सम्बन्धी वित्तिय संस्थाको साझेदारीमा ब्याज अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७०
- लघुवित्त/सहकारी संस्थासँगको साझेदारीमा कृषि औजार, उपकरण खरिद तथा संचालन गर्न ब्याज अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७०
- सामुदायिक कृषि यान्त्रिकरण सेवा केन्द्र सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- यूवा लक्षित पशुपंक्षी बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यविधि, २०७०

८. मन्त्रालयको संगठन संरचना:

मन्त्रालयको उद्देश्य तथा कार्य विभाजन नियमावलीमा उल्लेख भएका कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन र सक्षम व्यवस्थापनको लागि यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र र सँगठनात्मक संरचनामा बेला बखतमा फेरबदल हुंदै आएको पाईन्छ । कृषि विकास मन्त्रालयको माथि उल्लेखित उद्देश्यहरू हाँसिल गर्न पछिल्लो पटक वि.सं. २०७० मा मन्त्रालयको संगठनात्मक स्वरूपमा सामान्य परिमार्जन भई सोहीअनुसार कार्य संचालन भइरहेको छ ।

९. आ.व.२०७०/७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

- हेलो सरकार कक्षबाट प्राप्त ६५ वटा गुनासो मध्ये ६४ वटा (९८.४६%) फछ्यौट गरिएको ।
- एक्काईस पटक प्लान्ट क्लिनिक सन्चालन, ४३१ वटा विषादी खुदा बिक्रेता इजाजत पत्र प्रदान तथा नविकरण, २१९ वटा विषादी पञ्जिकरण प्रमाणपत्र वितरण तथा अभिलेखिकरण, ३ क्विन्टल ट्राईकोडर्मा उत्पादन, ७००० बोतल च्याउ बीउ उत्पादन भई बिक्री वितरण भएको ।
- बाली विकास कार्यक्रम अन्तर्गत १०० हेक्टर क्षेत्रफलका लागि श्रोत बीउ ५० प्रतिशत ढुवानी अनुदानमा वितरण भएको, ४ जिल्लामा बीउ घुम्ती कोष स्थापना सहयोग अनुदान दिइएको, ३ जिल्लामा बीउ भण्डार घर निर्माण सुधार सहयोग उपलब्ध गरिएको, कृषकस्तरमा उत्पादित ४४१ मे.टन बीउ प्रमाणिकरण गरिएको एवम् २६२० वटा बीउ नमूना परीक्षण गरिएको ।
- अभियानमुखी तेलहनबाली उत्पादन अन्तर्गत ६००० हेक्टर क्षेत्रफल विस्तार तथा बीउ प्रतिस्थापनका लागि बीउको मूल्यमा ५० प्रतिशत अनुदानमा ५५ मे.टन उन्नत बीउ वितरण र ढुवानी अनुदान उपलब्ध भएको र २ मे.टन श्रोत बीउ वितरण मार्फत् २०० हेक्टरमा बीउ उत्पादन कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- अभियानमुखी मकै, भटमास उत्पादन कार्यक्रम अन्तर्गत १५५.२ मे.टन उन्नत तथा हाइब्रीड मकै बीउ वितरण (ढुवानी तथा मूल्यमा ३३ प्रतिशत अनुदान) गरी कृषकस्तर तालिम ४२ पटक सञ्चालन भएको ।
- बागवानी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत १,०३,५०५ गोटा फलफूल बिरुवा वितरण, १२००२ आलङ्कारिक बिरुवा उत्पादन वितरण भएको ।
- स्याउ आत्मनिर्भर कार्यक्रम अन्तर्गत १४७७५० बिरुवा वितरण भई करीब ४९२.५ हेक्टर थप क्षेत्रफल विस्तार भएको अनुमान गरिएको ।
- आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम अन्तर्गत ११ लाख ६३ हजार तरकारीका बेर्ना र १५.४ के.जी. बीयाँ आलु (TPS) उत्पादन तथा वितरण भएको ।
- बीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम अन्तर्गत अनुदानमा टि.पि.एस बीयाँ वितरण ३.८ के.जी., अनुदानमा १० मे.टन क्षमताको ३३ वटा रस्टिक स्टोर निर्माण भएको ।
- अलैंचीका २३ वटा निजी नर्सरी (पहिलो वर्ष), निजी नर्सरी (दोश्रो वर्ष) ३ वटा स्थापना भएको ।

- यूवा लक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत रु.४७ लाख २० हजार अनुदान दिई ४८० हेक्टरमा तरकारी खेती विस्तार भएको, १८ वटा तालिम संचालन भई ४१८ जनाको क्षमता अभिवृद्धि भएको ।
- रेडियो नेपाल तथा नेपाल टेलिभिजनसँगको सहकार्यमा १२२ पटक कृषि कार्यक्रम उत्पादन एवं प्रसारण भएको, १२२ वटा एफ.एम.सँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण भएको ।
- बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत क्रसचेक परीक्षणका लागि प्राप्त ३०५ वटा बीउ नमूना परीक्षण, ६० हेक्टरमा बीउ बाली खेतको निरीक्षण गरिएको ।
- अधिकृतस्तर तालिम २ पटक (४० जना), प्रा.स, ना.प्रा.स.स्तर ४ पटक (७८ जना), अगुवा कृषकस्तर तालिम ४ पटक (७५ जना) र ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता तालिम १५ पटक (३७४ जना) गरी जम्मा ५६७ जनाले तालिम प्राप्त गरेको ।
- व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजनाको पूरक अनुदानमा १९ उप आयोजना सम्पन्न, तेश्रो आव्हान अन्तर्गत छनौट भएको ४०० वटा आयोजना अवधारणा पत्रहरु मध्ये ३७० वटाको स्थलगत सुपरिवेक्षण सम्पन्न, हाल सम्म २९१ वटा पूर्ण प्रस्तावहरुको मूल्याङ्कन भैरहेको ।
- रेबिज रोग विरुद्ध १० हजार डोज तथा अन्य विभिन्न पशुपंक्षीको खोप ७१५७ हजार मात्रा उत्पादन भई स्वदेशमै खोपको आपूर्ति भएको ।
- तीन लाख ३८ हजार डोज जमेको वीर्य उत्पादन, पशुजन्य पदार्थको गुण परीक्षण ११० वटा, ५ जिल्लामा गाईको श्रोत केन्द्र विकास कार्यक्रम संचालन शुरु गरिएको ।
- उन्नत नश्वका १२६० वटा पशु र ११७ हजार कुखुराको चल्ला उत्पादन तथा वितरण गरिएको ।
- सामुदायिक पशु विकास आयोजना अन्तर्गत १८०० हेक्टरमा हिउँदे वर्षे घाँस विकास, १०७ वटा डेरी पसल सुधार, १७९ मासु पसल सुधार सहकार्यमा सम्पन्न गरिएको ।
- कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम अन्तर्गत इलामको जौबारी फार्म र गुल्मीको कफी अनुसन्धान कार्यक्रमलाई अघि बढाइएको, बाली अनुसन्धान कार्यक्रम तर्फ ३४०.१७ मे.टन श्रोत बीउ, १ लाख १० हजार बिरुवा, बाख्राका ५४ वटा पाठापाठी, बंगुरका

- २७८ वटा पाठापाठी, बाछा बाछी, पाडापाडी २७ वटा, कुखुराका ५६६२ वटा चल्ला, माछा भूरा ९ लाख ६३ हजार उत्पादन तथा बिक्री वितरण भएको ।
- उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना अन्तर्गत करीब ३५.५ मे.टन तरकारी बीउ मूल्य श्रृंखलामा व्यापारी र उत्पादक बीच ३ वटा र १४ मे.टन टिमुर मूल्य श्रृंखलामा ५ वटा करार सम्झौता सम्पन्न भएको ।
 - रानी जमरा कुलेरिया सिंचाई आयोजना (कृषि) अन्तर्गत माटोको उर्वराशक्ति विश्लेषण कार्य शुरू भएको, गहुँको बीजवृद्धि कार्यक्रम २० हेक्टरमा संचालन भएको ।
 - दुग्ध विकास संस्थानले १ करोड १ लाख ८ हजार ८७२ लिटर दूध संकलन गरी रु. ६८ करोड १६ लाख ५५ हजार कृषकहरुलाई भुक्तानी गरेको ।
 - कालिमाटी फलफूल तथा तरकारी बजारमा ६४ हजार २६६ मे.टन.कृषि वस्तुहरुको आगमन भएको ।
 - नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति (NTIS) अन्तर्गत मूल्यमा ५० प्रतिशत र ढुवानीमा १०० प्रतिशत अनुदानमा ०.४५ मे.टन मुसुरो मूल बीउ खरिद भएको, २ वटा बीउ प्रशोधन उपकरण सामग्री, २ वटा बोरा सिउने मेशिन, ८ वटा ढक तराजु, १०.८ मे.टन उन्नत मुसुरो बीउ, ४० वटा त्रिपाल खरिद गरी वितरण गरिएको ।
 - कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना अन्तर्गत जिल्लास्तरमा कृषक पाठशाला संचालनको लागि समूहहरु र लक्षित वर्ग छनौट भई प्राविधिक र कृषक सहजकर्ताहरुको पुर्नःताजगी तालिम सम्पन्न, बाखा प्रजनन कार्यक्रमको लागि ३ जिल्लाहरुमा समूह छनौट गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनमा गएको, बाखा उत्पादकत्व सुधार र बाखा मार्फत जीविकोपार्जन सुधारका कार्यहरु ११ जिल्ला पशुसेवा कार्यालयहरुबाट शुरू भएको ।
 - कर्णाली अञ्चल कृषि विकास आयोजना अन्तर्गत ६७१ मे.टन स्याउ प्राङ्गरिक प्रमाणिकरण गरिएको, १३०० वटा स्याउ प्याकेजिङ्ग कार्टुन वितरण भएको, १४ मे.टन स्याउ ढुवानीका लागि अनुदान उपलब्ध गराइएको । नख सुधारको लागि २ वटा स्थानिय याक, २ वटा जर्सि साँढे, ४ वटा रांगो, २४ वटा बोका वितरण भएको, ९ हेक्टरमा घाँस बिकास, चरन खर्क व्यवस्थापन र परजीवी नियन्त्रण कार्यक्रम भएको ।
 - कृषि प्रसार कार्यक्रम (जिल्लास्तर) अन्तर्गत १३०५१ प्रदर्शन कार्यक्रम, १२७७०६ उन्नत बीउ किट वितरण, ८९९ कृषक समूह गठन, १९० वटा कृषक दिवस, ७ वटा कृषि मेला प्रदर्शनी, ११८ निजी नर्सरी स्थापना, १००१ हेक्टर क्षेत्रफलमा बीजवृद्धि

कार्यक्रम संचालनका लागि श्रोत बीउ वितरण, ११८० मौरीघार वितरण, ११४ प्लाष्टिक घर निर्माण भएको ।

- पशु सेवा प्रसार कार्यक्रम (जिल्लास्तर) अन्तर्गत नश्व सुधारको लागि २,९६,३८४ गाई/भैसीमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा, १६ लाख ६६ हजार संख्यामा पशु उपचार सेवा पुर्याइएको र ३७० कृषक/व्यवसायीहरुलाई विभिन्न विषयको तालिम प्रदान गरिएको ।

१०. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतशित
१	३१२०११३	कृषि विकास मन्त्रालय	६२५९४	६०६५६	९६.९०
२	३१२०१२३	कृषि विभाग	२७३१५	२७२८८	९९.९०
३	३१२०१३३	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरु	३८५९२	३७८९९	९८.२०
४	३१२०१४३	पशु सेवा विभाग	२०२६१	२००९७	९९.१९
५	३१२०१५३	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनालयहरु	२५१९०	२३६९१	९४.०५
६	३१२०१६३	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	१९४७	१९४७	१००.००
७	३१२०२०३	कपास विकास समिति	१४२५७	१४२२०	९९.७४
८	३१२०२१३	चिया, कफि तथा अलैंची विकास बोर्ड	२७७००	२७६९५	९९.९८
९	३१२१०१३	कृषि अनुसन्धान तथा विकास कोष	४१६३७	४११७०	९८.८८
१०	३१२१०२३	दीर्घकालीन कृषियोजना अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	११४५७७	१०७०५९	९३.४४
११	३१२१०३३	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	५०२५८९४	४९२६५१८	९८.०२

१२	३१२१०४३	साना तथा मझौला कृषक आयस्तर वृद्धि आयोजना	१६३९५७	१२७५१५	७७.७७
१३	३१२१०५३	कृषि विकास आयोजना (जनकपुर)	२२१५८	२१५७५	९७.३७
१४	३१२१०६३	रेशम खेती विकास कार्यक्रम	४७३८४	४५५९१	९६.२२
१५	३१२१०७३	बागबानी विकास कार्यक्रम	९२८५४	९०४२०	९७.३८
१६	३१२१०८३	आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	११६२२४	१०८२२५	९३.१२
१७	३१२१०९३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	१९१८५	१८१६०	९४.६५
१८	३१२११०३	मत्स्य विकास कार्यक्रम	९४३२४	८९२३२	९४.६०
१९	३१२१११३	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	७५०३९	७४४६६	९९.२४
२०	३१२११२३	बाली संरक्षण कार्यक्रम	९४२८४	८७५३४	९२.८४
२१	३१२११३३	व्यवसायीक कीट विकास	१४४४७	१३४४७	९३.०८
२२	३१२११४३	वाली विकास कार्यक्रम	५०४०२	४९२६०	९७.७३
२३	३१२११५३	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र	३५१७३	३४००५	९६.६८
२४	३१२११६३	कृषि प्रसार तथा तालिम केन्द्र	५१४००	४९३८१	९६.०७
२५	३१२११७३	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम(कृषि)	२९८९५	२९१९१	९७.६५
२६	३१२११८३	माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम	२५२९२	२४८०५	९८.०७
२७	३१२११९३	कृषि व्यावसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम	२७०६३	२५६२१	९४.६७

२८	३१२१२०३	सहकारी खेती, साना सिचाइ तथा मल बीउ ढुवानी कार्यक्रम	१०१३४०	९६३२८	९५.०५
२९	३१२१२२३	व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना	२७८२०४	२४८७९७	८९.४३
३०	३१२१२३३	व्यावसायिक कृषि विकास आयोजना	१४१३५५	१५०७३६	१०६.६४
३१	३१२१२४३	एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना	९६२७१	८९३७०	९२.८३
३२	३१२१२५३	पशु स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	१५१८२७	१४६३७३	९६.४१
३३	३१२१२६३	पशु विकास सेवा कार्यक्रम(गाई, भैसी, बाख्रा र अन्य)	१४३१२७	१३७७१९	९६.२२
३४	३१२१२७३	पशुपन्छी बजार प्रवर्धन कार्यक्रम	९०४८	७७९२	८६.१२
३५	३१२१२८३	पशु विकास फार्महरु	७५१४२	७३८४९	९८.२८
३६	३१२१२९३	पहाडी कबुलियती वन आयोजना(पशु विकास)	२७३१०	२५५०५	९३.३९
३७	३१२१३०३	पशु सेवा तालिम केन्द्र	२५८६८	२४३२५	९४.०४
३८	३१२१३१३	सामुदायिक पशु विकास आयोजना	१०१५६५	९६८०७	९५.३२
३९	३१२१३२३	बर्ड फ्लू नियन्त्रण आयोजना	४५७९५	४१७९८	९१.२७
४०	३१२१३६३	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	९४८१००	९४८१००	१००.००
४१	३१२१३७३	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड(विशेष दूध उत्पादन कार्यक्रम)	१३२७५	१३२७५	१००.००
४२	३१२१३८३	नेपाल जुनोसिस नियन्त्रण आयोजना	१९००००	१३२०४०	६९.४९
४३	३१२१४१३	खाद्य संकट संबोधन कार्यक्रम	२०४०९९	१८४२३९	९०.२७
४४	३१२१४२३	दिगो भू-व्यवस्थापन आयोजना	३५२१	३५२३	१००.०६

४५	३१२१४३३	चीनी तथा उखु विकास समिति	२२११	२२११	१००.००
४६	३१२१५२३	खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन आयोजना	४१६३०	३६५९७	८७.९१
४७	३१२१५३३	उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना	१५६६००	९१०७०	५८.१५
४८	३१२१५४३	उच्च पहाड कृषि व्यवसाय तथा जिविकोपार्जन सुधार आयोजना	१४२११२	१३००५९	९१.५२
४९	३१२१५६३	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	८०००	७९८४	९९.८०
५०	३१२१५७३	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली)	१४०५०	२८७०	२०.४३
५१	३१२१५८३	नेपाल कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना	३१२००	१४४८	४.६४
५२	३१२१५९३	मत्स्य पालन आयोजना	९२०००		०.००
५३	३१२१६०३	किसानका लागि बीउ विजन कार्यक्रम	१२५००	११२४७	८९.९७
५४	३१२८०१३	कर्णाली अन्चल कृषि विकास आयोजना	३१२९१	३०४९६	९७.४६
५५	३१२८०२३	कृषि प्रसार कार्यक्रम	१००८१२८	९८९९४९	९८.२०
५६	३१२८०३३	पशु सेवा प्रसार कार्यक्रम	८६६५८७	८५५६६५	९८.७४
		जम्मा	११३२१२०१	१०७५६८३९	९५.०१

पूँजिगत खर्च

रु. हजारमा

१	३१२०११४	कृषि विकास मन्त्रालय	१४२७७	१३५०९	९४.६२
२	३१२०१२४	कृषि विभाग	१५३०	१५२५	९९.६८
३	३१२०१३४	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरु	६३७६	६३६८	९९.८७
४	३१२०१४४	पशु सेवा विभाग	३१९६	२९७७	९३.१४
५	३१२०१५४	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनालयहरु	८०२	७८०	९७.२६

६	३१२१०१४	कृषि अनुसन्धान तथा विकास कोष	३०४	३०४	१००.००
७	३१२१०२४	दीर्घकालीन कृषियोजना अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	२५६८	२५४४	९९.०८
८	३१२१०४४	साना तथा मझौला कृषक आयस्तर वृद्धि आयोजना	३१९८४	२२८७९	७१.५३
९	३१२१०५४	कृषि विकास आयोजना (जनकपुर)	३७१३५	२९९७९	८०.७३
१०	३१२१०६४	रेशम खेती विकास कार्यक्रम	१०१३१	१०१२७	९९.९६
११	३१२१०७४	बागबानी विकास कार्यक्रम	१७१३२	१७०१५	९९.३१
१२	३१२१०८४	आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	३५५८	३५५१	९९.८०
१३	३१२१०९४	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	१४८७	१४८७	९९.९९
१४	३१२११०४	मत्स्य विकास कार्यक्रम	२७९६६	२६०१४	९३.०२
१५	३१२१११४	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	१६५००	१२५७१	७६.१९
१६	३१२११२४	बाली संरक्षण कार्यक्रम	६७४०	६७३५	९९.९२
१७	३१२११३४	व्यवसायीक कीट विकास	८२६४	८०६४	९७.५८
१८	३१२११४४	बाली विकास कार्यक्रम	५६४८	५६०२	९९.१८
१९	३१२११५४	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र	१४१३	१३९१	९८.४१
२०	३१२११६४	कृषि प्रसार तथा तालिम केन्द्र	५६५४	५५३४	९७.८९
२१	३१२११७४	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम(कृषि)	४८२८	४६६४	९६.६०
२२	३१२११८४	माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम	६१५२	६१४६	९९.९०
२३	३१२११९४	कृषि व्यावसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम	८५८७९	८३०६०	९६.७२
२४	३१२१२०४	सहकारी खेती, साना सिचाई तथा मल बीउ ढुवानी कार्यक्रम	१२५३१६	१२२४४४	९७.७१
२५	३१२१२२४	व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना	१८०३३	१०६३०	५८.९५
२६	३१२१२३४	व्यावसायिक कृषि विकास आयोजना	२३६४	१९८७	८४.०६

२७	३१२१२५४	पशु स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	१२९६३	७३२५	५६.५१
२८	३१२१२६४	पशु विकास सेवा कार्यक्रम(गाई, भैसी, बाख्रा र अन्य)	७२०७३	६३६३४	८८.२९
२९	३१२१२७४	पशुपन्ध्री बजार प्रवर्धन कार्यक्रम	३७९५८	३०४५३	८०.२३
३०	३१२१२८४	पशु विकास फार्महरू	११७२९	११००६	९३.८४
३१	३१२१२९४	पहाडी कबुलियती वन आयोजना(पशु विकास)	१९८७	१५६२	७८.५९
३२	३१२१३०४	पशु सेवा तालिम केन्द्र	३९०	३८८	९९.५४
३३	३१२१३१४	सामुदायिक पशु विकास आयोजना	७५३७	७२३३	९५.९६
३४	३१२१३२४	बर्ड फ्ल्यू नियन्त्रण आयोजना	८२५७	४६७३	५६.६०
३५	३१२१३८४	नेपाल जुनोसिस नियन्त्रण आयोजना	१७००००	१०५२१८	६१.८९
३६	३१२१४१४	खाद्य संकट संबोधन कार्यक्रम	९९९९६	९२६९५	९२.७०
३७	३१२१५२४	खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन आयोजना	२२१२	२१८१	९८.६०
३८	३१२१५३४	उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना	३३३३	३२९८	९८.९५
३९	३१२१५४४	उच्च पहाड कृषि व्यवसाय तथा जिविकोपार्जन सुधार आयोजना	५१५५१	३४१०६	६६.१६
४०	३१२१५६४	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	२०००	१९९८	९९.८९
४१	३१२१५७४	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली)	६१५०	६०२८	९८.०१
४२	३१२१५८४	नेपाल कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना	३३८००	१४४७	४.२८
४३	३१२१६०४	किसानका लागि बीउ विजन कार्यक्रम	८५००	८२९४	९७.५८
४४	३१२८०२४	कृषि प्रसार कार्यक्रम		३४९	०
		जम्मा	९७५६७३	७८९७७४	८०.९५

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट मा पहिला दश महिनामा भएको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३१२०११३	कृषि विकास मन्त्रालय	१६९१४४	८४०९६	४९.७२
२	३१२०१२३	कृषि विभाग	३९२९८	२९३४०	७४.६६
३	३१२०१३३	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरु	५७३७९	४४२३५	७७.०९
४	३१२०१४३	पशु सेवा विभाग	४०४४१	२४०८७	५९.५६
५	३१२०१५३	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनालयहरु	४१०६६	२८६५४	६९.७७
६	३१२०१६३	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	२५००	२५००	१००.००
७	३१२०२०३	कपास विकास समिति	२५०००	२५०००	१००.००
८	३१२०२१३	चिया, कफि तथा अलैची विकास बोर्ड	५००००	५००००	१००.००
९	३१२१०१३	कृषि अनुसन्धान तथा विकास कोष	६४७१०	२७०२९	४१.७७
१०	३१२१०२३	दीर्घकालीन कृषियोजना अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	२६३८००	१०३७४३	३९.३३
११	३१२१०३३	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	५९७३७९४	४५८६०७३	७६.७७
१२	३१२१०४३	साना तथा मझौला कृषक आयस्तर वृद्धि आयोजना	४९४०३४	२०२०७	४.०९
१३	३१२१०५३	कृषि विकास आयोजना (जनकपुर)	३०८९६	२२४१८	७२.५६
१४	३१२१०६३	रेशम खेती विकास कार्यक्रम	८३८८३	६३५६२	७५.७७
१५	३१२१०७३	बागबानी विकास कार्यक्रम	२४८४८७	१७०१२७	६८.४७
१६	३१२१०८३	आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	३१२१०६	१४८५६८	४७.६०
१७	३१२१०९३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	२८२५२	१८९७७	६७.१७
१८	३१२११०३	मत्स्य विकास कार्यक्रम	२१५१५३	११९२४७	५५.४२
१९	३१२१११३	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	१०९०८४	७७८३३	७१.३५
२०	३१२११२३	बाली संरक्षण कार्यक्रम	२३२८२४	१०४१९५	४४.७५

२१	३१२११३३	व्यवसायीक कीट विकास	६२०७६	४४३३७	७१.४२
२२	३१२११४३	वाली विकास कार्यक्रम	१७५८६४	१०७२७५	६१.००
२३	३१२११५३	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र	५९५२०	३३४६४	५६.२२
२४	३१२११६३	कृषि प्रसार तथा तालिम केन्द्र	१४८४५४	१०७७६९	७२.५९
२५	३१२११७३	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम(कृषि)	४९०८	२७३३	५५.६९
२६	३१२११८३	माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम	९४१३८	६०७४५	६४.५३
२७	३१२११९३	कृषि व्यावसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम	१३९३२९	५०८५३	३६.५०
२८	३१२१२०३	सहकारी खेती, साना सिचांड तथा मल बीउ ढुवानी कार्यक्रम	३४७५६०	१२६३७५	३६.३६
२९	३१२१२२३	व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना	९७७७७८	२५४४६८	२६.०३
३०	३१२१२३३	व्यावसायिक कृषि विकास आयोजना	९४१०	६९२२	७३.५६
३१	३१२१२४३	एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना	९२०८५	४३५६६	४७.३१
३२	३१२१२५३	पशु स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	२९९६६३	२२६९०१	७५.७२
३३	३१२१२६३	पशु विकास सेवा कार्यक्रम(गाई, भैंसी, बाख्रा र अन्य)	४४४७२२	२११६७८	४७.६०
३४	३१२१२७३	पशुपन्थी बजार प्रवर्धन कार्यक्रम	१९५०६	१०२१९	५२.३९
३५	३१२१२८३	पशु विकास फार्महरु	१३०२४२	८९९९७	६९.१०
३६	३१२१२९३	पहाडी कबुलियती वन आयोजना(पशु विकास)	३४०११	१९०२०	५५.९२
३७	३१२१३०३	पशु सेवा तालिम केन्द्र	६३७८९	४०५५४	६३.५७
३८	३१२१३१३	सामुदायिक पशु विकास आयोजना	८७९०५	५२०६०	५९.२२
३९	३१२१३२३	बर्ड फ्लू नियन्त्रण आयोजना	३००००	१९०२५	६३.४२
४०	३१२१३६३	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	१७५००००	१७५००००	१००.००

४१	३१२१३७३	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड (विशेष दूध उत्पादन कार्यक्रम)	३७९२५	३७९२५	१००.००
४२	३१२१३८३	नेपाल जुनोसिस नियन्त्रण आयोजना	६२५९१६	५२६७७४	८४.१६
४३	३१२१४१३	खाद्य संकट संबोधन कार्यक्रम	२०९५०	१०८०५	५१.५८
४४	३१२१४२३	दिगो भू-व्यवस्थापन आयोजना	११०५८३	४८११	४.३५
४५	३१२१४३३	चिनी तथा उखु विकास समिति	६०००	१६५०	२७.५०
४६	३१२१५३३	उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना	३६४६७२	९१२०९	२५.०१
४७	३१२१५४३	उच्च पहाड कृषि व्यवसाय तथा जिविकोपार्जन सुधार आयोजना	३८८०६४	४०८३९	१०.५२
४८	३१२१५६३	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	४०६२५	२००७९	४९.४२
४९	३१२१५७३	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली)	७१४०९	९२०२	१२.८९
५०	३१२१५८३	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना	३०१७११	६१५९५	२०.४२
५१	३१२१५९३	मत्स्य पालन आयोजना	७८१२४		०.००
५२	३१२१६०३	किसानका लागि उन्नत बीउ विजन कार्यक्रम	२५४२७१	६८३९३	२६.९०
५३	३१२१६१३	पहाडी मकै वाली अनुसन्धान कार्यक्रम	६९३००		०.००
५४	३१२१६२३	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (कृषि कार्यक्रम)	४७८०३	२२५४७	४७.१७
५५	३१२८०१३	कर्णाली अन्चल कृषि विकास आयोजना	४००००	३०५७४	७६.४३
५६	३१२८०२३	कृषि प्रसार कार्यक्रम	१४४७७००	११५५५१४	७९.८२
५७	३१२८०३३	पशु सेवा प्रसार कार्यक्रम	१२७३५०७	१०१०७९०	७९.३७
		जम्मा	१८६३१३७१	१२१००५५९	६४.९५

पूँजिगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३१२०११४	कृषि विकास मन्त्रालय	२५३३४	८१९	३.२३
२	३१२०१२४	कृषि विभाग	६५००	१४६५	२२.५५
३	३१२०१३४	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरु	१४२२५	१२०२९	८४.५६
४	३१२०१४४	पशु सेवा विभाग	६५००	१०२५	१५.७७
५	३१२०१५४	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनालयहरु	९०००	१७८७	१९.८५
६	३१२१०१४	कृषि अनुसन्धान तथा विकास कोष	१०००	२७६	२७.६३
७	३१२१०२४	दीर्घकालीन कृषियोजना अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	१०००	४३९	४३.८७
८	३१२१०३४	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	५०००		०.००
९	३१२१०४४	साना तथा मझौला कृषक आयस्तर वृद्धि आयोजना	४०१००	९८९	२.४७
१०	३१२१०५४	कृषि विकास आयोजना (जनकपुर)	७८४००	२७५८०	३५.१८
११	३१२१०६४	रेशम खेती विकास कार्यक्रम	११०७५	८५०९	७६.८३
१२	३१२१०७४	बागबानी विकास कार्यक्रम	१००७००	३९९७२	३९.६९
१३	३१२१०८४	आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	७५२२०	३५२६०	४६.८८
१४	३१२१०९४	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	१५००	७६७	५१.१३
१५	३१२११०४	मत्स्य विकास कार्यक्रम	८३२५०	२७३०५	३२.८०
१६	३१२१११४	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	३५७००	१३६२६	३८.१७
१७	३१२११२४	बाली संरक्षण कार्यक्रम	४१०४०	२५९२६	६३.१७
१८	३१२११३४	व्यवसायीक कीट विकास	५५७०	२९८३	५३.५६
१९	३१२११४४	बाली विकास कार्यक्रम	३२९००	१०२६१	३१.१९
२०	३१२११५४	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र	९५०	८४८	८९.२६
२१	३१२११६४	कृषि प्रसार तथा तालिम केन्द्र	३६६००	१९३१५	५२.७७
२२	३१२११८४	माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम	१४७७५	८२६६	५५.९५

२३	३१२११९४	कृषि व्यावसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम	१७२५००	५७८२९	३३.५२
२४	३१२१२०४	सहकारी खेती, साना सिचाई तथा मल बीउ ढुवानी कार्यक्रम	३३७३६६	११२९५९	३३.४८
२५	३१२१२२४	व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना	४२४३०५	१३२९३	३.१३
२६	३१२१२५४	पशु स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	५९५२१	२१४९७	३६.१२
२७	३१२१२६४	पशु विकास सेवा कार्यक्रम(गाई, भैंसी, बाख्रा र अन्य)	६८५००	२३०३४	३३.६३
२८	३१२१२७४	पशुपन्छी बजार प्रवर्धन कार्यक्रम	१४१५७५	४३४०६	३०.६६
२९	३१२१२८४	पशु विकास फार्महरू	९९९८४	३४४६३	३४.४७
३०	३१२१३०४	पशु सेवा तालिम केन्द्र	१५०००	६९२२	४६.१४
३१	३१२१३१४	सामुदायिक पशु विकास आयोजना	५१५		०.००
३२	३१२१३८४	नेपाल जुनोसिस नियन्त्रण आयोजना	३०४४००	२८७८७८	९४.५७
३३	३१२१४१४	खाद्य संकट संबोधन कार्यक्रम	१६००००	५७८५	३.६२
३४	३१२१५३४	उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना	९११५	८३४३	९१.५३
३५	३१२१५४४	उच्च पहाड कृषि व्यवसाय तथा जिविकोपार्जन सुधार आयोजना	११३५००	५०५४२	४४.५३
३६	३१२१५६४	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकीकरण कृषि कार्यक्रम	१४८००	१२२१९	८२.५६
३७	३१२१५७४	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली)	७९३०	४१४४	५२.२६
३८	३१२१५८४	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना	११२७००	२९४५	२.६१
३९	३१२१६०४	किसानका लागि उन्नत बीउ विजन कार्यक्रम	६०००१	६९५५	११.५९

४०	३१२१६२४	नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति (कृषि कार्यक्रम)	१६०४०	६१८०	३८.५३
		जम्मा	२७४४०९१	९३७८४०	३४.१८

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरणः

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३०३	बिमा सेवा प्रदायकहरूलाई लघु बिमाका क्षेत्रमा सेवा विस्तार गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ । कृषि फलफूल तरकारी पशुपंक्षी र माछा व्यवसायको बिमा प्रिमियममा ५० प्रतिशत अनुदान दिन बजेट व्यवस्था गरिनेछ ।	• बिमा समितिसंगको सहकार्यमा प्रत्येक विकास क्षेत्रमा बिमा सम्बन्धी Orientation गोष्ठी सम्पन्न गरिएको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्यसम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरु गर्ने ।	• कार्य सम्पादन सूचकांक तयार भएको ।
३	२३९	कृषि सहकारी र कृषक समूहहरूलाई अलैंची उत्पादनका लागि बीउ बिजन खरीद गर्न र उत्पादित अलैंची प्रशोधनका लागि ड्रायर मेसिन खरीद गर्न पूँजिगत अनुदान दिने व्यवस्था मिलाउने ।	• प्रस्तुत विषयको कार्यविधि स्वीकृत गरी लागु गरिएको ।
४	१०३	उपभोक्ताहरूको स्वच्छ र पोषणयुक्त खाद्य पदार्थ खान पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न खाद्य उद्योग, होटल, रेष्टुरेण्ट र बजारहरूको नियमित निरीक्षण र अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।	• २५४९ वटा शङ्कास्पद नमूना सङ्कलन गरिएको । • १०३९ पटक खाद्य उद्योगको निरीक्षण गरिएको । • ५८ पटक दाना उद्योग निरीक्षण गरिएको । • ११७६ पटक होटल, रेष्टुरेण्ट तथा मिठाई पसलहरूको निरीक्षण/अनुगमन गरिएको ।

			• २०४५ वटा उद्योग अनुज्ञापत्र नविकरण/जारी तथा सिफारिस गरिएको । • १८,३७२ पटक निर्यात तथा आयातित कृषिजन्य खाद्य पदार्थको गुणस्तर नियमन जाँच परिक्षण तथा प्रमाणिकरण गरिएको । • राजमार्गका १५० वटा होटल, रेष्टुरेन्टहरूको स्तरीकरण गरिएको ।
५	१०२	व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजनाका लागि रु १ अर्ब ४५ करोड बजेट बिनियोजन गरिएको । कृषि उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन मागमा आधारित ५०० वटा आयोजनाहरूलाई अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउने ।	• अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउन प्रस्ताव आह्वान गरिएकोमा प्राप्त प्रविधिक प्रस्तावहरू मूल्यांकन सम्पन्न भई प्रस्ताव स्वीकृती भइसकेकोले सफल सेवा प्रदायकलाई आशयपत्र जारी गरिएको । • Shortlist मा परेका आशय पत्रदाताहरूबाट प्रस्ताव आव्हान (Request For Proposal) गरिएको । पेश भएका आशय पत्रहरूको मूल्याङ्कन सम्पन्न भई सहमतिका लागि World Bank मा पठाउने क्रममा रहेको । • हाल सम्म २५२ वटा उप-आयोजनाहरूलाई सम्झौता बमोजिम ६१५ किस्ता अनुदान रकम उपलब्ध गराइएको । ३९० वटा उप-आयोजनाहरूको स्थलगत प्रमाणिकरण भई २९१ वटा उप-आयोजनाहरूको पूर्ण प्रस्ताव दर्ता भैसकेको । २७१ प्रस्तावहरू स्वतन्त्र समिक्षकहरूलाई मूल्यांकनका लागि पठाइसकेको ।

			अनुदानको कार्यान्वयन तथा उपयोगिता अध्ययनका लागि प्राप्त आशय पत्रहरुको संक्षिप्त सूची गरिएको । • आयोजनासँग सम्बन्धित साना अनुदान सम्बन्धि कार्यविधि सम्बन्धमा विश्व बैंकको सहमति प्राप्त भई नेपालीमा अनुवादको काम भैरहेको • कृषक पाठशाला सञ्चालन र प्रदर्शन सम्बन्धित कार्यविधि नमर्स समितिमा पेश गरी छलफल सम्पन्न भई प्राप्त सुझाव समावेश गरी मन्त्रालयमा प्राप्त भएको । • Grain Bank कार्यविधिको मस्यौदा तयार भएको । • Farmers' Field School सञ्चालनका लागि प्राविधिक र कृषक सहजकर्ताको पुर्नःताजगी तालिम सम्पन्न भएको, सामाजिक परिचालन कार्यविधिको मस्यौदा तयार भएको । • आयोजना संग सम्बन्धित Small grant सञ्चालन सम्बन्धित कार्यविधि प्राविधिक समन्वय समितिको सिफारीस सहित विश्व बैंकमा No objection Letter को लागि पठाएको । • Small grant, Social mobilization, Grain bank / Farmers' Field School सम्बन्धी कार्यविधिहरु तयारीको क्रममा रहेको ।

६	१०१	खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धनका लागि मध्य र सुदुर पश्चिमका १९ जिल्लाहरूमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना र रुकुम, रोल्पा, सल्यान, प्यूठान, अर्घाखाँची र गुल्मी जिल्लामा किसानका लागि उन्नत बीउबिजन कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याउने ।	- बाली र पशुपंक्षीको उत्पादनका ३ वटा प्रविधि विकासको कार्य नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदबाट शुरू गरिएको । कृषक पाठशाला प्रदर्शन कार्यक्रम र बाखाको उत्पादकत्व सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आयोजना लागू भएका १९ वटै जिल्लाहरूमा प्रति जिल्ला १० का दरले १९० वटा गाउँ विकास समितिहरू छनौट कार्य सम्पन्न गरिएको । - Food Safety Situation Analysis अध्ययन कार्यको लागि परामर्शदाताको कार्यदिशको मस्यौदा तयार गरी छलफलको क्रममा रहेको ।
७	१००	बर्डफ्लु रोगका कारण हुने हानी नोक्सानीबाट किसानलाई राहत पुरयाउन सरकार र कुखुरापालक किसानको सहभागितामा क्षतिपूर्ति कोष स्थापना गर्न रु ५ करोड विनियोजन गरिएको ।	- क्षतिपूर्ति कोष स्थापना गर्ने प्रयास भैरहेको । - सरोकारवालाहरूसँग छलफल तथा समन्वय गरी बर्ड फ्लू रोगको क्षतिपूर्ति कोष स्थापना सम्बन्धी कार्यविधिको ड्रफ्ट जुनोसिस नियन्त्रण आयोजना मार्फत विभाग हुदै कृषि विकास मन्त्रालयमा पेश भएकोमा व्यवसायी/उद्यमी र सरकारको सहमती बिन्दुबाट अघि बढाउने प्रयास भइरहेको ।
८	९९	उत्कृष्ट कृषकहरूलाई प्रोत्साहित गर्न राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक पुरस्कार स्थापना गर्ने ।	कृषि विकास मन्त्रालयका सचिवको अध्यक्षतामा उत्कृष्ट कृषकलाई प्रोत्साहित गर्न बनाईएको मस्यौदा कार्यविधिमा छलफल भै अन्तिमरूप दिनका लागि

			सम्बन्धित निकायहरूमा आवश्यक सुझाव तथा राय संकलन लागि पठाईएको ।
९	९८	फलफूल, तरकारी र पशुको व्यवस्थित बिक्री बितरणका लागि आगामी आ. व. मा तोकिएका थप १०० स्थानमा सहकारी तथा सामुदायिक संस्थाहरूको सहभागितामा कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्र तथा थोक बजार स्थापना गर्ने ।	• २९ वटा पशु संकलन केन्द्र स्थापनार्थ प्रस्ताव आव्हान गरे अनुरूप साझेदार छनौट कार्य भईरहेको । • जुनोसिस आयोजनाबाट झापा, सप्तरी, धनुषा, महोत्तरी र नवलपरासी गरी ५ स्थानमा बजार निर्माण कार्य शुरू भएको । • पशुपंक्षी बजार प्रबर्द्धन निर्देशनालयबाट कैलाली जिल्लाको मालाखेती जनसामुदायिक पशु तथा कृषि विकास केन्द्रको सहकार्यमा द्विपक्षीय सम्झौता भएको । • बिर्तामोड, धरान, ढल्केवर, पोखरा, बीरेन्द्रनगर (सुर्खेत), कोहलपुर र अतरियामा ई-विडिङ् पश्चात प्राप्त ६० निवेदन मध्ये ६ वटासंग सम्झौता भई कायदेशि दिइएको हालसम्म ३५ प्रतिसत कार्य सम्पन्न भएको । • जनकपुरमा माछा बजारको लागि श्री मार्ग देवि निर्माण सेवा डिल्लीबजार काठमाण्डौ छनौट भई कायदेशि दिइ काम शुरू भएको । • भैरहवामा माछा बजारको लागि श्री प्रदेज निर्माण सेवा काभ्रेलाई छनौट भई कायदेशि दिइ काम शुरू भएको । • ४२ वटा जिल्लाका सहकारी तथा सामुदायिक संस्थाको

			साझेदारीमा कृषि बजार स्थापना अनुदानका लागि ५९ संकलन केन्द्र र १९ हाटबजारका लागि सम्झौता भई ४५ प्रतिशत कार्य सम्पन्न भएको ।
१०	९७	व्यवसायिक कृषिमा युवाहरुलाई आकर्षित गर्न तालिम, प्रविधि र बीउपूँजिको व्यवस्था सहित लक्षित कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याउने ।	- व्यवसायिक योजनाको लागि प्रस्ताव आव्हान गरी सकिएको । - युवा रोजगार प्रबर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि २०७० स्वीकृत भएको ।
११	९६	तराई र मध्य पहाडमा माछा उत्पादनको लागि थप ४७० हेक्टरमा ३००० पोखरी निर्माण गर्न कृषकलाई अनुदान उपलब्ध गराउने । यस अन्तर्गत १८ करोड माछाका भुरा उत्पादन गरी वितरण गर्ने ।	- अभियानमुखी मत्स्य उत्पादन कार्यक्रम अन्तर्गत तराईमा २६० हेक्टर जलासय क्षेत्रफल बिस्तार भएको । - हालसम्म मध्य पहाडमा ५२ हेक्टर क्षेत्रफल बिस्तार भएको । १५१ क्षेत्रफल बिस्तार मध्ये ९३.५ हेक्टर जलासय क्षेत्रफल बिस्तार भएको । - मत्स्य कृषकलाई २८ वटा पेलेट दाना मेशीन तथा ३२ वटा एरेटर वितरण भएको । ५ वटा मध्य पहाडी जिल्लाहरुमा श्रोतकेन्द्र स्थापनाको लागि प्रक्रियामा रहेको । ६ करोड ७० लाख ९७ हजार मत्स्य बीज उत्पादन भई वितरण भएको ।

१२	९५	साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम ७५ वटै जिल्लामा सञ्चालन गर्ने । यसबाट थप ७ हजार ८४२ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधा पुग्ने । मध्य पहाडी क्षेत्रमा ३०० वटा प्लाष्टिक पोखरी निर्माण गरी थोपा सिंचाई मार्फत तरकारी खेती कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	• हाल सम्म ३१९६ वटा समूहमा आधारित साना सिंचाई योजना छनौट ८८४ सम्पन्न भई ३१२८ हे. क्षेत्र सिंचित भएको । • १६४ वटा संस्थासँग सम्झौता भई ५८ वटा संस्थाबाट कार्य सम्पन्न भएको । • ३७९ वटा संग सम्झौता भई ९४ प्लाष्टिक पोखरी निर्माण सम्पन्न भई ३२ .३ हे. क्षेत्र सिंचित भएको । • सहकारीमा आधारित साना सिंचाई योजना सम्पन्न भई नयाँ तथा फलोअप गरी ४७ वटा बङ्गुरपालन, २४ कुखुरापालन स्थापना भएको । • कृषि तर्फ साना सिंचाई निर्माण तथा मर्मत तर्फ जम्मा ३९० वटा, नयाँ निर्माण ६१८ वटा छनौट भई सझौता पश्चात २३ वटाको कार्य सम्पन्न भएको ।
१३	९४	एक गाउँ एक उत्पादन कार्यक्रमलाई २१ जिल्लाबाट विस्तार गरी ३२ जिल्लामा पुर्याउने । सरकार र नीजि क्षेत्रको संयुक्त पहलमा सञ्चालनमा रहेको एक जिल्ला एक उत्पादन कार्यक्रमलाई आगामी आर्थिक वर्षमा १५ जिल्लामा विस्तार गर्ने ।	• नवलपरासीमा कृषक समूह गठन तथा परिचालन १ पटक, ५० प्रतिसत अनुदानमा प्लाष्टिक क्रेट बितरण ५०० वटा, जुट बोरा ३०, औजार बितरणमा २० वटा स्प्रेयर । ईलाममा ब्यवसायिक किवी २ हे. नमुना बगैँचा ३ हे, र मकवानपुरमा ब्यवसायिक किवी २ हे. नमुना बगैँचा ३ हे. स्थापना भएको । • काभ्रेमा बाँझोपन शिविर १ पटक थुनेलो रोग परिक्षण तथा व्यवस्थापन कार्य १ पटक सहकार्यमा नमुना डेरी १ पटक ।

			- ताप्लेजुङ्गमा स्थलगत कृषक तालिम २ दिने संचालन र पुरानो अलैची बगान व्यवस्थापन ३०० रोपनीमा ५० प्रतिशत अनुदानमा दिइएको र गोरखामा होमस्टे लागि शौचालय निर्माण, च्याउको बीउ अनुदान २०० संख्या कोशेलिघर प्रवर्द्धन १ पटक । - जैतुन बिरुवा उत्पादन ६०,०००, ५० प्रतिशत अनुदान दिइएको । - कार्यक्रम थप भएका १२ जिल्ला मध्य ताप्लेजुङ्ग २ वटा अलैची सुकाउने भट्टी बितरण र गोरखामा कृषि पर्यटकको प्रवर्द्धनको लागि ५१६ पोका च्याउको बीउ बितरण भएको । - कार्यक्रम स्वीकृत भइ कार्यान्वयनको क्रममा रहेको ।
१४	९२	गाई, भैँसी, भेडा, बाख्रा र बंगुरको व्यवसायिक उत्पादन बढाउन श्रोत केन्द्रको स्थापना र सुदृढीकरण गर्ने । सरकारी सहकारी र नीजि क्षेत्रको सहकार्यमा ५ वटै विकास क्षेत्रमा उन्नत नश्वका गाई श्रोत केन्द्र स्थापना गर्न पहल गर्ने । पशु नश्व सुधार राष्ट्रिय अभियान कार्यक्रमलाई ४० जिल्लामा विस्तार गर्ने । कृत्रिम गर्भाधानका लागि सरकारी-सहकारी नीजि साझेदारी अवधारणामा तरल नाइट्रोजन प्लाण्टको स्थापना गर्ने ।	- हालसम्म Field Verification को आधारमा ठूला ३५, मझौला ७५, साना १३० गरी २३० वटा गाई भैँसीका फार्म छनौट भएको । ४८ जना प्राविधिकहरुलाई कृत्रिम गर्भाधान सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको । - सरकारी-सहकारी नीजि साझेदारीमा तरल नाइट्रोजन प्लाण्टको स्थापनाका लागि समितिस मार्फत प्लन्ट स्थापनाका विभिन्न मोडलमा सम्बन्धित सेराकारहरुसंग छलफल गरी कार्य योजनाको अन्तिमरूप दिई प्रस्ताव आव्हान गर्ने क्रममा रहेको ।

			• ४० जिल्लामा गाई भैंसीको २४५ वटा डेरी फार्म स्थापना तथा सुदृढीकरणको लागि १२४५ प्रस्ताव संकलन भै मूल्यांकन प्रकृत्यामा रहेको । • भेडाबाखाका ३० वटा ब्यवसायिक फार्म स्थापना सुदृढीकरण लागि प्रस्ताव आव्हान भएकोमा १२ जिल्लाका २० निजी ब्यवसायिक फार्म र ८ जिल्लाका १० बाखापालन समूह छनौट भई सझौता भएको । • बंगुरका ब्यवसायिक फार्म स्थापना तथा सुदृढीकरण लागि प्रस्ताव आव्हान भएकोमा १६ जिल्लामै कार्य प्रारम्भ भएको । प्रत्येक विकास क्षेत्रमा १।१ वटा गाईको श्रोतकेन्द्र स्थापनाको लागि पुर्वाञ्चलको सप्तरीको मौहली, मध्यमाञ्चलको चितवनको गीतानगर, पश्चिमाञ्चलको नवलपरासीको मुकुन्दपुर, मध्यपश्चिमाञ्चलको दाङको सिसहनिया र सुदुर पश्चिमाञ्चलको कन्चनपुरको सुडामा श्रोत केन्द्र औपचारीक रुपमा शुरुवात भई सकेको । • ३ लाख २६ हजार ९९८ वटा गाई भैंसीमा कृत्रिम गर्भाधान गरिएको । ब्यवसायिक फार्मको स्थापनाका लागि कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भएको । • श्रोत केन्द्र स्थापनाका लागि निर्देशिका २०७० स्वीकृत भएको ।

१५	९९	सन् २०२० सम्म सार्क क्षेत्रबाट खोरेत रोग उन्मुलन गर्ने प्रतिबद्धता पुरा गर्न गाई भैंसीमा खोरेत बिरुद्ध खोप लगाउने कार्यक्रमलाई विस्तार गर्ने ।	• हालसम्म १९ जिल्लामा पशु सेवा केन्द्रहरू मार्फत खोरेत रोगको १० पटक सर्भिलेन्स कार्य संचालन भएको । • ४२ जिल्लाहरूमा देखा परेको खोरेत रोग नियन्त्रण कार्य संचालन गरिएको । २ लाख ८५ हजार (४० हजार पुरानो स्टकबाट) गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा र बंगुरमा खोप दिएको । • रामेछाप, रसुवा, डडेलधुरा, सर्लाही, धादिङ्ग, ललितपुर लगायत १८ जिल्लाहरूमा देखा परेको खोरेत रोग नियन्त्रण कार्य गरिएको । • नवलपरासी, कञ्चनपुर, झापा, सिन्धुली, मकवानपुर र ललितपुर जिल्लाहरूमा देखा परेको खोरेत रोग नियन्त्रण कार्य भईरहेको । • ६ पटक सर्भिलेन्स कार्य सम्पन्न गरिएको । मोरङमा Outbreak भएको र हाल नियन्त्रण गर्ने कार्य भईरहेको । • कैलाली र कञ्चनपुर जिल्लामा २०।२० हजारका दरले ४० हजार पशुवस्तुमा खोरेत रोग बिरुद्धको खोप सञ्चालन गरिएको ।
१६	९०	चेपाङ्ग समुदायको परम्परागत पेशाको रूपमा रहेको चिउरीको मह उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरणलाई सहयोग पुऱ्याउन बजेट व्यवस्था गर्ने ।	• हालसम्म २० वटा कृषक समूह गठन गरिएको । • धादिङ्गमा २, चितवनमा ३ र मकवानपुरमा २ गरी कुल ७ वटा तालिममा १४० जनालाई सहभागी

			गरिएको । चिउरीको नर्सरीमा बिरुवा तयार भैरहेको । चिउरीको ४ वटा नर्सरी स्थापना गरिएको । • ५ वटा मह मदानी बितरण भएको । • एक घर एक घर मौरी गोला सहितको घर बितरणका लागि ४०० वटा गोला मौरी गोला सहितको घर बितरण भएको ।
१७	९०	मह उत्पादक कृषकहरुलाई मौरी, मौरीघार र मौरीपालन सम्बन्धी तालिम उपलब्ध गराउने ।	• हाल सम्म मौरीको १ वटा श्रोत केन्द्र ललितपुरको धापाखेलमा स्थापना भएको । • मह उत्पादन सम्बन्धी तालिमबाट १०६ कृषकहरु लाभान्वित भएका । • ७ वटा श्रोत केन्द्रस्तरीय तालिम संचालन भएको । जम्मा २५ जना कृषकलाई ५० प्रतिशत अनुदानमा १००० के.जी आधार चाका बितरण गरिएको । • २५० वटा गोला सहितको घर बितरण गरिएको । • जम्मा ४० हेक्टरमा चरन बिस्तार भएको । रानु उत्पादन कार्य सुरु भएको । • चितवन, सर्लाही, रौतहट, रुपन्देही र अर्घाखाँची गरी जम्मा ४० हेक्टर मौरीको चरन क्षेत्र बिस्तार भएको । • २५० वटा मौरी घर (गोला सहित) ५० प्रतिशत अनुदानमा बितरण गरिएको ।

			१००० के. जी. आधार चाका बितरण गरिएको । - स्वीकृत कार्यक्रम र अख्तियारी सम्बन्धित जिल्लाहरूमा पठाई सकिएको । - मह उत्पादन सम्बन्धी तालिमबाट १०६ कृषकहरू लाभान्वित भएका ।
१८	८९	तेह्रथुम, संखुवासभा, काभ्रे, धनकुटा, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक, म्याग्दी, गोरखा, लमजुङ्ग, सुर्खेत, बैतडी, डडेल्धुरा, दैलेख र सल्यान जिल्लामा कार्यान्वयन भैरहेको तरकारी उत्पादन पकेट कार्यक्रमलाई विस्तार गर्ने ।	१७ जिल्लाहरूबाट २०९ वटा स्किम प्राप्त भएको मध्ये १५० स्किम छनौट भई ५७५ हे. क्षेत्रफलमा व्यवसायिक बेमौसमी तरकारी पकेट बिस्तार भएको । १४० वटा तालिम सम्पन्न भई ३५९० जना प्राविधिक तथा कृषकको क्षमता अभिवृद्धि भएको । - स्वीकृत कार्यक्रम र अख्तियारी सम्बन्धित जिल्लाहरूमा पठाई सकिएको । - व्यवसायिक बेमौसमी तरकारी उत्पादन पकेट कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०७० स्वीकृत भएको ।
१९	८८	ईलाम, पाँचथर, ताप्लेजुङ्ग, तेह्रथुम, संखुवासभा र धनकुटा जिल्लाका अलैंची खेतीमा देखा परेको रोगको उपचार गर्न र बगान प्रतिस्थापन गर्न कृषकहरूलाई सहयोग पुर्याउन बजेट व्यवस्था गर्ने ।	- अलैंचीको बगान स्थापना तेश्रो चौमासिकको अन्त्यमा हुनेगरी कार्य अगाडी वढाइएको । १२० हे. का लागि आवश्यक पर्ने १८ लाख स्वस्थ विरुवा व्यवस्थापनको कार्य भएको । ३२ नीजी नर्सरी स्थापना भएको । (करिव २५ लाख स्वस्थ विरुवा उत्पादन हुने) १४० वटा तालिम सम्पन्न भएको । ३५९० जना प्राविधिक र

			कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको । • ९७ वटा तालिम सम्पन्न भई २०२५ जना कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको । • अलैंचीको ३२ वटा नीजि नर्सरी स्थापना गरिएको । • अलैंची रोग व्यवस्थापन तथा नर्सरी स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका २०७० स्वीकृत भएको ।
२०	८७	स्याउ, अनार, कागती र केरामा आत्मनिर्भर हुन लक्षित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	• हालसम्म थप ४९२.५ हे. क्षेत्र विस्तार भएको । • स्याउका १४७७५० बिरुवा वितरण भई अनारको क्षेत्र विस्तारको लागि पकेट क्षेत्रको छनौट भएको । • ७ जिल्लामा ७ वटा तालिमबाट १७५ जना कृषक लाभान्वित भएको । • अनारको क्षेत्र विस्तार लागि पकेट क्षेत्र छनौट गरी प्रति जिल्ला ५ वटा समूह गठन भएको क्षेत्र विस्तार तेश्रो चौमासिकमा हुने । • जनकपुर र त्रिशुली वागवानी फार्ममा अनारको श्रोत केन्द्र विकासका लागि आवश्यक जर्मप्लाज्म संकलन कार्य भैरहेको । • स्याउ कृषकहरुलाई ७ वटा स्प्रेयर १४ वटा सिकेचर र ७० के. जी. प्लाष्टिक सीट वितरण गरिएको । • मार्फा फार्ममा बिरुवा उत्पादनका लागि रुस्टकको तयारी भैरहेको। स्याउ आत्मनिर्भर कार्यक्रम अन्तर्गत मुस्ताङ्ग र मुगुमा २ वटा तालिम सम्पन्न भएको ।

२१	८७	सुन्तलाको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिका लागि पश्चिमाञ्चलका ८ वटा जिल्लामा सुन्तला बगैँचा सुदृढीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने ।	• पोखरामा स्थानिय श्रोत ब्यक्ति विकास तालिम सम्पन्न भएको । • जिल्लाहरुमा बगैँचा सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तरगत मलखाद प्रयोग,काटछाँट, बोर्डहरु लगायतका कार्य सम्पन्न भएको । • किर्तीपुर फार्ममा स्क्रिन हाउस निर्माण कार्य भैरहेको । • कार्यविधि स्वीकृत भई सम्बन्धित जिल्लामा पठाईएको । पोखरामा बाली संरक्षण अधिकृत, बागवानी विकास अधिकृत र वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृतको सहभागितामा अभिमुखिकरण गोष्ठी सम्पन्न भएको । • सुन्तलाको हासरोगबाट प्रभावित बगैँचा सुदृढीकरणका लागि क्षेत्र पहिचान कार्य सम्पन्न भएको ।
२२	८६	प्याजको सुरक्षित भण्डारणका लागि पथलैया, बुटवल र नेपालगञ्जमा भेन्टिलेटेड शीतघर निर्माण गर्न नीजि तथा सहकारी संस्थाहरुलाई ५० प्रतिशत पूँजिगत अनुदान दिने व्यवस्था मिलाउने ।	• शीत भण्डार सहकारी संस्था लि.कोहलपुर, बुटवलमा नवदुर्गा स्वावलम्बन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था मझगाँव १ र पथलैयामा हातेमालो ऋण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सिमरा ४ को १।१ वटा प्रस्ताव दर्ता भएको । • भेन्टीलेटेड प्याज भण्डारणको डिजाईन तथा ईस्टिमेट म्यानिजिङ्स कन्सल्ट प्रा.लि कुपण्डोलबाट तयार भएको ।

			- कार्यविधि अनुरूप भण्डारको डिजाईन तथा स्टीमेटका लागि परामर्शदातालाई जिम्मा दिएको । कोहलपुरमा भेन्टिलेटेड शीतघर निर्माण गर्न मिति २०७०।१०।२२ मा जिल्लास्तरमा छलफल भै जग्गा प्राप्तिका लागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालयलाई पत्रचार गरिएको । - शीत भण्डार निर्माणका लागि भारतको नासिकमा गरिएको अध्ययन भ्रमणको प्रतिवेदन मन्त्रालयमा प्रस्तुत भएको । - प्याजको शीत भण्डार निर्माण कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भएको ।
२३	८५	आगामी आ. व. देखि मध्य पहाडी जिल्लाहरूमा बृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम प्रारम्भ गरिनेछ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत कृषक समूह तथा कृषि सहकारीहरूलाई ५० प्रतिशत मूल्य अनुदानमा ३०० पावर टिलर उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलएको छु । यस कार्यक्रमका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको ।	५९७.९५ मे.टन बीउ बितरण भईसकेको । १८५९८ हे. क्षेत्र विस्तार भईसकेको । - मकैको मूल तथा उन्नत बीउ उपलब्धता सम्बन्धी विवरण तयार गरी जिल्लाहरूलाई सूचित गरिएको । - मध्य पहाडी बृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भई जिल्लामा पठाई सकिएको । - पावरटिलरको माग र specification अद्यावधिक गर्ने कार्य ४० जिल्लामा सम्पन्न भएको ।
२४	८५	तराई मधेशमा सञ्चालित मकै उत्पादन अभियानलाई १६ जिल्लामा विस्तार गरेको ।	हालसम्म तराईको ९७८० हेक्टर क्षेत्रफलमा मकै खेती विस्तार भएको ।

२५	८४	कम्पोष्ट मलको उत्पादन र उपयोग बढाई माटोको उर्वराशक्तिमा सुधार ल्याउन गोठ सुधार कार्यक्रमलाई ४० जिल्लामा विस्तार गर्ने ।	- हालसम्म ४० वटै जिल्लामा गरी ६५६४ वटा भकारो सुधार सम्पन्न भएको । भकारो सुधार सम्बन्धी कार्यविधि स्वीकृत भई सम्बन्धित जिल्लामा पठाई सकिएको । २००० भकारो सुधारका लागि गाउँ विकास समिति र कृषकहरु छनौट गरिएको ।
२६	८३	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रमका लागि आगामी वर्ष रु १ अर्ब ७५ करोड बजेट व्यवस्था गरेको छु । कृषि अनुसन्धानबाट कृषि प्रविधिमा सुधार जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण र स्थानीय उत्पादन सम्भाव्यताको उपयोगमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने ।	- ट्राउट माछा भुरापालनको लागि दानाको ३ वटा फर्मुलेशन तयार गरी परिक्षणको क्रममा रहेको । कार्प माछाको दानाको नमुना विश्लेषण भई चैत्र १५ गतेबाट शुरु भै असारमा नतिजा प्राप्त हुने । ३ वटा दानाको फर्मुलेशन तयार गरी परिक्षणको क्रममा रहेको । - कार्प माछाको दानाको लागि नमूना विश्लेषण भै परिक्षणको लागि तयारी भैरहेको । - क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र तरहरामा कृत्रिम गर्भाधान प्रयोगशाला स्थापना भएको । प्रयोगशालालाई आवश्यक पर्ने उपकरण ल्याउने प्रकृया पुरा भएको । Fresh semen लागि क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र तरहरामा कृत्रिम गर्भाधान प्रयोगशाला स्थापना गर्न सहमति भएको । - कृत्रिम गर्भाधानको लागि लेटाइ र बेलवारीबाट १२ वटा नागपुरी र हुरा जातको पाठा/पाठी छनोट गरी

			खुमलटार ल्याइएको र पशु प्रजनन महाशाखासंग समन्वय गरी AI को लागि तयारी भैरहेको । • २०७१ जेष्ठ महिनामा किसानको स्याउ बगैचामा <i>Aphelinus mali</i> जातको कीरा Parasitoids release गर्नेको लागि तयारी भैरहेको । यसको लागि Fact sheet तयारी गरिसकिएको । • N 53 प्याजको बीउ संकलन गरी कृषि अनुसन्धान केन्द्र राजीकोट, जुम्लालाई सम्पूर्ण जिम्मेवारी दिएको । • बीउ उत्पादनको लागि फाल्गुनको महिनाको पहिलो हप्तामा नर्सरी ब्याड राखिएको । • बीउ उत्पादनको लागि फाल्गुन चैत्रमा महिनामा लगाइएको। Red Creole जातको प्याजको गानोको छनौट भैरहेको । • L-1064 (पहाडको लागि) र NL-1073 (तराई तथा टारको लागि) जातका गहुँ उन्मोचनका लागि SQCC मा प्रस्ताव पेश गरिएको । • खैरो, सिन्धुरे रोग सहन सक्ने BL3623 (तराई तथा टारको लागि) र पहेलो सिन्धुरे रोग सहन सक्ने BL 3629 (पहाडको लागि) सिफारिसको लागि प्रस्ताव लेखन कार्य शुरू गरिएको । • सिञ्चित क्षेत्रको लागि IR77721-93 पाखो जग्गाको लागि

			UPLRI-5 उन्मोन्चनको लागि प्रस्ताव तयार गरिएको । असिञ्चित क्षेत्रको लागि NR1190 उन्मोन्चनको लागि प्रस्ताव पेश भएको । सिञ्चित क्षेत्रको लागि I R77721-93 पाखो जग्गाको लागि UPLRI-5 उन्मोन्चनका लागि प्रस्ताव तयार गरिएको र असिञ्चित क्षेत्रको लागि NR1190 जातको खडा बालीमा बिउबिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रबाट निरिक्षण भैसकेको र पहिलो प्राविधिक समितिको बैठक सम्पन्न गरिएको । • एक लिङ्ग भुरा उत्पादनको लागि प्रजनन भै भुरा हुर्काउने कार्य भैरहेको । टिलापिया (माङ्गासियस) माछाका भुरा हुर्काउन आवश्यक पर्ने जिवित आहारा भुसुना उत्पादन परिक्षण संचालन प्रक्रियामा रहेको । • टिलापिया माछाको भाले भुरा उत्पादनका लागि माउ माछाको व्यवस्थापन कार्य भईरहेको । बैखी माछाको भुरा उत्पादन Hatching भएर नर्सिङ्ग भैरहेको । • टिलापिया माछाको माउलाई प्रजननका लागि Hapa मा set गरी राखी सकिएको । • बैखी माउ माछाको व्यवस्थापन भैरहेको । • लुलु जातको गाईको संरक्षणको लागि Growth trend and health status को रेकर्ड लिने कार्य भईरहेको । Whole Blood बाट DNA Extraction गरी अध्ययन कार्य भईरहेको । वीर्य संकलन गर्ने विषयमा तालिम दिएको

			साथै बीर्य संकलन कार्य भईरहेको । • २ वटा साँढेको सिमेन सङ्कलन कार्य तयारी भैरहेको । अछामी गाईको लागि गोठ निर्माण शुरू गरिएको । राम्रा नशका लुल गाईको १२ वटा बाच्छाबाच्छीहरु पशु प्रजनन महाशाखा खुमलटारमा ल्याई आवश्यक व्यवस्थापन भैरहेको । • Organophosphate र Carbanate समूहका बिषादीहरुको बिरुद्ध गरिएको विश्लेषण गरिएकोमा ५० वटा तरकारीहरु उपभोगका लागि सुरक्षित रहेको र १ वटा तिते करेला असुरक्षित रहेको । • २०७०।१२।२२ देखि २५ गते सम्म बाली विकास निर्देशनालयबाट ३ जना बाली संरक्षण अधिकृत र खाद्य अनुसन्धान तथा गुण नियन्त्रण विभागबाट २ जना खाद्य अनुसन्धान अधिकृत गरी जम्मा ५ जनालाई Rapid Biossay of Pesticide Residue Technique सम्बन्धी ३ दिने तालिम दिइएको । • Rapid Biossay of Pesticide Residue (RBPR) Method बाट विश्लेषण गर्नका लागि कालीमाटी तरकारी बजारबाट विभिन्न तरकारीहरुको ९० वटा नमूना संकलन गरीएकोमा २० वटा नमूनाको विश्लेषण पुरा भएको । • किवीको Hayward, Bruno र Red Kiwi सिफारीस

			योग्य पाईएको । - अनारको जातीय छनौटका लागि रातो र ठुला दाना ३ वटा जात Wounderful Mridula / Sindhuri भारतबाट सङ्कलन गरिएको र क्वीको हवाई जातको सिफारिस भएको । - दोश्रो सिजनको pre-basic potato seed जेष्ठमा Harvest हुने । - Glass house मा Misting system development गर्न Estimate तयार भएको । - प्रयोगशाला सुदृढिकरणका लागि कायदेशि दिइसकिएको । - हाल सम्म पहिलो Lot को pre-basic potato seed को ६६०१४ दाना उत्पादन भएको । - दिर्घकालीन सुरक्षण कक्षको लागि Technical and Evaluation Committee बनाई डिजाइन Estimates / Specification तयार गरी Korean Gene-bank Experts सँग परामर्श गरी pre qualification को लागि e-bidding को सुचना प्रकाशित गरिएको ।
२७	८२	कृषिमा व्यवसायिक लगानी आकर्षित गर्न सिंचाई, कृषि सडक, ऊर्जा, प्रशोधन केन्द्र र शीतघर जस्ता पूर्वाधार निर्माण गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको ।	भैपरी चालु खर्च अन्तर्गत एकमुष्ट रकम प्राप्त भएकोमा सो अन्तर्गत काखानाको लागि घर निर्माण, बिजुली व्यवस्थापन र नर्सरी तथा माउबोट संरक्षणको लागि जालीघर निर्माण कार्य शुरू भएको । कार्यक्रम

			स्वीकृतिको भै अख्तियारी जिल्लालाई दिइएको । भैपरी चालु खर्चमा एकमुष्ट रकम प्राप्त भएकोमा कार्यक्रम तर्जुमा गरी स्वीकृतिको लागि राष्ट्रिय योजना आयोगमा पेश गरिएको ।
२८	८१	खाद्यान्न न्यून हुने दुर्गम २६ जिल्लाहरूमा मल र बीउ ढुवानीमा दिइदै आएको अनुदानलाई निरन्तरता दिएको छु । यसबाट कृषकहरूले समयमै मल, बीउ र प्रविधि प्राप्त गर्न सक्ने विश्वास लिइएको ।	४७१२ मेट्रिक टन रासायनिक मल ढुवानी भैसकेको । जिल्लाहरूमा अधिकृत बिक्रेता नियुक्त गरिएको र १२० मेट्रिक टन बीउ ढुवानी भैसकेको ।
२९	८०	रासायनिक मल कारखाना स्थापना गर्न विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको ।	- नेपाल सरकार (मन्त्रिस्तर) को मिति २०७०।७।१५ को निर्णय अनुसार लगानी बोर्डको कार्यालय मार्फत अध्ययन कार्य अगाडि बढाउने निर्णय भएको र मन्त्रालयको च.नं. ३५६ मिति २०७०।९।२९ को पत्र मार्फत रु. १ करोड उक्त कार्यालयलाई अख्तियारी दिइएको । - स्वीकृत २ वटा कारखानाले मेशिनरी उपकरण कारखाना स्थलमा जडान गरी प्रथम किस्ता भुक्तानी लिईसकेको । प्रस्ताव गरे अनुसार परेका २३ प्रस्ताव मध्ये ११ वटा प्रस्ताव स्वीकृत भई कार्यदिश दिइसकेको र आवश्यक पर्ने मेशिनरी उपकरण ल्याउने काम शुरू गरेको । ११ वटा कारखानाले आवश्यक पर्ने मेशिनरी उपकरण ल्याउने काम शुरू गरेको । ११ फर्म कम्पनीसंग सम्झौता सम्पन्न भई

			अनुदान दिने प्रक्रिया शुरू गरिएको । • अर्थ मन्त्रालयको मिति २०७०।१२।२६ को पत्रानुसार रु ३ करोड पुँजीगतबाट चालुमा रकमान्तर भइ आएको । • हाल सम्मको प्राङ्गारिक मल बिक्री: २३३८ मेट्रिक टन मौज्दात: ६४८ मेट्रिक टन । • बिक्री: ५१८२.८३१ मेट्रिक टन उन्नत बीउ कृषकहरूलाई अनुदानमा उपलब्ध गराइएको । • रासायनिक मल बिक्री १६१२९७ मेट्रिक टन मौज्दात: ९८८६९ मेट्रिक टन ।
३०	७९	कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न कृषि क्षेत्रको आधुनिकरण, व्यवसायिकरण र बजारीकरणमा जोड दिने । २० वर्षो कृषि विकास रणनीति र १० वर्षो खाद्य तथा पोषण सुरक्षा योजना आगामी आर्थिक वर्षेखि कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	• मस्यौदा योजना दस्तावेजमा सरोकारवालाहरूको राय सुझावको लागि राष्ट्रिय अन्तरकृया गोष्ठी गरी दस्तावेजलाई अन्तिम स्वरूप दिने कार्य भइरहेको । • राष्ट्रिय किसान संजालसंगको छलफलबाट सबै बिषयहरूमा निचोड निकालेपछी मन्त्रालयको अन्तिम धारणा सहित स्वीकृतिको लागि पेश गरिने । • क्षेत्रीयस्तरका गोष्ठीहरू गर्ने क्रममा मिति २०७१।१।२९ मा धनकुटामा एउटा गोष्ठी सम्पन्न भएको ।

गृह मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

जनताको अपेक्षा र आधारभूत आवश्यकता अनुरूप गृह प्रशासनलाई सञ्चालन गरी देशमा भरपर्दो शान्ति सुरक्षा प्रदान गर्ने लक्ष्य पूरा गर्न, आम जनतामा शान्ति र सुरक्षाको प्रत्याभूतिका गराउन, प्रभावकारी गृह प्रशासनको सञ्चालन, नेपाली नागरिकहरूलाई राष्ट्रिय पहिचानको प्रबन्ध तथा शासनमा स्थानीय जनताको सहभागिताको अवधारणा अनुरूप क्षेत्रीय तथा स्थानीय प्रशासनको प्रभावकारी सञ्चालन गर्ने कुरालाई निर्देशक सिद्धान्तको रूपमा लिई "शान्ति र सुरक्षा, विधिको शासन: सुशासन मूल अभियान, सबैको गृह प्रशासन" भन्ने मूल उद्देश्य अनुरूप गृह मन्त्रालयले देश भरि नै शान्ति सुरक्षा र अमन चयन कायम गर्दै आएको छ ।

२. दृष्टिकोण:

सार्वभौम, अखण्ड, शान्त, समुन्नत र सुरक्षित नेपालको निर्माणमा क्रियाशील रहने ।

३. ध्येय:

- आन्तरिक सुरक्षा नीति कार्यान्वयनमा ल्याई शान्ति सुरक्षा प्रभावकारी बनाउने ।
- दण्डहिनताको अन्त्य गरी जवाफदेहिता बहन गर्ने प्रणालीलाई दृढतासाथ कार्यान्वयन गर्ने ।
- नागरिकता वितरण, राहदानी सिफारिस जस्ता सेवालाई थप प्रभावकारी रूपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।
- नयाँ विपद् व्यवस्थापन ऐन ल्याईनुका साथै विभिन्न जिल्लामा आपत्कालिन कार्य संचालन केन्द्रहरू स्थापना गर्दै लैजाने ।
- गृह प्रशासन सुदृढीकरण योजनालाई निरन्तर कार्यान्वयन गर्ने ।
- औद्योगिक सुरक्षाबलको कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउने ।
- अध्यागमन विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र लागू गर्ने ।

४. रणनीति:

- नागरिकको सुरक्षाका लागि नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालन गर्ने ।
- गृह प्रशासनमा विधिको शासनलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी जनतालाई सुशासनको प्रत्याभूति दिने ।
- सीमा क्षेत्र तथा औद्योगिक क्षेत्रको सुरक्षा व्यवस्थाका लागि सशस्त्र प्रहरी बल मार्फत छुट्टै निर्देशनालय खडा गरी समन्वयात्मक तवर बाट सुरक्षा व्यवस्थापन गर्ने ।
- नागरिकताको अभिलेखलाई राष्ट्रिय अभिलेखमा राख्ने प्रणाली विकसित गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।
- लागू औषधको अवैध उत्पादन बिक्री वितरण एवं ओसार पसारलाई कडाईका साथ नियन्त्रण गर्ने ।
- राष्ट्रिय एकता, अखण्डता र सार्वभौमिक अक्षुण्णताको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य अनुरूप आन्तरिक शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्ने ।
- विपद् व्यवस्थापनको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण पूर्व तयारी, प्रतिकार्य र पूनः लाभका कार्यमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय साझेदार संघ/संस्था एवं निकायहरुबीच प्रभावकारी समन्वय कायम गर्ने ।
- अध्यागमनका क्षेत्रमा बढ्दो कार्यचापलाई व्यवस्थित गर्न परम्परागत कार्य पद्धतिको सट्टा सूचना प्रविधिमा आधारित कार्यविधि लागू गर्ने र क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र लागू गर्ने ।
- सामुदायिक प्रहरीमा विशेष जोड दिने र प्रहरीलाई जनमैत्री तथा जनतालाई प्रहरी मैत्री बनाउने ।
- मानव अधिकार उल्लंघनकर्तालाई कानूनको दायरामा ल्याई मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै जाने ।
- मानव अधिकार घोषणा र अभिसन्धिप्रतिको प्रतिबद्धतालाई कार्यरूप प्रदान गर्ने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरु:

- सुरक्षा निकायको एकीकृत र समन्वयात्मक परिचालनद्वारा सुरक्षा, विधिको शासन तथा सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने ।
- नागरिक सुरक्षाका लागि प्रविधि र पद्धति केन्द्रित प्रणालीको स्थापना र विकास तथा पेशागत विशिष्टताको प्रवर्द्धन गर्ने ।

- समाजको सुरक्षा र स्थायित्व तथा नागरिकलाई सबै प्रकारका त्रासबाट मुक्ति ।
- सुरक्षाको प्रत्याभूतिद्वारा सबै नेपालीबाट सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सद्भावको अभिवृद्धि गर्दै अखण्डता, राष्ट्रिय एकता र सार्वभौमिकताको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा योगदान ।
- विपद्को एकीकृत र समन्वयात्मक व्यवस्थापन ।
- कागजविहीन गृह प्रशासन, सुरक्षा व्यवस्थापन र अध्यागमनको विकास तथा प्रभावकारी नियमन ।
- विकासको जग सुरक्षा अवधारणाको स्थापना र विकास ।
- सुरक्षा व्यवस्थापनमा जनसहभागिता ।
- सक्षम प्रशासन र सुदृढ व्यवस्थापन ।
- मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायानुसार रहेका छन्:

- आन्तरिक सुरक्षा सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- शान्ति, सुव्यवस्था तथा कानून र व्यवस्था ।
- हातहतियार र खरखजानाको इजाजत र नियन्त्रण ।
- विस्फोटक पदार्थ नियन्त्रण ।
- विदेशी नागरिकको नियमन तथा नियन्त्रण ।
- सवारी नियन्त्रण तथा उपत्यकामा रहेका सरकारी सवारी साधनको व्यवस्थापन ।
- गैरसरकारी संघ/संस्था प्रशासन ।
- क्षेत्रीय तथा स्थानीय प्रशासन ।
- नागरिकता ।
- जनमत संग्रह ।
- आप्रवासन तथा प्रवासन ।
- तिर्थस्थान र तिर्थयात्री ।
- कल्याण धन र बेवारिसे धन ।
- चिष्टा, जुवा आदिको नियन्त्रण ।

- सार्वजनिक स्थानमा अवाञ्छनीय व्यवहारको रोकथाम, मादक पदार्थ र सार्वजनिक अपराध आदिको व्यवस्थापन ।
- विपद व्यवस्थापन ।
- सार्वजनिक बिदाको घोषणा, उर्दी र सार्वजनिक उत्सव आदि ।
- सार्वजनिक चन्दा संकलनको नियमन र नियन्त्रण ।
- अध्यागमन ।
- सजायको माफी, मिनाहा, तथा परिवर्तन ।
- विभूषण सम्बन्धी कार्य ।
- शरणार्थी मामिला ।
- अञ्चल र जिल्लाको सदरमुकाम तथा सिमाना ।
- राष्ट्रिय परिचयपत्र ।
- लागु औषध नियन्त्रण र प्रशासन ।
- अन्तर्राष्ट्रिय सीमा, सीमास्तम्भको सुरक्षा र सीमा प्रशासन ।
- गृह प्रशासन (कारागार, शान्तिसुव्यवस्था, लागु औषध, प्रकोप व्यवस्थापन, सुपुर्दगीलगायत) विषयक राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय र सम्पर्क ।
- संगठित अपराध नियन्त्रण ।
- बारुदी सुरुङ्गको निवारण ।
- धार्मिक विषय ।
- सुपुर्दगी ।
- कारागार व्यवस्थापन ।
- प्रहरी कल्याण ।
- निर्वाचन आयोग ।
- नेपाल प्रहरी ।
- सशस्त्र प्रहरी बल ।
- राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग ।
- प्रहरी कितावखाना ।
- अन्य मन्त्रालयको कार्य विभाजनमा नपरेका विषय ।

७. गृह मन्त्रालयका नीति तथा कार्यक्रम:

- सुशासन र विकासको लागि शान्ति सुरक्षाको भरपर्दो व्यवस्था मिलाई जनतालाई भयमुक्त वातावरणको अनुभूति गराउने ।
- गृह प्रशासन सुदृढीकरण योजना क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने । योजना कार्यान्वयनमा गृह प्रशासनको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने । सबै नेपाली नागरिकहरूलाई युनिक नम्बर सहितको बायोमेट्रिक स्मार्ट कार्डको रूपमा राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरण गर्ने । आगामी वर्ष नमुनाको रूपमा एक निर्वाचन क्षेत्रमा परिचयपत्र वितरणको कार्य प्रारम्भ गर्ने ।
- कारागारहरूलाई सुधार गृहमा रूपान्तरण गर्ने, भौतिक संरचनामा सुधार गर्ने तथा नेपालगञ्जमा खुला कारागार निर्माणको कार्य शुरु गर्ने ।
- शहरी सुरक्षाको लागि सुरक्षित शहरको नयाँ कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- शहरी सुरक्षा प्रणालीलाई यान्त्रिकीकरण गर्दै लैजाने सन्दर्भमा प्रमुख शहरका संवेदनशील क्षेत्रहरूमा सी.सी.टि.भी. जडान गर्ने ।
- सार्वजनिक सेवालाई छिटो छरितो, स्वच्छ, पारदर्शी र जवाफदेहीपूर्ण बनाउने ।
- नागरिकता र यसको अभिलेखलाई यान्त्रिकीकरणमा लैजाने कार्यलाई ७५ वटै जिल्लामा विस्तार गर्ने ।
- नेपाल प्रहरीबाट उपलब्ध गराइने चारीत्रिक प्रमाणपत्र लिन अनलाइनबाटै निवेदन दिन सक्ने व्यवस्था मिलाउने र यस्तो प्रमाणपत्र निवेदन गरेको ७२ घण्टाभित्र प्रदान गर्ने ।
- त्रिभुवन अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलको भौतिक पूर्वाधार सुधार तथा विस्तारलाई सरकारले प्राथमिकतामा राखेकोले अध्यागमन, भन्सार, प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान, श्रम र नागरिक उड्ययन कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि विशेष तालिम प्रदान गर्ने ।
- विमानस्थल भित्रका कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिने सेवासँग सम्बन्धित कार्य प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।
- नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीको व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।
- क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्रलाई प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न छानिएका थप कार्यालयहरूमा विस्तार गर्ने ।
- भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमा संलग्न हुने उपरको कारवाहीलाई तीव्रता दिने ।

- भ्रष्टाचार विरुद्ध कारवाही गर्ने संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने ।
- उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने ।
- गृह मन्त्रालयले सम्पादन गर्ने क्रियाकलापहरुको कार्य सम्पादन सूचकहरु बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

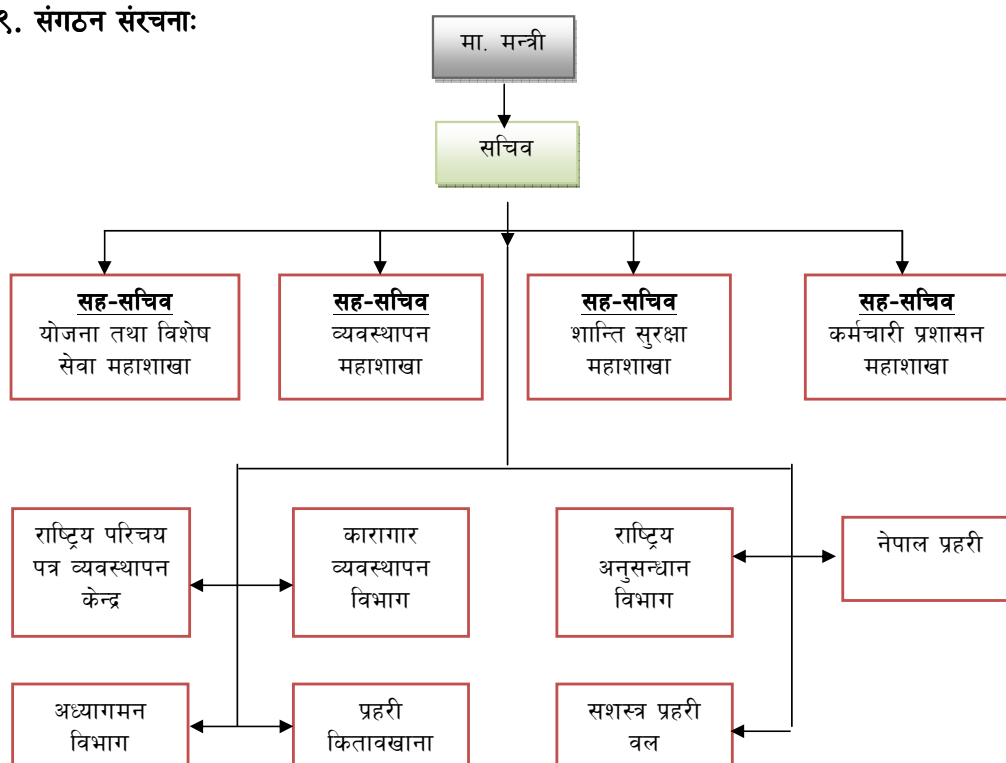
८. कानूनी व्यवस्था:

गृह मन्त्रालय प्रहरी प्रधान कार्यालय, सशस्त्र प्रहरी बल प्रधान कार्यालय, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग, अध्यागमन विभाग, कारागार व्यवस्थापन विभाग, जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु सम्बन्धित १०० भन्दा बढी ऐन र सो अन्तर्गतका नियमावलीहरु कार्यान्वयनमा छन् । जसमध्ये केही प्रमुख ऐन नियमहरु निम्नानुसार छन्:

- स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८
- उपभोक्त हित संरक्षण ऐन, २०५४
- कालो बजार तथा केही अन्य सामाजिक अपराध तथा सजाय ऐन, २०३२
- केही सार्वजनिक (अपराध र सजाय ऐन), २०२७
- सार्वजनिक सुरक्षा ऐन, २०४६
- लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३
- जग्गा प्राप्ति ऐन, २०५०
- यातना सम्बन्धी क्षतिपूर्ति ऐन, २०५३
- दैवी प्रकोप नियन्त्रण ऐन, २०३९
- विवाह दर्ता ऐन, २०२८ नियमावली, २०२८
- संस्था दर्ता ऐन, २०३४, नियमावली, २०३४
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा संचालन) ऐन, २०६४ नियमावली, २०६५
- हातहतियार खरखजान ऐन, २०१९, नियमावली, २०२८
- खाद्य ऐन, २०२३ नियमावली, २०२७
- कारागार ऐन, २०१९, नियमावली, २०२०
- प्रहरी ऐन, २०१२, नियमावली, २०४९
- छापाखाना र प्रकाशन ऐन, २०४८, नियमावली, २०४९
- जलस्रोत ऐन, २०४९ नियमाली, २०५०
- सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०४८, नियमावली
- नेपाल नागरिकता ऐन, २०६३, नियमावली, २०६३

- उमेर, नाम, जात सच्याउने नियमहरू, २०१७

९. संगठन संरचना:

❖ गृह मन्त्रालय र मातहतका कार्यालयहरू तथा जनशक्तिको अवस्था:

- यस मन्त्रालय अन्तर्गत अध्यागमन विभाग, कारागार व्यवस्थापन विभाग, प्रहरी कितावखाना, राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्र समेत ४ वटा विभाग स्तरका कार्यालयहरू रहेका छन् भने सुरक्षा निकायहरूमा नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग रहेका छन् । यस मन्त्रालय र मातहतका निकायमा निजामती कर्मचारी तर्फ ३९,१५, नेपाल प्रहरी तर्फ ६७,१८७, सशस्त्र प्रहरी तर्फ ३६,७५८ तथा राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग तर्फ २२६४ जनशक्ति कार्यरत रहेका छन् ।

१०. आ.व. २०७०/७१ मा यस मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूबाट सम्पादित कार्यहरू:

- गृह मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायको सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउन सूचक सहितको कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिएको ।
- जिल्ला प्रशासन कार्यालयको १० वर्षे गुरु योजनाको मस्यौदा तर्जुमा गरिएको ।

- केन्द्रीय अनुसन्धान व्यूरो नियमावली, २०७० पारित भई लागू भएको ।
- औद्योगिक सुरक्षा बल गठन गरिएको ।
- संगठित अपराध ऐन र सपुर्दगी ऐन स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
- नेपाल प्रहरीको तीन वर्षे रणनीति स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको ।
- सशस्त्र प्रहरीको तीन वर्षे रणनीति तयार गरी कार्यान्वयनमा लगेको ।
- सशस्त्र प्रहरी बल परिचालन नीति स्वीकृत भै लागू भएको ।
- सीमा अपराध नियन्त्रण कार्ययोजना २०७० स्वीकृत भै लागू भएको, ।
- प्रहरी दिग्दर्शन, २०७० लागू गरिएको ।
- नेपाल प्रहरीमा ६०१०, सशस्त्र प्रहरी बलमा ३२४३ र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागमा २३४ दरबन्दी थप गरिएको ।
- अध्यागमन हिरासत व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७० तयार गरी लागू भएको ।
- आन्तरिक सुरक्षा नीति, २०६९ पारित गरी कार्यान्वयन गरिएको ।
- सबै जिल्लाहरूमा एकीकृत घुम्तीसेवा शिविर र नागरिकता वितरण टोलीबाट स्थानीयस्तरमा नै सेवा प्रवाह गरिएको ।
- विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भै लागू भएको ।
- हातहतियार मुआब्जा सम्बन्धी मापदण्ड, २०७० नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भई लागू भएको ।
- राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन ऐनको मस्यौदा तयार भएको ।
- इन्टेलिजेन्स परिचालन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०६९ स्वीकृत भई लागू गरिएको ।
- खोज तथा उद्धार रणनीतिक कार्ययोजना, २०७१ को प्रस्ताव मन्त्रिपरिषद्मा लगेको ।
- SAARC Agreement on Rapid Response to National Disaster संसदबाट अनुमोदनका लागि मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव लगेको ।
- Hyogo Framework for Action(HFA2) का प्राथमिकताहरू निर्धारण गरी पठाईएको ।
- National Disaster Response Framework मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा लगेको ।
- क्षेत्रीय स्तरमा विपद् व्यवस्थापनका लागि आपतकालिन सञ्चालन केन्द्र र वेयर हाउसको स्थापना गर्न निर्माण कार्य शुरू गरिएको ।
- अध्यागमन कार्यालय, त्रिभुवन अन्तराष्ट्रिय विमान स्थलमा NRN र बैदेशिक रोजगारीमा जानेहरूका लागि छुट्टै डेस्क स्थापना गरिएको ।

- सेवाप्रवाह चुस्त र प्रभावकारी बनाउन काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर, कास्की, मोरङ्ग, संखुवासभा, बाँके, कैलाली, झापा, चितवन, धनुषा र पर्सा जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्रको व्यवस्था लागु गरिएको ।
- बागलुङ्ग, धनकुटा, इलाम, रोल्पा, कपिलवस्तु, पाल्पा लगायतका जिल्लामा लागू औषध दुर्व्यसन विरुद्ध अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- चितवन, रौतहट, सर्लाही, सिन्धुलीमा गाँजा अफिमको सट्टा वैकल्पिक कृषि जागरण अभियान कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- काठमाडौं उपत्यकाका ५ वटा शिक्षण संस्थामा लागू औषध विरुद्ध जागरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ।
- विभिन्न गै.स.स मार्फत विद्यालय तथा युवा केन्द्रित महिला तथा अन्य समुदाय केन्द्रित तथा चेतनामूलक र सीप विकास तालिम कार्यक्रमहरू विभिन्न शिक्षण संस्था, करागार, उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र आदिमा संचालन गरिएको ।
- लागू औषध दुर्व्यसन विरुद्ध जनचेतना जगाउने किसिमका चेतनामूलक सामाग्री डिजाइन एवं प्रकाशन गरिएको ।
- लागू औषधको मौखिक प्रतिस्थापन केन्द्र संचालन निर्देशिका, २०७० जारी गरिएको ।
- लागू औषध नियन्त्रण सम्बन्धी विधेयकको मस्यौदा अन्तिम चरणमा रहेको तथा लागू औषध नियन्त्रण नीति परिमार्जनको कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।
- सशस्त्र हिंसा न्यूनिकरण तथा सामुदायिक सुरक्षा कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- काठमाडौं उपत्यका लगायतका सहरी क्षेत्रको सडक व्यापारलाई व्यवस्थित गर्ने प्रयासको थालनी गरिएको ।
- ठेक्का पट्टा लगायतका क्रियाकलापमा संलग्न गुण्डा तथा डन प्रवृत्तिको नियन्त्रण गर्ने ।
- गृह मन्त्रालय र मातहत निकायका लागि भवन लगायतका भौतिक संरचनाहरूको पर्याप्त व्यवस्था गर्ने ।
- स्थानीय प्रशासन र अध्यागमन सम्बन्धी कार्यहरूमा व्यावसायिकताको विकास गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- विपद्मा परेकाहरूको आकाँक्षा र परिचालित साधन-स्रोतबीच तालमेल मिलाउने ।
- स्वीकृत राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य कार्यढाँचा बमोजिमका योजनाहरूको कार्यान्वयन गर्ने ।
- तिब्बतीयन शरणार्थीहरूबाट हुनसक्ने अवान्छनीय गतिविधि नियन्त्रण गर्ने ।
- लागू औषधको अवैध ओसार पसार र प्रयोगमा नियन्त्रण गर्ने ।

- अपर्याप्त प्रहरी कर्मचारी र प्रहरी इकाईका कारणले शान्ति सुरक्षा प्रभावकारी बनाउने ।

११. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ बिबरणः

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३१४०११३	गृह मन्त्रालय	२०९३७२	२०९३६३	९६.१७
२	३१४०१३३	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	५४९०७६	५३७९२९	९७.९७
३	३१४०१४३	समरजंग कम्पनी कार्यालय	७९९२	७७७७	९६.५६
४	३१४०१६३	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	६३४५३५	५९९५७७	९४.४९
५	३१४०१७३	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	१०३००	६९४२	६७.४०
६	३१४०१८३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	५४३३३	४७७९२	८७.९६
७	३१४०१९३	कारागार व्यवस्थापन विभाग	८७२४	८१२८	९३.१६
८	३१४०२०३	कारागार कार्यालयहरु	७०८१००	६८८८९२	९७.२९
९	३१४०२१३	अध्यागमन विभाग	५९२००	५८२१३	९८.३३
१०	३१४०२२३	अध्यागमन कार्यालयहरु	४१०००	३९७३०	९६.९०
११	३१४०२३३	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	४३९०	४३६०	९९.३२
१२	३१४०२४३	प्रहरी प्रधान कार्यालय	१३८१७७९	१३८००२१	९९.८७
१३	३१४०२५३	नेपाल प्रहरी अस्पताल	१८५७८२	१८३९५८	९९.०२
१४	३१४०२६३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	१२००५५	११८३२४	९८.५६
१५	३१४०२७३	क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालयहरु	२२१७०९१	२२१३५७३	९९.८४
१६	३१४०२८३	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	७६४८०४६	७६३८७८१	९९.८८
१७	३१४०२९३	महानगरीय प्रहरी	१७०८५७६	१७०६९०९	९९.९०
१८	३१४०३०३	सशस्त्र प्रहरी बल	६७८२४७७	६६२२४४३	९७.६४
१९	३१४०३१३	प्रहरी किताबखाना	९९१०	९८७४	९९.६३
२०	३१४०३२३	राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्र	७२३१	६२११	८५.८९
२१	३१४१०१३	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	९८२६	९५८३	९७.५३
		जम्मा	२२३५७७९५	२२०९०३१८	९८.८०

पूँजीगत खर्च			रु. हजारमा		
१	३१४०११४	गृह मन्त्रालय	५९९०१	५३३८०	८९.११
२	३१४०१३४	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	३३३००	३१०५८	९३.२७
३	३१४०१६४	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	२३९०००	१८५५९९	७७.६६
४	३१४०१८४	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	४४७०	३५६६	७९.७९
५	३१४०१९४	कारागार व्यवस्थापन विभाग	५०६५०	६०२५	११.९०
६	३१४०२०४	कारागार कार्यालयहरु	१०५७३३	८३०३३	७८.५३
७	३१४०२१४	अध्यागमन विभाग	८१००	८०९९	९९.९९
८	३१४०२२४	अध्यागमन कार्यालयहरु	८०००	७०८४	८८.५५
९	३१४०२४४	प्रहरी प्रधान कार्यालय	३७४१५८	३६७६३३	९८.२६
१०	३१४०२५४	नेपाल प्रहरी अस्पताल	७०४००	६९६५५	९८.९४
११	३१४०२६४	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२६८००	२६८००	१००.००
१२	३१४०२७४	क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालयहरु	३९०००	३८८०७	९९.५०
१३	३१४०२८४	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	११०४००	११०५७१	१००.१६
१४	३१४०२९४	महानगरीय प्रहरी	३९८५०	३९६४२	९९.४८
१५	३१४०३०४	सशस्त्र प्रहरी बल	६०१७१५	६०१६९९	१००.००
१६	३१४०३१४	प्रहरी किताबखाना	१८०००	८६९८	४८.३२
१७	३१४०३२४	राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्र	२२५७३	१४०१	६.२१
१८	३१४१०१४	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	२१४१	२१३७	९९.८३
जम्मा			१८१४१९१	१६४४८९०	९०.६७

१२. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३१४०११३	गृह मन्त्रालय	२७८५२६	१९५९४७	७०.३५
२	३१४०१३३	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	७०७०५७	५६३८९४	७९.७५
३	३१४०१४३	समरजंग कम्पनी कार्यालय	९३०१	७८४५	८४.३४
४	३१४०१६३	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	९१३१५४	५७७१५८	६३.२०
५	३१४०१७३	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	१४५१८	८५४१	५८.८३
६	३१४०१८३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	९९२६५	५४९९७	५५.४०

७	३१४०१९३	कारागार व्यवस्थापन विभाग	१०२१५	८१५०	७९.७९
८	३१४०२०३	कारागार कार्यालयहरु	८१९२४७	६८९७५५	८४.१९
९	३१४०२१३	अध्यागमन विभाग	७९२५७	६९४११	८७.५८
१०	३१४०२२३	अध्यागमन कार्यालयहरु	७१००७	४९६९१	६९.९८
११	३१४०२३३	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	५७८२	४११६	७१.१८
१२	३१४०२४३	प्रहरी प्रधान कार्यालय	२१२८८१५	१३०८०५३	६१.४५
१३	३१४०२५३	नेपाल प्रहरी अस्पताल	२५०३९४	१९०६१६	७६.१३
१४	३१४०२६३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२१५०६९	१३६५८१	६३.५१
१५	३१४०२७३	क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालयहरु	३३७६३१४	२८४४०९२	८४.२४
१६	३१४०२८३	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	१२०६७९३५	१०५०६३६२	८७.०६
१७	३१४०२९३	महानगरीय प्रहरी	२६८४५४५	२३६१७६९	८७.९८
१८	३१४०३०३	सशस्त्र प्रहरी बल	११०९९६०४	९०५७४१०	८१.६०
१९	३१४०३१३	प्रहरी किताबखाना	१४१३९	८४४१	५९.७०
२०	३१४०३२३	राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्र	९८३५	७१९७	७३.१७
२१	३१४१०१३	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	१२९१५	८१००	६२.७१
२२	३१४१०३३	सशस्त्र हिंसा नियन्त्रण तथा सामुदायिक सुरक्षा सुदृढीकरण कार्यक्रम	७००००		०.००
		जम्मा	३४९३६८९४	२८६५८१२२	८२.०३

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३१४०११४	गृह मन्त्रालय	७५७२७	९५२७	१२.५८
२	३१४०१३४	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	४८०३९	२५८००	५३.७१
३	३१४०१४४	समरजंग कम्पनी कार्यालय	५०		०.००
४	३१४०१६४	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	२६५५००	१२१५५३	४५.७८
५	३१४०१७४	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	४५०		०.००
६	३१४०१८४	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	१३५०	७१२	५२.७२

७	३१४०१९४	कारागार व्यवस्थापन विभाग	५३०००	१६६९८	३१.५१
८	३१४०२०४	कारागार कार्यालयहरु	१२२२००	६२१३८	५०.८५
९	३१४०२१४	अध्यागमन विभाग	१०५५३	६४५४	६१.१६
१०	३१४०२२४	अध्यागमन कार्यालयहरु	१८००	१६४९	९१.६०
११	३१४०२३४	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	३००	३००	९९.९४
१२	३१४०२४४	प्रहरी प्रधान कार्यालय	७९६७६४	२४४८५६	३०.७३
१३	३१४०२५४	नेपाल प्रहरी अस्पताल	१४७९४९	२०७१६	१४.००
१४	३१४०२६४	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२१७७५	११३५२	५२.१३
१५	३१४०२७४	क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालयहरु	८२२९९	५४८७८	६६.६८
१६	३१४०२८४	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	१९९९५०	९७७८५	४८.९०
१७	३१४०२९४	महानगरीय प्रहरी	८३६४२	५२६९७	६३.००
१८	३१४०३०४	सशस्त्र प्रहरी बल	१५५९०२०	६८६००९	४४.००
१९	३१४०३१४	प्रहरी किताबखाना	५३३३		०.००
२०	३१४०३२४	राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्र	५६७५५३	८६६७	१.५३
२१	३१४१०१४	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	५०००	४२८१	८५.६२
		जम्मा	४०४८२५३	१४२६०७१	३५.२३

१३. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट बक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयका कार्य सम्पादन सुचकहरु बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन गर्ने ।	कार्य सम्पादन सूचकांक तर्जुमा गरी स्वीकृतीको क्रममा रहेको ।
२	३४६	भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमा संलग्न हुने उपरको कारवाहीलाई तीव्रता दिने । भ्रष्टाचार विरुद्ध कारवाही गर्ने संस्थानहरुको क्षमता विकास गर्ने ।	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट छानबिनका लागि पठाईएको । महत्वपूर्ण विभिन्न ३२ वटा उजुरीको कारवाही भइरहेको ।
३	३३३	क्षतिपुर्ति सहितको नागरिक वडापत्रलाई प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न छानिएका थप कार्यालयहरुमा विस्तार गर्ने ।	देहाय वमोजिमका १० जिल्लामा क्षतिपुर्ति सहितको नागरिक वडापत्र कार्यविधि बनाई लागू गरिएको हकमा (काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर, कास्की, मोरङ्ग, बाँके, कैलाली, रुपन्देही, झापा, पर्सा) ।
४	३३२	नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीको व्यवसायिक दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।	विभिन्न १५५ वटा तालिमको माध्यमबाट प्रहरीहरुको व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गराउने प्रयास गरिएको ।
५	३३०	त्रिभुवन अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलको भौतिक पूर्वाधार सुधार तथा विस्तारलाई सरकारले प्राथमिकतामा राखेको छ । अध्यागमन,	- विभिन्न १० वटा तालिम संचालन गरिएको । - अध्यागमन विभाग र कार्यालयहरुको अभिलेख पद्धतिका लागि सफ्टवेयर तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।

		भन्सार, प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान श्रम र नागरिक उडड्यन कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासकालागि विशेष तालिम प्रदान गर्ने । विमानस्थलभित्रका कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिने सेवासँग सम्बन्धित कार्यप्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने । यी कार्यहरूबीच एकीकृत सूचना प्रणाली विकास गरी कार्य समन्वयको वातावरण बनाउने ।	• भौतिक पूर्वाधारको कार्य प्रारम्भ गरिएको । • अध्यागमन कार्यालयलाई एकीकृत सूचना प्रणालीमा आवद्ध गरिएको ।
६	३२९	सार्वजनिक सेवालाई छिटो छरितो, स्वच्छ, पारदर्शी र जवाफदेहीपूर्ण बनाउने । नागरिकता र यसको अभिलेखलाई यान्त्रिकीकरणमा लैजाने कार्यलाई आगामी आर्थिक वर्ष ७५ बटै जिल्लामा विस्तार गर्ने । नेपाल प्रहरीबाट उपलब्ध गराइने चारित्रिक प्रमाणपत्र लिन अनलाइनबाटै निवेदन दिन सक्ने व्यवस्था मिलाउने । यस्तो प्रमाणपत्र निवेदन गरेको ७२ घण्टाभित्र प्रदान गर्ने ।	• विभिन्न ६० जिल्लामा सफ्टवेयरबाट नागरिकता वितरण कार्य सञ्चालन गरिएको । • ८० लाख नागरिकताको विवरण सफ्टवेरमा अभिलेखीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको । • अनलाइन चारित्रिक प्रमाणपत्र वितरण कार्यको लागि टेण्डर प्रक्रियामा रहेको ।
७	३२८	शहरी सुरक्षाको लागि सुरक्षित शहरको नयाँ कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने । शहरी सुरक्षा प्रणालीलाई यान्त्रिकीकरण गर्दै लैजाने सन्दर्भमा प्रमुख शहरका संवेदनशील क्षेत्रहरूमा सी.सी.टि.भी. जडान गर्ने ।	• गुण्डागर्दी नियन्त्रणमा विशेष प्रहरी दस्ता खडा गरी कार्य गरिएको । • नेपाल प्रहरीबाट विभिन्न स्थानमा १०९ वटा CCTV. जडान भैसकेको । • शहरी इलाकालाई बढी प्रहरी खटाई सुरक्षित बनाउने

			कार्ययोजना तयार पारी कार्य प्रारम्भ भएको ।
८	३२७	कारागारहरुलाई सुधार गृहमा रूपान्तरण गर्ने भौतिक संरचनामा सुधार गर्ने । आगामी वर्ष नेपालगञ्जमा खुला कारागार निर्माणको कार्य शुरू गर्ने ।	• जथन्नाथ देवल र डिल्ली बजार कारागारमा कैदी/बन्दीको तथ्याङ्क प्रविष्टी गर्ने कार्य समाप्त भएको । • पाल्पामा निर्माण भइरहको महिला बन्दी गृह सञ्चालनमा आएको । • बाँकेको नेपालगञ्जमा खुला कारागार निर्माणको कार्यको डिटेल् डिजाईन तथा लागत अनुमान तयार भईसकेको । • क्षेत्रीय कारागार कार्यालय भीमफेदीको नयाँ पुरुष बन्दी गृह निर्माणको लागी ठेक्का सम्झौता सम्पन्न भई ठेकेदारका नाममा कार्यदिश दिईसकेको । • कारागार कार्यालय नख्खुमा महिला बन्दी गृह निर्माणकार्य चालु अवस्थामा । नुवाकोटको जिल्ला बिदुर नगरपालिका वडा नम्बर ६ चण्डी पोखरीमा केन्द्रीय कारागार निर्माणको लागी नेपाल सरकार, मन्त्रीपरिषद्बाट निर्णय भई सकेको ।
९	३२६	गृह प्रशासन सुदृढीकरण योजना क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने । योजना कार्यान्वयनमा गृह प्रशासनको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने । सबै नेपाली नागरिकहरुलाई युनिक नम्बर सहितको बायोमिटरिक स्मार्ट कार्डको रूपमा राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरण गर्ने । आगामी वर्ष नमूनाको रूपमा एक निर्वाचन क्षेत्रमा	• गृह प्रशासन सुदृढीकरण योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । • राष्ट्रिय परिचयपत्र ऐनको मस्यौदा तयार भई छलफलको क्रममा रहेको । • कार्यालय भवनको वोलेपत्र आह्वान भए निर्माणकार्य सुरु भएको • पुरानो टेण्डर रद्द भई नयाँ ठेक्का लगाउने कार्यको थालनी

		परिचयपत्र वितरणको कार्य प्रारम्भ गर्ने ।	गरिएको ।
१०	३२५	सुशासन र विकासको लागि शान्ति व्यवस्थालाई सुदृढ बनाई जनतालाई भयमुक्त बातावरणको अनुभूति गराउने ।	• आन्तरिक सुरक्षा नीति कार्यान्वयनमा ल्याइएको । • एकीकृत निर्वाचन सुरक्षा योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिएको ।

परराष्ट्र मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

नेपालको सर्वभौमसत्ता, अखण्डता र स्वतन्त्रतालाई कायम राखी अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा राष्ट्रियको सम्मान अभिवृद्धि गर्नेतर्फ नेपालको परराष्ट्र सम्बन्ध निर्देशित रहेको छ । नेपालको परराष्ट्र नीति संयुक्त राष्ट्र संघको बडापत्र, असंलग्नता, पञ्चशीलको सिद्धान्त, अन्तर्राष्ट्रिय कानून र विश्व शान्तिको मान्यताको आधारमा मुलुकको सर्वतोमुखी विकास विश्व शान्तिको लक्ष्य हासिल गर्ने दिशामा परिचालित रहेको छ । नेपाल संयुक्त राष्ट्र सङ्घ, अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सङ्गठन, UNESCAP, BIMSTEC, SAARC, Colombo Plan आदि अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय सङ्घ/संस्थाहरूको क्रियाशील सदस्य रही आएको छ ।

नेपालको सर्वतोमुखी विकासमा अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई यथोचित रूपमा परिचालित गराउनेतर्फ परराष्ट्र मन्त्रालय क्रियाशील रहिआएको छ । यसका लागि छिमेकी मुलुकहरू लगायत विश्वका सबै राष्ट्रहरूसंगको सम्बन्धलाई निरन्तर सुदृढ गर्दै लैजान, छिमेकी मुलुकहरूको उच्च आर्थिक वृद्धिले सिर्जना गरेका अवसरहरूबाट लाभ लिने वातावरण तयार गर्न, आर्थिक कुटनीति सञ्चालन गर्ने, वस्तु तथा सेवाहरूको अन्तर्राष्ट्रिय बजार विस्तार र वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित गर्ने लगायतका कार्यमा परराष्ट्र मन्त्रालय र विदेशस्थित नेपाली कुटनीतिक नियोगहरू परिचालित छन् । सीमित स्रोत, साधन र जनशक्तिका बावजुद राहदानी वितरण, कन्सुलर सम्बन्धी सेवा प्रवाह, भ्रमण व्यवस्थापन, अतिथि सत्कार, वैदेशिक रोजगारीमा गएका नेपालीहरूको उद्धार, क्षतिपूर्ति र प्रतिरक्षा समेतका कामहरू भइरहेका छन् ।

२. दृष्टिकोण:

समृद्ध, आधुनिक र न्यायपूर्ण नेपाल निर्माणमा अन्तर्राष्ट्रिय जगतलाई यथोचित रूपमा संलग्न गराउन क्रियाशील रहने ।

३. ध्येय:

अन्तर्राष्ट्रिय, द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय सम्बन्ध मार्फत दिगो शान्ति र राष्ट्रको समग्र विकासका लागि नेपालको परराष्ट्र नीतिलाई सशक्त माध्यमका रूपमा विकास गर्ने ।

४. रणनीति:

समष्टिगत लक्ष्य:

नेपालको राष्ट्रिय हितलाई अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा प्रवर्द्धन गर्न कुटनीतिक स्तरमा परराष्ट्र सम्बन्ध विस्तार एवं सुदृढ गरी देशको आर्थिक र सामाजिक विकासमा जोड दिने ।

४.२ कार्यनीतिक लक्ष्यहरू:

- छिमेकी मुलुकहरूसँगको परम्परागत सम्बन्धलाई सुदृढ गर्दै उनीहरूको द्रुत आर्थिक विकासबाट नेपालको आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउन उपयुक्त नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- देशको सर्वतोमुखी आर्थिक र सामाजिक विकासका लागि आर्थिक कुटनीतिलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सम्बन्ध सुदृढ गर्ने एवं नेपालमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी बढाउन विदेशी लगानीकर्ता लगायत गैरआवासीय नेपालीको भूमिकालाई बढावा दिइनेछ । यस प्रयोजनका लागि आन्तरिक रूपमा समेत आवश्यक नीतिगत, प्रशासकीय आदि व्यवस्था गरिनेछ ।
- आर्थिक कुटनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि परराष्ट्र मन्त्रालय, विभागहरू र विदेशस्थित नेपाली दूतावास एवम् नियोगमा आवश्यक दरबन्दी र स्रोत साधन उपलब्ध गराई क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

५ रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- विदेशी राष्ट्रहरूसँगको सम्बन्ध र विदेशमा नेपालको प्रतिनिधित्व गर्दै आर्थिक कुटनीतिलाई परराष्ट्र नीतिको अभिन्न अङ्गको रूपमा कार्यान्वयन गरी मुलुकको बृहत्तर आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लक्ष्यमा परिचालित हुनेछ ।
- परराष्ट्र नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि नियोगहरूको सञ्चालन, सुदृढीकरण र आवश्यकता अनुसार थप नियोगहरूको स्थापना गरिने छ ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ अनुसार यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

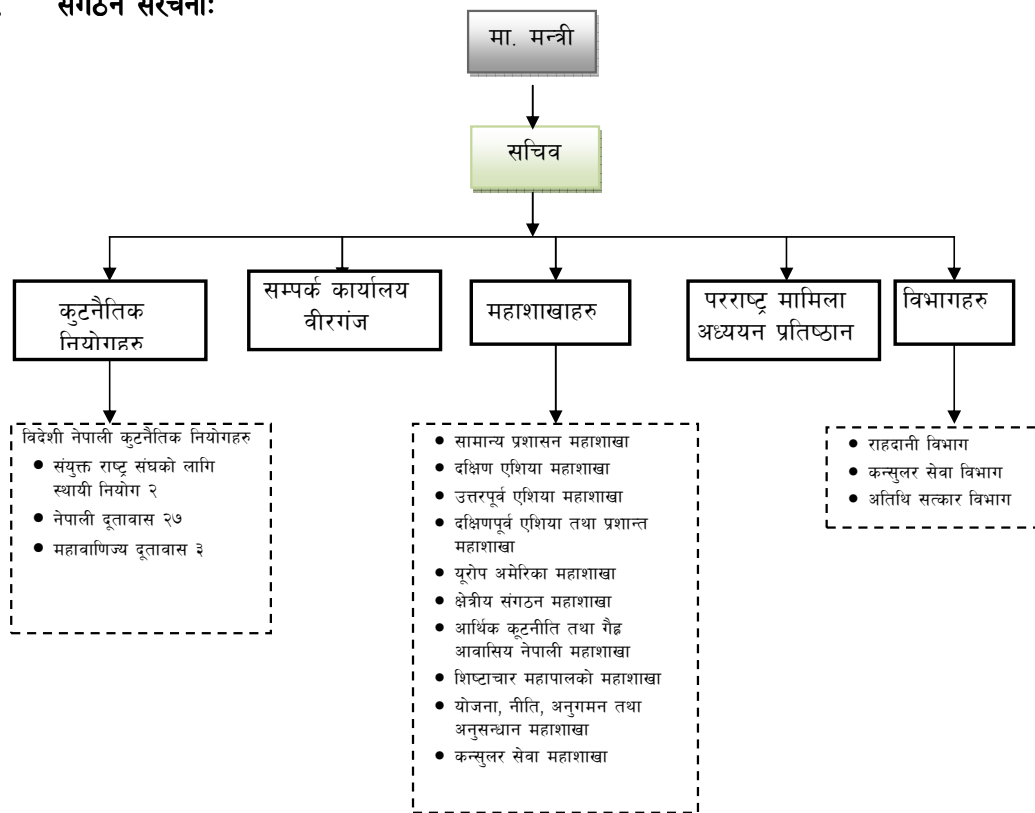
- नेपालको परराष्ट्र नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- विदेशी राष्ट्रहरूसँगको सम्बन्ध ।
- विदेशमा नेपालको प्रतिनिधित्व ।
- विदेशमा नेपालसम्बन्धी प्रचार प्रसार ।
- राहदानी तथा विदेशमा दिइने भिसा ।
- अतिथि सत्कार ।
- शिष्टाचार (प्रोटोकल) ।
- नेपाल तथा अन्य देशका नागरिकको आ-आफ्नो सरकारबाट व्यक्तिमाथिको दावा ।
- कुटनीतिक संरक्षण तथा उन्मुक्ति ।
- विदेशमा रहेका नेपाली नागरिकको अभिलेख तथा तिनीहरूको हक, हित र संरक्षण ।
- गैरआवासीय नेपाली ।
- आर्थिक कुटनीति ।
- अन्तर्राष्ट्रिय तहमा जनस्तरीय तथा गैरसरकारी संस्थाको विकास र प्रवर्द्धन ।
- वाणिज्यदूत सम्बन्धी अभ्यास (कन्सुलर प्राक्टिस) ।
- संयुक्त राष्ट्र संघ, क्षेत्रीय सहयोगका लागि दक्षिण एसियाली सङ्गठन तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय वा क्षेत्रीय संस्था ।
- नेपालस्थित विदेशी नियोग ।
- कुटनीतिक तहमा हुने वार्ता र सम्झौतासम्बन्धी विषय (अन्य मन्त्रालयलाई तोकिएको विषय बाहेक) ।
- नेपाल परराष्ट्र सेवाको सञ्चालन ।

७. मन्त्रालयको कार्यसंग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्था:

- राहदानी ऐन, २०२४, राहदानी नियमावली, २०६७ र राहदानी निर्देशिका, २०६७
- गैरआवासीय नेपाली सम्बन्धी ऐन, २०६४ र गैरआवासीय नेपाली सम्बन्धी नियमावली, २०६६
- नेपाल सन्धि ऐन, २०४७
- सुपुर्दगी ऐन, २०४५
- विदेशी राज्य र कुटनीतिक प्रतिनिधिको सुविधा तथा उन्मुक्ति सम्बन्धी ऐन, २०२७
- निजामती सेवा ऐन, २०४९ र परराष्ट्र सेवा सम्बन्धी नियमहरू, २०६८

- आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०५५ र परराष्ट्र मन्त्रालय अन्तर्गत विदेशस्थित कुटनीतिक नियोगहरूका लागि आर्थिक कारोबार सम्बन्धी निर्देशिका, २०६०
- विदेश स्थित नेपाली नियोगहरूमा काम गर्ने स्थानीय प्रशासन सम्बन्धी निर्देशिका, २०५९
- परराष्ट्र अध्ययन प्रतिष्ठान विकास समिति (गठन) आदेश, २०६८
- Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961 and Vienna Convention on Consular Relations, 1963
- कूटनैतिक आचारसंहिता, २०६८
- परराष्ट्र मन्त्रालय अन्तर्गत विदेशस्थित नेपाली नियोगहरूमा काम गर्ने नियोग प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीका लागि नयाँ आर्थिक सर सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था ।

८. संगठन संरचना:

९. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा परराष्ट्र मन्त्रालयबाट सम्पादन भएका प्रमुख कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

❖ **BIMSTEC को अध्यक्षमा नेपाल**

- म्यान्मारमा सम्पन्न BIMSTEC को तेस्रो शिखर सम्मेलन (४ मार्च २०१४) मा सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री सुशील कोइरालाको नेतृत्वमा नेपालले सहभागिता जनाएको। १४ औं मन्त्रिस्तरीय बैठकमा माननीय परराष्ट्र मन्त्री श्री महेन्द्रबहादुर पाण्डेको नेतृत्वमा सहभागिता जनाइएको तथा सचिवस्तरीय बैठकमा परराष्ट्र सचिव श्री शंकरदास बैरागीको नेतृत्वमा सहभागिता रहेको । साथै, सो सम्मेलनमा नेपालले वर्णानुक्रमानुसार BIMSTEC को अध्यक्षता ग्रहण गरेको। BIMSTEC को आगामी चौथौं शिखर सम्मेलन आयोजना गर्ने अवसर नेपालले प्राप्त गरेको। BIMSTEC को तेस्रो शिखर सम्मेलनको अवसरमा हस्ताक्षर भएका देहाय अनुसारका MOAs/MOU को सङ्कलन प्रति श्री कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (National Depository) मा पठाइएको एवम् सो MOAs/MOU का प्रमाणित प्रतिहरू जानकारीका लागि श्री व्यवस्थापिका संसद सचिवालय र सम्बन्धित मन्त्रालयमा समेत पठाइएको।

- i. Memorandum of Association among the Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC) Member Countries Concerning Establishment of a BIMSTEC Centre for Weather & Climate
- ii. Memorandum of Association (MOA) on the Establishment of the BIMSTEC Permanent Secretariat
- iii. Memorandum of Understanding on the Establishment of the BIMSTEC Cultural Industries Commission (BCIC) and BIMSTEC Cultural Industries Observatory (BCIO)

❖ **UNESCO को Executive Board को सदस्यमा नेपाल:**

सन २०१३ को नोभेम्बरमा भएको UNESCO को ३७ औं महासम्मेलनबाट नेपाल UNESCO को Executive Board को सदस्यमा सन् २०१३-१७ को अवधिको लागि निर्वाचित भएको ।

❖ **SAARC को महासचिवमा नेपाल:**

नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को निर्णयानुसार १ मार्च २०१४ देखि ३ वर्षसम्मको अवधिका लागि पूर्व परराष्ट्र सचिव श्री अर्जुन बहादुर थापालाई सार्कको महासचिव पदमा

मनोनयन गर्ने नेपालको प्रस्ताव अनुमोदन भई थापाले सार्कको महासचिव रुपमा कामकाज गरिरहनु भएको।

❖ **विदेशमा रहेका नेपालीहरूको हकहितको प्रवर्द्धन:**

- विदेशमा अलपत्र परेका वा कानूनी कारवाहीमा परेका नेपालीहरूलाई कन्सुलर सेवा प्रदान गर्ने उनीहरूको हकहितको संरक्षण गर्ने, उद्धार गर्ने क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्ने समेतका कार्यहरू गरेको र मृत्युदण्ड समेतको सजाय सुनाई कैद गरिएका नेपालीहरूको रिहाईका लागि निरन्तर कूटनैतिक पहल गरिएको ।
- साउदी अरेवियामा गैरकानूनी रुपमा कार्यरत कामकारहरूलाई हालै आधिकारिक रुपमा वैधानिकता प्राप्त गर्ने अवसर प्रदान भएको सन्दर्भमा नेपाली कामदारहरूलाई वैधानिकता प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि नेपाल सरकारको निर्णयानुसार परराष्ट्र मन्त्रालय तथा श्रम तथा रोजगार मन्त्रालयबाट कर्मचारीहरूलाई नेपाली राजदूतावास, रियादमा खटाईएको ।

❖ **उच्चस्तरीय भ्रमणको व्यवस्थापन:**

- सम्माननीय उपराष्ट्रपति श्री परमानन्द झाबाट जून ४ देखि ९ सम्म जनवादी गणतन्त्र चीनको कुन्मिनमा आयोजित 1st China South Asia Exposition को उद्घाटन समारोहमा सफल सहभागिता रहेको।
- तत्कालिन माननीय परराष्ट्र मन्त्री माधव प्रसाद घिमिरेले भारतीय विदेश मन्त्रीको मैत्रीपूर्ण निमन्त्रणामा मिति 14- 16 January, 2014 सम्म भारतको औपचारिक भ्रमण गर्नु भएको ।
- मंगोलियाको राजधानी उलनबटोरमा सम्पन्न भएको Ministerial Meeting of the Community of Democracies, 27-30 April, 2013 मा परराष्ट्र सचिवस्तरमा नेपालको सहभागिता भएको।

❖ **द्विपक्षीय मामिला सम्बन्धी कार्यहरू**

- जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभागबाट प्राप्त प्रतिवेदन समेतको आधारमा भारतको कुनौली भन्सार विन्दु नजिकै खाँडो नदिमा एकतर्फि रुपमा पानीको प्राकृतिक बहाव रोकिने गरी भईरहेको भनिएका निर्माण कार्य तत्काल रोक्न दुवै देशका सम्पर्क अधिकृतहरूको संयुक्त सर्वे टोलीले तयार पारेको प्रतिवेदन अनुसार खाँडो नदिको Channelization गरी तत्कालीन समाधान गर्ने र खाँडो नदीको Floor Level of

Causeway जिता नदीको तहमा पुऱ्याउनु यस समस्याको दीर्घकालीन समाधान हुने भएको जानकारी प्राप्त भए अनुसार सोहीअनुसार हुन भारतीय पक्षलाई अनुरोध गरिएको ।

- नेपाल र ईजरायलबीच दौत्य सम्बन्ध स्थापना भएको ५४औं वर्षको अवसरमा सगरमाथा तथा मृत सागरका पत्थरहरु आदानप्रदान गरी स्मारक समेत बनाउने क्रममा गत अप्रिल २३, २०१३ मा नाम्चे बजारमा मृत सागरको पत्थर जडित स्मारक स्थापना भएको र गत मे ३०, २०१३ मा इजरायलको मृत सागरमा सगरमाथाको पत्थर जडित स्मारकको स्थापना गरिएको ।
- गण्डक नहरका सम्बन्धमा Nepal Benefit Scheme अन्तर्गतका सुझावहरुको कार्यान्वयन सम्बन्धमा वर्तमान अवस्थाको जानकारी गराउन तथा गण्डक नहर संघर्ष समितिले उठाएका २१ बुंदे माग तथा क्षतिपुर्ति सम्बन्धमा तत्काल आवश्यक कारवाही हुन भारतिय पक्षलाई लेखिएको ।
- भारतको बैंगलोरमा ८-१२ अप्रिल २०१३ मा सम्पन्न नेपाल-भारत सुरक्षा मामिला द्विपक्षिय संयन्त्रको दशौं बैठकमा परराष्ट्र मन्त्रालयका सम्बन्धित सहसचिवले नेपाली प्रतिनिधिमण्डलको नेतृत्व गरेको ।

❖ विविध

- नेपाल सरकारले सन् २०२२ भित्रै नेपाललाई अतिकम विकसित राष्ट्रबाट Graduate गर्ने निर्णय गरेको समेतको पृष्ठभूमिमा इस्तान्बुल कार्ययोजनाको नेपालमा कार्यान्वयन समेतको अनुगमनका लागि माननीय परराष्ट्र मन्त्रीको अध्यक्षतामा उच्चस्तरीय सुपरिवेक्षण अनुगमन (Oversight) समिति गठन भएको, २०७० साउन २१ (५ अगस्त २०१३) मा भएको समितिको पहिलो बैठकबाट Istanbul Program of Action (IPQA) को कार्यान्वयनको सम्बन्धमा राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार पार्ने भन्ने समेतका ६ वटा महत्वपूर्ण निर्णय भएको ।
- गत अप्रिलमा नेपाली राजदूतावास, सिओलसमेतको सक्रियतामा नेपालको लुम्बिनीबाट शान्तिद्वीप दक्षिण कोरियामा पुऱ्याई दक्षिण कोरियाको विभिन्न गुम्वाहरुमा प्रज्वलन गर्ने कार्यको समन्वय भएको ।

१०. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ विवरणः

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२६०११३	परराष्ट्र मन्त्रालय	९४८६९	९२४०१	९७.४०
२	३२६०१२३	नेपाली राजदूतावासहरु	१२२०५६८	१२२७६७३	१००.५८
३	३२६०१३३	नेपाली महावाणिज्य दूतावास तथा स्थायी नियोगहरु	२६३९९२	२६३९५७	९९.९९
४	३२६०१४३	अतिथि सत्कार विभाग	८१०६	७५१०	९२.६५
५	३२६०१५३	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	२५७७७१	२५७७६९	१००.००
६	३२६०१६३	सार्क तथा बिमस्टेक गतिविधि	११६००	१०७२२	९२.४३
७	३२६०१७३	सीमा नापी टोली	४९६६	४८९४	९८.५५
८	३२६०१८३	केन्द्रीय राहदानी कार्यालय	२५४५८३	२३२३४१	९१.२६
		जम्मा	२११६४५४	२०९७२६८	९९.०९

पूँजीगत खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२६०११४	परराष्ट्र मन्त्रालय	४००	३९७	९९.१६
२	३२६०१२४	नेपाली राजदूतावासहरु	१०२६६३	१०२६१२	९९.९५
३	३२६०१३४	नेपाली महावाणिज्य दूतावास तथा स्थायी नियोगहरु	१२७००	१२५५०	९८.८२
४	३२६०१६४	सार्क तथा बिमस्टेक गतिविधि	१००	९८	९८.००
५	३२६०१७४	सीमा नापी टोली	६२००	३३१९	५३.५४
६	३२६०१८४	केन्द्रीय राहदानी कार्यालय	४९५००	१९८७	४.०२
		जम्मा	१७१५६३	१२०९६३	७०.५१

११. आ.ब.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्चः

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२६०११३	परराष्ट्र मन्त्रालय	१५४१०६	११६३००	७५.४७
२	३२६०१२३	नेपाली राजदूतावासहरु	१६१७८४९	११७२३८०	७२.४७

३	३२६०१३३	नेपाली महावाणिज्य दूतावास तथा स्थायी नियोगहरु	३७०५९२	२५८९९३	६९.८९
४	३२६०१४३	अतिथि सत्कार विभाग	१०७२२	५९०१	५५.०४
५	३२६०१६३	सार्क तथा बिमस्टेक गतिविधि	११९७८	७२१०	६०.१९
६	३२६०१७३	सीमा नापी टोली	१८८७०	९१८२	४८.६६
७	३२६०१८३	केन्द्रीय राहदानी कार्यालय	३२७६७१	२६२०२१	७९.९६
८	३२६०१९३	कन्सुलर सेवा विभाग	९५४३	६८२५	७१.५२
		जम्मा	२५२१३३०	१८३८८१२	७२.९३

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२६०११४	परराष्ट्र मन्त्रालय	२३५१००	२१०६	०.९०
२	३२६०१२४	नेपाली राजदूतावासहरु	१२७८३१	९२६११	७२.४५
३	३२६०१३४	नेपाली महावाणिज्य दूतावास तथा स्थायी नियोगहरु	२२८००	१७००	७.४६
४	३२६०१४४	अतिथि सत्कार विभाग	१२५		०.००
५	३२६०१६४	सार्क तथा बिमस्टेक गतिविधि	२००		०.००
६	३२६०१७४	सीमा नापी टोली	१०५१८	३४०१	३२.३३
७	३२६०१९४	कन्सुलर सेवा विभाग	१३१५०	२६४९	२०.१४
		जम्मा	४०९७२४	१०२४६६	२५.०१

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरणः

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	२८८	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरूबनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्क प्रणाली शुरू गर्ने ।	- कार्य सम्पादन सूचकहरू तयार गरिएको । - राहदानी विभागमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन सूचकहरूका आधारमा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन अर्थ मन्त्रालयको सहमती प्राप्त भैसकेको ।
२	२८७	मेशिन रिडेबल पासपोर्ट प्राप्त गर्नका लागि ७५ जिल्ला प्रशासन कार्यालय र सबै नेपाली नियोगहरूमा अनलाइन फाराम पेश गर्न मिल्ने सफ्टवेयर जडान गर्ने । सन् २०१५ सम्म ई-पासपोर्ट प्रणाली लागू गरिसक्ने प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	तयारी समितिबाट प्रतिवेदन पेश भई कार्ययोजना समेत तयार भैसकेको ।
३	२८६	आगामी आर्थिक वर्ष दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) को अठारौँ शिखर सम्मेलन आयोजना गर्न बजेट व्यवस्था गर्ने ।	- शिखर सम्मेलन आयोजनाका लागि गर्न तयारी समिति गठन गरिएको । - विभिन्न उपसमितिहरू गठन भई ती उपसमितिहरूबाट तत् तत् क्षेत्रमा आवश्यक तयारी कोष अगाडी वढाइएको । - सवारी साधन खरीद सम्बन्धी प्रकृया शुरू भएको ।

४	२८४	राष्ट्रिय हितको निरन्तर रक्षा र प्रबर्द्धन, राष्ट्रिय विकास एवं उत्थानमा वैदेशिक सम्बन्धलाई प्रभावकारी बनाउन परराष्ट्र मन्त्रालय र विदेशस्थित कुटनीतिक नियोगहरूको सुदृढीकरण गर्ने । आर्थिक कुटनीतिका कार्यक्रमहरूलाई सशक्त ढंगबाट सञ्चालन गरी थप परिणाममुखी, समन्वयात्मक र प्रभाकावारी बनाउने । कुटनीतिक सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूको दक्षता अभिवृद्धि गर्न विदेशी भाषा तालिमको विशेष कार्यक्रमका लागि पर्याप्त बजेट व्यवस्था मिलाउने ।	- कार्यक्रम स्वीकृत भई संचालन भैरहेको । - मन्त्रालयको आयोजनामा आर्थिक कुटनीति सम्बन्धी विषयमा अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको र नियोगहरूको हकमा प्रगति विवरण माग गरिएको । - विदेशी भाषाको तालिम सम्बन्धमा श्रोत व्यवस्थापनको कार्य भई रहेको ।
५	२८५	नेपाल सरकारको स्वामित्वमा काठमाडौं त्रिपुरेश्वरमा अवस्थित जमिनमा राहदानी विभाग तथा कन्सुलर सेवा विभागका निमित्त उपयुक्त भवन निर्माण गर्ने ।	प्रतिवेदन प्राप्त भई सहरी विकास मन्त्रालयसंग समन्वय भैरहेको ।
६	२८३	छिमेकी मित्रराष्ट्र तथा अन्य मुलुकहरूसँग द्विपक्षीय हित प्रबर्द्धन हुने गरी सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्दै जाने ।	प्रस्तुत विषयमा मन्त्रालयले आवश्यक सहजीकरण र समन्वय गरी कार्य अगाडी वढाइएको ।

भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकासका निमित्त आवश्यक पर्ने नापनक्शा, भौगोलिक सूचना, भूमि-प्रशासन र भूमि व्यवस्थापन सम्बन्धी विभिन्न नीतिगत कार्य संचालन गर्ने र भूमि सम्बन्धी गुणस्तरीय सेवा सूचना जनतालाई सरल र सहज एवं प्रभावकारी रूपमा प्रवाह गर्न/गराउन स्थापित केन्द्रीय निकाय हो ।

२. दृष्टिकोण:

भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन र न्यायिक वितरण, महत्तम उपयोग र सुशासन मार्फत दिगो आर्थिक विकास र सामाजिक न्यायका लागि योगदान पुऱ्याउने ।

३. ध्येय:

- भूमि तथा भूमि श्रोतको महत्तम उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्नु ।
- सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडी परेका वर्गको भूमिमा पहुँच बढाउनु ।
- भूमि प्रशासन सम्बन्धी सेवालाई सरल, सहज, पारदर्शी एवम् प्रभावकारी तुल्याउनु ।
- विकास तथा पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक नापनक्सा सेवा तथा भौगोलिक सूचनाहरूको सर्वसुलभता सुनिश्चित गर्नु ।

४. रणनीति:

- राष्ट्रिय भूमि नीति तर्जुमा गर्ने तथा राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०६९ कार्यान्वयन गर्ने ।
- सरकारी सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।
- वैज्ञानिक भूमिसुधार सम्बन्धी कार्यक्रमलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र समन्वयात्मक तवरबाट सञ्चालन गरी आर्थिक सामाजिक रूपले पछाडी परेका भूमिहीन लगायतका वर्गको भूमिमा पहुँच बढाउने ।
- भूमि प्रशासन सम्बन्धी सेवा प्रवाह गर्ने निकायका जनशक्तिको क्षमता विकास तथा भौतिक अवस्थामा सुधार गर्ने ।
- भूमि प्रशासन प्रणालीको विद्यमान प्रविधिमा रूपान्तरण गर्दै भू-सूचना प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

- गाउँ ब्लक क्षेत्र तथा द्वन्द्वबाट भूमि लगत क्षति भएका जिल्ला वा क्षेत्रको नापनक्सा सम्पन्न गर्ने ।
- भौगोलिक सूचनाको सहज उपलब्धताका लागि पूर्वाधार एवं जनशक्तिको विकास गर्ने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ अनुसार भूमिसुधार मन्त्रालयलाई तोकिएको कार्यक्षेत्रहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

- भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- मालपोत र रजिष्ट्रेशन ।
- जग्गा दर्ता, मूल्याङ्कन, जग्गा प्रशासन र राजस्व संकलन ।
- सरकारी जग्गा र सार्वजनिक जग्गाको अभिलेख व्यवस्थापन तथा संरक्षण ।
- भूमि सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन ।
- अन्तर्राष्ट्रिय सीमा र सीमास्तम्भको निर्माण, पुनःस्थापना तथा मर्मत सम्भार ।
- जग्गा नापजाँच सम्बन्धी प्रशासन ।
- अनिवार्य वचत योजना, ऋण वितरण तथा असुली ।
- जियोडेटिकल नापी, टोपोग्राफिक नक्सा तयारी र हवाई सर्वेक्षण लगायत नाप नक्सा सम्बन्धी कार्य ।
- गुठी संस्थान र सार्वजनिक गुठी अन्तर्गतको जग्गा व्यवस्थापन ।
- सुकुम्वासी समस्या ।
- मुक्त कर्मैया, कम्लरी र हलिया व्यवस्थापन ।
- भू-उपयोग सम्बन्धी नीति तथा व्यवस्थापन ।
- भौगोलिक सूचना पूर्वाधार ।
- भू-सूचना तथा अभिलेख ।
- अन्य मन्त्रालयको कार्यविभाजनमा नपरेका भूमि सम्बन्धी विषय ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ्ग सेवा सर्भे समूहको संचालन ।

६. विद्यमान कानूनहरू/निर्देशिकाहरू:

भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायले दैनिक कार्य संचालन र कार्य सम्पादनका निमित्त प्रयोग गर्नुपर्ने ऐन तथा नियमहरू निम्न बमोजिमका रहेका छन्:

- मुलुकी ऐन, २०२० (जग्गा प्रशासनसंग सम्बन्धित महल)
- गुठी संस्थान ऐन, २०३३
- भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१
- जग्गा नापजांच ऐन, २०१९
- मालपोत ऐन, २०३४
- जग्गा (नाप जाँच) नियमावली, २०५८
- मालपोत नियमावली, २०३६
- भूमिसम्बन्धी नियमहरू, २०२१
- जग्गा प्रशासन सम्बन्धी कार्यविधि
- भूमिसुधार सम्बन्धी निर्देशिकाहरू
- नापी शाखा एवं नापी गोश्वाराको कार्यविधि, २०६०
- Red book (leveling) निर्देशिका
- Blue book (Triangulation) निर्देशिका
- Black book (Astronomical) निर्देशिका

८. आ.व. २०७०/७१ मा मन्त्रालयबाट सम्पादन गरिएका उल्लेखनीय कार्यहरू:

- राष्ट्रिय भूमि नीतिको पहिलो मस्यौदा उपर जिल्ला तथा समुदायस्तरको सुझाव संकलन गरी आएका सुझाव समेत समावेश गरी परिमार्जित मस्यौदा तयार गर्ने कार्य भै रहेको । परिमार्जित मस्यौदालाई विषयगत मन्त्रालय र विज्ञहरूबाट राय सुझाव लिई अन्तिमरूप दिइने ।
- रजिष्ट्रेशन दस्तुर लगायत राजश्व असुलीतर्फ आ.व. २०७०/७१ को वार्षिक लक्ष्य रु. ४ अर्ब ५० करोड ५७ लाख २६ हजार रहेकोमा चालु आ.व. को दश (१०) महिना अर्थात वैशाख मसान्त सम्ममा ४ अर्ब २ करोड, ९५ हजार असुली भई लक्ष्यको तुलनामा ८९.२४% प्रगति हाँसिल भएको ।
- उपत्यकास्थित ५ मालपोत कार्यालयहरूमा बैंक काउण्टर स्थापना गरी सेवा प्रवाह शुरु गरिएको ।
- कूल २६५६० मुक्त कर्मैया परिवार मध्ये चालू आ.व. मा १५०० परिवारहरूको पुनःस्थापनाका लागि जग्गा खरिद गरी पुनःस्थापन गर्ने लक्ष्य रहेकोमा जम्मा ५६२ परिवारलाई जग्गा खरिद गरी पुनःस्थापन गर्ने कार्य सम्पन्न भई हालसम्म कूल २४८१२ मुक्त कर्मैया परिवारलाई पुनःस्थापन गरिएको ।
- कूल १९०५९ मुक्त हलिया मध्ये हाल सम्म १०५९४ जना मुक्त हलियाको प्रमाणिकरण सम्पन्न भएको । साथै ६३८५ मुक्त हलियालाई परिचयपत्र वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।
- मुक्त हलिया पुनःस्थापना सम्बन्धी ढाँचा र कार्य योजना सहितको गठन आदेश नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदबाट मिति २०७०/१२/७ मा स्वीकृत भएको ।
- भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्रद्वारा काठमाडौं विश्व विद्यालयसंगको सहकार्यमा भूमि प्रशासन तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न दुई वर्षे Land Administration विषयमा स्नातकोत्तर तथा भू-सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा चार वर्षे Geomatics Engineering विषयको स्नातक कोर्स सञ्चालन गरिएको तथा लामो छोटो अवधिका विभिन्न तालिमहरू निरन्तर रूपमा सञ्चालन हुँदै आएको ।
- ३५ वटा मालपोत कार्यालय तथा ३५ वटा नापी कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र लागू गरी स्वच्छ, सरल, पारदर्शी र प्रभावकारी सेवा प्रवाह सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको ।

- राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजनाबाट जिल्लास्तरीयमा Land and Resource Management Planning (LRMP) Maps को आधारमा ७५ वटै जिल्ला, नगरपालिका स्तरीय नक्साहरूमा किर्तिपुर, लेखनाथ र मध्यपुर ठिमी नगरपालिकाहरू र गा.वि.स. स्तरीय नक्साहरूमा काभ्रेपलाञ्चोकको पाँचखाल, तनहुँको आँबुखैरेनी, चितवनका २८ गा.वि.स., नवलपरासीका ५१ गा.वि.स. र बाराका ९६ गा.वि.स. को भू-उपयोग नक्सा डाटाहरू तयार गरिएको ।
- मालपोत र नापी कार्यालयहरूमा डिजिटल डाटा अद्यावधिक तथा डिजिटल प्रविधि अवलम्बन गरी सेवा संचालन गर्नका लागि दुवै तर्फको "डिजिटल प्रविधि संचालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७०" तयार गरिएको ।
- २८ वटा नापी कार्यालयहरूमा रहेका कित्ता नापनक्शा डिजिटलाइज गर्ने कार्यक्रम मध्ये १४ कार्यालयहरूको डाटा डिजिटलाइज गर्ने कार्य सम्पन्न भइ बाँकी कार्यालयहरूमा डिजिटलाइज कार्य चालु रहेको ।
- ८२ वटा मालपोत कार्यालयहरूको २ करोड २९ लाख ३३ हजार कित्ता जग्गाधनी दर्ता (मोठ) स्वेस्ता कम्प्युटरमा प्रविष्ट भएको । त्यसै गरी ८२ वटा मालपोत कार्यालयहरूका २५ लाख ५५ हजार कित्ता रोक्का विवरण पनि कम्प्युटरमा प्रविष्ट भै सकेको ।
- आ. व. ०६९/७० बाट शुरु भएको बहुवर्षीय ठेक्का अन्तर्गत ६० लाख कित्ता नक्सा सीटहरूको डिजिटलाइज गरी Geo-database तयार गर्ने कार्य अन्तर्गत TOR बमोजिम सम्पन्न भएको ।
- नापी कार्यालयहरूमा रहेको ८० हजार ५ सय ७५ कित्ता प्लट रजिष्टरहरूको इमेज तयार गरी विवरण इन्ट्री गरिएको ।
- ३६ जनालाई भौगोलिक सूचना उपयोग (SAEx) तालिम र ४० जनालाई जिल्ला भू-सूचना प्रणाली (DLIS) तालिम प्रदान गरिएको ।
- १० वटा मालपोत कार्यालयको भवन निर्माण कार्य र ८ वटा मालपोत कार्यालयको कम्पाउन्ड वाल निर्माण कार्य चालु रहेको ।
- ६ वटा गा. वि. स. को उपयोगको आधारमा जमीनको वर्गीकरण गर्न फिल्ड भेरिफिकेसन कार्य भै रहेको ।
- ४ पटक जिल्ला गा. वि. स. स्तरमा भू-उपयोग सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम/गोष्ठी संचालन गरेको ।
- १ सेट भू-उपयोग डाटा चित्र/डाटा खरिद गरेको ।

- O&M Survey का लागि मन्त्रालयमा कार्यदल गठन भई कार्य भैरहेको ।
- चितवन जिल्लाका २५ गा. वि. स. का गा. वि. स. स्तरीय Land Use Zoning data हरूलाई राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति २०६९ मा उल्लिखित वर्गीकरण अनुसार अपडेट गरिएको ।

❖ मुक्त कर्मैया वृत्ति विकास कार्यक्रम अन्तर्गत:

- ५६२ मुक्त कर्मैया परिवारलाई पुनःस्थापनको लागि रु १ लाख ५० हजारले अनुदान रकम उपलब्ध गराइएको ।
- ६९२ मुक्त कर्मैयाहरुलाई भवन निर्माण खर्च वितरण गरेको ।
- २० पटक सीप विकास तथा दक्षता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गरेको ।
- आय आर्जन प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत २८ जनालाई ऋण लगानी गरिएको र ३६ जनाबाट ऋण असुली गरिएको ।

❖ मुक्त हलिया पुनःस्थापन कार्यक्रम अन्तर्गत:

- ८ वटा सीप विकास तथा दक्षता अभिवृद्धि तालिम संचालन गरिएको ।
- २२१ परिवार मुक्त हलियाको प्रमाणीकरण गरिएको ।
- छात्रवृत्तिमा MSc. Land Administration कोर्समा १० जना कर्मचारीहरुलाई अध्ययन गराइएको ।
- ८४ जनालाई ४ वर्षे B.E. Geomatics Engineering Survey Course मा अध्ययन गराइएको ।
- २४ जना विभागीय कर्मचारीहरु जुनियर नापी तालिम सहभागी भएको ।
- सिनियर नापी तालिम अन्तर्गत २० जना विभागीय कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गरिएको ।
- ३ हप्ता अवधिको डिजिटल क्याडस्ट्रल तालिम १० जनाको दरले २ पटक सम्पन्न भएको ।
- २ हप्ता अवधिको रिमोट सेन्सीङ सम्बन्धी तालिम १ पटक सम्पन्न भएको ।

❖ कित्तानापी तर्फ:

- ७९६ हेक्टर क्षेत्रमा पुनः नापी कार्य सम्पन्न भएको ।
- ८५६ हेक्टर क्षेत्रमा गाँउ ब्लक नापी सम्पन्न ।
- ३४१ हेक्टर क्षेत्रमा डिजीटल क्याडस्ट्रल सम्पन्न ।

- २९ कार्यालयको विगतको नापनक्सा कार्यको अनुगमन तथा श्रेस्ता पूर्जाको चेकजाँच सम्पन्न ।
- २७ कार्यालयको नाप नक्सा तथा पूर्जा वितरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

❖ **नापी कार्यालय सुदृढीकरण कार्यक्रम तर्फ:**

- १ गोटा नापी कार्यालयको भवन निर्माण सम्पन्न र १६ कार्यालयहरु निर्माणाधिन ।
- ६०० थान जिल्ला नक्सा तथा फिल्डबुकहरुको पुनस्थापन कार्य सम्पन्न ।

❖ **अछाम, अर्घाखाँची विशेष नापी कार्यक्रम तर्फ:**

- ६ गा. वि. स. को श्रेस्ता पुनस्थापन सम्पन्न ।
- विभिन्न नापी कार्यालयहरुका ६०० थान जिल्ला नक्सा तथा फिल्डबुकहरुको पुनस्थापन कार्य सम्पन्न ।
- २ गा. वि. स. का नाप नक्सा सम्पन्न भएका स्थानहरुको पूर्जा वितरण सम्पन्न ।

❖ **स्थलरूप नापी कार्यक्रम तर्फ:**

- दुर सम्वेदन विधिबाट ६ सीट नक्सा अद्यावधिक गरिएको ।
- ११ सीट स्थलरूप नक्साको field verification सम्पन्न भएको ।
- Bagmati Watershed र European Economic Commission का ६०० थान Diapositive Annotation गरिएको ।
- नेपाल चीन सीमाका ४०० थान Diapositive र हवाई फोटो स्क्यान गरिएको ।
- ७ सिट नाप नक्सा फिल्ड कार्य सम्पन्न भएको ।

❖ **राष्ट्रिय भौगोलिक सूचना पूर्वाधार आयोजना तर्फ:**

- बृहत् एटलासको लागि ३ विषयको डाटा संकलन गरिएको ।
- Metadata update, Clearing house system संचालन एवं प्रचार प्रसार ८ महिना देखि नै चालु रहेको ।
- १३३ सिटको टोपोग्राफिक डाटावेशलाई नयाँ National Standard मा परिमार्जन सम्पन्न ।
- जियोडेटिक नेटवर्क सुदृढीकरण अन्तर्गत तेस्रो दर्जाका २२ नियन्त्रण बिन्दुमा निरीक्षण सम्पन्न भएको ।

- समतल नापी अन्तर्गत बेनी जोमसोम सडक खण्डमा ३५ कि.मी. सर्भेक्षण सम्पन्न भएको।
- १८८ दिन नगरकोट बेधशालामा जि. पि. एस. सर्भेक्षण सम्पन्न भएको।
- प्रणाली विकास अन्तर्गत ८२०० बिन्दुको जियोडेटिक डाटा इन्ट्री सम्पन्न भएको।

९. आ. व. ०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरणः

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३३६०११३	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	६५०६८	६७४७४	१०३.७०
२	३३६०१२३	भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	२८६९५	२८५३७	९९.४५
३	३३६०१३३	मालपोत कार्यालयहरु	५३४९३५	५१७६८२	९६.७७
४	३३६०१४३	भूमिसुधार कार्यालयहरु	७२२५०	७१५६८	९९.०६
५	३३६०१५३	नापी विभाग	११८५९	११८३९	९९.८३
६	३३६०१६३	नापी कार्यालयहरु	४२३५७०	४१३६४१	९७.६६
७	३३६०१७३	भू-सूचना तथा अभिलेख विभाग	७३२२६	६५१०८	८८.९१
८	३३६१०१३	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	१२४२४	११७९९	९४.९७
९	३३६१०२३	राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना	५६०००	५५०४१	९८.२९
१०	३३६१०३३	भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कर्मैया र हलिया पुनर्स्थापन	९८४२५	९१०१०	९२.४७
११	३३६१०५३	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	४५६९९	४४४०९	९७.१८
१२	३३६१०६३	कित्ता नापी कार्यक्रम	५८४००	५७८२८	९९.०२
१३	३३६१०७३	स्थलरूप नापी (भूमि स्रोत) कार्यक्रम	४२३१९	४१९७३	९९.१८
१४	३३६१०८३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	२६३५०	२६३३३	९९.९४
		जम्मा	१५४९२२०	१५०४२४२	९७.१०

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३३६०११४	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	१२००	७५२	६२.६७
२	३३६०१२४	भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	२१००	१८६८	८८.९३
३	३३६०१३४	मालपोत कार्यालयहरु	३५५०	३३३०	९३.८०

४	३३६०१४४	भूमिसुधार कार्यालयहरू	९००	८५०	९४.४३
५	३३६०१५४	नापी विभाग	७००	७००	१००.००
६	३३६०१६४	नापी कार्यालयहरू	३६५०	३५९८	९८.५९
७	३३६०१७४	भू-सूचना तथा अभिलेख विभाग	६०००	५९८१	९९.६८
८	३३६१०१४	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	१९२३००	१४९३५६	७७.६७
९	३३६१०२४	राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना	५४८	५४६	९९.६४
१०	३३६१०३४	भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कर्मैया र हलिया पुनर्स्थापन	८९९९६	८९१७७	९९.०९
११	३३६१०५४	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	६४१६	६३०५	९८.२६
१२	३३६१०६४	कित्ता नापी कार्यक्रम	१५०५५२	१४२५८६	९४.७१
१३	३३६१०७४	स्थलरूप नापी (भूमि स्रोत) कार्यक्रम	१५२००	१४०८१	९२.६४
१४	३३६१०८४	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	७०००	६९९७	९९.९६
		जम्मा	४८०११२	४२६१२६	८८.७६

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि. न.	ब.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यालयको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३६०११	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	१२००	७५२	६२.६७
२	३३६०१२	भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	२१००	१८६८	८८.९५
३	३३६०१३	मालपोत कार्यालयहरू	३५५०	३३३०	९३.८०
४	३३६०१४	भूमिसुधार कार्यालयहरू	९००	८५०	९४.४४
५	३३६०१५	नापी विभाग	७००	७००	१००.००
६	३३६०१६	नापी कार्यालयहरू	३६५०	३५९८	९८.५८
७	३३६०१७	भू-सूचना तथा अभिलेख विभाग	६०००	५९८१	९९.६८
८	३३६१०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	१९२३००	१४९९३६	७७.९७
९	३३६१०२	राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना	५४८	५४६	९९.६४
१०	३३६१०३	भूमिसुधार कार्यक्रम तथा मुक्त कर्मैया तथा हलिया पुनर्स्थापन कार्यक्रम	८९९९६	८९१७७	९९.०९

११	३३६१०५	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	६४१६	६३०५	९८.२७
१२	३३६१०६	कित्ता नापी महाशाखा	१५०५५२	१४२५८६	९४.७१
१३	३३६१०७	स्थलरूप नापी महाशाखा	१५२००	१४०८१	९२.६४
१४	३३६१०८	खगोल तथा भू-मापन महाशाखा	७०००	६९९७	९९.९६
जम्मा			४८०११२	४२६७०७	८८.८८

१०. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३६०११३	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	३९६६५	२८१९८	७१.०९
२	३३६०१२३	भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	५१८६१	३५८७४	६९.१७
३	३३६०१३३	मालपोत कार्यालयहरु	७३०१२३	५६६५९४	७७.६०
४	३३६०१४३	भूमिसुधार कार्यालयहरु	१२३८१६	८०४७३	६४.९९
५	३३६०१५३	नापी विभाग	१८२९६	१३५९२	७४.२९
६	३३६०१६३	नापी कार्यालयहरु	६२२६७२	४५९३५३	७३.७७
७	३३६०१७३	भू-सूचना तथा अभिलेख विभाग	८०८९७	७३८०१	९१.२३
८	३३६१०१३	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	२५६००	१३५३९	५२.८९
९	३३६१०२३	राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना	२१६५९१	१५४८२१	७१.४८
१०	३३६१०३३	भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कर्मैया र हलिया पुनर्स्थापन	३२४०५२	१६९६७८	५२.३६
११	३३६१०५३	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	८१३९१	५५३२२	६७.९७
१२	३३६१०६३	कित्ता नापी कार्यक्रम	१२३८०८	६५९८७	५३.३०
१३	३३६१०७३	स्थलरूप नापी (भूमि स्रोत) कार्यक्रम	७९४१३	४५६१५	५७.४४
१४	३३६१०८३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	४४४०६	२८४९०	६४.१६
जम्मा			२५६२५९१	१७९१३३६	६९.९०

पूँजीगत

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३६०११४	भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	६०००	५०८	८.४६
२	३३६०१२४	भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	५६८०	५४११	९५.२७
३	३३६०१३४	मालपोत कार्यालयहरु	२२३३३	७९३०	३५.५१
४	३३६०१४४	भूमिसुधार कार्यालयहरु	१८३०	१२६१	६८.९२
५	३३६०१५४	नापी विभाग	७७००	६८९०	८९.४८
६	३३६०१६४	नापी कार्यालयहरु	९५००	५१४०	५४.११
७	३३६०१७४	भू-सूचना तथा अभिलेख विभाग	१७०२०	११६००	६८.१५
८	३३६१०१४	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	१८७८७५	८९७८३	४७.७९
९	३३६१०२४	राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना	१७००	१५३७	९०.४१
१०	३३६१०३४	भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कर्मैया र हलिया पुनर्स्थापन	४००		०.००
११	३३६१०५४	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	१०२००	२१३०	२०.८८
१२	३३६१०६४	कित्ता नापी कार्यक्रम	२३५८२०	१४२३१५	६०.३५
१३	३३६१०७४	स्थलरूप नापी (भूमि स्रोत) कार्यक्रम	३४७००	१११४२	३२.११
१४	३३६१०८४	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	११२००	७७०२	६८.७७
		जम्मा	५५१९५८	२९३३४९	५३.१५

११. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	२००	आगामी तीन वर्ष भित्र सबै मालपोत र नापी कार्यालयहरूमा रहेका तथ्यांक र नापी नक्शाहरूको अद्यावधिक डिजिटल डाटावेस तयार गरिनेछ । यो व्यवस्थाबाट जग्गा धनीहरूले नापनक्सा तथा जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवा सूचना कम्प्युटर प्रणाली मार्फत प्राप्त गर्न सक्नेछन् । यसबाट भविष्यमा जग्गा प्रशासन सम्बन्धी अनलाईन सेवा संचालन गर्न पूर्वाधार तयार हुनेछ ।	• २५ कार्यालयको डाटा भ्यालीडेसन कार्य सम्पन्न भएको । • तथ्याङ्क/नक्सा अद्यावधिक गर्ने कार्यका लागि १० कार्यालयहरू छनौट भएको र कार्यालयहरूबाट डाटाहरूको बस्तुस्थितिको विवरणहरू संकलन गरिएको, कार्यान्वयन निर्देशिकाको मस्यौदा तयार भई त्यस सम्बन्धी तालिम सम्पन्न भएको र निर्देशिका स्वीकृतिको क्रममा रहेको । • ३१ वटा मालपोत कार्यालयमा चालू वर्ष तथ्याङ्क ईन्ट्रि र रुजु एवं अद्यावधिक गर्ने कार्यक्रम रहेकाले सो गर्न आवश्यक निर्देशिकाको मस्यौदा तयार गरी निर्णयार्थ पेश गरि सकिएको र हालसम्म स्वीकृति प्राप्त नभएको । ७ वटा कार्यालयमा ईन्ट्रि कार्य सम्पन्न भएको । • Hardware प्राप्त हुने अवस्थामा रहेको र Testing को Demonstration सम्बन्धी कार्य भै रहेको, ६ वटा मालपोत कार्यालयमा Networking Electrification कार्य प्रारम्भ भै सकेको । • FAO बाट प्राप्त सामान नापी तथा मालपोत कार्यालय सिन्धुपाल्चोकमा हस्तान्तरण भै SOLA सम्बन्धी आधारभूत

			तालिम सम्पन्न भएको र Server Set up कार्य सम्पन्न, ६६ गा.वि.स.को नक्शाडाटा SOLA Import . SOLA डाटाबेस अनुसार सम्पूर्ण विवरण इन्ट्र गर्ने गरी SOLA प्रणालीको अद्यावधिक कार्य अन्तिम चरणमा । SOLA Import नभएका विवरणहरू अद्यावधिक गर्ने कार्य सहज गर्न ती विवरणहरूको तेरिज तयार गर्ने प्रावधानको विकास गरिएको । DLIS मा डाटा ईन्ट्र गर्न छुटेका विवरणहरू SOLA System मा अद्यावधिक गर्न अनुरोध गरिएको ।
२	१९९	मुक्त कर्मैया तथा हलियाहरूको पुनस्थापना र सीप विकास सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु. ३२ करोड छुट्याइएको ।	• ८४८ कर्मैया परिवारलाई जग्गा खरिद गर्न सहयोग उपलब्ध गराइएको । • ८३५ कर्मैया परिवारलाई घर निर्माण खर्च सहयोग उपलब्ध गराइएको । • ६७२ मुक्त हलिया परिवारलाई प्रमाणिकरण गरी १४५० परिवारलाई परिचयपत्र वितरण भएको । • मुक्त कर्मैयालाई २९ वटा सीप विकास तालिम सम्पन्न भएको । • मुक्त हलियालाई ११ वटा सीप विकास तालिम सम्पन्न भएको ।

३	१९८	राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति अनुरूप भू-उपयोग नक्शा तयार भएका जिल्लाहरूमध्ये आगामी वर्ष पाँच विकास क्षेत्रका पाँचवटा जिल्लाका नगरउन्मुख गा. वि. स. का नक्शा डाटा तयार गरी ती जिल्लाका जम्मा १५ गा. वि. स.हरूको भू-उपयोगको आधारमा जग्गाको वर्गीकरण सम्पन्न गरिनेछ ।	- नवलपरासी र बारा जिल्लाका ३/३ वटा गा.वि.स. हरूको वर्गिकरण सूचि तयार भएको साथै बाँके र कैलाली जिल्लाका ३/३ गा.वि.स. छनौट गरिएको । - परामर्श दातृ संस्थाहरूबाट नक्सा/डाटा Draft Report प्राप्त भएको र केहीबाट Draft परीक्षण गरी परामर्शदातृ संस्थाहरूलाई Comments पठाइएको । ४ गा.वि.स हरूलाई आवश्यक प्राविधिक र अन्य सहयोग उपलब्ध गराइएको ।
४	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गरिनेछ । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गरिनेछ ।	मन्त्रालयको कार्य सम्पादन सूचक तयार भै कार्यान्वयन गरिएको ।
५	३३३	क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्रलाई प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न छानिएका थप कार्यालयहरूमा विस्तार गर्ने ।	थप १५ वटा नापी तथा मालपोत कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र लागू गरिएको ।

भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

देशको आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासमा टेवा पुऱ्याउन विविध भौगोलिक क्षेत्र तथा आर्थिक क्षेत्रहरूलाई आर्थिक विकासका पूर्वाधार स्थल, जल, रेल तथा रज्जुमार्गहरूसँग आवद्ध गर्दै राष्ट्रिय यातायात प्रणालीको समुचित विकासका लागि देशका ग्रामिण क्षेत्रका गाउँहरूलाई बजारसँग आवद्ध गरी आर्थिक क्रियाकलापहरूको अभिवृद्धि गर्ने र देश भित्र संचालन हुने पर्यटन, कृषि, विद्युत आदि विभिन्न आर्थिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित विविध क्रियाकलाप र आयोजनाहरूमा टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यबाट नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदको मिति २०६९।२।५ गतेको निर्णयबाट गठन भएको साविकको भौतिक योजना तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय हाल भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयको रूपमा रूपान्तरण भई क्रियाशील रहेको छ ।

२. दृष्टिकोण:

राष्ट्रिय एकिकरण, आर्थिक सामाजिक विकास, गरिबी निवारण र दिगो शान्तिको लागि पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

३. ध्येय:

सडक, रेल, जलमार्ग तथा रज्जुमार्ग जस्ता पूर्वाधारको विकास गरी राष्ट्रिय र ग्रामिण यातायात सञ्जाल मार्फत देशका विभिन्न भौगोलिक तथा आर्थिक क्षेत्रहरूलाई एक अर्कासँग आवद्ध गरी मुलुकको आर्थिक एवं सामाजिक विकास अभिवृद्धि गर्नुका साथै देशका ग्रामिण क्षेत्रहरूलाई स्थानीय बजारहरूसँग आवद्ध गरी पर्यटन, कृषि, विद्युत, उद्योग लगायत विभिन्न आर्थिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप एवं आयोजनाहरूलाई टेवा पुऱ्याउने ।

४. रणनीति:

- देशका विभिन्न भौगोलिक तथा आर्थिक क्षेत्रहरूलाई परिपूरक हुने गरी विभिन्न मार्गहरूलाई एक अर्कोसँग आवद्ध गरी आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासमा टेवा पुऱ्याउन सडक, पुल, मूल बाटाहरू, रज्जुमार्ग र जलमार्गहरूको समष्टिगत विकास र विस्तार गरी राष्ट्रिय यातायात प्रणालीको विकास गर्ने ।

- देशका ग्रामिण क्षेत्रका गाउँहरूलाई बजारसँग आवद्ध गर्नुका साथै पर्यटन, कृषि, विद्युत आदि विभिन्न आर्थिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय महत्वका र अन्य आर्थिक क्षेत्रका विविध क्रियाकलाप एवं आयोजनाहरूमा टेवा पुऱ्याई सन्तुलन कायम गर्ने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- स्थल, जल, रेल्वे तथा रज्जुमार्गको निर्माण र विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- सडक (घोरेटो बाटो बाहेक) तथा पुल (झोलुङ्गे पुल बाहेक) निर्माण, मर्मत सम्भार एवं संरक्षण सम्बन्धी काम गर्ने ।
- विभिन्न स्थलमार्ग, जलमार्ग र रज्जुमार्गहरूको निर्माण र इन्जिनियरिङ्ग कल्सल्टेन्सी विषयक संस्थान तथा संगठनहरू सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- भौतिक योजना क्षेत्र सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय वा क्षेत्रीय संघ/संस्थाहरूसँग सम्पर्क र सहयोग सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- स्थलमार्ग, जलमार्ग तथा रज्जुमार्गको निर्माणसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्थाहरूको सम्पर्क सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ्ग सेवाको हाईवे उपसमूह सञ्चालन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

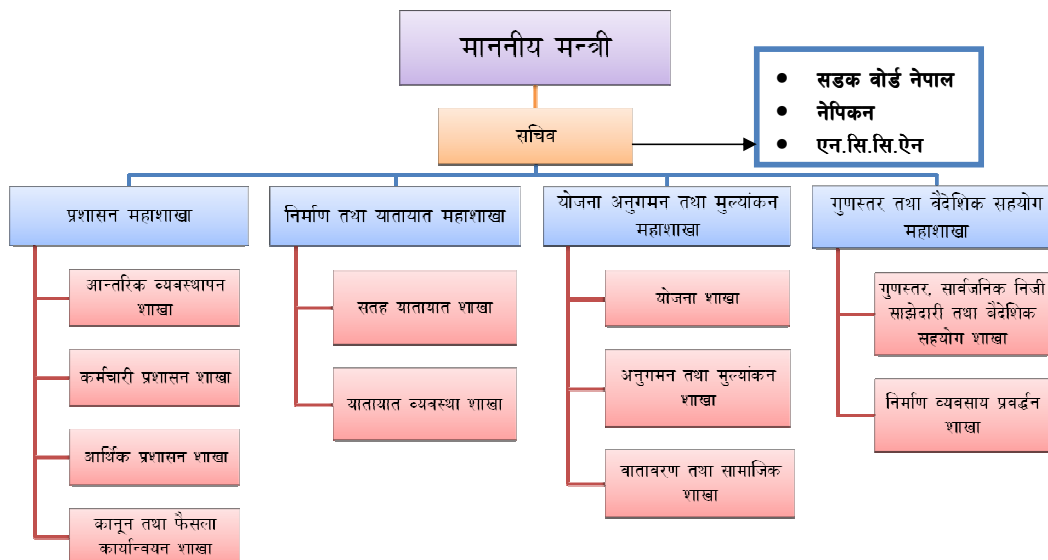
- भौतिक पूर्वाधारको विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- यातायात (हवाई यातायात बाहेक) तथा परिवहन व्यवस्थापन र सञ्चालन सम्बन्धी नीति, योजना तर्जुमा, कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन, नियमन र मूल्याङ्कन ।
- स्थलमार्ग, जलमार्ग, रेलमार्ग, सब-वे, फ्लाईओभर र रज्जुमार्गको निर्माण तथा विकास सम्बन्धी नीति योजनाको नियमन, स्वीकृति तथा कार्यान्वयन ।
- रणनीतिक सडक (गोरेटो/घोरेटो बाटो र स्थानीय सडक बाहेक) तथा पुल (झोलुङ्गे पुल र स्थानीय पुल बाहेक) का निर्माण, मर्मत, सम्भार तथा संरक्षण ।
- स्थलमार्ग तथा रज्जुमार्गको निर्माणसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संस्थासंगको सम्पर्क ।

- यातायात (हवाई यातायात वाहेक) तथा परिवहन व्यवस्थापन र संचालनसंग सम्बन्धित संस्थान, कम्पनी तथा संगठन ।
- यातायात (हवाई यातायात वाहेक) सेवा नियमन, व्यवस्थापन र संचालनसंग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संस्था तथा निकायसंग सम्पर्क सम्बन्धी कार्य ।
- यातायात सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषण ।
- सडक बोर्ड लगायत सडक, रेल तथा यातायात व्यवस्था सम्बन्धी अन्य निकाय ।
- इन्जिनियरिङ्ग परिषद तथा इन्जिनियरिङ्ग परामर्श सेवा (कन्सल्टेन्सी) र सो सम्बन्धी संस्था ।
- रेलमार्ग, मेट्रो निर्माण, संचालन र सम्भार ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ्ग सेवा, सिभिल इन्जिनियरिङ्ग समूहको हाइवे र रेल उपसमूहको संचालन ।

७. कानूनी व्यवस्था:

- सार्वजनिक सडक ऐन, २०३१
- सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९
- नेपाल इन्जिनियरिङ्ग परिषद ऐन, २०५५
- जग्गा प्राप्ती ऐन, २०५५
- सडक बोर्ड ऐन, २०५९
- निजामती सेवा ऐन, २०४९ र निजामती सेवा नियमावली, २०५०
- वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४
- आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४
- नेपाल इन्जिनियरिङ्ग सेवा (गठन, समुह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू २०५१,
- आवधिक योजनाका सडक सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम ।
- सडक यातायातको दीर्घकालीन, अल्पकालिन गुरु योजना ।
- सडकको २० वर्षिय योजना,
- राष्ट्रिय परिवहन नीति, २०५८
- सडक रणनीति २०५४

८. संगठन संरचना:

९. आ.व. ०७०/७१ को वैशाख मसान्तसम्मको भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयले सम्पादन गरेका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ सडक विभाग तर्फ:

- यस आ.व. को हालसम्म सडक विभाग अन्तरगत ३३४ कि.मी. सडक माटे, १३६ कि.मी. खण्डास्मित तथा १५१ कि.मी. कालोपत्रे सडक निर्माण स्तरोन्नती भएको ।
- सडक विभाग अन्तरगत करिब ८२०० कि.मी. सडकको नियमित तथा पटके मर्मत संभार भैरहेको ।
- आवधिक मर्मत तर्फ १२७ कि.मी. सडकको आवधिक मर्मत कार्य सम्पन्न भएको ।
- पुल निर्माण तर्फ ७५ वटा पुलहरू सम्पन्न गर्ने लक्ष्य भएकोमा, हाल सम्म जम्मा १४ वटा पुलहरू सम्पन्न भएको । हुलाकी राजमार्ग अर्न्तगत २० वटा पुल निर्माणको लक्ष्य लिईएकोमा हालसम्म ३ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको ।
- बनेपा-सिन्धुली-बर्दिबास सडकको तेस्रो खण्ड (३६.८ कि.मी.) को पहिलो चरणको १७.८ कि.मी. मा यातायात सञ्चालन शुरु भएको ।
- पुष्पलाल (मध्य पहाडी) लोकमार्गको पूर्वी खण्डको ७ कि.मी. ग्राभेल सडकमा स्तरोन्नती गरिएको छ भने ५२ कि.मि. को कालो पत्रे गर्न ठेक्का पट्टा भैसकेको । पश्चिमी खण्डमा १ कि.मि. मात्र ट्रयाक खोल्न बाँकी रहेको भने ३.५ कि.मी. सडक कालोपत्रे भएको ।
- काठमाण्डौ उपत्यका सडक विस्तार आयोजना अर्न्तगत काठमाण्डौ उपत्यकामा हाल सम्म २७ कि.मि सडक विस्तार गरी कालोपत्रे गरिएको ।

- पर्यटन क्षेत्रमा टेवा पुन्याउने गरी २६ कि.मी. (कूल १४२ वटा सडक) नयाँ सडक निर्माण गरिएको छ भने ९ कि.मी. सडक ग्राभेल सडकमा तथा ५ कि.मि. कालोपत्रे सडकमा स्तरोन्नती गरिएको ।
- क्षेत्रीय महत्वका सडक तर्फ कुल ६२ कि.मी. (कूल २६३ वटा सडक) नयाँ सडक निर्माण भएको तथा २४ कि.मी. माटे सडकलाई स्तरोन्नती गरिएको, जस मध्ये ५ कि.मि सडक कालोपत्रे र १९ कि.मि. ग्राभेल सडकमा स्तरोन्नती गरिएको ।
- देशै भरिका विभिन्न शहरी क्षेत्र भित्रका सडकको निर्माण तथा सुधार गर्ने उद्देश्यले ११ कि.मी. नयाँ सडक निर्माण गरिएको छ भने ४१ कि.मी. स्तरोन्नती गरेको, जस मध्ये १३ कि.मि सडक कालोपत्रे र २८ कि.मि. ग्राभेल सडकमा स्तरोन्नती गरिएको ।
- सडक क्षेत्र विकास आयोजना अन्तर्गत विभिन्न सडकहरू गरी जम्मा ४६ कि.मि. सडकलाई कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नती गरिएको ।

❖ वैदेशिक श्रोत र लगानीबाट संचालित योजनाहरूको प्रगति:

- Asian Development Bank (ADB) Funded Project अन्तर्गत उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना अन्तर्गत निर्माणधिन सडकहरूको चालु आ.व.को दोस्रो चौमासिकसम्म ११ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको छ ।
- Road Sector Development Project (RSDP) अन्तर्गत संचालित ५ वटा सडक आयोजनाहरूको कुल ४८ कि.मी. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नती भएको ।
- Road Improvement Project (RIP) Phase 1 अन्तर्गतका सडकहरू निर्माण सम्पन्न भई योजनाहरू डिभिजन सडक कार्यालयहरूलाई बुझाइएको र Phase 2 अन्तर्गतका सडकहरूको डिजाइन सम्पन्न भई ठेक्का आवहान कार्य भईरहेको ।

❖ राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको प्रगति:

- हुलाकी राजमार्ग अन्तर्गत सडक निर्माण तर्फ कालोपत्रे कार्यको लागि बेस सब बेस कार्य चालु र क्रमागत ३ वटा पुलहरू सम्पन्न (नाला, गुइया र बकरी) ।
- पुष्पलाल मध्यपहाडी लोकमार्गको पूर्वी खण्ड तर्फ ७ कि.मि. सडकको खण्डास्मित ५ कि.मी. चौडा गर्ने कार्य सम्पन्न एवं पुल निर्माण कार्य चालु रहेको । त्यस्तै पश्चिम खण्ड तर्फ ३.५ कि.मी. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको ।
- उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी) अन्तर्गतका राष्ट्रिय गौरवका सडकहरूमा वार्षिक लक्ष्यको ३९% भौतिक प्रगति हासिल भएको छ । ६२ कि.मि. मध्ये २४ कि.मी. नयाँ सडक निर्माण भएको ।

- काठमाडौं तराई (मधेश) द्रुत मार्गको विगतमा PPP मोडेलबाट निर्माण गर्ने भनिएकोमा अब अन्य मोडेलहरूबाट (नेपाल सरकार, वैदेशिक श्रोत वा निजी लगानी) मार्फत निर्माण गर्ने निर्णय गरिएको ।
- पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेल मार्ग अन्तर्गत ताम्सारिया बुटवल खण्ड रेलमार्गका Draft Report प्राप्त ।सिमारा ताम्सारियाको वन क्षेत्रमा अध्ययनको लागि वन मन्त्रालय स्वीकृतीमा सर्भेक्षण कार्य भैरहेको । बुटवल गड्डाचौकी खण्ड रेलमार्गको लागि परामर्शदाता छनौटकार्यको लागि RFP तयारी कार्य जारी । कटरी विराटनगर रेलमार्गको निर्माण कार्य जारी रहको, जयनगर जनकपुर बर्दिबास खण्डमा अधिग्रहण कार्य निरन्तरता दिईएको र भारतीय पक्षबाट निर्माणको कार्यको लागि निर्माण व्यवसायी नियुक्त गरी कार्य अघि बढाएको । सिमरा बर्दिबास खण्डमा निर्माणधिन रेलमार्गको निर्माणधिन खण्डको मुआवजा निर्धारणको लागि मूल्याङ्कन कार्य पूरा । रेलमार्गको निर्माणको लागि छनौट भएको निमार्ण व्यवसायीहरूबाट निमार्ण सर्भेक्षण कार्य पुरा भई डिजाईन कार्य जारी रहेको ।

❖ यातायात व्यवस्था विभाग तर्फः

- यातायात व्यवस्था कार्यालयहरूका कम्प्यूटर, प्रिन्टर, ईन्भर्टर, फर्निचर खरीद गरिएको । त्यसैगरी सि.सि. क्यामेरा र ट्रफिक लाइट खरीद गरी जडान गरिएको ।
- ट्रायल सेन्टर निर्माणः यातायात व्यवस्था कार्यालय जनकपुर, सगरमाथा, राप्ती र सेतीमा सवारीचालक अनुमतिपत्रको प्रयोगात्मक परीक्षा व्यवस्थित गर्ने निर्देशिका, २०६९ अनुरूप नयाँ मापदण्डमा आधारित ट्रायल सेन्टर निर्माण गरीएको । यी कार्यालयमा समेत गरी हाल यातायात व्यवस्था कार्यालय मेची, कोशी, गण्डकी, भेरी, बागमती, लुम्बिनी गरी १० वटा अञ्चलमा बाट सवारीचालक अनुमतिपत्र वितरण भइरहेको ।

❖ भवन निर्माणः

- यातायात व्यवस्था कार्यालय महाकाली र मेचीमा भवनका निर्माण लागि सम्झौता भई कार्य अगाडि बढी रहेको ।
- यातायात व्यवस्था कार्यालय गण्डकी र सगरमाथामा कार्यालयको लेआउट सुधारका लागि काउन्टर निर्माण गरिएको ।
- यातायात व्यवस्था कार्यालय गण्डकी र लुम्बिनीमा प्रदुषण जेकजाँचका लागि प्रदुषण परीक्षण मेशिन खरीद गरिएको ।
- यातायात व्यवस्था कार्यालयहरूमा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि लिजलाइनको व्यवस्था गरिएको ।

❖ राजस्व संकलन तर्फः

- दोस्रो चौमासिकमा रु.२ अर्ब ६२ करोड ५० लाख संकलन भई हालसम्म रु.५ अर्ब ८३ करोड ६५ लाख राजस्व संकलन भएको ।

❖ सवारी दर्ता:

- दोस्रो चौमासिकमा ७३,९९४ सवारी साधन दर्ता भई कुल १६,८७, ४७९ पुगेको छ ।

❖ सवारी चालक अनुमतीपत्र वितरण तर्फः

- दोस्रो चौमासिकमा ३५ हजार ४३२ सवारी चालक अनुमतीपत्र वितरण भई हालसम्म कूल २१ लाख ४० हजार सवारी चालक अनुमतीपत्र वितरण गरिएको ।

१०. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजन भएको बजेट र खर्चको यथार्थ विवरणः

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतशित
१	३३७०११३	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	४५३४१	४२८२५	९४.४५
२	३३७०१२३	सडक विभाग	५५५९८	५५४२१	९९.६८
३	३३७०१३३	क्षेत्रीय सडक कार्यालयहरु	१६४०६	१५८५०	९६.६१
४	३३७०१४३	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	१८९९७२	१८८११८	९९.०२
५	३३७०१५३	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु (यान्त्रिक कार्यालयहरु समेत)	१३५६८०	१३४८९६	९९.४२
६	३३७०१६३	मेकानिकल तालिम	६४३३	६३८९	९९.३१
७	३३७०१७३	प्रयोगशाला	५१२१	५०७९	९९.१९
८	३३७०२२३	रेलवे विभाग	४६१६	४५७८	९९.१७
९	३३७०२६३	यातायात व्यवस्था विभाग	२४१९९	२४१४०	९९.७६
१०	३३७०२७३	अंचल यातायात व्यवस्था कार्यालयहरु	११७८७२	११७०६९	९९.३२
११	३३७०११३	सगरमाथा लोकमार्ग (गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	२१६५	२१६५	१००.००
१२	३३७०२३३	वि.पी. लोकमार्ग (बनेपा-सिन्धुली-बर्दिबास) पहिरो रोकथाम समेत	६९७०	६७६३	९७.०३

१३	३३७१०४३	कर्णाली लोकमार्ग (कालिकोट-जुम्ला खण्ड)	२९९७	२७८०	९२.७५
१४	३३७१०५३	महाकाली लोकमार्ग (दार्चुला-टिडकर खण्ड)	४४२३	४२६९	९६.५२
१५	३३७१०६३	कान्ति लोकपथ	३१६३	३१०५	९८.१७
१६	३३७१०८३	नारदमुनी थुलुङ मार्ग (हिले-लेगुवाघाट-भोजपुर)	२७१२	२६३८	९७.२९
१७	३३७१२०३	सालझण्डी-सन्धिखर्क-ढोरपाटन सडक	२०८३	२०६८	९९.३०
१८	३३७१२५३	धरान-चतरा-गाईघाट-सिन्धुलीबजार-हेटौडा	२८६३	२६९६	९४.१८
१९	३३७१२९३	स्याप्रवेशि-रसुवागढी	१५५१	१४७८	९५.३०
२०	३३७१३३३	सडक सुधार आयोजना	१८६६२	१६२०२	८६.८२
२१	३३७१३६३	११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक	४१५८	३६४४	८७.६३
२२	३३७१३७३	शहिद मार्ग (तिला-घर्तिगाउ-थवाङ-रुकुमकोट)	३७८८	३६७८	९७.१०
२३	३३७१३८३	पुष्पलाल लोकमार्ग(मध्य पहाडी लोकमार्ग)	१४५६३	१४३०९	९८.२५
२४	३३७१४१३	काठमाण्डौ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	४०४७	४०२०	९९.३५
२५	३३७१४२३	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	१६१६०	१४५८६	९०.२६
२६	३३७१४३३	काठमाडौं-भक्तपुर सडक विस्तार	३६०४	३५३९	९८.२०
२७	३३७१४५३	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	९०१७	७६१२	८४.४२
२८	३३७१४९३	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	४८५६	४८२९	९९.४५
२९	३३७१५२३	रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	९८१८	७६४७	७७.८८
३०	३३७१६४३	योजना, कार्यक्रम, अनुगमन मूल्याङ्कन, भू-वातावरण अध्ययन तथा अन्य कार्यक्रमहरु	११३००	१०२१०	९०.३५
३१	३३७१६५३	सडक बोर्ड	२४५१२००	२४५१२००	१००.००
३२	३३७१९६३	बाढीजन्य क्षति पुननिर्माण आयोजना	९४९५	८६८०	९१.४२
३३	३३७२२४३	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	९९६०	९५४३	९५.८१
३४	३३७३०३३	काठमाण्डौ दिगो शहरी यातायात आयोजना	१०७५९	४७६१	४४.२५

३५	३३७३०४३	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	२७२८४	२१९३९	८०.४१
३६	३३७३०७३	रेलवे तथा मेट्रो विकास आयोजना	३३०६	३२७८	९९.१४
३७	३३७३१०३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम	२५९०	२५६६	९९.०५
३८	३३७३१४३	यातायात आयोजना तयारी सहयोग	१००४	७०२	६९.९२
३९	३३७३२६३	रणनीतिक सडक सुधार आयोजना	८२		०.००
४०	३३७३५२३	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	३२५२५	३१९९०	९८.३५
		जम्मा	३२७८३४३	३२४७२६३	९९.०५

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३३७०११४	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	७१९	६८३	९४.९८
२	३३७०२२४	रेलवे विभाग	४८६५६	३२६९८	६७.२०
३	३३७०२७४	अंचल यातायात व्यवस्था कार्यालयहरु		५०	०
४	३३७१०१४	सगरमाथा लोकमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	६२१३२	३६०२६	५७.९८
५	३३७१०२४	वि.पी. लोकमार्ग(बनेपा-सिन्धुली-बर्दिबास) पहिरो रोकथाम समेत	११४३१००	२०३३४२५	१७७.८९
६	३३७१०३४	राप्ती लोकमार्ग (सल्यान-मुसिकोट कालोपत्रे)	२१४६५	३५०५	१६.३३
७	३३७१०४४	कर्णाली लोकमार्ग (कालिकोट-जुम्ला खण्ड)	२७०४८		०.००
८	३३७१०५४	महाकाली लोकमार्ग (दार्चुला-टिड्कर खण्ड)	१५५५१८	११६८२५	७५.१२
९	३३७१०६४	कान्ति लोकपथ	५७७३२	२९२४४	५०.६६
१०	३३७१०७४	केन्द्रियस्तरका विभिन्न क्रमानुगत सडक आयोजनाहरु	२३८८२५९	१४८०७१४	६२.००
११	३३७१०८४	नारदमुनी थुलुङ मार्ग (हिले-लेगुवाघाट-भोजपुर)	१८६००	१७००८	९१.४४
१२	३३७११०४	गणेशमान सिंह मार्ग- (थानकोट-चित्लाङ)	९८४९	८७३२	८८.६६

१३	३३७१११४	बागलुंग-बेनी-जोमसोम	४१४९	३९६५	९५.५७
१४	३३७११२४	छिंचु-जाजरकोट	२३२२	२१४१	९२.१९
१५	३३७११४४	जयपृथ्वी बहादुर सिंह राजमार्ग (खोड्पे-बझाङ)	८८०	५३७	६१.००
१६	३३७११७४	गंगटे-लव्धु-समुन्द्रटार- गल्फुभन्ज्याङ सडक	३१६४१	३०२२७	९५.५३
१७	३३७१२०४	सालझण्डी-सन्धिखर्क-ढोरपाटन सडक	१४८५१६	१४१६८१	९५.४०
१८	३३७१२२४	व्यास मार्ग	३५०७९	२४४२९	६९.६४
१९	३३७१२३४	क्षेत्रीयस्तरका सडकहरू	१०२९१५३	७८९०१४	७६.६७
२०	३३७१२४४	दमक-चिसापानी	८७५०	६३०७	७२.०९
२१	३३७१२५४	धरान-चतरा-गाईघाट-सिन्धुलीबजार- हेटौडा	८५५०९	७६४९६	८९.४६
२२	३३७१२६४	तल्लो दुङ्गेधर-सातखम्बा-दुल्लु- पिपलकोट-दैलैख	१३९५०	१२७८७	९१.६६
२३	३३७१२७४	देवस्थल-कैनडांडा-चौरजहारी-डोल्पा	१८६००	१८६००	१००.००
२४	३३७१२८४	गुमी-पाटिहाल्ना चौर(सुर्खेत)	२६०४४	१३६८३	५२.५४
२५	३३७१२९४	स्यापुवेशि-रसुवागढी	२३४७०७	१४८५२८	६३.२८
२६	३३७१३०४	टनकपुर-लिंक सडक	१४४०७	१४१२८	९८.०६
२७	३३७१३३४	सडक सुधार आयोजना	७९९१८८	३५९०९३	४४.९३
२८	३३७१३४४	मिर्दि-क्याक्मी-भिमाद	९८२२	९८२०	९९.९८
२९	३३७१३५४	पुतलीखेत-काकीनिटा-कुश्मा	२०२८०	१७४२४	८५.९२
३०	३३७१३६४	११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा- बारपाक	६०३५५	४४०१३	७२.९२
३१	३३७१३७४	शहिद मार्ग (तिला-घर्तिगाउ-थवाङ- रुकुमकोट)	५५८९४	४८५१९	८६.८१
३२	३३७१३८४	पुष्पलाल लोकमार्ग (मध्य पहाडी लोकमार्ग)	२०२४७६०	२००९८४७	९९.२६
३३	३३७१३९४	नागमा-गमगढी	५००००	५००००	१००.००
३४	३३७१४०४	जाजरकोट-दुनै(डोल्पा)	१२१६००	१२१६००	१००.००
३५	३३७१४१४	काठमाण्डौ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	९५५६५०	७८५९८०	८२.२५

३६	३३७१४२४	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	२८५५९७४	१७९३५२६	६२.८०
३७	३३७१४३४	काठमाडौं-भक्तपुर सडक विस्तार	१२६८३६	१२४४२६	९८.१०
३८	३३७१४४४	फिक्कल श्री अन्तु डांडा सडक	२४६२५	१४३८९	५८.४३
३९	३३७१४५४	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	४६४४५०	४१५०९६	८९.३७
४०	३३७१४६४	वेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ	३३१००	२१५८२	६५.२०
४१	३३७१४७४	काठमाडौं उपत्यका सडक निर्माण तथा सुधार	३८७४८१	३६२९३९	९३.६७
४२	३३७१४८४	अन्य शहरी सडक	६०६७९८	३९४२२०	६४.९७
४३	३३७१४९४	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	१२६३०६५	१६५८०८६	१३१.२७
४४	३३७१५२४	रोड कनेक्टिभिटी प्रोजेक्ट	४७६८८०	२२२३८५	४६.६३
४५	३३७१५४४	बेशीशहर-चामे	५५८००	५५८००	१००.००
४६	३३७१५७४	स्थानिय सडक पुल निर्माण	३४०३७७९	२४३१९८५	७१.४५
४७	३३७१५८४	रणनैतिक सडक पुल पुलेसा संरक्षण	४६६२८१	२०४६०१	४३.८८
४८	३३७१५९४	रणनैतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	८७२५०	१०२६०४	११७.६०
४९	३३७१६०४	मुआवजा	२५९४७	१४१९९	५४.७२
५०	३३७१६१४	मेशीन मर्मत तथा संभार	४०११६	४०००६	९९.७३
५१	३३७१६२४	यान्त्रिक उपकरण खरीद	६३४६१	६१०८४	९६.२५
५२	३३७१६३४	सडक यातायात सुरक्षा, अतिक्रमण नियन्त्रण तथा सीमा सुरक्षा	१०२१७	१०२१७	१००.००
५३	३३७१६४४	योजना,कार्यक्रम,अनुगमन मूल्याङ्कन,भू-वातावरण अध्ययन तथा अन्य कार्यक्रमहरु	८६९६०	२३५५५	२७.०९
५४	३३७१६६४	वाढीजन्य क्षति पुननिर्माण आयोजना	३८८६८६	१९०३८३	४८.९८
५५	३३७१६८४	सेती लोकमार्ग(टिकापुर -लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	३५८३८	३२६४२	९१.०८
५६	३३७१६९४	चेपाङ मार्ग (ठोरी -भण्डारा -लोथर-मलेखु)	५८६२०	३०३९५	५१.८५
५७	३३७२२४४	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	१८१३८३१	१३३४१२६	७३.५५

५८	३३७३०२४	पर्यटन सडक	२५३८५२	१९६४०७	७७.३७
५९	३३७३०३४	काठमाण्डौ दिगो शहरी यातायात आयोजना	७१०८२१	९६९७३	१३.६४
६०	३३७३०४४	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	११७०४३७	१०७०४२३	९१.४६
६१	३३७३०५४	दक्षिणकाली-छैमले-सिस्नेरी-कुलेखानी सडक आयोजना	७७०७	४८३६	६२.७५
६२	३३७३०७४	रेलवे तथा मेट्रो विकास आयोजना	१०१४५१६	९०२६२४	८८.९७
६३	३३७३१२४	व्यापारीक मार्ग विस्तार आयोजना	१०६७१६	३०३६२५	२८४.५२
६४	३३७३१४४	यातायात आयोजना तयारी सहयोग	१४८८३५	४८१५६	३२.३६
६५	३३७३२०४	रणनैतिक सडक पुल निर्माण	१९३१४०१	१४७४६१६	७६.३५
६६	३३७३२५४	सितापाईला-धार्के सडक आयोजना	१००००		०.००
६७	३३७३२६४	रणनैतिक सडक सुधार आयोजना	१३५०००		०.००
६८	३३७३२७४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	१०५०००	८२२२६	७८.३१
६९	३३७३५२४	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	१०२००	९३२०	९१.३७
		जम्मा	२८०६४८१४	२२२१५१८०	७९.१६

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३७०११३	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	५१४०१	३६८०४	७१.६०
२	३३७०१२३	सडक विभाग	९८४१९	६०३३९	६१.३१
३	३३७०१३३	क्षेत्रीय सडक कार्यालयहरु	२४२१८	१५९३४	६५.८०
४	३३७०१४३	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	२७९२४६	२१८२५६	७८.१६
५	३३७०१५३	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु(यान्त्रिक कार्यालयहरु समेत)	१९७५३५	१५०११९	७६.००
६	३३७०१६३	मेकानिकल तालिम	८३३६	५८५३	७०.२२
७	३३७०१७३	प्रयोगशाला	७२५३	५५२३	७६.१५

भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय

२३०

८	३३७०२२३	रेल्वे विभाग	७७५१	५९१८	७६.३५
९	३३७०२६३	यातायात व्यवस्था विभाग	२८५८२	१९३५३	६७.७१
१०	३३७०२७३	अञ्चल यातायात व्यवस्था कार्यालयहरू	१७६१८५	१३२२७९	७५.०८
११	३३७१०१३	सगरमाथा लोकमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	२७६०	२३७९	८६.१८
१२	३३७१०२३	वि.पी. लोकमार्ग(बनेपा-सिन्धुली-बर्दिबास) पहिरो रोकथाम समेत	८५५०	६९००	८०.७०
१३	३३७१०५३	महाकाली लोकमार्ग (दार्चुला-टिडकर खण्ड)	५०८८	३९७१	७८.०४
१४	३३७१०६३	कान्ति लोकपथ	४२९२	३३१६	७७.२६
१५	३३७१०८३	नारदमुनी थुलुङ मार्ग (हिले-लेगुवाघाट-भोजपुर)	३२५०	२०३२	६२.५१
१६	३३७१२०३	सालझण्डी-सन्धिखर्क-ढोरपाटन सडक	३४८४	२६४०	७५.७७
१७	३३७१२५३	धरान-चतरा-गाईघाट-सिन्धुलीबजार-हेटौडा	३४६८	२५१७	७२.५९
१८	३३७१२९३	स्याप्रवेशि-रसुवागढी	१९७५	१०९०	५५.१९
१९	३३७१३३३	सडक सुधार आयोजना	२५१७१	११६०३	४६.१०
२०	३३७१३६३	११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक	४७८०	३०७८	६४.३९
२१	३३७१३८३	पुष्पलाल लोकमार्ग(मध्य पहाडी लोकमार्ग)	२२०४०	१५८८६	७२.०८
२२	३३७१४१३	काठमाण्डौ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	५१५९	४१९७	८१.३५
२३	३३७१४२३	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	२१८७३	१६२२८	७४.१९
२४	३३७१४३३	काठमाडौं-भक्तपुर सडक विस्तार	४३५७	३३९१	७७.८२
२५	३३७१४५३	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	१९७४४	११०४८	५५.९५
२६	३३७१४९३	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	११४१३	८३३९	७३.०७
२७	३३७१५२३	रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	५३०४	३२७२	६१.६९
२८	३३७१६५३	सडक बोर्ड	४००००००	१८३५९१३	४५.९०
२९	३३७१९६३	बाढीजन्य क्षति पुननिर्माण आयोजना	३८६८	३४३४	८८.७८
३०	३३७२२४३	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरू समेत)	२०७८१	११४२७	५४.९९

३१	३३७३०३३	काठमाण्डौ दिगो शहरी यातायात आयोजना	२२०९६२	५८७९	२.६६
३२	३३७३०४३	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	२३४०६	१९५४५	८३.५०
३३	३३७३०७३	रेलवे तथा मेट्रो विकास आयोजना	४२६०	३९६२	९३.००
३४	३३७३१४३	यातायात आयोजना तयारी सहयोग	९८४	४११	४१.७८
३५	३३७३२५३	सितापाईला-धार्के सडक आयोजना	१७०	२६	१५.४१
३६	३३७३२६३	सासेक रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	९२५५	५८२२	६२.९०
३७	३३७३३०३	नारायणघाट मुग्लिङ सडक आयोजना	४११९	९५४	२३.१५
३८	३३७३३१३	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	१००००	१७७४	१७.७४
३९	३३७३५२३	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	५०७५०	२७३७३	५३.९४
		जम्मा	५३८०१८९	२६६८७८०	४९.६०

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३७०११४	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	७००	५८३	८३.३४
२	३३७०१२४	सडक विभाग	१३०४००	७३९०५	५६.६८
३	३३७०१५४	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु(यान्त्रिक कार्यालयहरु समेत)	२००००	१५७५७	७८.७८
४	३३७०२२४	रेलवे विभाग	५००००	४३४६२	८६.९२
५	३३७१०१४	सगरमाथा लोकमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	९००००	३४९७०	३८.८६
६	३३७१०२४	वि.पी. लोकमार्ग(बनेपा-सिन्धुली-बर्दिबास) पहिरो रोकथाम समेत	१२३००००	१३७३८३	११.१७
७	३३७१०५४	महाकाली लोकमार्ग (दार्चुला-टिडकर खण्ड)	१७१०००	३२५७८	१९.०५
८	३३७१०६४	कान्ति लोकपथ	१२००००	२०७९५	१७.३३
९	३३७१०७४	आर्थिक केन्द्र तथा दुई जिल्ला जोड्ने सडकहरु	९०६५००	४२५२४०	४६.९१

१०	३३७१०८४	नारदमुनी थुलुड मार्ग (हिले-लेगुवाघाट-भोजपुर)	३००००	१३१९४	४३.९८
११	३३७११०४	गणेशमान सिंह मार्ग- (थानकोट-चित्लाड)	४००००	५३४३	१३.३६
१२	३३७१११४	बाग्लुङ्ग-बेनी-जोमसोम	३००००	११३८८	३७.९६
१३	३३७११७४	गंगटे-लव्धु-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	४५०००	१६७९७	३७.३३
१४	३३७१२०४	सालझण्डी-सन्धिखर्क-ढोरपाटन सडक	१६००००	११८८२९	७४.२७
१५	३३७१२२४	व्यास मार्ग - बुद्धसिंह मार्ग	४४०००	१००३०	२२.७९
१६	३३७१२३४	क्षेत्रीयस्तरका सडकहरु	१०२४५००	४३३९१५	४२.३५
१७	३३७१२४४	दमक-चिसापानी	१२५००	११३१६	९०.५३
१८	३३७१२५४	धरान-चतरा-गाईघाट-सिन्धुलीबजार-हेटौडा	१३००००	३७५३६	२८.८७
१९	३३७१२६४	तल्लो ढुङ्गेधर-सातखम्बा-दुल्लु- पिपलकोट-दैलैख	२००००	६५२२	३२.६१
२०	३३७१२७४	देवस्थल-कैनडांडा-चौरजहारी-डोल्पा	२००००	९३९८	४६.९९
२१	३३७१२८४	गुमी-पाटिहाल्ना चौर(सुर्खेत)	१५०००	१५०००	१००.००
२२	३३७१२९४	स्योफ्रुवेशि-रसुवागढी	१७८०००	५४६४	३.०७
२३	३३७१३०४	टनकपुर लिंक सडक	१५०००	९४४५	६२.९६
२४	३३७१३३४	सडक सुधार आयोजना	१०८२३००	८२२९९	७.६०
२५	३३७१३४४	मिर्दि-क्याक्मी-भिमाद	१५०००	३९९१	२६.६१
२६	३३७१३५४	पुतलीखेत-काकीनिटा-कुश्मा	२४२००	८९१०	३६.८२
२७	३३७१३६४	११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक	७३०००	२१३५९	२९.२६
२८	३३७१३७४	शहिद मार्ग (तिला-घर्तिगाउ-थवाड- रुकुमकोट)	१२००००	६५३९०	५४.४९
२९	३३७१३८४	पुष्पलाल लोकमार्ग(मध्य पहाडी लोकमार्ग)	१९००६७६	१४९४२४३	७८.६२
३०	३३७१३९४	नागमा गमगढी	४००००	१३३४५	३३.३६
३१	३३७१४०४	जाजरकोट-दुनै(डोल्पा)	११००००	८७९८६	७९.९९
३२	३३७१४१४	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	१०५६५०	४९५२	४.६९
३३	३३७१४२४	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	२८७३०००	१०९१९३६	३८.०१

३४	३३७१४३४	काठमाडौं-भक्तपुर सडक विस्तार	८००००	२५२९२	३१.६२
३५	३३७१४४४	फिक्कल श्री अन्तु डांडा सडक	३००००	८३५२	२७.८४
३६	३३७१४५४	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	५६००००	३०४५३९	५४.३८
३७	३३७१४६४	वेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ	४६०००	१९०२०	४१.३५
३८	३३७१४७४	काठमाडौं उपत्यका सडक निर्माण तथा सुधार	४०००००	३२११६१	८०.२९
३९	३३७१४८४	अन्य शहरी सडक	५५८४९५	२७४२४२	४९.१०
४०	३३७१४९४	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	२०५२९००	१८२३७९४	८८.८४
४१	३३७१५२४	रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	१२१६००	१४४९२	११.९२
४२	३३७१५४४	बेशीशहर- चामे -मनाङ	२००००	६२१३	३१.०७
४३	३३७१५७४	स्थानिय सडक पुल निर्माण	१९४००००	१०३७८६२	५३.५०
४४	३३७१५८४	रणनैतिक सडक पुल पुलेसा संरक्षण	४६००००	१९९३२६	४३.३३
४५	३३७१५९४	रणनैतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	१०००००	२१७४७	२१.७५
४६	३३७१६३४	सडक यातायात सुरक्षा, अतिक्रमण नियन्त्रण तथा सीमा सुरक्षा	२००००	३२४१	१६.२१
४७	३३७१९६४	बाढीजन्य क्षति पुननिर्माण आयोजना	२९४५००	२५०७१	८.५१
४८	३३७१९८४	सेती लोकमार्ग(टिकापुर -लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	१०००००	२३५७०	२३.५७
४९	३३७१९९४	चेपाङ मार्ग (ठोरी -भण्डारा -लोथर-मलेखु)	६००००	२५८६६	४३.११
५०	३३७२२४४	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	२११३०००	४५३२१७	२१.४५
५१	३३७३०२४	पर्यटन सडक	३६६६४९	१२१२०५	३३.०६
५२	३३७३०३४	काठमाण्डौं दिगो शहरी यातायात आयोजना	४४६८५८	५४६४	१.२२
५३	३३७३०४४	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	१८७०५९७	५४८०९८	२९.३०
५४	३३७३०५४	दक्षिणकाली-छैमले-सिस्नेरी-कुलेखानी सडक आयोजना	४०००	२४२५	६०.६२
५५	३३७३०७४	रेलवे तथा मेट्रो विकास आयोजना	१४०००००	४२३०७४	३०.२२

५६	३३७३१२४	व्यापारीक मार्ग विस्तार आयोजना	९४००००	२८५५५३	३०.३८
५७	३३७३१४४	यातायात आयोजना तयारी सहयोग	१९९३००	४९९४	२.५१
५८	३३७३२०४	रणनीतिक सडक पुल निर्माण	१५२००००	६९००२१	४५.४०
५९	३३७३२३४	तम्घास - सिमलटारी - प्यूठान सडक	१००००	४६२९	४६.२९
६०	३३७३२५४	सितापाईला-धार्के सडक आयोजना	५२०००	१५१३	२.९१
६१	३३७३२६४	सासेक रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	७८७००३	६९६५	०.८९
६२	३३७३२७४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	५१६०००	४९९१	०.९७
६३	३३७३२९४	अन्य उत्तर दक्षिण सडकहरु	२७००००	५५६८०	२०.६२
६४	३३७३३०४	नारायणघाट मुग्लिङ सडक आयोजना	१०९०१३५	७४२	०.०७
६५	३३७३३१४	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	३००००	२४०५	८.०२
६६	३३७३३२४	पाटन पंचेश्वर	३००००	३७०४	१२.३५
६७	३३७३३३४	तुलसीपुर पुरनधारा	५००००	२३६६७	४७.३३
६८	३३७३३४४	खुटिया दिपायल	३००००	४११५	१३.७२
६९	३३७३३५४	संभावित रणनीतिक सडकहरु	९७७०००	३०८७२०	३१.६०
७०	३३७३३६४	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	८३८३०	३३०८०	३९.४६
		जम्मा	३०४५६२९३	११४८१३१०	३७.७०

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	४५	राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आयोजना प्रमुखसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने । प्राप्त उपलब्धिलाई कार्य सम्पादन मूल्यांकनसँग आवद्ध गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	• बजेट वक्तव्यको बुँदा न. ४५ मा उल्लेखित भए बमोजिम यस मन्त्रालय अन्तर्गत आयोजनाहरूको आयोजना प्रमुखहरू सँग २०७०/६/१ मा कार्य सम्पादन सम्झौता सम्पन्न भएको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	• यस मन्त्रालय अन्तर्गत आ.व.०७०/७१ को मुख्य मुख्य कार्यहरूको कार्य सम्पादन सूचकको मासिक प्रगति प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा पठाइएको ।
३	७८	आगामी आर्थिक वर्ष सवारी दर्ता प्रमाणपत्र र सवारी चालक अनुमतिपत्रलाई स्मार्ट कार्डमा परिवर्तन गर्ने । सवारी सधानहरूमा इम्बोस्ड नम्बर प्लेट राख्ने कार्य आरम्भ गर्ने ।	• यस सम्बन्धी प्रारम्भिक कार्य भई रहेको ।
४	७७	काठमाडौं लगायत शहरी क्षेत्रका सडकहरू, रणनीतिक महत्वका सडकहरू र स्थानिय सडकहरूको नियमित, पटके, आकस्मिक मर्मत र पुनःनिर्माण तथा पुनःस्थापना सम्बन्धी कार्यको लागि रु. ४ अर्ब विनियोजन गरेको छु ।	• ठेक्का व्यवस्थापन भइ निर्माण कार्य चालु ।

५	७६	सडक दुर्घटना न्यूनिकरण गर्न यातायात सुरक्षा कार्य योजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी छुट्टै कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयनमा लगिनेछ । आगामी आर्थिक वर्षदेखि सार्वजनिक सवारी साधनको जाँचपासलाई वैज्ञानिक बनाउन कम्प्यूटरीकृत भेहिकल फिटनेस टेष्ट सेन्टर सञ्चालनमा ल्याइने छ ।	• प्रस्तुत कार्य अगाडी वढाइएको ।
६	७५	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना अन्तर्गत निर्माणधिन सडकहरुको लागि रु १ अर्ब ७८ करोड छुटाइएको छ ।	• यस आ व को वैशाख महिनासम्म कालोपत्रे २३.४ कि मि सम्पन्न भएको ।
७	७४	३४ किलोमिटर लामो नारायणगढ-मुग्लिङ सडकलाई २ लेनको बनाउन रु.१ अर्ब १२ करोड बजेट विनियोजन गरेको छ । सडक सुधार आयोजना अन्तर्गत निर्माणधिन विभिन्न सडकहरुको निर्माणका लागि रु१ अर्ब १० करोड बजेट विनियोजन गरेको छ ।	• ठेक्का व्यवस्थापनको कार्य भइरहेको ।
८	७३	धरान-चतरा-हेटौडा बैकल्पिक लोकमार्ग महाकाली,सेती र राप्ती लोकमार्गको निर्माण कार्यलाई निरन्तर दिन आवश्यक बजेट छुटाइएको छ ।	• आ.ब ७०/७१ को दोस्रो चोमासिक प्रगति महाकाली लोकमार्ग : ट्रयाक खोल्ने-२ कि मि सेती लोकमार्ग : ट्रयाक खोल्ने ५ कि मि ग्रावेल १ कि मि कालोपत्रे १ किमि सम्पन्न ।
९	७२	काठमाडौं उपत्यकाको सवारी चाप व्यवस्थित गर्न चक्रपथको कलकी कोटेश्वर खण्डको १० किलोमिटर सडकलाई ८ लेनमा विस्तार गर्ने कार्यका लागि रु.५१ करोड ६० लाख बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	• दोस्रो चौमासिक प्रगति ७०/७१ वित्तिय प्रगति- ०.८ % Utility Relocation को कार्य भइरहेको छ। साथै ०.५ कि मि सडक चौडा गर्ने कार्य भइरहेको छ ।

१०	७१	प्रमुख व्यापारिक मार्गको रूपमा रहेका रानी-इटहरी-धरान, बीरगञ्ज पथलैया र बेलहिया बुटवल सडक खण्डलाई ६ लेनमा विस्तार गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिन रु. ९४ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	रानी विराटनगर ईटहरी धरान सडक अन्तर्गत ३ कि मी सडक ६ लेनमा विस्तारको कार्य २५ प्रतिशत सम्पन्न तथा बेलहिया बुटवल सडक खण्डमा १४ कि.मी. सडक कालोपत्रे गरिने, पक्की नाली निर्माण ।
११	७०	सडक पुलहरुलाई रणनीतिक र स्थानीय पुलमा विभाजन गरी स्रोत व्यवस्थापन गरिएको छ । यसको लागि रु.३ अर्ब ५८ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	यस आ व को वैशाख महिनासम्म १२ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको ।
१२	६९	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार तथा सुधारका सम्पूर्ण कार्यहरु आगामी आ.व.मा सम्पन्न गरिने छन् । यसको लागि रु. १ अर्ब ८१ करोड बजेट व्यवस्था भएको छ । सिद्धार्थ राजमार्गको बुटवल-दोभान-तानसेन खण्डको स्तरोन्नती गर्न बजेट विनियोजन गरेको छ । त्रिभुवन राजपथको नागढुंगा-नौबिसे खण्ड र बुटवल-दोभान सडक खण्डको सिद्धबाबा मन्दिर क्षेत्रमा सुरुङ्ग मार्गको निर्माणका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।	दोस्रो चौमासिक प्रगति २७ कि मि सडक कालोपत्रे भएको ।
१३	६८	रणनीतिक महत्वका सडक र पुलहरुको निर्माण, मर्मत संभार र सडक सुरक्षाका क्षेत्रमा लगानी केन्द्रीत गरिने छ । केन्द्रीय सडक सञ्जालमा आवद्ध हुन बाँकी २ जिल्ला डोल्पा र हुम्लाको सदरमुकाम सम्म आगामी आ.व.भित्र मोटर बाटो पुर्‍याउन आवश्यक रकमको व्यवस्था गरिएको छ ।	जाजरकोट दुनै डोल्पा सडक योजनामा नेपाली सेनाबाट निर्माण कार्य जारी रहेको । कुल लम्बाइ ११२ कि मि मध्य ८० कि मि ट्रयाक खोलिएको ।

१४	३७	पूर्व-पश्चिम रेलमार्ग आयोजना अन्तर्गत १०८ कि.मी. लामो बर्दिबास-सिमरा खण्डको रेल्वे लाइन निर्माण कार्य आगामी आर्थिक वर्षमा शुरू गर्ने । सिमरा बुटवल खण्डको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने । यो आयोजनाका लागि रु. १ अर्ब ४० करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	- ताम्सारिया बुटवल खण्ड रेलमार्गका Final Report तयारी हुँदै । सिमरा तम्सारियाको वन क्षेत्रमा अध्ययनको लागि वन मन्त्रालयको स्वीकृतीमा सर्भेक्षणकार्य एवं अन्वेषण भैरहेको । चितवन वन क्षेत्रमा माटोको विस्तृत अन्वेषणमा कार्य केही ढिलाई भइरहेको । - बुटवल कोहलपुर खण्ड रेलमार्गको लागि परामर्शदाता छनौट कार्यको लागि RFP जारी भएको र कोहलपुर गङ्गाचौकी खण्डको लागि तयारी हुँदै । - कटरी विराटनगर रेलमार्गको निर्माण कार्य जारी रहको, जयनगर जनकपुर बर्दिबास खण्डमा अधिग्रहण कार्य निरन्तरता दिईएको र भारतीय पक्षबाट निर्माणको कार्यको लागि निर्माण व्यवसायी नियुक्त गरी कार्य अघि बढाएको, फूलझोर खोला पूर्वदेखि बर्दिबास सम्मको रेलमार्ग निर्माणको लागि निर्माण व्यवसायी नियुक्तिको लागि Pre-Qualification माग अनुरूप पेश भएका निर्माण व्यवसायीहरूको योग्यता मूल्याङ्कन कार्य सुरुवात गरिएको । सिमरा बर्दिबास खण्डमा निर्माणाधिन रेलमार्गको निर्माणाधिन खण्डको मुआवजा निर्धारण सम्पन्न । - रेलमार्गको निर्माणको लागि छनौट भएको निर्माण व्यवसायीहरूबाट निर्माण कार्य सुरुवात ।

१५	३६	हुलाकी राजमार्गलाई मैले तराई मधेशको आवतजावतलाई सजिलो पार्ने मात्र नभई आर्थिक समृद्धको ढोका खोल्ने मार्गको रूपमा लिइएको छ । यस आयोजनाका लागि रु. २ अर्ब २१ करोड बजेट व्यवस्था गरेको छ । यस राजमार्गका कूल १५० सडक पुल मध्ये आगामी आर्थिक वर्षभित्र थप २० पुलसहित ३७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न गर्ने ।	यस आ.व. को वैशाख महिनासम्म पुल निर्माण ६ वटा र कालोपत्रे ६ कि.मि. सम्पन्न भएको ।
१६	३५	कोशी, कालिगण्डकी र कर्णाली कोरीडोर हुँदै उत्तर-दक्षिण सीमा जोड्ने लोकमार्गहरूको ट्रयाक खोल्न बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	- यस आ.व.को वैशाख महिनासम्मको प्रगति कोशी उत्तर - दक्षिण लोकमार्गमा ट्रयाक खोल्ने- ४ कि मि सम्पन्न भएको । - गण्डकी उत्तर - दक्षिण लोकमार्गमा ट्रयाक - ७ कि मि र कर्णाली उत्तर - दक्षिण लोकमार्गमा २०.८६ कि.मी. ट्रयाक खोलिएको ।
१७	३४	मध्यपहाडी लोकमार्गको कूल १,७७६ किलोमिटर ट्रयाक खोल्ने कार्यलाई निरन्तरता दिन रु.१ अर्ब ९२ करोड विनियोजन गरिएको छ । आगामी आ.व.मा बाग्लुङ-बुर्तिवाङ, जोरसाल-मझिमटार, घुर्मी-खुर्कोट, हलेसी-दिक्तेल, हिले-लेगुवाघाट-भोजपुर र गणेशचोक-चियोभन्ज्याङ्ग खण्डमा कालोपत्रे शुरू गरिने छ ।	यस आ. व. को वैशाख महिनासम्म ट्याक खोल्ने कार्य ४ कि मि ग्राभेल १४ कि मि र कालोपत्रे ४ कि मि सम्पन्न भएको ।
१८	३३	काठमाडौँ-तराई-मधेश फास्ट ट्रयाक खोल्ने कार्य करिब सम्पन्न भएको छ । यो आयोजनाको निर्माण सरकारी-निजी-साझेदारीमा निर्माण-सञ्चालन-हस्तान्तरण पद्धतिमा गरिने छ ।	सार्वजनिक निजी साझेदारी प्रक्रिया अनुरूप कुनै पनि प्रस्तावकले प्रस्ताव पेश नगरेकोले परियोजना समन्वय समितिमा लेखी पठाएको ।

महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

जनसंख्याको दृष्टिबाट महत्वपूर्ण हिस्सा ओगटेको महिला वर्गको सशक्तिकरण, लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी लैङ्गिक समानताको अवधारणालाई राज्यले आत्मसात गर्दै २०५२ सालमा पहिलो पटक महिला तथा समाजकल्याण मन्त्रालयको रूपमा यस मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । २०५८ सालमा बालबालिकाहरूको विषयलाई समेत समावेश गरी यस मन्त्रालयलाई महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालयको रूपमा विस्तार गरियो ।

२. दृष्टिकोण:

आफ्नो मौलिक अधिकारको उपभोग गर्न विभिन्न कारणले पछि परेका महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, ज्येष्ठ नागरिक एवं लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूको अधिकार स्थापित गर्ने ।

३. ध्येय:

अवसरबाट वञ्चित भएका र पछाडि परेका महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू समेतलाई सशक्तीकरण गर्दै राष्ट्रिय विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउने ।

४. रणनीति:

संरक्षण र अवसरका माध्यमहरू श्रृजना गर्ने, त्यसमा पहुँच वढाउने, नीतिगत तथा कानूनी आधारहरूको व्यवस्था गर्ने जस्ता उपायहरूको अवलम्बन गर्दै अवसरबाट वञ्चित भएका, पछिडिएका वा पछाडि परेका महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू समेतलाई आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणको माध्यमबाट राष्ट्रिय विकासको मूलधारमा समाहित गराउने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- महिलाहरूको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण गर्ने ।
- बालबालिकाहरूको संरक्षण, बालअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको राज्य प्रदत्त सेवा सुविधामा पहुँच वृद्धि गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण, संरक्षण गर्ने ।
- ज्येष्ठ नागरिकहरूको राज्य प्रदत्त सेवा सुविधामा पहुँच वृद्धि गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण, संरक्षण गर्ने ।
- आवश्यकतानुसार नीति निर्माण, कानूनमा सुधार तथा कार्ययोजनाका माध्यमबाट लक्ष प्राप्त गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहायानुसार रहेका छन्:

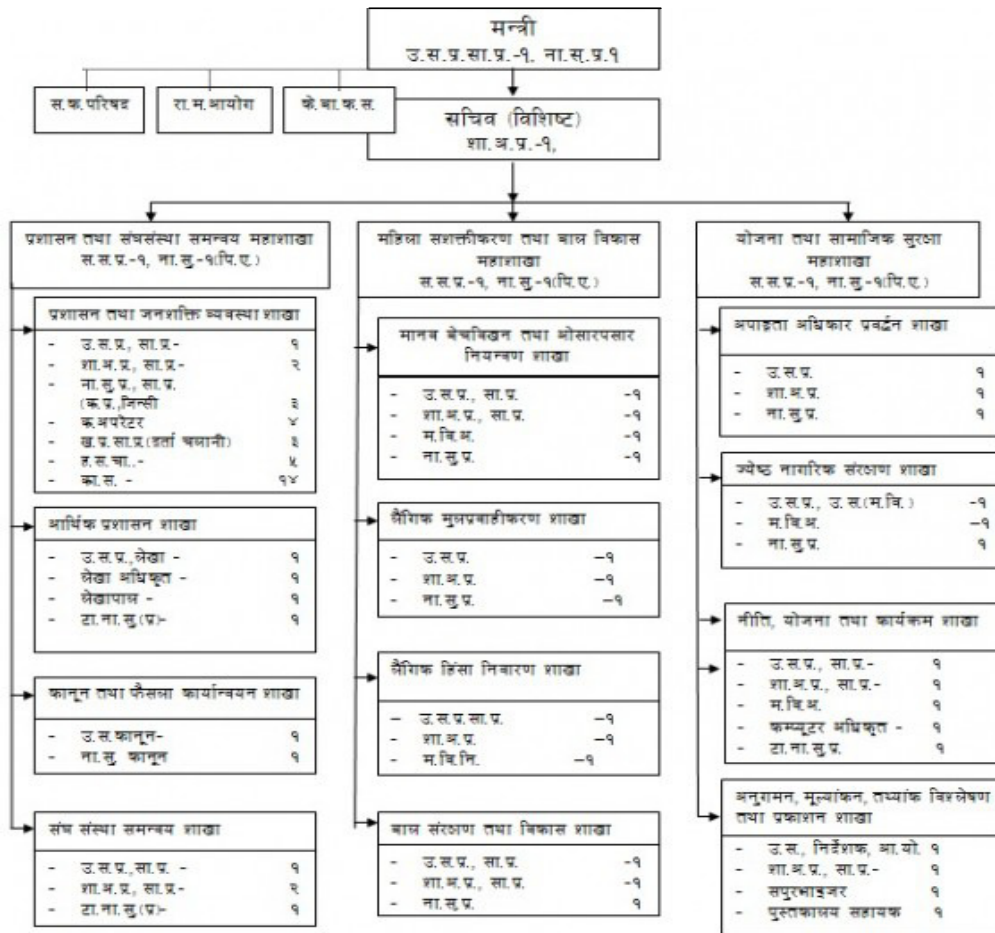
- महिला, बालबालिका, समाज कल्याण सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- महिला, बालबालिका, समाजकल्याण सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण ।
- महिला, बालबालिका, समाजकल्याणसम्बन्धी राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय संघ/संस्थासंग सम्पर्क र समन्वय ।
- अनाथ बालबालिका, असहाय, महिला, वृद्ध, वृद्धा, अपाङ्ग र अशक्तको संरक्षण ।
- महिलाकल्याण तथा सीप विकास ।
- बालबालिकाको कल्याण ।
- ज्येष्ठ नागरिकको सुरक्षा र कल्याण ।
- राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाको समन्वय तथा परिचालन ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी संघ/संस्थाद्वारा कार्यान्वयन गरिएका महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन ।
- धर्मपुत्र र धर्मपुत्री ।
- लैंगिक हिंसासम्बन्धी विषय ।
- राष्ट्रिय महिला आयोग ।
- समाजकल्याण परिषद् ।
- समाजकल्याण केन्द्र ।
- वृद्धाश्रम ।
- बाल मन्दिर ।

७. कानुनी व्यवस्था:- (नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड, कार्ययोजनाहरु)

- लैङ्गिक समानता कायम गर्न केही नेपाल ऐन संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०६३
- मानव वेचबिखन तथा ओसार पसार (नियन्त्रण) गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०६४ तथा नियमावली, २०६५
- ज्येष्ठ नागरिक कल्याण ऐन, २०६३ र नियमावली, २०६५
- घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ तथा नियमावली, २०६७
- लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष (सञ्चालन), नियमावली, २०६७
- बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८
- बालश्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६
- बालबालिका सम्बन्धी नियमावली, २०५२
- एकल महिला सुरक्षा कोष (सञ्चालन) नियमावली, २०७०
- आपत कालिन बालउद्धार कोष (सञ्चालन) नियमावली, २०५१
- अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण ऐन, २०३९ र नियमावली, २०५१
- समाजकल्याण ऐन, २०४९
- महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, (CEDAW) १९७९
- महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धिको ईच्छाधिन आलेख, १९९९
- महिला तथा विकास सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन, १९९५ वेइजिङ्ग (१२ सरोकारको क्षेत्र BPFA)
- छाउपडी प्रथा उन्मूलन निर्देशिका, २०६३
- पुनःस्थापना केन्द्र संचालन निर्देशिका, २०६८
- पुनःस्थापना कोष संचालन निर्देशिका, २०६८
- मानव वेचबिखन तथा ओसारपसारबाट पीडित प्रभावितहरुको संरक्षण र हेरचाह सम्बन्धी राष्ट्रिय न्युनतम मापदण्ड, २०६८
- महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धिको (CEDAW) कार्यान्वयन सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०६०
- बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि, १९८९
- सशस्त्र द्वन्द्वमा बालबालिका प्रयोग विरुद्ध बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धिको ईच्छाधिन आलेख, २०००

- बालअधिकारको वेचबिखन, बाल वेश्यावृत्ति र अश्लील चित्रण विरुद्ध बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धिको ईच्छाधीन आलेख, २०००
- बालबालिका सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०६९
- संयुक्त राष्ट्र संघ, सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नम्बर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजना (२०६७।६८-२०७१।७२)
- दक्षिण एशियामा बालकल्याण प्रवर्द्धनका लागि क्षेत्रीय व्यवस्था सम्बन्धी सार्क महासन्धि, २००२
- नेपाली बालबालिका विदेशी नागरिकलाई धर्मपुत्र, धर्मपुत्री ग्रहण गर्न दिने शर्त तथा प्रक्रिया, २०६५
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार सम्बन्धि संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धी, (UNCRPD) २००६
- अपाङ्गता सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजना, २०६३
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको परिचयपत्र वितरण निर्देशिका, २०६५
- समुदायमा आधारित पुनस्थापना कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०६६
- अन्तरदेशीय धर्मपुत्र, धर्मपुत्री व्यवस्थापन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६७
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको परिचयपत्र वितरण निर्देशिका, २०६५
- समुदायमा आधारित पुनःस्थापना कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०६६
- वेश्यावृत्तिका लागि महिला र बालबालिकाको जीउमास्ने वेच्ने काम रोकथाम गर्ने र सो विरुद्ध संघर्ष गर्ने सम्बन्धी सार्क (SAARC) महासन्धि, २००२
- लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरण, राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०६९
- लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको राष्ट्रिय कार्ययोजना, सन् ,२०१०

८. संगठन संरचना

९. आ.व ०७०/०७१ मा मन्त्रालयबाट सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम:

- महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान र अन्तर्राष्ट्रिय महिला दिवस (मार्च ८) मनाइएको ।
- लैंगिकता सम्बन्धी २ दिने क्षमता अभिवृद्धि तालिम (मन्त्रालयका कर्मचारीहरू तथा G.F.Ps) सम्पन्न ।
- मानव वेचविखन विशेष गरी महिला तथा बालबालिकाहरूको वेचविखन तथा ओसारपसार विरुद्धको राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०६८ प्रावधान अनुसार मानव

वेचविखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण जिल्ला समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्य सम्पन्न भएको ।

- मन्त्रालय तथा विभागका कर्मचारीहरूका लागि योजना तर्जुमा गोष्ठी सम्पन्न भएको ।

❖ बालकल्याण कार्यक्रम:

- मन्त्रालय र युसेप बीच भएको सम्झौता अनुसार बाल सुधार गृह (पोखरा विराटनगर र भक्तपुर सानोठिमी संचालन को लागि रु.१५ लाख अनुदान दिइएको ।
- सिंहदरवारभित्र दिवा शिशुस्याहार केन्द्र संचालनको लागि अनुदान दिइएको ।
- द्वन्द्वमा परेका बालबालिकाहरूलाई पुर्नस्थापना खर्चको लागि अनुदान दिएको ।

❖ समाज कल्याण कार्यक्रम (ज्येष्ठ नागरिक उपचार सेवा र सि.बि.आर कार्यक्रम समेत)

- ४ विकास क्षेत्रमा क्षेत्रीय अवधारणा बमोजिम नमुनाको रूपमा ज्येष्ठ नागरिक आरोग्य आश्रम तथा (वृद्धाश्रम) लाई सालवसाली चालु तथा पूँजीगत अनुदान प्रदान गरिएको ।
- पूर्वाञ्चलको विश्रान्ति मन्दिर धनकुटा, पश्चिमाञ्चलको पोखरा वृद्धाश्रम, कास्की , भेरी वृद्ध तथा असहाय सेवा केन्द्र बाँके र सुदूरपश्चिमाञ्चलको महिला तथा वृद्ध सेवा केन्द्र कञ्चनपुर समेत ४ स्थानमा नमुनाको रूपमा ज्येष्ठ नागरिक ग्राम स्थापना गर्न रु ११ लाख अनुदान प्रदान गरिएको ।
- ३४ वटा विभिन्न वृद्धाश्रमलाई निर्माण तथा संचालनका लागि चालु तथा पूँजीगत अनुदान प्रदान गरिएको ।
- दमक, भद्रपुर, मोरङ्ग, चितवन, गुल्मी, डोटी, कैलाली समेत ७ स्थानमा ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा कार्यक्रम संचालन गर्न चालु अनुदान प्रदान गरिएको ।
- विभिन्न ८ वटा संस्थाहरूलाई ज्येष्ठ नागरिक आश्रम संचालन गर्न अनुदान दिइएको ।
- देवघाट वृद्धाश्रम तनहुँ, राधा दामोदर केलादीघाट, मनकामना ज्येष्ठ नागरिक ग्राम संखुवासवालाई ज्येष्ठ नागरिक ग्राम निर्माण गर्न रु १७ लाख पूँजीगत अनुदान दिइएको ।
- विभिन्न ४ क्षेत्रमा ज्येष्ठ नागरिक महासंघ मार्फत Geriatric Care Giver Training संचालन गर्न रु.७.५० लाख चालु अनुदान दिइएको ।
- विभिन्न ८ ठाउँमा दिवा सेवा केन्द्र, अध्ययन लगायतका कार्यक्रम संचालन गर्न रु.१३ लाख चालु अनुदान दिइएको ।

- सि.वि.आर. वर्कर्स आवासीय तालीम १ महिने संचालन गर्न RCRD नेपाललाई रु.२ लाख चालू अनुदान दिइएको ।
- रेडियो तथा टेलिभिजन मार्फत ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- ५ जिल्लामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि लोकसेवा तयारी कक्षा संचालन गरिएको ।
- वेवारिसे अपाङ्गता भएका महिलाहरूका लागि पुनःस्थापना एवं छात्रावास संचालन गर्न नेपाल अपाङ्ग महिला संघलाई रु. ४ लाख चालू अनुदान दिइएको ।
- अपाङ्गता बालबालिका सम्बन्धी विद्यालयस्तरीय कार्यक्रमका लागि नेपाल अपाङ्ग बाल कल्याण संघलाई रु. २ लाख चालू अनुदान दिइएको ।
- दृष्टि विहिनलाई शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउन सुन्ने सि.डि र क्यासेट वितरण गर्न र बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पुनःस्थापना तथा हेरचाह केन्द्र संचालनार्थ बौद्धिक अपाङ्गता आमा समाजलाई रु.३ लाख चालू अनुदान दिइएको ।
- अडियो पुस्तकालय Talking Library कास्कीमा संचालन गर्न, स्पाईनल इञ्जुरी प्रभावी व्यक्तिहरूको पुनःस्थापनाका लागि र हेमोफेलिया (आनुवांशिक रक्तश्राप) प्रभावितको पुनःस्थापनार्थ चालू अनुदान दिइएको ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि सहयोगी सम्बन्धि निर्देशिका निर्माण (इण्डिपेन्डेन्ट लिभिङ सोसाइटी) गर्न रु. ५ लाख चालू अनुदान दिइएको ।
- नेपाल अपाङ्ग समाजलाई, भकभके संघ, नेपाल अपाङ्ग मानव अधिकार केन्द्र, अपाङ्गता भएका महिलाहरूका लागि व्यवसायिक तालिम र कुष्ठ प्रभावी व्यक्तिहरूको उपचार तथा पुनःस्थापनाका लागि चालू अनुदान दिइएको ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि सहायक सामग्री उत्पादन गर्न रु. १५ लाख अनुदान दिइएको ।
- नेपाल हिलचेयर क्लव, इण्डिपेन्डेन्ट लिभिङ सोसाइटी र शारीरिक अपाङ्ग संघको संयुक्त साझेदारीमा हिलचेयर उत्पादन कार्यक्रममा ३ लाख सहयोग दिइएको ।
- कुष्ठरोग निवारण संघलाई २० लाख अनुदान दिइएको ।
- संघ/संस्था समन्वय शाखा मार्फत गै.स.स सहजीकरण बैठक २३ पटक सम्पन्न भएको ।

❖ महिला विकास कार्यक्रम:

- गरिबी विरुद्ध महिला अभियान, ग्रामिण व्यवसाय, संस्थागत विकास, कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको ।
- निजामती सेवालाई समावेशी बनाउन लोक सेवा आयोगबाट लिईने परीक्षामा प्रशासन सेवा, रा.प.तृतीय श्रेणीका महिला उम्मेदवारहरूका लागि पाँचै विकास क्षेत्रमा विशेष तयारी कक्षा सञ्चालन भएको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय नारी दिवसको उपलक्ष्यमा उत्तम महिला संस्था पुरस्कार र महिला विकास उत्कृष्ट कर्मचारी पुरस्कार प्रदान गरिएको ।
- आयोजनाको वार्षिक प्रतिवेदन, Unaudited and Audited Project Account तयारी गरी ADB मा पेश भएको ।
- सेवा प्रवेश गरेका महिला विकास अधिकृतहरूका लागि प्रजनन स्वास्थ्य र लैङ्गिक हिंसा निवारणसम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण सम्पन्न ।

❖ महिला विकास कार्यक्रम (जिल्लास्तर, महिला जागृति कार्यक्रम समेत)

- गा.वि.स.स्तरीय परामर्श बैठक ६३ पटक सम्पन्न ।
- ४६१० समूह र ५४५ समिति गठन ।
- ११ महिला संस्था स्थापना खर्च अनुदान ।
- २२४६६ जना समूह सदस्यको अनुशिक्षण, ३१२० जनालाई आधारभूत तालिम र ३९५ जनालाई सीप तालिम प्रदान गरिएको ।
- १९८० जना महिला-पुरुष समविकास तालिम, १३५० जनालाई सासू-बुहारी अन्तरक्रिया र ८२४ जनालाई प्रजनन स्वास्थ्य सचेतना तालिम प्रदान गरिएको ।
- ७१ वटा महिला संस्थालाई भवन निर्माण अनुदान प्रदान गरिएको ।
- १०४ पटक सहभागितात्मक लेखाजोखा विधिबाट व्यवसाय छनौट तथा प्रवर्द्धन कार्ययोजना तयारी भएको ।
- २६४१ जनालाई व्यावसायिक विकास तालिम र २३५६ जनालाई व्यवसाय तथा स्थापना खर्च दिईएको ।
- ३५ वटा साझा व्यावसायिक सेवाका लागि महिला संस्थालाई बहुउपयोगी कार्यक्रम अनुदान प्रदान गरिएको ।
- “गरिबीविरुद्ध महिला” अभियान अन्तर्गत ४५३ समूह गठन, र २५९० जनालाई सीप तथा व्यवसायिकता विकास तालिम प्रदान गरिएको ।

- २४० जना किशोरीलाई जीवनोपयोगी तालिम, ९ वटा किशोरी सूचना तथा परामर्श केन्द्र सञ्चालन, ९ वटा संस्थालाई शैक्षिक तथा स्वास्थ्योपचार सहयोग संचालन, १८० जनालाई सीप तथा व्यवसायिकता विकास तालिम र १५० जनालाई व्यवसाय स्थापना खर्च अनुदान दिइएको ।
- १५९२ जना किशोरीका लागि जीवनोपयोगी तालिम, ५३ संस्थालाई किशोरी सूचना तथा परामर्श केन्द्र सञ्चालन र ५० वटा संस्थालाई शैक्षिक तथा स्वास्थ्योपचार सहयोग पुऱ्याइएको ।
- १२९० किशोरीका लागि सीप तथा व्यवसायिकता विकास तालिम प्रदान गरिएको ।
- १२६० जनालाई व्यवसाय स्थापना खर्च अनुदान दिइएको ।
- मुक्त कमलरी सशक्तीकरण अन्तर्गत १२ समूह गठन, ९ समूहलाई सदस्यको अनुशिक्षण, १२० जनालाई सीप तथा व्यवसायिकता विकास तालिम प्रदान गरिएको ।
- ३८ जना विपदमा परेका बालबालिकाहरूको उद्धार तथा पुनःस्थापना ।
- १५ जिल्लामा सुरक्षित अल्पकालिन आश्रयसहित सेवा केन्द्र सञ्चालन ।
- ८ पटक लो.से.आ.बाट लिइने रा.प.अ. पद (प्रथम र द्वितीय) का परीक्षामा सहभागी हुने महिला उम्मेदवारहरूका लागि तयारी कक्षा सञ्चालन ।
- गरिवीविरुद्ध महिला अभियान अन्तर्गत अनुशिक्षण(३), सीप तथा व्यवसायिक तालिम (५६० जना), ५ वटा व्यवसाय स्थापना खर्च अनुदान ।
- विद्यालय विमुख किशोरीहरूको बहुआयामिक जीवनोपयोगी तालिम (३० जना) १० दिने ।
- घरेलु हिंसा प्रभावितका लागि अल्पकालीन आश्रय सेवा केन्द्र स्थापना र सञ्चालन र घरेलु हिंसाबाट प्रभावित ३ जनाका लागि ४ महिने तालिम सम्पन्न भएको ।
- २५० वटा महिला सहकारी संस्थाका सदस्यहरूका लागि प्रजनन स्वास्थ्य र लैङ्गिक हिंसा निवारणसम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको ।
- ३०६ जनालाई संरक्षण विषयगत क्षेत्र (Protection Cluster)का सदस्यहरूको लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम, ३ दिने, जिल्लास्तर सम्पन्न भएको ।

❖ लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि महिला संस्थाहरूको एकीकृत विकास कार्यक्रमः

- ११११ समूह गठन र बचत परिचालन ।

- ३३३ जनालाई निगरानी समूह गठन र नियमित सेवा प्रदान ।
- ४७४८ जनालाई समूह सदस्यको अनुशिक्षण, महिला-पुरुष समविकास तालिम, सासू-बुहारी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न ।
- निरन्तर प्रसार अन्तर्गत २५० वटा समूह गठन गरी बचत परिचालन भएको ।
- १०३० समूह सदस्यको अनुशिक्षण, महिला-पुरुष समविकास तालिम, सासू-बुहारी अन्तरक्रिया, महिला समितिका कार्यकारी सदस्य तथा निगरानी समूह सदस्यलाई आधारभूत तालिम दिइएको ।

❖ रणनीतिक पुनः अभिमुखीकरण:

- ९६२ जनालाई महिला संस्थाका सञ्चालक समितिका पदाधिकारी, व्यवस्थापन कर्मचारी र समितिका अध्यक्ष एवं सदस्य-सचिवलाई नेतृत्व तथा संस्थागत विकास तालिम ५ दिने, जिल्लास्तरसम्म सम्पन्न ।
- १७ वटा संस्थामा व्यावसायिक तथा सामुदायिक विकासका कार्यहरु गर्न महिला संस्थालाई बहुउपयोगी अनुदान प्रदान ।
- सामुदायिक संरक्षण एवं सम्प्रेषण सेवा अन्तर्गत महिला संस्था, समितिका अध्यक्ष, व्यवस्थापन कर्मचारी तथा निगरानी समूहका संयोजकलाई समुदायमा आधारित संरक्षण प्रणालीको अनुशिक्षण, ५ दिने, जिल्लास्तर ७७५ जनालाई दिइएको, १६ वटा महिला संस्था मार्फत प्रभावित सहायता कार्य सञ्चालन अनुदान दिइएको, एकीकरणको क्रममा रहेका साविकका Para-Legal समितिको सेवा निरन्तरता दिइएको ।

❖ राष्ट्रिय महिला आयोग:

- १७ वटा महिला अधिकार रेडियो कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण गरिएको ।
- आयोगको गतिविधि झल्कने वृत्तचित्र निर्माण तथा प्रसारण गरिएको ।
- महिला हक अधिकारका विविध पक्षमा सार्वजनिक सुनुवाई सम्पन्न भएको ।
- वैदेशिक रोजगारको नाममा महिला माथि हुने अन्याय तथा मानव वेचबिखन विरुद्ध एक पटक केन्द्रीस्तरमा छलफल गोष्ठी सम्पन्न भएको ।
- घरेलु हिंसा/दाइजोवाट हुने हिंसा विरुद्धको मस्यौदामा विभिन्न जिल्लामा ४ पटक राय संकलन तथा छलफल संचालन ।
- विद्यालय तहमा महिला अधिकार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन ।

- महिला अधिकार अनुगमन राष्ट्रिय संजाल संचालन, अनुगमन, तालिम, छलफल, अन्तरक्रिया सम्पन्न ।
- ४ पटक महिला अधिकारका क्षेत्रमा काम गर्ने संचार माध्यमसँग सम्बन्ध विस्तार, सहकार्य तथा अन्तरक्रिया गरिएको ।

१०) आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३४००११३	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	३१०४६	३०२५२	९७.४४
२	३४००१२३	समाज कल्याण	११०५०	६१२०	५५.३८
३	३४००१३३	समाज कल्याण परिषद्	१४८७५	१४८७५	१००.००
४	३४००१४३	समाज कल्याण केन्द्रहरु	२६११३	२४९५३	९५.५६
५	३४००१५३	नेपाल कुष्ठरोग निवारण संघ	६०००	६०००	१००.००
६	३४००१६३	राष्ट्रिय महिला आयोग	२३०२४	२२६५६	९८.४०
७	३४०१०१३	महिला विकास कार्यक्रम	२३९१८	२१४४२	८९.६५
८	३४०१०२३	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	२८०११	२६११०	९३.२१
९	३४०१०३३	लैंगिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	८७३३८	७६५७७	८७.६८
१०	३४०१०५३	समाज कल्याण कार्यक्रम (जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम समेत)	४२२००	४१०३१	९७.२३
११	३४०१०६३	राष्ट्रिय अपांग महासंघ (नेपाल अपांग संघ समेत)	९९४५	८६४५	८६.९३
१२	३४०१०७३	बाल कल्याण कार्यक्रम	२२००५	२१३९६	९७.२३
१३	३४०१०८३	बाल कल्याण समिति	५७२०	५६८८	९९.४४
१४	३४०१०९३	बालबालिका माथिको हिंसा अन्तका लागि राष्ट्रिय पहल	२९००		०.००
१५	३४०११२३	लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि महिला सस्थाहरुको एकीकृत विकास कार्यक्रम	८२५५५	१२००५	१४.५४

१६	३४०८०१३	यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक सहयोग कार्यक्रम	२५५०		०.००
१७	३४०८०२३	महिला विकास कार्यक्रम(महिला जागृति कार्यक्रम समेत)	४७१७७९	३९९८४९	८४.७५
		जम्मा	८९१०२९	७१७५९८	८०.५४

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३४००११४	महिला,बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	२५३००	१५८१२	६२.५०
२	३४००१४४	समाज कल्याण केन्द्रहरु	१०००	१०००	९९.९८
३	३४००१६४	राष्ट्रिय महिला आयोग	५००	५००	१००.००
४	३४०१०१४	महिला विकास कार्यक्रम	४५०	४३२	९६.००
५	३४०१०२४	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	२००	२००	९९.९५
६	३४०१०३४	लैंगिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	२६०००	२५१७६	९६.८३
७	३४०१०७४	बाल कल्याण कार्यक्रम	८५००	७०२७	८२.६७
८	३४०१०९४	बालबालिका माथिको हिंसा अन्तका लागि राष्ट्रिय पहल	२१००		०.००
९	३४०८०२४	महिला विकास कार्यक्रम(महिला जागृति कार्यक्रम समेत)	७४११७	५९७६९	८०.६४
		जम्मा	१३८१६७	१०९९१५	७९.५५

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४००११३	महिला,बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	४२८४७	२८६००	६६.७५
२	३४००१३३	समाज कल्याण परिषद्	१९०००	१९०००	१००.००
३	३४००१४३	समाज कल्याण केन्द्रहरु	३७६९२	२१७७८	५७.७८

४	३४००१६३	राष्ट्रिय महिला आयोग	३२७६९	२१३९८	६५.३०
५	३४०१०१३	महिला विकास कार्यक्रम	४२१९२	२६९६६	६३.९१
६	३४०१०२३	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	५८८६५	५११६९	८६.९३
७	३४०१०५३	समाज कल्याण कार्यक्रम (जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम समेत)	२१७२५५	१२८७०४	५९.२४
८	३४०१०७३	बाल कल्याण कार्यक्रम	५१४९१	३४५३२	६७.०६
९	३४०१०८३	बाल कल्याण समिति	३९६५५	९८०९	२४.७४
१०	३४०१०९३	बालबालिका माथिको हिंसा अन्तका लागि राष्ट्रिय पहल	५९१५	२००	३.३८
११	३४०११२३	लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि महिला सस्थाहरुको एकीकृत विकासकार्यक्रम	७७२२५	४५७१	५.९२
१२	३४०८०२३	महिला विकास कार्यक्रम(महिला जागृति कार्यक्रम समेत)	८३२०४६	५५२६५८	६६.४२
		जम्मा	१४५६९५२	८९९३८६	६१.७३

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४००११४	महिला,बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	३१७७५	१०७४	३.३८
२	३४००१४४	समाज कल्याण केन्द्रहरु	१२०२५	८३२	६.९२
३	३४००१६४	राष्ट्रिय महिला आयोग	३४५०	२११	६.१२
४	३४०१०१४	महिला विकास कार्यक्रम	२५०	२२८	९१.१७
५	३४०१०७४	बाल कल्याण कार्यक्रम	२३५००	२७८६	११.८६
६	३४०१०९४	बालबालिका माथिको हिंसा अन्तका लागि राष्ट्रिय पहल	४६८		०.००
७	३४०८०२४	महिला विकास कार्यक्रम(महिला जागृति कार्यक्रम समेत)	६७४७३	२६०४३	३८.६०
		जम्मा	१३८९४१	३११७५	२२.४४

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	१९५	निजामती सेवालाई समावेशी बनाउन लोकसेवा आयोगबाट लिइने परीक्षामा राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीका महिला उम्मेदवारहरूका लागि पाँचै विकास क्षेत्रमा विशेष तयारी कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।	• चालु आ.व. मा १२० जना प्रशिक्षार्थीहरूलाई तयारी कक्षामा सहभागी गरी प्रशिक्षण दिइएको ।
२	१९१	लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण गर्न समुदायस्तरमा महिला समूहहरूको सशक्तीकरण गरिनेछ । हिंसा प्रभावितहरूको संरक्षण र सुरक्षाको लागि अल्पकालीन आश्रय सहितको सेवा केन्द्रहरू सञ्चालनमा ल्याउने ।	• ३० जिल्लामा अल्पकालिन आश्रयसहितको सेवा केन्द्रको निरन्तरता, १६४ गा.वि.स.मा सामुदायिक सेवा केन्द्रको निरन्तरता दिइएको ।
३	१९०	समूह निर्माण, सीप विकास तथा व्यावसायिक तालिम र व्यवसाय सञ्चालनका लागि महिला समूहलाई अनुदान स्वरूप बीउ पूँजी प्रदान गरिने छ । यसबाट ४५८९३ महिला समूह सदस्यलाई स्वरोजगारीको अवसर प्राप्त हुनेछ ।	• अनुदान स्वरूप बीउपूँजी सहित सीपविकास तालिम १८७७ जनालाई प्रदान गरिएको । • ९३० जनालाई जीवनोपयोगी तालिम दिइएको ।

४	१८९	आगामी आ.व.मा महिला विकास कार्यक्रमलाई थप १६५ गाविस र १५२७ वडामा विस्तार गरिने । विद्यालय विमुख किशोरी र बैकल्याको बहुआयामिक सशक्तीकरण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ । कम्हलरीहरुको क्षमता विकास तथा सशक्तीकरण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• १३ गा.वि.स र ८८ वडामा महिला विकास कार्यक्रम विस्तार भएको । • विद्यालय विमुख किशोरीको बहुआयामिक विकास तालिम २४० जनालाई प्रदान गरिएको । • बैकल्या सम्बन्धी अध्ययन कार्यका लागि सम्झौताको प्रकृत्यामा रहेको ।
५	१९४	मानव वेचविखनबाट पीडित तथा प्रभावितहरुको लागि स्थापित पुनःस्थापना कोषलाई थप जिल्लाहरुमा बिस्तार गर्दै लगिनेछ । यस कोषको लागि रु.१ करोड बिनियोजन गरिएको छ ।	• प्रस्तुत कोषलाई जिल्ला स्तरमा विस्तार गरिएको ।
६	१९७	निजामती कर्मचारीका शिशुहरुका लागि थप चार विकास क्षेत्रमा दिवाशिशु स्याहार केन्द्रहरु स्थापना गरी संचालनमा ल्याउने ।	• मिति २०७०।६।१८ को सचिवस्तरीय निर्णयानुसार ४ विकास क्षेत्रमा शिशु स्याहार केन्द्र खोल्नका लागि सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई वजेट उपलब्ध गराई कार्यान्वयन गर्ने गरी कार्यक्रम संशोधन गर्न मिति २०७०।९।१८ मा राष्ट्रिय योजना आयोगमा अनुरोध गरी अर्थ र सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई जानकारी गराईएको । • उक्त कार्यक्रम कार्यान्वयन नगर्ने गरी संशोधनको लागि राष्ट्रिय योजना आयोगमा अनुरोध गरिएको ।
७	१९६	वाल इजलास गठन र संचालन गर्न वाल न्याय समितिलाई अनुदान उपलब्ध गराउने ।	• पाँचथर, भोजपुर, सोलुखुम्बु, नुवाकोट, गोरखा, रुकुम, सल्यान र जाजरकोट जिल्लामा वाल ईजलास गठन गर्न उक्त जिल्लाहरुमा वजेट उपलब्ध गराईएको ।
८	१९६	आपत्कालीन वाल उद्धार कोषमा रकम जम्मा गर्ने ।	• कोषमा रु. २ करोड रकम जम्मा गरिएको ।

९	१९६	सरकारी स्तरबाट संचालित वाल कल्याण गृहहरूलाई मापदण्ड अनुकूल बनाउने ।	• स्थलगत अध्ययन गर्ने कार्यसम्पन्न भएको । • वाल कल्याण गृहहरूलाई मापदण्ड अनुकूल बनाउन के कस्ता सेवासुविधा आवश्यक पर्छ भनी आँकलन गर्नका लागि ४ वटा वाल कल्याण गृहहरूबाट विवरण प्राप्त गर्ने कार्य भैरहेको । • मोरङ, सप्तरी, पर्सा र वुटवल स्थित ४ वटै वालकल्याणगृहहरूलाई बजेट उपलब्ध गराईएको ।
१०	१९३	एकल महिलाको विकास र शसक्तीकरणको लागि स्थापना गरिएको एकल महिलासुरक्षा कोषमा रु. ३ करोड बिनियोजन गरिएको छ ।	• कोष स्थापना गरी रकम जम्मागर्नको लागि महालेखा नियन्त्रक कार्यालयमा पत्राचार गरिएको । स्वीकृति प्राप्त भई नसकेको । • कोष परिचालनको लागि मापदण्ड तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रकृया सम्बन्धि कार्यविधि तयार गर्न कार्यदल गठन भै उक्त कार्यदलबाट मस्यौदा प्राप्त भएको मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिने कार्य भैरहेको ।
११	१९२	लैंगिक हिंसा न्यूनिकरण र हिंसा प्रभावितलाई कानुनी उपचार गर्न स्थापित लैंगिक हिंसा निवारण कोषमा एक करोड रकम बिनियोजन गरिएको छ ।	• कोषमा रकम जम्मा भएको ।
१२	१७३	सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा काठमाडौंमा दुईवटा ज्येष्ठ नागरिक ग्राम स्थापना गर्ने ।	• प्रथम किस्ताको रकम निकासा बमोजिम निर्माण कार्य सम्पन्न भएको दोस्रो किस्ता रकम निकासा भई निर्माण कार्य भईरहेको ।
१३	१७६	असहाय र अपहेलित ज्येष्ठ नागरिकहरूको जीवनको उत्तरार्द्धलाई सुखमय बनाउन पाँचै विकास क्षेत्रमा कम्तीमा १/१ बृद्धाश्रम र ज्येष्ठ नागरिक ग्रामस्थापना गर्ने ।	• सम्बन्धित जिल्लामा रकम निकासाको लागि अख्तियारी पठाईएको ।

१४	१७०	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि नमूनाको रूपमा मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रमा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा दिवा सेवा तथा आवासीय पुनःस्थापना केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन ।	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि नमूनाको रूपमा काठमाडौं उपत्यकामा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा दिवा सेवा तथा आवासीय पुनःस्थापना केन्द्र संचालन सम्बन्धी निर्देशिका निर्माण भइरहेको ।
१५	१६९	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई समुदायमा आधारित पुनःस्थापना र क्षमता अभिवृद्धि लगायतका लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	अनुसार पचहत्तरै जिल्लामा सी.बी.आर. कार्यक्रम सञ्चालन निरन्तरताको लागि अख्तियारी तथा कार्यक्रम पुन्याई अनुशिक्षण तथा समिक्षा पाँच विकास क्षेत्रमा सम्पन्न भैसकेको ।
१६	१६९	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी पाँच वटै विकास क्षेत्रमा लोकसेवा आयोगको तयारी कक्षा रा.प.अ.नं.द्वितीय श्रेणीको लागि सञ्चालन गर्ने ।	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई (कम्तिमा १०० जना) लक्षित गरी पाँच वटै विकास क्षेत्रमा लोकसेवा आयोगको तयारीकक्षा रा.प.अ.नं. द्वितीय श्रेणीको लागि सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघसँग समन्वय गरिएको ।

युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

राष्ट्रिय विकासमा युवाहरूको वृहत्तर सहभागिता तथा परिचालन एवं खेलकूद क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्न युवा तथा खेलकूद सम्बन्धी नीति योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने उद्देश्यले वि.सं. २०६५ भाद्र १५ गते युवा तथा खेलकूद मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । मन्त्रालयले युवाका लागि परिचालन कार्यक्रम, क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम र उनीहरूका लागि सहयोग तथा सहकार्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ भने खेलकूद तर्फ पूर्वाधार विकास, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रशिक्षण एवं प्रतियोगिताहरूको सञ्चालन र सहभागिता, प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । साथै, नेपाल सरकारले यस मन्त्रालयलाई सुम्पेका जिम्मेवारी, त्रिवर्षीय अन्तरिम योजनामा उल्लेखित लक्ष्य तथा उद्देश्य एवं नेपाल सरकारबाट समय समयमा भएका महत्वपूर्ण निर्णय तथा घोषित नीतिहरू समेतलाई मध्यनजर राखी मन्त्रालयले युवा, खेलकूद र स्काउटका क्षेत्रमा कार्य गर्दै आइरहेको छ ।

२. दृष्टिकोण:

युवाहरूको आधारभूत अधिकारको प्रत्याभुति गर्दै उनीहरूलाई नेतृत्वदायी भूमिकामा स्थापित गराई राष्ट्र निर्माणमा प्रमुख साझेदार बनाउने तथा खेलकूद र स्काउटिङ्गको माध्यमबाट राष्ट्रको प्रतिष्ठा बढाउँदै मुलुकमा स्वस्थ, अनुशासित, स्वावलम्बी र मर्यादित नागरिक तयार गर्ने ।

३. ध्येय:

युवाहरूलाई राष्ट्र निर्माणको मूल प्रवाहमा समाहित गराई मुलुकको सर्वाङ्गीण विकास गर्ने र सबैका लागि खेलकूदको अवधारणा अनुरूप खेलकूद क्षेत्रलाई अनुशासित, मर्यादित एवं सुव्यवस्थित बनाउँदै राष्ट्रिय विकासको एक महत्वपूर्ण पक्षको रूपमा स्थापित गर्ने । त्यसैगरी, स्काउटिङ्गको माध्यमबाट बालबालिका तथा युवालाई शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक विकासका साथै अनुशासित र स्वावलम्बी बनाई देश विकास कार्यमा सहभागी गराउने ।

४. रणनीति:

❖ समष्टिगत लक्ष्य:

- युवाहरूलाई परिचालन तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी मुलुकको सर्वाङ्गीण विकास गर्न नेतृत्वदायी भूमिकामा स्थापित गराई राष्ट्र निर्माणमा प्रमुख साझेदार बनाउने ।
- सबैका लागि खेलकूदको अवधारणा अनुरूप खेलकूद क्षेत्रलाई अनुशासित, मर्यादित एवं सुव्यवस्थित बनाउँदै राष्ट्रिय विकासको एक महत्वपूर्ण पक्षको रूपमा स्थापित गर्ने ।
- खेल पूर्वाधारको विकासका साथै खेल प्रशिक्षण एवं प्रतियोगिता सञ्चालन र प्रोत्साहन कार्यलाई समय सापेक्ष बनाई अन्तर्राष्ट्रिय खेलकूद प्रतियोगितामा सफलता हासिल गर्न खेलाडीहरूलाई सक्षम तुल्याउने ।
- स्काउटिङ्गको माध्यमबाट बालबालिका तथा युवालाई शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक विकासका साथै अनुशासित र स्वावलम्बी बनाई देश विकास कार्यमा सहभागी गराउने ।

❖ कार्यनीतिक लक्ष्यहरू:

- युवाहरूको प्रवर्द्धनका लागि युवा आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- युवाहरूलाई संगठित एवं मूलप्रवाहीकरण गर्न राष्ट्रिय युवा परिषद् गठन एवं युवा सूचना केन्द्रको सुदृढीकरण गर्ने ।
- युवाहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तिकरणका लागि अभिमुखीकरण, तालिम, सम्मान, अनुसन्धान एवं टेवा प्रदान गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- खेलकूदको विकासका लागि पुर्वाधार निर्माण, प्रशिक्षण तथा प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने ।
- खेलकूदको विकासका लागि अध्ययन, अनुसन्धान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- स्काउटिङ्ग कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन पूर्वाधार विकास गर्ने ।
- स्काउटिङ्ग कार्यक्रमबाट बालबालिका, किशोरकिशोरी एवं युवाहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा विकास गर्ने ।
- युवा, खेलकूद एवं स्काउटको विकासका लागि नीतिगत तथा कानूनी सुधार गरी सरकारी, निजी र गैरसरकारी क्षेत्रको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- १६-२५ वर्ष उमेर समूहका युवाहरूलाई शिक्षा, क्षमता अभिवृद्धि मार्फत उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने ।
- २६-४० वर्ष उमेर समूहका युवाहरूलाई रोजगारी, स्वरोजगारी तथा उद्यमशिलता वृद्धि लक्षित तालिम तथा प्रशिक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- स्वदेशी रोजगारी सिर्जना गरी बेरोजगार युवाका समस्यालाई क्रमिक रूपमा समाधान गर्ने ।
- दुर्व्यसन एवं कुलत जस्ता असामाजिक क्रियाकलापबाट युवाहरूलाई मुक्त गर्न सम्बन्धित क्षेत्रगत निकायहरू र गैर-सरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- समाजमा विद्यमान गरिबी, अशिक्षा, छुवाछूत, जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा तथा अमानवीय कार्यहरूको अन्त्यका लागि युवा परिचालन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रगत निकायहरू, गैरसरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- विकास कार्यक्रम र विपद् व्यवस्थापनमा युवा शक्तिलाई परिचालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय युवा परिषद्को गठन गर्ने ।
- राष्ट्रिय विकासको नेतृत्व र नीति निर्माणको तहमा युवालाई पुर्‍याउन तिनलाई नेतृत्व र नीति निर्माण सम्बन्धी विषयहरूमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- आन्तरिक र अन्तर्राष्ट्रिय युवा अनुभव आदान-प्रदान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने ।
- सबैका लागि खेलकूदको अबधारणा अनुरूप खेलकूद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्ने ।
- खेलकूदका हरेक क्षेत्र र स्तरमा महिला सहभागिता बढाउन विविध खेलकूद गतिविधि सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यालय, विश्वविद्यालय र सार्वजनिक संस्थालाई खेलकूद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्न प्रेरित गर्ने ।
- अन्तर्राष्ट्रियस्तरका खेलकूद कार्यक्रम तथा प्रतियोगिताहरूमा हुने सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- पर्यटकीय, पर्वतीय, परम्परागत तथा साहसिक खेलकूद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यमान भौतिक पूर्वाधारको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा विकास गर्दै थप भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।

- विभिन्न दातृ निकाय र मित्रराष्ट्रहरू समेतको सहयोग जुटाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूपको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।
- विश्वविद्यालयस्तरमा खेलकूद सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण गरी खेलकूद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्ने ।
- स्काउटिङ कार्यक्रमलाई व्यापकरूपमा विस्तार गर्न अधिकाधिक सहभागिता वृद्धि गरी स्वयंसेवा र स्काउटिङलाई विस्तार तथा व्यवस्थित गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन् :

- युवा तथा खेलकूद सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- युवा परिचालन तथा राष्ट्रिय युवा विकास ।
- युवा तथा खेलकूद सम्बन्धी विषयको अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण ।
- युवालयको सञ्चालन र युवालय सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्पर्क र समन्वय ।
- युवा जनशक्तिको प्रशिक्षण र तालिम ।
- युवा तथा खेलकूद सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध तथा प्रतिनिधित्व ।
- खेलकूद सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कार्यक्रम ।
- युवा जागरण तथा विकास सम्बन्धी कार्यक्रम ।
- युवा तथा खेलकूद सम्बन्धी विषयमा सरकारी र गैरसरकारी सङ्घ-संस्थाको परिचालन तथा क्षमता विकास ।
- राष्ट्रिय खेलकूद परिषद् तथा खेलकूद सम्बन्धी अन्य राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्था ।
- नेपाल स्काउट ।

७. कानूनी व्यवस्था:

उपर्युक्त कार्य सम्पादन गर्नको लागि देहाय बमोजिमका ऐन, नियम, नीति, निर्देशिका कार्यान्वयन गरिएका छन् ।

- नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भाग ४ को धारा ३५ को उपधारा २० मा देशको विकासमा युवा जनशक्तिलाई परिचालन गर्न राज्यले विशेष नीति अवलम्बन गर्नेछु भन्ने व्यवस्था रहेको ।
- राष्ट्रिय युवा नीति, २०६६
- राष्ट्रिय खेलकूद नीति, २०६७
- खेलकूद विकास ऐन, २०४८
- खेलकूद विकास नियम, २०४९
- नेपाल स्काउट ऐन, २०५०
- नेपाल स्काउट नियमावली, २०५१
- पारा र स्पेशल खेलकूद सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०६७
- राष्ट्रिय युवा प्रतिभा सम्मान कार्यविधि, २०६८
- राष्ट्रिय खेलकूद प्रतिभा सम्मान कार्यविधि, २०६८
- स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०६९
- प्राथमिकता र बिशेष प्राथमिकताको समूहका युवाका लागि क्षमता विकास तालिम कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०६९
- युवा सूचना केन्द्र संचालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७०
- राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड तथा विद्यालय खेलकूद प्रतियोगिता सञ्चालन निर्देशिका, २०७०

९. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ युवा सम्बन्धी सम्पादन भएका कार्यक्रमहरू:

- स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालनका लागि जिल्लागत युवाको जनसंख्या, एक जिल्ला एक उत्पादन लगायतका आधारमा एक जिल्लामा ९ देखि १४ वटा सम्म कार्यक्रम पर्ने गरी जिल्लागत कार्यक्रम संख्या निर्धारण गरिएको । ५७ जिल्लामा जिल्ला विकास समिति मार्फत सञ्चालन गरिने स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रमका लागि जम्मा रु.४ करोड २३ लाख ३७ हजार ८ सय र १८ जिल्लामा जिल्ला खेलकूद विकास समिति (युवा सूचना केन्द्र) मार्फत सञ्चालन गरिने उक्त कार्यक्रमलाई रु. १ करोड ६० लाख रकम निकासा गरिएको । उक्त स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने क्रममा फागुन मसान्त सम्ममा ६९ जिल्लाहरूमा कार्यक्रम प्रस्ताव दर्ता भै ४१ जिल्लाहरूमा प्रस्ताव मूल्याङ्कन, छनौट तथा सम्झौता गर्ने कार्य गरिएको ।
- यस मन्त्रालयको आयोजनामा १४ औं अन्तर्राष्ट्रिय युवा दिवस युवा आप्रवासन सुरक्षित र व्यवस्थित बनाऔं भन्ने नाराका साथ अगस्त १२, २०१३ (श्रावण २८, २०७०) मा सम्पन्न गरिएको । उक्त दिवसमा विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्था आवद्ध ८०० भन्दा बढी युवाहरूको सहभागिता रहेको । सो अवसरमा निम्नलिखित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको:
 - प्रभातफेरी तथा मन्तव्य, युवा बुलेटिनको लोकार्पण ।
 - एक युवा संस्था तथा ४ जना युवा प्रतिभा र एक खेल संस्था एवं ४ जना खेल प्रतिभाहरूलाई जनही १ लाख नगद र प्रमाणपत्र सहित क्रमशः राष्ट्रिय युवा प्रतिभा र राष्ट्रिय खेलकूद प्रतिभा पुरस्कारबाट सम्मान ।
- सुर्खेत, नुवाकोट, पर्सा र कालीकोट जिल्लाका सामुदायिक उ.मा.वि.मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू, युवा सूचना केन्द्रका कर्मचारीहरू तथा मन्त्रालयका कर्मचारीहरू सहित ४८ जना सहभागीहरूबाट विभिन्न स्थानहरूको भ्रमण तथा स्थानीय युवाहरूसँग अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमका साथ आन्तरिक युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।
- बाह्य युवा आदानप्रदान कार्यक्रम अन्तर्गत चीन सरकारबाट ५० जना नेपाली युवाहरूलाई मे महिनामा चीन भ्रमणका लागि निमन्त्रणा प्राप्त भएको । त्यसैगरी

- बाह्य युवा आदानप्रदान कार्यक्रम अन्तर्गत श्रीलंका भ्रमण कार्यक्रम तय गर्ने सम्बन्धमा श्रीलंका सरकारलाई परराष्ट्र मन्त्रालय मार्फत पत्राचार गरिएको ।
- रोजगार तथा स्वरोजगार लक्षित तालिम कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०७० स्वीकृत गरिएको । युवा सूचना केन्द्र संचालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७० र राष्ट्रिय युवा प्रतिभा सम्मान कार्यविधि, २०६८ मा परिमार्जन गरी उक्त निर्देशिकाको छपाई तथा वितरण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
 - क्षेत्रीय तथा जिल्ला खेलकूद विकास समितिका अध्यक्ष एवं कार्यालय प्रमुख (युवा सूचना केन्द्र प्रमुख)हरु र नमूना युवा सूचना केन्द्रमा कार्यरत प्राविधिक सहायकहरुलाई सूचना केन्द्र सञ्चालन, सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । त्यस्तै ४१ जिल्लाका युवा सूचना केन्द्रहरु र २० जिल्लाका नमूना युवा सूचना केन्द्रहरुका लागि क्रमशः रु. ५० हजार र ७५ हजारका दरले रकम निकासा पठाईएको । छानिएका १५ नमूना युवा सूचना केन्द्रहरुको पूर्वाधार विकासका लागि प्रति केन्द्र रु. २ लाखका दरले रकम निकासा पठाउनुका साथै छानिएका १५ नमूना युवा सूचना केन्द्रहरु मध्ये १३ जिल्लाका नमूना सूचना केन्द्रहरुमा प्राविधिक सहायक स्तरको जनशक्ति छनौट गरी करारमा कामकाज लगाईएको र बाँकी २ जिल्लामा छनौट सम्बन्धी कार्य भई रहेको । त्यसैगरी छानिएका ५ वटा नमूना युवा सूचना केन्द्रहरु मार्फत Youth Profile तयारीका लागि भरिने सर्भे फर्म तथा मार्गदर्शन स्वीकृत गरी सम्बन्धित जिल्लाहरुमा कार्यान्वयनका लागि पठाईसकिएको साथै उक्त कार्यका लागि प्रति जिल्ला रु. १ लाखका दरले रकम निकासा पठाईएको ।
 - काठमाडौं उपत्यकाको एउटा युवा सूचना केन्द्रलाई नमूनाको रूपमा विकास गरी प्रदर्शन योग्य बनाउने प्रक्रिया अगाडि बढाइएको ।
 - २०७० असोज १३ गते देखि प्रत्येक आइतबार विहान ८.१५ बजेदेखि ८.३५ सम्म रेडियो नेपालबाट युवा सञ्चार रेडियो कार्यक्रम प्रसारण भैरहेको ।
 - विभिन्न तालिम प्रदायक संस्थाहरु मार्फत २०० जना युवाहरुलाई ३२ दिन अवधिको सुरक्षा गार्ड, मेसन, स्टिल फिक्सर, सटरिड कार्पेन्ट्रि सम्बन्धी तालिम र ९० जना युवाहरुलाई ३ महिना अवधिको मोटरसाइकल तालिम प्रदान गर्ने कार्य भैरहेको ।
 - त्यस्तै ४० जना प्राथमिकता/विशेष प्राथमिकता समूहका युवाहरुलाई १.५ महिना अवधिको बाँसको सामग्री बनाउने तालिम, ३ महिना अवधिको मिथिला आर्ट तालिम

- सञ्चालन भैरहेको । त्यसैगरी ९० जना सोही समूहका युवा महिलाहरुलाई ३ महिना अवधिको व्युटिपार्लर तालिम सञ्चालन गर्ने कार्य भैरहेको ।
- ९६ जना अपाङ्ग युवाहरुका लागि ४ थान अर्थोसिस, ३ थान प्रोस्थेसिस, ८९ थान Mobility Aids बैशाखी लगायतका सामग्रीहरु प्रदान गरिएको ।
 - विभिन्न क्षेत्रमा उल्लेखनीय सफलता हाँसिल गर्ने युवाहरु मध्येबाट उत्कृष्ट युवाहरुलाई सम्मान गर्ने कार्यक्रम अनुसार उक्त सम्मान कार्यका लागि निवेदन पेश गर्न सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्ने निर्णय गरिएको ।
 - युवा सम्पर्क विन्दुहरुको अन्तरक्रिया कार्यक्रम अन्तर्गत युवा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बद्ध निकायमा रिक्त युवा फोकल प्वाइन्ट नियुक्तिका अनुरोध गरिएको । साथै राष्ट्रिय युवा नीतिको कार्यान्वयन कार्ययोजनाको मस्यौदा उपर युवा सम्पर्क विन्दुहरुबाट निकायगत प्रस्तुतिकरण गर्ने कार्य गरिएको ।
 - स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रमको Ongoing Evaluation परामर्श सेवा खरिदको प्रक्रियाद्वारा सञ्चालन गर्ने कार्यका लागि परामर्शदाताको छनौट भै उक्त अध्ययन/मूल्याङ्कन गर्ने कार्य भैरहेको ।
 - युवा परिषद् गठन सम्बन्धी ऐनको मस्यौदा उपर सम्बद्ध सरोकारवालाहरुको राय लिने कार्य तीव्र बनाईएको ।
 - युवा प्रतिभा तथा उद्यमीहरुको खोजी र तिनको कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने प्रयोजनका लागि विभिन्न सरकारी, युवाको क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी निकाय तथा निजी क्षेत्रलाई युवा प्रतिभा र सफल युवा उद्यमीहरुको विवरण उपलब्ध गराइदिने सम्बन्धमा पत्राचार गरिएको ।
 - UNFPA को सहयोगमा संचालित युवा उत्तरदायी बजेट अर्थात युवा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम अन्तर्गत राष्ट्रिय युवा नीतिको कार्यान्वयन कार्ययोजनाको मस्यौदा उपर सम्बन्धित सरोकारवालाहरुबाट सुझाव संकलन गर्न डडेल्धुरा, नेपालगञ्ज, इलाम र हेटौँडामा गरी ४ स्थानमा २ दिने क्षेत्रीयस्तरको कार्यशाला सम्पन्न गरिएको । साथै युवा उत्तरदायी बजेट तर्जुमा दिग्दर्शनको मस्यौदा तयार भै उक्त मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिने कार्य भैरहेको ।
 - किशोर किशोरीहरुको विकास तथा सहभागिता सम्बन्धी मन्त्रालयद्वारा केन्द्रस्तरमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको जसमा ५० जनाको सहभागिता रहेको । त्यस्तै, पर्सा र दिपायलमा क्षेत्रीयस्तरको अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । यस प्रकारको कार्यहरुमा क्रमशः ३१ र ३६ जनाको सहभागिता

रहेको । नेपाल स्काउटद्वारा सोही कार्यक्रम अन्तर्गत धनुषा, सप्तरी र अछाम जिल्लामा स्काउट आधारभूत तालिम सञ्चालन गरिएको । जसबाट ११५ जना लाभान्वित भएको ।

- चालु आ.व. को यस अवधिमा यस अवधिमा विभिन्न ३५ जिल्लामा सञ्चालित युवा कार्यक्रमहरूको अनुगमन गरिएको ।

❖ खेलकूद सम्बन्धी सम्पादन भएका कार्यक्रमहरू:

- राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड तथा विद्यालय खेलकूद प्रतियोगिता सञ्चालन निर्देशिकामा परिमार्जन गरी परिमार्जित मस्यौदा सम्बद्ध सरोकारवालालाई पठाइएको । उक्त जिल्लास्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड प्रतियोगिता सञ्चालनार्थ यस अवधिमा ७० जिल्लालाई जम्मा रु. ३ करोड ५५ लाख ६० हजार रकम निकासा पठाइएको र यस अवधिमा जम्मा २० जिल्लाहरूमा यो प्रतियोगिता सम्पन्न भएको ।
- मा.वि. स्तरीय छात्र/छात्रा फुटबल प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने संस्था अखिल नेपाल फुटबल संघलाई संस्थागत विवरण सहित कार्यक्रम प्रस्ताव पेश गर्ने सम्बन्धमा पत्राचार गरिएको ।
- विद्यालय खेलकूद शिक्षक तालिमका लागि २४ जना प्रशिक्षक तथा शिक्षकहरूलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम सञ्चालन गरिएको ।
- पारा खेलकूद कार्यक्रम अन्तर्गत नेत्रहीन क्रिकेट (महिला/पुरुष), बहिरा क्रिकेट (महिला/पुरुष), अपाङ्ग फुटबल, बहिरा एथलेटिक्स, सुस्तमनस्थिति खेलकूद, बोसिया खेलकूद, टेबलटेनिस, बास्केटबल गरी ८ वटा खेलकूद प्रतियोगिताको लागि दोस्रो चौमासिक अवधिका लागि स्वीकृत बजेट रु. १७ लाख निकासा पठाइएको । साथै उक्त प्रतियोगिताहरू मध्ये दृष्टिविहीनका लागि टेबुलटेनिस प्रतियोगिता सञ्चालन गरिएको । जसमा १२ महिला र १२ पुरुष गरी २४ जना दृष्टिविहीनहरूको सहभागिता रहेको ।
- विद्यालय खेलकूद शिक्षक तालिम धनगढी, नेपालगञ्ज, विराटनगर र पोखरा गरी ४ स्थानमा सम्पन्न गरिएको । जसमा १३५ जना शिक्षकहरूको सहभागिता रहेको ।
- खेलकूदका राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मानका लागि प्रतिभा छनौटको कार्य शुरु गरिएको ।
- खेलकूद संहिता निर्माणका लागि मस्यौदा निर्देशन समिति र मस्यौदा तयारी समिति गठन भै कार्य प्रारम्भ गरिएको ।

- छानिएका खेलकूद प्रतियोगिताहरूको घटना अध्ययन/कार्यमूलक अनुसन्धान कार्यका लागि जिल्लास्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड प्रतियोगिता (दुई जिल्लामा सञ्चालित), पारा खेलकूद र स्पेशल खेलकूदलाई कार्यमूलक अनुसन्धान विषयको रूपमा छनौट गरी उक्त खेलकूद कार्यक्रमहरूको अनुसन्धान गर्ने कार्यको कार्य निर्देश शर्त, अनुसन्धान प्रतिवेदन ढाँचा स्वीकृत गरी मन्त्रालयका कर्मचारीहरूलाई सो अनुसन्धान कार्यमा खटाइएको ।
- नेपालको विभिन्न भू-भागमा प्रचलित एवं लोकप्रिय परम्परागत खेलकूदको संरक्षण, प्रोत्साहन एवं विकास गर्ने हेतुले परम्परागत, ग्रामीण, साहसिक, पर्वतीय आदि खेलहरूको सम्भाव्यता अध्ययन सम्बन्धी कार्य परामर्श सेवा खरिदको प्रक्रियाद्वारा गर्न सो कार्यका लागि कार्य निर्देश शर्तको मस्यौदा स्वीकृत भै उक्त अध्ययन कार्य गराउन परामर्शदाताबाट प्रस्ताव माग गर्ने सम्बन्धी प्रक्रिया अगाडि बढाइएको ।
- नेपाल स्काउट केन्द्रिय कार्यालय र जिल्लास्तरीय कार्यालयहरूलाई यस अवधिमा अनुदान स्वरूप रु. ५९ लाख अनुदान निकासा दिनुका साथै जिल्लास्तरीय स्काउट भवन निर्माण र काठमाडौं सुन्दरीजल स्थित स्काउट भवन मर्मतका लागि क्रमशः रु. दश-दश लाख निकासा दिइएको ।
- यस अवधिमा विभिन्न २३ जिल्लामा सञ्चालित खेलकूद तथा स्काउट कार्यक्रमहरूको अनुगमन गरिएको ।
- ७५ जिल्ला खेलकूद विकास समितिहरूलाई प्रति निर्वाचन क्षेत्रलाई १० हजारका दरले र ५ क्षेत्रीय खेलकूद विकास समितिलाई ५० हजारका दरले खेलकूद सामग्री खरिद गर्न रकम उपलब्ध गराइएको । विभिन्न खेल संस्थाहरूलाई खेल प्रशिक्षण तथा प्रतियोगिताका लागि खेल सामग्री उपलब्ध गराइएको ।
- पदक प्राप्त गर्न सम्भाव्य १२ खेलका १७० जना खेलाडीहरूलाई राष्ट्रिय टिममा समावेश गराई नियमित रूपमा प्रशिक्षण संचालन गरिएको । जसमा एथलेटिक्सका १५ जना, उसूका २६ जना, भारोत्तोलनका १४ जना, टेबलटेनिसका ९ जना, तेक्वान्दोका १९ जना, ट्रायथलनका ३ जना बक्सिङका १३ जना, कराँतेका २५ जना, क्रिकेटका १६ जना, कुस्तीका ९ जना, जूडोका १५ जना, व्याडमिन्टनका ६ जना खेलाडीहरूको सहभागिता रहेको ।
- प्रशिक्षक नभएका जिल्लामा प्रशिक्षणकालागि प्रशिक्षक परिचालन गर्ने लक्ष्य रहेकोमा विभिन्न जिल्लामा १२५ जना प्रशिक्षकहरू परिचालन गरिएको ।

- ४० जना विद्यालय खेल शिक्षकलाई २ महिने तालिम संचालन गरिएको र १६० जना खेलाडीलाई प्रत्येक शनिवार क्रिकेट कोर्ष सञ्चालन भैरहेको ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका खेलाडीलाई प्रशिक्षण तथा प्रतियोगिताका दौरान घाइते हुँदा विभिन्न खेलका ८ जना खेलाडीहरूलाई उपचार खर्च सहयोग गरिएको ।
- १६ वटा खेलका राष्ट्रिय संघहरूलाई स्वीकृत कार्यक्रम अनुसारको कार्यक्रम संचालन गर्न जम्मा रु. ४८ लाख २७ हजार रकम निकासा दिइएको । त्यस्तै २० वटा खेल संस्था, क्लब, विद्यालयलाई खेल प्रतियोगिता गर्न जम्मा रु. ५ लाख रकम निकासा दिइएको । त्यसैगरी आदिवासी, जनजाति तथा परम्परागत खेल आयोजना गर्ने संस्थाहरूलाई अनुदान सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत गोर्खामा आयोजना गरिएको लिगलिग दौड प्रतियोगिताका लागि रु. १ लाख सहयोग उपलब्ध गराइएको ।
- प्रत्येक क्षेत्रीय खेलकूद विकास समितिहरू मार्फत ३/३ वटा खेलकूद प्रतियोगिताहरू सञ्चालनार्थ ५ क्षेत्रीय खेलकूद विकास समितिलाई जम्मा रु. ५० लाख निकासा गरिएको ।
- प्रत्येक जिल्लामा जिल्ला खेलकूद विकास समितिहरू मार्फत ३/३ वटा खेलकूद प्रतियोगिताहरू सञ्चालनार्थ ७५ जिल्ला खेलकूद विकास समितिलाई जम्मा रु. १ करोड ९८ लाख १२ हजार निकासा गरिएको ।
- प्रथम ओलम्पियन ४ जनालाई मासिक ३ हजारका दरले भत्ता उपलब्ध गराइएको । ए.एफ.सी. यू. १४ फुटबल प्रतियोगिता सञ्चालनार्थ अखिल नेपाल फुटबल संघलाई रु. ६ लाख रकम निकासा गरिएको ।
- सार्क राष्ट्रका ८ वटै मुलुकको सहभागिता रहेको दक्षिण एशियाली फुटबल च्याम्पियनसीपको आयोजना गरिएको ।
- ३२ खेल समावेश गरिएको प्रथम राष्ट्रिय लुम्बिनी च्याम्पियनसीपको आयोजना गरिएको ।
- बंगलादेश, भारत र थाइल्याण्डमा आयोजित अन्तर्राष्ट्रिय खेलकूद प्रतियोगितामा नेपाली खेलाडीहरूलाई सहभागी गराइएको ।
- ICC T-20 World Cup Cricket का लागि छनौट हुन सफल नेपाली क्रिकेट टिमका खेलाडीहरूलाई जनही रु. १०-१० लाख रकमबाट पुरस्कृत गरिएको । साथै, सो टिमका प्रशिक्षक एवं पदाधिकारीलाई समेत नगद पुरस्कारबाट पुरस्कृत

गरिएको । अन्तर्राष्ट्रियस्तरका विभिन्न Non-Official Games मा पदक विजेता ३३ जना खेलाडीहरूलाई ४४ लाख ३० हजार पुरस्कार प्रदान गरिएको ।

- SAG मा कीर्तिमानधारी बैकुण्ठ मानन्धर र SAG मै स्वर्ण पदकहरूका साथै एशियन खेलमा काँस्य पदक जित् सफल दिपक विष्टलाई आवास सुविधा बापत जनही रु. २५-२५ लाख नगद पुरस्कार प्रदान गरिएको ।
- दशरथ रंगशालाको जनरल प्यारापिटमा १२००० मेच राख्ने कार्यको सम्झौताका लागि आशयपत्र जारी गरिएको । साथै सो प्यारापिटमा छाना राख्ने कार्यको बोलपत्र आव्हान गरिनुका साथै रंगशालाको ट्रयाकमा सेन्थेटिक ट्रयाक राख्ने कार्यको सम्झौता भई मोविलाइजेशन दिई निर्माण कार्य शुरु गरिएको ।
- धरान रंगशालामा भि.आई. पी. र साधारण गरी एक/एक वटा प्यारापिट ब्लक निर्माण कार्यको आशयपत्र जारी गरी सम्झौताको लागि बोलाइएको ।
- इटहरी रंगशालामा ट्रयाक एण्ड फिल्ड निर्माण कार्यको टेण्डर मूल्याङ्कन भैरहेको ।
- विराटनगर शहिद मैदानको उत्तर तर्फ नयाँ प्यारापिट निर्माण गर्न ठेक्का संझौता भई निर्माण कार्य शुरु भैरहेको ।
- धनगढी रंगशालामा जनरल प्यारापिट ब्लक १ निर्माण कार्यको सम्झौता गरी मोविलाइजेशन दिईएको ।
- सातदोवाटोमा तेक्वान्दो र कराँते एकेडेमी निर्माण कार्यको प्रिक्वालिफिकेशन मुल्याङ्कन सम्पन्न गरी टेण्डर भएको ।
- गौरीटार पुरुष खेलाडी आवास निर्माण कार्यको आशयपत्र जारी गरिएको ।
- लैनचौरमा टेबुलटेनिस हलमा बकेट सिट राख्ने कार्यको संझौता भई कायदेशि दिइएको ।
- पोखरामा बहुउद्देश्यीय कभर्डहल निर्माण कार्यको प्रिक्वालिफिकेशन मुल्याङ्कन सम्पन्न गरी टेण्डर भएको । साथै आर्चरीको ट्रस सेड हल निर्माण कार्य शुरु भएको ।
- १८ जिल्लामा ट्रससेड सेमि कभर्डहल निर्माण गर्ने कार्य अन्तर्गत रौतहटमा बाहेक अन्य १४ स्थानमा सेमि कभर्डहल निर्माणका लागि आशयपत्र जारी गरी सम्झौता गर्ने कार्य भई निर्माण कार्य शुरु भई रहेको, अर्घाखाँचीमा सेमि कभर्डहल निर्माण कार्यको मोविलाइजेशन दिई कार्य शुरु गरिएको । रसुवा सेमि कभर्डहल निर्माण कार्यको संझौता गरिएको ।

- भोजपुर, दावामा सेमि कभर्डहल र खेलमैदान निर्माण तथा गोरखा आरुचनौटे गाविसको मंगलटारमा प्यारापिट, फुटबल ग्राउण्ड र कभर्डहल निर्माण गर्ने कार्य अन्तर्गत भोजपुर दावाको ठेक्का सम्झौता भई मोविलाइजेशन दिने कार्य भैरहेको र गोरखा आरुचनौटे गाविसको जगको काम शुरु भैरहेको ।
- काठमाडौंको मूलपानीमा क्रिकेट मैदानको वाउण्डरी वालको सम्झौता भई कार्यदिश दिईएको र तल्लो ग्राउण्डमा माटो फिलिङ्गको मूल्याङ्कन कार्य भैरहेको ।
- जिरी र लुकलामा हाई अल्टिच्यूड ट्रेनिङ्ग सेन्टर स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययन कार्यका लागि स्थलगत निरीक्षण गरी सो सम्बन्धी अध्ययन भैरहेको ।
- भैरहवा क्रिकेट मैदानमा माटो फिलिङ्ग गर्ने कार्य प्रक्रियामा रहेको ।
- बैजनाथपुर मोरङ स्थित खेलकूदको सम्पूर्ण जग्गा तारवार गर्ने कार्यको प्रथम रनिङ्ग विल दिइएको ।
- नेपालगञ्ज पौडी पोखरीमा पर्खाल, टिकट घर र ट्यांकी निर्माण कार्यको १० प्रतिशत कार्य गरिएको ।

१०. आ.व. २०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु तर्फ

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतिशत
१	३४३०११३	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	२२३९८	१८३४२	८१.८९
२	३४३०१२३	राष्ट्रिय खेलकूद परिषद्	५४२०६७	५३९७३५	९९.५७
३	३४३१०१३	राष्ट्रिय युवा परिचलन कार्यक्रम	६७२८४	५९४०८	८८.२९
४	३४३१०२३	खेलकूद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप	३९०३१	३७७४३	९६.७०
जम्मा			६७०७८०	६५५२२८	९७.६८

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतिशत
१	३४३०११४	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	४८५	४६५	९५.७९
२	३४३१०२४	खेलकूद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप	२९६	२९६	९९.९९
जम्मा			७८१	७६०	९७.३५

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४३०११३	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	२३०१३	१८४२३	८०.०५
२	३४३०१२३	राष्ट्रिय खेलकूद परिषद्	१०३५७११	८७२६१२	८४.२५
३	३४३१०१३	राष्ट्रिय युवा परिचलन कार्यक्रम	१२४०००	६६५८०	५३.६९
४	३४३१०२३	खेलकूद विकास कार्यक्रम	१२२६३६	९५२७३	७७.६९
		जम्मा	१३०५३६०	१०५२८८७	८०.६६

पूँजीगत तर्फ

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४३०११४	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	५५००	५०७	९.२२
		जम्मा	५५००	५०७	९.२२

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	४५	राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आयोजना प्रमुखसंग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने । प्राप्त उपलब्धिलाई कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनसंग आवद्ध गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	यस मन्त्रालय अन्तर्गत राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरू नभएको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरू गर्ने ।	कार्य सम्पादन सूचकाङ्कको विवरण तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
३	२६७	विद्यालय खेलकूद कार्यक्रम अन्तर्गत राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड, नेत्रहीन एवम् बहिरा क्रिकेट र टेबलटेनिस तथा पारा ओलम्पिक खेलकूदहरू सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	- नेत्रहीन क्रिकेट र बहिरा क्रिकेट प्रतियोगिता सम्पन्न भएको । - टेबलटेनिस प्रतियोगिता सम्पन्न हुने प्रकृत्यामा रहेको । - विद्यालयस्तरमा पाँच वटा खेलहरू समावेश भएको जिल्लास्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शील्ड प्रतियोगिता ७० जिल्लामा , क्षेत्रस्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शील्ड प्रतियोगिता ५ विकास क्षेत्रमा र ५ विकास क्षेत्र सम्मिलित केन्द्रस्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शील्ड प्रतियोगिता

			काठमाडौँमा सम्पन्न भएको ।
४	२६६	स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । युवा क्षमता विकास, युवा जनशक्ति परिचालन र युवा सूचना केन्द्र सञ्चालनका लागि बजेट छुट्याइएको छ ।	• खेलकूद संहिता निर्माणका लागि मस्यौदा निर्देशन समिति र मस्यौदा तयारी समिति गठन भै कार्य प्रारम्भ गरिएको । साथै राष्ट्रिय खेलकूद परिषद्बाट राष्ट्रिय खेल संघ कार्य सहजिकरण कार्यविधि, २०७० बमोजिम कार्य अगाडी बढाइएको । • युवा सूचना केन्द्र सञ्चालन अनुदान:- युवा सूचना केन्द्रहरूले गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू तथा शिर्षकगत रकम बाँडफाँड सहितको कार्यान्वयन पुस्तिका स्वीकृत भई ४१ जिल्लामा रु. ५०,०००/- का दरले राष्ट्रिय खेलकूद परिषद् मार्फत रकम समेत पठाईएको । • नमूना युवा सूचना केन्द्र सञ्चालन अनुदान:- युवा सूचना केन्द्रहरूले गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू तथा शिर्षकगत रकम बाँडफाँड सहितको कार्यान्वयन पुस्तिका स्वीकृत भई २० जिल्लामा रु. ७५,०००/- का दरले राष्ट्रिय खेलकूद परिषद् मार्फत रकम समेत पठाईएको । • नमूना युवा सूचना केन्द्रका लागि पूर्वाधार विकास:- पूर्वाधार विकासका लागि गर्नुपर्ने क्रियाकलाप तथा सामग्रीहरूको विवरणसहितको कार्यान्वयन पुस्तिका स्वीकृत भई छानिएका १५ जिल्लाहरूमा मा रु. २,००,०००/- का दरले राष्ट्रिय खेलकूद परिषद् मार्फत रकम पठाईएको ।

		• नमूना युवा सूचना केन्द्रमा परिवर्तन हुने १५ जिल्लाका सूचना केन्द्रहरूमा जनशक्ति व्यवस्थापन:- छानिएका १५ वटा जिल्लाहरूमा प्राविधिक सहायक स्तरको जनशक्ति छनौट गरी करारमा कामकाज लगाईएको । • हाल सञ्चालित ५ वटा नमूना युवा सूचना केन्द्रहरूमा युथ प्रोफाइल तयारी:- युथ प्रोफाइलका लागि भरिने सर्भे फर्म तथा मार्गदर्शन स्वीकृत गरी सम्बन्धित जिल्लाहरूमा कार्यान्वयनका लागि पठाईसकिएको साथै प्रति जिल्ला रु. १ लाखका दरले रकम निकासी दिन राष्ट्रिय खेलकूद परिषद् पठाईएको । मोरङ, मकवानपुर र कास्की जिल्लाहरूमा सर्भे फर्म भरेर संकलन भैसकेको, सुर्खेत जिल्लामा सर्भे फर्म भर्ने कार्य भैरहेको तथा डडेलधुरा जिल्लामा फर्म छपाईको कार्य भएको । • युवा सूचना/नमूना युवा सूचना केन्द्रका कर्मचारीहरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम:- कार्तिक ७ र ८ गते सबै क्षेत्र तथा जिल्लाका खेलकूद विकास समितिका अध्यक्ष र कार्यालय प्रमुख (युवा सूचना केन्द्रका प्रमुख) हरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको । • काठमाडौँ उपत्यकाको एउटा युवा सूचना केन्द्रलाई नमूनाको रूपमा विकास गरी प्रदर्शन योग्य बनाउने:- रकमको शिर्षकगत

		बाँडफाँड सहितको कार्ययोजना तयार गरी युवा सूचना केन्द्र काठमाडौँमा पठाईएको साथै राष्ट्रिय खेलकूद परिषद् मार्फत रकम निकासका लागि पठाईएको, मन्त्रालयका ३ वटा कोठामा तत्काललाई केन्द्र स्थापनाको लागि मर्मत सम्भारको कार्य भैरहेको । • युवा बुलेटिन प्रकाशन तथा छपाई :- रकमको शीर्षकगत बाँडफाँड स्वीकृत भई लेख रचनाहरु संकलनको कार्य भैरहेको । • प्राथमिकता र विशेष प्राथमिकता, छोटो अवधिको तालिम र एकीकृत तालिम कार्यक्रमका लागि घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिको प्रधान कार्यालय मार्फत देहायका तालिम सञ्चालनका लागि सम्झौता भई १५ दिने सूचना प्रकाशन गरिएको । • काठमाडौँ र ललितपुर जिल्लामा २४ जना अपांग युवाहरुलाई फुल गुडिया बनाउने तालिम र काठमाडौँ जिल्लामा २४ जनाको १ समूहलाई उद्यमशिलता विकास तालिम । • धादिङ र सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा २४ जना युवाहरुका लागि १५ दिने जलविहार गाईड तालिम । • पाँचथर, दैलेख र डोटीमा प्रति जिल्ला १२ गरी ३६ जना युवाहरुलाई १५ दिने क्रिष्टल गहना बनाउने तालिम । • मकवानपुर र बागलुङ्ग जिल्लामा २४ जना युवाहरुलाई १५ दिने

			लप्सी क्याण्डी बनाउने तालिम । • बारा र सर्लाही जिल्लामा २४ जना युवाहरुलाई १ महिने बाँसको मुढा तथा बाँसको सामग्री बनाउने तालिम । • गुल्मी जिल्लामा २४ जना युवाहरुलाई १ महिने फाइबर झोला बनाउने तालिम । • ताप्लेजुङ, सोलुखुम्बु र डडेलधुरा प्रति जिल्ला १२ जनाका दरले ३६ जना युवाहरुलाई १५ दिने बेकरी तालिम । • ६३ जिल्लामा ६४८ साझेदार संस्थाहरु छनौट भई सम्झौता गरी कार्यक्रम सञ्चालन भई रहेको ।
५	२६५	खेलकूद पूर्वाधार निर्माणलाई निरन्तरता दिन रु. २१ करोड छुट्याईएको छ । काठमाडौंको मूलपानी र भैरहवामा निर्माणाधीन क्रिकेट मैदानका लागि रु. ५ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ । जिरी र लुक्लामा हाई अल्टिच्यूड ट्रेनिङ सेन्टर स्थापना गर्ने ।	• हाई अल्टिच्यूड ट्रेनिङ सेन्टर स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययनको कार्यको स्थलगत निरीक्षण गरी अध्ययन भई रहेको । • रौतहटमा बाहेक अन्य १४ स्थानमा सेमि कभर्डहल निर्माणका लागि जग खनीपिलर उठाउने कार्य भई रहेको, अर्घाखाँचीमा सेमि कभर्डहल निर्माण कार्यको निमित्त मोबिलाइजेशन पेशकी प्रदान गरिएको । • रसुवा सेमिकभर्ड हल निर्माण कार्यको संझौता भई सकेको, लम्जुङमा जग्गा विवादले निर्माण कार्य हुन नसकेको । • बैजनाथपुर मोरङ स्थित खेलकूदको सम्पूर्ण जग्गा तारवार गर्ने कार्य ८०% सम्पन्न ।

			• विराटनगर शहिद मैदानको उत्तर तर्फ नयाँ प्यारापिट निर्माण गर्न ठेक्का संझौता भई निर्माण कार्य शुरु भई रहेको । • भोजपुर दाँवाको ठेक्का सम्झौता भई लेआउट गर्ने कार्य सम्पन्न । • गोरखा आरुचनौटे गाविसको सेमिकभर्डहलको पिलर उठाउने कार्य भई रहेको । • गौरिटार पुरुष खेलाडी आवास निर्माण कार्य शुरु गरीएको । • नेपालगञ्ज पौडि पोखरीमा पर्खाल, टिकट घर र ट्यांकी निर्माण कार्यको ६०% कार्य सम्पन्न भई सकेको । • धनगढी रंगशालामा जनरल प्यारापिट ब्लक १ निर्माण का लागि जग खन्ने तथा टाइवीम राख्ने कार्य भई रहेको । • काठमाडौंको मूलपानीमा क्रिकेट मैदानको बाउण्डरी वालको तारवारको कार्य भई रहेको । तल्लो ग्राउण्डमा माटो फिलिङ्गको कार्य भई रहेको ।
६	२६४	तेह्रौँ दक्षिण एशियाली खेलकूदको लागि पूर्वाधार विकास गर्न रु. ३० करोड बजेट व्यवस्था गरिएको छ । यसबाट अन्तर्राष्ट्रियस्तरको रङ्गशाला, बहुउद्देश्यीय कवर्डहलहरु र खेल एकेडेमिको निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।	• इटहरी रंगशाला ट्रयाक एण्ड फिल्ड निर्माण कार्यको लागि माटो भर्ने कार्य भई रहेको । • धरान रंगशालामा भि.आई. पी. र साधारण गरी एक/एक वटा प्यारापिट ब्लक निर्माण कार्यको जग राख्ने कार्य भैरहेको । • पोखरामा बहुउद्देश्यीय कभर्डहल निर्माण जग खन्ने र पिलर उठाउने कार्य भई रहेको ।

		- आर्चरीको ट्रस सेड हल निर्माण का लागि पिन्थ सम्म पिलर ढलान भई सकेको र ट्रसको पोष्ट बनाउने कार्य भई रहेको । - लैनचौरमा टेबुलटेनिस हलमा बकेट सिट राख्ने कार्यको बकेट बनाउने कार्य भई रहेको । - सातदोवाटोमा तेक्वान्दो र कराँते एकेडेमी निर्माण कार्यको ठेक्का सम्झौताका लागि आशय पत्र जारी गरिएको । - दशरथ रंगशालाको जनरल प्यारापिटमा १२००० मेच राख्ने कार्यका लागि मेच जडान गर्ने कार्य भई रहेको । साथै छाना राख्ने कार्यको जडान पिलर स्ट्रेन्थ बनाउने कार्य भई रहेको । - सेन्थेटिक ट्रयाक राख्ने कार्यको सम्झौता भई मोविलाइजेशन लिई निर्माण कार्यको लागि सामान झिकाउन एल. सी खोलिएको ।

रक्षा मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

नेपालमा संस्थागत रूपमा रक्षा प्रशासनको शुरुवात २००७ सालको क्रान्ति पश्चात भएको हो । २००७ सालको क्रान्ति पश्चात छुट्टै मन्त्रालयको आवश्यकता महशुस भएर रक्षा मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । स्थापनाकालमा रक्षा मन्त्रालय दुईवटा शाखाहरू (१) साधारण र (२) बजेट शाखामा मात्र विभाजित थियो ।

दोस्रो जनआन्दोलन अधिसम्म थोरै कर्मचारीबाट यो मन्त्रालयको कार्य सञ्चालन भएको थियो । मन्त्रालयले गर्नुपर्ने सेना सम्बन्धी काममा यस मन्त्रालयको भूमिका भिन्न प्रकृतिको थियो । जनआन्दोलन -२ पश्चात सो भूमिकामा परिवर्तन भई मन्त्रालयको कार्य जिम्मेवारी, कार्यचाप एवं कार्यको गहनता बढेकोले गर्दा मन्त्रालयको कार्यशैली संरचना र जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गरिनु पर्ने आवश्यकता महशुस भई सो अनुरूप अगाडि बढी रहेको छ ।

२. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- रक्षा मन्त्रालय एवं सेनाको संरचना, क्षमता तथा व्यवसायिक कुशलतामा अभिवृद्धि गर्ने ।
- सुरक्षा संवेदनशीलता, यसका मुल्य र मान्यतालाई जगेर्ना गर्न आवश्यक व्यवस्थापकीय कार्यहरू प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गर्ने ।
- नेपाली सेनाको भूमिकालाई अझ बढी सक्षम र सबल बनाउन रक्षा मन्त्रालयले गर्ने समन्वय, नियन्त्रण तथा सुपरिवेक्षणको भूमिकालाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउने ।
- सेनाको व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय सुरक्षाका दृष्टिले अति गोप्य राख्नुपर्ने बाहेकका सबै काम कारवाहीलाई पारदर्शी बनाउने ।

३. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९, बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

- राष्ट्रिय सुरक्षा सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- नेपाली सेनाको गठन र परिचालन, व्यवस्थापन, नियन्त्रण, लोकतान्त्रीकरण र पुनः संरचना ।

- सैनिक अधिकृत तथा जवानहरूको अनुशासन र सेवा शर्त ।
- सैनिक तालिम ।
- सेनाको सुविधा ।
- सैनिक हातहतियार तथा सामग्रीको खरिद र उत्पादन ।
- सैनिक कारवाही र सेनाको गतिविधि ।
- सैनिक निर्माण शाखा ।
- सैनिक प्रतिष्ठान (इन्स्टलेशन) र संचार तथा यातायात ।
- सैनिक भण्डार ।
- सैनिक व्यापार तथा कार्यालयहरूको व्यवस्था ।
- विकास कार्य र विपद् उद्धार कार्यमा सहयोग ।
- राष्ट्रिय सेवा दलको संगठन, तालिम र प्रशासन ।
- सैनिक कल्याण ।
- राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु आरक्ष र महत्वपूर्ण राष्ट्रिय सम्पदा तथा स्मारकको सुरक्षा ।
- नेपाली सैनिक विमान सेवा ।
- सैनिक कल्याणकारी योजना ।
- राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद र सुरक्षा क्षेत्र सुधार ।
- सिलखाना सम्बन्धी ।

४. संगठन संरचना:

रक्षा मन्त्रालयमा प्रशासन तथा आर्थिक प्रशासन महाशाखा र योजना तथा ऐन नियम परामर्श महाशाखा गरी २ वटा महाशाखाहरू रही यो संरचनामा कूल ३८ दरबन्दी रहेकोमा वि.सं. २०६८ यस मन्त्रालयको पुनःसंरचना भई ४ वटा महाशाखाहरू रहेको संगठन संरचना कार्यान्वयनमा आई कूल दरबन्दी संख्या ९८ कायम भएको छ ।

५. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

सडक निर्माण सम्बन्धी प्रगति:

❖ नेपाली सेना मार्फत:

- जाजरकोट-डोल्पा (दुनै) सडक (११६ कि.मि.): आ.व.०७०/७१ मा रु.९ करोड बिनियोजन भई १० कि.मि.सडक ट्रयाक खोल्ने लक्ष्य रहेकोमा हालसम्म ७.५

कि.मि.सम्पन्न भएको र कालीगण्डकी- करिडोर (हर्मीचौर-रुद्रवेनी) सडकतर्फ रु.६ करोड विनियोजन भई ७.५ कि.मि. सडक ट्रयाक खोल्ने लक्ष्य रहेकोमा हालसम्म ६ कि.मि. निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।

❖ मिशनमा गरेको योगदान सम्बन्धी प्रगति:

- विश्वका विभिन्न द्वन्द्वग्रस्त स्थानहरूमा अन्तराष्ट्रिय शान्ति स्थापनार्थ आ.व.०७०/७१ को चैत्र मसान्त सम्ममा खटिएको फौजको विवरण निम्न अनुसार रहेको । सन् १९५८ देखि मार्च २०१४ सम्म नेपाली सेनाबाट १०१७५३ जनाले संयुक्त राष्ट्रसंघ अन्तर्गतको कार्यमा विभिन्न क्षेत्र र ओहदामा रही कार्य गरिसकेको ।

सि.नं.	मिशनको नाम	कन्टिन्जेन्ट	सैनिक पर्यवेक्षक	स्टाफ अधिकृत	जम्मा
१	United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL)	८५०		१९	८६९
२	United Nations Assistance Mission in Iraq (UNAMI) UNAMI Guard Unit-II, Kirkuk	७७			७७
३	United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO) Mechanized Battalion Engineering Battalion	८५० १७५	१९	४	१०४८
४	United Nations Mission in Liberia (UNMIL)	१५	२	३	२०
५	United Nations Stabilization Mission in Haiti (MINUSTAH) Light Infantry Battalion	२१		१३	३४
६	United Nations Mission in the South Sudan (UNMISS) Mechanized Battalion	११७७	५	१२	११९४
७	United Nations Hybrid Operations in Dafur (UNAMID) Force Reserve Company Sector Reserve Company	१७४ १७४	२०	१८	३८६
८	United Nations Mission in Cote d' Ivoire (UNOCI)		३	१	४

९	United Nations Interim Force for Abyei (UNISFA)		३	२	५
१०	United Nations Turce Supervision Organizations (UNTSO)		३		३
११	UNHQ, NY			३	३
१२	Florida TAMPA			१	१
१३	United Nations Mission in Western Sahara (MINURSO)		४		४
१४	UNDOF	६७		५	७२
१५	MINUSMA	१४०		२	१४२
जम्मा		३७२०	५९	८३	३८६२

❖ वन सुरक्षा सम्बन्धी प्रगति:

- नेपालमा ३६५ दिनको अवधिभर दुर्लभ वन्यजन्तुहरू एक सिङ्गे गैडालाई चोरी शिकारीबाट बचाई "शुन्य चोरी शिकार वर्ष २०७०" (Zero Poaching Year 2070) सफल बनाउन अतुलनीय योगदान पुऱ्याए बापत राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागले राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको कार्यालय, सातदोबाटोमा मिति २०७०।११।१९ गते आयोजित समारोहमा माननीय वन तथा भू-संरक्षण मन्त्री महेश आचार्यबाट श्री नन्दाबक्स गण, श्री नरदलसिंह गण, श्री गरुडदल गण तथा श्री रणदल गुल्मलाई प्रशंसा पत्रद्वारा सम्मान प्रदान भएको । मिति २०७०।११।२१ गते चितवनको बाघमारा स्थित ग्रिनपार्क होटलमा आयोजित कार्यक्रममा प्रकृति संरक्षण कोष WWF International का अध्यक्षबाट श्री नन्दाबक्स गण, श्री नरसिंहदल गण तथा श्री रणदल गुल्मलाई प्रमाण पत्र तथा "Leaders for a living Planer" को उपाधिद्वारा सम्मान प्रदान गरेको । साथै, निकुञ्ज/आरक्ष क्षेत्रभित्र हुने चोरी शिकारी नियन्त्रण तथा रोकथाम कार्यको लागि चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा नन्दाबक्स गण, अजय दल गुल्म, दुर्गादल गुल्म र रणदल गुल्मबाट १२० जना फौजहरू सम्मिलित गराई "अपरेसन हण्ट-४" संचालन भएको ।

❖ सेना समायोजन सम्बन्धी प्रगति:

- समायोजित लडाकुहरूमध्ये अधिकृतहरूलाई समावेश गरी संचालन गरिएको अधिकृत समायोजन आधार तालिम र पदिक तथा अन्य दर्जाहरूलाई समावेश गरी संचालन गरिएको समायोजन सैन्य आधार तालिम यसै आ.व.मा पूरा भएको र अधिकृत, पदिक तथा अन्य दर्जाहरूले गर्नुपर्ने ब्रिजिङ्ग तालिम हाल संचालन भइरहेको ।

❖ सैनिक तालिममा भएको प्रगति:

- नेपाली सेनाका विभिन्न शिक्षण संस्थाहरुलाई बढी आत्मनिर्भर बनाई वार्षिक तालिम निर्देशन अनुरूप सबै तहका सैनिक व्यक्तिहरुको वृत्ति विकास तथा पेशागत ज्ञान अभिवृद्धिको लागि आ.व.०७०।७१ को चैत्र मसान्तसम्म १०२१ तालिम (स्वदेशमा ७५९ र विदेशमा २६२) हरू संचालन गरिएकोमा ३०२३६ (स्वदेश तर्फ २९७६७ र विदेश तर्फ ४६९) शिक्षार्थीहरु सहभागी भएको ।

६. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजन बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण

चालु खर्च				रु. हजारमा	
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३४५०११३	रक्षा मन्त्रालय	२७१०५	२३५५०	८६.८८
२	३४५०१२३	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	२४२१८	२३३३२	९६.३४
३	३४५०१३३	जंगी अड्डा	१७८७२५७०	१७७९९७०३	९९.५९
४	३४५०१४३	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	५०६६०९	५०३९८९	९९.४८
५	३४५०१५३	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेन्ट सेन्टर समेत)	३९०७६७	३९०७६४	१००.००
६	३४५०१६३	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	३६२४०	३४७४२	९५.८७
७	३४५०१८३	राष्ट्रिय सेवा दल	२०६०८	१९८१०	९६.१३
८	३४५०१९३	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा	६२३१	६२११	९९.६८
जम्मा			१८८८४३४८	१८८०२१०१	९९.५६

पूँजीगत खर्च				रु. हजारमा	
१	३४५०११४	रक्षा मन्त्रालय	८५३८	७४७५	८७.५५
२	३४५०१२४	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	१३००	१२९९	९९.९५
३	३४५०१३४	जंगी अड्डा	१६८७५६५	१६६८२९५	९८.८६
४	३४५०१४४	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	५०३४५०	५०३४५०	१००.००
५	३४५०१५४	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेन्ट सेन्टर समेत)	१२४९९५	१२२६९५	९८.१६
६	३४५०१६४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	१४००	१४००	१००.००

७	३४५०१८४	राष्ट्रिय सेवा दल	५०	५०	१००.००
८	३४५०१९४	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा	२२००	२२००	१००.००
जम्मा			२३२९४९८	२३०६८६५	९९.०३

७. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४५०११३	रक्षा मन्त्रालय	३६५३२	२२६७०	६२.०५
२	३४५०१२३	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	२८६८६	२३२९६	८१.२१
३	३४५०१३३	जंगी अड्डा	२५०६३२६४	२०८६०९९२	८३.२३
४	३४५०१४३	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	४८९३२०	३९९२७२	८१.६०
५	३४५०१५३	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेन्ट सेन्टर समेत)	४५६६२९	३८९२४०	८५.२४
६	३४५०१६३	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	४०२९९	३४९४६	८६.७२
७	३४५०१८३	राष्ट्रिय सेवा दल	२२०८१	१६८३०	७६.२२
८	३४५०१९३	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा	७९८०	७११७	८९.१९
जम्मा			२६१४४७९१	२१७५४३६२	८३.२१

पूँजीगत तर्फ

रु.हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४५०११४	रक्षा मन्त्रालय	४६३१	२५५२	५५.११
२	३४५०१२४	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	८००	८००	१००.००
३	३४५०१३४	जंगी अड्डा	४७५६४४८	३९१४७४१	८२.३०
४	३४५०१४४	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	२७९२५९	५४८	०.२०
५	३४५०१५४	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेन्ट सेन्टर समेत)	३३१५०	५५७९	१६.८३
६	३४५०१६४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	२४००	१९६६	८१.९२

७	३४५०१८४	राष्ट्रिय सेवा दल	११००	१०५०	९५.४५
८	३४५०१९४	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा	१७००	१५८४	९३.१९
		जम्मा	५०७९४८८	३९२८८२०	७७.३५

८. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	हालसम्मको प्रगती विवरण
१	३४३	मन्त्रालयका कार्यहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	मन्त्रालयका कर्मचारीहरूका विचमा कार्यसम्पादन करार गर्न आवश्यक सूचकांक विकास गरिएको ।
२	३३१	नेपाली सेनाको संस्थागत क्षमता वृद्धि तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माणका लागि पर्याप्त बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	- वार्षिक कार्यक्रममा स्वीकृति भए अनुरूप भौतिक पूर्वाधार निर्माण कार्य जारी रहेको । - विगत वर्षहरू सरह आवश्यकता अनुरूप विभिन्न तालिमहरू विभिन्न स्थानहरूमा संचालन भइरहेको र आवश्यक विदेश तालिममा समेत स्वीकृति अनुरूप शिक्षार्थी सरिक गराउदै आएको । - वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत गरी अनुरूप थप कारवाही अगाडी बढी रहेको । - स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुरूप लागत अनुमान तयार गरी बोलपत्र आव्हान गरिएको । साथै सो कार्य हेतु नपुग रकम थप निकासा प्राप्तिको कार्य भईरहेको । - स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम भए अनुरूप टेण्डर खोली सम्बन्धित कम्पनीसँग सम्झौता भएको र सामग्रीहरू प्राप्त गर्न र इन्स्टलेशन गर्ने कार्य भईरहेको । - वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भए अनुरूप भी.भी.आई.पी. सुरक्षाको

			लागि आवश्यक गाडीहरूको टेण्डर स्वीकृति भई सम्बन्धित कम्पनीसँग सम्झौता भई सामागी आपूर्ति हुने क्रममा रहेको र घोडा खरिदको बोलपत्रको कारवाही अन्तिम चरणमा पुगेको । • वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भए अनुरूप डिफेन्स स्टोर, संचार उपकरण तथा स्पेशल उपकरणका सामानहरूको टेण्डर स्वीकृत भई सम्बन्धित सँग सम्झौता भएको तथा डिजिटल सेण्डर र जेनेरेटर प्राप्त भइसकेको । • वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भई थप कारवाही अगाडि बढेको । • वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भए अनुरूप जग्गा खरिद गर्न सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयको नाममा पेशकी रकम निकासी दिई जग्गा प्राप्तिको कार्य भइरहेको । • वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भए अनुरूप केन्द्रीयस्तर बाट हुने निर्माण कार्यको बोलपत्र मूल्यांकन भई सम्झौता गरी कार्यदिश दिने काम भई आवश्यकता अनुसार सामान आपूर्ति गरी निर्माण कार्य निरन्तर भई रहेको ।

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

वन सम्पदा तथा वन्यजन्तुहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र सदुपयोगबाट सर्वसाधारण नेपाली जनतालाई वन पैदावारहरू सर्वसुलभ रूपमा उपलब्ध गराउने, वन पैदावारमा आधारित उद्योगधन्दाको प्रबर्द्धन गर्दै त्यसमा विपन्न वर्गका जनताको पहुँच सुनिश्चित गर्ने एवं वन तथा भू-संरक्षणबाट वातावरणमा सुधार गर्दै सामुदायिक पर्यापर्यटन व्यवसाय प्रबर्द्धनमा समेत टेवा पुऱ्याउँदै आएको छ। त्यस्तै वन, जलाधार क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र, वातावरण र जैविक विविधताको उचित व्यवस्थापन एवं विकास मार्फत महिला, विपन्न, दलित, मधेशी, आदिवासी जनजाती, पिछडिएको क्षेत्र, अल्पसंख्यक लगायत सम्पूर्ण नेपाली जनताको जीविकोपार्जन र समग्र राष्ट्रको दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउँदै आएको छ। वन क्षेत्रले यसको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा समुचित सदुपयोगबाट आर्थिक तथा सामाजिक विकास गरी स्थानीय तथा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याई आएको छ।

२. दृष्टिकोण: "समृद्धिका लागि वन (Forestry for Prosperity)"

३. ध्येय:

वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जलाधार, संरक्षित क्षेत्र र जैविक विविधताको समुचित संरक्षण, दीगो व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्दै वनको व्यवसायीकरणका माध्यमले रोजगारी सृजना, आयवृद्धि, जीविकोपार्जनमा सुधार एवं वन क्षेत्रमा सुशासन कायम गरी मूलुकको दीगो विकास र वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्ने ।

४. रणनीति:

❖ समष्टिगत लक्ष्य:

- कुल भू-भागको न्यूनतम ४० प्रतिशत वन क्षेत्र कायम गर्ने ।
- वन क्षेत्रको स्रोत संरक्षण, दीगो व्यवस्थापन एवम् अत्युत्तम रूपमा सदुपयोग गर्ने ।
- वनक्षेत्रको दीगो व्यवस्थापन बाट प्राप्त हुने वनजन्य उत्पादन तथा पारिस्थितिकीय सेवाको सदुपयोग र व्यवसायीकरणबाट वन पैदावारको सुलभ आपूर्ति, थप रोजगारी सिर्जना र जीविकोपार्जनमा सुधार गर्ने ।

- वनक्षेत्रको समुचित संरक्षण र विकासको लागि प्रवर्द्धनात्मक एवम् सहयोगी वातावरणको सिर्जना गर्ने ।
- वनक्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने ।

❖ **कार्यनीतिक लक्ष्यहरु:**

- कुल भू-भागको कम्तीमा ४० प्रतिशत वन क्षेत्र कायम गर्न आवश्यक सुरक्षात्मक, संरक्षणात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्य गरिनेछ ।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त पूर्वाधार विकास निर्माण कार्यको कारणबाट क्षति हुने वनक्षेत्रको परिमाणात्मक अनुपातमा थप वृक्षारोपण गरिनेछ ।
- वन अतिक्रमण, अवैध कटानी, चोरी शिकार तथा वन डढेलोलाई नियन्त्रण गर्न सहभागितामूलक र समन्वयात्मक संयन्त्र निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- वनक्षेत्र लगायत सार्वजनिक, सामुदायिक एवम् निजी क्षेत्रहरुमा बृहत् वृक्षारोपण गरिनेछ ।
- सामुदायिक वनलगायत समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनलाई विकास र विस्तार गरिनेछ ।
- मानव र वन्यजन्तु बीचको द्वन्द्व सम्बोधन गर्न दीर्घकालीन रणनीति बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- नेपाल-भारत, नेपाल-चीन सीमानामा पर्ने जैविक मार्गहरुको संरक्षण गरी दुर्लभ वन्यजन्तुको स्वतन्त्र आवागमन सहज बनाउन एवम् जैविक विविधताको संरक्षण गर्न आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
- दिगो वन व्यवस्थापन पद्धतिको माध्यमबाट वनको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- बृहत् जलाधार व्यवस्थापन अबधारणा अनुरूप जलाधारहरुको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- जैविक विविधता, पर्यावरणीय सेवा तथा जलवायु परिवर्तनलाई प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्न भू-परिधि क्षेत्र, जैविक मार्ग आदिको पहिचान, वर्गीकरण र उपयुक्त व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- वन तथा प्राकृतिक सम्पदाको भू-परिधिस्तरमा संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- स्थानीय आवश्यकता र आर्थिक सम्भावनाका आधारमा वनस्रोत सम्बद्ध सूचना सङ्कलन तथा प्रविधि विकास एवम् विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

- राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति अनुरूप चुरेक्षेत्रको एकीकृत पारिस्थितिकीय प्रणालीको दीगो व्यवस्थापन गर्दै तराई/मधेश क्षेत्रको भूमिको संरक्षण एवम् दीगो व्यवस्थापन गरी उत्पादकत्व वृद्धि गरिनेछ ।
- नेपालका वनस्पतिहरूको पहिचान, व्यवस्थापन तथा स्वस्थानीय र परस्थानीय संरक्षण, अध्ययन अनुसन्धान र अभिलेखीकरण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- दुर्लभ तथा लोपोन्मुख वनस्पति तथा वन्यजन्तुको संरक्षण गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- जैविक सुरक्षा, व्यापारिक महत्वका जडीबुटीजन्य वनस्पतिको गुणस्तरको विश्लेषण, फाइटोसेनेटरी प्रमाणीकरण लगायत ट्रेड सपोर्ट कार्यको सदुपयोगको लागि प्रयोगशालाहरूको सुदृढीकरण गरिनेछ ।
- वन पैदावार तथा सम्पदामा आधारित उद्योग व्यवसायको विकास तथा विस्तारका लागि सार्वजनिक-सामुदायिक-निजी-सहकारी क्षेत्रको साझेदारीका माध्यमबाट लगानी प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- दीगो विकास र पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्न वन तथा संरक्षित क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन पद्धतिलाई सहभागितामूलक बनाउँदै लगिनेछ ।
- वन स्रोतमा आश्रित गरिब, महिला, विपन्न, दलित तथा आदिवासी जनजातिहरूको जीविकोपार्जन सुधारकालागि क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण र हरित रोजगारीमूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- जडीबुटी खेती, 'एक सामुदायिक वन एक उद्यम' तथा अन्य वन उद्यम विकासका विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट ग्रामीण क्षेत्रमा थप रोजगारी सिर्जना गरिनेछ ।
- समुदायमा आधारित सबै वन व्यवस्थापन पद्धतिहरूबाट प्राप्त आमदानीको कम्तीमा ३५ प्रतिशत हिस्सा विपन्न वर्गको सामाजिक तथा आर्थिक सशक्तीकरण गर्ने कार्यमा लगानी गरिनेछ ।
- उच्च मूल्यका वनस्पति र जडीबुटीहरूको पहिचान, दिगो सङ्कलन, प्रविधि विकास, व्यावसायिकरण र बजारीकरण गर्न समुदाय तथा निजीक्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- जलवायु परिवर्तनका कारणले पर्नसक्ने संभावित जोखिमको आँकलन गरी आवश्यक र उपयुक्त अनुकूलन एवम् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- पारिस्थितिकीय सेवाहरूबाट प्राप्त हुने आय स्रोतलाई वनको वास्तविक व्यवस्थापनमा योगदान पुऱ्याउने सरोकारवालाहरूसम्म वितरण गर्ने आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

- दिगो वन व्यवस्थापनको रणनीतिक खाका तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- कार्वन संश्लेषण तथा सञ्चितिबाट जलवायुमा हुने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलन गर्न वनक्षेत्रले पुर्‍याएको योगदान बापत रेड अवधारणाबाट थप आर्थिक स्रोत जुटाउने कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरिनेछ ।
- वनक्षेत्रमा लगानी बढाउनका लागि वन विकास बैक स्थापना गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- पूर्वार्धार निर्माण गर्दा वन, वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण र जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक प्रभावबाट सुरक्षित रहने गरी कार्य सञ्चालन गर्न समन्वयको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा पारदर्शी, सहभागितामूलक र जवाफदेहीपूर्ण तरिकाबाट सञ्चालन गरिनेछ ।
- वनक्षेत्रका सरकारी संरचनाबाट स्थानीय समुदायलाई पुर्‍याउनु पर्ने सेवालाई सामुदायिक तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य तथा सेवा करारको माध्यमबाट उपलब्ध गराइनेछ ।
- वन पैदावारको सहज आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउनुका साथै वन पैदावार प्राधिकरण स्थापना गर्न आवश्यक ऐन तर्जुमा गरी संरचना तयार गरिनेछ ।
- वन सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- वनसम्पदाको वैज्ञानिक, समावेशी र सहभागितामूलक व्यवस्थापनद्वारा पारिस्थितिकीय सेवा (Ecosystem Services) को प्रवर्द्धन गर्दै वनको उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने ।
- वनजन्य क्रियाकलापहरूको प्रवर्द्धन तथा व्यवसायी करणबाट रोजगारी सृजना गरी गरीबी न्यूनीकरणमा टेवा पुर्‍याउने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन् ।

- वन तथा भू-संरक्षण सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।

- राष्ट्रिय वन क्षेत्र, सरकारी वन, सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, धार्मिक वन, सामुदायिक वन, साझेदारी वन, कबुलियती वन, चक्ला वन तथा निजी वन आदि ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी वन क्षेत्रको सर्वेक्षण, नाप नक्सा र सीमा निर्धारण ।
- वन जङ्गलको संरक्षण, उपयोग, संवर्द्धन र व्यवस्थापन ।
- वन पैदावार (काठ दाउरा, वन्यजन्तु, जडीबुटी, गैरकाष्ठ पदार्थ, वन क्षेत्रको पानी, माटो, ढुङ्गा गिट्टी, बालुवा आदि) को संरक्षण र व्यवस्थापन ।
- वनजन्य उद्योग र कच्चा पदार्थको प्रबन्ध ।
- वन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, प्रचारप्रसार, तालिम, क्षमता अभिवृद्धि आदि ।
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जैविक विविधता तथा प्राकृतिक वातावरणको संरक्षण, सदुपयोग र लाभको बाँडफाँड ।
- राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष, सिकार आरक्ष, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र, सिमसार र चरन क्षेत्रसँग सम्बन्धित विषय ।
- हात्तीसार तथा चिडियाखानाको व्यवस्थापन ।
- भू-तथा जलाधार क्षेत्र, बृहत् जलाधार क्षेत्र तथा तालतलैयाको संरक्षण, संवर्द्धन, विकास, समन्वय र व्यवस्थापन ।
- प्राकृतिक वातावरणको संरक्षण र सन्तुलन ।
- वनस्पति र जडीबुटी सम्बन्धी नीति तथा अध्ययन, अनुसन्धान, प्रचारप्रसार, सर्वेक्षण, सङ्कलन, प्रवर्द्धन, प्रशोधन, उत्पादन, उपयोग तथा व्यवसायीकरण ।
- वनस्पति उद्यान तथा जडीबुटी उद्योग ।
- वनस्पति, वन्यजन्तु र जैविक विविधता सङ्ग्रहालय ।
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जैविक विविधता, वन क्षेत्रसँग सम्बन्धित जलवायु परिवर्तन, जलाधार संरक्षण र भू-संरक्षण सम्बन्धी प्रदर्शनी तथा प्रचार प्रसार ।
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जलाधार संरक्षण, जैविक विविधता र भू-संरक्षण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताको कार्यान्वयन ।
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जलाधार संरक्षण र भू-संरक्षण सम्बन्धी विषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ-संस्थासँग समन्वय र सम्पर्क ।
- प्रकृति संरक्षण ।
- सरकारी, सार्वजनिक र निजी क्षेत्रमा वृक्षारोपण, वन विकास तथा व्यवस्थापन ।
- नेपाल वन सेवाको सञ्चालन ।

७. कानूनी व्यवस्था:

❖ नीति तथा ऐन, नियमहरू:

- हात्तीको व्यवस्था गर्ने नियम, २०२२
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्य जन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ तथा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्य जन्तु संरक्षण नियमावली, २०३०
- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०३०
- वन्यजन्तु आरक्ष नियमावली, २०३४
- हिमाली राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०३६
- नेपाल प्रकृति संरक्षण कोष ऐन, २०३९ तथा नेपाल प्रकृति संरक्षण कोष नियमावली, २०४१
- भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९ तथा नियमावली २०४२
- खप्तड राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०४४
- वन विकास गुरु योजना, २०४५
- भू संरक्षणमा जनसहभागीता परिचालन मार्गदर्शन, २०५०
- वन ऐन, २०४९ र वन नियमावली, २०५१
- नेपाल वन सेवा (गठन, समूह, तथा श्रेणी) विभाजन र नियुक्ति नियमहरू, २०५१
- मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५२
- संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५२
- बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०५३
- वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४
- संरक्षण क्षेत्र सरकारी व्यवस्थापन नियमावली, २०५७
- वनक्षेत्रको नीति, २०५७
- कबुलियती वन नीति, २०५९ (Leasehold Forestry Policy, 2002)
- नेपाल जैविक विविधता रणनीति सन्, २००२
- राष्ट्रिय सिमसार नीति, २०५९
- वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा अनुसन्धान कार्यनीति, २०६०
- घरपालुवा हात्ती व्यवस्थापन नीति, २०६०
- निकुन्ज, आरक्ष वा संरक्षण क्षेत्र गैर सरकारी वा अन्य संस्थालाई व्यवस्थापन गर्न दिने नीतिको सम्बन्धमा अवलम्बन गरिने कार्य प्रक्रिया, २०६०
- जडिबुटी एवं गैरकाष्ठ वन पैदावार विकास नीति, २०६१

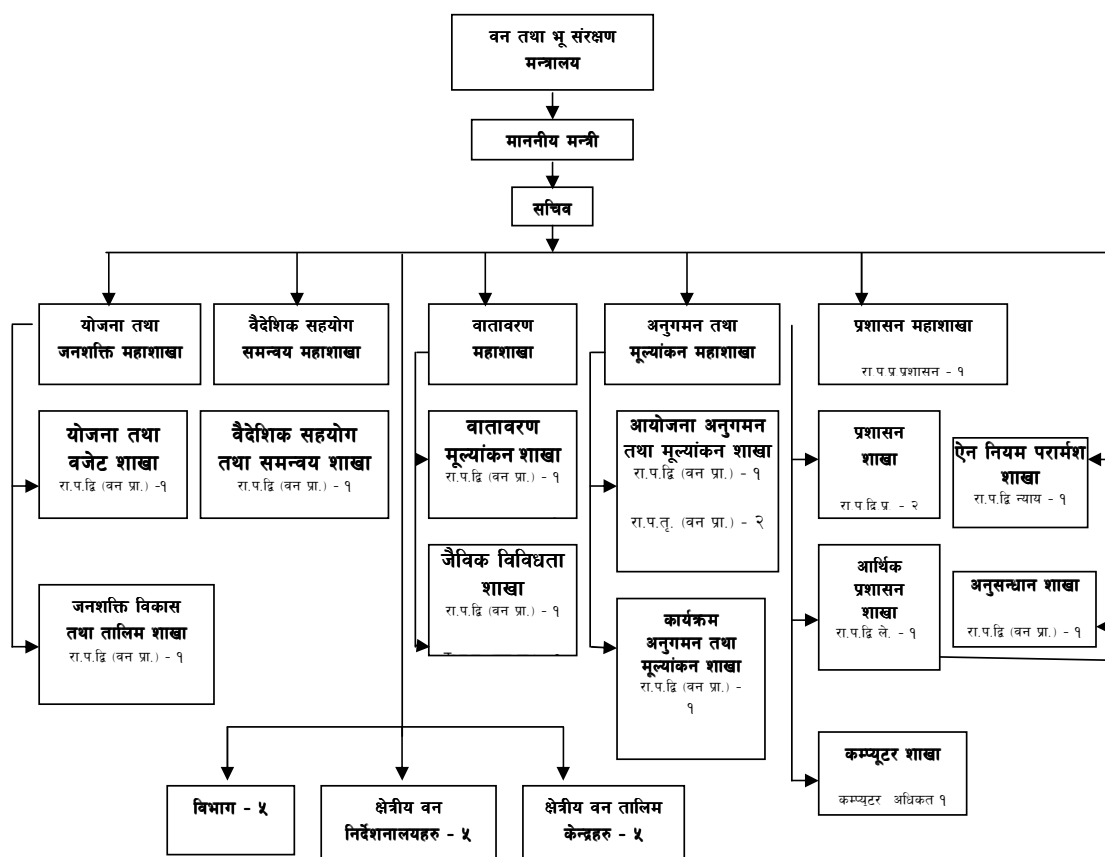
- तराई भू-परिधि रणनीति, २०६१
- कन्चनजंघा संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०६४
- संरक्षित क्षेत्र भित्र भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण एवं संचालन सम्बन्धी कार्यनीति, २०६५
- वन डहेलो नियन्त्रण रणनीति, २०६६
- डहेलो नियन्त्रण रणनीति, २०६७
- वन अतिक्रमण नियन्त्रण रणनीति, २०६८
- राष्ट्रिय सिमसार नीति, २०६९

❖ निर्देशिका, मार्गदर्शन, कार्यविधि:

- भू-संरक्षणमा जनसहभागिता परिचालन मार्गदर्शन, २०५०
- भू-संरक्षणमा कार्यक्रमको लागत अनुमान मार्गदर्शन, २०५१
- सामुदायिक वनको निर्देशिका, २०५२
- वन क्षेत्रको लागि वातावरणीय निर्देशिका, २०५३
- वातावरण निर्देशिका, २०५४
- मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६
- संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६
- वन पैदावार (काठ/दाउरा) सङ्कलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०५७
- सामुदायिक वन विकास कार्यक्रमको मार्गदर्शन, २०५८
- वन पैदावार बिक्री वितरण निर्देशिका, २०५९
- वन पैदावार लिलाम बिक्री कार्यविधि निर्देशिका, २०६०
- सामुदायिक वन श्रोत सर्वेक्षण मार्गदर्शन, २०६१
- भू तथा जलाधार संरक्षण कार्यविधि, २०६१
- गैरसरकारी सेवा प्रदायकबाट सेवा प्राप्ति सम्बन्धी निर्देशिका, २०६१
- मध्यवर्ती क्षेत्र (उद्योग स्थापना र सञ्चालन) मापदण्ड, २०६२
- जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समितिको (कार्यविधि) निर्देशिका, २०६३
- संरक्षित क्षेत्रभित्र भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण एवं सञ्चालन सम्बन्धी कार्यनीति, २०६५
- वन्यजन्तुबाट अप्रत्याशित रुपमा हुने क्षतिको राहत सहयोग सम्बन्धी निर्देशिका, २०६५
- सामुदायिक वन विकास मार्गदर्शन, २०६५

- वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत सहयोग सम्बन्धी निर्देशिका, २०६६
- जिल्ला वन समन्वय समितिको स्थापना र सञ्चालन निर्देशिका, २०६२ (जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन तथा सञ्चालन निर्देशिका, २०६८)
- साझेदारी वन व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६८
- साझेदारी वन व्यवस्थापन दिग्दर्शन, २०६९

८. मन्त्रालयको संगठन संरचना:

९. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु:

❖ पर्वतीय जलाधारहरुको जलवायु परिवर्तन समानुकूलन आयोजना तर्फ:

- आ.व. २०६९/७० मा ADB को Project Preparatory Technical Assistance (PPTA) अन्तर्गत ADB ले नै सम्पूर्ण कार्यको Administration गरेकाले आयोजना सित

PPTA को खर्च विवरण नभएको। उक्त अवधिमा भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग आयोजना तर्जुमा कार्यमा मात्र संलग्न भएको।

- आ.व. २०७०/७१ को माघ ६ गते नेपाल सरकार र ADB बिच सम्झौतामा हस्ताक्षर भइ मिति २०७०।१०।२४ गते देखि आयोजना प्रभावकारी भै सञ्चालन शुरू गरिएको। मिति २०७०।११।६ गते डडेलधुरामा आयोजना व्यवस्थापन एकाई स्थापना गरिएको। फागुन महिनामै आयोजनाको लागि एकमुष्ट भैपरि आउने शीर्षकमा राखिएको बजेट बाँडफाड र आवश्यक थप बजेट स्वीकृतीको लागि भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग मार्फत वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालयबाट उक्त फाइल अर्थ मन्त्रालयमा स्वीकृतीको लागि पठाइएकोमा मिति २०७१।०१।०२ गते मात्र उक्त फाइलमा संलग्न बजेट परिमार्जन सहित स्वीकृत भई महालेखा नियन्त्रणको कार्यालयमा पठाइएको। यस अवधिमा आयोजनाको कार्य सञ्चालनका लागि गरिएका विभिन्न कार्यहरूको आर्थिक दायित्व सिर्जना भैसकेको अवस्था भएपनि हालसम्म अख्तियारी प्राप्त नभएकोले भुक्तानी दिन नसकिएको अवस्था छ।
- विनियोजित बजेट बाँडफाड तथा थप बजेट स्वीकृतिको प्रकृत्यामा लामो समय लागेको, सोको कारण अख्तियारी प्राप्त नभएकोले खर्च गर्न नसकिएको।

❖ राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम:

- Tribhuvan University केन्द्रिय वातावरण विभाग मार्फत चुरे क्षेत्रको संवेदनशीलता (Vulnerability assessment) अध्ययन भइरहेको ।
- मकवानपुर जिल्लाको चुरे पहाडमा हरियाली (घांस तथा रुख रोपन, प्रवर्द्धन कार्यक्रम) सञ्चालन भइरहेको ।
- निजी नर्सरी प्रवर्द्धन अन्तर्गत ९ वटा नर्सरीमा विभिन्न जातका ९ लाख विरुवा उत्पादन कार्य भै रहेको ।
- ८० कि.मि. जैविकपथ र १२ वटा संरक्षण पोखरी निर्माण भएको ।
- ३३ स्थानमा चुरे देखि दशगजासम्म संरक्षण अभियान, ८५ स्थानमा प्राकृतिक प्रकोप रोकथाम, २१ कि.मि. सिचाई कुलो संरक्षण, ४५ गोटा पानीमुहान संरक्षण, ९ वटा जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा भएको ।
- १० वटा प्लास्टिक पोखरी निर्माण, ३० वटा स्प्रिङ्कल/ड्रिप सिचाई कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

- २९१ गोटा बाखा तथा अन्य गोठ सुधार, १ गोटा सामुदायिक पशु प्रजनन केन्द्र स्थापना, ३ वटा डिपिङ्ग ट्याङ्क निर्माण ।
- ३२ हेक्टर Hotspot Treatment, १४ प्याकेज आगलागी, चोरी निकासी र चरिचरण नियन्त्रण कार्य, चुरे क्षेत्रका १६ वटा सामुदायिक वनको कार्ययोजना नवीकरण, ६ वटा स्थायी नर्सरी स्थापना, २८ गोटा नर्सरी मर्मत तथा स्तर वृद्धि, ५८६० हजार विरुवा उत्पादन भै रहेको ।

❖ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग:

- १५० हेक्टर घाँसेमैदान, १५ वटा वन्यजन्तुका लागि पानीपोखरी व्यवस्थापन भै वन्यजन्तुको वासस्थान संरक्षण सुधारको काम भएको ।
- ४७ वटा संरक्षण सम्बन्धी दिवस समारोह स्कूल शिक्षा कार्यक्रम तथा अन्तरक्रिया गोष्ठी सम्पन्न भै संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम भएको ।
- आसामी बाँदर, बाह्रसिँघडा, झारल लगायतका ८ वटा प्रजातीको सर्वेक्षण तथा अनुगमनका कार्य भएको ।
- ३५ वटा काठेपुल, मचान, क्यापसाइट, डुंगा निर्माणका कार्य १८७ किमि वनपथ तथा गोरेटो घोडेटो बाटो मर्मतको कार्य सम्पन्न भइ पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने कार्य भएको ।
- मानव वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरण रणनीति तयार गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।

❖ भू-तथा जलाधार संरक्षण विभाग:

- जल उत्पन्न/भू-क्षय सम्बन्धित प्रकोपबाट प्रभावित वा प्रभावित हुनसक्ने समुह, समुदाय वा क्षेत्रमा ग्यावियन संरचना मार्फत सो प्रकोप सम्बन्धी समस्याहरु सम्बोधन गर्न "ग्यावियन तार वितरण तथा व्यवस्थापन मार्गदर्शन २०७०" तयार गरि कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- वृहत्तर जलाधार व्यवस्थापनका लागि बेसिन एप्रोचको अवधारणा अनुरूप आवश्यक संस्थागत संगठन सुधारका लागि प्रकृया अघि बढाइएको ।
- भू-क्षय, बाढी पहिरो, खोला एवं नदी किनार कटान, जलवायु परिवर्तन आदी समस्याका फलस्वरूप आर्थिक, सामाजिक एवं वातावरणीय क्षेत्रमा परेको नकारात्मक प्रभावलाई सम्बोधन गर्न हेतु एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय जलाधार व्यवस्थापन नीति, २०७० को मस्यौदा तयार भैरहेको ।

❖ पर्वतीय जलाधारहरूको जलवायु परिवर्तन समानुकूलन आयोजना:

- डडेलधुरामा आयोजना व्यवस्थापन एकाईको स्थापना गरी घर भाडामा लिएर कार्यालय सञ्चालन गरेको।
- आयोजनाको लागि आवश्यक मध्यमस्तरीय प्राविधिकहरूको नियुक्तिको लागि पदपूर्ति समिति गठन गरी पदपूर्ति प्रकृया अगाडी बढी रहेको।
- आयोजना अन्तर्गत डडेलधुरा र डोटीमा निर्माण गरिने कार्यालय भवनहरूको Detail Architecture and Engineering Design परामर्शदाताबाट गराउन आसयपत्र मागको लागि विज्ञापन प्रकासन भैसकेको।

❖ रेड-फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन एकाई:

- वन कार्बन उत्सर्जन तथा सञ्चिती सम्बन्धी अनुगमन प्रणालीको विकास (MRV) सम्बन्धी अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भई पुनरावलोकन भइरहेको।
- वन कार्बन उत्सर्जन सम्बन्धी आधार रेखाको स्थापना (REL) सम्बन्धी अन्तिम प्रतिवेदनको कार्य भइरहेको।
- वनको क्षयीकरणको कारक तत्वबाट हुने कार्बन उत्सर्जन सम्बन्धमा सम्झौता भई अध्ययन कार्य भइरहेको।
- रेडको वातावरणीय र सामाजिक प्रभाव विश्लेषण तथा वातावरणीय र सामाजिक व्यवस्थापन तयारी सम्बन्धी प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्राप्त भएको।
- कार्बन उत्सर्जन सम्बन्धी पूर्वानुमानको लागि आर्थिक खाका (Economic Model) र REDD Strategy कोलागि सूचना प्रकाशित गरि प्राप्त भएको प्रस्तावहरूको मूल्याङ्कन भएको।

१०. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२९०११३	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	४८४४९	४८०८१	९९.२४
२	३२९०१२३	वन विभाग	३४१८९	३४१६९	९९.९४
३	३२९०१३३	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु	३६९७५	३६६५१	९९.१२
४	३२९०१४३	जिल्ला वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	१२३४९४१	१२२४६९६	९९.१७
५	३२९०१५३	वनस्पति विभाग	५२९०५	५२७२६	९९.६६
६	३२९०१६३	भू-संरक्षण विभाग	१५३६९	१५२६३	९९.३१
७	३२९०१७३	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	७६८६६	७५८१३	९८.६३
८	३२९०१८३	राष्ट्रिय निकुन्ज (सुरक्षा टोली)	१३९७८५५	१३९३६८५	९९.७०
९	३२९०१९३	हात्तिसारहरु	६३८३८	५८७२३	९१.९९
१०	३२९०२०३	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	२०५२८	१९९३७	९७.१२
११	३२९०१०३	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	११६१२२	१३८७४१	११९.४८
१२	३२९१०२३	जडिबुटी विकास कार्यक्रम (कर्णाली जडीबुटी प्रशोधन समेत)	२४३८४	२३६३७	९६.९४
१३	३२९१०३३	जैविक विविधता कार्यक्रम	१२२०	११३०	९२.६६
१४	३२९१०४३	वन तालिम केन्द्र	२०९८८	२०१३२	९५.९२
१५	३२९१०६३	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	८३९०	८२२३	९८.०१
१६	३२९१०८३	कबुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रम	३१७९४	२६८३०	८४.३९
१७	३२९१०९३	वन संवर्द्धन तथा वृक्ष सुधार केन्द्र	६४३३	६०२३	९३.६२
१८	३२९११०३	प्रचार प्रसार कार्यक्रम	३३४	३३०	९८.८४

१९	३२९१११३	तराई तथा शिवालिक क्षेत्रका लागि जैविक विविधता कार्यक्रम	१४५७१	१२८५०	८८.१९
२०	३२९११२३	वनस्पति अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम	९६९९	९१८२	९४.६७
२१	३२९११३३	जलधार व्यवस्थापन आयोजना	३४७५	३११८	८९.७४
२२	३२९११४३	वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना	८२७५१	७८३६७	९४.७०
२३	३२९११५३	राष्ट्रिय निकुन्ज आयोजना	१९५७१८	१९०८५८	९७.५२
२४	३२९१२३३	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	९७१४५	३४५२७	३५.५४
२५	३२९१२४३	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१४१३५	१३०११	९२.०५
२६	३२९१२७३	वन्यजन्तु संरक्षणको लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रवर्द्धन आयोजना	६७७७५	३१९३६	४७.१२
२७	३२९१२८३	पहाडी संरक्षित क्षेत्रहरुको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	१३८३५	६०७३	४३.९०
२८	३२९१५२३	बहु सरोकारवाला वन कार्यक्रम	१५०००	१३६६३	९१.०९
२९	३२९८०१३	सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम (हरित रोजगारी समेत)	६६१६०	६३२१८	९५.५५
३०	३२९८०४३	जिल्ला भू-संरक्षण कार्यक्रम	१३८०९१	१३५६०६	९८.२०
३१	३२९८०५३	सामुदायिक विकास तथा वन/जलाधार संरक्षण आयोजना	१४९३६	१४८७४	९९.५८
३२	३२९८०६३	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास आयोजना	८५४५	८५२२	९९.७३
३३	३२९८०७३	वनस्पति सदुपयोग तथा बजारीकरण कार्यक्रम	८८१४	८५६६	९७.१९
		जम्मा	३९४२२२९	३८०९१६५	९६.६२

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३२९०११४	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	३४५१६	२६६३५	७७.१७
२	३२९०१२४	वन विभाग	१२५८७	१००६	७.९९

३	३२९०१३४	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु	१८०५	१६७७	९२.९३
४	३२९०१४४	जिल्ला वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	२८४६	२८४०	९९.७९
५	३२९०१५४	वनस्पति विभाग	११३८	११३७	९९.९१
६	३२९०१७४	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	८८९	४७७	५३.६६
७	३२९०१८४	राष्ट्रिय निकुन्ज (सुरक्षा टोली)	५६००	५६००	१००.००
८	३२९०१९४	हात्तिसारहरु	८६०	८५२	९९.१३
९	३२९१०१४	वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण आयोजना	१२२२	१२१२	९९.१५
१०	३२९१०२४	जडिबुटी विकास कार्यक्रम (कर्णाली जडीबुटी प्रशोधन समेत)	९२९१	८८४९	९५.२५
११	३२९१०४४	वन तालिम केन्द्र	३२४	३२२	९९.२७
१२	३२९१०६४	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	१४६५२८	११८१०६	८०.६०
१३	३२९१०८४	कबुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रम	३६३२०	३०६३६	८४.३५
१४	३२९१०९४	वन संवर्द्धन तथा वृक्ष सुधार केन्द्र	७०५८	६९४५	९८.४०
१५	३२९११०४	प्रचार प्रसार कार्यक्रम	३७१२	३५७८	९६.३८
१६	३२९१११४	तराई तथा शिवालिक क्षेत्रका लागि जैविक विविधता कार्यक्रम	१०८३८	१०३६३	९५.६२
१७	३२९११२४	वनस्पति अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम	४१९२	४०९६	९७.७०
१८	३२९११३४	जलधार व्यवस्थापन आयोजना	२५७७	२०४४	७९.३३
१९	३२९११४४	वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना	१९१५०	१३२५८	६९.२३
२०	३२९११५४	राष्ट्रिय निकुन्ज आयोजना	४१८९४	३६९००	८८.०८
२१	३२९१२४४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१९४४७५	१८४०७७	९४.६५
२२	३२९१२७४	वन्यजन्तु संरक्षणको लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रवर्द्धन आयोजना	६१७३६	२१५८९	३४.९७
२३	३२९१२८४	पहाडी संरक्षित क्षेत्रहरुको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	१५७९	१४११	८९.३६
२४	३२९१५२४	बहु सरोकारवाला वन कार्यक्रम	३८५०००	७५३८२	१९.५८
२५	३२९८०१४	सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम (हरित रोजगारी समेत)	५४४००	५१७८७	९५.२०

२६	३२९८०४४	जिल्ला भू-संरक्षण कार्यक्रम	३०५३३६	३००५७९	९८.४४
२७	३२९८०५४	सामुदायिक विकास तथा वन/ जलाधार संरक्षण आयोजना	३५१२०	३४७५९	९८.९७
२८	३२९८०६४	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास आयोजना	१९३८	१९२७	९९.४३
२९	३२९८०७४	वनस्पति सदुपयोग तथा बजारीकरण कार्यक्रम	१३२१	१२४८	९४.४५
		जम्मा	१३८४२५२	९४९२९३	६८.५८

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२९०११३	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	६७१७९	५८६८३	८७.३५
२	३२९०१२३	वन विभाग	५०२६२	४४५४२	८८.६२
३	३२९०१३३	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु	८१७८७	५२७१२	६४.४५
४	३२९०१४३	जिल्ला वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	१९०७७७३	१३३९५७७	७०.२२
५	३२९०१५३	वनस्पति विभाग	९०५१३	६६४२३	७३.३८
६	३२९०१६३	भू-संरक्षण विभाग	२६६७१	१७३८९	६५.२०
७	३२९०१७३	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	२०३३०१	१११८६१	५५.०२
८	३२९०१८३	राष्ट्रिय निकुन्ज (सुरक्षा टोली)	१९९६७३८	१५१३२३९	७५.७९
९	३२९०१९३	हात्तिसारहरु	८१७७९	५६८८१	६९.५५
१०	३२९०२०३	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	३५८०७	२४०३०	६७.११
११	३२९०१०३	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	१०४६१९	१०८०७	१०.३३
१२	३२९०२२३	जडिबुटी विकास कार्यक्रम (कर्णाली जडीबुटी प्रशोधन समेत)	२९८१५	१२८२४	४३.०१
१३	३२९०३३३	जैविक विविधता कार्यक्रम	२३२४०	४४३	१.९१

१४	३२९१०४३	वन तालिम केन्द्र	२३९००	१८२८०	७६.४८
१५	३२९१०६३	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	५५१४१	६१४०	११.१४
१६	३२९१०८३	कबुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रम	२३४६९	१११२१	४७.३९
१७	३२९१०९३	वन संवर्द्धन तथा वृक्ष सुधार केन्द्र	८८११	६२५०	७०.९३
१८	३२९११०३	प्रचार प्रसार कार्यक्रम	४९९८	३३२६	६६.५५
१९	३२९११२३	वनस्पति अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम	१२९५१	९१३३	७०.५२
२०	३२९११४३	वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना	८५२९४	५१५०८	६०.३९
२१	३२९११५३	राष्ट्रिय निकुन्ज आयोजना	२२५१०५	१६९३२५	७५.२२
२२	३२९१२३३	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	११७५९३	११४	०.१०
२३	३२९१२४३	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	२२७९१	१०३२४	४५.३०
२४	३२९१२७३	वन्यजन्तु संरक्षणको लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रवर्द्धन आयोजना	७१७१०	१०६८६	१४.९०
२५	३२९१२८३	पहाडी संरक्षित क्षेत्रहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	२७९४३		०.००
२६	३२९१५२३	बहु सरोकारवाला वन कार्यक्रम	१७०५२	१०३६९	६०.८०
२७	३२९१५४३	पर्वतीय जलाधारहरूको जलवायु परिवर्तन समानुकूलन आयोजना	१५९१८	८५१	५.३४
२८	३२९१५५३	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (वन कार्यक्रम)	११८५५	५२३४	४४.१५
२९	३२९८०१३	सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम (हरित रोजगारी समेत)	६८४३३	३७५०४	५४.८०
३०	३२९८०४३	जिल्ला भू-संरक्षण कार्यक्रम	१८९६४५	१५२२६२	८०.२९
३१	३२९८०५३	सामुदायिक विकास तथा वन/जलाधर संरक्षण आयोजना	१८४४०	१२९९६	७०.४८
३२	३२९८०६३	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास आयोजना	१११५१	८७३१	७८.३०

३३	३२९८०७३	वनस्पति सदुपयोग तथाबजारीकरण कार्यक्रम	१०८००	७१७८	६६.४६
		जम्मा	५७२२४८३	३८४०७४३	६७.१२

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२९०११४	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	८७००	१४	०.१६
२	३२९०१२४	वन विभाग	१८७५	५००	२६.६७
३	३२९०१३४	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु	२०२०	७३६	३६.४३
४	३२९०१४४	जिल्ला वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	१२४५००	१६५८०	१३.३२
५	३२९०१५४	वनस्पति विभाग	१०२५०	६४३१	६२.७४
६	३२९०१६४	भू-संरक्षण विभाग	३०००	७२४	२४.१३
७	३२९०१७४	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	६५०	५०५	७७.७३
८	३२९०१८४	राष्ट्रिय निकुन्ज (सुरक्षा टोली)	११५००	९२७०	८०.६१
९	३२९०१९४	हात्तिसारहरु	९८०	५७२	५८.३८
१०	३२९०२०४	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	१००	३३	३२.५४
११	३२९०१०१४	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	२०९५	१४२७	६८.१०
१२	३२९१०२४	जडिबुटी विकास कार्यक्रम (कर्णाली जडीबुटी प्रशोधन समेत)	२३५९४	१४३९०	६०.९९
१३	३२९१०४४	वन तालिम केन्द्र	३००		०.००
१४	३२९१०६४	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	३१८१००	९२४१२	२९.०५
१५	३२९१०८४	कबुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रम	४६००५	२०६५९	४४.९०
१६	३२९१०९४	वन संवर्द्धन तथा वृक्ष सुधार केन्द्र	५४००	३४२०	६३.३३
१७	३२९११०४	प्रचार प्रसार कार्यक्रम	७०		०.००

१८	३२९११२४	वनस्पति अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम	३३४८	२६३७	७८.७५
१९	३२९११४४	वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना	१८२०५	४९६०	२७.२५
२०	३२९११५४	राष्ट्रिय निकुन्ज आयोजना	३०८००	१४५११	४७.११
२१	३२९१२४४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	४७७३८६	१६९१३०	३५.४३
२२	३२९१२७४	वन्यजन्तु संरक्षणको लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रवर्द्धन आयोजना	१०६२२४	१९७४३	१८.५९
२३	३२९१२८४	पहाडी संरक्षित क्षेत्रहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	३५००		०.००
२४	३२९१५२४	बहु सरोकारवाला वन कार्यक्रम	१३०२४२०	१७२०४२	१३.२१
२५	३२९१५४४	पर्वतीय जलाधारहरूको जलवायु परिवर्तन समानुकूलन आयोजना	९५०		०.००
२६	३२९१५५४	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (वन कार्यक्रम)	२५४४५	८२०६	३२.२५
२७	३२९८०१४	सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम (हरित रोजगारी समेत)	८९०५७	५२७५५	५९.२४
२८	३२९८०४४	जिल्ला भू-संरक्षण कार्यक्रम	३५२६००	२२१४१९	६२.८०
२९	३२९८०५४	सामुदायिक विकास तथा वन / जलाधार संरक्षण आयोजना	४५३२०	२५५५३	५६.३८
३०	३२९८०६४	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास आयोजना	४१०३०	६८६४	१६.७३
३१	३२९८०७४	वनस्पति सदुपयोग तथाबजारीकरण कार्यक्रम	११८०	८५०	७२.०५
		जम्मा	३०५६६०४	८६६३४४	२८.३४

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३१	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रमलाई एकिकृत अभियानको रूपमा संचालन गरिने छ । चुरे क्षेत्र संरक्षण र सम्बर्द्धनको दिर्घकालिन रणनीति तर्जुमा गरिने छ । यो कार्यक्रमका लागि चालू आर्थिक वर्षो वजेटमा दोब्बर वृद्धि गरेको छु ।	मस्यौदा तयार भइसकेको र यसलाई अन्तिम रूप दिने कार्य भैरहेको ।
२	२६३	वन विकास कोषमा जम्मा भएको रकम कार्यविधि बनाई वन क्षेत्रको विकासमा उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु ।	कार्यविधि मस्यौदा मन्त्रालयमा पेश भई स्वीकृतिको क्रममा रहेको ।
३	२६२	भू तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम तथा नदी उकास क्षेत्र संरक्षण लगायतका कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक वजेट छुट्याएको छु ।	स्थान छनौट, ल.इ, survey सम्पन्न भई काम भईरहेको ।
४	२६१	आगामी वर्ष उच्च मूल्यका जडिवुटीहरुको अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरिने छ । यसबाट जडिवुटीको उत्पादन र निर्यातमा उल्लेख्य वृद्धि हुने अपेक्षा गरेको छु ।	प्रयोगशाला सुदृढिकरण अन्तर्गत प्राकृतिक सम्पदा अनुसन्धानशाला, बायोलोजिकल प्रयोगशाला र बायोटेक्नोलोजी प्रयोगशालाको अन्तरिक संरचना सुधार कार्य द्रुत गतिमा भै रहेको । प्रयोगशाला अक्रिडियशनका लागि Lead Assessor तालिमको लागि समन्वय गरिएको ।

५	२६०	राष्ट्रिय निकुञ्ज भित्रको पूर्वाधार विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छ । यसै आर्थिक वर्षभित्र २० वटा नयाँ सुरक्षा पोष्टहरूको निर्माण तथा १४८ वटा पोष्टहरूको मर्मत सम्भार गरिने छ । मानव र वन्यजन्तु बिचको द्वन्द न्युनिकरणका लागि उच्च जोखिममा रहेका क्षेत्रहरूमा विद्युतिय तारवार र ट्रेल्हरूको निर्माण गरिने छ ।	१३ कि.मि.सम्पन्न भएको तथा २० कि.मि. तयारी भएकोमा पुनरावेदन अदालतमा मुद्दा परि रोक्का रहेको । - मानव वन्यजन्तु बिचको द्वन्द न्यूनीकरण रननीति तयारी गरिएको ।
६	२५९	वन क्षेत्रमा हुने अवैध कटान, चोरी निकाशी र वन्यजन्तु विरुद्धका अपराधहरूलाई नियन्त्रण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने र सुचना दिने र्सवसाधारण तथा कर्मचारीहरूलाई तोकिए वमोजिम नगद पुरस्कार उपलब्ध गराउने ।	कार्यविधि तयार भै स्वीकृतिको प्रक्रियामा रहेको ।
७	२५८	आगामी वर्ष तराई तथा भित्री मधेशका १० हजार हेक्टर वन क्षेत्रको अतिक्रमण हटाई तारवार सहितको वृक्षारोपण गरिने छ । रुख प्रजातिका १ करोड २४ लाख र जडिवुटी प्रजातिका ८२ लाख गरी कूल २ करोड ६ लाख विरुवा रोपिने छन् । स्थानिय सहभागितामा रोपिएका विरुवाहरु हुर्काउने प्रति विरुवा तोकिएको नगद उपलब्ध गराउने नमुना कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।	हालसम्म २८३.४ हेक्टर वन क्षेत्रमा भएको अतिक्रमण हटाईएको ।

वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

मुलुकको वाणिज्य क्षेत्रलाई सबल र सुदृढ तुल्याउँदै आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारको प्रवर्द्धन, सहजीकरण र नियमन गर्ने तथा देशमा अत्यावश्यक उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको आपूर्तिलाई सहज, नियमित र चुस्त तुल्याउँदै उपभोक्ताको हक हितको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता मुख्य कार्यमा मन्त्रालय संलग्न रहँदै आएको छ । यसको लागि वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्रसँग सम्बद्ध आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमहरूको तर्जुमा गर्ने, तर्जुमा गरिएका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई विभिन्न मन्त्रालय, निजी क्षेत्र, नेपाल सरकारका अन्य निकाय तथा दातृनिकायसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्ने, सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने लगायतका कार्यमा मन्त्रालय सक्रिय रही आएको छ । मन्त्रालयले नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली -२०६९, वाणिज्य नीति -२०६५, आपूर्ति नीति -२०६९, नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति-२०१०, आवधिक योजनाहरू लगायत वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्रसँग सम्बद्ध ऐन, नियमावली तथा निर्देशिकाले निर्दिष्ट गरे बमोजिम वाणिज्य क्षेत्रको विस्तार र प्रवर्द्धन तथा आपूर्ति क्षेत्रको व्यवस्थापन र नियमनका क्षेत्रमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । मन्त्रालय अन्तर्गत वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन विभाग नेपाल खाद्य संस्थान, नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेड, साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेशन लिमिटेड, नेपाल आयल निगम र नेपाल पारवहन तथा गोदाम व्यवस्था कम्पनी लिमिटेड लगायत सार्वजनिक संस्थानहरू, व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र र नेपाल इन्टरमोडल यातायात विकास समिति समितिहरू सञ्चालित छन् ।

२. दिर्घकालिन सोच:

- आर्थिक उदारीकरण एवं विश्वव्यापीकरणबाट सिर्जित अवसर र चुनौतीहरूलाई उचित सम्बोधन गर्दै व्यापारलाई राष्ट्रिय विकास नीतिमा मूलप्रवाहीकरण गरी उदार, प्रतिस्पर्धात्मक र समावेशी वाणिज्य क्षेत्रको विकास मार्फत गरिबी न्यूनीकरण र आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।
- स्वस्थ र प्रतिस्पर्धात्मक सार्वजनिक वितरण प्रणालीको स्थापना र खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति मार्फत मुलुकभर गुणस्तरयुक्त अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाहरू सरल, सहज,

नियमित र सर्वसुलभ ढङ्गले आपूर्ति हुने वातावरण सिर्जना गरी उपभोक्ताको हक हितको संरक्षण तथा सार्वजनिक कल्याण अभिवृद्धि गर्ने ।

३. दृष्टिकोण:

वाणिज्य क्षेत्रलाई राष्ट्रिय विकासको आधारस्तम्भका रूपमा स्थापित गर्दै स्वच्छ, सुदृढ, उदार र प्रतिस्पर्धात्मक वाणिज्य क्षेत्रको विकास मार्फत आर्थिक विकास र गरिबी निवारणमा सहयोग पुऱ्याउने तथा प्रभावकारी आपूर्ति र वितरण प्रणालीको विकास मार्फत उपभोक्ता हित संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।

४. ध्येय:

व्यापारलाई राष्ट्रिय विकास प्रयासमा मूल प्रवाहीकरण गर्दै सरकारी, निजी एवं सहकारी क्षेत्रको समन्वित प्रयासमा व्यापार सहजीकरण र अग्र तथा पृष्ठ सम्बन्धको विकास गरी व्यापारको विस्तार र विविधिकरण गर्दै निर्यात वृद्धि मार्फत दीगो आर्थिक लाभ हासिल गर्ने ।

५. मूल रणनीति:

- व्यापारलाई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गरी अनुकूल वातावरण सिर्जना गर्ने ।
- निर्यात अभिवृद्धि गरि व्यापार घाटा कम गर्ने ।
- आय र रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्ने ।
- आन्तरिक व्यापार र वैदेशिक व्यापार बिच अन्तरसम्बन्ध स्थापना गर्ने ।

६. रणनीतिक उद्देश्यहरु:

- राष्ट्रिय अर्थतन्त्र र गरिबी निवारणमा दीगो योगदान पुऱ्याउन अग्र तथा पृष्ठ सम्बन्धको विकास हुने गरी फराकिलो आधार सहितको व्यापारको विकास गर्ने ।
- आयातलाई निर्यात वृद्धि तर्फ निर्देशित र आबद्ध गरी विश्व बजारमा मूल्य अभिवृद्धि युक्त वस्तु तथा सेवाको निकासी बढाई व्यापार घाटा कम गर्ने ।
- निर्यात हुने स्वदेशी वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर सुधार गरी मूल्य अभिवृद्धि र मूल्य श्रृंखलामा सुधार गर्दै तथा नयाँ निर्यात बजारहरुको खोजी गरी बजार पहुँच सुविधा विस्तार मार्फत निर्यात वृद्धि गर्ने ।

- सरकारी, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संयुक्त प्रयासमा तुलनात्मक लाभका निर्यातयोग्य वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान र प्रवर्द्धन गरी मूल्य तथा गुणस्तरलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाई निर्यात वृद्धि मार्फत अधिकतम लाभ लिने ।
- अत्याधिक मात्रामा स्थानीय कच्चा पदार्थ, स्रोत साधन र सीप प्रयोग हुने वस्तु तथा सेवाको निकासी प्रवर्द्धन गरी वाणिज्य क्षेत्रबाट प्राप्त हुने लाभलाई ग्रामीण तहसम्म विस्तार गरी रोजगारी सिर्जना, आय आर्जन र गरिबी न्यूनीकरणमा योगदान पुऱ्याउने ।
- बौद्धिक सम्पत्ति अधिकारको व्यापारलाई प्रवर्द्धन गर्दै स्वदेशी उत्पादनहरूको ब्रान्डिङ् लगायतका कार्यहरू मार्फत अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा नेपाली उत्पादनको पहिचान र पहुँच बढाउने ।
- वाणिज्य क्षेत्रमा नीतिगत संस्थागत तथा प्रक्रियागत सुधार गरी द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय व्यापार प्रणालीबाट अधिकतम लाभ लिने ।
- व्यापार र पारवहन सम्बद्ध पूर्वाधारहरू खासगरी सडक, रेल सेवा, प्रयोगशाला, गोदाम तथा सुख्खा बन्दरगाह, एकीकृत जाँचपास चौकीको निर्माण, भन्सार प्रक्रियामा सुधार, अन्तरदेशीय सामञ्जस्य, वस्तुको परीक्षण र प्रमाणीकरण सुविधा आदिको विकास गरी व्यापारिक कारोबारलाई सरल, सुविधाजनक र लागत किफायती बनाउने ।
- आन्तरिक र बाह्य व्यापारबीच परिपूरक सम्बन्ध विकास गर्दै व्यापारलाई विश्व अर्थतन्त्रमा आउने उतार चढावबाट न्यूनतम रूपमा मात्र प्रभावित हुने व्यवस्था मिलाई आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
- व्यापार र पारवहन क्षेत्रमा दक्ष र गुणस्तरीय जनशक्तिको विकास गर्दै विभिन्न तहमा हुने सम्झौता, वार्ता र समझदारीबाट अधिकतम लाभ लिने ।
- व्यापार कूटनीतिलाई क्रमशः विस्तार गरी व्यापार तथा पारवहन सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्था तथा दातृ निकायसँग समन्वय सुदृढ तुल्याउँदै व्यापारको लागि प्राप्त सहयोग (AFT) लगायतका व्यापार सम्बद्ध आर्थिक प्राविधिक सहायताको अत्युत्तम परिचालन गरी मुलुकको व्यापार क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- नीतिगत तथा संस्थागत सुधार गरी आन्तरिक व्यापारलाई विकृति र विचलनमुक्त बनाउने ।
- अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवा स्वदेशभित्रै पर्याप्त मात्रामा उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गरी आयात प्रतिस्थापन नीति तथा कार्यक्रमहरू मार्फत व्यापार घाटालाई कम गर्ने ।

७. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहायअनुसार रहेका छन् ।

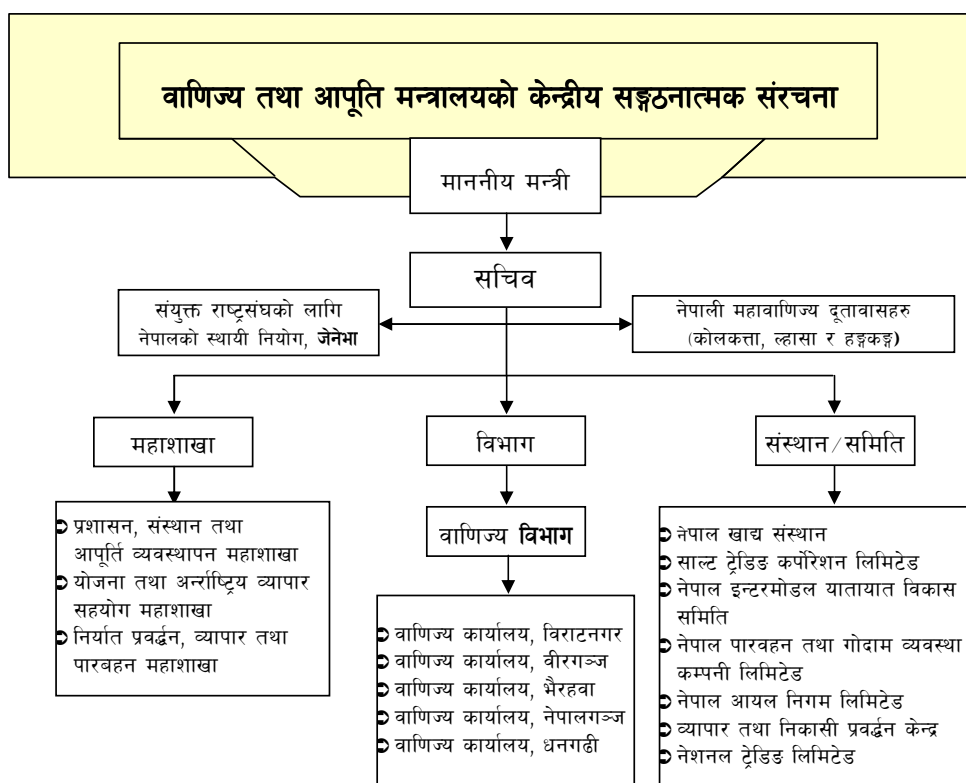
- बढ्दो अन्तर्राष्ट्रिय सेवा व्यापारलाई दृष्टिगत गरी विश्व व्यापार सम्झौताले खुला गरेको सेवा क्षेत्रबाट लाभ लिई गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउने ।
- वस्तु तथा सेवा व्यापारको सहजीकरणमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- निजी क्षेत्रको सहभागितामा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी एवं प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता भएका वस्तुहरूको विकास र प्रवर्द्धन गरी व्यापार व्यवसायलाई आर्थिक विकासको उद्देश्य हासिल गर्ने गरी परिचालन गर्ने ।
- विश्व व्यापारको बदलिंदो स्वरूप र बहुपक्षीय, क्षेत्रीय र द्विपक्षीय व्यापार तथा पारवहन व्यवस्थाबाट अधिकतम फाइदा लिन व्यापारिक, भौतिक र संस्थागत संरचनाको सुधार एवं विकास गर्ने ।
- सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रका साथै स्थानीय निकायको समेत सहभागितामा गुणस्तरयुक्त अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाहरू सुपथ मूल्यमा सर्वसुलभ ढंगबाट नियमित आपूर्ति सुनिश्चित गर्दै उपभोक्ताको हकहितको संरक्षण गर्ने ।
- दुर्गम क्षेत्र र पिछडिएको तथा अधिकांश जनता गरीबीको रेखामुनि भएका जिल्लाहरूमा अत्यावश्यक वस्तुहरूको एकीकृत आपूर्ति व्यवस्था गरी खाद्य सुरक्षामा वृद्धि गर्ने ।
- दुर्गम र पिछडिएका क्षेत्रमा उत्पादित वस्तुको भण्डारण गर्न सघाउ पुऱ्याउने तथा खाद्यान्न सुरक्षार्थ खाद्य सुरक्षा भण्डार तथा राष्ट्रिय सार्क खाद्य बैंकको व्यवस्था गर्ने ।
- पेट्रोलियम पदार्थको आपूर्ति व्यवस्थालाई सहज बनाउने ।
- आयोडिनयुक्त नूनको आयात, भण्डारण तथा आपूर्ति व्यवस्था सहज बनाउने ।
- प्रतिस्पर्धात्मक बजार प्रणालीमा सबैको सहज पहुँच पुग्ने वातावरण कायम गर्ने र अस्वाभाविक अवस्थामा सर्वसाधारणको हकहितको रक्षार्थ बजार हस्तक्षेपको माध्यमबाट उपयुक्त उपाय अवलम्बन गरी आपूर्ति व्यवस्थालाई सुलभ तथा सहज गराउने आदि ।

८. कानूनी व्यवस्था:

- WTO, SAFTA, Bilateral Trade सम्बन्धी नेपालका सम्झौता र प्रतिबद्धताहरू ।
- प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेसन ऐन, २०३१

- निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३
- आवश्यक सेवा सञ्चालन ऐन, २०१४
- कालो बजार तथा केही अन्य सामाजिक अपराध तथा सजाय ऐन, २०३२
- उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०५४
- मालसामानको बहुविधिक ढुवानी ऐन, २०६३
- प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन तथा बजार संरक्षण ऐन, २०६३
- उपभोक्ता संरक्षण नियमावली, २०५६
- प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन तथा बजार संरक्षण नियमावली, २०६६
- मालसामानको बहुविधिक ढुवानी नियमावली, २०६६
- निकासी पैठारी नियम, २०३४
- निरीक्षण अधिकृत निर्देशिका ।
- वाणिज्य नीति, २०६५
- निर्यातमा नगद प्रोत्साहन सम्बन्धी कार्यविधि, २०६८
- विश्व प्रदर्शनीमा सहभागिता तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०६२
- तेस्रो मुलुकबाट आयात गरिएका वस्तुहरु पुनःनिकासी गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६६
- Nepal Trade Integration Strategy, 2010
- त्रिवर्षीय आवधिक योजना (२०६७/६८-२०६९/७०)
- विकास समिति, २०१३ बमोजिम जारी नेपाल इण्टरमोडल यातायात विकास समिति र व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र सम्बन्धी २ गठन आदेशहरु ।
- वाणिज्य नीति, २०६५
- आपूर्ति नीति, २०६९
- नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति, २०१०
- आवधिक योजनाहरु
- वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्र सम्बद्ध ऐन, नियमावली तथा निर्देशिकाहरु
- उपभोक्ता हित संरक्षण ऐन,

९. मन्त्रालयको संगठन संरचना:

१०. आ.ब. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका मत्वपूर्ण कार्यहरू:

- Container Freight Station-CFS र औद्योगिक एवं व्यापारिक प्रदर्शनी निर्माण गर्नका लागि काठमाण्डौको चोभार स्थित हिमाल सिमेन्ट कम्पनीको जग्गा प्राप्ति सम्बन्धमा खरिद मूल्य तय भई सो जग्गा नेपाल सरकारका नाममा प्राप्त गर्ने प्रक्रिया अगाडी बढाइएको ।
- हाल ४९ वटा देशमा पश्मिनाको Collective Trademark दर्ता कार्य सम्पन्न भएको र थप ५ देश (ब्राजिल, दक्षिण अफ्रिका, रसिया, संयुक्त अरब इमीरेट्स र चीन) मा Collective Trademark दर्ताको प्रक्रिया अन्तिम चरणमा रहेको ।
- अलैंची र अदुवाको Collective Trademark दर्ता गर्न आचार संहिता एवं लोगो निर्माणको लागि सम्बन्धित संघसँग अन्तरक्रियाको तयारी भई रहेको ।

- नेपाली गलैँचाको Collective Trademark दर्ता गर्ने सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूसँग २ वटा बैठक बसी आचार संहिता तयार गर्ने बारे छलफल भएको ।
- नीजि क्षेत्रको समेत लागत साझेदारीमा देशको पूर्वाञ्चल, पश्चिमाञ्चल, मध्य पश्चिमाञ्चल, सुदुर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा व्यापार मेला संचालन गर्नका लागि कार्यतालिका अनुसार पश्चिमाञ्चलको वुटवल र मध्यपश्चिमको सुर्खेत र पूर्वाञ्चलको विराटनगरमा क्षेत्रीय व्यापार मेला सम्पन्न भएको ।
- काठमाडौँको भृकुटीमण्डपमा नेपाल अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार मेला २०७० फागुन २२ देखि २६ गते सम्म सम्पन्न भएको ।
- NTIS पुनरावलोकन कार्य भइरहेको ।
- निर्यात प्रवर्द्धनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यलाई सरलीकरण गर्नको लागि उद्योग विभागका महा निर्देशकको संयोजकत्वमा सरोकारवाला समेतको सहभागीतामा एक समिति गठन भई छलफलको भई रहेको ।
- NTIS-2010 अन्तर्गत चालु आ.व. २०७०/७१ मा नीजि क्षेत्रको सहभागीतामा संचालन हुने कार्यक्रमहरू, व्यापार मेला, अलैचीको सुकाउने ड्रायर वितरण, अदुवाको बीउ वितरण (Rhizome), अदुवाको सुरक्षित भण्डारण (Celler) निर्माण, सुर्खेतमा जडीबुटी संकलन तथा व्यवसाय केन्द्र निर्माण कार्यको लागि सम्बन्धित निकायबाट कार्य भइरहेको ।
- विभिन्न सरोकारवाला/मन्त्रालय निकायहरूसँग NTIS कार्यक्रम कान्वेन्यन सम्बन्धमा समन्वयको कार्य भइरहेको ।
- सिन्धुपाल्चोकको लार्छामा निर्माणाधिन सुख्खा बन्दरगाहको हाल सम्म २८ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।
- रसुवामा ICD निर्माण कार्यको लागि चीनियाँ प्राविधिक टोलीबाट संभाव्यता अध्ययन गरि सोको प्रतिवेदन वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयमा प्राप्त भइसकेको ।
- कञ्चनपुरको चाँदनी, दोधारामा सुख्खा बन्दरगाह निर्माणका लागि सुदुर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रबाट हुने माल वस्तुको निकासी पैठारी अवस्था (Traffic Flow) को पहिचान गर्नका लागि परामर्श सेवा लिने प्रयोजनलाई EOI र RFP सार्वजनिक गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।
- नेपाली चियाको सामूहिक व्यापार चिन्ह (Collective Trademark) दर्ताको लागि दर्ता कार्य भई रहेको ।

- दक्षिण कोरीया, युरोपियन युनियन, नर्वे र हङकङमा कफिको सामुहिक ट्रेडमार्क दर्ता प्रक्रिया सम्पन्न भई प्रमाण पत्र लिने क्रममा रहेको । अन्य देशहरूमा समेत कफिका सामूहिक व्यापार चिन्ह दर्ता गर्ने कार्यहरू भइरहेको ।
- निर्यात योग्य नेपाली गलैचामा सामुहिक व्यापार चिन्ह (Collective Trademark) को आचार संहिता तयार गरी उक्त लोगो दर्ता गर्ने व्यवस्थाको लागि गलैचा संघहरूसँग Code of Conduct तयारीको लागि आवश्यक कार्य गरेको ।
- निजी क्षेत्रसँगको लागत साझेदारीमा सुर्खेतमा जडीबुटी संकलन तथा व्यवसाय केन्द्र स्थापना गर्ने सम्बन्धमा पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।
- नेपालगञ्जमा जडीबुटी अक्सन हाउस र प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्न अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।
- भारतको कोलकाता मा Container Freight Station निर्माण गर्नका लागि नेपाल पारवहन तथा गोदाम व्यवस्था कम्पनीलाई थप ऋण लगानी गर्न मन्त्रिपरिषद स्वीकृत भई अर्थ मन्त्रालय मार्फत ऋण लगानी संज्ञौता गर्ने कार्य प्रक्रियामा रहेको ।
- खाद्यन्न उत्पादनको जिल्लागत प्रोफाइल तयार गर्ने कार्यका लागि प्रशासन संस्था तथा आपूर्ति व्यवस्थापन महाशाखाको सहसचिवको संयोजकत्वमा समितिको २०७०।१०।१० को बैठकबाट जिल्लागत मुख्य खाद्यन्न बालीहरूको उत्पादनको अवस्था, मागको अवस्था र Deficit/Surplus को अवस्थाको यथार्थ विवरण गराउने निर्णय भए अनुसार कृषि विकास मन्त्रालय मार्फत पत्राचार गरिएको ।
- ३० दुर्गम जिल्लाहरूमा फागुन मसान्त सम्म ९६४१ मे.टन खाद्यान्न ढुवानी गरिएको ।
- २२ दुर्गम जिल्लाहरूमा फागुन मसान्त सम्म ३७०३५ मे.टन नून ढुवानी भएको ।
- उपत्यकाभित्र र बाहिर गरी माघ मसान्त सम्म कूल २०७७ व्यवसायीको बजार अनुगमन भएको ।
- विभिन्न ७१८ उपभोग्य वस्तुहरूको मूल्य सूची संकलन गरिएको ।
- ५५ उपभोग्य वस्तुहरूको नमूना संकलन गरि परीक्षणका लागि पठाइएको ।
- व्यावसायिक फर्म कम्पनी विरुद्ध ३ वटा मुद्दा दर्ता गरिएको ।
- सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा ८००० मे.टन खाद्यान्न मौज्दात रहेको र राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डार Buffer Stock मा हाल ७२६९ मे.टन मौज्दात रहेको । तोकिएको परिमाण मौज्दात राख्नको लागि खाद्यान्न खरिद संकलन कार्य भइरहेको ।

११. आ.ब. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरणः

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३३००११३	वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	२७१९५	२६५९५	९७.७९
२	३३००१२३	वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन विभाग	१६१०९	१६०३५	९९.५४
३	३३००१३३	वाणिज्य कार्यालयहरु	९५६१	८७१०	९१.१०
४	३३००१५३	नेपाल खाद्य संस्थान	५७३३३०	५३९०५५	९४.०२
५	३३०१०२३	उपभोक्ता हित संरक्षणका लागि बजार अनुगमन कार्यक्रम	१३४९७	१३१५२	९७.४५
६	३३०१०३३	कण्ठरोग नियन्त्रण आयोजना	१०२५६०	१०२५६०	१००.००
७	३३०१०४३	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	३७९३६	३४०२८	८९.७०
८	३३०१०६३	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	४४७७०	३९१२२	८७.३८
		जम्मा	८२४९५८	७७९२५८	९४.४६

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३३००११४	वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	३७६६	३७३६	९९.२०
२	३३००१२४	वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन विभाग	३७१९	३६७७	९८.८८
३	३३००१३४	वाणिज्य कार्यालयहरु	५२९	५२९	१००.००
४	३३०१०२४	उपभोक्ता हित संरक्षणका लागि बजार अनुगमन कार्यक्रम	१६२९०	१६२९०	१००.००
५	३३०१०४४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	६६९२	६६७२	९९.७१
६	३३०१०६४	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	३७५	३६२	९६.५६
७	३३०१०७४	तातोपानी भंसार निरिक्षण स्टेशन	३००००		०.००
		जम्मा	६१३७१	३१२६७	५०.९५

१२. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७९ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३००११३	वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१२३३८२	२८४८६	२३.०९
२	३३००१२३	वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन विभाग	२९७३१	१७९९४	५७.८३
३	३३००१३३	वाणिज्य कार्यालयहरु	१७८४१	१२२३७	६८.५९
४	३३००१५३	नेपाल खाद्य संस्थान	५६५३००	४३५२४५	७६.९९
५	३३०१०२३	उपभोक्ता हित संरक्षणका लागि बजार अनुगमन कार्यक्रम	२४७२५	१२०४१	४८.७०
६	३३०१०३३	कण्ठरोग नियन्त्रण आयोजना	१३००००	१३००००	१००.००
७	३३०१०४३	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	५६५८५	४६०२८	८१.३४
८	३३०१०६३	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	५९६२१	३७८९७	६३.५६
९	३३०१०८३	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	५००००	४९४२	९.८८
		जम्मा	१०५७१८५	७२४०७०	६८.४९

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३००११४	वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	११५०	३९६	३४.४६
२	३३००१२४	वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन विभाग	८६००	४९७	५.७८
३	३३००१३४	वाणिज्य कार्यालयहरु	२०५०	५५०	२६.८३
४	३३०१०२४	उपभोक्ता हित संरक्षणका लागि बजार अनुगमन कार्यक्रम	२३०	२३०	१००.००
५	३३०१०६४	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	२००	१८१	९०.२५

वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय

३१८

६	३३०१०७४	तातोपानी भंसार निरीक्षण स्टेशन	१०९६६४		०.००
७	३३०१०८४	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	१२७२०१	८८०२	६.९२
		जम्मा	२४९०९५	१०६५६	४.२८

१३. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गरिनेछ । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरू गरिनेछ ।	- मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने मुख्य मुख्य कार्यको कार्य सम्पादन सूचक तयार गरिएको । - निजामति सेवा नियमावली बमोजिम नेतृत्व मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्य गरिएको ।
	२४१	झापा र पाल्पामा अदुवा प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।	प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने प्रारम्भिक कार्य भई रहेको ।
३	२२१	काठमाडौं हाल अन्तर्राष्ट्रियस्तरको उपयुक्त औद्योगिक एवम् व्यापारिक प्रदर्शनीस्थलको अभाव रहेको हुँदा प्रदर्शनी स्थल निर्माणका लागि चोभारमा जमिनको व्यवस्था मिलाएको छु । सुख्खा बन्दरगाह निर्माण समेतका लागि सोही स्थापना आवश्यक जमिनको व्यवस्था गर्न बजेट छुट्याएको छु ।	- Container Freight Station-CFS र औद्योगिक एवं व्यापारिक प्रदर्शनी स्थल निर्माण गर्नका लागि काठमाडौंको चोभार स्थित हिमाल सिमेन्ट कम्पनीको जग्गा प्राप्ति सम्बन्धमा खरिद मुल्य तय भई सो जग्गा नेपाल सरकारका नाममा प्राप्त गर्न मन्त्रिपरिषदमा प्रस्ताव पठाइएको । - नेपाल सरकारको, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७०।९।११ को निर्णय बमोजिम तत् सम्बन्धी प्रक्रिया अविलम्ब प्रारम्भका लागि उद्योग मन्त्रालयमा पत्र लेखि पठाइएको ।

४	२८२	पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यलाई अन्तर्राष्ट्रिय बजारमूल्य बमोजिम स्वतः समायोजन हुने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।	• मिति २०७०/४/२७ र २०७०/५/२६ देखि लागु हुने गरी पेट्रोल, डिजेल तथा हवाई इन्धनमा मूल्य समायोजन गरिएको ।
५	२८१	प्राकृतिक प्रकोपका कारणबाट सिर्जना हुन सक्ने खाद्यान्न संकटलाई सम्बोधन गर्न सार्क खाद्य सुरक्षा भण्डार र राष्ट्रिय खाद्यान्न सुरक्षा भण्डारको क्षमता वृद्धि गरिनेछ ।	• सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा ८००० मे.टन मौज्दात राखिएको । राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डार (Buffer Stock) र सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा समेत हाल ११४६४ मे.टन मौज्दात रहेको । • तोकिएको परिमाण मौज्दात राख्नको लागि खाद्यान्न खरिद संकलन कार्य भैरहेको । • मौजुदा गोदामहरु मर्मत सम्भार गर्नको लागि संस्थानको आन्तरिक श्रोतको कमिले गर्दा बाह्य विदेशी सहयोग श्रोतको खोजी गरिरहेको । • खाद्यान्न भण्डारण क्षमता वृद्धि गर्न अत्यावश्यक स्थानहरु पहिचानको गृहकार्य भैरहेको ।
६	२८०	कृत्रिम मूल्यवृद्धि, कार्टेलिङ, सिण्डिकेट जस्ता आपूर्ति प्रणालीका विसंगतिहरु नियन्त्रण गर्न बजार अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्था विभागलाई स्रोत र साधन सम्पन्न बनाइनेछ ।	• उपत्यकाभित्र र बाहिर गरी बैशाख मसान्तसम्म कूल २५९१ व्यवसायीको अनुगमन भएको । • विभिन्न ५४ उपभोग्य वस्तुहरुको मूल्य सूचि संकलन गरिएको । • ६२ उपभोग्य वस्तुहरुको नमूना संकलन गरि परीक्षणका लागि पठाइएको ।

			• व्यावसायिक फर्म कम्पनी विरुद्ध ३ वटा मुद्दा दर्ता गरिएको । • विभिन्न जिल्लाहरूमा ८ पटक अन्तरक्रिया गोष्ठी कार्यक्रम सम्पन्न भएको । • ८० वटा अनलाईन उजुरी एवं विभागमा प्राप्त उजुरी संकलन गरी आवश्यक कारवाही गरिएको ।
७	२७९	खाद्यान्न तथा नूनको ढुवानीका लागि रु.६९ करोड बजेट विनियोजन गरेको छु । यसबाट विकट तथा दुर्गम जिल्लाहरूमा १५ हजार मे.टन खाद्यान्न र ४० हजार क्वीन्टल नूनको ढुवानी हुनेछ । सडक सञ्जाल र पहुँचका आधारमा ढुवानी अनुदान प्रदान गरिने जिल्लाहरूको पुनःवर्गीकरण गरिनेछ ।	• ३० दुर्गम जिल्लाहरूमा बैशाख मसान्त सम्म १२४९९ मे.टन खाद्यान्न ढुवानी गरिएको । • २२ दुर्गम जिल्लाहरूमा बैशाख मसान्त सम्म ४७४४२.५५ मे.टन नून ढुवानी भएको ।

८	२७८	खाद्यान्न उत्पादनको जिल्लागत प्रोफाइल तयार गरी आपूर्तिको कार्ययोजना बनाइने छ । दुर्गम तथा विकट क्षेत्रमा खाद्यान्न आदान प्रदान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।	- खाद्यान्न उत्पादनको जिल्लागत प्रोफाइल तयार गर्ने कार्यका लागि प्रशासन संस्था तथा आपूर्ति व्यवस्थापन महाशाखाको सहसचिवको संयोजकत्वमा समितिको २०७०।१०।१० को बैठकबाट जिल्लागत मुख्य खाद्यन्न बालीहरूको उत्पादनको अवस्था, मागको अवस्था र Dificit/Surplus को अवस्थाको यथार्थ विवरण गराउने निर्णय भएअनुसार कृषि विकास मन्त्रालयलाई पत्राचार गरिएको । सम्बन्धित निकायलाई पुनः ताकेता गरिएको । - दुर्गम क्षेत्रमा खाद्यान्न आदान प्रदानका कार्यक्रम संचालनका लागि नेपाल खाद्य संस्थान मार्फत कार्यक्रम तर्जुमा भई रहेको । - विभिन्न जिल्ला स्थित सम्बन्धित कार्यालयहरूबाट खाद्यान्न उत्पादनको जिल्लागत प्रोफाइल माग गरिएको र आवश्यक तथ्यांक संकलन कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको । - संस्थानको संचालक समितिबाट स्वीकृत खाद्यान्न आपूर्तिको कार्य योजना तर्जुमा कार्यान्वयन भैरहेको ।

९	२४२	नेपाल पारवहन तथा गोदाम व्यवस्था कम्पनी लिमिटेड अन्तर्गत भारतको कोलकातामा गोदामघर निर्माण गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु । यसबाट आयात-निर्यातकर्ताहरूले बुझाउनुपर्ने महँगो गोदाम शुल्कमा सहूलियत प्राप्त भई व्यापार लागतमा कमी ल्याउन सहयोग पुग्नेछ ।	भारतको कोलकाता मा Container Freight Station निर्माण गर्नका लागि नेपाल पारवहन तथा गोदाम व्यवस्था कम्पनीलाई थप ऋण लगानी गर्न मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भई अर्थ मन्त्रालय मार्फत ऋण लगानीका संझौताको चरण रहेको साथै मिति २०७०।१०।२७ को ४९२ औं संचालक समितिको बैठकमा पेश भइ मूल्याङ्कन समितिको निष्कर्ष सिफारिस र सुझाव बमोजिम अन्तर्राष्ट्रिय बोलपत्र सम्बन्धि कागजातमा उल्लेखित योग्यता शर्तहरू मूल्याङ्कनको परीक्षणका आधारलाई दृष्टिगत गर्दा प्रस्तुत निर्माण कार्यको लागि बोलपत्रदाताहरू प्रभावग्राही बोलपत्र भएको नदेखिदा उक्त बोलपत्रहरू मूल्याङ्कन समितिको सिफारिस बमोजिम रद्द गरि पुनः बोलपत्र आह्वान गर्ने निर्णय भएको छ ।
१०	२४०	निजी क्षेत्रसँगको लागत साझेदारीमा सुर्खेतमा जडीबुटी संकलन र नेपालगंजमा अक्सन हाउस तथा प्रशोधन केन्द्र र झापामा चियाको अक्सन हाउस स्थापना गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।	- निजी क्षेत्रसँगको लागत साझेदारीमा सुर्खेतमा जडीबुटी संकलन तथा व्यवसाय केन्द्र स्थापना गर्ने सम्बन्धमा पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी कार्य भईरहेको । - नेपालगञ्जमा जडीबुटी अक्सन हाउस र प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्न अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।

११	२३८	अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा चिया र कफीको सामूहिक व्यापार चिन्ह दर्ता गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ । गलैचा, अलैची र अदुवाको सामूहिक व्यापार चिन्ह निर्माण गरिनेछ । ब्राजिल, दक्षिण अफ्रिका, रसिया, चीन र संयुक्त अरब इमिरेट्समा पश्मिनाको ट्रेडमार्क दर्ता गरिनेछ ।	• नेपाली चियाको सामूहिक व्यापार चिन्ह (Collective Trademark) दर्ताको लागि नेपालमा दर्ता कार्य चालु रहेको । • दक्षिण कोरीया, युरोपियन युनियन, नर्वे र हङकङमा कफिको सामूहिक ट्रेडमार्क दर्ता प्रक्रिया सम्पन्न भएको । • निर्यात योग्य नेपाली गलैचामा सामूहिक व्यापार चिन्ह (Collective Trademark) को आचार संहिता तयार गरी उक्त लोगो दर्ता गर्ने व्यवस्थाको लागि गलैचा संघहरूसंग Code of Conduct तयारीको लागि आवश्यक कार्य गरेको । • झापामा अदुवाको बजार विस्तारका सम्बन्धमा अन्तरकृया कार्यक्रम संचालन गरी लोगो निर्माण तथा आचार संहिता तयार गर्ने कार्य चालु रहेको । • अलैची, अदुवा, गलैचाको Collective Trademark दर्ताको लागि निजी क्षेत्रका सम्बन्धित वस्तुगत संघ सस्थाहरु सम्मिलित एवं समिति गठन भई कार्य प्रारम्भ भएको ।

१२	२३७	नेपाल-चीन व्यापार विस्तारका लागि सिन्धुपाल्चोकको लार्छामा निर्माणाधीन सुख्खा बन्दरगाहको निर्माण कार्य आगामी वर्ष ५० प्रतिशत सम्पन्न हुने छ । रसुवा नाका र कञ्चनपुरको चाँदनी-दोधारामा सुख्खा बन्दरगाह निर्माणको लागि प्रारम्भिक कार्य शुरू गरिने छ ।	• सिन्धुपाल्चोकको लार्छामा निर्माणाधीन ICD कोहाल सम्म ३० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • रसुवामा ICD निर्माण कार्यको लागि चीनिया प्राविधिक टोलीबाट संभाव्यता अध्ययन गरि सोको प्रतिवेदन वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयमा प्राप्त भइसकेको । • कंचनपुरको चाँदनी दोधारमा सुख्खा बन्दरगाह निर्माणका लागि सुदुर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रबाट हुने माल वस्तुको निकासी पैठारीको अवस्था (Traffic Flow) को पहिचान गर्नका लागि परामर्श सेवा लिने प्रयोजनलाई EOIR RFP सार्वजनिक गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।
१३	२३६	नेपाल ब्यापार एकीकृत रणनीति, २०१० ले पहिचान गरेका वस्तुहरूको उत्पादन, विस्तार, विविधिकरण र बजारीकरण गर्न आगामी आर्थिक वर्षका लागि चालु आर्थिक वर्षको भन्दा दोब्बर बजेट व्यवस्था गरेको छु ।	• NTIS-2010 अन्तर्गत चालु आ.व. २०७०/७१ मा निजी क्षेत्रको सहभागितामा संचालन हुने कार्यक्रमहरू, व्यापार मेला, अलैची सुकाउने ड्रायर वितरण, अदुवाको वीउ वितरण (Rhizome), अदुवाको सुरक्षित भण्डारण (Celler) निर्माण, सुर्खेतमा जडीबुटी संकलन तथा व्यवसाय केन्द्र निर्माण कार्यको लागि सम्बन्धित निकायबाट तदरुकताका साथ कार्य भइरहेको । विभिन्न सरोकारवाला मन्त्रालय निकायहरूसँग NTIS कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धमा समन्वयको कार्य भइरहेको ।

१४	२३५	निर्यात प्रवर्द्धनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न सरकारको तर्फबाट उपलब्ध गराउनुपर्ने सेवा सुविधाहरूलाई छिटो छरितो र सरल ढंगले उपलब्ध गराउन फाष्ट ट्र्याकको सेवा प्रणालीको विकास गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु । तेश्रो मुलुकमा निर्यात गरी प्राप्त भएको भुक्तानीको आधारमा निकासीकर्तालाई दिईदैं आएको निर्यात प्रोत्साहनलाई निरन्तरता दिन रु.३० करोड विनियोजन गरेको छु ।	निर्यात प्रवर्द्धनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यलाई सरलीकरण गर्नको लागि उद्योग विभागका महा-निर्देशकको संयोजकत्वमा सरोकारवाला समेतको सहभागितामा एक समिति गठन भई उक्त समितिले कार्य अगाडी वढाइ रहेको ।
१५	२३४	बढ्दो ब्यापार घाटाले मलाई चिन्तित तुल्याएको छ । तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताका वस्तु र सेवाहरूको उत्पादन गरी निर्यात वृद्धि गर्नुको विकल्प छैन । निर्यात योग्य वस्तु र सेवाको गुणस्तरीय उत्पादन, प्रयोगशालाको स्तरोन्नति, प्याकेजिङ तथा लेबलिङमा सुधार र ब्यापार सहजीकरण गर्न सकिएमा निर्यातमा उल्लेखनीय वृद्धि आउने मेरो विश्वास छ ।	- नेपाली गलैँचाको Collective Trademark दर्ता गर्ने सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूसँग बैठक बसी आचार संहिता तयार गर्ने बारे छलफल भएको । - निजी क्षेत्रको समेत लागत साझेदारीमा देशको पूर्वाञ्चल, पश्चिमाञ्चल मध्य पश्चिमाञ्चल, सुदुर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा व्यापार मेला संचालन गर्नका लागि कार्यतालिका अनुसार पश्चिमाञ्चलको वुटवल र मध्यपश्चिमको सुर्खेत र पूर्वाञ्चलको विराटनगरमा क्षेत्रीय व्यापार मेला सम्पन्न भएको । - NTIS-2010 पुनरावलोकनको कार्य भइरहेको । - हाल ४२ वटा देशमा पश्चिमाञ्चलको Collective Trademark दर्ता कार्य सम्पन्न भएको र थप ५ देश ब्राजिल, दक्षिण

			अफ्रिका, रसीया, संयुक्त अरब इमिरेट्स र चीन मध्य रसियामा कार्य सम्पन्न भएको र अन्य देशमा मा Collective Trademark दर्ताको प्रकृया अन्तिम चरणमा रहेको । • अलैची र अदुवाको Collective Trademark दर्ता गर्न आचार संहिता एवं लोगो निर्माणको लागि सम्बन्धित संघसँग झापामा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरिएको ।

विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

राष्ट्रको सर्वाङ्गीण विकासका लागि विज्ञान तथा प्रविधिको विकास र उपयोगका साथै विकराल बन्दै गइरहेको वातावरणीय तथा जलवायु परिवर्तनको समस्यालाई हृदयङ्गम गरी विकासका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिनु अपरिहार्य भएको छ । जनताको आधारभुत आवश्यकता परिपूर्ति, गरीबी न्युनिकरण, आयमुलक कार्य प्राकृतिक श्रोत तथा साधनहरुको परिचालन, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनलाई संस्थागत गर्दै लैजाने, ओजन तहलाई नाश गर्ने पदार्थहरुको पैठारीमा रोक लगाउने, वायु प्रदूषण न्युनीकरण गर्दै लैजाने, विषादीको सुरक्षित विसर्जन गर्ने एवं वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यले विगत देखि निरन्तरता दिँदै विश्वमा विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा आएको प्रगतिसँगै आफुलाई समेत सोही अनुकूल समाहित गर्दै जानु र यसबाट पर्ने वातावरणीय असरलाई कम गर्दै लैजानु विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरणीय क्षेत्रमा राष्ट्रलाई अनुकूल हुने किसिमका सन्धि, सम्झौताहरुमा प्रतिवद्धता जनाउनु तथा प्रतिवद्धता अनुरूप त्यसलाई कार्यान्वयन गर्नु समेत यस मन्त्रालयको प्रमुख दायित्व रहको छ ।

नेपाल सरकारले नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा अवलम्बन गरेको मुख्य नीतिमा ग्रामीण ऊर्जा नीति, नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीतिको कार्यान्वयनमा मन्त्रालयको भूमिका रहेको छ । आगामी २० वर्षभित्र कूल ऊर्जाको खपत मध्ये १० प्रतिशत नवीकरणीय/वैकल्पिक ऊर्जाबाट र विद्युतको पहुँच पुग्ने जनसंख्या मध्ये ३० प्रतिशत नवीकरणीय वैकल्पिक ऊर्जाबाट उपलब्ध गराउन नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको विकास, विस्तार गर्दै वातावरण सन्तुलन, रोजगारी सृजना र समावेशी विकासमा योगदान पुर्याउने रहेको छ ।

वातावरण संरक्षण, प्रदूषणको रोकथाम तथा नियन्त्रण राष्ट्रिय सम्पदाको संरक्षणका साथै नेपालले क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा गरेका प्रतिवद्धताहरु प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि कार्यकारी निकायको आवश्यकता बोध गरी वि.सं. २०५२ मा जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको स्थापना भएको र वि.सं. २०५३ मा विज्ञान तथा प्रविधिको विकास तथा विस्तारका लागि विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय स्थापना भएको पाइन्छ ।

२. दृष्टिकोण:

- विज्ञान तथा प्रविधिको अनुसन्धान विकास र प्रयोगद्वारा राष्ट्रिय आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने एवं नेपालको अन्तराष्ट्रिय पहिचान बनाउने ।
- वातावरण व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाई स्वच्छ एवं स्वस्थ वातावरण सिर्जना गर्नु तथा प्राकृतिक श्रोत एवं साधनको विवेकशील प्रयोगद्वारा दीगो विकास हासिल गर्नुका साथै जलवायु परिवर्तन वारे सिर्जित प्रतिकूल प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण एवं अनुकूलित बनाउदै लैजाने ।
- वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिको विकास विस्तार गर्दै वातावरण सन्तुलन, रोजगारी सिर्जना र समावेशी विकासमा योगदान पुऱ्याउने ।

३. उद्देश्य:

- विज्ञान तथा प्रविधिको समुचित विकास, अनुसन्धान तथा प्रयोग गरी सोको माध्यमद्वारा विकास निर्माण तथा श्रोत साधनको उपयोगमा जोड दिदै गरिवी न्यूनीकरण, वातावरण संरक्षण, प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गरी जनताको जीवनस्तर उकास्ने ।
- हरित विकासको अवधारणालाई प्रोत्साहन दिई मानवीय क्रियाकलाप र विकास निर्माणलाई वातावरण मैत्री बनाउदै जलवायु परिवर्तनबाट हुने प्रतिकूल असरलाई न्यूनीकरण गर्ने एवं अनुकूलित बनाउने ।
- शहरी प्रदुषणलाई रोकथाम गर्ने र ग्रामीण क्षेत्रको प्राकृतिक सुन्दरतालाई बचाई राख्ने ।
- वैकल्पिक ऊर्जालाई आर्थिक तथा सामाजिक क्रियाकलापसंग आवद्ध गरी ग्रामिण जनताको जीवनस्तर सुधार तथा रोजगारी एवं उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी परम्परागत ऊर्जाको निर्भरतालाई कम गर्दै दिगो वातावरण विकासमा जोड दिने ।

४. रणनीति:

- वातावरणीय नीति नियमको परिमार्जन र संस्थागत क्षमता विकास गरी दीगो विकासलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- विकास कार्यक्रममा वातावरण व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गरी भरपर्दो र अनुभव गर्न सक्ने विकासको कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउने ।
- वातावरणीय व्यवस्थापनको सम्बन्धमा भएका राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धतालाई ठोस कार्यान्वयनको माध्यमले राष्ट्रको विश्वसनीयतामा अभिवृद्धि गर्ने ।

- मौसम भविष्यवाणी प्रणाली भरपर्दो बनाई जलवायु परिवर्तन तथा वातावरणीय प्रभावको न्युनिकरणमा जोड दिने ।
- वातावरण प्रवर्द्धन तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन/अनुसन्धानमा जोड दिदै भएका नकारात्मक असरलाई कम गर्ने ।
- ग्रामीण ऊर्जाको समुचित र दिगो विकास गर्ने ।
- वैकल्पिक ऊर्जाका माध्यमबाट ग्रामीण जनताको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थामा सुधार तथा वातावरणीय दीगोपनामा सहयोग पुऱ्याउने प्रकृतिका एकीकृत कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिने ।
- विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा जनशक्तिको संस्थागत विकास तथा आवश्यक कानुन निर्माणका लागि जोड दिने ।
- विज्ञान प्रविधिको विकासका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारीमा जोड दिने ।
- आधुनिक तथा उपयुक्त प्रविधि र स्थानीय प्रविधिहरूको पहिचान तथा विकास गरी सोको उपयोगलाई प्रोत्साहित गर्ने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयलाई निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन् ।

- वातावरण, विज्ञान र प्रविधिसम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- वातावरण, विज्ञान र प्रविधिसम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान र सर्वेक्षण ।
- वातावरण, विज्ञान र प्रविधिसम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संस्थासंग सम्पर्क र समन्वय ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाद्वारा कार्यान्वयन गरिएका वातावरण, विज्ञान र प्रविधिसम्बन्धी कार्यक्रमको मूल्याङ्कन तथा समीक्षा ।
- वातावरण, विज्ञान र प्रविधिसम्बन्धी जनशक्तिको विकास र उपयोग ।
- विज्ञान र प्रविधिको विकास तथा विस्तारका कार्यक्रम ।
- वातावरण, विज्ञान र प्रविधिको क्षेत्रमा भएका प्रगतिको अन्वेषण तथा अनुसन्धान ।
- वातावरण, विज्ञान र प्रविधि सम्बद्ध विश्वविद्यालयसंग सम्पर्क तथा समन्वय ।
- विज्ञान र प्रविधिसँग सम्बन्धित सामग्रीको उत्पादन, आपूर्ति तथा व्यवस्थापन ।
- अत्याधुनिक प्रविधि विषयक तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र सर्वेक्षण ।

- वातावरण, विज्ञान र प्रविधि विषयक द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सम्झौता तथा समझदारीपत्र ।
- जल तथा मौसम विज्ञान विषयक अध्ययन, अनुसन्धान र भविष्यवाणी ।
- सूचना प्रविधिको विकास तथा विस्तार ।
- परमाणविक (Nuclear) विधिको उपयोग तथा प्रवर्द्धन र त्यसको अनुगमन, नियन्त्रण र नियमन ।
- रासायनिक पदार्थको उपयोग तथा प्रवर्द्धन र त्यसको अनुगमन, नियन्त्रण र नियमन ।
- जैविक प्रविधिको अध्ययन, अनुसन्धान, प्रवर्द्धन विकास, उपयोग र नियमन ।
- अन्तरिक्ष विज्ञानसम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान ।
- जलवायु परिवर्तन ।
- प्रदूषण नियन्त्रण, वातावरण संरक्षण र सन्तुलन ।
- सूचना प्रविधिसम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संस्था ।
- नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
- विज्ञान तथा प्रविधि परिषद् ।
- राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशाला ।
- प्लानेटोरियम, वेधशाला र विज्ञान सङ्ग्रहालय ।
- वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र ।

६. मन्त्रालयलाई निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरू सम्पादनका लागि व्यवस्था गरिएका कानूनहरू:

❖ ऐनहरू:

- वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३
- वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४
- विद्युतीय कारोबार ऐन, २०६३
- विद्युतीय कारोबार नियमावली, २०६४
- नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन २०४८,
- नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान नियमावली, २०६४

❖ नीति नियमहरू:

- जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७
- सूचना प्रविधि नीति, २०६७
- विज्ञान तथा प्रविधि नीति, २०६९

- ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३
- नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीति, २०६९
- जैविक प्रविधि नीति, २०६३
- राष्ट्रिय परमाणु नीति, २०६४
- ओजनतह व्यवस्थापन गर्ने तथा पुराना धातु व्यवस्थापन गर्ने मिति २०६८।१०।२२ मा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना

❖ कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्डहरु:

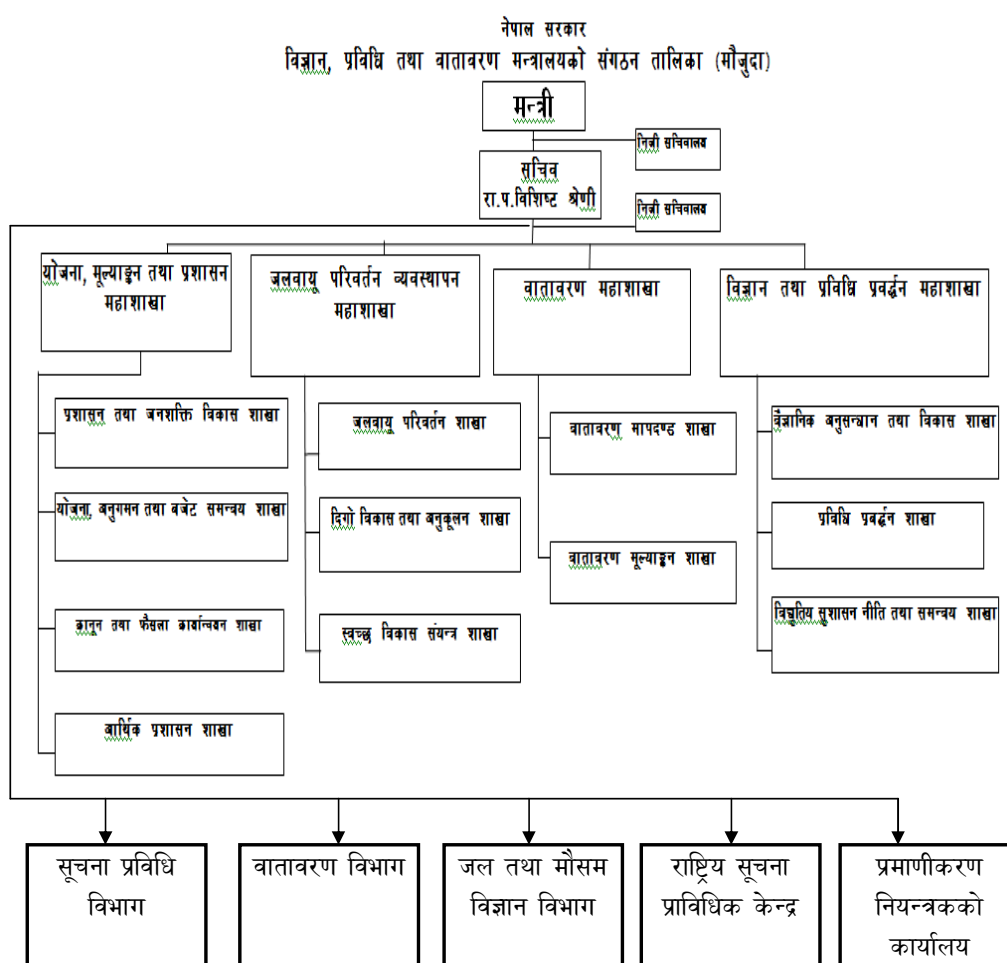
- राष्ट्रिय वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, १९९३(सन्)
- रोडादुङ्गा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६९
- वातावरण संरक्षण कोष संचालन आर्थिक निर्देशिका, २०६८
- नेपाल वातावरण कार्ययोजना, २०५०
- संस्थागत सौर्य ऊर्जा प्रणाली अनुदान तथा परिचालन कार्यविधि, २०७०
- शहरी सौर्य ऊर्जा प्रणाली अनुदान तथा परिचालन कार्यविधि, २०७०
- वातावरण संरक्षण ऐन अन्तर्गत विभिन्न २३ वटा मापदण्डहरु मध्ये मुख्य-मुख्य मापदण्डहरु
 - वायुको गुणस्तरसम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९
 - उद्योग प्रतिष्ठानहरुमा जडान भएका ब्वाइलरको संचालनबाट निष्कासन हुने धुँवा तथा चिमिनको उचाई सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९
 - उद्योग सतहीपानीमा पठाउने औद्योगिक एफल्युण्टको मापदण्ड
 - डिजेल जेनेरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुलोसम्बन्धी मापदण्ड
 - घरभित्रको वायुको गुणस्तर राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६६
 - सिमेन्ट र कसर उद्योगबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुलो सम्बन्धी मापदण्ड

❖ अन्तराष्ट्रिय सन्धि, सम्झौता, अनुबन्ध तथा सम्मेलनहरु:

- Structure of the International Atomic Energy, 1957
- Treaty Banning Nuclear Weapon Tests in the Atmosphere; in outer space and under water, 1953
- Convention of the world metrological organization, 1873
- Vienna Convention for the protection of the ozone layer, 1985

- Basel Convention on the control of the Transboundary movements of Hazardous Wastes their disposal, 1987
- Montreal Protocol on the substances that deplete the Ozone layer, 1987
- Amendment to the Montreal protocol on the substances that deplete the Ozone layer, 1990
- United Nations Framework Convention on Climate Change, 1997
- Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, 1997
- Stockholm Convention Persistent Organic Pollutants, 2001
- अन्तराष्ट्रिय व्यापारमा केहि हानिकारक रसायन एवं जीवनाशक विषादीको पूर्व जानकारी गराउने सहमतिको कार्यविधि सम्बन्धी रोटटरडाम महासन्धी ।

७. संगठन संरचना:

८. आ.व. २०७०/७१ सम्पादन गरिएका मुख्य मुख्य कार्यहरू:

❖ वातावरण र जलवायु परिवर्तन:

- विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालयबाट विज्ञान, प्रविधिको प्रबर्द्धन र विकास गर्न, सूचना प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगको माध्यमले सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सेवाग्राहीको पहुँचलाई सहज तुल्याई सुशासनको सुनिश्चितता दिन, मुलुकको समष्टिगत विकासमा वातावरणीय प्रभाव तथा जलवायु परिवर्तनका अवसर र चुनौतीको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्न, वैकल्पिक नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको दीगो विकास र विस्तार गरी नेपालको ग्रामीण क्षेत्रमा स्वच्छ ऊर्जाको सहज आपूर्ति गर्न, नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिबाट स-साना उद्योग तथा व्यवसायहरू सञ्चालन गरी ग्रामीण जनताको आर्थिक सामाजिक स्थितिमा सुधार ल्याउन तथा हरित विकासका अवधारणा अनुरूप मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई वातावरण मैत्री बनाउदै जलवायु परिवर्तनबाट हुने प्रतिकूल असरबाट अनुकूलित हुने सन्दर्भमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना Local Adaptation Plan of Action (LAPA) लगायतका विभिन्न क्रियाकलापहरू संचालन हुँदै आएका छन् ।
- राष्ट्रिय प्रसारण लाइन नपुगेका देशका दूर्गम स्थानका स-साना खोलाबाट प्रचूर मात्रामा विद्युत उत्पादन गरी घरायसी विद्युतका साथै ग्रामीण क्षेत्रको अर्थतन्त्रमा टेवा पु-याउन लघु तथा साना जलविद्युतको विकास तथा प्रबर्द्धनको लागि विगत ३ वर्षदेखि सम्पन्न हुन नसकेका समुदायमा आधारित ५०० किलोवाट क्षमता सम्मका लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनालाई थप आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउने कार्यविधि २०७०, नवीकरणीय ऊर्जाका प्रविधिहरू मध्ये सौर्य विद्युत प्रणालीलाई ग्रामीण क्षेत्रमा मात्र नभई सहरी क्षेत्रमा पनि प्रबर्द्धन गर्न सके विद्यमान लोडसेडिङबाट पर्न गएको असुविधाबाट शहरी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनतालाई राहत दिने उद्देश्यले संस्थागत सौर्य ऊर्जा प्रणाली अनुदान तथा परिचालन कार्यविधि, २०७० र शहरी सौर्य ऊर्जा प्रणाली अनुदान तथा परिचालन कार्यविधि, २०७० नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भई लागू गरिएको छ ।
- वातावरण र जलवायु परिवर्तनका लागि क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम लगायत चिकित्साजन्य फोहोर व्यवस्थापनको सम्बन्धमा अध्ययन गरी प्रतिवेदन लिने कार्य निरन्तर रुपमा भइरहेकोछ। जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभाव र जोखिमको लेखाजोखा सम्बन्धी कार्यहरू हुँदै आएका छन् ।

- जलवायु परिवर्तनबाट प्रतिकूल प्रभाव परेको क्षेत्रलाई ध्यान दिई नेपालले चाल्नु पर्ने कदमको प्रकृतिलाई विचार गरी अनुकूलन, प्रकोप तथा जोखिम न्यूनिकरण, न्यून कार्बन उत्सर्जन र जलवायु समयानुकूलनका कार्यक्रमहरु संचालन हुँदै आएका छन् । यसका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम र जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदुरपश्चिमाञ्चलका १४ जिल्लाका ६९ वटा गा.वि.स. र टीकापुर नगरपालिकामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माण भई कार्यान्वयन प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ, जसबाट स्थानीय जनताको जलवायु परिवर्तनबाट पर्ने असरबाट बच्ने क्षमताको विकास भै उनीहरुको आर्थिक र सामाजिक स्थितिमा सुधार आउने देखिन्छ ।
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय संरचना महासन्धी (UNFCCC) को पक्ष राष्ट्रहरुको १९ औं सम्मेलन नोभेम्बर ११ देखि २२, २०१३ सम्म पोल्याण्डको राजधानी वार्सामा सम्पन्न भएको साथै पहिलो पटक अति कम विकसित राष्ट्रहरुको समूहको अध्यक्षता गर्दै नेपालले सो सम्मेलन र महासन्धि अन्तर्गतका विभिन्न अंगहरुमा भएका वार्ता प्रक्रियाहरुमा सशक्त सहभागिताको जनाएको थियो । नेपाल समेतको सक्रियताको परिमाण स्वरूप जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका एवं प्रभावित मुलुकको हितलाई ध्यानमा राख्दै Warsaw International Mechanism for Loss and Damage र Warsaw Framework for REDD+ को गठन गर्ने सम्झौता सम्भव भएको छ । Climate Technology Center and Network ले आफ्नो प्रारम्भिक कार्य पूरा गरी Technology development र Transfer सम्बन्धी कार्य संचालन गर्ने अवस्थामा पुगेको एवं अति कम विकसित मुलुकहरु लाभान्वित हुने गरी Adaptation Fund/ Least Developed Countries Fund का लागि रकम जम्मा गर्ने प्रतिबद्धता समेत विकसित मुलुकबाट प्राप्त भएको छ ।
- नेपाल सरकार, मन्त्रीपरिषद को निर्णयानुसार वातावरण संरक्षण ऐन तथा नीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि वातावरण विभाग र सूचना प्रविधि नीति तथा प्रावधानको व्यवहारिक प्रयोगमा प्रभावकारिता ल्याउने सिलसिलामा सूचना प्रविधि विभागको स्थापना भई यस क्षेत्रमा विभिन्न कार्यसञ्चालन भइरहेका छन् ।
- मानव स्वास्थ्य र वातावरण संरक्षणको प्रत्याभूति गर्दै सम्पूर्ण जनताले स्वस्थ जीवनयापन गर्न पाउनु भन्ने उद्देश्यका साथ मन्त्रालयबाट यस अवधिमा विभिन्न मापदण्डहरु जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने सिलसिलामा ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९, सिमेण्ट र क्रसर उद्योगबाट निस्कासन भई हावामा जाने

धुलो सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९, डिजेल जेनेरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँ सम्बन्धी मापदण्ड र ब्वाइलरको संचालनबाट निष्काशन हुने धुवा तथा चिमनीको उचाई सम्बन्धी मापदण्ड, वायुको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९ र सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९ लगायत २३ वटा मापदण्ड जारी भई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।

- प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरूले मानव स्वास्थ्यमा पार्ने प्रभावहरूको सम्बन्धमा Detailed Quality Report बनाई पेश गर्ने सम्बन्धी सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट भएको आदेश कार्यान्वयनका लागि कार्य भईरहेको साथै २० वर्ष वा सो भन्दा माथिका पुराना सवारी साधन व्यवस्थापन तथा प्रतिस्थापनका सम्बन्धमा सरोकारवालासंग अन्तरक्रिया तथा गोष्ठी संचालन जस्ता कार्य भईरहेको, जोखिमपूर्ण पदार्थ/फोहर व्यवस्थापन रणनीति तयार गर्ने जस्ता कार्य भईरहेको छ।
- नेपालका विभिन्न भागमा रहेको Redon Gas (जसले फोक्सोको क्यान्सर गराउँछ) को सर्भे गर्न ३ जिल्लाको विभिन्न ठाउँमा ५० वटा मापन यन्त्र विश्लेषणको लागि जडान गरिएको छ।
- वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन कार्यलाई व्यवस्थित र सरलीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि १९ वटा EIA प्रतिवेदनहरू र २४ वटा Scoping Documents Terms of reference स्वीकृत गर्ने कार्य भएको छ।
- जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट Digital Format मा जल तथा मौसम सम्बन्धी तथ्याङ्क वितरणको कार्य थालनी भएको छ। तथ्याङ्क उपयोग गर्नेको संख्यामा उल्लेखनिय रूपमा वृद्धिसंगै राजस्वमा समेत वृद्धि भएको छ।

❖ विज्ञान तथा सूचना प्रविधि:

- विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा देशभित्रै आनुवंशिक (डिएनए) परीक्षणको व्यवस्था, विधी विज्ञान सेवाको विस्तार, अनुसन्धानशालाहरूको सुदृढीकरण, वृक्षचक्रको अध्ययन प्रारम्भ, प्रतिभा पलायनको न्यूनीकरण जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन हुदै आएका छन्। प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरूमा अनुसन्धान अनुदान, पुरस्कार, श्रव्यदृश्य, जर्नल प्रकाशन र विज्ञान प्रविधिको प्रचार प्रसार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिई विज्ञान सम्बन्धी जनचेतनाको अभिवृद्धिका लागि विभिन्न जिल्लामा विज्ञान मेला आयोजना गरिने गरिएको छ साथै विभिन्न उद्योग तथा शैक्षिक एव अनुसन्धानात्मक संस्थाहरूलाई आवश्यक पर्ने प्रविधि सम्बन्धी सूचना प्रवाह र प्रविधि हस्तान्तरण

सम्बन्धी कार्यहरू भइरहेका छन् । सूचना प्रविधि नीति, २०६७, राष्ट्रिय परमाणु नीति, २०६४, विद्युतीय कारोबार ऐन, २०६३ र विद्युतीय कारोबार नियमावली, २०६४ को प्रभावकारी कार्यान्वयन, राष्ट्रका वैज्ञानिक जनशक्तिलाई देश भित्रै काम गर्ने वातावरण निर्माण गर्दै नेपाली जनताको आर्थिक सामाजिक सुधार गर्ने कार्यमा विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय लागि परेको छ ।

❖ नेपालमा सूचना प्रविधिको विकास तथा प्रयोगको तत्परता को अवस्था पहिचान:

- (e-Readiness Assessment) का लागि Framework तथा Guidelines तयार पार्ने कार्य शुरु भएको छ ।
- IT Park मा IT Company हरूको Incubation Centre स्थापना गर्न आवश्यक अवधारणा पत्र तयार भएको छ ।
- Cyber Crime को अनुसन्धानका लागि Cyber Forensic Lab स्थापना गर्न पहल भैरहेको छ ।
- मन्त्रालयमा कर्मचारीहरूको हाजिरी व्यवस्थापनका लागि e-attendance system लागू गरिएको छ ।
- ग्रामीण सूचना केन्द्रहरूको स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने लक्ष्य रहेकोमा हालसम्ममा सार्वजनिक विद्यालय र सामुदायिक संस्थाहरूमा ४०० भन्दा बढी ग्रामीण सूचना केन्द्रहरू स्थापना भएको छ । राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र (NITC) मार्फत सरकारी कार्यालयको Networking का लागि Optical Fiber को व्यवस्थापन कार्य गरिएको, IT Equipment को Benchmarking गर्ने काम भएको, सिंहदरबारमा प्रवेशका आगन्तुकहरूको लागि अनलाइन अनुमती दिने प्रणालीको स्तरवृद्धि गर्ने कार्य भएको, सेवाग्राहीलाई प्रदान गरिने सेवाहरू Online मार्फत प्रदान गर्न आवश्यक Application/System को विकास गर्ने कार्य भएको छ ।
- तारामण्डलको अध्ययन गर्ने कार्यका साथै वि.सं. २०७० सालको Astronomical Almanac तयार पारिएको, नेपाल टेलिभिजनमा पाक्षिक रूपमा “आजको विज्ञान” नामक कार्यक्रम संचालन भैरहेको, जनमानसमा वैज्ञानिक चेतनाको प्रादुर्भाव गर्न (Scientific world) जर्नल, वैज्ञानिक जगत पत्रिका र विज्ञान प्रविधि बुलेटिन प्रकाशन भएको छ । मौलिक प्रविधि प्रवर्द्धन र विकासकालागि यस सम्बन्धी inventory तयार गर्ने कार्य जारी रहेको ।

- Multi-device compatible web -site निर्माणकार्य सम्पन्न भएको छ । सूचना प्रविधि विभागको web-site मार्फत विभागका नीति तथा कार्यक्रमको सार्वजनिकीकरण, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकाय तथा सर्वसाधारणको पहुँच पुग्ने अवस्था सिर्जना भएको छ ।
- E-Readiness Survey को प्रारम्भिक कार्य शुरु भएको छ । उक्त Survey सम्पन्न भए पछि जनताको सूचना प्रविधि सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम तय गर्न सघाउ पुग्नेछ ।
- Unicode Standardization को कार्य सुरु भएको छ । यसले Unicode को प्रयोगलाई थप स्तरीय सहज र प्रभावकारी बनाउने छ ।
- राष्ट्रिय सूचना प्रविधि मार्गचित्रको मस्यौदा तयार भएको छ । यस सम्बन्धमा पृष्ठपोषण लिन सरकारी तथा निजी क्षेत्रका सरोकारवालाहरु बीचको अन्तरक्रिया समेत सम्पन्न भई सकेको छ । यस मार्गचित्रको स्वीकृति पश्चात सबै सरकारी निकायहरुले आ-आफ्ना क्षेत्रगत योजनाहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नेछन् । यसबाट आगामी ५ वर्षमा नेपाललाई सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा फड्को मार्न मार्गदर्शक दस्तावेजको रुपमा काम गर्नेछ ।
- E-governance Mater Plan तर्जुमाको प्रारम्भिक कार्य सम्पन्न भएको छ । यसको तर्जुमा पश्चात सरकारी काम कार्यवाही र सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय माध्यमबाट व्यवस्थित गर्न सकिने छ ।
- राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र अन्तर्गतको Government Integrated Data Center मा निम्न लिखित निकायहरुको सर्भर तथा एप्लिकेसन होस्ट लगायतका कार्यहरु गरिदै आएको छ ।

क्र.स.	कार्यहरु	संख्या	कैफियत
१	सरकारी निकायहरुको DNS रजिष्ट्रेशन गरिएको	६३२	
२	वेब तथा एप्लिकेशन होस्ट गरिएको	३३९	
३	सरकारी ईमेल प्रदान गरिएको	७५	
४	सिंहदरवारभित्र ईन्टरनेट प्रदान गरिएको	५०	
५	सरकारी निकायहरुको सर्भर कोलोकेशन गरिएको	३०	
६	सिंहदरवारभित्रका निकायहरुलाई ई-गेटपास सिस्टम प्रदान तथा सञ्चालन	४७	

७	सरकारी एप्लिकेशनहरू GEA अनुरूप भए नभएको जाँची परामर्श प्रदान गरिएको	३	

- सरकारी सूचना तथा सेवाहरूलाई Single Portal मार्फत प्रदान गर्ने नेपाल सरकारको आधिकारिक वेब पोर्टल (www.nepal.gov.np) सञ्चालन गरिदै आएको छ ।
- व्यावसायीहरूलाई सूचना तथा सेवा एकद्वार प्रणालीबाट प्रदान गर्न विद्युतीय पोर्टल www.licenseportal.gov.np जारी गरी व्यवस्थापन गरिदै आएको छ ।
- नेशनल पोर्टल मार्फत जारी गरिने सेवा तथा सूचनाहरूलाई अध्यावधिक गर्न सबै सरकारी निकायका पदाधिकारीहरूलाई तालिम प्रदान गरी सम्बन्धित निकायबाटै सूचना अपलोड गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको साथै नेशनल पोर्टल सञ्चालन गर्न निर्देशिका तथा Government Interoperability Framework को निर्देशिका तयार गरिएको छ ।
- प्रतिभाशाली वैज्ञानिक तथा सिर्जनशील प्रतिभा प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले विद्वत्तृति उपलब्ध गराउने कार्यक्रम सुरु गरिएको छ । जसअन्तर्गत Research Fellowship र Assistant Research Fellowship प्रदान गरिने छ ।
- वन्यजन्तु आखेटोपहार परीक्षण सेवाको गुणस्तर विकासको निमित्त विशेष अध्ययन अनुसन्धानको सिलसिलामा राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाको एउटा विशेषज्ञको टोलीले गत आ.व. ०६९/७० मा चितवनको टिकौली स्थित श्री सशस्त्र वनरक्षक तालिम केन्द्रमा राखिएका गैंडाको खाग, हात्तिको दाहा जस्ता आखेटोपहारहरूको विभिन्न किसिमका तथ्यांक संकलन गरेको छ । सो क्रममा एक सय दश (११०) थान गैंडा खागबाट १० प्रकारका वैज्ञानिक parameter संकलन तथा प्रयोगशालामा थप अध्ययनका लागि कम्तीमा ६० वटा खागको पातलो टुक्रा (Microtome section) काटेर संकलन गरिएको। त्यस्तै, ४ वटा बाघको खप्पर, एउटा बाघको Mandible, दुईवटा चीतल र एउटा जरायोको सिङ्ग (Antler) र चारवटा हात्तीका दाहाबाट विभिन्न किसिमका तथ्यांक संकलन गरिएको थियो । त्यस्तै मलसाप्रो, जरायो, शंक्ति ओत, चितुवा, धवाँसे चितुवा, सालक, बाघ, हाईना आदिको रौं तथा कत्ला संकलन गरिएको थियो उक्त अनुसन्धानबाट निस्कने उपलब्धिमुलक नतीजालाई शंक्ति आखेटोपहार पहिचानमा अवलम्बन गरिने हुँदा यसबाट वन्यजन्तु सम्बन्धी अपराध अनुसन्धान र साइटिस कार्यान्वयनमा ठूलो सहयोग पुग्ने छ । यस अवधिमा प्रयोगशालाले विधि विज्ञान सम्बन्धी (विवादीत लिखत, डि.एन.ए, वन्यजन्तुका अवशेष, विषादी एवं लागू

औषध आदी) कूल ९३४ वटा केसहरूको परिक्षण गरी अदालत, प्रहरी, बैंक, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, ऋण असूली न्यायाधिकरण, वन कार्यालय एवं सम्बन्धित अन्य संस्था र व्यक्तिहरूलाई सोको प्रतिवेदन बुझाएको थियो ।

❖ नवीकरणीय /वैकल्पिक ऊर्जा:

- नेपाल सरकारले नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा अवलम्बन गरेको मुख्य नीतिमा ग्रामीण ऊर्जा नीति, नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीति तथा ३ वर्षिय योजना रहेका छन् । उक्त नीतिहरूमा मुख्यतयः देशभित्रै प्रचुर मात्रामा रहेका स्वच्छ, भरपर्दो तथा दिगो ऊर्जाको स्रोत तथा प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन विकास तथा विस्तार गर्न आवश्यक अनुदान रकम उपलब्ध गराउने, प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउने, प्रविधिको हस्तान्तरण गर्ने, निजी क्षेत्र तथा गैरसरकारी संस्थाहरूलाई यसको प्रवर्द्धन तथा विकासमा संलग्न गराउने रहेका छन् । यस क्षेत्रको लक्ष्यमा आगामी २० वर्षभित्र कूल ऊर्जाको खपत मध्ये १० प्रतिशत नवीकरणीय वैकल्पिक ऊर्जाबाट र विद्युतको पहुँच पुग्ने जनसंख्या मध्ये ३० प्रतिशत नवीकरणीय वैकल्पिक ऊर्जाबाट उपलब्ध गराउन नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको विकास, विस्तार गर्दै वातावरण सन्तुलन, रोजगारी सृजना र समावेशी विकासमा योगदान पुऱ्याउने रहेको छ । हाल कुल जनसंख्याको करिब १३ प्रतिशत जनसंख्याले नवीकरणीय ऊर्जा स्रोतबाट विद्युत सेवा पाइरहेका छन् । त्यसैगरी कूल जनसंख्याको करिब २७ प्रतिशत जनसंख्याले स्वच्छ नवीकरणीय ऊर्जा प्रयोग गरिरहेका अनुमान गरिएको छ ।

९. आ.व. ०६९/७० मा विनियोजन भएको बजेट र खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतिशत
१	३३१०११३	विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	५८६८२	५१७५८	८८.२०
२	३३१०१२३	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	२०७६९	२१३०६	१०२.५८
३	३३१०१६३	राष्ट्रिय विधिविज्ञान प्रयोगशाला	९८५०	१०४७५	१०६.३५
४	३३११०२३	जल विज्ञान कार्यक्रम	१२३२३	१२१२५	९८.३९
५	३३११०३३	हावापानी विज्ञान कार्यक्रम	१८७४५	१८५५०	९८.९६

विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय

३४१

६	३३११०४३	मौसम पूर्वानुमान कार्यक्रम	२९५७	२५७७	८७.१४
७	३३११०५३	बाढी भविष्यवाणी	३७३२	३६४४	९७.६५
८	३३११०८३	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	३८५१४४	२३१३४३	६०.०७
९	३३११०९३	जैविक र्यांस उत्पादन कार्यक्रम	३७००००	१५८७७२	४२.९१
१०	३३१११०३	लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम	१४८१५१०	११२०८२१	७५.६५
११	३३११११३	विद्युत विकास कोष- सामुदायिक लघु जलविद्युत ग्रामीण विद्युतीकरण कार्यक्रम	१२२२७३	१२१९१२	९९.७०
१२	३३१११२३	सूचना प्रविधि पार्क	८२५०	६०२७	७३.०६
१३	३३१११६३	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	१८१०४	१८३०६	१०१.११
१४	३३१११८३	ग्रामीण जीवीकोपार्जनका लागि नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	५२०००		०.००
१५	३३११२२३	सुधारिएको ग्रामीण उर्जा सेवा कार्यक्रम कावेली प्रसारण आयोजना	३६३८८	५६९८	१५.६६
१६	३३११२३३	वातावरण उत्थान गुरु योजना	१७५०	१४४३	८२.४४
१७	३३११२४३	प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यक्रम	४७४३	४६२४	९७.४८
१८	३३११२५३	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान	८६२२६	८६२२६	१००.००
१९	३३११२६३	बी.पी. कोइराला प्लानेटोरियम	१४६०१	१३१५३	९०.०८
२०	३३११२७३	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	८००००		०.००
		जम्मा	२७८८०४७	१८८८७५८	६७.७४

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३३१०११४	विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	३२७५८	२१२६७	६४.९२
२	३३१०१२४	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	१३२३	११८४	८९.५२
३	३३१०१६४	राष्ट्रिय विधिविज्ञान प्रयोगशाला	२०००	१९००	९४.९८
४	३३११०२४	जल विज्ञान कार्यक्रम	९७३७	६९२९	७१.१६

५	३३११०३४	हावापानी विज्ञान कार्यक्रम	५०८२	३५९८	७०.८०
६	३३११०४४	मौसम पूर्वानुमान कार्यक्रम	१०६३	८२५	७७.६२
७	३३११०५४	बाढी भविष्यवाणी	२२७९९	४९४७	२१.७०
८	३३११०८४	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	६९००	६३३८	९१.८६
९	३३११११४	विद्युत विकास कोष- सामुदायिक लघु जलविद्युत ग्रामीण विद्युतीकरण कार्यक्रम	१३११३	७९११	६०.३३
१०	३३१११२४	सूचना प्रविधि पार्क	२०००	८७५	४३.७७
११	३३१११६४	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	३५००	३४९९	९९.९९
१२	३३११२३४	वातावरण उत्थान गुरु योजना	३३४०	३१७४	९५.०४
१३	३३११२४४	प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यक्रम	४६००	४५९७	९९.९३
१४	३३११२६४	बी.पी. कोइराला प्लानेटोरियम	२२००४८	२१६००६	९८.१६
		जम्मा	३२८२६३	२८३०५०	८६.२३

१०. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३१०११३	विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	८८१७४	३३८९८	३८.४४
२	३३१०१२३	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	३६२८३	२९३७१	८०.९५
३	३३१०१५३	सूचना प्रविधि विभाग (सूचना प्रविधि पार्क समेत)	३५६४१	१५४३८	४३.३१
४	३३१०१६३	राष्ट्रिय विधिविज्ञान प्रयोगशाला	१९२६२	१५९५५	८२.८३
५	३३१०१७३	वातावरण विभाग	५१५९७	२३१३९	४४.८५
६	३३११०२३	जल विज्ञान कार्यक्रम	२०५०२	१३३९०	६५.३१
७	३३११०३३	हावापानी विज्ञान कार्यक्रम	४१८६१	२५८८९	६१.८४
८	३३११०४३	मौसम पूर्वानुमान कार्यक्रम	५७४३	३२९९	५७.४५
९	३३११०५३	बाढी भविष्यवाणी	९८७८	३८६९	३९.१७
१०	३३११०६३	प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यालय	११८९३	४४५९	३७.४९

११	३३११०८३	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	६४१०६७	४०३५२६	६२.९५
१२	३३१११०३	राष्ट्रिय ग्रामिण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	३०६३८६९	७२६६२९	२३.७२
१३	३३१११६३	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	३२८९९	१५८१६	४८.०७
१४	३३११२२३	सुधारिएको ग्रामिण उर्जा सेवा कार्यक्रम कावेली प्रशारण आयोजना	२२०६०	४४०९	१९.९९
१५	३३११२३३	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	१२६०५३	९१५३	७.२६
१६	३३११२५३	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान	१७५७००	१६०७००	९१.४६
१७	३३११२६३	बी.पी. कोइराला प्लानेटोरियम	२३०३९	५७६१	२५.०१
१८	३३११२७३	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	५४०८००	२९७०९५	५४.९४
		जम्मा	४९४६३२१	१७९१७९६	३६.२२

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३३१०११४	विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	११०००	१६९३	१५.३९
२	३३१०१२४	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	३३००	२९८	९.०४
३	३३१०१५४	सूचना प्रविधि विभाग (सूचना प्रविधि पार्क समेत)	१५४००	७४६९	४८.५०
४	३३१०१६४	राष्ट्रिय विज्ञान प्रयोगशाला	६७५०	३६९३	५४.७१
५	३३१०१७४	वातावरण विभाग	२०८९५	१२३०६	५८.९०
६	३३११०२४	जल विज्ञान कार्यक्रम	२०१००	४३४४	२१.६१
७	३३११०३४	हावापानी विज्ञान कार्यक्रम	१५३००	४४५७	२९.१३
८	३३११०४४	मौसम पूर्वानुमान कार्यक्रम	७८००	२९८	३.८२
९	३३११०५४	बाढी भविष्यवाणी	५०००	१८७१	३७.४१
१०	३३११०६४	प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यालय	६५७५०	११९७	१.८२
११	३३११०८४	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	११७००	२०१२	१७.१९
१२	३३१११६४	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	३२८००	११८४७	३६.१२
१३	३३११२२४	सुधारिएको ग्रामीण उर्जा सेवा कार्यक्रम कावेली प्रशारण आयोजना	५८६४	७०४	१२.०१

१४	३३११२३४	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	३४२७७८	६६२	०.१९
१५	३३११२६४	बी.पी. कोइराला प्लानेटोरियम	१२६७००	३३८७५	२६.७४
१६	३३११२७४	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	३५००	५३२	१५.२०
		जम्मा	६९४६३७	८७२५६	१२.५६

११. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागु गरिनेछ । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरु गरिनेछ ।	कार्य सम्पादन सूचकांक तयार गरी स्वीकृतीको क्रममा रहेको ।
२	२७५	सूचना प्रविधि गुरुयोजना तयार गरिने छ । हेटौडामा डाटा सेन्टर स्थापनाका लागि अत्याधुनिक मेशिन खरिद गर्न रु. ५ करोड विनियोजन गरेको छु । बी.पी. प्लानेटोरियम भवन निर्माण गर्न रु. १२ करोड छुट्याएको छु ।	सूचना प्रविधि गुरु योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी भएको । हेटौडामा डाटा सेन्टर स्थापनाका लागि ग्राउण्ड लेबलिङ्ग र तार जालिको काम शुरु भएको । विज्ञान सङ्ग्रहालयको Structure को सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न भैसकेको ।
३	२६८	सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा विश्वसनीयता अभिवृद्धि गर्न कम्प्युटर फोरेन्सिक प्रयोगशालाको स्तरोन्नतीका लागि बजेट व्यवस्था गरेको छ ।	फरेन्सीक ल्याबको अपग्रेडेसन कार्यको लागि आपूर्तिकर्ताद्वारा सामानहरू आपूर्ति गरि जडान (Installation) को कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।
४	२५२	प्रतिभाशाली वैज्ञानिक तथा सिर्जनशील प्रतिभालाई प्रोत्साहन गर्न विद्वत वृत्ति उपलब्ध गराइनेछ ।	NAST वाट विद्वतवृत्ति प्रदान गर्नका लागि कार्य अगाडी बढाइएको एवं मन्त्रालयको स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अन्तर्गतको विद्वतवृत्ति प्रदान गर्नका लागि त्रि.वि.वि., विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थान मार्फत विद्वतवृत्ति प्रदान गर्न सहमति भएको ।

५	२५१	जैविक प्रविधि केन्द्र र अन्तरिक्ष केन्द्र स्थापना एवम् सञ्चालनको लागि आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्न आवश्यक बजेट स्रोतको व्यवस्था गरेको छु ।	• Nuclear Law बन्ने प्रक्रियामा रहेको हुनाले जैविक प्रविधि र अन्तरिक्ष प्रविधि केन्द्रको स्थापनाको कार्य गर्न पहल भैरहेको ।
६	२५०	विज्ञान प्रविधि र वातावरण क्षेत्रको विकास, प्रवर्द्धन र स्तरोन्नतीका लागि न्यानो प्रविधि नीति तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।	• चालु आ.व.को कार्यक्रममा प्रस्तुत विषय समावेश नभएको ।
७	६७	सौर्य ऊर्जा कार्यक्रमलाई शहरी क्षेत्रमा समेत विस्तार गरिने छ । तोकिएका शहरी क्षेत्रमा घरायसी प्रयोजनका लागि सौर्य ऊर्जा प्रयोगमा प्रोत्साहित गर्न जडान खर्चमा सहयोग उपलब्ध गराइने छ । सौर्य ऊर्जा प्रणालीलाई सरकार, स्थानीय निकाय र उपभोक्ताको लागत साझेदारीमा शहरी क्षेत्रका सडकमा समेत विस्तार गरिने छ । सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्न चाहने एफ.एम.रेडियोलाई तोकिए बमोजिम अनुदान उपलब्ध गराइने छ । यसका लागि रु. ५० करोड छुट्याइएको छ ।	• सहरी क्षेत्रमा सौर्य उर्जा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्यविधि स्वीकृत भएको । • धुलिखेल अस्पतालमा सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान कार्य भईरहेको । पोखरा उपमहानगरपालिका मा सडक कृतीको लागि सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान कार्य भई रहेको । • मुलुकका विभिन्न ४ वटा एफ.एम.रेडियोमा सौर्य ऊर्जा जडान गर्न प्रक्रिया अगाडी बढाईएको ।
८	६६	सौर्य ऊर्जा कार्यक्रम सञ्चाल गर्न रु. १ अर्ब ११ करोड बजेट छुट्याएको छ । यसबाट न्यून आय भएका १,२५,००० घरमा सौर्य विद्युत जडान भई ४ हजार किलोवाटसम्म विद्युत उत्पादन हुनेछ ।	• कम्पनी तथा संस्थाहरु छनौट भएको । • ४९,७९५ वटा सौर्य घरेलु विद्युत प्रणाली जडान गरिएको । १४ वटा सौर्य खानेपानी पम्प जडान भइसकेको ।
९	६५	राष्ट्रिय प्रसारण लाइन नपुगेका दुर्गम स्थानमा विगत तीन वर्षदिखि सम्पन्न हुन नसेका ५०० किलोवाटसम्मका समुदायमा आधारित लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनालाई वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रमार्फत कूल लागतको बढीमा ७० प्रतिशतसम्म थप आर्थिक सहायता उपलब्ध गराइने छ ।	• यस सम्बन्धी कार्यविधि स्वीकृत भएको । • सम्पन्न हुन नसकेका लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाहरु मध्ये ८ वटा (२९४ कि.वा. क्षमताका) आयोजनाहरु सम्पन्न भई बत्ति बलेको तथा ७५ वटा, २८३१ (कि.वा. क्षमताका) आयोजनाहरु निर्माणाधीन

			अवस्थामा रहेका ।
१०	६४	एक मेगावाटसम्म विद्युत् उत्पादन गर्ने समुदाय, सहकारी वा संघसंस्थाबाट सञ्चालित लघु जलविद्युत आयोजनालाई दिइदै आएको अनुदानलाई निरन्तरता दिन रु. ५४ करोड विनियोजन गरेको छु । यसबाट ४ हजार ५ सय किलोवाट विद्युत उत्पादन भई अति दुर्गम तथा दुर्गम क्षेत्रका ३० हजार घरपरिवारलाई विद्युत सेवा उपलब्ध हुने छ ।	• प्रस्तुत कार्यका लागि कम्पनी तथा संस्थाहरु छनौट भएको । लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको । ८६२ कि.वा लघु जलविद्युत उत्पादन भएको ।
११	६३	जैविक ग्याँस उत्पादन कार्यक्रम, सुधारिएको पानीघट्ट र सुधारिएको चुलो कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ ।	• कम्पनी तथा संस्थाहरुको छनौट भएको । २०,२२५ वटा वायोग्यास प्लान्ट जडान भई अनुदान रकम उपलब्ध गराइएको । १५८ वटा सुधारिएको पानी घट्ट जडान भएको । ३,७८८ वटा सुधारिएको चुलो जडान भएको ।
१२	६२	सौर्य उर्जा र लघु जलविद्युत परियोजनाहरुबाट कार्वन उत्सर्जन न्युनीकरणमा पुऱ्याइएको योगदानका सम्बन्धमा अध्ययन गरिने छ ।	• सामुदायिक लाभ सर्वेक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भई प्रभाव मूल्याङ्कन सम्पन्न भएको । १०२ वटा लघु जलविद्युत आयोजनामा इनर्जि मिटर जडान भएको ।

शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

नेपालमा शान्ति प्रयासहरूको व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा तत्कालीन सरकारले गरेका विभिन्न प्रयासहरूसँग शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालयको इतिहास गाँसिएको छ । सरकार र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच २०५८ सालदेखि शुरु भएको शान्ति वार्ता प्रयासमा संस्थागत व्यवस्थाको अपरिहार्यतालाई मनन गरी दिगो शान्ति स्थापनार्थ सरकारलाई प्राविधिक, भौतिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने संस्थागत व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा सिफारिस पेश गर्न गठन गरेको कार्यदलले शान्ति समन्वय तथा व्यवस्थापन केन्द्र गठन गर्न सरकारलाई सिफारिस गरेको थियो ।

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०६३।१२।१८ को निर्णयबाट शान्ति सचिवालयलाई खारेज गरी साविक शान्ति सचिवालयले सम्पादन गर्दै आएको सम्पूर्ण कामहरूको अतिरिक्त द्वन्द्वबाट क्षति भएका भौतिक संरचनाको पुनर्निर्माण, द्वन्द्व पीडित व्यक्तिहरूको राहत र पुनःस्थापन, सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग, उच्चस्तरीय अनुगमन समिति, बिद्रोही पक्षको लडाकुहरूको शिविर व्यवस्थापन आदि थप काम, कर्तव्य र अधिकार समेत तोकी शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालयको स्थापना भएको छ ।

२. मन्त्रालयको दृष्टिकोण:

मुलुकमा दीगो शान्ति कायम गरी सुन्दर, शान्त र नयाँ नेपालको निर्माण कार्यमा सहयोग गर्नु ।

३. मन्त्रालयको ध्येय:

हत्या, हिंसाको अध्याय समाप्त गरि मुलुकमा दीगो शान्ति र विकासको मार्ग प्रशस्त गर्नका लागि आवश्यक संस्थागत, प्रक्रियागत र प्राविधिक कार्यमा जुट्नु ।

४. रणनीति:

❖ समष्टिगत लक्ष्य:

- द्वन्द्व प्रभावितहरूका लागि राहत, परिपूरण, पुनःस्थापना तथा पुनः एकीकरणका कार्य गर्ने ।

- द्वन्द्वको क्रममा क्षति भएका भौतिक संरचनाको पुननिर्माण गर्ने ।
- विस्तृत शान्ति सम्झौता एवं अन्य सम्झौता, सहमति र समझदारी कार्यान्वयन गर्दै राष्ट्रिय तथा स्थानीय स्तरमा शान्ति निर्माणका साथै सङ्क्रमणकालीन न्यायमा विशेष जोड दिने ।
- द्वन्द्वपछिको अवधिमा शान्तिका लागि गरिने कार्यक्रमका लागि स्रोत परिचालनको प्रभावकारी व्यवस्था गर्ने ।
- शान्ति कायम गर्न विभिन्न समूहसँगको वार्ता प्रक्रियालाई निरन्तरता दिने ।
- समाजमा हुनसक्ने द्वन्द्वका कारक तत्वहरूलाई यथासमयमा पहिचान गरी दीगो शान्ति कायम गर्ने ।

❖ कार्यनीतिक लक्ष्यहरू:

- द्वन्द्व प्रभावित व्यक्ति तथा समूहहरूलाई राहत तथा सामाजिक पुनःस्थापना एवं पुनःसामाजिकीकरण गर्ने क्रममा आवश्यक मनोसामाजिक परामर्श, रोजगारी वा स्वरोजगारीका लागि आवश्यक सीप, तालिम र अबसरको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- पुनःनिर्माण, पुनःस्थापना तथा पुनःएकीकरणका कार्यक्रमहरूको विशेषरूपमा अनुगमन गर्नुका साथै तेस्रो पक्षद्वारा समेत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गराइनेछ ।
- द्वन्द्व पीडित महिला, बालबालिकाहरूको राहत तथा पुनःस्थापनाका लागि तयार गरिएका राष्ट्रिय कार्ययोजनाहरू कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । साथै द्वन्द्व प्रभावित ज्येष्ठ नागरिकलाई राहत र पुनः स्थापनाका निमित्त कार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- द्वन्द्व पीडितहरूलाई सामाजिकीकरण र पुनःएकीकरण गरिनेछ ।
- शान्ति, सदभाव र राष्ट्रिय एकताको भावना प्रवर्द्धनका नमूना बस्ती, राष्ट्रिय, क्षेत्रीय एवं स्थानीयस्तरका शहीद पार्क, स्मारक, बाटिका आदि निर्माण गरिनेछ ।
- पुनःनिर्माणसम्बन्धी कार्यलाई कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- वेपत्ता भएका व्यक्तिको छानविन, सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग गठन गरी पीडितलाई सङ्क्रमणकालीन न्याय दिलाउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- शान्ति कोषलाई शान्ति, पुनःनिर्माण, पुनःस्थापना, पुनःएकीकरण एवं सङ्क्रमण कालीन न्याय सम्बन्धी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिनेछ ।

- विस्तृत शान्ति सम्झौता र त्यसपछि शान्ति निर्माणमा भएका सहमति, सम्झौताहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा गरिनेछ ।
- द्वन्द्व व्यवस्थापनका लागि विभिन्न तहमा वार्ता गर्ने क्षमताको विकास गरिनेछ ।
- शान्ति र सुव्यवस्थाका चुनौतीहरूलाई बहुआयमिक कार्यक्रमका माध्यमबाट सम्बोधन गरिनेछ ।
- विभिन्न आन्दोलन र राजनैतिक द्वन्द्वको क्रममा घाइते र अङ्गभङ्ग भएका नागरिकहरूको विशेष उपचार र सामाजिक व्यवस्थापनको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- समाजमा हुनसक्ने द्वन्द्वका कारक तत्वहरूलाई पहिचान गरी स्थानीयस्तरमै समाधान गर्न सामुदायिक मध्यस्थता कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- दीगो शान्ति प्रवर्द्धनको लागि शान्तिका लागि पूर्वाधार विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

५. रणनीतिक उद्देश्य:

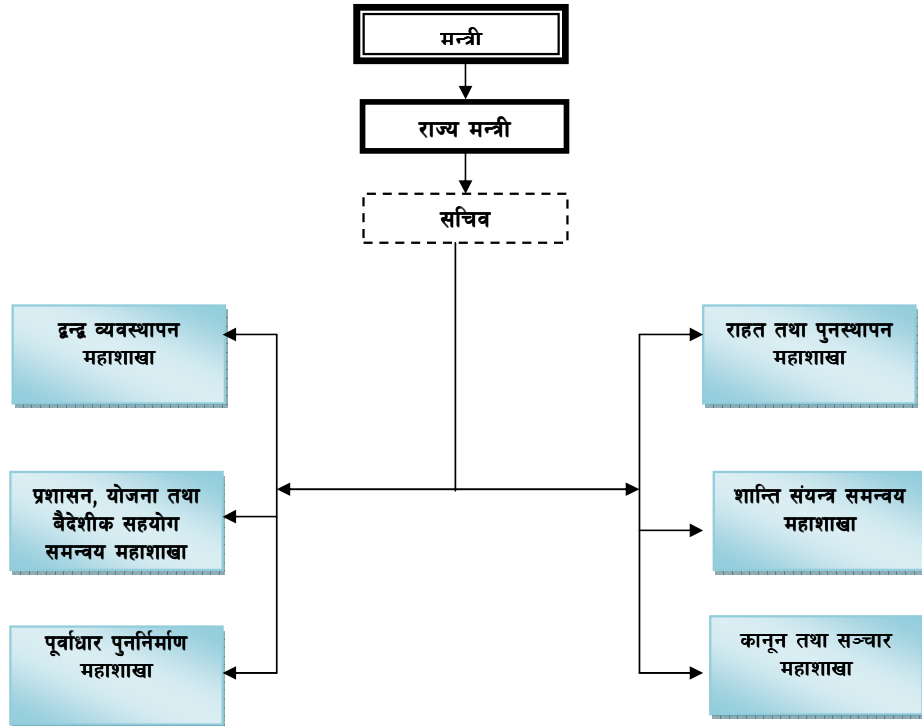
- श्रृजनशील द्वन्द्व व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउनु ।
- दीगो शान्तिको लागि छलफल, गोष्ठी तथा अन्तर्क्रिया र तालिम संचालन गर्नु ।
- शान्ति प्रक्रियामा देशका सम्बद्ध सबै पक्षको समर्थन र सहभागिता जुटाउन सहयोग पुऱ्याउनु ।
- शान्तिको पक्षमा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग र समर्थन जुटाउनु ।
- शान्ति बहाली गर्न सरकारले गरेका निर्णयहरूको कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउनु ।
- द्वन्द्व व्यवस्थापन, राहत, पुनर्स्थापन र पुनःनिर्माणको कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयनमा भूमिका खेल्नु ।
- शान्ति र सहमतिको वातावरण सिर्जना गर्न अवलम्बन गर्नु पर्ने नीति तथा रणनीतिहरू बारे अध्ययन गरी राय सुझाव पेश गर्नु ।

६. कार्यक्षेत्र:

- नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ अनुसार शान्ति तथा पुनःनिर्माण मन्त्रालयले देहायका विषयहरूमा काम गर्ने गरी क्षेत्राधिकार निर्धारण गरिएको छ ।
- शान्ति स्थापना, द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा विकास र द्वन्द्वबाट क्षति भएका भौतिक संरचनाको पुनर्निर्माणका लागि तत्कालिन र दीर्घकालीन नीति, रणनीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।

- द्वन्द्व पीडित क्षेत्रको सामाजिक तथा आर्थिक विकासको नीति, रणनीति र कार्यक्रम ।
- विस्तृत शान्ति सम्झौता लगायतका अन्य सम्झौता, सहमति र निर्णयको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ।
- दीगो शान्ति कायम गर्न आवश्यक संस्थागत, प्रक्रियागत तथा प्राविधिक विषय ।
- शान्ति स्थापना तथा द्वन्द्व व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन, विश्लेषण तथा अनुभवको आदान-प्रदान ।
- द्वन्द्वबाट पीडित तथा विस्थापित व्यक्तिको राहत, आर्थिक सहायता तथा पुनःस्थापन ।
- द्वन्द्व-संवेदनशील प्रणालीबारे अध्ययन तथा अनुसन्धान ।
- शान्ति स्थापना तथा द्वन्द्वको व्यवस्थापनसम्बन्धी सूचना, अध्ययन सामग्री र अध्ययन प्रतिवेदनको अभिलेख केन्द्र तथा शान्ति र द्वन्द्व व्यवस्थापनको प्राविधिक स्रोतकेन्द्र सम्बन्धी ।
- शान्ति प्रक्रिया र द्वन्द्वको सङ्क्रमणकालीन व्यवस्थापन ।
- द्वन्द्वको कारणबाट क्षति भएका भौतिक संरचनाको पुनःनिर्माण तथा पुनःस्थापनाको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा क्षेत्रगत निकायसँगको समन्वय ।
- शान्ति कोषबाट सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको सञ्चालन र अनुगमन ।
- माओवादी सेनाका लडाकुको शिविर व्यवस्थापन र रेखदेख ।
- शान्ति स्थापना र द्वन्द्व व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित सरकारी, गैरसरकारी तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ/संस्थाको सम्पर्क ।
- सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग ।
- बेपत्तासम्बन्धी छानबिन आयोग ।
- शान्ति तथा पुनःस्थापना सम्बन्धी परामर्श समिति ।
- शान्ति प्रक्रियासम्बन्धी उच्चस्तरीय अनुगमन समिति ।
- स्थानीय शान्ति समिति ।

७. शान्ति तथा पुनःनिर्माण मन्त्रालयको संगठन संरचना:

८. आ.व २०७०/७१ मा सम्पन्न भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ पुनःनिर्माण तथा पुनस्थापन कार्यक्रम:

- द्वन्द्वको क्रममा क्षति भएका सरकारी संरचनाहरूमध्ये यस अवधिमा १२६ वटा आयोजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ । द्वन्द्व प्रभावित क्षेत्र विशेष कार्यक्रम अन्तर्गत ४० वटा र शान्तिका लागि विकास कार्यक्रम अन्तर्गत १५ वटा आयोजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

❖ राहत तथा पुनस्थापन कार्यक्रम:

- सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा मारिएका मृतकका हकदारहरूलाई रु १ लाख एवं विशेष राहत कार्यक्रम अन्तर्गत रु. २ लाखका दरले ७३ जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरूबाट राहत वितरण भइरहेको छ । उक्त अवधिमा ६ जनाले रु १ लाखका दरले र २९ जनाले रु २ लाखका दरले राहत प्राप्त गरेका छन् साथै द्वन्द्व प्रभावित व्यक्ति तथा

परिवारका लागि विभिन्न ४२ जिल्लाहरूमा रोजगार/स्वरोजगार कार्यक्रम सञ्चालन शुरू भएको छ जसबाट ११,७०० द्वन्द्वपीडितले सीपमुलक तालिम प्राप्त गरिरहेका छन् ।

- द्वन्द्वको क्रममा व्यक्तिगत सम्पत्ति क्षति भएकाहरूमध्ये ५५३ जना, अपहरणमा परेका १ जना एवं बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका हकदार ९ जनालाई रु १ लाखका दरले आर्थिक सहायता प्रदान गरिएको छ भने उक्त अवधिमा विशेष राहत कार्यक्रम अन्तर्गत २१ जना बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका हकदारलाई थप रु २ लाखका दरले राहत रकम प्रदान गरिएको छ । द्वन्द्वको क्रममा मृत्युवरण गरेका सर्वसाधारणका एकल महिला मध्ये जीवन निर्वाहका लागि रु २५ हजारका दरले उक्त अवधिमा ५ जनाले राहत प्राप्त गरेका छन् ।

❖ विस्तृत शान्ति संझौता बमोजिम सेना समायोजन:

- सेना समायोजन सम्बन्धी कार्य सम्पन्न गरि विशेष समितिले समेत आफ्नो कार्य पुरा गरी सकेको छ ।

९. आ.व. २०६९/७० को विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च		रु. हजारमा			
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३४९०११३	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	७३८३६	६३४५७	८५.९४
२	३४९०१२३	शिविर व्यवस्थापन केन्द्रीय समन्वयकर्ताको कार्यालय	५२६९८६	४१६००९	७८.९४
३	३४९१०१३	शान्ति कोष	५८२२३८५	५६२६६७	९६.६४
४	३४९१०२३	पुनःनिर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	५११६६८७	४४५८४८१	८७.१४
५	३४९१०५३	शान्ति प्रक्रिया सहयोग आयोजना (द्वन्द्वमा मारिएका र बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका परिवारलाई राहत)	७८९३६०	३०५१०४	३८.६५
६	३४९८०१३	स्थानीय शान्ति समिति	१४४४३५	१३७३१५	९५.०७
		जम्मा	१२४७३६८९	११००७०३३	८८.२४

पूँजीगत खर्च			रु. हजारमा		
१	३४९०११४	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	८८००	८७५५	९९.४९
२	३४९१०२४	पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	९३१४६८	७१२५४१	७६.५०
३	३४९१०५४	शान्ति प्रक्रिया सहयोग आयोजना (द्वन्द्वमा मारिएका र बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका परिवारलाई राहत)	३०००	२५८२	८६.०६
४	३४९८०२४	द्वन्द्व प्रभावित क्षेत्र विशेष कार्यक्रम	९०४००	८२२७३	९१.०१
५	३४९८०३४	शान्तिको लागि विकास कार्यक्रम	१८२२००	१६८४४८	९२.४५
जम्मा			१२१५८६८	९७४५९९	८०.१६

१०. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४९०११३	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	८९३७३	४३१२०	४८.२५
२	३४९१०१३	शान्ति कोष	१९१००००	१००००००	५२.३६
३	३४९१०२३	पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	४०९२९३	१८७५९६	४५.८३
४	३४९१०५३	शान्ति प्रक्रिया सहयोग आयोजना (द्वन्द्वमा मारिएका र बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका परिवारलाई राहत)	८७६९३७	४२४३८४	४८.३९
५	३४९८०१३	स्थानीय शान्ति समिति	१६९२९७	१०५५७७	६२.३६
जम्मा			३४५४९००	१७६०६७७	५०.९६

पूँजीगत तर्फ			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४९०११४	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	७०००	२४८०	३५.४३
२	३४९१०२४	पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	१०४०६२८	४२५१००	४०.८५
३	३४९१०५४	शान्ति प्रक्रिया सहयोग आयोजना (द्वन्द्वमा मारिएका र बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका परिवारलाई राहत)	९७३००	६५५५६	६७.३८

४	३४९८०१४	स्थानीय शान्ति समिति	८००	१७०	२१.२२
५	३४९८०२४	द्वन्द्व प्रभावित क्षेत्र विशेष कार्यक्रम	१०००००	६७०८९	६७.०९
६	३४९८०३४	शान्तिको लागि विकास कार्यक्रम	१०००००	३६९२४	३६.९२
		जम्मा	१३४५७२८	५९७३१९	४४.३९

११. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरणः

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरू गर्ने ।	- सहसचिव स्तर देखि नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गरी सकिएको । - नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रोत्साहन लागु गर्न आवश्यक गृहकार्य भैरहेको ।
२	३२४	शान्तिको लागि विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालित योजनाहरू सम्पन्न गर्न बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	हाल सम्म ३ वटा आयोजना सम्पन्न भएको ।
३	३२३	स्थानीयस्तरमा हुने द्वन्द्वलाई न्यूनीकरणका लागि गठित स्थानीय शान्ति समितिहरूलाई निरन्तरता दिइएको छ ।	स्थानीय शान्ति समितिको क्षमता विकास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गर्नका लागि स्थानीय शान्ति समितिबाट कार्यक्रम तर्जुमा गरी मन्त्रालयमा प्राप्त भएका कार्यक्रमहरू मध्ये ७५ जिल्लाका कार्यक्रमहरू स्वीकृत गरी पठाईएको साथै, गा. वि.स. स्तरीय शान्ति समिति २६७३ वटालाई रु २२ हजारका दरले र ४६ वटा नगरपालिकाहरूमा रु ४३ हजारका दरले संचालन तथा कार्यक्रम सम्बन्धमा अख्तियारी पठाइ सकिएको र स्थानीय स्तरमा कार्यक्रमहरू संचालन भईरहेको ।

४	३२२	द्वन्द्व प्रभावित क्षेत्रका तालिम दिन बाँकी १ हजार २७ एकल महिलाहरूलाई रोजगारमुखी तालिम दिइने छ । द्वन्द्व प्रभावित व्यक्तिहरूलाई पुनःस्थापना एवं पुनःएकीकरणमा सघाउ पुग्ने गरी रोजगार/स्वरोजगार तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• आ.व. ०६९/०७० मा तालिम शुरुगरेका ११७४० द्वन्द्वपिडितहरू मध्ये ११६९३ लाइ रोजगार स्वरोजगार सेवा उपलब्ध गराइएको बाँकी हुने क्रममा रहेको , सीप विकास तर्फ ५१ करोड ४८ लाख ६१ हजार रकम खर्च भएको ।
५	३२१	शान्ति कोषको रकमलाई संविधानसभाको दोस्रो निर्वाचन तथा दीगो शान्तिका विषयगत कार्यक्रमहरूमा परिचालन गरिने छ ।	• शान्तिकोष सचिवालय र निर्वाचन आयोग विच भएको सम्झौतामा उल्लेखित रकमको परिधिभित्र रहि निर्वाचन आयोगको माग बमोजिमको रकम आयोगलाई अख्तियारी प्रदान गरिएको र संविधानसभाको दोस्रो निर्वाचन सम्पन्न भई सकेको ।
६	३२०	द्वन्द्वको क्रममा क्षतिग्रस्त भई पुनःनिर्माण भईरहेका भौतिक संरचनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु ।	• आ.व. २०७०/७१ को हाल सम्म २० वटा संरचनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।

७	३१९	द्वन्द्वको क्रममा मृत्यु भएका र बेपत्ता पारिएकाहरूमध्ये आर्थिक सहायता पाउन बाँकी रहेका हकवालालाई आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउन बजेट व्यवस्था गरेको छु । अंगभंग भई अपांग भएका र विस्तृत शान्ति सम्झौता पश्चात घटेका सशस्त्र घटनामा परी मृत्यु भएकाको हकदारलाई आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको ।	• मनाङ र मुस्ताङ बाहेकका जिल्लाहरूमा अख्तियारी पठाईसकिएको (जुम्लामा रु १२ लाख र अन्य ७२ जिल्लामा रु ३ लाखका दरले) भक्तपुर रु ६२५०० रुपन्देहीमा रु ५०००० र वैतडीमा रु २५००० को दरले अख्तियारी पठाईएको । • राहत तथा पुनस्थापन इकाइ तर्फ बेपत्ता १५ जनाका नजिकका हकदारहरूलाई रु १५,००,०००।- र अङ्गभङ्ग घाइते १६०० जनालाई ८,८२,३६,०००।- सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई निर्देशिका/कार्यविधि अनुसार आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउन सम्बन्धित जिल्लामा अख्तियारी पठाई सकिएको ।

शिक्षा मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

शिक्षा मन्त्रालयको स्थापना वि.सं.२००७ सालमा भएको हो । राष्ट्रको शिक्षा सम्बन्धी सम्पूर्ण नीति निर्धारण, योजना निर्माण, कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी मुलुकभरको शिक्षा क्षेत्रको व्यवस्थापन र सेवा प्रदान गर्नु यस मन्त्रालयको दायित्व र जिम्मेवारी रहि आएको छ ।

२. दृष्टिकोण:

राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरको जनशक्ति बजारको मागलाई सम्बोधन गर्न सक्ने दक्ष, एवं उत्पादनशील जनशक्ति विकासका लागि सबै तहमा गुणस्तरीय शिक्षाको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३. ध्येय:

- गरीब तथा पिछडिएका क्षेत्रका निरक्षर प्रौढहरूलाई लक्षित गरी कार्यगत साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- पूर्व प्राथमिक शिक्षाको विकास र विस्तार गर्ने ।
- निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
- रोजगारीमुखी, दक्षतामा आधारित व्यावसायिक शिक्षा र तालिमको विस्तार र विकास गर्ने ।
- ज्ञानमा आधारित समाजको सृजनाको लागि उच्च शिक्षालाई विस्तार र विकास गर्ने ।
- सकारात्मक सामाजिक परिवर्तनका लागि शिक्षाको नीतिलाई विस्तार गर्ने ।

४. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन् ।

- शिक्षा सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- शिशु, प्राथमिक, निम्नमाध्यमिक, माध्यमिक, उच्चमाध्यमिक तथा उच्चशिक्षा, दूरशिक्षा, प्रौढ शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, विशेष शिक्षा ।
- जनसंख्या शिक्षा र पौष्टिक आहार कार्यक्रम ।
- प्राविधिक, व्यवसायिक, नैतिक तथा शारिरीक शिक्षा ।
- शिक्षक तालिम र शैक्षिक जनशक्ति विकास नीतिको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।

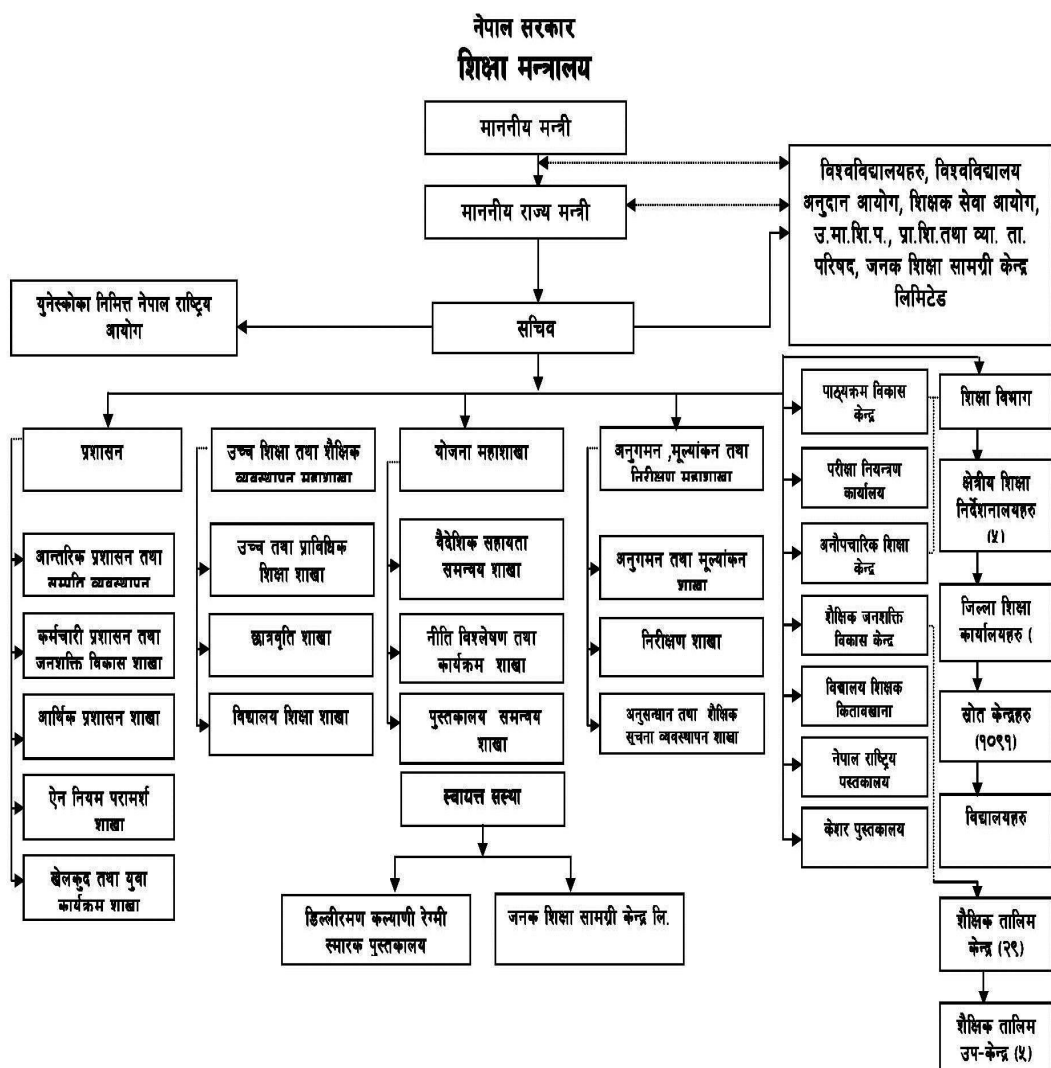
- शिक्षण संस्थाहरू (गुरुकुल, मदरसा, गुम्बासमेत) ।
- खुला प्रतियोगिताबाट छनौट हुनेलाई छात्रवृत्ति, विदेशमा अध्ययन अनुसन्धान गर्न जाने तथा विदेशीहरूलाई नेपालमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्न आउने स्वीकृति दिने ।
- प्राज्ञिक अनुसन्धान ।
- पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक ।
- शिक्षा सम्बन्धी सर्वेक्षण, तथ्याङ्क तथा अनुसन्धान ।
- पुस्तकालय र वाचनालय ।
- शिक्षा विषयक राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थासँग सम्पर्क तथा समन्वय ।
- शिक्षा सम्बन्धी द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सम्झौता ।
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सांस्कृतिक संघ (यूनेस्को) ।
- विश्वविद्यालय तथा अध्ययन संस्थान ।
- विश्वविद्यालय अनुदान आयोग ।
- जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र ।
- साझा प्रकाशन ।
- नेपाल शिक्षा सेवाको सञ्चालन (आर्कियोलजी समूह बाहेक) ।

५. कानूनी व्यवस्था:

- शिक्षा ऐन (संशोधन सहित), २०२८ ।
- शिक्षा नियमावली (संशोधन सहित), २०५९ ।
- शिक्षक सेवा आयोग नियमावली (संशोधन सहित), २०५७ ।
- विदेशी शिक्षण संस्थाको सम्बन्धनमा उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका, २०५९
- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०६३
- शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका, २०६७ ।
- विद्यालय क्षेत्रसुधार कार्यक्रम कक्षा ९-१२ को एकीकृत माध्यमिक शिक्षा नमूना विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६८ ।
- निजामती कर्मचारी सुरुवा सम्बन्धी निर्देशिका, २०६७ ।
- समुदायद्वारा विद्यालयको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी लिएका विद्यालयको सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका ।
- प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका ।

- सामुदायिक विद्यालयमा प्रति विद्यार्थी एकाई लागतका आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन अनुदान कार्यान्वयन निर्देशिका ।
- मुक्त कम्हलरीका लागि शिक्षा निर्देशिका, २०६८ ।
- PCF कार्य प्रणाली निर्देशिका ।
- धार्मिक प्रकृतिका संस्थालाई अध्यापन कार्यमा सहजीकरणका लागि निर्देशिका ।
- सामाजिक परीक्षण निर्देशिका, २०६५ ।
- नमुना परीक्षण निर्देशिका, २०६७ ।
- संस्थागत विद्यालय साझेदारी तथा सहयोग निर्देशिका, २०६६ ।
- स्रोतव्यक्ति व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६८ ।
- विद्यालय पाठ्यपुस्तक छपाई तथा वितरण निर्देशिका, २०६६ ।
- सामुदायिक विद्यालयमा दिवा खाजा सञ्चालन व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६६ ।
- विद्यालय स्वास्थ्य तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०६६ ।
- प्रौढहरुका लागि सञ्चालन हुने अनौपचारिक विद्यालय निर्देशिका, २०६४ ।
- विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना ।
- दूर शिक्षा तथा खुला सिकाई नीति, २०६३ ।
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सीप विकास सम्बन्धी नीति, २०६४ ।
- अनौपचारिक शिक्षा नीति, २०६३ ।
- निजी लगानीमा सञ्चालन गरिने प्राविधिक महाविद्यालय (कलेज र क्याम्पस) सम्बन्धमा बनेको आधारभूत नीति, २०६३ ।
- शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रको तालिम नीति, २०६२ ।
- विशेष शिक्षा नीति, २०५३ ।
- त्रिवर्षीय योजनाको आधारपत्रमा उल्लेखित शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था ।
- Teacher Professional Development Guideline, 2067
- National curriculum framework, 2063
- House styles, 2063
- Guidelines on CDC working procedure, 2062
- Guidelines on district and regional curriculum coordination committee, 2061
- Guidelines on development of local curriculum,
- Open and Distance Learning policy, 2063
- विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका, २०६९

६. संगठन संरचना:

७. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु:

- सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रम (२०६१/०६२ देखि ०६५/०६६ सम्म), माध्यमिक शिक्षा सहयोग कार्यक्रम (२००३/०४ देखि २००८/०९ सम्म) को कार्यान्वयन समाप्ती पश्चात विद्यालय शिक्षामा खासगरी आधारभूत तहको शिक्षाको पहुँचमा वृद्धि गर्ने, गुणस्तरमा सुधार गर्ने र शैक्षिक सेवा प्रवाहका लागि संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने उद्देश्यका साथ आर्थिक वर्ष २०६६/०६७ देखि कार्यान्वयनमा ल्याइएको विद्यालय

क्षेत्र सुधार कार्यक्रमको कार्यान्वयन अवधि पाँच वर्ष (आर्थिक वर्ष २०६६/०६७ देखि २०७०/०७१) को रहेको छ ।

- विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमबाट चालु आर्थिक वर्षमा बालविकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षा, आधारभूत तहमा निःशुल्क शिक्षाको सुनिश्चितताका लागि पाठ्यपुस्तक, छात्रवृत्ति आदिको व्यवस्था, सबैका सिकाई आवश्यकताहरूको परिपूर्ति, निरक्षरताको न्यूनीकरण, लैङ्गिक समानताको प्राप्ति, शिक्षाका सबै पक्षमा गुणस्तरको सुधार र विद्यालय तथा केन्द्र/क्षेत्र/जिल्लास्तरमा क्षमता विकास, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनजस्ता पक्षहरूमा विभिन्न क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गरिएका छन् ।

❖ पूर्व प्राथमिक शिक्षा:

- पूर्व प्राथमिक कक्षा (संस्थागत विद्यालयमा आधारित) - ५०८७
- समुदाय र सामुदायिक विद्यालयमा आधारित बालविकास केन्द्र र पूर्व प्राथमिक कक्षा - २९५३५ ।
- कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका जम्मा विद्यार्थीमध्ये बालविकास तथा पूर्व प्राथमिकको अनुभव लिई आउने विद्यार्थीको प्रतिशत- ५६.९% रहेको ।
- पूर्व प्रा.वि/बालविकास केन्द्रमा सहजै देखिने भर्नादर - ७६.७ प्रतिशत ।
- बालविकास केन्द्रका सहयोगी कार्यकर्ता महिला मात्र हुनुपर्ने व्यवस्था ।
- गरिव तथा पिछडिएको समुदायमा बालविकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्राथमिकता ।

❖ आधारभूत शिक्षा तथा माध्यमिक शिक्षा:

- मुलुकभर कूल ३५२२३ विद्यालय रहेका छन् ।
- उक्त विद्यालयहरूमा प्राथमिक तहमा ४४०१७८० जना, निम्न माध्यमिक विद्यालय तहमा १८२८३५१ जना र माध्यमिक विद्यालय तहमा ८९६९१९ जना बालबालिकाहरू अध्ययनरत रहेका छन् ।
- कूल विद्यार्थीमा छात्रा सहभागिताको स्थिति प्राथमिक तहमा ५०.७%, निम्न माध्यमिक विद्यालय तहमा ५०.६%, माध्यमिक विद्यालय तहमा ५०.७% र उच्च मावि तहमा ५०.८% रहेको ।
- पहुँच सुधारका विभिन्न कार्यक्रमको प्रभावका कारण शिक्षाको खूद भर्नादर (NER) प्राथमिक तह १-५ को ९५.६ % रहेको, आधारभूत तह कक्षा १-८ को ८६.३% र मावि तहको ३३.२% रहेको । कक्षा ९ - १२ को ३३.२% रहेको ।

- सहजै देखिने भर्नादर (GER) आधारभूत तह कक्षा १-८ को ११५.७%, मा.वि. तह ९-१२ को ५०.४% रहेको छ ।
- आधारभूत तहमा लैंगिक समता लगभग समदरमा पुगेको छ ।
- कक्षा ५ सम्म विद्यार्थीहरूको निरन्तरता दर ८५.४ प्रतिशत (कक्षा ५ सम्म पुग्ने दर) पुगेको ।
- कक्षा १ मा प्रवेशदर ९१.६ प्रतिशत पुगेको ।
- तालिम प्राप्त आधारभूत र माध्यमिक तहका शिक्षकहरूको प्रतिशत ९२.५ र ९१.५ प्रतिशत पुगेको ।
- प्राथमिक चक्र पुरा गरेका विद्यार्थी प्रतिशत ७७.६ प्रतिशत पुगेको ।

❖ आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा संचालित कार्यक्रमहरू:

- शिक्षामा पहुँचको विस्तार गर्न कक्षा १-१० सम्म अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था भएको ।
- कक्षा ११ र १२ मा अध्ययनरत दलित, गरिब तथा पिछडिएका एवं सीमान्तकृत समुदायका लक्षित समूहका विद्यार्थीहरूका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तक व्यवस्था भएको ।
- बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकास तथा आधारभूत शिक्षाका तयारीका लागि बालविकास केन्द्रको स्थापना ।
- छात्रवृत्तिको व्यवस्था ।
- ७१ जिल्लामा विद्यालय नक्साङ्कनको कार्य भएको र बाँकी सबै जिल्लामा नक्साङ्कन गर्ने लक्ष्य रहेको ।
- सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आधारमा आधारभूत अनुदान को व्यवस्था गरिएको ।
- सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयलाई कार्यसम्पादन र जोडकोष अनुदानको व्यवस्था गरिएको ।
- अपाङ्ग बालबालिकाहरूलाई शिक्षाको मुलधारमा ल्याउन छात्रवृत्ति वितरण, ३३० विशेष शिक्षाका स्रोत कक्षा सञ्चालित ।
- निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षाको लागि कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको, निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षाका लागि ऐन तथा निर्देशिका तयार गर्ने काम भैरहेको ।

- धनकुटा, रसुवा, कपिलवस्तु, बाँके र डडेलधुरामा एकीकृत माध्यमिक शिक्षा कक्षा ९-१२ लाई परीक्षणको रूपमा लागू गरिएको ।
- वैकल्पिक विद्यालय र खुला विद्यालयको व्यवस्था गरिएको ।
- गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न विद्यालय भौतिक सुविधा विस्तार अन्तर्गत विद्यालय भवन निर्माण, नयाँ कक्षाकोठा निर्माण, मर्मत, वाह्य वातावरण सुधार गरिएको ।
- छात्राहरूको सहभागिता वृद्धि गर्न र सहज वातावरण सृजना गर्नको लागि छुट्टै शौचालयको व्यवस्था गर्ने कार्य भै रहेको, हालसम्म छुट्टै शौचालय भएको विद्यालय संख्या ५५०० पुगेको ।
- प्रति विद्यार्थी लागत (PCF वितरण) का आधारमा सामुदायिक विद्यालयहरूलाई तलबी र गैर तलबी अनुदान दिने व्यवस्था ।

❖ नमूना विद्यालय:

सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक प्रणालीमा गुणस्तर अभिवृद्धि गरी विद्यार्थीहरूको आकर्षण बढाउने उद्देश्यले क्षेत्रगतरूपमा नमूना विद्यालय संचालन गर्ने कार्यक्रम अनुरूप शैक्षिक सत्र २०६७ देखि नमूना विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन् । ती विद्यालयहरू तपसिल बमोजिमका रहेका छन् ।

- वीरेन्द्र विद्यामन्दिर उच्च माध्यमिक विद्यालय टिकापुर, कैलाली ।
- कुलेश्वर आवासीय माध्यमिक विद्यालय कुलेश्वर, काठमाडौँ ।
- बालमन्दिर माध्यमिक विद्यालय लुम्ले, कास्की ।
- नवजीवन उच्च माध्यमिक विद्यालय जुटपानी, सर्लाही ।

❖ हिमाली छात्रावास:

पिछडिएका तथा हिमाली क्षेत्रका विद्यार्थीहरूको आधारभूत शिक्षामा पहुँच सहज र सुनिश्चित बनाउन आवासीय विद्यालय मुस्ताङ, हुम्ला, जुम्ला, ताप्लेजुङ, संखुवासभा, सोलुखुम्बु, रसुवा, गोरखा, जुम्ला र दार्चुलामा सञ्चालनमा रहेका ।

❖ विद्यालय भौतिक सुधार

गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न विद्यालय भौतिक सुविधा विस्तार अन्तर्गत विद्यालय भवन निर्माण, नयाँ कक्षाकोठा निर्माण, मर्मत, वाह्यवातावरण सुधार, छात्राहरूको सहभागिता वृद्धि गर्न र सहज वातावरण सृजना गर्नको लागि छुट्टै शौचालयको व्यवस्था गर्ने कार्य निरन्तर रूपमा भै रहेको ।

❖ मातृ भाषामा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास:

आधारभुत तहको शिक्षा मातृभाषामा लिन पाउने प्रावधान अनुसार प्राथमिक तहको २१ वोट, मातृभाषामा अध्यापन भइरहेकोमा गत आ.व.मा मगर (अठार), धिमाल, तामाङ्ग (सम्बोटा), मुगाली, याख्या थप ५ वोट, मातृभाषाका पाठ्यपुस्तक विकास भएको । पाठ्यपुस्तकको छपाइ तथा वितरणमा निजी क्षेत्रको सहभागिता अभिवृद्धि गरिएको छ । साथै मदरसा, गुरुकुल, गुम्बा र संस्कृत भाषाका १५ वोट पाठ्यपुस्तक विकास भइरहेको ।

❖ मुक्त कम्हलरीका लागि शिक्षा:

बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर, र दाङ्ग मा सञ्चालन भइरहेको ।

द. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट र खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३५००११३	शिक्षा मन्त्रालय	१६९३४०	१५३८२४	९०.८४
२	३५००१२३	शिक्षा विभाग	३९६९६	३९१२४	९८.५६
३	३५००१३३	क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालयहरु	३७४४७	३५७८०	९५.५५
४	३५००१४३	जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरु	४५४८१०	४२०७२१	९२.५०
५	३५००१५३	परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय	३५५२२०	३१३४३१	८८.२४
६	३५००१६३	सबैका लागि शिक्षा-प्राथमिक शिक्षा	२२०९१९५९	२१३७२२२२	९६.७४
७	३५००१७३	विभिन्न मा.वि तथा नि. मा.वि.	१०९१८४७९	१०८१७३३६	९९.०७
८	३५००१८३	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	२४३४०	२४३०७	९९.८६
९	३५००१९३	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	५३२७२००	५३२७२००	१००.००
१०	३५००२०३	शिक्षक सेवा आयोग	१७४९०४	१४४२२८	८२.४६
११	३५००२१३	अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र	८६५९	८६५२	९९.९२
१२	३५००२२३	विद्यालय शिक्षक कितावखाना	११८०९७२	११७७५७३	९९.७१
१३	३५००२३३	विशेष शिक्षा परिषद्	९०८०७	८९०१०	९८.०२
१४	३५००२४३	शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र	७६१५४	७३९१५	९७.०६
१५	३५००२५३	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीरमण, केशर, राष्ट्रिय)	१३६७३	१३०५७	९५.४९

१६	३५००२६३	शिक्षक सेवा निवृत्त सुविधा	३२९९९९३	३२९९९९६	१००.००
१७	३५०१०५३	सामुदायिक विद्यालय क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	१८०४७५	१६९२९२	९३.८०
१८	३५०१०६३	द्वन्द्वपीडित परिवार शिक्षा कार्यक्रम (शहिद प्रतिष्ठान मार्फत संचालन हुने)	७८२००	७८२००	१००.००
१९	३५०१०८३	उच्च माध्यमिक शिक्षा	९८११५९	९७२७०५	९९.१४
२०	३५०१०९३	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् (विशेष कार्यक्रम समेत)	९५४११६	९५४११६	१००.००
२१	३५०१११३	मनमोहन स्मृति पोलीटेक्निक	१४१९०	१४१९०	१००.००
२२	३५०११२३	अनौपचारिक शिक्षा तथा राष्ट्रिय साक्षरता अभियान	६३२१००	५९९२८८	९४.८१
२३	३५०११३३	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार)	४९८६२४	४४११७२	८८.४८
२४	३५०११५३	यूनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	८०४२	८०४२	१००.००
२५	३५०११६३	दोस्रो उच्च शिक्षा परियोजना	१०९३९३२	१०८८१४७	९९.४७
२६	३५०११८३	सबैका लागि शिक्षा- शिशु विकास कार्यक्रम	११०७५४	१८४३५	१६.६५
२७	३५०१२१३	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	२३६२९९	२०२३३६	८५.६३
२८	३५०१३३३	अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यक्रम	९५९७	९३१७	९७.०८
२९	३५०१३५३	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना	३५१९५०	२८४४८७	८०.८३
३०	३५०८०३३	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	१४९०४२८६	१४१४०६२४	९४.८८
		जम्मा	६४३१७३७८	६२२९०७१८	९६.८५

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३५००११४	शिक्षा मन्त्रालय	२९५६९	२२०७१	७४.६४
२	३५००१५४	परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय	६७५	६७५	१००.००
३	३५००१८४	पाठ्यक्रम बिकास केन्द्र	११८४	११८१	९९.७१
४	३५००२०४	शिक्षक सेवा आयोग	५००	४८२	९६.४७

५	३५००२१४	अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र	३३०	३३०	१००.००
६	३५००२२४	विद्यालय शिक्षक किताबखाना	१००४	९९३	९८.९३
७	३५००२४४	शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र	९८०	९८०	९९.९९
८	३५००२५४	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीरमण, केशर, राष्ट्रिय)	३९८	३९७	९९.८५
९	३५०११३४	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार)	२२६६	२१६१	९५.३५
१०	३५०११६४	दोस्रो उच्च शिक्षा परियोजना	२७५५०	७३८५	२७.२०
११	३५०१२१४	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	३२३८९	३१२११	९६.३६
१२	३५०१३५४	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना	१३५००	१३४८७	९९.९१
१३	३५०८०३४	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	७२६८४	५७७०८	७९.४०

९. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५००११३	शिक्षा मन्त्रालय	३३०२३४	२३५४३२	७१.२९
२	३५००१२३	शिक्षा विभाग	४३९२४	३६३४१	८२.७४
३	३५००१३३	क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालयहरु	५७४६१	३७११८	६४.६०
४	३५००१४३	जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरु	६१५०५८	४५६२२९	७४.१८
५	३५००१५३	परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय	३८०३६२	२२३६०१	५८.७९
६	३५००१६३	सबैका लागि शिक्षा-प्राथमिक शिक्षा	२५९०३८५४	१८४३४८१२	७१.१७
७	३५००१७३	विभिन्न मा.वि तथा नि. मा.वि.	१३५०५३९६	९५५४९६१	७०.७५
८	३५००१८३	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	२६५६७	१८५९४	६९.९९
९	३५००१९३	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	६६४०८८७	५८५१०००	८८.११
१०	३५००२०३	शिक्षक सेवा आयोग	१८०९३८	११४२२६	६३.१३
११	३५००२१३	अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र	१०९९९	९२५४	८४.१३
१२	३५००२२३	विद्यालय शिक्षक किताबखाना	१६०७३५१	१२५७०६८	७८.२१

१३	३५००२३३	विशेष शिक्षा परिषद्	१०००००	५६९३०	५६.९३
१४	३५००२४३	शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र	१२११२९	७१३५७	५८.९१
१५	३५००२५३	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीरमण, केशर, राष्ट्रिय)	१६७८७	१२७८१	७६.१३
१६	३५००२६३	शिक्षक सेवा निवृत्त सुविधा	३७४७५००	३३८१०८५	९०.२२
१७	३५०१०५३	सामुदायिक विद्यालय क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	३१८२९०	२२८०८३	७१.६६
१८	३५०१०६३	द्वन्द्वपीडित परिवार शिक्षा कार्यक्रम (शहिद प्रतिष्ठान मार्फत संचालन हुने)	७८२००	७८२००	१००.००
१९	३५०१०८३	उच्च माध्यमिक शिक्षा	११४९२६६	७३०५३६	६३.५७
२०	३५०१०९३	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् (विशेष कार्यक्रम समेत)	११३९८४९	११३९८४९	१००.००
२१	३५०१११३	मनमोहन स्मृति पोलीटेक्निक	१६२००	११००२	६७.९१
२२	३५०११२३	अनौपचारिक शिक्षा तथा राष्ट्रिय साक्षरता अभियान	९९८९५०	६७००६०	६७.०८
२३	३५०११३३	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार)	४९७०७७	९५४०५	१९.१९
२४	३५०११५३	यूनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	९०००	९०००	१००.००
२५	३५०११६३	दोस्रो उच्च शिक्षा परियोजना	१०५७६१६	९८२९२३	९२.९४
२६	३५०११८३	सबैका लागि शिक्षा- शिशु विकास कार्यक्रम	२३०१२९	८४७२	३.६८
२७	३५०१२१३	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	३४०९१४	१०९१०५	३२.००
२८	३५०१३३३	अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यक्रम	११५००	८१०४	७०.४७
२९	३५०१३५३	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना	१०१४२७०	६११९२६	६०.३३
३०	३५०१३६३	सीप विकास परियोजना	१३५९११	१३५९११	१००.००

३१	३५०८०३३	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	२१७०१४०२	१२३८०९०७	५७.०५
		जम्मा	८१९८७०२१	५६९५०२७०	६९.४६

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५००११४	शिक्षा मन्त्रालय	१३२२५	१४३८	१०.८७
२	३५००१५४	परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय	७४०	७३८	९९.७८
३	३५००१८४	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	७८०	५६०	७१.७८
४	३५००२०४	शिक्षक सेवा आयोग	११५०	१०५०	९१.२८
५	३५००२१४	अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र	१२१०	६८०	५६.१७
६	३५००२२४	विद्यालय शिक्षक किताबखाना	८००	७९६	९९.४४
७	३५००२४४	शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र	१५२०	९९६	६५.५३
८	३५००२५४	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीरमण, केशर, राष्ट्रिय)	३२५	३१९	९८.१७
९	३५०१०५४	सामुदायिक विद्यालय क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	८८०		०.००
१०	३५०११३४	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार)	२०५०	३४२	१६.६८
११	३५०१२१४	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	५३०६०	११०९	२.०९
१२	३५०१३५४	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना	३८८००	१५४०	३.९७
१३	३५०१३६४	सीप विकास परियोजना	१३९३४		०.००
१४	३५०८०३४	विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	८४५५०	३६०४०	४२.६३
		जम्मा	२१३०२४	४५६०७	२१.४१

१०. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारीत कार्य सम्पादन प्रणाली लागु गर्ने । मन्त्रालयहरुको कार्य सम्पादन सूचकहरु बनाइ कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरु गर्ने ।	• कार्य सम्पादन सुचकहरु तयार भई स्वीकृतीको क्रममा रहेको ।
२	१७४	तराई मधेशका दलित, विपन्न, मुसलमान महिलालाई लक्षित गरी सञ्चालनमा रहेको प्रविधिक शिक्षा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईएको छ ।	• प्रमाणपत्र तह नर्सिङ्गको लागि ९, जनरल मेडिसिनको लागि २, अनमी १८ महिनाको लागि ४, अनमी २९ महिनाको लागि ४ र भिजेटिए को लागि १ वटा गरी जम्मा २० वटा संस्थामा भर्नाका लागि विद्यार्थी सिफारिस गरीएको ।
३	१३२	६० हजार सडक बालबालिका र एच.आई.भि. एड्सबाट प्रभावित बालबालिकाहरुलाई निशुल्क आधारभूत तहको शिक्षा उपलब्ध गराउन आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• Equity strategy paper को डाफ्टलाई अन्तिम रूप दिन Short Term, Medium Term, Long Term Strategy को खाका तयार गरिएको । विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको पहिचानका लागि तथ्याडक संकलन गर्ने फारामको विकास गरी ७५ वटै जिल्लामा पठाइएको ।
४	१३१	प्राकृतिक विपतमा परेका सामुदायिक विद्यालयहरुलाई तत्काल राहत उपलब्ध गराउन बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• प्रस्तुत कार्यक्रमका लागि मुलुकका पाँचवटा क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालयमा ४० लाखका दरले रकम निकास गरीएको ।

५	१३०	मध्यमाञ्चल र सूदुरपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा माध्यमिक तहका एक/एक आवासीय विद्यालय स्थापना गरिने छ ।	मध्ये पश्चिमाञ्चलको सुर्खेत अन्तर्गत सिद्धवहिरा बालकको स्कूललाई र सूदुर पश्चिमाञ्चलको डोटी जिल्लाअन्तर्गत रामपुर उमावि बुडर स्कूललाई शिक्षा मन्त्रालय (विभागीय मन्त्रीस्तरीय) को २०७१।१।१७ को निर्णयानुसार आवासीय विद्यालय निर्माणको लागि तोकिएको ।
६	१२९	आगामी दुई वर्ष भित्र निरक्षरता उन्मूलन गर्न साक्षर नेपाल अभियान अन्तर्गत १६ लाख ५० हजार निरक्षर व्यक्तिलाई साक्षर बनाउन रु. १ अर्ब बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	- मकवानपुर, सुर्खेत, कैलाली, कन्चनपुर जिल्लाहरूमा कक्षा सञ्चालन गर्ने, कक्षा अनुगमन गर्ने निकाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, पत्रकार आदि सम्मिलित साक्षर नेपाल अभियान कार्यक्रमको समिक्षा सम्पन्न सम्बन्धित जिशिकाहरू मार्फत सम्बन्धित संस्थाहरू द्वारा साक्षरताका कक्षाहरू सम्पन्न भएका, तथा कतिपय पछि कक्षा सुरु भएका जिल्लाहरूमा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको । कक्षा सञ्चालन समाप्त भएका जिल्लाहरूबाट तथ्याङ्क प्राप्त हुन वांकी रहेको । - सिन्धुपाल्चोकको साँगा चोक, थुम्पाखर गा.वि.स., सुर्खेतको सहारे, रानीवास (२०७१।१।११मा), गुटु (०७१।१।१२ मा आग्रीगाउँ, वजेडीचौर (०७१।१।१३ मा), गा.वि.स.हरू नवलपरासी जिल्लाका मुकुन्दपुर र देवचुली (०७१।१।११मा) कावासोती र धौवादी (२०७१।१।१२मा), माकर गा.वि.स. (०७१।१।१३ मा) साक्षर गाउँको रूपमा घोषणा भएको ।

७	१२८	रोल्पा र भोजपुरमा पोलिटक्निक ईन्स्टिच्युट निर्माण सम्पन्न गरि सञ्चालनमा ल्याइने छ । रामेछापमा पोलिटक्निक ईन्स्टिच्युट स्थापनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ ।	• भोजपुरमा डिप्लोमा तह सिभिल इन्जिनियरिङ डिप्लोमा तह कृषि वाली विज्ञान कक्षा संचालन भइरहेको । • रामेछापको सदरमुकाम मन्थलीमा पोलिटक्निक संचालनको लागि जग्गा प्राप्तिको प्रकृया पुरा भएको । • रोल्पामा AE Design भै Final Draft Report प्राप्त भएको । एकेडेमिक भवन निर्माणका लागि पुनः बोलपत्र आव्हान प्रक्रियामा रहेको ।
८	१२७	३१ हजार ५ सय जना युवालाई बजारको मागमा आधारित छोटो अवधिको प्राविधिक विषयको तालिम प्रदान गर्न रु ६३ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	• गत आ.व. २०६९/७० मा शुरू भएको नतिजामा आधारित छोटो अवधिको तालिममा ६९२४ जना युवाहरू तालिम पश्चात रोजगारीमा रहेको । • यस आ.व. २०७०/७१ मा शुरू भएको नतिजामा आधारित छोटो अवधिको तालिममा १४७१५ जना युवाहरूले सीप परीक्षण सम्पन्न गरी हाल रोजगारीमा जान रोजगारी योजना तयार गरिरहेका । • यस आ.व. २०७०/७१ मा मा शुरू भएको भौचरमा आधारित छोटो अवधिको तालिममा ४७५१ जना युवाहरूले तालिम लिइरहेका ।

९	१२६	तराई मधेशका १२ जिल्लाका दलित र मुस्लिम छात्राहरु तथा देशभरिका लोपोन्मुख जातिका छात्रछात्राहरुलाई प्राविधिक शिक्षाको अध्ययनमा दिईदैं आएको छात्रवृत्तिलाई तराई मधेशका थप २ जिल्लामा विस्तार गरिएको छ ।	• प्रमाण पत्र तह नर्सिङ्गको लागि ९ जनरल मेडिसिनको लागि २, अनमी १८ महिने कार्यक्रमको लागि ४, अनमी २९ महिनाको लागि ४ र भिजेटिए को लागि १ वटा गरी जम्मा २० वटा संस्थामा भर्नाका लागि विद्यार्थी सिफारिस गरी पठाइएकोमा उक्त संस्थाहरुमा प्रशिक्षार्थी भर्नाको क्रम जारी रहेको ।
१०	१२५	शैक्षिक गुस्तरमा सुधार ल्याउन १ लाख ५३ हजार ३ सय १४ शिक्षकहरुलाई सीप विकास सम्बन्धी तालिम दिईने छ । यसका लागि रु ७६ करोड छुट्याइएको छ ।	• शिक्षक पेशागत विकास लगायत शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप तथा शैक्षिक व्यवस्थापनमा आवश्यक टेवा पुर्‍याउने विभिन्न किसिमका तालिमहरु ९८६६२ जना शिक्षकहरुलाई प्रदान गरिएको ।
११	१२४	सूचना प्रविधिमा विद्यार्थीहरुको पहुच पुर्‍याउन ७ हजार १ सय ४३ सामुदायिक विद्यालयमा कम्प्युटर र ईन्टरनेट सेवा उपलब्ध गराउन रु १ अर्ब बजेट विनियोजन भएको छ ।	• शैक्षिक सत्र २०७० मा ७१४३ सामुदायिक विद्यालयहरुलाई कम्प्युटर को लागि प्रति विद्यालय १ लाख ४० हजारका दरले रकम उपलब्ध गराइएको ।
१२	१२३	आगामी आ.व. मा थप ५ हजार ८ सय १२ विद्यालय भवन र २ हजार विद्यालयमा छात्रा शौचालय निर्माण गरिने छ । १ हजार ५३ विद्यालयमा पुस्तकालय स्थापना र ८ सय ४६ विद्यालय भवन मर्मत गरिने छ ।	• सर्लाही, सिन्धुली, बारा र रौतहट बाहेक अन्य जिल्लामा २ कोठे ब्लक निर्माण भइरहेको । • सर्लाही, सिन्धुली, बारा र रौतहट बाहेक अन्य जिल्लामा छात्रा शौचालय निर्माण भइरहेको । • सबै जिल्लाहरुमा विद्यालय भवन मर्मत कार्य भइरहेको र केही जिल्लाहरुमा सम्पन्न भएको ।

१३	१२२	कक्षा १ देखि १० सम्म अध्ययन गर्ने सम्पूर्ण छात्रछात्रा तथा कक्षा ११ र १२ मा अध्ययन गर्ने लक्षित वर्ग कर्णाली अञ्चल र अपाङ्गता भएका छात्रछात्रालाई निःशुल्क पाठ्यपुस्तक उपलब्ध गराउन १ अर्ब ८५ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	विद्यार्थी संख्याको आधारमा जिल्लालाई रकम निकास गरिसकिएको । सूदुर पश्चिमाञ्चलमा कक्षा १-५, पूर्वाञ्चल र पश्चिमाञ्चल कक्षा १-८ का पापु निजी मुद्रकहरूलाई उत्पादन तथा वितरणको जिम्मा दिइएको र शैक्षिक सत्र २०७१ को लागि पाठ्य पुस्तक, वितरण भइसकेको शै.स. २०७०।७१ मा कक्षा १-१० का लागि आवश्यक पर्ने जम्मा पाठ्य पुस्तक संख्या २२५६५००० मध्ये हाल १,६२,००,०००।- (१ करोड ६२लाख) छपाई भएको । करिव १ करोड थान पाठ्य पुस्तक, विद्यालयमा वितरण भइसकेको हालसम्म कर्णाली अञ्चलका ५ जिल्ला लगायत अन्य जनकपुर, विराटनगर, धनगढी, भरतपुर, पोखरा, नेपालगञ्ज डीपोहरूमा जम्मा ६७ लाख ८७ हजार ७ सय ३ थान पाठ्य पुस्तक, पुगिसकेको अवस्था रहेको ।
१४	१२१	मानव विकासमा पछि परेका १४ जिल्लाका लक्षित क्षेत्रका विद्यालयमा अध्ययनरत २ लाख ३९ हजार ५ सय र कर्णाली अञ्चलका ९६ हजार ८ सय ७८ छात्रछात्रालाई उपलब्ध गराईएको दिवा खाजा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईएको छ ।	- जिल्लाहरूमा कार्यक्रम तथा अख्तियारी पठाइएको । तोकिए बमोजिमका जिल्लाहरूमा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन भईरहेको । - दिवा खाजा केन्द्रीय नेटवर्किङ समितिको २ वटा बैठकहरू बसी ५ वर्षे विद्यालय स्वास्थ्य पोषणको संयुक्त कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार भएको ।

१५	१२०	कक्षा १ देखि ८ सम्म अध्ययन गर्ने सबै छात्रा र दलित छात्र, माध्यमिक तहमा अध्ययन गर्ने दुई तिहाई छात्रासहित ६० हजार गरिव तथा जेहन्दार छात्रछात्रा, कक्षा १ देखि १० सम्म अध्ययन गर्ने लोपोन्मुख तथा सीमान्तकृत वर्ग र अपाङ्गता भएका सबै छात्रछात्रालाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउन रु १ अर्ब ८७ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	जिल्लाहरूमा विद्यार्थी सख्याको आधारमा छात्रवृत्ति रकम निकासा गरिएको । छात्रवृत्ति रकम विद्यार्थीहरूलाई बैङ्क मार्फत उपलब्ध गराउन Software तयार भई जिल्लामा अभिमुखीकरण कार्य सम्पन्न भएको ।
१६	११९	आधारभूत शिक्षालाई क्रमशः निःशुल्क र अनिवार्य गरिने छ । अनिवार्य शिक्षालाई राज्यबाट प्रदान गरिने सुविधासँग आवद्ध गर्न कानूनी व्यवस्था मिलाईने छ । आगामी आर्थिक वर्षदेखि पहिलो चरणमा तोकिएका १० जिल्लामा यो नीति कार्यान्वयनमा ल्याईने छ ।	प्रस्तुत कार्यका लागि जिल्ला पहिचान गरिएको । (धनकुटा, सप्तरी, भक्तपुर, पर्सा, कास्की, रुपन्देही, सुर्खेत, वर्दिया, डडेल्धुरा, कञ्चनपुर, मनाङ, मुस्ताङ, डोल्पा १३ जिल्ला) उक्त जिल्लाहरूमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न परिपत्र गर्नुका साथै प्रस्तावना माग्ने कार्य भइरहेको । निर्देशिका, मस्यौदा तयार भई शिक्षा मन्त्रालय पठाइएको र स्वीकृतिको क्रममा रहेको । अनिवार्य शिक्षाको ऐनको मस्यौदा तयार भइ सकेको ।
१७	११८	सामुदायिक विद्यालयहरूका प्रधानाध्यापकसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरिने छ । सम्झौतामा निर्धारण गरिएका उपलब्धिहरूको आधारमा विद्यालयलाई थप सुविधा उपलब्ध गराईने छ । स्रोत केन्द्रमा कार्यरत स्रोतव्यक्ति, विद्यालय निरीक्षक तथा जिल्ला शिक्षा अधिकारीहरूको कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको परीक्षाफलसँग आवद्ध गरिने ।	श्रोत व्यक्तिहरूसँगको TOR मा समूह विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धि अभिवृद्धि(आधार वर्षको उपलब्धिमा कम्तिमा २ अंक बृद्धि गर्ने)को कार्ययोजना निर्माण सहित कार्यान्वयन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइएको । १६ वटा जिल्ला (इलाम, लमजुङ, स्याङ्जा, सुनसरी, तनहुँ, संखुवासभा, मनाङ, म्याग्दी, अछाम, बैतडी, जाजरकोट, धनकुटा, बागलुङ, पर्वत, झापा, कास्की) मा करार सम्झौताको गरिएको ।

१८	११७	प्रवेशिका परीक्षामा उत्कृष्ट नतिजा ल्याउने प्रत्येक जिल्लाका दुई वटा सामुदायिक विद्यालयहरूलाई प्रोत्साहन स्वरूप रु ५ लाखका दरले रकम उपलब्ध गराइने छ । यस्तो प्रोत्साहन पाउने विद्यालयहरूले कम नतिजा ल्याउने वरिपरिका अन्य विद्यालयहरूलाई सीप र अनुभव हस्तान्तरण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।	• प्रोत्साहन रकम वितरणको आधार तयार भई जिल्लामा रकम निकासा गरिएको । विद्यालयहरूसँग सम्झौता गरी तोकिएको आधारमा निकासा दिने कार्य भैरहेको ।
१९	११६	हालै प्रकाशित सामुदायिक विद्यालयहरूको प्रवेशिका परीक्षाको नतिजाले हामी सबैलाई चिन्तित तुल्याएको छ । विद्यालय शिक्षामा सरकारबाट भएको लगानी र प्राप्त प्रतिफलको गहन विश्लेषण गर्नुपर्ने बेला आएको छ ।	• आगामी एस.एल.सी. परीक्षाको उत्तीर्ण दर कम्तीमा १० प्रतिशत वृद्धि गर्न जिल्लाहरूले शिक्षक नियमितता बढाउने, सन्दर्भ सामग्रीहरूको उपलब्ध गराउने, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावक संघसँग विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी छलफल गर्ने, बालमैत्री किसिमले पठनपाठन गर्ने, निरीक्षण र अनुगमनलाई कक्षा केन्द्रित बनाउने, विद्यालय बन्द हुने दिन कम गर्ने कार्य भइरहेको र केही जिल्लाका प्र.अ., स्रोत व्यक्ति, वि.नि. तथा जिशिअ हरूसँग कार्यसम्पादन संझौता भइरहेको । जिल्लामा विद्यालयहरूलाई अनुदान वितरण भई Low Performing र High Performing विद्यालय बीच शैक्षिक सहकार्य भैरहेको ।

२०	११५	शैक्षिक क्षेत्रमा लगानी गर्दा आधारभूत शिक्षाको पहुँचमा विस्तार, शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार, व्यवसायिक शिक्षाको विकास र विद्यालय शिक्षाको नतिजाप्रति विशेष ध्यान दिइएको छ	सिकाई उपलब्धिमा सुधार ल्याउनका लागि आधाररेखा तयारी कार्य जिल्लाहरूले स्रोत केन्द्र र विद्यालयस्तरमा कार्य गरेको । २५ वटा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयहरूमा सिकाई केन्द्रित अभिमुखी कार्यक्रम सञ्चालन भएको । प्रयोगशाला निर्माण भएको । कक्षा ९ को रजिष्ट्रेशन फारम परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय मार्फत भराइएको । सबै १०० विद्यालयमा प्राविधिक विषयको पठनपाठन नियमित भएको । Electrical and Civil Engineering को सुक्ष्म पाठ्यक्रम निर्माण ।

श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

वि.सं.२०६९ जेष्ठ ५ मा श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय भए पछि मुलतः सुरक्षित लगानी वातावरण र असल श्रम सम्बन्धको विकास गरी आन्तरिक श्रमको मर्यादित र सुरक्षित व्यवस्थापनबाट रोजगारी सृजना, रोजगारीका लागि उपयुक्त र आवश्यक जनशक्तिको विकास, श्रमको क्षेत्रमा सुरक्षा र स्वास्थ्यको प्रवर्द्धन, बालश्रम निवारण लगायतका काममा समर्पित छ । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित एवं व्यवस्थित बनाउन र वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जित सीप तथा पुँजीको उपयोगबाट आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन गर्नु पनि यसै मन्त्रालयको दायित्वको रूपमा रहेको छ ।

२. दीर्घकालीन सोच:

स्वदेशी तथा विदेशी श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष सीपयुक्त मानव संसाधनको उत्पादनबाट रोजगार एवं स्वरोजगारका अवसरहरू सिर्जना गर्नु, विभेदरहित, सुरक्षित, मर्यादित र स्वस्थ काम गर्ने वातावरण प्रदान गरी बाह्य तथा आन्तरिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने आर्थिक तथा गैर आर्थिक लाभबाट राष्ट्रिय अर्थ व्यवस्थाको सुदृढीकरण गरी गरिवी निवारणमा योगदान पुऱ्याउने र सबै प्रकारका बालश्रम निवारण गरी बाल अधिकार सुनिश्चित गर्न सघाउ पुऱ्याउने दीर्घकालीन सोच रहेको छ ।

३. उद्देश्य:

- स्वदेशमा मर्यादित रोजगारका अवसरहरू सिर्जना गर्दै बेरोजगारी तथा अर्द्ध बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्ने ।

४. रणनीति:

- निश्चित समयको अनिवार्य रोजगारी उपलब्ध गराउने गरी राष्ट्रिय रोजगार नीतिको तर्जुमा गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित, भरपर्दो र प्रतिफलयुक्त बनाउने ।
- श्रमिकको हक, अधिकारको संरक्षण तथा लगानीमैत्री वातावरणको सिर्जना गरी सुमधुर श्रम सम्बन्ध स्थापना गर्ने ।

- सीप तथा व्यावसायिक तालिमका अवसरहरू वृद्धि गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धी श्रमशक्ति विकास गर्ने ।
- सबै किसिमको वालश्रम उन्मूलन गर्ने ।
- सामाजिक सुरक्षा कोषको प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।

५. कार्यनीति:

- निश्चित क्षेत्रमा न्यूनतम समयसम्मको रोजगारी सुनिश्चित गर्न रोजगारी प्रत्याभूति कानून लागू गर्ने ।
- कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको लगानीमा रोजगारमूलक प्रविधिलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- रोजगार सम्बन्धी माग र आपूर्ति बीच सन्तुलन ल्याउन आवश्यक कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।
- प्रभावकारी रोजगार विनिमय प्रणालीको विकास गरी सीप र योग्यता अनुसारको रोजगारीमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीको सहजीकरण गर्न संस्थागत संरचनालाई सुदृढ एवम् विस्तार गर्ने ।
- वैदेशिक गन्तव्य मुलुकहरूमा श्रम सहचारीको व्यवस्था र गैरआवासीय नेपालीहरूको संस्थालाई समेत परिचालन गरी श्रमबजारको विस्तार, प्रवर्द्धन र कामदारहरूको संरक्षण गर्ने ।
- गन्तव्य मुलुकहरूमा कामदारहरूको सुरक्षा र सहयोग प्रणाली विकासकालागि SAARC क्षेत्रका र अन्य मुलुकहरूसँग सहकार्यको खोजी गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगार सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउन थप मुलुकहरूसँग श्रम सम्झौता गर्ने ।
- औपचारिक संयन्त्र मार्फत विप्रेषणलाई भित्र्याउन र उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गरी रोजगारीमा वृद्धि गर्ने ।
- महिला, विपन्न, दलित, आदिवासी जनजाति, दुर्गम तथा उपेक्षित वर्ग तथा क्षेत्रसमेतको पहुँच हुने गरी रोजगारी उन्मुख तालिम प्रदान गरी वैदेशिक रोजगारलाई समावेशी र विपन्नमुखी बनाउने ।
- सीप र सही सूचना उपलब्ध गराई वैदेशिक रोजगारमा जान चाहने महिलाहरूलाई विशेष प्याकेजको व्यवस्था गर्ने ।
- स्वदेश वा विदेशमा रोजगारी गर्न चाहनेलाई ऋणको व्यवस्था गर्न वित्तीय संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको अभिलेख प्रणालीमा सुधार गर्ने ।
- श्रम तथा रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास गर्ने ।

- विभिन्न किसिमका श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्ड लागू गर्ने ।
- सरकार, रोजगारदाता, मजदुर बीचको त्रिपक्षीय संयन्त्रलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।
- घरायसी श्रमिकहरूको अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
- सीप परीक्षण प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका कामदारहरूलाई मात्र वैदेशिक रोजगारीमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने ।
- व्यावसायिक तथा सीप विकास सम्बन्धी तालिम प्रदायक संस्थाहरूलाई एउटै छातामुनि ल्याई गुणस्तरयुक्त तालिम प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- निकृष्ट बालश्रम निवारणका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी बालश्रमिकहरूको उद्धार र पुनःस्थापना गर्ने ।
- बालश्रम सम्बन्धी नीति, कानून र कार्यक्रममा सुधार गर्ने ।
- योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा कोष योजनालाई प्रभावकारिरूपमा सञ्चालन गरी सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

- श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी नीति योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- श्रमशक्ति र श्रमबजार सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान तथाङ्क संकलन तथा विश्लेषण ।
- आइ.एल.ओ. तथा अन्य श्रमसंग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ/संस्था ।
- श्रम र व्यवस्थापक बीचको सम्बन्ध ।
- रोजगार सेवा तथा श्रमिक आपूर्ति ।
- वैदेशिक रोजगार ।
- व्यावसायिक तथा सीप विकास तालीमको सञ्चालन समन्वय र प्रवर्द्धन ।
- अपाङ्ग, महिला तथा मजदुरको सीप र तालीम ।
- श्रमिकहरूको सामाजिक सुरक्षा ।
- विदेशीहरूको लागि श्रम स्वीकृति ।
- मन्त्रालयको संरचना तथा आवद्ध निकायहरू ।
- श्रम प्रशासन र व्यवस्थापन ।

- श्रमिकहरूका लागि बोनस ।
- रोजगारी सृजना सम्बन्धी कार्यमा समन्वय ।

७. मन्त्रालयको कार्य सम्पादनका लागि नीतिगत तथा कानून व्यवस्था:

❖ नीतिहरू:

- श्रम तथा रोजगार नीति, २०६२
- वैदेशिक रोजगार नीति, २०६८
- बालश्रम सम्बन्धी राष्ट्रिय गुर्योजना (२००४ – २०१४)
- तेह्रौं त्रिवर्षिय योजना (२०७०/७१-२०७२/७३) मा उल्लिखित श्रम, रोजगार, बालश्रम निवारण, सीप विकास सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था,
- कार्यस्थलमा HIV/Aids सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०६४
- नेपालले अनुमोदन गरेका अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनका ११ वटा महासन्धिहरू (Convention), विभिन्न गन्तव्य देशहरूसँग भएका आप्रवासन श्रम सम्बन्धी सम्झौताहरू ।

❖ ऐनहरू:

- रोजगार अनुमति प्रणाली (EPS) कोरियासँग सम्बन्धित सम्झौताहरू,
- श्रम ऐन, २०४८,
- ट्रेड युनियन ऐन, २०४९
- बालश्रम (नियमित तथा निषेध गर्ने) ऐन, २०५६
- बोनस ऐन, २०३०
- वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४

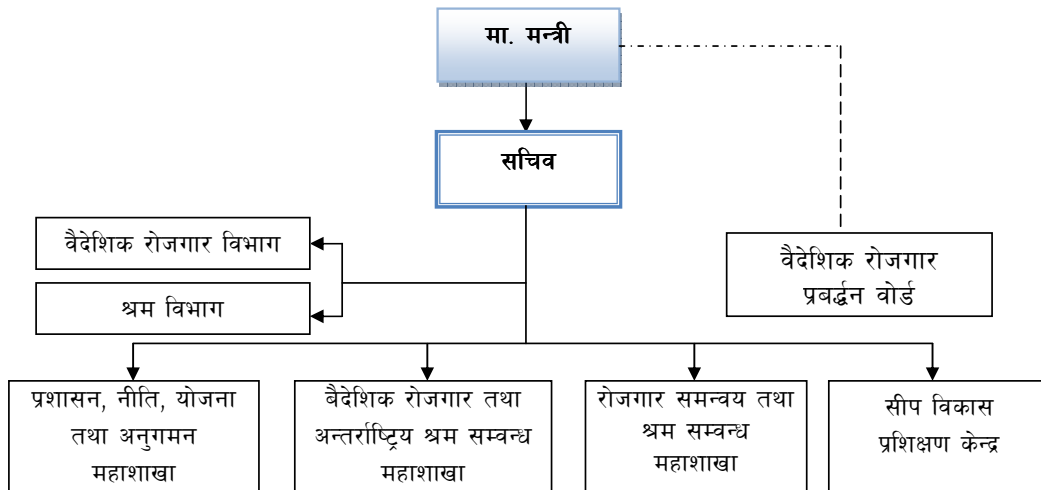
❖ नियमावलीहरू:

- श्रम नियमावली, २०५०
- चिया बगान सम्बन्धी श्रम नियमावली, २०५०
- ट्रेड युनियन नियमावली,
- बालश्रम (निषेध तथा नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२
- बोनस नियमावली, २०३९
- वैदेशिक रोजगार नियमावली, २०६४
- सामाजिक सुरक्षा कोष (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) नियमावली, २०६७

❖ कार्यविधि निर्देशिकाहरू:

- वैदेशिक रोजगार विभाग कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २०६६
- नेपाली प्राविधिक अभ्यासार्थी जापान पठाउने निर्देशिका, २०६६
- नेपाली घरेलु कामदारको रूपमा विदेश जाने नेपाली कामदारलाई व्यवस्थित गर्ने कार्यविधि, २०६७
- वैदेशिक रोजगारसंग सम्बन्धित कसुरको अनुसन्धान तथा अभियोजन दिग्दर्शन, २०६७
- इजरायलमा केयर गिभरको रूपमा नेपाली कामदार पठाउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६८
- व्यवसायिक तथा सीप विकास तालिम सञ्चालन निर्देशिका, २०६८
- व्यक्तिगत श्रम स्वीकृतिमा वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारको श्रम स्वीकृति लिने प्रक्रिया सम्बन्धी निर्देशिका, २०६९
- घरेलु कामदार अभिमुखीकरण तालिम सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०

८. संगठनात्मक संरचना:

९. मन्त्रालय आवद्ध निकायहरू:

❖ श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय:

- श्रम विभाग
- श्रम कार्यालयहरू, १० वटा

- रोजगार सूचना केन्द्रहरू १४ वटा (९ श्रम कार्यालय भित्र, ३ सीप बिकास तालिम केन्द्र भित्र र २ वटा छुट्टै)
- व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आयोजना,
- वैदेशिक रोजगार विभाग,
- काठमाडौं कार्यालय,
- मलेसिया शाखा,
- साउदी अरब शाखा,
- कतार शाखा,
- EPS कोरिया शाखा,
- वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण,
- व्यावसायिक तथा सीप बिकास तालिम केन्द्र, (भैसेपाटी र अन्तर्गत १५ केन्द्रहरू)
- सामाजिक सुरक्षा कोषको सचिवालय,
- वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड,
- बालश्रम निवारण तथा बालश्रम सुधार आयोजना,
- रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।

१०. आ.व. ०७०/७१ को प्रथम दश महिनामा मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायबाट सम्पादित कार्यहरू:

❖ **श्रम क्षेत्र:**

- श्रम सम्बन्धी सुचनाहरू ट्रेड, यूनियन दर्ता/नविकरण तथा अन्य सुचनाहरू प्रकाशन ।
- लैंगिक हिंसा सम्बन्धी पोष्टर निर्माण र वितरण पोष्टर डिजाइन ।
- श्रम विवाद समाधान ।
- सामूहिक सौदावाजी सम्बन्धी त्रिपक्षीय गोष्ठी काठमाण्डौं, विराटनगर, वीरगंजमा सम्पन्न ।
- उद्योग प्रतिष्ठानको कार्यस्थलमा भएको जोखिम पहिचान र अध्ययन कार्य शुरू ।
- कार्यस्थलमा जोखिम सम्बन्धी मापदण्ड तर्जुमा कार्य प्रारम्भ ।
- स्थानीयस्तरमा श्रम सम्बन्ध र सुरक्षाका लागि त्रिपक्षीय संयन्त्रको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन ।
- कारखाना निरीक्षण र अभिलेख व्यवस्थापन ।
- वेब होष्ट अद्यावधिक, इन्टरनेट, सर्भर निर्माण एवं सम्भार ।
- रोजगार विनियम सम्बन्धी प्रचार प्रसार तथा श्रव्य दृश्य सामग्री निर्माण ।

- श्रम ऐनको मस्यौदा तयार भै सरोकारवालाहरूको सहमति निर्माणको चरणमा रहेको र कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामीला मन्त्रालय मार्फत संसदमा पठाउने तयारी भैरहेको ।
- न्युनतम पारिश्रमिक निर्धारणको लागि वैज्ञानिक मापदण्ड निर्माण गर्न त्रिपक्षीय समिति गठनको लागि आवश्यक कार्य भैरहेको ।
- सुमधुर श्रम सम्बन्ध विकासका लागि त्रिपक्षीय संयन्त्र सरकार, रोजगारदाता र ट्रेड युनियनको गोष्ठी सम्पन्न ।
- धुलिखेल र वीरगंजमा महिला श्रमिक शिक्षा कार्यक्रम सम्पन्न ।
- स्थानीय स्तरमा सुमधुर श्रम सम्बन्ध विकासका लागि अन्तरक्रिया गोष्ठी ७ वटा श्रम कार्यालयबाट सम्पन्न ।
- उद्योग प्रतिष्ठानहरूमा रिक्त पदहरूको विवरण संकलन १३ वटा केन्द्रबाट भैसकेको ।
- विनिमय सेवा सम्बन्धी अन्तरक्रिया ८ वटा केन्द्रमा सम्पन्न भैसकेको ।
- वेब पेज व्यवस्थापन ९ केन्द्रबाट भएको ।

❖ वैदेशिक रोजगार क्षेत्र:

- विभागको काम कारवाहीलाई सरल र सहज बनाउन आवश्यक मेशिनरी र फर्निचर सामानहरू खरिद गरिएको ।
- विभागको विद्यमान सफ्टवेयरमा भएको System लाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरि काममा सहजता ल्याइएको ।
- प्रत्येक वर्ष 18 December का दिनलाई आप्रवासन दिवसको रूपमा मनाईएको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन जेनेभाबाट पारित अभिसन्धीहरू (Conventions) तथा सिफारिश (Recommendation) सम्बन्धी विभिन्न प्रतिवेदन तयार गरी पठाइएको ।
- विभागको उजुरी तथा अनुसन्धान शाखालाई व्यवस्थित गरी सूचना प्रणालीको विकास र उजुरी फछ्यौटमा तदारुकता ल्याउन शुरू गरिएको ।
- वैदेशिक रोजगारीमा हुने ठगी नियन्त्रणको लागि विभागबाट Mobile DoFE, Operation DE POGO जस्ता कार्यक्रम संचालन गरि ठगीलाई नियन्त्रण गर्ने प्रयास गरिएको ।
- वार्षिक प्रतिवेदनको लागि तथ्याङ्कहरू एकिकृत गरि छपाइको चरणमा रहेको ।
- कर्मचारीहरूलाई कम्प्युटर तालिम प्रदान गरी क्षमता अभिवृद्धि गरिएको ।

- विभागको काम कारवाहिलाई सरल र सहज बनाउन पार्टेशन तथा काउन्टर निर्माणको काम गरी सेवा प्रवाहलाई सरल बनाईएको ।
- विभिन्न मेनपावर कम्पनी, अभिमुखिकरण संस्था लगायत वैदेशिक रोजगारसंग सम्बन्धित संघ/संस्थाहरुको अनुगमन गरिएको ।
- कोरिया जाने प्रक्रियामा छनौट भएका कामदार पठाउन आवश्यक व्यवस्थापन गरिएको । चालु आ.व.मा ३३९४(महिला: १६५, पुरुष: ३२२९) जना कोरिया गएका । CCVI प्राप्त संख्या २४१९ जना (जनवरी देखि) VISA लागेको संख्या १७२७ जना । हाल सम्म कोरियामा गएका कामदारहरुको संख्या २११२३ पुगेको ।
- वैदेशिक रोजगार सम्बन्धमा परेका उजुरीहरुमा कारवाही किनारा निरन्तर भैरहेको । गत आ.व.बाट सरेर आएका मुद्दा २६१ थान, यस आ.व.सम्म परेका मुद्दा ८९ थान, जम्मा फछ्यौट मुद्दा ७३ थान, फछ्यौट हुन बाँकी २७७ थान रहेको ।
- वैदेशिक रोजगार विभागको O&M कार्य सम्पन्न भई केन्द्रीय संरचना छुट्याई विभाग छुट्टै र काठमाडौं कार्यालय, साउदी अरब शाखा, कतार शाखा र मलेशिया शाखा गरी चार वटा कार्यालयहरु स्थापना गरी कार्य सम्पादनमा सहजीकरण भई कार्य सञ्चालन भैरहेको ।
- साउदी अरबसँग घरेलु कामदार र अन्य कामदारको छुट्टाछुट्टै MoU गर्न मस्यौदा पठाएको र कुवेत मलेशियाको मस्यौदा तयारीको क्रममा रहेको ।
- स्वास्थ्य व्यावसायी सूचीकरण सम्बन्धी मापदण्ड, २०७० स्वीकृत भएको ।
- घरेलु कामदार अभिमुखीकरण तालिम सम्बन्धी कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भएको ।
- वैदेशिक रोजगारमा श्रम स्वीकृत लिने सम्बन्धमा वैदेशिक रोजगार ऐन २०६४ को दफा १९ को व्यवस्थालाई सरलीकरण गरिएको ।
- वैदेशिक रोजगार नीति, २०६८ को रणनीतिक कार्ययोजना तयारीको क्रममा रहेको ।

❖ व्यावसायिक तथा सीप बिकास तालिम:

- नियमित तालिम ६६४० लाई दिने लक्ष्य रहेकोमा ६९२४ जनालाई प्रदान गरिएको ।
- आवासीय महिला तालिम १५०लाई दिने लक्ष्य रहेकोमा १४८ जनालाई प्रदान गरिएको ।
- वैदेशिक एवं युवा स्वरोजगार सम्बन्धी विशेष सीप विकास तालिम चौमासिक अवधिमा ४००८ जनालाई दिने लक्ष्य रहेकोमा २५६१ जनालाई प्रदान गरिएको ।

- लक्ष्य नतोकिएको दोहोरो मार्ग प्रणाली अन्तर्गत २६६० जना दक्षिण कोरीया जाने कामदारलाई पूर्व प्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गरिएको ।

❖ व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी:

- व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य विषयक सामाजिक साझेदारहरूका लागि ४ दिने सहजकर्ता प्रशिक्षण २५ जनालाई श्रम कार्यालय पोखरामा तालिम सम्पन्न ।
- व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी १ दिने सचेतना कार्यक्रम ३०० जनालाई प्रदान ।
- व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य व्यवस्थापन सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धिमूलक १४ दिने प्रशिक्षण ललितपुरमा २४ जनालाई प्रदान ।
- आपत्कालिन तथा प्राथमिक उपचार विषयक तालिम २५ जनालाई प्रदान ।
- सरकारी कर्मचारीहरूका लागि व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्य कार्यान्वयन सम्बन्धी तालिम धुलिखेलमा २२ जनालाई प्रदान ।
- कार्यस्थलमा हानिकारक तत्वको नमूना संकलन र विश्लेषण पोखरा र हेटौडा औद्योगिक क्षेत्रमा सम्पन्न ।
- व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी क्षेत्रगत कार्यक्रम वीरगञ्जस्थित धातु उद्योगहरूमा Assessment Intervention सञ्चालन ।
- श्रमिक स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम नेपालगञ्जमा सञ्चालन ।

❖ सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी:

- सामाजिक सुरक्षाको सुरक्षा योजनाको लागि सफ्टवेयर निर्माण र खरिद परामर्शदातासंग सम्झौता भई Inception Report प्राप्त भई कार्य भैरहेको र डाटा सेन्टर निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।
- सामाजिक सुरक्षाको अवधारणासँग सम्बन्धित पक्षलाई जानकारी उपलब्ध गराउनका लागि आम सञ्चार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गरिएको । विभिन्न एफ.एम. पत्रपत्रिका तथा हवाईपत्रको माध्यमबाट करकट्टी गर्न प्रोत्साहित गरिएको ।
- सामाजिक सुरक्षा कोष ऐनको मस्यौदा तयार भई सैद्धान्तिक स्वीकृतिको लागि कानुन मन्त्रालयमा पठाईएको ।

❖ बालश्रम निवारण आयोजना तथा बालश्रम सुधार:

- बालश्रम सम्बन्धी गुरुयोजनाको मस्यौदा तयार भै स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषद्मा पठाउने क्रममा रहेको ।
- निकृष्ट प्रकारका बालश्रम सुधारका लागि बस्तुगत सहायता २०७९ जेष्ठ मसान्त भित्र उपलब्ध गराउने गरी कार्यक्रम अगाडि बढाइएको ।
- बालश्रम गुरुयोजना (२०११-२०) तयारीको प्रक्रिया अन्तिम चरणमा पुगेको ।
- बाल श्रम सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्न परामर्शदातासँग सम्झौता भएको ।
- एचआईभी एड्स सम्बन्धी गोष्ठी संचालन गर्ने गरी कार्यक्रम तयार गरिएको ।
- श्रव्य दृश्य सम्बन्धी कार्यक्रम प्रसारण सुरु भएको ।
- बालश्रमको सघन अनुगमन बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुरमा भैसकेको र बाँकी जिल्लामा अनुगमन गर्ने कार्य रहेको ।
- बालश्रम पुनस्थापना कोष तर्फ अनुदानमा ५ वटा अनौपचारिक तथा दिवा शिशुस्याहार केन्द्रका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पारिश्रमिक वितरण भइरहेको ।
- बालश्रम निवारण कोष तर्फ अनुदान कार्यमा बालश्रम निवारण समिति गठनको तयारी गरिएको ।

❖ रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम:

- वैदेशिक रोजगार विभागको विद्यमान IT System लाई स्तरोन्नती गर्न TOR तयार भई System खरिदको प्रक्रियामा रहेको ।
- रोजगार प्रवर्द्धन ऋण कार्यक्रमको व्यवस्थापन (बैंक र मन्त्रालय विच भएको सम्झौता अनुसार मन्त्रालयले व्यहोने दायित्व जस्तै ऋण ताकेताको लागि सूचना प्रकाशन, कालो सूचिमा राख्दाको दायित्व, बैंक, कर्जा सुरक्षा निगम र अन्य निकाय संग अन्तर्क्रिया, छलफल र ऋणको अनुगमन आदि) नविल बैंकले ऋण हिसाव मिलान गरी सकेको । बैंक अफ काठमाडौंले हिसाव मिलान गरिरहेको ।
- कार्यस्थलमा हुने लैगिंक हिसाको जोखिम कम गर्ने प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालनको प्रारम्भिक तयारी भैरहेको ।
- वैदेशिक रोजगार नीतिको कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठी तथा साझेदार संस्थाहरूसँगको अन्तरक्रिया तयार भइ गोष्ठी सञ्चालनको लागि आवश्यक तयारी भैरहेको ।
- वैदेशिक रोजगारबाट समस्यामा परी फर्केका महिला उद्यमीहरूका लागि एडभोकेसी र नेटवर्किङ सम्बन्धी जिल्लास्तरीय तालिम संचालनको क्रममा रहेको ।

- वैदेशिक रोजगारबाट समस्यामा परी फर्केका महिला उद्यमीहरूका लागि जिल्लास्तरीय उद्यमशीलता विकास रेफ्रेसर तालिम संचालनको लागि आवश्यक तयारी प्रारम्भ भएको ।
- सीपमुलक तालीम प्रभावकारीता मूल्यांकनको लागि कार्ययोजना सहितको रूपरेखा र प्रश्नावली तयारी भएको ।
- महिला उद्यमी समूहहरूको लागि वस्तुगत अनुदान सहयोग वितरण सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमाको क्रममा रहेको ।
- सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी हाते पुस्तिकाबारे गा.वि.स. सचिव तथा सामाजिक परिचालकहरूको अनुशिक्षण कार्यक्रम गरिएको । गा.वि.स. सचिव र सामाजिक परिचालक मार्फत सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सरोकारवालालाई जानकारी गराउन मद्दत पुगेको । झापा, पर्वत, कञ्चनपुर, सुर्खेत र म्याग्दीमा सामाजिक परिचालक, गा.वि.स. सचिवहरूको लागि अनुशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ।
- मन्त्रालय, विभाग, बोर्ड तथा यससंग सम्बन्धित अन्य मन्त्रालयको अधिकृतहरूलाई समेत सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी जानकारीमुलक २ दिने तालिम धुलिखेलमा सम्पन्न ।
- घरेलु कामदार तालिम संचालन कार्यविधि, २०७० स्वीकृत गरी कार्यान्वयनका लागि वैदेशिक रोजगार विभाग र वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्डको सचिवालयमा पठाइएको ।
- दर्तावाल एजेन्ट, वैदेशिक रोजगार व्यवसायी तथा शाखा कार्यालयलाई अभिमूखिकरण तालिम संचालन गर्न वैदेशिक रोजगार विभागबाट प्रारम्भिक तयारी भएको ।
- सामाजिक सुरक्षा कोष नियमावली संशोधन भएको ।
- सामाजिक सुरक्षा कोष ऐनको मस्यौदा तयार भएको ।
- आधिकारिक ट्रेड युनियनको प्रमुख निर्वाचन अधिकृतको कार्यालय स्थापना र बजेट व्यवस्था र कार्यालय स्थापना भएको ।
- ३ स्थानमा ट्रेड युनियन शिक्षा कार्यक्रम संचालन भएको ।
- अन्तराष्ट्रिय श्रम दिवस, महिला आप्रवासन दिवस, बाल श्रमिक विरुद्धको विश्व दिवस विभिन्न कार्यक्रम गरी मनाइएको ।
- मलेशिया, लेबनान, साउदी अरब, कुवेत, जोर्डन र इजरायलसँग MoU गर्न मस्यौदा पठाएको ।
- ओखलढुङ्गा जिल्लामा वैदेशिक रोजगारमा हुने ठगी नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको । सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी खोटाङ्ग र सर्लाहीमा सूचना केन्द्रहरूको स्थापना र विभिन्न कार्यक्रमहरू भएको ।

- वैदेशिक रोजगारका प्रमुख गन्तव्य मुलुक मध्ये साउदी अरब, मलेशिया, कुवेत लगायतका मुलुकहरुको अवलोकन तथा अनुगमन गरिएको ।
- विभिन्न व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिम कार्यक्रमबाट यस आवमा कूल १९,२२६ जनाले तालिम लिएका ।
- रोजगार सूचना केन्द्रहरुबाट हालसम्म कूल बेरोजगार तथ्याङ्क संकलन संख्या ६५६९३ भएको ।
- कतार, यु.ए.इ. ओमान र बहराइनको न्यूनतम पारिश्रमिक र कुवेतको घरेलु कामदारको न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण भएको ।
- वैदेशिक रोजगारमा गई फर्केका महिलाहरुलाई पुनःएकीकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएका (चितवन, मकवानपुर र काठमाडौं) ।

११. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ विवरणः

चालु खर्च				रु. हजारमा	
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३७१०११३	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	४९०८४	४६८४०	९५.४३
२	३७१०१२३	श्रम विभाग	१५१३९	१३५१९	८९.३०
३	३७१०१३३	श्रम कार्यालयहरु	२२४६५	२०६२७	९१.८२
४	३७१०१६३	रोजगार सूचना केन्द्रहरु	१३३२४	१२८४४	९६.४०
५	३७१०१७३	वैदेशिक रोजगार विभाग	५०७२०	४९५८७	९७.७७
६	३७१०१८३	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	५२१८	४८३६	९२.६८
७	३७१०१९३	बालश्रम निवारण तथा बालश्रम सुधार आयोजना	११५००	९१७५	७९.७८
८	३७१०२३३	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आयोजना	८११२	७८२२	९६.४३
९	३७१०४३३	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्र	१२९७५३	१२३६६५	९५.३१
१०	३७१०५३३	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१०४५	८५३	८१.६२
११	३७१०७३३	सामाजिक सुरक्षा कोष	२६६२५२	२६२१२४	९८.४५
जम्मा			५७२६१२	५५१८९१	९६.३८

पूँजीगत खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३७०११४	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	३५००	३१७२	९०.६३
२	३७०१२४	श्रम विभाग	३०४९	३०१४	९८.८४
३	३७०१३४	श्रम कार्यालयहरु	३५२२	१७४१	४९.४३
४	३७०१६४	रोजगार सूचना केन्द्रहरु	१९९	१९५	९८.१८
५	३७०१७४	वैदेशिक रोजगार विभाग	३६४८	३६४६	९९.९४
६	३७०१८४	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	७८०	७७९	९९.९०
७	३७१०३४	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आयोजना	४००	३९९	९९.६३
८	३७१०४४	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्र	७७५०	७५५३	९७.४६
९	३७१०७४	सामाजिक सुरक्षा कोष	२८५०	२८४७	९९.९०
जम्मा			२५६९८	२३३४६	९०.८५

१२. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च			रु. हजारमा		
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३७०११३	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	४८४८०	३३९९४	७०.१२
२	३७०१२३	श्रम विभाग	२०७७४	१२२३०	५८.८७
३	३७०१३३	श्रम कार्यालयहरु	२७८५६	२०७९९	७४.६७
४	३७०१६३	रोजगार सूचना केन्द्रहरु	१४८५६	९३३९	६२.८७
५	३७०१७३	वैदेशिक रोजगार विभाग	७४५९०	४२१८७	५६.५६
६	३७०१८३	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	८६९४	५८८०	६७.६३
७	३७१०१३	बालश्रम निवारण तथा बालश्रम सुधार आयोजना	७३००	२८०८	३८.४६
८	३७१०३३	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आयोजना	१०६१८	७४५४	७०.२०

९	३७११०४३	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्र	१६३७७४	१०६९३९	६५.३०
१०	३७११०५३	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२६२८२८	६४९२	२.४७
११	३७११०७३	सामाजिक सुरक्षा कोष	६८२६९	६०३०७	८८.३४
		जम्मा	७०८०४०	३०८४३०	४३.५६

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३७१०११४	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	१४३००	१४५४	१०.१७
२	३७१०१२४	श्रम विभाग	४२५	३९०	९१.७४
३	३७१०१३४	श्रम कार्यालयहरु	५००००	६७९	१.३६
४	३७१०१६४	रोजगार सूचना केन्द्रहरु	२००	८५	४२.५०
५	३७१०१७४	वैदेशिक रोजगार विभाग	१५२००	३२०९	२१.११
६	३७१०१८४	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	३०	३०	१००.००
७	३७११०३४	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आयोजना	८००	२००	२४.९९
८	३७११०४४	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्र	५६००	२०९४	३७.४०
९	३७११०५४	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४४७०७	१६१५	३.६१
१०	३७११०७४	सामाजिक सुरक्षा कोष	३११३५	१२०२१	३८.६१
		जम्मा	१६२३९७	२१७७७	१३.४१

१३. आ.व. २०७०/०७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको दोश्रो चौमासिक अवधिसम्मको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	१८१	रोजगार सूचना केन्द्रलाई रोजगार सूचना विनिमय केन्द्रको रूपमा विकसित गरिने छ । यो केन्द्रले श्रम बजारको माग, वेरोजगार र वेरोजगारको सीपको सूची बनाई माग र आपूर्ति कर्ता बीच सूचना आदान प्रदान गर्नेछ ।	• रोजगार विनिमय सेवा सम्बन्धी अन्तर्क्रिया गोष्ठी सम्पन्न भएको । • २०७१ वैशाख मसान्त सम्म वेरोजगारहरूको संख्या ७०१३ दर्ता भएको । • स्थानीय स्तरमा प्रचार-प्रसार निरन्तर जारी रहेको ।
२	१८२	योगदानकर्ता कर्मचारी, कामदारहरूको हित प्रवर्द्धन गर्न स्थापित सामाजिक सुरक्षा कोषलाई छुट्टै कानुन तर्जुमा गरी सञ्चालन गरिने छ । स्थायी सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूतिका लागि पहिलो चरणमा कार्यस्थल दुर्घटना, प्रजनन स्वास्थ्य, वेरोजगार र स्वास्थ्य बीमा लागू गरिने छ ।	• सामाजिक सुरक्षा कोष सम्बन्धी कानूनको मस्यौदा सम्बन्धित निकायमा पेश भएको । • ४ वटा सुरक्षा योजनाहरूको कार्यावन्धनको लागि Computer Software खरिद गर्ने सिलसिलामा छनौट भएको software Company द्वारा SOSYS निर्माण कार्य भैरहेको । • मातृत्व संरक्षण सुधार योजना कार्यविधि, २०७० को मस्यौदा तयार भएको र अन्य योजनाहरूको प्रारूप तयारी कार्य भैरहेको ।
३	३३३	क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्रलाई प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न छानिएका थप कार्यालयहरूमा विस्तार गर्ने ।	• क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्र लागु गर्ने कार्यालय र कार्यविधिको मस्यौदा तयार भएको ।

४	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्यसम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणालीशुरु गर्ने ।	कार्य सम्पादन सूचकांक तयार गरी स्वीकृतीको क्रममा रहेको ।
५	१८५	वैदेशिक रोजगार सेवालाई क्षेत्रीय तहसम्म विस्तार गर्न वैदेशिक रोजगार विभागको पुनःसंरचना गरिने छ ।	- वैदेशिक रोजगार विभाग अन्तर्गत काठमाडौं उपत्यकामा चार (४) वटा कार्यालय साउदी अरब, मलेशिया, कतार र अन्य (काठमाडौं) शाखा खोली कार्य सुचारु भएको । - मलेशिया शाखा र कतार शाखा हाल ताहाचलमा संचालन रहेको ।
६	१८४	कामदार तथा वैदेशिक रोजगार व्यवसायीले वैदेशिक रोजगार विभाग समक्ष आई तलब तथा सेवा सुविधा सम्बन्धमा करार पत्र गर्नुपर्ने व्यवस्थाको थालनी गरिने छ । पहिलो चरणमा कुवेत, संयुक्त अरब इमिरेट्स र ओमान जाने कामदारका लागि नमूनाको रूपमा यो व्यवस्था लागू गरिने छ ।	इजाजत पत्रवाला र कामदार आफै वैदेशिक रोजगार विभागमा उपस्थित भई गर्नु पर्ने करार सम्बन्धी कार्यविधि २०७० को मस्यौदा तयार गरिएको ।

७	१८३	वैदेशिक रोजगारीबाट हुने बचतलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्नका लागि उपयुक्त माध्यमको व्यवस्था गरिने छ । विप्रेषण आप्रवाहलाई संस्थागत माध्यमबाट न्यून लागतमा भित्र्याउन सहज वातावरणको निर्माण गरिने छ ।	प्रस्तुत विषयमा विप्रेषणलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा प्रयोग गर्ने पद्धती र तरिकाको बारेमा आवश्यक तयारी भई रहेको ।
८	१८०	सन् २०१६सम्म निकृष्ट प्रकृतिका बालश्रम उन्मूलन र सन् २०२० सम्म सबै प्रकारका बालश्रम अन्त्य गर्ने प्रतिबद्धता अनुरूप जारी भएको बालश्रम निवारण राष्ट्रिय गुरुयोजना(२०११-२०) कार्यान्वयन गरिनेछ ।	गुरु योजना कार्यान्वयन भई रहेको ।
९	१७९	युवा रोजगारी बढाउन २२ हजार युवाहरूलाई सीप विकास, उद्यमशीलता विकास तथा स्वरोजगार मूलक तालिम प्रदान गर्न रु. १६ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	६७६० जनालाई आधारभूत ६ महिने तालिम प्रदान गरिएको । १८४ जनालाई सीप अभिवृद्धि तालिम प्रदान गरिएको । १४८ जना महिलालाई आवासीय महिला तालिम प्रदान गरिएको । ६२३१ जनालाई वैदेशिक रोजगार एवं स्वरोजगार सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको ।
१०	१७८	श्रमिकको हक, हित, श्रम लचकता र सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्दै सुमधुर औद्योगिक श्रम सम्बन्ध निर्माण गर्न आगामी आर्थिक वर्ष भित्र नयाँ श्रम सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरिने छ ।	श्रम ऐन मस्यौदा तर्जुमा भई सरोकारवालाहरूसँगको अन्तर्क्रियाको क्रममा रहेको ।

११	३३०	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको भौतिक पूर्वाधारहरू सुधार तथा विस्तारलाई सरकारले प्राथमिकतामा राखेको छ । अध्यागमन, भन्सार, प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान, श्रम र नागरिक उड्डयन कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि विशेष तालिम प्रदान गर्ने । विमान स्थल भित्रका कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिने सेवासँग सम्बन्धित कार्य प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने । यी कार्यालयहरू बीच एकीकृत सूचना प्रणाली विकास गरी कार्य समन्वयको वातावरण बनाउने ।	• कर्मचारीहरूलाई Computer सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी Online मार्फत सेवा प्रदान गर्ने कार्य प्रारम्भ भएकोमा नयाँ कर्मचारीहरू मार्फत कार्य गर्नुपर्ने समयमा समस्या देखिने गरेको । • विमानस्थल भित्रका कार्यालयहरू बाट प्रदान गरिने सेवासँग सम्बन्धित कार्य प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्न विभिन्न कार्यालयहरू बीच एकीकृत सूचना प्रणाली विकास गरी कार्य समन्वयको वातावरण तयार गर्न गृह मन्त्रालयका सह सचिव शंकर प्रसाद कोइरालाको नेतृत्वमा कार्य सम्पादन समिति गठन भै सकेको ।

सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय सङ्घीयता, विकेन्द्रीकरण, निक्षेपण एवं स्थानीय विकास सम्बन्धी नीति निर्माण र कार्यान्वयनको जिम्मेवार निकाय हो । यसको साथै स्थानीय निकाय बीच समन्वय, दुर्गम क्षेत्र र ग्रामीण विकास सम्बन्धी नीति योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा, अनुगमन एवं मूल्यांकन, व्यक्तिगत घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षा, समावेशी विकास र स्थानीय तहको पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यमा समेत जिम्मेवार निकायको रूपमा क्रियाशिल रहँदै आएको छ । मन्त्रालयको नीति र कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपले सम्पादन गर्न ७५ जिल्ला विकास समिति, १३० नगरपालिका, ३६२५ गाउँ विकास समिति, स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग र यस अन्तर्गत ७५ वटा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयका अतिरिक्त ३ वटा आयोग, ५ वटा समिति, २ वटा प्रतिष्ठान र २८ वटा आयोजना एवं कार्यक्रमहरू आ-आफ्नो कार्य क्षेत्रमा क्रियाशिल रहेका छन् ।

२. दीर्घकालीन सोच:

लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यतामा आधारित स्थानीय स्वायत्त शासनको माध्यमद्वारा जनताको जीवनस्तर सुधार ।

३. ध्येय:

स्वायत्त र उत्तरदायी स्थानीय शासन पद्धतिको संस्थागत सुदृढीकरण गरी स्थानीय विकास र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने ।

४. लक्ष्य:

अधिकार एवं स्रोत साधनयुक्त, समावेशी, न्यायपूर्ण र उत्तरदायी स्थानीय स्वशासनको माध्यमबाट विकास तथा सेवाका अवसरहरूमा जनताको पहुँच बढाउने ।

५. उद्देश्यहरू:

- संघीय संरचना, समावेशी लोकतन्त्र र निक्षेपणको अवधारणा अनुरूप स्थानीय सरकारको केन्द्र तथा प्रादेशिक सरकारसँगको अन्तरसम्बन्ध एवं राजनीतिक, प्रशासनिक, न्यायिक तथा वित्तीय अधिकार र उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्ने ।
- स्थानीय निकायको संगठनात्मक सुदृढीकरण र क्षमता विकास गरी जनताका माग र आवश्यकतालाई न्यायोचित प्राथमिकीकरणका आधारमा सम्बोधन गर्न सक्षम स्थानीय सरकारलाई संस्थागत गर्ने ।
- दीगो आर्थिक-सामाजिक विकास र वातावरणअनुकूल तथा गुणस्तरीय स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा सेवा प्रवाह मार्फत रोजगारी सिर्जना गर्दै गरिबी न्यूनीकरण गर्ने ।
- लैंगिक, समतामुखी र समावेशी विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्दै उपेक्षित र उत्पीडित वर्ग, क्षेत्र र समुदायको आर्थिक, सामाजिक एवं सांस्कृतिक अधिकार र अवसर तथा सामाजिक सुरक्षामा न्यायोचित पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- स्थानीय सुशासन र सेवाप्रवाहमा स्थानीय समुदाय, नागरिक समाज, एवं गैर-सरकारी तथा निजी क्षेत्रलाई जिम्मेवार बनाउने ।

६. रणनीतिहरू:

- राज्य पुनःसंरचना हुँदा राजनीतिक, वित्तीय, प्रशासनिक र न्यायिक अधिकार सम्पन्न, सक्षम तथा उत्तरदायी स्थानीय सरकारको संवैधानिक व्यवस्था गर्ने तर्फ आवश्यक कार्य गर्ने ।
- सक्षम तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाहलाई केन्द्र विन्दुमा राख्दै प्रशासनिक तथा वित्तीय दृष्टिले उपयुक्त हुने गरी स्थानीय सरकारको पुनःसंरचना गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- वित्तीय स्वायत्तता र विनियोजन दक्षता अभिवृद्धिका लागि स्थानीय सरकारको वित्तीय स्रोतलाई विकेन्द्रीकरणको क्षेत्रगत अवधारणा (Decentralization SWAp) अनुरूप व्यवस्थित गर्ने ।
- खर्चको विनियोजन र व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय प्राथमिकता, वित्तीय अनुशासन, पारदर्शिता र प्रभावकारितामा जोड दिई स्थानीय सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने ।
- स्थानीय निकायहरूलाई स्थानीय आर्थिक विकास र गरिबी न्यूनीकरणका नीति तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।

- श्रममूलक, आधुनिक र वातावरण अनुकूल प्रविधिको उपयुक्त संयोजन गर्दै स्थानीय पूर्वाधार तथा सामाजिक आर्थिक विकासका कार्यहरू संचालन गर्ने ।
- भौगोलिक, सामाजिक एवं आर्थिक रूपमा पछाडि परेका विपन्न-वर्ग, क्षेत्र, जात, जाति, लिंग र समुदायलाई समावेशीकरण र सामाजिक परिचालनका माध्यमबाट सशक्तीकरण गरी उपलब्ध स्रोत, साधन, र निर्णय प्रक्रियामा उनीहरूको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
- आर्थिक सामाजिक रूपले पछाडि रहेका, निश्चित उमेर समूहका, भिन्न क्षमता भएका नागरिक र लोपोन्मुख तथा सिमान्तीकृत समुदायलाई न्यूनतम सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
- स्थानीय सरकार, सेवा प्रदायक, सामुदायिक संस्था र सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी विकास व्यवस्थापन, योजना प्रक्रिया र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने,
- स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सरकारी, गैरसरकारी र सामुदायिक संस्था तथा उपभोक्ता समिति एवं सरोकारवाला संस्थाहरूको भूमिका स्पष्ट गर्दै तिनीहरूलाई स्थानीय सरकारप्रति उत्तरदायी बनाई समन्वयात्मक रूपमा कार्य गर्ने ।

७. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

- स्थानीय स्वायत्त शासन, स्थानीय विकास, दुर्गम क्षेत्र विकास, ग्रामिण विकास तथा सामुदायिक विकास, स्थानीयस्तरको सडक, सिँचाइ, खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाइसम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- विकेन्द्रीकरण र निक्षेपण सम्बन्धी नीति निर्माण, कार्यान्वयन तथा अनुगमन ।
- सङ्घीय शासन प्रणाली र राज्य पन्थःसंरचना ।
- समावेशी लोकतन्त्र ।
- स्थानीय स्वायत्त शासन तथा स्थानीय सुशासन ।
- अन्तरसरकार वित्तीय हस्तान्तरण तथा स्थानीय निकायहरूको वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था एवं अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- विकास क्षेत्र, अञ्चल, जिल्ला, गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाको सीमाङ्कन ।

- स्थानीय विकास कार्यक्रमबीच समन्वय ।
- स्थानीय निकायहरूबीच समन्वय र सम्पर्क ।
- स्थानीय जनशक्ति र जनसहयोग परिचालन ।
- स्थानीय विकास सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन तथा सम्पर्क ।
- स्थानीयस्तरका हाट, बजार, मेला ।
- जन्म, मृत्यु तथा अन्य व्यक्तिगत घटना दर्ताको प्रशासन ।
- एकीकृत ग्रामिण विकास ।
- स्थानीय प्रविधिको पहिचान तथा प्रवर्धन ।
- स्थानीय तहका सडक (कृषि सडकसमेत) ।
- गोरटो र घोरेटो बाटो र झोलुङ्गे पुल तथा स्थानीय पुल ।
- जनजाति, आदिवासी, दलित, वादी तथा मुस्लिम विकास ।
- स्थानीय विकास ।
- जेष्ठ नागरिक, एकल महिला लगायतको सामाजिक सुरक्षा भत्ता ।
- ग्रामिण विकास तथा स्थानीय विकाससम्बन्धी क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्था ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा, सिभिल इन्जिनियरिङ समूहको जनरल उपसमूहको सञ्चालन ।

८. कानूनी व्यवस्था:

यस मन्त्रालयसँग सम्बन्धित हालसम्म जारी भएका ऐन, नियमावली, नीति, रणनीति, निर्देशन, निर्देशिका, कार्यविधि, दिगदर्शन र प्रारूपहरू:

❖ ऐनहरू:

- जन्म, मृत्यु तथा अन्य व्यक्तिगत घटना (दर्ता गर्ने) ऐन, २०३३
- स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ऐन, २०४९
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५
- आदिवासी र जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०५८
- फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८

❖ नियमावलीहरू:

- स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६
- स्थानीय निकाय (आर्थिक प्रशासन) नियमावली, २०६४

- जन्म, मृत्यु तथा अन्य व्यक्तिगत घटना (दर्ता गर्ने) नियमावली, २०३४
- फोहमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०

❖ नीतिहरू:

- सार्वजनिक निजी साझेदारी नीति, २०६०
- स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ (२००४)
- लैङ्गीक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६

❖ रणनीतिहरू:

- झोलुङ्गेपुल रणनीति, २०६२
- बालमैत्री शासन राष्ट्रिय रणनीति, २०६८
- स्थानीय निकाय सार्वजनिक उत्तरदायित्व रणनीति, २०६८

❖ निर्देशिकाहरू:

- स्थानीय निकाय लैङ्गीक बजेट परीक्षण निर्देशिका, २०६४
- आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्देशिका, २०५८
- जनसहभागितामा आधारित विकास कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०६८
- विपन्न वर्गको सामुदायिक संस्थाहरूका लागि तालिम अनुदान संचालन निर्देशिका, २०६६
- सामाजिक परिचालन निर्देशिका, २०६७
- स्थानीय विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८
- वारुण यन्त्र संचालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका-२०६७
- नगरपालिकाका लागि आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०५९
- झोलुङ्गे पुल मर्मत संभार निर्देशिका, २०७०,
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६९
- जिल्ला योजना अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली सञ्चालन निर्देशिका, २०७०,
- फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०,

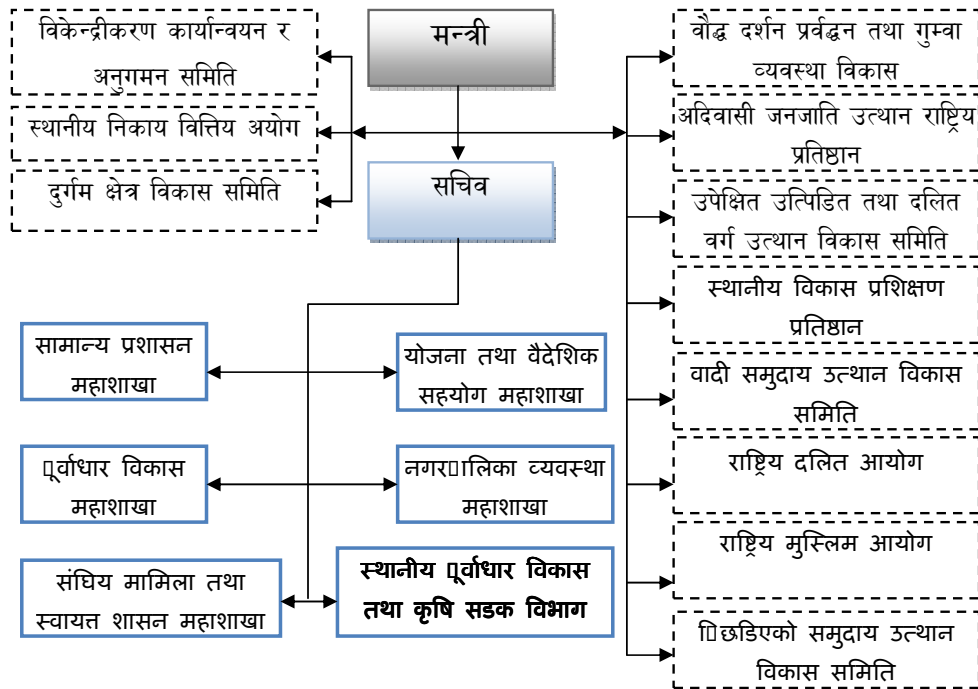
❖ कार्यविधिहरू:

- स्थानीय निकाय गै.स.स. परिचालन कार्यविधि, २०६१
- जिल्ला विकास समितिको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापन कार्यविधि, २०६५
- सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०६९
- जगेडा कोष संचालन कार्यविधि, २०६६
- बाल संरक्षण अनुदान कार्यविधि, २०६६
- नगरपालिकाहरूको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादनमापन कार्यविधि, २०६६
- गाउँ विकास समितिको न्यूनतम शर्त मापन कार्यविधि, २०६६
- जिल्ला विकास समिति तथा गाउँ विकास समिति क्षमता विकास कार्यविधि, २०६६
- स्थानीय निकाय श्रोत परिचालन कार्यविधि, २०६९
- स्थानीय निकाय सामाजिक परिक्षण कार्यविधि, २०६७
- स्थानीय निकाय सार्वजनिक सुनुवाई कार्यविधि, २०६७
- स्थानीय निकाय सार्वजनिक परिक्षण कार्यविधि, २०६७
- निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (संचालन) कार्यविधि, २०५८
- जिल्ला विकास वार्षिक योजना तर्जुमा कार्यविधि, २०६८
- नगरपालिका वार्षिक योजना तर्जुमा कार्यविधि, २०६८
- सार्वजनिक खर्च, वित्तिय उत्तरदायित्व तथा वित्तिय जोखिम न्यूनिकरण कार्ययोजना, २०६८
- बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०६८
- सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०६९,
- स्थानीय शासन उत्तरदायी संयन्त्रको कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७०,
- दलित जिल्ला समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि २०७१,
- महिला नगर समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७१
- महिला जिल्ला समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७१
- आदिवासी जनजाति जिल्ला समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७१
- अपांग नगर समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७१
- अपांग जिल्ला समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७१
- पिछडिएको समुदाय जिल्ला समन्वय समिति, (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७१

❖ दिग्दर्शनहरू:

- जिविसको आन्तरिक राजस्व परीक्षण सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०६६
- सामाजिक र वातावरणीय सुरक्षा तालिम दिग्दर्शन, २०६६
- गाउँ विकास योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०६७
- उपभोक्ता समितिको गठन, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०६९

९. संगठन संरचना

१०. आ.व. ०७०/७१ को बैशाख मसान्तसम्ममा यस मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूबाट सम्पन्न भएका मुख्य कार्यहरू:

- ग्रामीण सडक मापदण्डमा समसामयिक परिमार्जन गरी लागू गरिएको ।
- जिल्ला सडक गुरुयोजना संशोधन र परिमार्जन गरी लागू गरिएको र Geographical Information System (GIS) मा आधारित ४४ जिल्लाहरूको जिल्ला सडक गुरुयोजना परिमार्जन भएको साथै ११ जिल्लाहरूमा जिल्ला सडक गुरुयोजना परिमार्जन भइरहेको ।

- जिल्ला विकास समिति, नगरपालिकाको न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापन कार्यविधिलाई परिमार्जित गरी नतिजामूलक बनाइनुका साथै गाउँ विकास समितिमा कार्यसम्पादन मापनका सूचकहरू थप गरिएको ।
- जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका र गाउँ विकास समितिहरूको नतिजामूलक अनुगमन सूचकहरू स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- गाउँ विकास समितिलाई रु. १५ लाख देखि रु. ३० लाख सम्म दिनेगरी साविकमा अवलम्बन गरिएको सूत्रमा आधारित अनुदान प्रणालीलाई परिमार्जन गरी रु. १५ लाखदेखि रु. ४६ लाख सम्म उपलब्ध हुने व्यवस्था लागू गरिएको ।
- मन्त्रालय र अन्तर्गतबाट सम्पादन हुने कामलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन देहाय बमोजिम अध्ययन, अनुसन्धान, अवधारणा विकास र नयाँ नीति तर्जुमा गर्ने कार्यहरू भैरहेको ।
 - गैर सरकारी संस्था परिचालन संयन्त्र (NGO Facility),
 - स्थानीय बगरखेती प्रवर्द्धन नीति, २०७०,
 - स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को पहिलो संशोधन ,
 - स्थानीय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९,
 - सामाजिक परिचालन निर्देशिका, २०७०,
 - स्थानीय निकाय राजस्व परिचालन नियमावली,
 - काठमाडौं महानगरपालिका विधेयक,
 - स्थानीय निकाय आवधिक योजना दिग्दर्शन,
 - स्थानीय निकाय वार्षिक विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन,
 - स्थानीय निकायको राजस्व बाँडफाँड,
 - स्थानीय निकायको वित्तिय जोखिम न्यूनीकरण,
 - न्यूनतम शर्त र कार्यसम्पादन मापनको प्रभाव अध्ययन,
 - निक्षेपित क्षेत्र कार्यक्रममा कार्यसम्पादन मापनका सूचक निर्माण,
 - स्थानीय निकाय वित्तिय आयोगको पुनर्संरचना,
 - स्थानीय निकाय आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी नियमावली, २०६४ मा संशोधन,
 - सामाजिक परिचालन कार्यविधि, २०६६ परिमार्जन,
 - स्थानीय विपद जोखिम न्यूनीकरणको एकिकृत कार्यविधि निर्माण,
 - नमूना गाउँ विकास कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन,

- स्थानीय सेवा गठन विधेयक, २०७०,
- स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रमको दोश्रो चरणलाई व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गर्न Strategic Implementation Plan (SIP), Annual Strategic Implementation Plan (ASIP), Annual Monitoring and Evaluation Plan (AMEP), Technical Assistance Framework (TAF), Annual Technical Assistance Plan (ATAP) आदि दस्तावेजहरू तयार गरी स्वीकृत गरिएको र यस कार्यक्रमलाई पूर्ण रूपमा मन्त्रालयमा आन्तरिकीकरण गरी व्यवस्थापन गर्न मन्त्रालयका सबै शाखा तथा महाशाखाहरूमा अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको ।
- स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रमका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन एकीकृत रूपमा गर्ने प्रयोजनका लागि नीति तथा कार्यक्रम सहयोग संयन्त्र (Policy and Program Support Facility : PPSF) को दस्तावेज तयार गरी यस मन्त्रालय र यूएन बीच सम्झौता सम्पन्न भएको ।
- देशभर कार्यक्षेत्र भएको स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम (LGCDP) को कूल बजेट अमेरिकी डलर १ अर्ब ३६ करोड २० लाख मध्ये विकास साझेदारहरूबाट अमेरिकी डलर २३ करोड ६० लाख श्रोत जुटाउने गरी कार्यक्रम सम्झौता भएको । उपरोक्त मध्ये संयुक्त लगानी अमेरिकी डलर १९ करोड ४९ लाख, प्राविधिक सहयोग १ करोड ५० लाख र समन्वयान्मक कार्यक्रम मार्फत २ करोड ६१ लाख प्राप्त हुने निश्चित भएको । विकास साझेदारका रूपमा ADB, DFID, Denmark, GIZ, Norway, SDC, UNCDF, UNICEF, UNDP, UNFPA, UN Women, UNV को सहयोग रहेको ।
- विकेन्द्रीकरण र विषयगत निक्षेपण कार्यलाई अगाडि बढाउने सिलसिलामा स्वास्थ्य क्षेत्रको निक्षेपणलाई प्रभावकारी बनाउन सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय बीच सहकार्यको खाका (Collaborative Framework) मा समझदारी सम्पन्न भई कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको ।
- स्थानीय निकायहरूको न्युनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापन मूल्यांकन गरी नतिजा स्वीकृत गरिएको । नतिजा अनुसार न्युनतम शर्त तर्फ ६९ जिविस, ५३ नगरपालिका र ३,०७५ गाविस सफल भएको ।
- अधिकृत दरवन्दी सिर्जना भएका गाविसहरूमा लेखा समूहको दरवन्दी सिर्जना गर्न महालेखा नियन्त्रकको कार्यालयमा अनुरोध गरिएको ।

- सडक निर्माण(आवद्धता बाह्रै महिना संचालन (Construction-Connection Round the Year Operation) लाई अभियान (Mission) बनाई नयाँ तर्जुमा हुने आयोजना कार्यक्रमलाई सोही अनुरूप डिजाइन गर्न प्रारम्भ गरिएको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको आदिवासी तथा जनजाति सम्बन्धी महासन्धी १९८९ (ILO Convention No. 169) का प्रावधानहरूका सम्बन्धमा सन् २०१०-२०१३ अवधिको आवधिक प्रतिवेदन तयार गरी स्वीकृतिका लागि नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद समक्ष पठाइएको ।
- सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणका लागि बाग्लुङ, बाँके र सुर्खेत गरी तीन जिल्लामा शाखारहीत बैंकिङ्ग (Branchless Banking) को अवधारणा अनुसार बैंकसंग सम्झौता भई ती जिल्लाका सबै १५७ गा.वि.स.मा भत्ता वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।
- स्थानीयस्तरमा सुशासन, वित्तीय अनुशासन अभिवृद्धि र आन्तरिक आय प्रवर्द्धनका लागि मन्त्रालयमा सुशासन, सामाजिक सुरक्षा र राजस्व परिचालन शाखाहरू स्थापना गरी कार्य जिम्मेवारी तोकिएको ।
- काठमाडौं उपत्यका भित्रका सबै गा.वि.स.लाई अधिकृतमूलक बनाईनुका साथै जनसंख्या, सहरीकरण र आम्दानीका हिसावले महत्वपूर्ण मानिएका देशभरका २९० गा.वि.स.मा राजपत्रांकित तृतीय. श्रेणीको शाखा अधिकृतलाई गा.वि.स. सचिवको रूपमा खटाउने व्यवस्था मिलाईएको ।
- सबै जिल्ला विकास समितिहरूमा वातावरण, उर्जा तथा जलवायु परिवर्तन शाखाको स्थापना भएको ।
- धवलागिरी अञ्चलका चारवटै जिल्लाहरू (पर्वत, बाग्लुङ्ग, म्याग्दी र मुस्ताङ) तथा पाँचथर, कालिकोट, अछाम, भक्तपुरलाई खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा गरिएको । साथै हालसम्म १३ जिल्ला, १५ नगरपालिका र १३०० गा.वि.स. हरू खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भैसकेको ।
- स्थानीय सडक सञ्जाल (Local Road Network) को विकास योजनाबद्ध तरिकाले गर्नको लागि ५५ वटा जिल्लामा, जिल्ला यातायात गुरुयोजना DTMP अद्यावधिक गरिएको ।
- भौतिक पूर्वाधार निर्माणको गुणस्तर पूर्ण रूपमा कायम गर्ने तथा सबै जिल्लामा मेटेरियल टेस्टिङ प्रयोगशाला सञ्चालनमा ल्याउन आवश्यक मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन प्रारम्भ गरिएको ।

- स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रमको दोश्रो चरणको अवधारणा सम्बन्धमा स्थानीय निकायका १००० पदाधिकारीहरूलाई अनुशिक्षण प्रदान गरिएको ।
- विपन्नता नक्शांकनमा सबैभन्दा पछाडि परेका ५९२ गा.वि.स.का अति गरिब र पिछ्छाडिएका महिला संलग्न नागरिक सचेतना केन्द्रहरूमा आय आर्जनका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न रु. १ लाखका दरले जम्मा रु. ५ करोड ९२ लाख अनुदान उपलब्ध गराइएको ।
- वडा नागरिक मञ्च ३७,३७३ (सदस्य संख्या: ८,१०,८३८ जना) नागरिक सचेतना केन्द्र ४,२८१ (सदस्य संख्या १,१६,०७७ जना) गठन भई क्रियाशील रहेको ।
- स्थानीय निकायहरूको अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन विकास क्षेत्रस्तरको अनुगमन संयोजकको रूपमा सहसचिव, १४ वटा अञ्चलको संयोजकको रूपमा उपसचिवस्तर र ७५ वटा जिल्ला अनुगमन सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूलाई खटाई अनुगमन भइरहेको ।
- मन्त्रालय अन्तर्गतका कार्यक्रम/आयोजना र समिति/प्रतिष्ठानहरूको नियमित अनुगमनका लागि मन्त्रालयका ४ जना सहसचिवहरूलाई संयोजकको जिम्मेवारी तोकी अनुगमनको कार्य अघि बढाइएको ।
- जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका र गा.वि.स.हरूको अनुगमन सूचक (Monitoring Indicators) लाई अद्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
- अनुगमन कार्यलाई नतिजामा आधारित बनाउन Monitoring & Evaluation Framework तयार पारिएको ।
- ग्रामीण पहुँच सुधार तथा विकेन्द्रित परियोजना (RAIDP) को दोश्रो चरणको रूपमा ३३ जिल्लामा (RAIDP) को सहयोगमा १७६ मिलियन अमेरिकी डलर लागतको राष्ट्रिय ग्रामीण यातायात सुदृढीकरण कार्यक्रम (Strengthening of National Rural Transport Programme SNRTP) प्रारम्भ भएको ।
- ईलाम, पाँचथर, धनकुटा, तेह्रथुम, भोजपुर, संखुवासभा र ताप्लेजुङ्ग जिल्लामा सन् २०१४ देखि २०१८ सम्म कार्यान्वयन हुनेगरी डेनमार्क सरकारको सहयोगमा सञ्चालन हुने UNNATI Programme अन्तर्गत यस मन्त्रालयलाई स्थानीय पूर्वाधार तर्फ १९० मिलियन डेनिस क्रोनरको कार्य जिम्मेवारी प्राप्त भै कार्य प्रारम्भ भएको ।

- नौ जिल्लामा सञ्चालित पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना, ४ वर्षका लागि थप गर्न फिनल्याण्ड सरकारसंग २०.७ मिलियन युरो सहित कार्यक्रम संझौता सम्पन्न भएको ।
- करिब रु. ३ अरब ३७ करोडको लागतमा रामेछाप, सिन्धुली, ओखलढुङ्गा र खोटाङ जिल्लाहरूमा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम सञ्चालनका लागि स्विस् सरकारसंग सहमती भई स्विकृतीका लागि नेपाल सरकार समक्ष पेश भएको ।
- बेलायत सरकारको आर्थिक सहयोगमा कर्णाली र वरिपरिका ८ जिल्लालाई समेटी ३६.५ मिलियन स्टर्लिङ पाउण्ड बराबरको ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम (RAP III) प्रारम्भ भएको ।
- जीवनस्तर सुधारका लागि स्थानीय पूर्वाधार कार्यक्रम (LILI), स्थानीय सडक पुल कार्यक्रम (LRBP) को कार्यक्रम अवधी थप गरिएको र सो को निम्ति स्वीस सरकारबाट रु. ७५ करोड अनुदान प्राप्त भएको ।
- नवलपरासी जिल्लाको प्रगति नगर गा.वि.स. लाई नेपालकै प्रथम वालमैत्री गा.वि.स. र तानसेन नगरपालिकालाई नेपालकै प्रथम पूर्ण साक्षर नगरपालिका घोषणा गरिएको ।
- काठमाडौँ उपत्यका भित्र आउन सक्ने भुकम्पलाई मध्यनजर गरी भुकम्प पछिको भग्न वस्तु व्यवस्थापनको लागि Rubble Removable Guideline बनाउने क्रममा रहेको ।
- ६ वटा नगरपालिकामा Piloting का रूपमा Accrual Accounting Sysem प्रारम्भ गरिएको ।

❖ पूर्वाधार विकास:

यस मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूबाट आ.व. २०७०।७१ को १० महिनामा देहाय बमोजिम भौतिक पूर्वाधार क्षेत्रमा उपलब्धी हासिल भएको ।

- कालोपत्रे सडक निर्माण ७३ कि.मी.,
- ग्राभेल सडक ३०५ कि.मी.,
- कच्ची सडक ५३९ कि.मी.,
- सडक मर्मत सम्भार ५६० कि.मी.,
- सडक सम्भाव्यता अध्ययन ६२४ कि.मी.,

- सडक विस्तृत सभे ११५५ कि.मी.,
- सडक स्तरोन्नती ३८ कि.मी.,
- सडक पुल निर्माण २६ वटा,
- सडक पुल सभे डिजाईन ३५ वटा,
- झोलुङ्गे पुल निर्माण सम्पन्न ७७ वटा,
- झो.पु. सभे, डिजाईन, इष्टिमेट २८४ वटा,
- खानेपानी योजनाबाट लाभान्वित जनसंख्या २ लाख ८४ हजार ७ सय ९७ जना,
- साना सिंचाई योजना निर्माण तथा निर्माणाधिन २२३ वटा,
- लघु जलविद्युत योजना सम्पन्न १ वटा ।

११. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरणः

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३६५०११३	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	१०४६६४	८३२१५	७९.५१
२	३६५०१३३	राष्ट्रिय दलित आयोग	२११३९	२११३७	९९.९९
३	३६५०१४३	पञ्चिकरण कार्यक्रम	१००३८४	४५२२	४.५१
४	३६५०१५३	जेष्ठनागरिक, अशक्त, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाति तथा एकल महिला सुरक्षा व्यवस्था	१०५१६३००	१०२०६३९२	९७.०५
५	३६५०१६३	स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	२०१८२३	१८१९१३	९०.१४
६	३६५१०१३	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	३३३५०	३२९२२	९८.७२
७	३६५१०४३	स्थानीय निकाय वित्तीय आयोग	३२०३	३००६	९३.८३
८	३६५१०५३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	७९७२१	७१३३१	८९.४८
९	३६५१०६३	उपेक्षित,उत्पीडीत र दलितवर्ग उत्थान विकास समिति	५३०६१	५१३८७	९६.८५

१०	३६५१०८३	पिछडिएको समुदाय उत्थान विकास समिति	३३४५४	३०८४८	९२.२१
११	३६५१३३३	नेपाल खाद्य संकट संबोधन कार्यक्रम	१६६८७	९३७६	५.६२
१२	३६५१४४३	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२७४००	२७४००	१००.००
१३	३६५८०१३	जिल्ला विकास समिति अनुदान	३१०१९७६	३०१८५१९	९७.३१
१४	३६५८०२३	गाऊँ विकास समिति अनुदान	५८७२५००	५७९६६०५	९८.७१
१५	३६५८०३३	नगरपालिका अनुदान	११३१४०६	११२७०६५	९९.६२
१६	३६५८०४३	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	४०००००	३८०५३०	९५.१३
१७	३६५८०५३	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना	३१११५०	१४६२२४	४६.९९
१८	३६५८०६३	ग्रामीण पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	११५२९५	१०३६७७	८९.९२
१९	३६५८०७३	ग्रामीण सामुदायिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	३४३८१४	१९८७०१	५७.७९
२०	३६५८०८३	स्थानीय यातायात पूर्वाधार क्षेत्रगत कार्यक्रम	८५२०००	७८८८१८	९२.५८
२१	३६५८०९३	झोलुङ्गेपुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	४०५१२०	३३१२५९	८१.७७
२२	३६५८१०३	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम	२३४३५३	२३२७७	९.९३
२३	३६५८११३	जिल्ला सडक सहयोग कार्यक्रम	७२००००	२८१४८५	३९.१०
२४	३६५८१२३	जनसहभागितामा आधारित विकास कार्यक्रम	५०००००	४६४४०२	९२.८८
२५	३६५८१४३	ग्रामीण पहुँच सुधार तथा विकेन्द्रीकरण कार्यक्रम	२५८५०००	१७५९७१२	६८.०७
२६	३६५८१५३	विकेन्द्रीत ग्रामीण पूर्वाधार तथा जिविको पार्जन सुधार कार्यक्रम	५३५०००	४८८५५६	९१.३२
२७	३६५८१६३	दुर्गम एवं विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	४४०७८	४४०३१	९९.८९
२८	३६५८१७३	स्थानीय विकास शुल्क कोष	१६८६८०२	१७००८२०	१००.८३
२९	३६५८१९३	स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम	२१६४७६३	१९६३८१३	९०.७२
३०	३६५८२०३	स्थानीयस्तरमा वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यक्रम	१७९	१७९	१००.००
३१	३६५८२१३	पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	२६६२७७	१८३७०५	६८.९९

३२	३६५८२२३	कर्णाली रोजगार कार्यक्रम	२०७३६०	२०६१६२	९९.४२
३३	३६५८२५३	स्थानीय अग्रसरतालाई नयाँ ज्ञान र सीपसंग जोड्ने कार्यक्रम	२२५५४		०.००
३४	३६५८२६३	जीवनस्तरका सुधारका लागि स्थानीय पूर्वाधार कार्यक्रम	१९१९५९		०.००
३५	३६५८२७३	बालबालिका तथा महिलाको लागि विकेन्द्रित कार्य योजना	१७१३३०		०.००
३६	३६५८३१३	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	३४७६५०	३१५४०३	९०.७२
३७	३६५८३३३	सामुदायिक सिंचाइ आयोजना	१३००००	५७३२३	४४.०९
३८	३६५८३५३	कर्णाली र कर्णाली वरिपरी विशेष कार्यक्रम	१०००००	९६०२१	९६.०२
३९	३६५८३६३	पिछडिएको तराई-मधेश विशेष कार्यक्रम	१०००००	८२४८२	८२.४८
४०	३६५८३८३	सुनौला हजार दिन कार्यक्रम	९००००	६४४	०.७२
		जम्मा	३३९७९३६	३०२८२८६२	८९.१४

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	प्रतशित
१	३६५०११४	संघीय, मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	३६५००	२६८२६	७३.५०
२	३६५०१६४	स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	२८६०५	१४०२७	४९.०४
३	३६५१३३४	नेपाल खाद्य संकट सम्बोधन कार्यक्रम	३२६१	३१५४	९६.७३
४	३६५८०४४	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	१०३८	८८१	८४.८६
५	३६५८०६४	ग्रामीण पुनःनिर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	३०८५४८३	२५२००३८	८१.६७
६	३६५८०८४	स्थानीय यातायात पूर्वाधार क्षेत्रगत कार्यक्रम	१९२७३३	१७८४३२	९२.५८
७	३६५८०९४	झोलुङ्गेपुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	४३९०००	३८४९०२	८७.६८
८	३६५८१४४	ग्रामीण पहुँच सुधार तथा विकेन्द्रीकरण कार्यक्रम	१२९२४१	११२७९७	८७.२८
९	३६५८१५४	विकेन्द्रीत ग्रामिण पूर्वाधार तथा	१०५८१०	२१५१८	२०.३४

सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

४१२

		जिविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम			
१०	३६५८१६४	दुर्गम एवं विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	६४१९०	६२०४७	९६.६६
११	३६५८१९४	स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम	२८२०	११८२	४१.९०
१२	३६५८२२४	कर्णाली रोजगार कार्यक्रम	३१७	३१४	९९.१७
१३	३६५८३१४	स्थानीय स्तरका सडक पुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	५८७०५	५६०६१	९५.५०
१४	३६५८३३४	सामुदायिक सिंचाइ आयोजना	७९३३०	७१२०९	८९.७६
१५	३६५८३८४	सुनौला हजार दिन कार्यक्रम	२००००		०.००
		जम्मा	४२४७०३३	३४५३३८८	८१.३१

१२. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३६५०११३	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	१८२४७४	५९०४६	३२.३६
२	३६५०१३३	राष्ट्रिय दलित आयोग	३००००	३००००	१००.००
३	३६५०१४३	पञ्चिकरण कार्यक्रम	१५५८५४	२८	०.०२
४	३६५०१५३	जेष्ठनागरिक, अशक्त, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाति तथा एकल महिला सुरक्षा व्यवस्था	११००४२००	७९५३२०२	७२.२७
५	३६५०१६३	स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	३७२२६	२८०४७	७५.३४
६	३६५०२०३	राष्ट्रिय मुस्लिम आयोग	१२५००	१२५००	१००.००
७	३६५१०१३	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	६००५०	४६१९५	७६.९३
८	३६५१०४३	स्थानीय निकाय वित्तीय आयोग	६०३३७	४४१४२	७३.१६
९	३६५१०५३	आदिबासि/जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	१४००००	१२४३६२	८८.८३

१०	३६५१०६३	उपेक्षित,उत्पीडीत र दलितवर्ग उत्थान विकास समिति	५२५००	५५०८२	१०४.९२
११	३६५१०८३	पिछडिएको समुदाय उत्थान विकास समिति	३३०००	२२३५९	६७.७५
१२	३६५१३३३	नेपाल खाद्य संकट संबोधन कार्यक्रम	२७६१६६	७८४७४	२८.४२
१३	३६५१४४३	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	५००००	५००००	१००.००
१४	३६५१५०३	बादी समुदाय उत्थान विकास समिति	१००००	७०३४	७०.३४
१५	३६५८०१३	जिल्ला विकास समिति अनुदान	४३९८५७५	२९१६९७०	६६.३२
१६	३६५८०२३	गाऊँ विकास समिति अनुदान	८२१००००	६०५४१७०	७३.७४
१७	३६५८०३३	नगरपालिका अनुदान	१४४१५८८	१३०६२७१	९०.६१
१८	३६५८०४३	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	५८०७९८	४०२५८०	६९.३१
१९	३६५८०५३	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना	३३०१७७	११५४८५	३४.९८
२०	३६५८०६३	ग्रामीण पुननिर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	४७९६६	२७२५७	५६.८३
२१	३६५८०७३	ग्रामीण सामुदायिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	४९७३६१	१२७५८४	२५.६५
२२	३६५८०८३	स्थानीय यातायात पूर्वाधार क्षेत्रगत कार्यक्रम	१०१३९२७	७८३८५८	७७.३१
२३	३६५८०९३	झोलुङ्गेपुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	७६८३४३	५४८१९९	७१.३५
२४	३६५८१०३	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम	२२५१४७	३३९६०	१५.०८
२५	३६५८११३	जिल्ला सडक सहयोग कार्यक्रम	६९९६१०	२९३०५६	४१.८९
२६	३६५८१४३	ग्रामीण पहुँच सुधार तथा विकेन्द्रीकरण कार्यक्रम	१२०८८६८	१००३९५२	८३.०५
२७	३६५८१५३	विकेन्द्रीत ग्रामिण पूर्वाधार तथा जिविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम	२१४७८२३	१११८०२३	५२.०५
२८	३६५८१६३	दुर्गम एवं विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	५१००७	३८३६५	७५.२२
२९	३६५८१७३	स्थानीय विकास शुल्क कोष	२६०००००	२४१७५१४	९२.९८
३०	३६५८१९३	स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम	४६८०७३४	५१४१२३	१०.९८

३१	३६५८२१३	पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	१९६३०१	४४७९५	२२.८२
३२	३६५८२२३	कर्णाली रोजगार कार्यक्रम	२५९४१०	२३५१९७	९०.६७
३३	३६५८२५३	स्थानीय अग्रसरतालाई नयाँ ज्ञान र सीपसंग जोड्ने कार्यक्रम	३००००		०.००
३४	३६५८२६३	जीवनस्तरका सुधारका लागि स्थानीय पूर्वाधार कार्यक्रम	२५५४२०		०.००
३५	३६५८३१३	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	१०६७६३९	४६९८०४	४४.००
३६	३६५८३३३	सामुदायिक सिँचाई आयोजना	५००१३७	२१३६८७	४२.७३
३७	३६५८३७३	साना सिचाई, नदि नियन्त्रण र अन्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	४०१४००	३०३२५८	७५.५५
३८	३६५८३८३	सुनौला हजार दिन कार्यक्रम	५५९९९८	१४७०३०	२६.२६
		जम्मा	४४२७६५३६	२७६२५६०९	६२.३९

पूँजीगत खर्च

रु.हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३६५०११४	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	१४०००	७०६	५.०४
२	३६५०१४४	पञ्जिकरण कार्यक्रम	३५०००	९७	०.२८
३	३६५०१६४	स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	२२५००	११०९४	४९.३०
४	३६५१०१४	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	३३५०	२९५०	८८.०६
५	३६५१३३४	नेपाल खाद्य संकट सम्बोधन कार्यक्रम	४९९८०	५९९०	११.९९
६	३६५१४४४	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२००००	६६६७	३३.३४
७	३६५८०४४	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	१५०	१५०	९९.८९

८	३६५८०६४	ग्रामीण पुननिर्माण तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम	८७२७७१	३३७०६५	३८.६२
९	३६५८०८४	स्थानीय यातायात पूर्वाधार क्षेत्रगत कार्यक्रम	१९१५००	१४०९७५	७३.६२
१०	३६५८०९४	झोलुंगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	९५००००	२७१९८९	२८.६३
११	३६५८११४	जिल्ला सडक सहयोग कार्यक्रम	५१५	१०५	२०.३०
१२	३६५८१४४	ग्रामीण पहुँच सुधार तथा विकेन्द्रीकरण कार्यक्रम	९६२७९	८७७६१	९१.१५
१३	३६५८१५४	विकेन्द्रीत ग्रामीण पूर्वाधार तथा जिविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम	१२६५००	९९२७९	७८.४८
१४	३६५८१६४	दुर्गम एवं विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	९००००	३९७६३	४४.१८
१५	३६५८१९४	स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम	१३५३५१	२५५	०.१९
१६	३६५८२२४	कर्णाली रोजगार कार्यक्रम	२००	१९८	९८.८८
१७	३६५८३१४	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	७९००००	१७६६०	२.२४
१८	३६५८३३४	सामुदायिक सिंचाइ आयोजना	८८१६५	४८४४१	५४.९४
१९	३६५८३८४	सुनौला हजार दिन कार्यक्रम	३०६०२	८४८	२.७७
		जम्मा	३५१६८६३	१०७१९९१	३०.४८

१३. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट बक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	१७१	आदिवासी जनजाति, लोपोन्मुख जाति, उपेक्षित, उत्पीडित र दलित बर्ग, मधेशी पिछडा बर्ग, मुस्लिम तथा वादी समुदायको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक उत्थानका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु । कर्णाली रोजगार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु ।	आदिवासी जनजाति, लोपोन्मुख जाति, उपेक्षित, उत्पीडित र दलित बर्ग, मधेशी पिछडा बर्ग, मुस्लिम तथा वादी विकास कार्यक्रम र कर्णाली रोजगार कार्यक्रमबाट समुदायको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक उत्थानका कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मुल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	चालु आ.व.मा मन्त्रालयबाट सम्पादित मुख्य मुख्य कार्यहरूको कार्यसम्पादन सूचक तयार गरी सोही बमोजिम प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको कार्यालयमा मासिक रूपमा प्रतिवेदन गर्ने गरिएको ।
३	३१८	विद्युतीय अनुगमन पद्धतिको विकास गरी अनुगमनलाई स्वचालित र प्रभावकारी बनाउने कार्य शुरू गरिनेछ ।	११ जिल्लाका ३२ कर्मचारीहरूलाई Web Based Reporting सम्बन्धी पुनःताजगी तालिम प्रदान गरिएको ।
४	२९६	बैंक शाखा तथा शाखारहित बैंकिङ्ग प्रणालीका माध्यमबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता रकम उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।	चालु आ.व.मा ५८ न.पा. र ६ जिल्लाका ३१५ गा.वि.स. हरूबाट बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत भत्ता वितरण गर्ने लक्ष्य रहेकोमा ५० नगरपालिकाहरू र ८० गाउँ विकास

			समितिहरूबाट बैकिङ्ग प्रणाली मार्फत भत्ता वितरण कार्य भएको ।
५	२४९	स्थानीय निकायको क्षमता विकास, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण र गरिबी न्यूनीकरणका लागि स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम दोश्रो चरण सञ्चालन गरिनेछ । यसका लागि रु. ४ अर्ब ८२ करोड विनियोजन गरेको छ ।	देशभर कार्यक्षेत्र भएको स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम (LGCDP)को कूल बजेट अमेरिकी डलर १ अर्ब ३६ करोड २० लाख मध्ये विकास साझेदारहरूबाट अमेरिकी डलर २३ करोड ६० लाख श्रोत जुटाउने गरी सम्झौता भै कार्यक्रम सञ्चालनमा आएको ।
६	२४८	तुइनलाई झोलुङ्गे पुलले विस्थापित गर्ने कार्यलाई अभियानको रूपमा अगाडी बढाउन चालु आ.व.को बजेटलाई दोब्बर गरेको छ । आगामी आर्थिक वर्ष कम्तिमा ४०० झोलुङ्गे पुलको निर्माण गरिने छ ।	१६० वटा क्रमागत झोलुङ्गेपुल निर्माण सम्पन्न ।
७	२४७	नमूना गाउँ विकास कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सूचकहरू तयार गरिने छ । स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय, विकास साझेदार, गैरसरकारी संस्था समुदाय र नेपाल सरकारको श्रोत सधानलाई एकीकृत गरी उपयोगमा ल्याइने छ ।	नमूना गाउँ विकास कार्यक्रम सञ्चालनका लागि ७५ जिविस र ५८ नगरपालिकाहरूमा सूचकहरू निर्धारण गर्नको लागि सुझावहरू पुनः माग गरिएको ।
८	२४६	बालमैत्री, बातावरणमैत्री, लैङ्गिक र विपद व्यवस्थापनका लागि स्थानीय निकायमा अनुदान प्रवाह हुने गरी अनुदान निर्देशिका परिमार्जन गरिने छ ।	विज्ञाबाट स्थानीय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधिको मस्यौदा तयार भएको ।

९	२४५	स्थानीय निकायहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउँदा अवलम्बन गरिने न्यूनतम मापदण्ड, कार्यसम्पादन सूचक र आधारहरूलाई समायानुकूल परिमार्जन गरिने छ । स्थानीय निकायमा जाने अनुदानको निश्चित प्रतिशत विपद व्यवस्थापन कार्यका लागि छुट्याउनुपर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।	न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापनको प्रभाव अध्ययनका लागि २ जना विज्ञ नियुक्त भै अध्ययन कार्य शुरु भएको ।
१०	२४४	स्थानीय निकायहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउन रु. १२ अर्ब ६८ करोड विनियोजन गरेको छ । गाउँ विकास समितिहरूलाई न्यूनतम शर्तको मूल्याङ्कनको आधारमा पूँजीगत अनुदान उपलब्ध गराइने छ । साथै न्यूनतम अनुदान रु. १५ लाख कायम राख्दै अधिकतम पूँजीगत अनुदानको सीमा बृद्धि गरेको छ ।	स्थानीय निकायहरूको अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन ५ वटै विकास क्षेत्रको अनुगमन संयोजकको रूपमा सह-सचिवस्तर, १४ वटा अञ्चलको संयोजकको रूपमा उप-सचिवस्तर र ७५ वटै जिल्ला संयोजकको रूपमा अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूलाई खटाईए अनुगमन कार्य भैरहेको ।
११	२४३	स्थानीय निकायहरूको मागमा आधारित भौतिक पूर्वाधारहरूको संरचना निर्माण गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छ । आगामी आर्थिक वर्षभित्र स्थानीय निकाय समेत निर्वाचन सम्पन्न गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छ ।	स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को प्रस्ताव तयार गरी मन्त्रीपरिषद्मा मिति २०७१।१।१० मा पेश गरिएकोमा मन्त्रीपरिषद्बाट विधेयक समितिमा छलफल गरी उक्त समितिको निर्णय बमोजिम गर्ने गरी निर्णय बमोजिम गर्ने गरी निर्णय भएको ।
१२	१७२	विकास निर्माणका कार्यक्रमहरू संचालन गर्दा गठन हुने उपभोक्ता समितिमा गरिब, महिला, दलित, आदिवासी, जनजाति, मधेशी अपाङ्गता भएका, विपन्न एवम् पिछडिएका समुदायको अनिवार्य प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था मिलाएको छ ।	प्रस्तुत व्यवस्था अनुसार कार्य अगाडी बढाइएको ।

१३	१६६	पाँच वर्षमुनिका देशभरका सम्पूर्ण दलित बालबालिका र कर्णाली अञ्चल तथा बझाङ्ग र बाजुरा जिल्लाका सबै जातिका बालबालिकालाई दिईदै आएको बाल संरक्षण अनुदानलाई निरन्तरता दिएको छु ।	• बाल संरक्षण अनुदान भत्ता वितरण भएको ।
१४	१६७	आदिवासी जनजाति, लोपोन्मुख जाति, उपेक्षित, उत्पीडित र दलित बर्ग, मधेशी पिछडा बर्ग, मुस्लिम तथा वादी समुदायको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक उत्थानका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था गरेको छु । कर्णाली रोजगार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु ।	• प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन भई रहेको ।
१५	१६५	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका सबै व्यक्ति र लोपोन्मुख जातिहरूलाई भत्ता उपलब्ध गराउन रु. ११ अर्ब १ करोड बजेट विनियोजन गरेको छु ।	• २१७२५९५ जनालाई दोश्रो किस्ता भत्ता वितरण कार्य भैरहेको । • प्रस्तुत कार्यक्रमको मन्त्रालयबाट अनुगमन गर्ने कार्य भैरहेको ।

१६	१४१	महिलाको गर्भावस्थादेखि नवजात शिशु १ हजार दिन नपुग्दासम्म पोषिलो खानेकुरा र औषधि सेवनबाट पर्ने सकारात्मक प्रभावको विषयमा सचेतना जागाउने "सुनौला हजार दिन कार्यक्रम" कुपोषण प्रभावित १५ जिल्लामा संचालन गरिने छ ।	• २ वटा राष्ट्रिय सेवा प्रदायक संस्थाहरूसँग गरी उक्त संस्थामार्फत ९४ गा.वि.स.हरूमा कोचको छनौट गरिएको । थप १ वटा राष्ट्रिय सेवा प्रदायक संस्था छनौटका लागि पुनः आशय पत्र माग भई प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्ताव समेत मूल्यांकन भएको र सम्झौताको चरणमा रहेको । • RNI Coach हरू मार्फत ९४ गा.वि.स.हरूका ८४६ वडाहरूमध्ये ८३१ वडाहरूमा सुनौला हजार दिन आयोजना सम्बन्धी सँचेतीकरण सम्पन्न भएको । • ९४ गा.वि.स.हरूका ८३१ वडाहरूमा सय दिनमा सम्पन्न हुने योजना छनौट भई सम्बन्धित गा.वि.स र जि.वि.स.मा प्रस्ताव पेश भई अन्य परिचालनका कार्य सञ्चालन भएको ।

सँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

मुलुकको आर्थिक विकासको मुख्य आधारको रूपमा रहेको पर्यटन क्षेत्रबाट विदेशी मुद्रा आर्जन, रोजगारी वृद्धि र समग्र आर्थिक विकास तथा समुन्नतिका लागि टेवा पुग्दै आएको छ । पर्यटनलाई मुलुकको आर्थिक समृद्धिको आधारको रूपमा ग्रामीण तहसम्म विकास र विस्तार गरी यसको प्रतिफल तल्लो भन्दा तल्लो तहसम्म पुर्‍याउनको लागि पर्यटन क्षेत्रको विविधिकरण र विस्तार गरिनु आवश्यक छ । पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारका लागि देशको आन्तरिक र बाह्य यातायातको माध्यम बनेको हवाई यातायातलाई सुरक्षित, स्तरीय र भरपर्दो बनाउन आवश्यक छ ।

पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित ढङ्गले अगाडि बढाउन वि.सं.२०१६ सालमा पर्यटन बोर्डको स्थापना गरिएको र वि.सं.२०१८ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गत पर्यटन विभागको स्थापना भएको हो । पर्यटन क्षेत्रको नियोजित तथा योजनावद्ध विकास तथा प्रवर्द्धन छुट्टै केन्द्रिय निकायबाट गराउने आवश्यकता महशुस गरी वि.सं.२०३४ सालमा पर्यटन मन्त्रालयको स्थापना भयो । स्थापनाको शुरुमा पर्यटन क्षेत्रलाई मात्र आवद्ध गरिएकोमा वि.सं. २०३९ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गतको हवाई विभागलाई समेत गाभी पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय नामाकरण गरियो । वि.सं.२०५७ देखि सँस्कृतिको कार्य समेत यस मन्त्रालयमा समावेश भई सँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय नामाकरण गरिएकोमा वि.सं.२०६५ भदौमा सँस्कृतिको क्षेत्र अलग भै छुट्टै मन्त्रालयको रूपमा पुर्नगठन हुन गई पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय कायम भएको थियो । नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०६९/०२/०५ को निर्णयानुसार सँस्कृति मन्त्रालय यसै मन्त्रालयमा गाभिन गई पुनः यस मन्त्रालयको नाम "सँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय" कायम भएको छ ।

२. दृष्टिकोण:

नेपालका प्राकृतिक, साँस्कृतिक, जैविक एवं मानव निर्मित सम्पदाहरूको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्दै नेपाललाई विश्व मानचित्रमा आकर्षक, रमणिय र सुरक्षित गन्तव्यस्थलको रूपमा विकास गर्नु पर्यटन क्षेत्रको दीर्घकालिन दृष्टिकोण रहेको छ ।

३. ध्येयः

- नेपाललाई विश्व पर्यटन मानचित्रमा आकर्षक, रमणीय र सुरक्षित गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा पर्यटन प्रवर्द्धन मार्फत संख्यात्मक तथा गुणात्मक रूपमा पर्यटक आगमनमा बृद्धि गरी प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण गर्ने ।
- साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी साँस्कृतिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- विभिन्न भाषा, साहित्य, संज्ञित तथा नाट्यकला र ललितकला जस्ता क्षेत्रहरूको विकास गर्ने ।
- साहित्य, कला,संगीत चलचित्र, सूचना प्रविधि एवं ज्ञान-विज्ञानको क्षेत्रका वास्तविक श्रष्टा एवं तत् सम्बन्धी अधिकारका धनीको आर्थिक तथा नैतिक अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
- समाजमा सामाजिक साँस्कृतिक सदभाव एवं एकता कायम गर्ने ।
- हवाई यातायातको सुदृढीकरणबाट राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा आवागमन र पहुँच बढाई गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्दै नागरिक उड्डयन उद्योगलाई मुलुकको विकासमा महत्वपूर्ण योगदान गर्न सक्ने आर्थिक क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने ।

४. रणनीतिः

❖ समष्टिगत लक्ष्यहरूः

राष्ट्रिय सम्पदाहरूलाई दीगो उपयोगको माध्यमबाट पर्यटकीय क्रियाकलापमा प्रयोग गरी राष्ट्रिय आयमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान उल्लेख्य मात्रामा बृद्धि गरी जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु पर्यटन क्षेत्रको मुख्य लक्ष्य हुनेछ ।

समष्टिगत लक्ष्यहरू	एकाई	आधार तथ्याङ्क (आ.ब.२०६९ पौष)	लक्ष्य (आ.ब.२०७०/७१)	लक्ष्य (आ.ब.२०७१/७२)
कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान बढाउने	प्रतिशत	१.८	२.५	४
पर्यटकहरूको आगमन संख्या बढाउने	संख्या (वार्षिक)	८,०३,०९२	१०,००,०००	१२०००००
पर्यटकहरूको बसाई अवधि	बसाई अवधि	१२.१६	१३	१४

लम्ब्याउने	(दिनमा)			
प्रति पर्यटक खर्चमा बृद्धि भई विदेशी मुद्रा आर्जन बढाउने	प्रतिदिन प्रति पर्यटक खर्च (USD)	३४.९३	३६	४०
पर्यटन क्षेत्रको विकास, विविधिकरण र विस्तार बाट रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने	प्रत्यक्ष रोजगारी (संख्या)	१,६०,०००	१,७०,०००	२०००००

❖ कार्यनीतिक लक्ष्यहरु :

- पर्यटकीय सेवा सुविधा विकास र विस्तारका लागि निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गरिनेछ ।
- नेपाल वायुसेवा निगमको व्यवस्थापनलाई सुधार गरी नयाँ विमानहरु थप र लिजमा लिने व्यवस्था मिलाई राष्ट्रिय ध्वजा बाहकलाई अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटन उद्गम बिन्दुसम्म सिधा हवाई सम्पर्क गर्न सक्षम बनाइनेछ ।
- प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुसम्म पहुँच सहज बनाउन केबुलकार लगायत एकीकृत पर्यटकीय र मनोरञ्जनस्थल निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी क्षेत्रको लगानी प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- पर्यटन पूर्वाधार विकासमा स्थानीय निकाय, समुदाय र निजी क्षेत्रको नेतृत्वदायी भूमिका र सहभागितालाई प्रोत्साहित गर्न पर्यटन क्षेत्रबाट प्राप्त आयको ३० प्रतिशत रकम तत् क्षेत्रको पूर्वाधार विकासमा लगानी गर्ने नीति प्रभावकारी रूपमा लागू गरिनेछ ।
- पर्वतारोहणलाई व्यवस्थित र वातावरणमैत्री बनाई पर्वतीय क्षेत्रलाई उत्कृष्ट पर्यटन गन्तव्यस्थलको रूपमा विकास गरिनेछ ।
- पर्यटन उद्योगलाई हरित वृद्धिको प्रमुख क्षेत्रको रूपमा ग्रामीण तहसम्म विकास र विस्तार गरिनेछ ।
- साहसिक एवम् मनोरञ्जनात्मक क्रियाकलाप, परम्परागत, प्राकृतिक उपचार तथा स्पा, पर्या-पर्यटन, क्यासिनो/गेमिङ क्लब, एकीकृत मनोरञ्जन स्थल लगायत पर्यटकीय उपज/क्रियाकलापहरुलाई व्यवस्थित र मर्यादित रूपमा सञ्चालन र प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक कानुनी आधार तयार गरी लागू गरिनेछ ।

- पर्यटकीय रूपमा संभाव्य ग्रामीण क्षेत्रमा सामुदायिक होमस्टे सञ्चालन गर्न ग्रामीण समुदायलाई सामुदायिक भवन, पदयात्रामार्ग निर्माणलगायत पूर्वाधार विकासमा टेवा/सहयोग गरिनेछ ।
- खास खास पर्यटकीय उपजमा केन्द्रित भई पर्यटन क्षेत्रहरूको विविधिकरण गरिनेछ ।
- मुलुकभित्र यात्रा गर्ने नेपालीलाई आन्तरिक पर्यटकको मान्यता दिन पर्यटन, यातायात व्यवस्थालगायत सम्बद्ध विभिन्न ऐन, नियम तथा नियमावलीहरूमा आवश्यक संशोधन गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ ।
- चीन र भारत केन्द्रित गरी निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा पर्यटन प्रवर्द्धनको कार्ययोजना तयार गरी अभियानका रूपमा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय सङ्गठनहरू तथा आर्थिक रूपमा नवउदीयमान राष्ट्रबाट पर्यटक आकर्षित गर्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- नेपाललाई आकर्षक गन्तव्यको रूपमा स्थापित गर्न आर्थिक कूटनीति तथा नेपाली डायसपोरालाई परिचालन गरिनेछ ।
- मनोरञ्जनस्थल, होटललगायत पर्यटकीय पूर्वाधारमा आन्तरिक तथा वैदेशिक लगानी प्रवर्द्धन हुने वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।
- प्रति पर्यटक खर्च वृद्धिका लागि पर्यटकको बसाई अबधि लम्ब्याउने र यसका लागि नयाँ गन्तव्यहरूको पहिचान तथा सेवा, सुविधामा लगानी लगायत सुरक्षाको प्रत्याभूति दिने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।
- पर्यटन व्यवसायले प्रदान गर्ने सेवा सुविधामा गुणस्तरियता सुनिश्चित गर्न पर्यटन उद्योगको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- मुलुकभर स्थापना भएका होटल, ट्राभल, ट्रेकिङ र होमस्टे लगायत पर्यटन उद्योगहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- दुर्गम क्षेत्रमा उडान गर्ने वायु सेवाहरूले त्यस क्षेत्रमा गरेको उडान सङ्ख्याको आधारमा विशेष सुविधा तथा सहूलियत उपलब्ध गराइनेछ ।
- हवाई सेवालाई भरपर्दो, सुरक्षित, सर्वसुलभ, नियमित, आरामदायी तथा छिटो छरितो यातायातको माध्यमको रूपमा विकास गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पहुँच स्थापित गरिनेछ ।
- सरकारी, निजी, स्थानीय निकाय र समुदायको सहकार्यमा उड्डयन क्षेत्रको विकासको निम्ति आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तार गरिनेछ ।

- प्रभावकारी अनुगमन, नियमन र अत्याधुनिक प्रविधिको उपयोग मार्फत नागरिक उड्डयन क्षेत्रको सुरक्षा सुनिश्चित गरिनेछ ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- पर्यटन प्रवर्द्धन तथा विकास गर्न निजीक्षेत्र सँग सहकार्य गर्ने ।
- नयाँ पर्यटकीय गन्तव्यस्थलहरूको एकीकृत र समन्वयात्मक रूपमा पूर्वाधार विकास गर्ने ।
- पर्यटकीय स्थलको र उपजको विविधिकरण र विस्तार गरी ग्रामीण पर्यटन मार्फत थपरोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना गर्ने ।
- मुलुकमा सबै मौसममा पर्यटकीय क्रियाकलापहरू संचालनका लागि आन्तरिक पर्यटनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न छिमेकी तथा नयाँ पर्यटन उदगम मुलुकहरूलाई केन्द्रित गरी व्यापकरूपमा प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- पर्यटकहरूलाई उपलब्ध गराईने सेवा सुविधाको पर्याप्तता र गुणस्तरीयताको सुनिश्चितता गर्दै दिगो पर्यटन विकास गर्ने ।
- साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- भाषा, साहित्य, संगीत तथा नाट्यकला र ललितकला जस्ता क्षेत्रको विकास गर्ने ।
- समाजमा सामाजिक साँस्कृतिक सद्भाव कायम गर्ने ।
- साँस्कृतिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- साहित्य, कला, संगीत, चलचित्र, सूचना/प्रविधि एवं ज्ञान विज्ञानको क्षेत्रका वास्तविक स्रष्टा एवं तत्सम्बन्धी अधिकारका धनीको आर्थिक तथा नैतिक अधिकारको संरक्षण गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम साँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र र मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- साँस्कृति, पर्यटन तथा हवाई यातायातको विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- पर्यटन तथा हवाई उद्योगको प्रवर्द्धन र संरक्षण ।

- ट्राभल र ट्रेकिङएजेन्सी ।
- विश्व पर्यटन सङ्गठन लगायत पर्यटन तथा हवाई यातायात सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संस्था ।
- पर्वतारोहण र अन्य साहसिक पर्यटन क्रियाकलाप ।
- विमान स्थलको निर्माण, मर्मत, सम्भार तथा व्यवस्थापन ।
- हवाई यातायात र परिवहनको सञ्चालन तथा व्यवस्था ।
- संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय अन्तर्राष्ट्रिय नागरिक उड्डयन संघ तथा नागरिक उड्डयनसँग सम्बन्धित अन्य अन्तर्राष्ट्रिय वा क्षेत्रीय संस्थासँगको सम्पर्क, सहयोग र समन्वय ।
- सँस्कृतिको प्रवर्द्धन तथा संरक्षण ।
- सँस्कृति सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूसँगको सम्पर्क, सहयोग र समन्वय ।
- सँस्कृति विषयक अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौता, साँस्कृतिक आदान-प्रदान, अध्ययन तथा अनुसन्धान ।
- पुरातात्विक महत्त्वका स्मारक र पुरातात्विक वस्तुहरूको सङ्ग्रह, संरक्षण, संवर्द्धन, अन्वेषण तथा उत्खनन् ।
- निकासी गरिने पुरातात्विक वस्तुको जाँच र अनुमति ।
- प्रतिलिपि अधिकार ।
- साँस्कृतिक सम्पदा, धरोहर र ऐतिहासिक महत्त्वका दरबारको संरक्षण तथा संवर्द्धन ।
- विभिन्न धर्म, जात, जाति, सम्प्रदाय, भाषा, भाषिकाको साहित्य, लिपि, कला र सँस्कृतिको संरक्षण तथा विकास ।
- पर्यटनसँग सम्बद्ध सङ्घ, सङ्गठन, संस्थान र समिति ।
- नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान, नेपाल ललितकला प्रतिष्ठान तथा नेपाल सङ्गीत तथा नाट्य कला प्रतिष्ठान ।
- पशुपति क्षेत्र विकास कोष, लुम्बिनी विकास कोष, बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्, साँस्कृतिक संस्थान र अन्य साँस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक, संस्था तथा समिति ।
- नारायणहिटी दरबार सङ्ग्रहालय तथा अन्य सङ्ग्रहालय र अभिलेखालय ।
- हवाई यातायात सम्बद्ध संस्थान, प्राधिकरण तथा सङ्गठन ।
- नेपाल शिक्षा सेवा अन्तर्गत आर्कियोलजी समूहको सञ्चालन ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा अन्तर्गत देहायका समूहको सञ्चालन:
 - सिभिल इन्जिनियरिङ समूह अन्तर्गत एअरपोर्ट उपसमूह ।

- एरोनटिकल इन्जिनियरिङ समूह ।
- सिभिल एभिएसन अपरेसन एण्ड इन्जिनियरिङ, समूह ।

७. कानुनी व्यवस्था :

❖ नीतिहरू:

- पर्यटन नीति, २०६५
- हवाई नीति, २०६३
- राष्ट्रिय सँस्कृति नीति , २०६७

❖ ऐन तथा नियमहरू: (पर्यटन तर्फ)

- पर्यटन ऐन, २०३५
- नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३
- पर्वतारोहण सम्बन्धी नियमावली, २०५९
- ट्राभल तथा ट्रेकिङ नियमावली, २०६२
- जलयात्रा नियमावली, २०६३
- होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिजर्ट, वार तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८
- नेपाल पर्यटन बोर्ड नियमावली, २०५५
- क्यासिनो नियमावली, २०७०

❖ गठन आदेश/कार्यविधि/निर्देशिकाहरू:

- होमस्टे संचालन कार्यविधि, २०६७
- पर्वतारोहण रोयल्टी बाँडफाँड तथा परिचालन निर्देशिका , २०७०
- पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका , २०७०
- विदा पर्यटन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- एकतारे होटल देखि पाँच तारे डिलक्स सम्मका होटल र पर्यटक आवास (रिसोर्ट) सम्बन्धी मापदण्ड , २०७०
- तारागाँउ विकास समिति (गठन) आदेश , २०३४
- नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन समिति (गठन) आदेश , २०२९
- पर्वतीय प्रशिक्षण विकास समिति (गठन) आदेश , २०५९
- खप्तड क्षेत्र पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश , २०६३
- राष्ट्रिय ताल संरक्षण विकास समिति (गठन) आदेश , २०६३

- रुरु-रेसुङ्गा क्षेत्र संरक्षण तथा पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६३
- विदेह- मिथिला क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- चिसापानी क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- लुम्बिनी क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- सिम्रौन क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- विराट क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- कर्णाली क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- सहलेस क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६

❖ ऐन तथा नियमहरू: (नागरिक उड्डयन तर्फ)

- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३
- नेपाल वायु सेवा निगम ऐन, २०१९
- गैर सैनिक हवाई उडान ऐन (सिभिल एभिएशन), २०१५
- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण नियमावली (पहिलो संशोधन), २०७०
- गैर सैनिक हवाई उडान नियमावली, २०५२
- गैर सैनिक हवाई उडान (दुर्घटना जाँच) नियमहरू, २०२४
- हवाई सुरक्षा (व्यवस्था) नियमावली, २०४६
- विमानस्थल दस्तुर नियमावली, २०३८

❖ गठन आदेश/कार्यविधि/निर्देशिकाहरू:

- नागरिक उड्डयनसँग सम्बन्धीत संस्थालाई इजाजत दिने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६६

❖ ऐन तथा नियमहरू:(संस्कृति तर्फ)

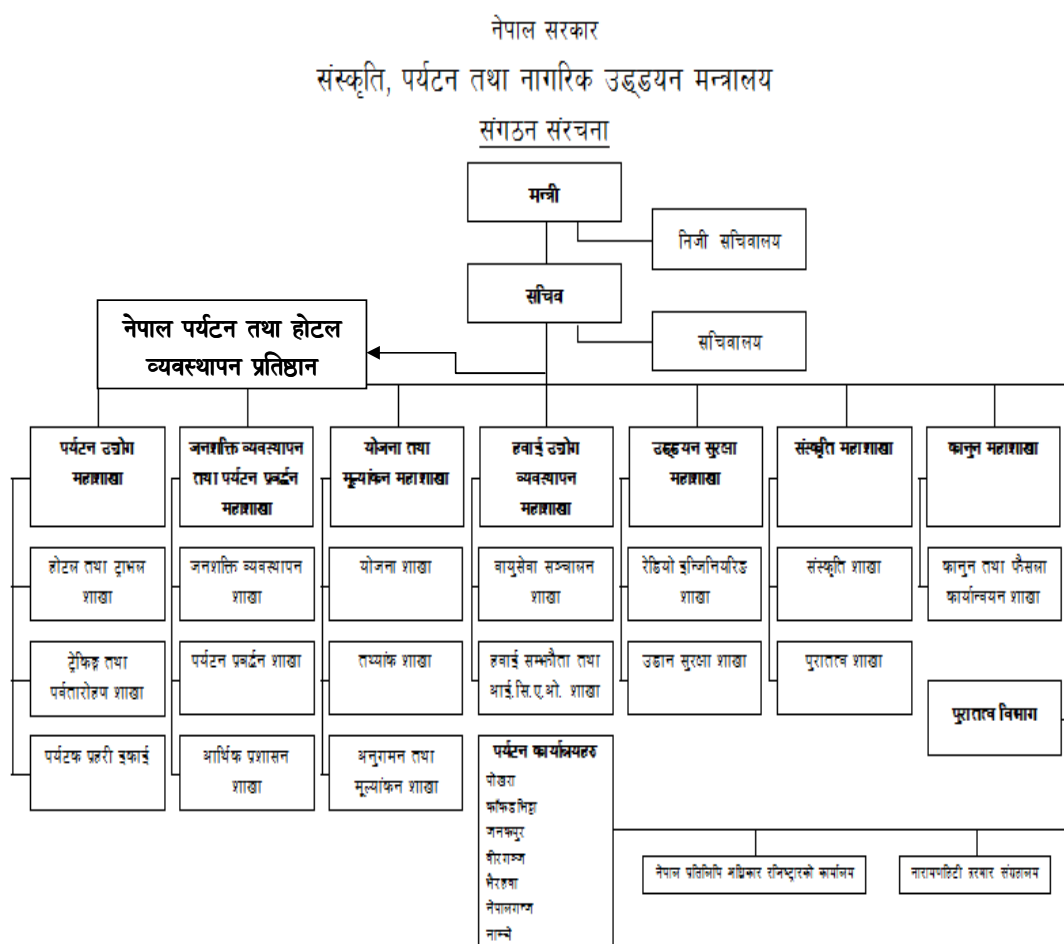
- प्राचिन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३
- सञ्चार संस्थान ऐन, २०२८
- लुम्बिनी विकास कोष ऐन, २०४२
- पशुपतिक्षेत्र विकास कोष ऐन, २०४४
- अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६
- नेपाल प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४

- बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद् ऐन, २०५५
- प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९
- प्राचिन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
- अभिलेख संरक्षण नियमावली, २०६३
- प्रतिलिपि अधिकार नियमावली, २०६९

❖ गठन आदेश/कार्यविधि/निर्देशिकाहरु

- देवघाट क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५०
- भानु जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०५९
- बूढानिलकण्ठ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- मनकामना क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- बौद्धनाथ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पाटन संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पाथिभरा क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- हलेसी महादेवस्थान क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- बृहत्तर वराहक्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६

८. मन्त्रालयको संगठन संरचना:

९. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू :

❖ पर्यटनक्षेत्र तर्फ:

- नेपालको पर्यटन प्रवर्द्धन र योजनावद्ध विकासको लागि संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, नेपाल पर्यटन बोर्ड र एस.एन.भि. नेपाल मार्फत UNWTO को प्राविधिक सहयोगमा राष्ट्रिय पर्यटन रणनीति योजनाको मस्यौदा तर्जुमा गरिएको ।
- सगरमाथाको आधार शिविरमा २०१४ वसन्त ऋतुमा मन्त्रालयको सम्पर्क कार्यालय स्थापना गरिएको ।

- पर्वतारोहणको सलामी दस्तुरमा समयानुकूल परिमार्जन गरिएको, सगरमाथा सरसफाईको लागि फोहोर संकलन गरी नेपाली र विदेशी आरोही र सहयोगी समेतले प्रति आरोही न्यूनतम ८ के.जी. फोहोर वेसक्याम्प स्थित SPCC को संकलन केन्द्रमा बुझाउनु पर्ने व्यवस्था लागू गरिएको ।

❖ हवाई उड्डयन तर्फ:

- राष्ट्रिय ध्वजावाहक नेपाल वायु सेवा निगमलाई आन्तरिक र अन्तर्राष्ट्रिय उडानका लागि विमानहरू खरिद गर्ने कार्य आरम्भ भैसकेको छ । यस अनुसार अन्तर्राष्ट्रिय उडानका निमित्त २ वटा एयर बस A320-200 (न्यारोबडी) खरिदको लागि मिति २०६९।१२।२३(अप्रिल-५, २०१३) मा एयर बस कम्पनी सँग सम्झौता भएको छ, जस अनुसार एउटाको चौथो किस्ता पठाएको र अर्कोको तेस्रो किस्ता रकम पठाई सकिएको छ । निगमलाई पहिलो जहाज फेब्रुअरी २०१५ भित्र र अर्को जहाज सोही वर्षको अप्रिल महिनाभित्र प्राप्त हुनेछ ।
- आन्तरिक उडानका लागि चीन सरकारसँग सहुलियत पूर्ण ऋण र अनुदानमा निमित्त चिनिया सरकारसँग सहुलियत ऋण र अनुदानमा गरी २ वटा MA-60(टर्बो पप विमान) र ४ थान Y-12E (दुर्गम क्षेत्रमा उडान गर्न योग्य) विमान प्राप्त गर्ने गरी नेपाल सरकार र चीन सरकार बीच ऋण तथा अनुदान संझौता सम्पन्न भएको छ । यस अनुसार नेपाल वायु सेवा निगमले चीन सरकारबाट अनुदानमा ५६ सिट क्षमताको १ वटा एमए-६० विमान प्राप्त गरिसकेको छ र अर्को जहाज वाई १२ निकट भविष्यमा प्राप्त गर्ने अवस्था रहेको छ ।
- नेपाल वायुसेवा निगमको १० वर्षे व्यावसायिक योजना (Business Plan) बनाउने कार्य भैरहेको छ । निकट भविष्यमा प्राप्त हुने ८ वटा जहाजहरूलाई CAAN मा दर्ता गरिएको ।
- ICAO Audit Finding ले औल्याएका कानुनी कमीकमजोरी सुधार गर्न नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण, नागरिक उड्डयन नियमावली, २०५५ संशोधन, वायुयान रोक्का गर्ने अधिकार नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणका महानिर्देशकलाई प्रत्यायोजन गर्ने कार्यविधि तथा, State Safety Program, Safety Management system र AOQR जारी गरिएको, नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण, हवाई खेलकुद नियमावली, २०६९ स्वीकृत गरिएको र गैरसैनिक हवाई उडान दुर्घटना जाँच नियमावली, २०७० तयार गरि नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को विधेयक समितिमा पठाइएको छ ।

- नेपालगंज, भैरहवा, र सिमरा विमानस्थलमा जडित VOR/DME को स्तरोन्नति गरिएको, Online Weather सुविधाकालागि काठमाण्डौ, लुक्ला, पोखरा र सिमिकोट विमानस्थलका Live Camera जडान गरि संचालनमा ल्याइएको छ ।

❖ हवाई पूर्वाधार निर्माण तर्फ:

- गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माणका लागि अन्तर्राष्ट्रिय बोलपत्र आह्वान भएको र अन्तर्राष्ट्रिय बोलपत्रबाट प्राप्त भएका ७ प्रस्तावको प्राविधिक मूल्याङ्कन कार्य भइरहेको तथा ९७ प्रतिशत जग्गा मुआब्जा वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।
- मुलुकका विमानस्थलको स्तरोन्नती कार्यक्रम अन्तर्गत मनाङ्ग विमानस्थल र रुकुम सल्ले विमानस्थलको धावन मार्ग कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भई सकेको छ भने नवनिर्मित डोल्पा मसिनेचौर विमानस्थलमा जेठ ११मा Test Landing सम्पन्न भई विमानस्थल संचालनमा आएको छ । यसैगरी रुकुम चौरजहारी, रामेछाप र ताप्लेजुङ्ग विमानस्थलको धावन मार्ग कालोपत्रे कार्य आरम्भ भएको छ । ईलाम फाल्गुणानन्द विमानस्थलको निर्माण कार्य वैशाख देखि शुरु भएको ।
- यस अवधिमा १० मनोरन्जनात्मक वायुसेवा तथा ५ व्यवसायिक वायुसेवा उडान कम्पनीहरूलाई वायुसेवा संचालनको लागि इजाजत तथा प्रमाण पत्र वितरण गरिएको र आन्तरिक विमानस्थलको Airport Tax हवाई टिकटमा समावेस गरिएको ।
- एशियाली विकास बैंकको सहयोगमा त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको थप भौतिक पूर्वाधार विकासमा धावनमार्ग, एप्रोन विस्तार कार्यगत वैशाखबाट शुरु भएको । यस अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको थप भौतिक पूर्वाधार विकासको क्रममा CAN/ATM Equipment, VCCS VHF Communication/ Meteorological Equipment जडान कार्य सम्पन्न भएको छ । यसैगरी Remote Control air to Ground (RCAG) Service शुरुवातको लागि ठेक्का सम्झौता प्रक्रियामा रहेको, ATS Message Handling System (AMHS) सेवा शुरु भएको र Ground Safety Enhance गर्न MLAT प्रविधि शुरु गर्ने प्रारम्भिक कार्य सम्पन्न भईसकेको र भूकम्पीय सुरक्षाका लागि TIA Disaster Plan स्वीकृत भई सोको योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक Maintenance Equipment खरिद प्रकृया आरम्भ गरिएको ।
- पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको निर्माणका निमित्त ठेकेदार छनोट भई सकेको र यसको Feasibility Study, लागत तथा अन्य विषयमा हवाई उड्डयन प्राधिकरण र ठेकेदार कम्पनी विच वार्ता भइरहेको छ भने दोश्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल, निजगढ,

वाराको संभाव्यता अध्ययन अनुसार कार्यान्वयनका लागि लागानी कर्ताको छनोट प्रणाली (Modality) निश्चित गर्ने विषय Boot Committee मा विचाराधीन रहेको ।

❖ **हवाई सम्झौता तर्फ:**

- युरोपबाट उद्गम हुने पर्यटक तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटन बजारको मुख्य बिन्दुको रूपमा रहेको युरोपबाट सिधा उडानको अभाव रही आएकोमा सेप्टेम्बर, २०१३ देखि टर्की विमान सेवाले काठमाण्डौ—इस्तान्बुल उडान आरम्भ गरेको छ ।
- नेपाल र चीन सरकार बीच द्विपक्षीय हवाई सम्झौता गरिएको ।

❖ **पर्वतारोहण तर्फ:**

▪ **सामाजिक सुरक्षा बीमा:**

- हिमाल आरोहणमा संलग्न हुने उचाईका कामदारको जोखिम अनुसारको सामाजिक सुरक्षाका लागि बीमा रकममा सन् २०१४ देखि लागु हुने गरी वृद्धि गरिएको छ । यस अनुसार सरदार, पर्वतीय पथ प्रदर्शक, उचाईमा जाने कामदार र स्थानीय कामदारको बीमा रकममा शत प्रतिशत भन्दा बढी वृद्धि गरिएको छ ।
- पर्यटन ऐन, २०३५ को दफा २९ बमोजिम हुने आपत्कालीन उद्धार बीमालाई फराकिलो बनाई Search & Rescue मृत शरीरको उद्धार समेत समावेश गरी यस प्रयोजनको निमित्त हाल कायम रहेको न्यूनतम अमेरिकी डलर चारसयलाई बढाई अमेरिकी डलर दश हजार कायम गरिएको छ ।

▪ **पर्वतारोहण रोयल्टी बाँडफाँड सम्बन्धी कार्य व्यवस्थापन:**

- स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ को नियम २११ (तदनुसार अनुसूची-२६) बमोजिम पर्वतारोहण (सलामी) दस्तुरको ३० प्रतिशत रकम राजश्वको बाँडफाँडको रूपमा सम्बन्धित जिल्ला विकास समितिलाई पठाई उक्त रकमको व्यवस्थित प्रयोगका निमित्त पर्वतारोहण रोयल्टी बाँडफाँड तथा परिचालन निर्देशिका, २०७० तर्जुमा गरी जिल्ला विकास समिति ताप्लेजुङ, संखुवासभा, सोलुखुम्बु, दोलखा, रसुवा, गोरखा, मनाङ, कास्की, म्याग्दी र मुस्ताङलाई आ.व.०६५।६६ देखि आ.व.०६९।७० सम्मको पर्वतारोहण रोयल्टी वापतको रु.३५ करोड निकासा गरिएको ।

▪ **सगरमाथा आरोहण हिरक महोत्सव:**

- सगरमाथा आरोहणको ६० वर्ष पुगेको उपलक्ष्यमा हिरक महोत्सव मनाई विश्वभरमा सगरमाथाको महिमा र गरिमाको प्रचार प्रसार गर्नका साथै विश्वतापमान बृद्धिबाट हिमाली क्षेत्रमा पर्ने प्रभावका सम्बन्धमा विश्व समुदायको ध्यानाकर्षण गर्नका साथै सगरमाथा क्षेत्रमा विशेष सरसफाई अभियान संचालन गरी २२ हजार के.जी. फोहोर संकलन गरिएको ।

❖ पर्यटन उद्योग व्यवस्थापन:

▪ होटल उद्योग क्षेत्र:

- २०५५ सालको होटल बर्गीकरण मापदण्डलाई पुनरावलोकन गरी प्रचलित अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुसारको होटल बर्गीकरणका लागि मापदण्ड, २०७० जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।

▪ क्यासिनो व्यवसाय:

- नेपालमा वि.सं. २०२३ सालमा आरम्भ भएको क्यासिनो व्यवसायलाई कानुनी दायरामा ल्याई मर्यादित र व्यवस्थित बनाउने उद्देश्यले क्यासिनो नियमावली, २०७० स्वीकृत गरी जारी गरिएको ।

▪ सेवा प्रवाह:

- पर्यटन उद्योग सम्बन्धी सेवा प्रवाहलाई सम सामयिक र स्तरीय बनाउने उद्देश्यले पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७० जारी गरी कार्यान्वयन आरम्भ गरिएको ।

▪ पर्यटन प्रहरीको विस्तार:

- मुलुकको विभिन्न १२ मुख्य पर्यटकीय स्थलमा पर्यटक प्रहरीको स्थापना गरिएको छ । यस वर्ष नयाँ स्थापित संरचनामा काठमाण्डौको बौद्ध गुम्बा, पशुपति नाथ, स्वयम्भु, पाटन र भक्तपुर दरवार क्षेत्रको अलावा मुख्य पर्यटकीय नाका काकडभिट्टा, बीरगन्ज रहेका छन् । यसैगरी मुख्य पर्यटकीय स्थल सोलुखुम्बु, मुस्ताङ्ग, मनाङ्ग, म्याग्दीको घोडेपानी र चितवनको सौराहामा समेत पर्यटन प्रहरीको इकाई स्थापना गरिएको । यस अनुसार पर्यटक प्रहरीको साविकको दरबन्दीमा १८९ जना थप गरी २२७ पुऱ्याइएको छ ।

▪ विमानस्थलमा ट्याक्सी सेवामा सुधार:

- नेपालको एकमात्र अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा यात्रुहरुको सेवाको लागि लामो समयदेखि मापदण्ड नपुगेका पुराना तथा थोत्रा ट्याक्सीहरु सञ्चालनमा रहि आएकोमा उक्त ट्याक्सीको प्रतिस्थापन गरी गत जेष्ठ महिना देखि युरोपेली मापदण्ड अनुसारका

आधुनिक सुविधायुक्त नयाँ ट्याक्सी (Prepaid Taxi) सेवा सञ्चालनमा ल्याईएको छ । यस व्यवस्थाले विशेष गरी अन्तर्राष्ट्रिय यात्रुहरुलाई सुविधा पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

❖ **उत्कृष्ट गन्तव्यको रूपमा नेपाल:**

- शाक्य मुनी गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीको विकासका निमित्त प्रो.केन्जो टांगे द्वारा निर्माण गरी सन् १९७८ मा स्वीकृत लुम्बिनी गुरु योजना मुताविक निर्माण हुन बांकी पूर्वाधारहरु मध्ये यात्रु सूचना केन्द्र (Visiter Information Center) र प्रशासकीय भवनको निर्माण आरम्भ गरिएको छ । यस अलावा गुरुयोजना बमोजिमका सडक निर्माण, हरियाली तथा अन्य भौतिक सुधारका कार्यसमेत निर्माणाधिन रहेका छन् । यस अवधिमा गुरुयोजना क्षेत्रको ३.५ कि.मि सुरक्षा पर्खाल लगाउने कार्य सम्पन्न भएको छ भने मिड लिङ्क नहर निर्माण सम्पन्न गरिएको ।
- बुद्धकालीन प्राचिन इतिहास र सम्पदाको उत्खननको क्रममा शुद्धोधनकालीन प्राचिन दरवार तिलौराकोट क्षेत्रको पुरातत्व विभाग, लुम्बिनी विकास कोष, युनेस्को, प्रसिद्ध वेलायली डुहर्म विश्वविद्यालय र त्रिभुवन विश्वविद्यालय समेतका विज्ञ टोलीहरुको संयुक्त प्रयासबाट उत्खनन कार्य तिव्र गतिमा आरम्भ गरिएको छ । उत्खननको प्रारम्भिक नतिजा अनुसार तिलौराकोटमा इशापूर्व छैठौँ शताब्दीदेखि मानव वस्ती रहेको देखिनुका साथै प्राचिन शहरको अवशेषहरु फेला परेका छन् । यसले गौतम बुद्धका बुवाको राजधानी नेपालको तिलौराकोटमा रहेको प्रमाणलाई थप पुष्टि गरेको छ ।

❖ **उत्कृष्ट गन्तव्यको रूपमा नेपाल:**

- सरकारको पर्यटन क्षेत्रको विकासका पछिल्ला प्रयासहरुले अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटन बजारमा सकारात्मक प्रभावहरु दिन थालेका छन् । विश्वमा पर्यटकको निमित्त जारी हुने ट्रिप एडभाइजरी (विश्वभरका लाखौँ पर्यटकको प्रतिक्रिया र सुझावको अध्ययन पश्चात जारी हुन्छ) ले काठमाण्डौलाई दश उदीयमान पर्यटन गन्तव्यको सूचीमा पारेको छ भने विश्व प्रसिद्ध पत्रिका टाइम्सले जीवनमा घुम्नै पर्ने ५० स्थानमा नेपाललाई उत्कृष्ट ४५ औँ स्थानमा समावेश गरेको छ । यसले पर्यटन क्षेत्रमा आशाको सञ्चार गर्नका साथै यस क्षेत्रमा निजी लगानीमा समेत सकारात्मक प्रभाव देखिन थालेको छ ।

१०. गत आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरणः

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमकोनाम	विनियोजन	खर्च	प्रतशित
१	३२५०११३	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१७४०३७	१६७४१९	९६.२०
२	३२५०१२३	पर्यटन कार्यालयहरु	१०३७१	९४०९	९०.७३
३	३२५०१३३	पुरातत्व विभाग	२०१३२	२००३१	९९.५०
४	३२५०१४३	राष्ट्रिय अभिलेखालय	८००७	७९८१	९९.६८
५	३२५०१५३	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	१२५५७	१२४७६	९९.३५
६	३२५०१६३	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	६३४५	६११०	९६.२९
७	३२५०१७३	क्षेत्रीय संग्रालयहरु	७९४८	७५९७	९५.५९
८	३२५०१८३	संग्रालयहरु (जातीय संग्रहालय समेत)	२१२२६	२०९००	९८.४६
९	३२५०१९३	ऐतिहासिक दरबारहरु	२९८२७	१९२१५	६४.४२
१०	३२५०२०३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	५०७९	४६६८	९१.९२
११	३२५०२१३	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार राजिष्ट्रारको कार्यालय	७७६३	७००५	९०.२३
१२	३२५०२२३	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	४३५०५	४१५६२	९५.५३
१३	३२५०२३३	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	३९२०	३९१२	९९.७९
१४	३२५१०२३	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	४६८००	४६८००	१००.००
१५	३२५१०४३	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	१२८००	६९०३	५३.९३
१६	३२५१०६३	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१७८४६१	१७१०१३	९५.८३
१७	३२५१०८३	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१३२९४०	४१९९४	३१.५९
१८	३२५१११३	पुरातात्विक संरक्षण	२०६४९	१५३२६	७४.२२
१९	३२५११२३	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	३५६६	३१७६	८९.०८

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

४३७

२०	३२५११३३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२२५१०६	२०९१२०	९२.९०
२१	३२५११४३	बृहतर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	१९६०८	१९६०८	१००.००
२२	३२५११५३	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	६६८०००	६६८०००	१००.००
२३	३२५११६३	लुम्बिनी विकास कोष	१७२३००	१७२३००	१००.००
२४	३२५११७३	संस्कृतिक संस्थान	१४७९६	१४७९६	१००.००
२५	३२५११८३	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	७८३४६	७८३४६	१००.००
२६	३२५११९३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	३१५००	३१५००	१००.००
२७	३२५१२०३	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	३१५००	३१५००	१००.००
२८	३२५१२१३	ईच्छुक सांस्कृतिक प्रतिष्ठान	२८००	२८००	१००.००
		जम्मा	१९८९८८९	१८४१४६७	९२.५४

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३२५०११४	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	८०२७	८०२७	१००.००
२	३२५०१२४	पर्यटन कार्यालयहरू	९१६२	५९९०	६५.३८
३	३२५०१४४	राष्ट्रिय अभिलेखालय	३८९१	३८५७	९९.१२
४	३२५०१५४	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	१४२२०	१४१४८	९९.४९
५	३२५०१६४	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	९८०	७८७	८०.३०
६	३२५०१९४	ऐतिहासिक दरबारहरू	१२८६	९१८६	७१४.२८
७	३२५०२०४	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	९२०	९२०	९९.९९
८	३२५०२१४	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार राजिष्ट्रारको कार्यालय	८७२	८६९	९९.६३
९	३२५०२२४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	१८८४५	१६८८५	८९.६०
१०	३२५०२३४	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	८६	८५	९९.२१

११	३२५१०४४	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	२९००	१६८१	५७.९५
१२	३२५१०६४	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	३१००००	२५३२९२	८१.७१
१३	३२५१०८४	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१००००	५९५२	५९.५२
१४	३२५१११४	पुरातात्विक संरक्षण	४६८१०	४४७९५	९५.७०
१५	३२५११२४	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	१५१०४	१३५६५	८९.८१
१६	३२५११३४	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	७५०	४४६	५९.४२
		जम्मा	४४३८५३	३८०४८४	८५.७२

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२५०११३	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	५०३२५९	९३९५४	१८.६७
२	३२५०१२३	पर्यटन कार्यालयहरू	१४६०३	८८३६	६०.५१
३	३२५०१३३	पुरातत्व विभाग	५७९८८	३८८११	६६.९३
४	३२५०१४३	राष्ट्रिय अभिलेखालय	१३२१८	८५९७	६५.०४
५	३२५०१५३	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	१८७८८	११६०१	६१.७५
६	३२५०१६३	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	७५६१	५८७२	७७.६७
७	३२५०१७३	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	१३२८०	६९७४	५२.५१
८	३२५०१८३	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	९०६९	७०९०	७८.१८
९	३२५०१९३	ऐतिहासिक दरबारहरू	२९७७१	१८१५७	६०.९९
१०	३२५०२०३	केन्द्रीय साँस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	५७६१	४३१२	७४.८४
११	३२५०२१३	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार राजिष्ट्रारको कार्यालय	१०३७२	६३५२	६१.२४
१२	३२५०२२३	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	६८२५८	४४१८८	६४.७४

१३	३२५०२३३	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	५८३५	४१९२	७१.८५
१४	३२५१०२३	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	६१९००	४७२००	७६.२५
१५	३२५१०४३	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	२५०००	७८३७	३१.३५
१६	३२५१०६३	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१८९९६०	१४४८५१	७६.२५
१७	३२५१०८३	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१२७३६४	२९२३७	२२.९६
१८	३२५१११३	पुरातात्विक संरक्षण	२४०९०	१३०१४	५४.०२
१९	३२५११२३	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	७५१०	१८५३	२४.६७
२०	३२५११३३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४२७८५०	२३८८४१	५५.८२
२१	३२५११४३	बृहतर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	२५०००	२५०००	१००.००
२२	३२५११५३	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	२५००००	१४७५००	५९.००
२३	३२५११६३	लुम्बिनी विकास कोष	१९८५००	१२५३००	६३.१२
२४	३२५११७३	साँस्कृतिक संस्थान	४५००	३५००	७७.७८
२५	३२५११८३	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	७२२००	७२२००	१००.००
२६	३२५११९३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	२५०००	२५०००	१००.००
२७	३२५१२०३	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	२५०००	२५०००	१००.००
२८	३२५१२१३	ईच्छुक साँस्कृतिक प्रतिष्ठान	३२७०	३२७०	१००.००
		जम्मा	२२२४९०७	११६८५३९	५२.५२

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३२५०११४	साँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	५७७२	१३७३	२३.७८
२	३२५०१२४	पर्यटन कार्यालयहरु	१७९००	३३३	१.८६
३	३२५०१३४	पुरातत्व विभाग	२००	१९२	९६.०५
४	३२५०१४४	राष्ट्रिय अभिलेखालय	५२५०	१०००	१९.०४

साँस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

४४०

५	३२५०१५४	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	१४८३०	४०३१	२७.१८
६	३२५०१६४	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	२१००	१००	४.७६
७	३२५०१७४	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	४२०	४३०	१०२.३८
८	३२५०१९४	ऐतिहासिक दरबारहरू	२४७०	२४६	९.९६
९	३२५०२०४	केन्द्रीय साँस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	२०००	१७९१	८९.५४
१०	३२५०२१४	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार राजिष्टारको कार्यालय	७७५	४३६	५६.२१
११	३२५०२२४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	११०५०	२३२८	२१.०७
१२	३२५०२३४	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	२५	१९	७५.९४
१३	३२५१०४४	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	३८००	६६०	१७.३८
१४	३२५१०६४	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	४२८३००	१४१४१९	३३.०२
१५	३२५१०८४	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१००००	६१६०	६१.६०
१६	३२५१११४	पुरातात्विक संरक्षण	१२९१००	५६०६६	४३.४३
१७	३२५११२४	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	११०५०	३३५३	३०.३५
१८	३२५११३४	साँस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४३००		०.००
		जम्मा	६४९३४२	२१९९३८	३३.८७

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा नं.	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	४५	राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आयोजना प्रमुखसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने । प्राप्त उपलब्धिलाई कार्यसम्पादन मूल्यांकनसँग आवद्ध गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरू (गौतमबुद्ध अन्तराष्ट्रिय विमानस्थल आयोजना, पोखरा नयाँ विमानस्थल आयोजना, पशुपतिक्षेत्र विकास कोष र लुम्बिनी विकास कोष) प्रमुखसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरिएको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्यसम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	कार्य सम्पादन, सूचकांक तयार गरी स्वीकृतिको प्रक्रियामा रहेको ।
३	२१०	भाषा, साहित्य, कला संस्कृतिको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवं प्रवर्द्धनका लागि आगामी आर्थिक वर्षमा थप लगानी गर्ने नीति लिएको छु । आदिकवि भानुभक्त आचार्यको द्विशत वार्षिकी र वी.पी. कोइरालाको शतवार्षिकी समारोह मनाउन रु. १-१ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	प्रस्तुत विषयमा मन्त्रालयबाट निरन्तर कार्य अगाडी वढाइदै आएको र शतवार्षिकी कार्यक्रमका लागि विनियोजित रकम निकासा गरिएको ।

४	२०९	आगामी आर्थिक वर्ष अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको जिल्लागत प्रोफाइल तयारीको कार्य शुरू गरिने छ । सांस्कृतिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्न मूर्त र अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरिने छ ।	जिल्लागत प्रोफाइल तयार गर्ने कार्यको शुरुवात गरिएको र प्रस्तुत कार्यलाई निरन्तरता दिइएको ।
५	२०८	ऐतिहासिक, धार्मिक र पुरातात्विक सम्पदाहरू एवं विभिन्न जातजाति र भाषा भाषीहरूको पहिचान झल्किने कला, संस्कृति, सीप र सामग्रीहरूको खोज, संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गरिने छ । सांस्कृतिक प्रतिष्ठान र संग्रहालयहरूको सुदृढिकरणका लागि रु. ४३ करोड बजेट छुट्याइएको छ ।	सांस्कृतिक संस्थान तथा संग्रहालयहरू मार्फत प्रस्तुत कार्य निरन्तर जारी राखीएको ।
६	२०७	मुस्ताङ जिल्लाको लोमान्थाङलाई विश्वसम्पदा सूचिमा सूचिकृत गर्न पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई अगाडि बढाइने छ ।	मुस्ताङ जिल्लाको लोमान्थाङलाई विश्व सम्पदा सूचिमा सूचिकृत गर्न युनेस्को काठमाण्डौ युनिभर्सिटी र विभागको संयुक्त आयोजनामा पहिलो चरणको गोष्ठी सम्पन्न ।
७	२०६	पुरातात्विक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरू प्यूठानको स्वर्गद्वारी, गोरखाको मनकामना, सुर्खेतको काँक्रे विहार, पाल्पाको भैरवस्थान तथा ऋषिकेश, सुनसरीको बराहक्षेत्र, गुल्मीको रेसुङ्गा, धनुषाधाम, देवघाट र खोटाङको हलेसी महादेवको जिर्णोद्धार, संरक्षण र संवर्द्धनका लागि रु. १३ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	पुरातात्विक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरू तत् तत् विकास समितिहरूबाट संरक्षण र विकास गर्ने कार्य भई रहेको ।

८	२०५	आन्तरिक पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्न प्रथम चरणमा नाफामा सञ्चालित सबै सार्वजनिक संस्थानहरू र 'क' तथा 'ख' वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रत्येक वर्ष एक पटकमा सात दिनका लागि नेपाल भित्रका पर्यटकीय स्थलहरूमा त्यस्ता संस्थाहरूकै खर्चमा अनिवार्य भ्रमण गर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ ।	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणबाट रु. १ करोड बजेट छुट्याई कर्मचारीहरूलाई वर्षमा एक पटक विदा पर्यटन कार्यक्रम संचालन गरिएको तथा सो कार्यक्रम संचालन गर्न निर्देशिका तयार गरिएको ।
९	२०४	पर्यटक पदमार्ग र हरियाली क्षेत्र विकास लगायतका पूर्वाधार निर्माण गरी हरित र वातावरण मैत्री पर्यटन प्रवर्द्धन गरिने छ । यसका लागि रु. ६३ करोड बजेटको व्यवस्था गरिएको छ ।	- शिवपुरी-नार्गाजुन-फुलचोकी-चम्पागिरी चम्पादेवी ट्रेल ५० कि.मी. सम्पन्न । - गोसाइकुण्ड, दामोदर कुण्ड, गुरिल्ला, बागलुङ-ढोरपाटन-फोक्सुण्डो, खप्तड-रारा, स्याफ्रु-सिस्ने हिमाल ट्रेल हालसम्म १०० कि.मी. सम्पन्न, - घोषित १८ वटा पर्यटन क्षेत्र मध्ये ४ स्थान, तम्घास (गुल्मी), माडीचौर (रोल्पा), टक्सार (भोजपुर) र रिडिकोट (अछाम) मा एकीकृतपर्यटकीय सेवा केन्द्र निर्माण भएको, वीरगंज र कोहलपुरमा कार्य चालु रहेको । - ऐतिहासिक नमुना गाँउको विकासको लागि जाजरकोटको जुनी, रोल्पाको थवाङ्ग र रुकुमको हुकाम मैकोटमा कार्य चालु रहेको । - तिलगंगा-सिनामंगल साईकल लेन निर्माण सम्पन्न तथा सिनामंगल-तिनकुने कार्य चालु रहेको ।

१०	२०३	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा हवाई उडान सुरक्षा अभिवृद्धि गर्न नयाँ राडा र लगायतका अन्य अत्याधुनिक प्रणाली जडान गरिनुका साथै यसको क्षमता विस्तारमा जोड दिइने छ । विराटनगर, जनकपुर, नेपालगञ्ज र सुर्खेत विमानस्थलहरूलाई सब विमानस्थलको रूपमा स्तरोन्नति गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• विराटनगरको क्षेत्रीय विमानस्थललाई क्षेत्रीय हवको रूपमा विकास गर्न सिलसिलामा आवश्यक तयारी गरिएको । • अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा नयाँ राडार जडान गर्ने कार्यको सम्झौता भई कार्य प्रारम्भ गरिएको ।
११	२०२	विमानस्थलहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, निर्माण, स्तरोन्नति र जग्गा अधिग्रहणका लागि रु. १ अर्ब ८१ करोड विनियोजन गरिएको छ । टिकापुर, डोल्पा, रूकुम, इलाम, लामिडाँडा र भोजपुर विमानस्थलहरूको निर्माण र स्तरोन्नति गरिने छ । रारा, सिमिकोट र लुक्ला विमानस्थलहरूलाई साधन सम्पन्न बनाइने छ । जनकपुर विमानस्थलको टर्मिनल भवन तथा टावर निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ ।	• हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना बाट त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सिमीकोट विमानस्थल र रारा विमानस्थल सुधार कार्य भैरहेको । • त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल र लुक्ला विमानस्थलमा CNS/ATM Equipment जडान कार्य अन्तम चरणमा पुगेको । • नेपाल सरकारको शेयर लगानी अन्तर्गत नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणबाट डोल्पा जुफाल विमानस्थल फाल्गुणानन्द विमानस्थल भोजपुर विमानस्थल लगायत १३ वटा विमानस्थलहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, निर्माण, स्तरोन्नति र जग्गा अधिग्रहण लगायतका कार्यहरू भैरहेको ।

१२	२०१	नेपाललाई आकर्षक र सुरक्षित पर्यटन गन्तव्यस्थलको रूपमा विस्तार गरिने छ । देशका पाँच वटै विकास क्षेत्रलाई समेट्ने गरी श्रीअन्तु, टिष्टुड, ढोरपाटन, रानीमहल, रारा, खप्तड, रामारोशन र चिसापानी क्षेत्रमा पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• श्रीअन्तु क्षेत्र, तीनजुरेमिल्ले क्षेत्रमा पर्यटन पूर्वाधार विकास, मोरङ हसिना सिमसार क्षेत्र, जामुनखाडी क्षेत्र, सुखानी क्षेत्रको संरक्षणका कार्यहरू सम्पन्न । • पाल्पाको रानीमहल, मणिमुकुन्दसेन पार्क संरक्षण कार्य गरिएको । • रारा तालको संरक्षण, शे-फोक्सुण्डोतालको संरक्षण, वीसहजारी तालको संरक्षण कार्य गरिएको । • राराको इली पदयात्रा मार्ग, लुवार्सुन पर्यटकीय पूर्वाधार, कालिकोट पचाल झरनासम्मको पदयात्रा मार्ग निर्माण तथा सुधारका कार्यहरू गरिएको । • सिलगडीमा पर्यटकीय सूचना केन्द्र भवनको निर्माण कार्य सम्पन्न ।
१३	३९	निजगढमा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण कार्य अघि बढाउन जग्गा अधिग्रहण तथा बस्ती पुनःस्थापना कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ । यो विमानस्थल सरकारी-निजि-साझेदारीमा निर्माण-सञ्चालन-हस्तान्तरण पद्धति अनुसार निर्माण प्रक्रिया अगाडि बढाइने छ ।	• सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन तयार भैसकेको ।
१४	३८	क्षेत्रीय स्तरका गौतम बुद्ध विमानस्थलको निर्माण र पोखरा विमानस्थलको लागि अधिग्रहण गरिएका जग्गाको मुआब्जा वितरणका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• पोखरा नयाँ विमानस्थललाई क्षेत्रीय विमानस्थलको रूपमा विकास गर्न जग्गा सिमाङ्कन गरिएको जग्गा अधिग्रहण गर्नुपर्ने थप ६२९ रोपनी जग्गाको किनवेच रोक्का गरिएको विमानस्थलमा नाला निर्माणको लागि डिजाईन तथा लागत ईष्टीमेट तयार भई टेण्डर स्विकृत भई शिलान्यास भई सकेको

१५	१६८	महिला, आदिवासी, जनजाति, पिछडिएको तथा विपन्न वर्गलाई लक्षित गरी आय आर्जन हुने खालका पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• पर्वतीय प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट महिलाहरूको लागि ट्रेकिङ गाईड तालिम सम्पन्न भएको । • नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठानबाट क्षेत्रीय स्तरमा महिला युवा तथा पिछडिएको वर्गलाई लक्षित गरी होटल तथा लज सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
१६	३३२	नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीको व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।	• मुलुकको विभिन्न १२ वटा मुख्य पर्यटकीय स्थलमा पर्यटन प्रहरीको स्थापना गरिएको छ । • नयाँ स्थापित संरचनामा काठमाण्डौको बौद्ध गुम्बा, पशुपतिनाथ, स्वयम्भु, पाटन र भक्तपुर दरवार क्षेत्रको अलावा मुख्य पर्यटकीय नाका काँकडभिट्टा र वीरगञ्ज रहेका छन । यसैगरी मुख्य पर्यटकीय स्थल सोलुखुम्बु, मुस्ताङ्ग, मनाङ्ग, म्याग्दीको घोडेपानी र चितवनको सौराहामा समेत पर्यटन प्रहरीको इकाई स्थापना गरिएको छ । यस अनुसार पर्यटक प्रहरीको साविकको दरबन्दीमा १८९ जना थप गरी २२७ पुर्‍याईएको छ ।

१७	३३०	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको भौतिक पूर्वाधारहरू सुधारतथा विस्तारलाई सरकारले प्राथमिकतामा राखेको छ । अध्यागमन, भन्सार, प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान, श्रम र नागरिक उड्डयन कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमताविकासका लागि विशेष तालिम प्रदान गर्ने । विमानस्थलभित्रका कार्यालयहरूबाटप्रदान गरिने सेवासँग सम्बन्धित कार्य प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने । यी कार्यालयहरू बीच एकीकृत सूचना प्रणाली विकास गरी कार्य समन्वयको वातावरण बनाउने ।	• त्रि.अ.वि. एयरपोर्टमा Airside Infrastructure and Land Side Terminal सुधार कार्य भैरहेको तथा CNS/ATM Equipment जडान कार्यका लागि ईक्युपमेन्ट खरिद कार्य भैरहेको र यस प्याकेज अन्तर्गत ९५ प्रतिशत कार्य सम्पन्न । • Online weather सुविधाका लागि त्रि.अ.वि. विमानस्थलमा Live Camera जडान गरी संचालनमा ल्याइएको छ । • मन्त्रालयको हवाई सुरक्षा तथा सुपरिवेक्षण महाशाखाबाट हवाई यातायात तथा एयर सेफ्टी सम्बन्धी जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिएको ।

सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

गरिबी निवारणलाई न्यून गर्दै लैजाने र अन्ततः विश्वबाट नै गरिबी हटाउने उद्देश्यसाथ आएको सहश्राव्दी विकास लक्ष्य र सार्क विकास लक्ष्य समेतलाई दृष्टिगत गरी नेपाल सरकारका आवधिक योजनाहरूले गरिबी न्यूनिकरणलाई नै पहिलो प्राथमिकतामा राखेको कारणले समेत गरिबी निवारण सम्बन्धी विभिन्न निकायबाट संचालन भैरहेका कार्यक्रम बीच संयोजन र समन्वय कायम गर्न तथा सहकारी मार्फत् गरिबी निवारणका कार्यक्रमलाई परिचालन गरी ग्रामीण अर्थतन्त्रको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने उद्देश्यबाट यो मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । साथै, नेपाल सरकारले अन्तरिम संविधान लगायत आफ्नो नीति, वार्षिक बजेट तथा योजना मार्फत् सहकारीलाई आर्थिक विकासको एक प्रमुख स्तम्भको रूपमा विकास गरी आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने उद्देश्य लिएको छ । सरकार, सहकारी र निजी क्षेत्रको संयोजनबाट मात्र आर्थिक तथा सामाजिक विकास गर्न सकिन्छ भन्ने कुराको आत्मसात गर्दै विभिन्न मन्त्रालयहरू र निकायहरूले सञ्चालन गर्ने गरिबी निवारण सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको समुचित समन्वय गर्ने उद्देश्यका साथ नेपाल सरकार (मं.प.) को मिति २०६९/०२/०५ को निर्णयले सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको गठन भएको हो । सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको स्थापना भएको हो ।

२. दृष्टिकोण:

सबल र सक्षम सहकारी प्रणाली सहितको गरिबीमूक्त नेपाली समाज ।

३. ध्येय:

- सामुदायिक र लोककल्याणकारी आर्थिक विकासका माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरणमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- अवसरहरूको सिर्जना, क्षमता विकास जस्ता कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट दक्ष जनशक्तिको उत्पादन तथा प्रतिस्पर्धात्मक रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्ने ।

- मुलुकको दीगो र समतामुलक आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक विकास तथा अग्रगामी सामाजिक रुपान्तरणका लागि सबल र सक्षम सहकारी प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- सहकारीका अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य मान्यता र सिद्धान्तहरु बमोजिम समुदायमा आधारित सदस्य केन्द्रित व्यवसायको माध्यमबाट स्थानीय स्रोतसाधन, श्रम, सीप र पूँजीलाई अधिकतम रुपमा परिचालन गर्दै सहकारी क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रको एक सबल स्तम्भको रुपमा विकसित गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक विकासको राष्ट्रिय लक्ष्यमा योगदान गर्ने ।

४. रणनीति:

❖ समष्टिगत लक्ष्य:

- राष्ट्रिय अर्थतन्त्र र गरिवी निवारणमा योगदान बढाउने गरी सहकारी प्रणालीको सबलीकरण गर्ने एवं गरिवी न्यूनीकरणको कार्यमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने ।

❖ कार्यनीतिक लक्ष्यहरु:

- उत्पादनमूलक रोजगारीलाई केन्द्रविन्दुमा राखी राष्ट्रिय गरिवी निवारण नीति तर्जुमा गर्ने ।
- ग्रामीण तथा शहरी गरिवीलाई लक्षित गरी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- गरिवी निवारणका लागि विभिन्न निकायबाट सञ्चालित कार्यक्रम बीच प्रभावकारी समन्वय गर्ने ।
- सहकारी क्षेत्रको विकासका लागि दीर्घकालीन योजना तर्जुमा, मौजुदा सहकारी ऐन तथा नियमावलीको संशोधन र आवश्यकता अनुसार नयाँ ऐन, नियमावलीको तर्जुमा गरी यस क्षेत्रको प्रवर्द्धन, नियमन तथा अनुगमन प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने ।
- सहकारी संघ/संस्थामा आवद्ध सदस्यहरुको ज्ञान, सीप र क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालीमको आवश्यकता पहिचान गरी प्रशिक्षण प्रदान गर्न सहकारी संघ संस्थाहरुसँग साझेदारीमा गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।
- महाविद्यालय, विश्वविद्यालय र लोक सेवा आयोगको पाठ्यक्रममा सहकारी शिक्षा समावेश गर्न पहल गर्ने ।
- ग्रामीण तथा विपन्न समुदायमा सहकारी व्यवसाय संचालनका लागि आवश्यक पर्ने पूँजी वित्तीय संस्थाहरुको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र कर्जा कार्यक्रमबाट लगानी गर्ने गराउने संयन्त्रको विकास गर्ने ।

- लक्षित समूहहरूका बीच सहकारी सेवाको पहुँच पुऱ्याउन सहकारी संस्थाहरूको दर्ता एवं संचालन क्षमताको अभिवृद्धिका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- सरकार-सहकारी साझेदारीमा कृषिजन्य मझौला तथा साना सहकारी उद्योग/प्रशोधन उद्योगको स्थापना र संचालन कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न पूँजीगत अनुदान उपलब्ध गराउने ।
- वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको सघन अनुगमन गरी वित्तीय अनुशासन र पारदर्शिता कायम गर्ने ।
- सहकारी सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिका लागि राष्ट्रिय तथा स्थानीय संचार माध्यमहरूको उपयोग गर्ने ।
- सहकारी संघ संस्थाहरूको नियमन तथा अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सहकारी विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको संगठनात्मक संरचना र दरबन्दीमा पुनरावलोकन गरी भौगोलिक अवस्थिति एवं सहकारी संघ/संस्थाहरूको कारोबारको आधारमा थप कार्यालयहरू स्थापना गरी सेवा प्रवाह विस्तार गर्ने ।
- लामो समयदेखि संचालनमा रहेका साझा यातायात, साझा प्रकाशन, साझा स्वास्थ्य, साझा भण्डार र साझा पसललाई सहकारीमैत्री हुने गरी सेवा प्रवाह प्रभावकारी बनाउने तथा यी साझाहरूलाई सहकारीका मुल्य र सिद्धान्तहरू बमोजिम स्वायत्त र स्वतन्त्र सहकारी संस्थाका रूपमा पुर्नगठन र संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- सहश्राव्दी विकास लक्ष्य तथा गरिबी निवारण सम्बन्धि राष्ट्रिय उद्देश्य हासिल गर्न सहकारी क्षेत्रलाई वातावरण मैत्री, उत्पादनमुलक र व्यावसायिक बनाईने ।
- केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रलाई सहकारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान बनाउन आवश्यक पुर्वाधारको विकास गर्ने। पाँचौँ विकास क्षेत्रमा रहेका सहकारी प्रशिक्षण कार्यालयहरूको दरबन्दी पुनरावलोकन र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- सरकार, सहकारी साझेदारी नीति अन्तर्गत सहकारी बजार केन्द्रहरूको विकास गर्ने तथा हाल संचालनमा रहेका कृषि बजार केन्द्रहरूको व्यवस्थापनमा सहकारी संघ वा सहकारी संस्थाहरूलाई संलग्न गराइने ।
- राष्ट्रिय सहकारी महासंघ एवं विषयगत केन्द्रीय संघहरूको भूमिकालाई थप प्रभावकारी बनाउनुको साथै जिल्ला सहकारी संघ र विषयगत सहकारी संघहरूको सवलीकरण तथा पेशागत क्षमता अभिवृद्धि गरी व्यवसायिक नेतृत्व विकासको लागि विशेष ध्यान दिने ।

- सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय अन्तर्गत नयाँ प्रविधिमा आधारित सहकारी तथा गरिवी अनुगमन सूचना प्रणाली स्थापना गरी यस क्षेत्रमा तथ्याङ्क र सूचनाको उपयोगमा वृद्धि गर्ने ।
- लक्षित वर्गका समूहहरू- महिला, आदिवासी, दलित, पिछडावर्ग, मुक्तकर्मैया, वादि, गन्धर्व, वनकरिया, हलिया, द्वन्द पिडित समुदाय, राउटे, आदिको सहभागितामा संगठित सहकारी संस्थाहरूलाई राज्यको तर्फबाट थप छुट सुविधा र आर्थिक अनुदान उपलब्ध गराउने ।
- स्थानीय आवश्यकता परिपूर्तिको लागि उपलब्ध साधन स्रोतहरूको सदुपयोग गरी सामुहिक उत्पादनमा जोड दिनुको साथै सर्वसाधारण नागरिकहरूको बीच सहकारी चेतनाको विकास र विस्तार गर्न सहकारी अभियानलाई परिचालन गर्ने ।
- पशुपंक्षीपालन, मत्स्यपालन र कृषि उपजहरूको उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बजारीकरण गर्न सहकारी संघ संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
- कृषि क्षेत्रमा उत्पादन तथा लगानी प्रवर्द्धन, पूँजी विकास, पूँजी बजारीकरण, बाली बीमा र पशु बीमाका लागि स्थानीय सहकारी संस्थाहरूलाई प्रोत्साहन र उपयोग गर्ने ।
- सार्वजनिक वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाई आम उपभोक्तालाई सहज र सुपथ मूल्यमा दैनिक उपभोग्य वस्तुको विक्री वितरण गर्न उपभोक्ता सहकारी पसलहरू संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- सहकारी विषयमा उच्च शिक्षामा शोधकार्य गर्ने कार्य तथा विद्यालयस्तरमा सहकारी विषय अध्यापन गराउने विद्यालयहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
- सहकारी संघ संस्थाहरूको दर्ता, नियमन र सञ्चालन कार्यलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक आचार संहिता, कार्यविधि तथा मापदण्डहरू तर्जुमा गरी लागु गर्ने ।
- सहकारी संघ संस्थाहरूको व्यवस्थापन र संचालनमा स्वायत्तता रक्षा गर्न स्वनियमन, सुशासन र पारदर्शितालाई सुदृढ तुल्याइनेछ । यस कार्यका लागि नियमनकारी छुट सीमा कायम गर्ने र ग्रामीण क्षेत्रका सहकारी संस्थाहरूको वर्गिकरण गरी तिनको अनुगमन सम्बन्धित विषयगत सहकारी संघहरूमार्फत गर्ने व्यवस्था गर्ने र सरकारी स्तरबाट ठूला संस्थाको सघन अनुगमनतर्फ ध्यान केन्द्रीत गर्न आवश्यक अध्ययन गरी कार्य पहल गर्ने ।
- सहकारी सम्बन्धी प्रचलित कानून विपरित काम गर्ने संघ/संस्थाका संचालक र सहकारी संस्थाबाट ऋण लिई निर्धारित समयमा ऋण नतिर्ने व्यक्तिहरूलाई कारवाही गर्ने तथा कालो सूचीमा अंकित गर्ने, सहकारी र बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कालो

सूचीमा रहेका व्यक्तिहरूलाई सहकारी संस्थामा संलग्न हुन र कारोबार गर्न रोक लगाउने नीति लिने ।

- एक गाउँ एक सहकारी, एक व्यक्ति एक सहकारीको नीति बमोजिम ग्रामीणस्तरमा संचालन गरिने कृषि तथा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाहरूलाई प्रवर्द्धन गर्न राज्यको तर्फबाट अनुदान, छुट सुविधा लगायत विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- सम्बन्धित क्षेत्रका सहकारी संघ संस्थाहरू बीचको एकिकरणलाई अभियानको रूपमा संचालन गरी संस्थागत तथा व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्नुको साथै निरीक्षण अनुगमन तथा संचालन लागत घटाउने ।
- सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकासका लागि अध्ययन, अनुसन्धान र नीति विश्लेषणका कामहरू संचालन गर्ने ।
- सहकारी क्षेत्रमा सुशासन र पारदर्शीता अभिवृद्धि गर्न लेखापरीक्षण सम्बन्धी मापदण्डको तयारी, सहकारी लेखा खातासूची (Chart of Accounts), लेखा पद्धति, लेखा मापदण्ड तयार तथा सुधार गर्ने ।
- बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने सहकारी संघ संस्थाहरूको स्थायित्व कायम गर्न र क्षमता अभिवृद्धि गर्न स्थीरकरण कोष (Stabilisation Fund) का लागि अनुदान प्रदान तथा सरकार-सहकारी साझेदारी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- सहकारी संस्थाका सदस्यहरूको संस्थामा रहेको बचत रकमको एक निश्चित सीमासम्मको रकमलाई सुरक्षण गर्न र सहकारी प्रतिको आम नागरिकहरूको विश्वासलाई कायमै राख्न सहकारी बचत सुरक्षण कोष र सहकारी ऋण सुरक्षण कोषको स्थापना तथा संचालन गर्ने तथा केन्द्रीय स्तरमा सहकारी ऋण लगानी सूचना केन्द्रको व्यवस्था तथा संचालन गरी ऋण लगानी सम्बन्धी सूचनालाई अनुगमन प्रयोजनका लागि समेत उपयोग गर्ने ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- समूदायमा रहेको आर्थिक एवं सामाजिक पूँजीको अधिकतम उपयोग हुने गरी सहकारीको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- सन् २०१७ सम्ममा गरिवीको रेखामूनी रहेको जनसंख्या १८ प्रतिशतमा ल्याउने राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार(कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

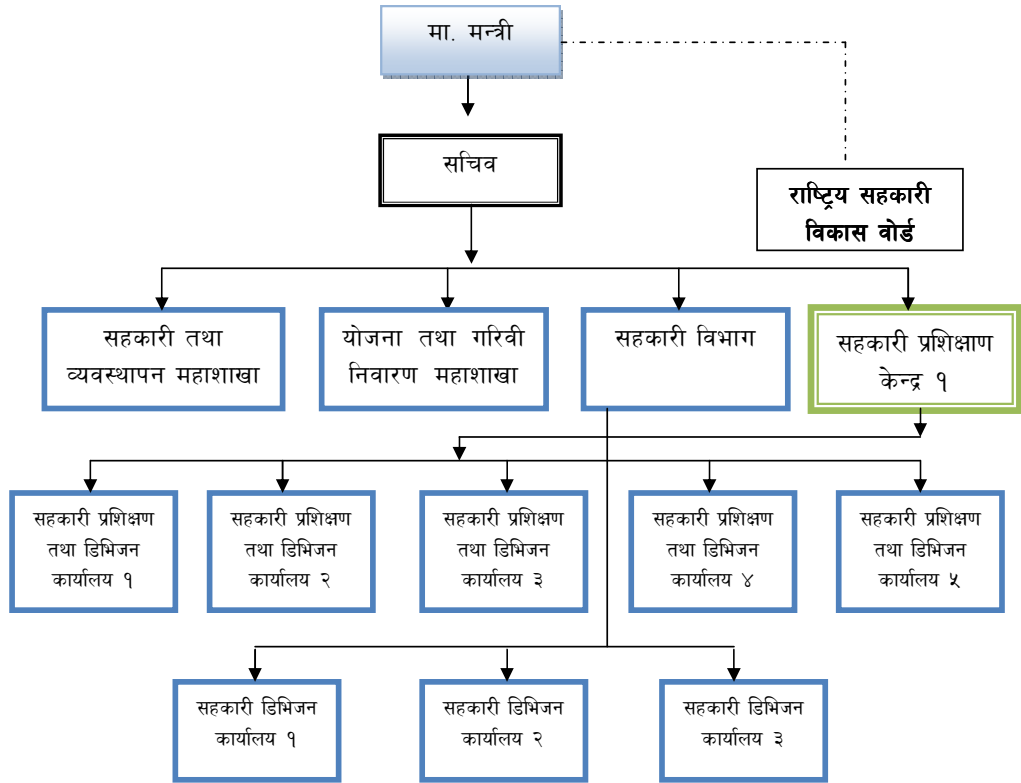
- सहकारी र गरिबी निवारण सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन, ।
- सहकारी सङ्घ/संस्थाको विकास, सुदृढीकरण र नियमन ।
- सहकारी र आर्थिक विकास ।
- सहकारीको प्रवर्द्धन र संरक्षण ।
- अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी संगठन सम्बन्धी विषय ।
- अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सहकारी संस्थाको प्रवर्द्धन र विकास ।
- सहकारी बचत तथा ऋण लगानीसम्बन्धी विषय ।
- सहकारी र गरिबी निवारणसँग आबद्ध संघ/संस्थाको अनुगमन, रेखदेख र नियमन ।
- सहकारी रकमको लगानी ।
- सहकारी र गरिबी निवारण सम्बन्धी विभिन्न निकायबाट संचालित कार्यक्रमको समन्वय, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- सहकारी र गरिबी निवारणसँग सम्बन्धित अन्तर मन्त्रालयगत कार्यको समन्वय ।
- सीमान्तकृत, विभिन्न वर्ग र समुदायमा रहेका गरिबको पहिचान ।
- सहकारी र गरिबी निवारणका क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाको प्रवर्द्धन, कामको समन्वय, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- सहकारी र गरिबी निवारण सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण ।
- सहकारी सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि ।
- सहकारी र गरिबी निवारणसम्बन्धी आयोजनाको संभाव्यता अध्ययन, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- सहस्राब्दी विकास लक्ष्य (गरिबी निवारण सम्बन्धी) ।
- राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड ।
- सहकारी संघ-संस्था ।

७. कानूनी ब्यबस्था:

- सहकारी ऐन, २०४८

- राष्ट्रिय सहकारी बोर्ड ऐन, २०४९
- सहकारी नियमावली, २०४९
- गरिब घरपरिवार पहिचान र परिचयपत्र व्यवस्थापन तथा वितरण निर्देशिका, २०६९
- गरिब घरपरिवार पहिचान र परिचयपत्र व्यवस्थापन तथा वितरण आर्थिक निर्देशिका, २०६९
- सहकारी संघ/संस्था दर्ता, संचालन, लेखा परीक्षण, अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धी मापदण्ड, २०६८
- राष्ट्रिय सहकारी नीति, २०६९

द. संगठन संरचना:

९. आ.व. २०७०/७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

- सहकारी नियमावली संशोधनको मस्यौदा तथा सहकारी बचत तथा ऋण सुरक्षण कार्यविधि प्रस्ताव तयार गरी मन्त्रिपरिषद्मा पेश गरिएको ।
- सहकारी सम्बन्धी विद्यालयस्तरीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको ।
- सहकारी शिक्षा, सूचना तथा संचार सम्बद्ध कार्यक्रमहरू संचालन भएको ।
- सरकार-सहकारी साझेदारीमा साना कृषिजन्य सहकारी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न, महिलाद्वारा संचालित स-साना सहकारी उद्योगहरू स्थापना गर्न, दलितहरूको परम्परागत पेशालाई व्यवसायिक सहकारीमा संगठित गरी आधुनिक व्यवसायमा रूपान्तरण गर्न र कृषि फर्म स्थापना गर्न सहकारी विभाग मार्फत् पूँजीगत अनुदान प्रदान गरिएको ।
- उत्कृष्ट सहकारी संस्थाहरूको डकुमेन्ट्री एवं गरिबी निवारणसम्बन्धी असल अभ्यासको अभिलेखन कार्य गरिएको ।
- गरीब घरपरिवारहरूको पहिचान तथा परिचयपत्र व्यवस्थापन एवं वितरण कार्यको २५ जिल्लाको संकलित तथ्यांक प्रविष्टी एवं विश्लेषण कार्य शुरु भएको ।
- पश्चिम उच्च पहाडी गरिबी निवारण आयोजनाको १५३ गाउँ विकास समितिको समुदाय लगानी योजनाको तयारी कार्य सम्पन्न भएको ।
- बचत तथा ऋण कारोवार गर्ने सहकारी संस्थानमा देखिएका समस्या समाधान गर्न पूर्व न्यायधिश श्री गौरी बहादुर कार्कीको संयोजकत्वमा आयोग गठन भई उक्त आयोगबाट प्रतिवेदन प्रस भएको ।
- सहकारी ऐन, २०४८ बमोजिम हालसम्म जम्मा ३०१८६ सहकारी संस्थाहरू दर्ता भई सकेका छन् । चालु आ.व. २०७०/२०७१ मा कूल ६६० वटा नयाँ सहकारी संस्थाहरू दर्ता भएका छन् ।
- नेपालमा हाल दर्ता भई संचालनमा रहेका सहकारी संस्थामा करिव ३७ अर्ब ६१ करोड ७५ लाख ११ हजार पूँजी लगानी भएको ती संस्था मार्फत रु. ४ अर्ब ५० करोड २२ लाख ३ हजार कोष परिचालन गरीएको छ ।
- सहकारी तालिम तर्फ हालसम्म विभिन्न सहकारी कार्यालय मार्फत चालु आ.व. मा ११७७५ जना सहकर्मीलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको ।

- सहकारी स्थापना पूर्व अनिवार्य लिनुपर्ने पूर्व सहकारी शिक्षा तालिम १६००० जना नयाँ सहकारी कर्मीलाई प्रदान गरिएको ।
- चालु आ.व. को पहिलो नौ महिनामा रु. ५ करोड भन्दा बढी कारोवार गर्ने ३८९ सहकारी संस्थाहरुको सघन अनुगमन गरिएको ।

१०. आ.व. २०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि. नं.	ब.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशतमा
१	३५२०११३	सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय	२७२७२३	२००१३२	७३.३८
२	३५२०१९३	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	४७७००	४७७००	१००.००
३	३५२०१७३	सहकारी विभाग	३९०६८	२९०२०	७४.२८
४	३५२१३४३	सहकारी सुदृढीकरण आयोजना	१०८७०४	१००५९४	९२.५४
५	३५२१३३३	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	२९८१४	२९३०६	९८.३०
६	३५२०१८३	सहकारी डिभिजन कार्यालयहरु	११९९३९	१११६९०	९३.१२
७	३५२८१३३	पश्चिम उच्च पहाडी गरिवी निवारण आयोजना, बाँके र अन्य कार्यालयहरु	१२६४१७	७७६१०	६१.३९
		जम्मा	७४४३६५	५९६०५२	८०.०८

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि. नं.	ब.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५२०११४	सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय	१३३०८	४०९४	३०.७६
२	३५२१३४४	सहकारी सुदृढीकरण आयोजना	१७८००	१६०४७	९०.१५
३	३५२१३३४	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	२६३८८	१२४९८	४७.३६
४	३५२८१३४	पश्चिम उच्च पहाडी गरिवी	७४८५	४१७१	५५.७२

		निवारण आयोजना, बाके			
		जम्मा	६४९८१	३६८१०	५६.६५

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५२०११३	सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	१९४७२८	४२७५७	२१.९६
२	३५२०१७३	सहकारी विभाग	११९५१	१०२२७	८५.५८
३	३५२०१८३	डिभिजन सहकारी कार्यालयहरु	१५१७२७	११४६८१	७५.५८
४	३५२०१९३	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	५००००	५००००	१००.००
५	३५२१३३३	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	३१३५८	२७०४५	८६.२५
	३५२१३४३	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना	९४५८८	५२८५६	५५.८८
	३५२८१३३	पश्चिम उच्च पहाडी गरिबी निवारण आयोजना	३०८१७१	१९३८०९	६२.८९
		जम्मा	८४२५२३	४९१३७६	५८.३२

पूँजीगत

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५२०११४	सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	७३४३१	८४३	१.१५
२	३५२१३३४	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	१७६००	१२७१०	७२.२२
३	३५२१३४४	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना	१८२०३	६५५६	३६.०२
४	३५२८१३४	पश्चिम उच्च पहाडी गरिबी निवारण आयोजना	७०००		०.००
		जम्मा	११६२३४	२०१०९	१७.३०

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथाकार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरु गर्ने ।	मन्त्रालयको मुख्य कार्यहरूको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन सूचकांकमा आधारित कार्य सम्पादन सूचकांक कार्यान्वयनको वैशाख महिनासम्मको मासिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा पठाउने कार्य सम्पन्न भएको ।
२	३००	समस्याग्रस्त ठुला बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको समस्या समाधानका लागि बचतकर्ताहरूको बचत सुरक्षण गरिने छ ।	विशेष अदालतका पूर्व न्यायाधिश श्री गौरी बहादुर कार्कीको संयोजकत्वमा आयोग गठन गरी आयोगले प्रतिवेदन समेत दिइसकेको ।
३	२९९	बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको नियमन, अनुगमन र सुपरिवेक्षणको लागि छुट्टै नियामक निकायको स्थापना नभएसम्म वार्षिक रु. ५० करोड भन्दा बढीको कारोवार गर्ने संस्थाहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकको विशेषज्ञ सहयोगमा सहकारी विभागबाट विशेष अनुगमन गर्ने । रु. ५० करोडसम्मको कारोवार गर्ने संस्थाहरूको अनुगमनका लागि सहकारी विभागको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	- सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय र सहकारी विभाग तथा मातहतका कार्यालयमा पदस्थापना भई आएका नयाँ अधिकृतसमेतका कर्मचारीहरूलाई TOT कार्यक्रममा अनुगमन विषयक तालिम प्रदान गरिएको । - सहकारी विभाग र अन्तर्गतका कर्मचारीहरूको तीन समूह बनाई संस्था अनुगमनमा खटाइएको र हाल सम्म उपत्यकामा १८५ वटा संस्थाको सघन अनुगमन कार्य सम्पन्न भएको र उपत्यका बाहिर १५२ वटा संस्थासमेत

			३३७ संस्थाको अनुगमनको काम सम्पन्न भएको ।
४	२३३	सहकारी संस्थाहरुको दर्ता, सुपरिवेक्षण र अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कानुनी एवं संस्थागत व्यवस्था गरिने छ । थप २० जिल्लामा सहकारी कार्यालय स्थापना गरिने छ ।	सहकारी नियमावली संशोधनको लागि मस्यौदा पेश भएको, थप २० जिल्लामा सहकारी कार्यालय स्थापना गर्ने गरी संगठन र व्यवस्थापन सर्वेक्षणको काम सम्पन्न भई स्वीकृतिको प्रकृत्यामा रहेकोमा अर्थमन्त्रालयबाट परिमार्जन सहित पुनः प्रस्ताव पेश गर्न भनेकोले प्रतिवेदन परिमार्जन भईरहेको ।
५	२३२	केन्द्रीय सहकारी अनुगमन सूचना प्रणालीको स्थापना गरी सहकारी संघसंस्थालाई प्रतिस्पर्धी र पारदर्शी बनाउन अनुगमन व्यवस्थापनलाई सघन र परिणाममुखी बनाइने छ ।	प्रस्तुत विषयमा अनुगमन कार्य निरन्तर जारी रहेको ।
९	२२८	दलित, लोपोन्मुख र सिमान्तकृत समुदायमा परम्परागत पेशालाई सहकारीमा संगठित गरी आधुनिक व्यवसायका रूपमा रूपान्तरण गर्न अनुदान उपलब्ध गराइने छ ।	वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भएको, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्ययोजना तयार भएको, दोश्रो चैमासिक अनुदान वितरण गर्ने गरी सार्वजनिक सूचना जारी भई यस समूहमा कूल २०४ मध्ये ३ वटा प्रस्ताव स्वीकृत गरी परियोजना सम्झौता भई प्रथम र द्वितीय किस्ता भुक्तानी भएको ।

१०	२२७	सरकार-सहकारी साझेदारीमा व्यवसायजन्य सहकारी उद्यम स्थापना गर्न महिला सहकारी, दलितका परम्परागत पेशालाई व्यवसायिक उद्यमको रूपमा स्थापना गर्ने सहकारी र कृषि फार्म स्थापना गर्ने कृषि सहकारीलाई बीज पूँजीका रूपमा पूँजीगत अनुदान गराइने छ ।	• वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भएको, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्ययोजना तयार भएको, दोश्रो चौमासिक अनुदान वितरण गर्ने गरी सार्वजनिक सूचना जारी भई निर्धारित मिति २०७०/०९/११ सम्म कूल २०४ वटा प्रस्तावहरू मूल्यांकन भई महिलाद्वारा संचालित परियोजना समूहमा ६ वटा प्रस्ताव स्वीकृत भएको र कृषि फार्म तर्फ २६ वटा परियोजना छनौट भई २५ वटासँग सम्पत्ता गरी प्रथम र द्वितीय किस्ता भुक्तानी भएको ।
११	२२६	तरकारी, फलफुल, चिया, कफी, अदुवा प्रशोधन र बजारीकरण गर्न चाहने सहकारीलाई परियोजना प्रस्तावका आधारमा पूँजीगत अनुदान उपलब्ध गराउने ।	• वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत भएको, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्ययोजना तयार भएको, दोश्रो चौमासिक अनुदान वितरण गर्ने गरी सार्वजनिक सूचना जारी भई निर्धारित समय मिति २०७०/०९/११ सम्म कुल २०४ वटा प्रस्तावहरू मूल्यांकन भई यस समूहमा ५ वटा प्रस्ताव स्वीकृत गरी परियोजनाको सम्पत्ता भई प्रथम र द्वितीय किस्ता भुक्तानी भएको ।
१२	२२५	सहकारी क्षेत्रलाई सरकार र निजी क्षेत्रको सेतुको रूपमा विकास गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइएको छ । स्थानीय तहमा उत्पादन, प्रशोधन, वितरण तथा बचत परिचालन मार्फत रोजगारी सिर्जनामा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने सहकारी अभियानलाई गरिवी न्यूनीकरण र आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको माध्यमको रूपमा अघि बढाइने छ । सहकारी अभियानमा सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायको पहुँच वृद्धि गर्नका	• डिभिजन सहकारी कार्यालयबाट सबै गा.वि.स.मा सहकारीको पहुँच विस्तार गर्न समूह सहकारीकरण तथा पूर्व सहकारी शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरी वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत गरी कार्यान्वयनको लागि पठाइएकोमा डिभिजन सहकारी कार्यालयबाट माग बमोजिम संस्था दर्ताको काम हुँदै आएको छ ।

		लागि सबै गाउँ विकास समितिमा सहकारीको संयन्त्र पुर्‍याउने ।	
१३	१७७	गरिब घरपरिवार र परिचयपत्र व्यवस्थापन तथा वितरण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ ।	गरीब घरपरिवार पहिचानसम्बन्धी २५ जिल्लाको संकलित तथ्यांकको प्रविष्टिको लागि परामर्शदाताको नियुक्ति भै डाटाईन्ट्री कार्य शुरु गरिएको ।

सहरी विकास मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

सहरीकरणको क्रियाकलापलाई व्यवस्थित ढङ्गबाट अगाडि बढाउन र तीव्र गतिमा बढ्दो सहरीकरणबाट उत्पन्न विभिन्न किसिमका प्रभावहरूलाई सम्बोधन गर्नु पर्ने अपरिहार्यता विगत केही दशक देखि महसुस गरिदै आएको हो । नेपालको कुल राष्ट्रिय ग्राहस्थ आयमा सहरी क्षेत्रको भूमिका उल्लेखनिय भएतापनि सहरी क्षेत्रको भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारमा पर्याप्त मात्रामा लगानी गरी यस क्षेत्रलाई नियोजित ढङ्गबाट अगाडि बढाउन एउटा निश्चित मार्गचित्र तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन संयन्त्रको आवश्यकता रहेको सन्दर्भमा सहरी विकास मन्त्रालयको स्थापना भएको हो ।

२. दृष्टिकोण:

पूर्वाधार तथा सेवा सुविधायुक्त, व्यवस्थित, सफा र सुन्दर सहर तथा वस्तीहरू ।

३. ध्येय:

- व्यवस्थित, सफा, पूर्वाधार तथा सेवा सुविधायुक्त सुन्दर सहर तथा वस्तीहरूको विकास गर्ने ।
- सम्पूर्ण नागरिकलाई सुरक्षित र किफायती आवास व्यवस्था गर्ने ।
- सुरक्षित, सुविधायुक्त र आकर्षक भवनहरू निर्माण गर्ने गराउने ।
- सहरी तथा ग्रामीण वस्तीहरूका सबै नागरिकलाई सुरक्षित र पर्याप्त पानी नियमित रूपमा आपूर्ति गर्ने ।
- सम्पूर्ण सहरी क्षेत्रहरूको फोहरमैलाको समुचित व्यवस्थापन गर्ने ।

४. रणनीति:

❖ सहरी विकास:

- सहरीकरणलाई व्यवस्थापन गर्न स्वीकृत भूउपयोग नीतिमा आधारित एकीकृत पूर्वाधार विकास गरिनेछ ।
- नगरोन्मुख क्षेत्रहरूमा पूर्वाधार विकास र सहरी सेवाका लागि सम्बद्ध निकायहरूबीच समन्वय कायम गर्दै भौतिक, सामाजिक तथा आर्थिक सम्बन्धको माध्यमबाट सहर-गाउँ अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ गरिनेछ ।

- सहरी पूर्वाधार तथा सेवाहरूको विकासका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय स्रोतहरूको पहिचान गर्दै लगानी प्रबर्द्धन गरिनेछ ।
- पूर्वाधार र सेवा सुविधा सम्पन्न घना बस्तीको विकासलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जीउ धनको नोक्सानीलाई कम गर्न जोखिम न्यूनीकरण तथा समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- सहरी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा गर्नको लागि सम्बन्धित स्थानीय निकायहरूको संस्थागत क्षमतालाई सुदृढीकरण गरिनेछ ।

❖ आवास:

- आवास वितरण तथा व्यवस्थापनमा आर्थिक रूपमा पिछडिएका र विपन्न वर्गको पहुँच हुने गरी सुरक्षित र किफायती आवासको व्यवस्था गर्नका लागि जग्गा लगायत भौतिक पूर्वाधार र सेवाहरूको विकास एकिकृत रूपमा गरिनेछ ।
- आवास विकासमा सार्वजनिक- निजी साझेदारीको माध्यमद्वारा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्दै आवश्यक स्रोत पहिचान तथा परिचालनमा सहजीकरण गरिनेछ ।
- आन्तरिक रूपमा विस्थापितहरूलाई पुनःस्थापना गर्नका लागि आवासको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- राष्ट्रिय आवास नीति कार्यान्वयनको लागि सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रको भूमिका स्पष्ट पाउँदै आवास विकाससँग सम्बन्धित नीति निर्माण, कार्यान्वयन, तालिम, अनुसन्धान, मूल्याङ्कन आदि कार्यहरू संस्थागत आधारमा व्यवस्थित गरिनेछ ।
- स्थानीय निकायहरू समेतको संलग्नतामा आवास नीतिको कार्यान्वयन पक्षको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
- जोखिमपूर्ण स्थानमा रहेका तथा अव्यवस्थित आवासलाई उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।

❖ भवन निर्माण:

- वातावरणीय दृष्टिले सन्तुलित, वित्तीय दृष्टिले सम्भाव्य र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त भवन निर्माण प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- भवन निर्माणमा उपयुक्त स्थानीय सामग्रीहरूको प्रयोगलाई जोड दिँदै भवनहरूको प्रचलित डिजाइन र प्रविधिमा आवश्यक परिमार्जन गरिनेछ ।
- विद्यमान भवन निर्माण संहिताको प्रभावकारी प्रयोगलाई व्यापक रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- राष्ट्रिय र स्थानीय स्तरका सार्वजनिक र सरकारी भवन निर्माण, मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नती आवश्यकता अनुसार गरिनेछ ।
- गणतन्त्र स्तम्भ, गणतन्त्र स्मारक जस्ता राष्ट्रिय गौरवका संरचनाहरू निर्माण गरिनेछ ।

❖ खानेपानी:

- खानेपानी आपूर्ति व्यवस्था सम्बन्धी कार्यक्रमका अधुरा र निरन्तरता दिन बाँकी कार्यक्रमहरू अगाडी बढाइनेछ साथै विद्यमान खानेपानी वितरण प्रणालीको आवश्यकता अनुसार मर्मत सम्भार गरिनेछ ।
- राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०६३ ले तोके अनुसार क्रमिक रूपमा खानेपानीको गुणस्तर तथा सेवा स्तर सुधार गर्दै सहरी तथा अर्ध सहरी खानेपानी प्रणालीको निर्माण तथा सुदृढीकरण गर्दा लागत उठ्छती प्रणाली लागू गरिनेछ ।
- वर्षाको पानी तथा भूमिगत जल प्रयोग हुने स्थानमा पुनःभरण गर्नुका साथै सतह स्रोतबाट पानीको आपूर्ति नपुग भएको अवस्थामा वर्षातको पानी संकलन गरी थप पानी आपूर्ति गरिनेछ ।
- सेवा प्रदायकहरूबाट वितरित खानेपानीको गुणस्तरको नियमित अनुगमन गरिनेछ ।
- सेवा प्रदायकहरूसँग समन्वय गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी खानेपानी सेवालाई गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाइनेछ ।

❖ सरसफाइ:

- फोहरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनमा जनचेतना अभिवृद्धि गरी जनसहभागितामा आधारित कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिनेछ ।
- "एक घर एक चर्पी" कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन मार्फत खुला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषणा गरी पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रमलाई दीगो रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- सहरी सरसफाइ तथा ढल निकासको व्यवस्थापनलाई एकीकृत कार्यक्रमको रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- 'फोहरलाई मोहर बनाउँ' भन्ने नारालाई देशव्यापी बनाउँदै फोहरमैला व्यवस्थापन तथा सहरी सरसफाइको कार्यमा आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक निजी साझेदारीको रणनीति अपनाइनेछ ।

५. रणनीतिक उद्देश्यहरू:

- २० वर्ष भित्र मध्य पहाडी लोकमार्ग मा १० वटा नयाँ सहर विकास गर्ने ।

- १५ वर्ष भित्र ३० वटा ठूला विद्यमान सहरहरूको भौतिक पूर्वाधार योजनाबद्ध रूपमा सुधार गर्ने ।
- अति विपन्न तथा सीमान्तकृत वर्गका लागि "जनता आवास कार्यक्रम"सबै जिल्लामा विस्तार गर्ने ।
- सहरी क्षेत्रहरूलाई अनाधिकृत वस्ती रहित बनाउने ।
- सहरी क्षेत्रहरूमा राष्ट्रिय भवन निर्माण संहिता लागू गर्ने ।
- सरकारी भवन निर्माण तथा मर्मत सम्भार गर्ने ।
- सबैको लागि वि.सं २०७४ सम्म सुरक्षित, नियमित र पर्याप्त खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउने ।
- ५ वर्ष भित्र (वि.सं. २०७४ सम्म) सरसफाइको सुविधामा सम्पूर्ण नागरिकको पहुँच पुऱ्याउने ।
- १५ वर्षभित्र (वि.सं. २०७४ सम्म) मा सबै सहरी क्षेत्रमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने ।
- ढल निकास तथा प्रशोधन प्रणालीको विकास, विस्तार सुदृढिकरण गर्ने ।

६. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९, बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन्:

- सहरी विकास र सहरी पूर्वाधारको विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, नियमन र मूल्याङ्कन ।
- नगरपालिका तथा नगरोन्मुख स्थानहरूको भौतिक योजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- सरकारी भवनको निर्माण, मर्मतसम्भार, रेखदेख र सुरक्षा ।
- भवन तथा अन्य निर्माण सामग्रीको प्रविधि, अनुसन्धान तथा विकास सम्बन्धी संहिता र मापदण्डको तयारी तथा कार्यान्वयन ।
- सहरीकरण, सहरी भू-उपयोग र सहरी विकास सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन ।
- वसोवास र वस्ती विकास ।
- अव्यवस्थित वसोवासको व्यवस्थापन, सहरी विपन्न वर्ग तथा सहरी आवास विहिनको आवास व्यवस्थापन ।
- खानेपानी, सरसफाइ तथा ढल निकास ।

- केन्द्रीय सचिवालयको भवन व्यवस्थापन ।
- मन्त्रिपरिषदका सदस्य, संवैधानिक अङ्गका प्रमुख आदिको आवास व्यवस्था ।
- नगर विकास समिति र आवास तथा सहरी विकास सम्बन्धी संस्थाको रेखदेख ।
- आवास निर्माण सम्बन्धी गैर सरकारी क्षेत्रका संस्थाको प्रवर्द्धन तथा विकास ।
- आवास तथा सहरी विकास सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय वा क्षेत्रीय संघ संस्थासँग सम्पर्क सहयोग ।
- रणनीतिक बाहेकका सहरी सडक ।
- विशिष्ट सहरी संरचनाको डिजाइन र निर्माण ।
- काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण ।
- काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड ।
- काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी लिमिटेड ।
- काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालय ।
- नगर विकास कोष ।
- नेपाल खानेपानी संस्थान ।
- फोहरमैला तथा स्रोत परिचालन केन्द्र ।
- नगर विकास प्रशिक्षण केन्द्र ।
- मेलम्ची खानेपानी विकास समिति तथा मेलम्ची खानेपानी आयोजना ।

७. कानूनी व्यवस्था:

❖ ऐनहरू:

- नगर विकास ऐन, २०४५
- नेपाल खानेपानी संस्थान ऐन, २०४६
- नगर विकास कोष ऐन, २०५३
- काठमाण्डौ उपत्यका प्राधिकरण ऐन, २०४५
- संयुक्त आवासको स्वामित्व सम्बन्धी ऐन, २०५४
- भवन ऐन, २०५५
- नेपाल खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड ऐन, २०६३
- खानेपानी महशुल निर्धारण आयोग ऐन, २०६३
- पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी लगानी सम्बन्धी ऐन, २०६३
- जलस्रोत ऐन, २०४९

- फोहरमैला व्यवस्था ऐन, २०६८

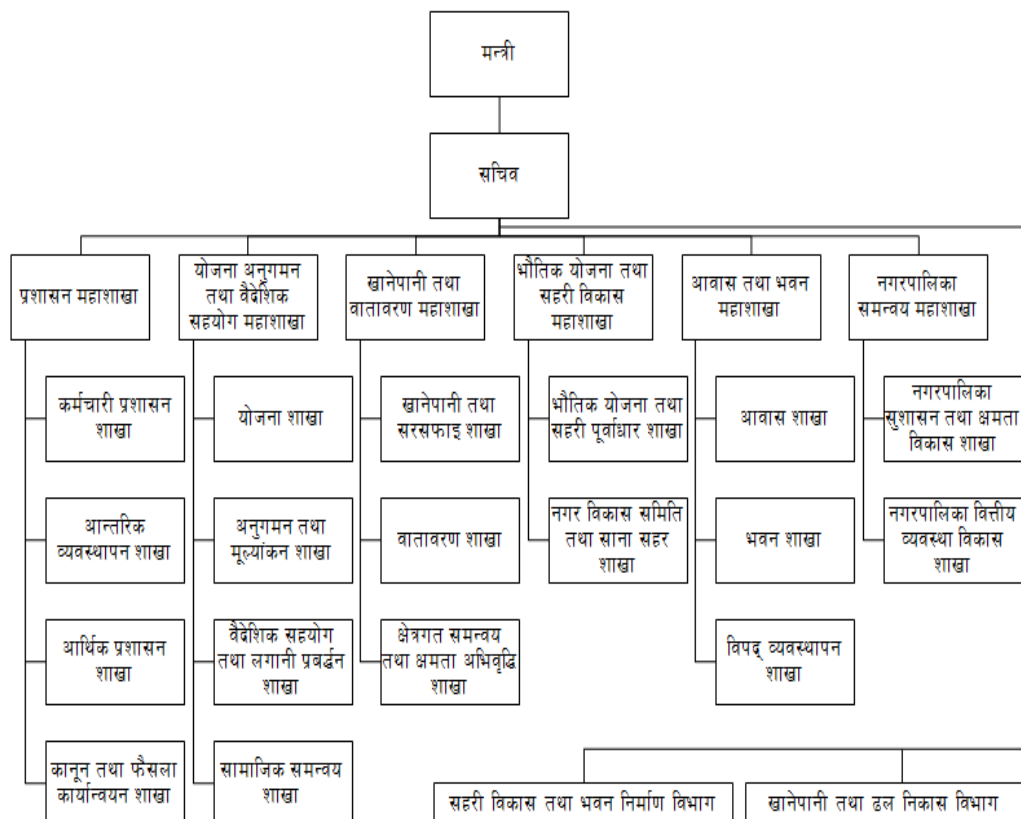
❖ नियमावलीहरू:

- पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी लगानी सम्बन्धी नियमावली, २०६४
- खानेपानी संस्थान नियमावली, २०५५
- नगर विकास कोष नियमावली, २०५४
- भवन नियमावली, २०६१
- संयुक्त आवास नियमावली, २०६१
- राष्ट्रिय भवन संहिता, २०६०
- जलस्रोत नियमावली, २०५१
- जग्गा विकास चक्रकोष विनियमावली, २०६१
- फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०

❖ नीतिहरू:

- राष्ट्रिय सहरी नीति, २०६४
- राष्ट्रिय आवास नीति, २०६८
- ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ नीति, २०६०
- सहरी खानेपानी तथा सरसफाइ नीति, २०६४
- सरसफाइ सम्बन्धी गुरुयोजना, २०६८
- खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड तथा कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६२

८. संगठन संरचना:

९. आ.व. २०७०/०७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ सहरी विकास तर्फ:

- सहरी कोरिडोर खण्डको भौतिक पूर्वाधार विकास: ८ वटा ठूला कोरिडोरहरूको पूर्वाधार विकास (दुहवी-इनरुवा-इटहरी-धरान, विरगंज-जितपुर-सिमरा-पथलैया, पाँचखाल-धुलिखेल-वनेपा-पनौती, पोखरा-लेखनाथ-दुलेगौडा, कपिलवस्तु-लुम्बिनी-सिद्धार्थनगर-वुटवल, सुर्खेत-दशरथपुर-छिन्चु, अत्तरिया-धनगढी, नेपालगंज-धनगढी) भइरहेको ।
- पाँचखाल-धुलिखेल-वनेपा-पनौती: गत आ.व.को बाँकी कार्य सम्पन्न भै पनौती न.पा.मा स्टेडियम निर्माण गर्ने कार्यको बहुवर्षिय खरिद गुरुयोजना स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयमा पेश भएको ।
- विरगंज-जितपुर-सिमरा-पथलैया:- निर्माण कार्यको विभिन्न चरणमा रहेको ।

- दुहवी-इनरुवा-इटहरी-धरान: सम्झौता भै कार्य भै रहेको ।
- पोखरा-लेखनाथ-दुलेगौडा: निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको । (पीच गर्ने कार्य सम्पन्न भई back filling भैरहेको)
- कपिलवस्तु-लुम्बिनी-सिद्धार्थनगर-बुटवल: २०० मिटर नाली निर्माण सम्पन्न भै बाँकी निर्माण कार्य चालु ।
- सुर्खेत-दशरथपुर-छिन्चु: टेण्डर आव्हान भै मुल्याङ्कन भै आशय पत्र जारी गरिएको ।
- नेपालगंज-धनगढी कार्य शुरु भएको । (रातो पुल देखि चटकपुर सडक खण्डमा ढल निर्माण तथा सडकको निर्माण कार्य भै रहेको)
- अत्तरिया-धनगढी: सर्भेक्षणको कार्य भै लागत अनुमान तयारी भई स्वीकृतिको क्रममा ।

❖ नगरपालिकाहरूको एकीकृत पूर्वाधार विकास:

- विराटनगर उप-म.न.पा.मा ढल प्रणाली र ढल प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्यको निर्माण व्यवसायीसँग सम्झौता भई परिचालन भइसकेको । करिब ५०० मी सतह ढलको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको र ढल प्रशोधन केन्द्रको जग निर्माण कार्य भई रहेको ।
- विरगंज उ.म.न.पा.को ढल प्रणाली र ढल प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्यको बोलपत्र आर्थिक मूल्यांकन ADB बाट सहमति प्राप्त भई परिचालन भइसकेको ।
- विरगंज उ.म.न.पा.को फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यको लागि Sanitary Land Fill Siteको डिजाइन सम्पन्न भइसकेको र बोलपत्रको कागजातहरू ADB को expert बाट review गरी प्राप्त सुझावका आधारमा परिमार्जन भई रहेको ।
- काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजनाको निर्माण व्यवसायी नियुक्त भई निर्माण कार्य (Slowsandfilter, Pipelaying, Sedimentation tank, Reservoir tank) सुचारु रहेको । करिब १२ कि. मी Distribution Line को निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।

❖ सहरी शासकीय क्षमता तथा विकास कार्यक्रम:

- 1st component (Socio Physical Development Program)मा ६ वटा नगरपालिकाहरूलाई ९ करोड ५० लाख अनुदान वितरण गरिएको ।
- 2nd component (Infrastructure Development Program) को Fast Track Program को ५ वटा कार्यक्रमहरूको निर्माण कार्यको लागि सम्झौता भई मोविलाइजेसन पेशकी दिएको Regular Track Program को १२ वटा कार्यक्रमहरू मध्ये ९ वटाको DPR complete भै World Bank मा पठाइएको र ४ वटाका Bid Publication भएको र २ वटाको Bid Open भएको ।

- 3rd component (Institutional development मा Policy Guidelin तयार गर्ने कार्यक्रममा खरिद सम्झौताको प्रकृया हुँदै गरेको ।

❖ एकीकृत सहरी विकास आयोजना:

- धरान नगरपालिकामा खानेपानी प्रणाली निर्माण/सुधार सम्बन्धी कार्य भईरहेको । धरान खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड गठन गर्ने सम्बन्धी प्रस्ताव सहरी विकास मन्त्रालयको सिफारिसमा मन्त्रीपरिषद्मा स्वीकृतीको लागि पेश भएको । Conceptual Design पेश भई PMSC/PCO बाट Review हुँदै । खानेपानीको Pilot Test Drilling कार्य हुँदै गरेको । इन्जिनियरीङ्ग सर्भेको काम खानेपानी संस्थान धरानको स्वामित्वमा रहेको Reservoir र Pumping Station बाहेक अन्यत्र सम्पन्न भएको । IEE को TOR तयार गर्ने कार्य भईरहेको र Sanitation Action Plan को Draft प्राप्त भएको ।
- जनकपुर नगरपालिकामा सतह ढल तथा सडक निर्माण/सुधार कार्यको अध्ययन भईरहेको । ल्याण्ड फिल साईटको लागि ८.२७ हेक्टर जग्गा प्रयोगको लागि जनकपुर नगरपालिका र गूठी संस्थानबीच सम्झौता भएको । सतह ढल र सडक निर्माण/सुधारको Detail Survey सम्पन्न भएको । Solid Waste Management को GeoTechnical Investigation सम्पन्न भएको र Topographical Survey सम्पन्न भएको । PIO बाट Inception Report प्राप्त भएको ।
- सिद्धार्थनगर नगरपालिकामा सतह ढल तथा सडक निर्माण/सुधार को लागि Detail Survey सम्पन्न भएको । Conceptual Design, Interim Design सम्पन्न भई PIU सिद्धार्थनगर नगरपालिकाबाट Draft Detail Design पेश भई PMSC/PCO बाट Review हुँदै । त्यसैगरी Solid Waste Management को लागि ६ विगाहा जग्गा प्राप्त गरी Detail Survey, Geo Technical Investigation सम्पन्न भएको । Conceptual Design, Interim Design सम्पन्न भई PIU नगरपालिकाबाट Draft Detail Design पेश भई PMSC/PCO बाट Review हुँदै । सतह ढल तथा सडक निर्माण/सुधारको ToR पेश भएको, Solid Waste Management को EIA को Scoping र ToR स्वीकृतीको लागि सम्बन्धित निकायमा पेश गरिएको ।
- नेपालगंज नगरपालिकामा सतह ढल तथा सडक निर्माण तथा सुधारको लागि Detail Survey सम्पन्न भएको । Conceptual Design, Interim Design सम्पन्न भई PIU नगरपालिकाबाट Detail Design को कार्य भईरहेको । त्यसैगरी Solid Waste Management को लागि १२.५ विगाहा जग्गा प्राप्त गरी Survey र GEO

Investigation सम्पन्न भई Draft Design को कार्य भइरहेको । Solid Waste Management को EIA को Revised Scoping र ToR प्राप्त भएको । सतह ढल तथा सडक निर्माण/सुधारको IEE को Revised ToR प्राप्त भएको ।

❖ **विराटनगर चक्रपथ निर्माण:**

- विराटनगर चक्रपथ आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन डि.पि.आर. तयार भै सकेको क्षेत्रभित्र करिव १ कि.मी. लम्बाईमा नमूना जग्गा विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा डि.पि.आर. बमोजिम पूर्वाधार निर्माण - योजना स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयबाट अर्थ मन्त्रालयमा पेश भएको ।
- बाटो निर्माण तथा स्तरोन्नती गर्ने कार्य: - सम्झौता गर्ने क्रममा रहेको ।

❖ **नेपाल भारत सिमा एकिकृत जाँच चौकी विकास:**

- I.C.P विराटनगर र नेपालगंजका लागि अधिग्रहण भएका जग्गाको मुआवजा वितरण भैरहेको छ ।
- I.C.P वीरगन्जका लागि अधिग्रहण भएका जग्गाको मुआवजा वितरण कार्य सम्पन्न ।

❖ **जनता आवास कार्यक्रम:**

- विभिन्न २१ जिल्लामा क्रमागत तर्फ जम्मा १३०९ वटा भवन मध्ये ६८४ वटा आवास निर्माण सम्पन्न ५७४ वटा निर्माणका विभिन्न चरणमा रहेको छ भने ५१ वटा विभिन्न कारणले गर्दा निर्माण हुन नसकेको ।
- २० जिल्लामा संचालित नयाँ आवास तर्फ जम्मा ३१७ वटा आवास इकाई मध्ये २०० वटा छनौटमा परि ११७ वटा आवास निर्माणधिन अवस्थामा र ६० वटा आवास इकाईको लाभग्राही छनौटको प्रकृत्यामा रहेको ।

❖ **सहरी सुकुम्बासी र न्यून आय वर्गका लागि आवास व्यवस्थापन:**

- सहरी न्यून आय वर्गका लागि इचंगुनारायण गा.वि.स. मा इचंगुनारायण जग्गा एकीकरण आयोजनामा आवास भवन निर्माणको पहिलो प्याकेजको ३ वटा भवनहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।
- दोस्रो प्याकेजको २ वटा ब्लक मध्ये पहिलो ब्लकको ढलान कार्य सम्पन्न भई दोस्रो ब्लकको जग खन्ने कार्य भै रहेको ।

- दोस्रो ब्लकको दोस्रो तल्लाको ढलान गर्ने तयारीमा छ भने तेस्रो ब्लकको जग खन्ने कार्य भै रहेको ।

❖ भवन निर्माण तर्फ:

- ठूला सभाहल भवन: महेन्द्रनारायण निधि मिथिला साँस्कृतिक केन्द्रको अडिटोरियम भवन निर्माण कार्य सुचारु भई निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।
- बुटवल सभाहलको डिजाइन रिभ्यु गरी डिटेल् इन्जिनियरीङ डिजाइन तयारीको लागि परामर्शदातासंग सम्झौता भएको र डोटी र टिकापुर सभाहल निर्माणको लागि भैपरीमा रहेको रकम भवन निर्माणमा खर्च गर्न अर्थ मन्त्रालयमा सहमतिको लागि पठाइएको ।

❖ गणतन्त्र स्मारक:

- नारायणहिटी दरवार संग्रहालय भित्र गणतन्त्र स्मारक निर्माण कार्य प्रारम्भ गरिएको ।
- पहिलो तल्लाको ढलान सम्पन्न, ल्याण्डस्केपिङको लागि वाल निर्माण हुँदै ।
- क्याफटेरीयाको ढलानको तयारीमा ।
- Water Bodies को डि.पी.सी. सम्पन्न भई Superstructureको कार्य शुरु गर्नेक्रममा ।

❖ गणतन्त्र स्तम्भ:

- गणतन्त्रको replica निर्माण कार्य सम्पन्न भई Site मा Install भएको ।
- गणतन्त्र स्तम्भ रिप्लिका वरीपरी ल्याण्डस्केपको कार्य निर्माण चालु रहेको ।

❖ स्वास्थ्य भवन निर्माण:

- एकीकृत जिल्ला स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तर्गत क्रमागत ४३२ र नयाँ २१० गरी जम्मा ६४२ वटा भवन निर्माणमा रहेकोमा ५७ वटाको निर्माण सम्पन्न, ८ वटा हस्तान्तरण भएको, निर्माण सम्पन्न हुने क्रममा १३९ वटा, निर्माणाधिन रहेको २१०, टेण्डर आव्हान/मुल्याङ्कन १४ वटा र इष्टिमेट डिजाइन भइरहेको २१४ ।

❖ विविध:

- भवन मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भइसकेको ।
- सार्वजनिक भवनहरुमा प्रयोग हुने रङ्ग सम्बन्धी कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भएको ।
- एकीकृत सरकारी भवन निर्माण सम्बन्धी कार्य विभागबाट थालनी भएको ।
- Office standard बनाउने कार्य सम्पन्न भएको ।

❖ खानेपानी तथा ढल निकास विभाग:

- वातावरणीय सरसफाई आयोजना:- हालसम्म १३ जिल्ला, १४ न.पा., १३०५ गा.वि.सहरु खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भएको।
- दोश्रो साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना:- प्रथम चरणका १२ वटा आयोजनाहरू र दोश्रो चरणका ९ वटा आयोजनाहरू निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको।
- खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम: क्रमागत र नयाँ १५७५ आयोजना कार्यान्वयनमा रहेकोमा १४ आयोजना सम्पन्न भई ५० हजार भन्दा बढी जनसंख्या लाई थप सेवा उपलब्ध गराइएको।

❖ खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम:

- आर्सेनिक सुरक्षित खा.पा.आ.निर्माण।
- ३६ वटा पानी प्रशोधन प्रणालीको निर्माण, २ वटा सम्पन्न भई २६ हजार जनता लाभान्वित।

❖ डीप ट्यूवेल आयोजना:

- ६ वटा डीप ट्यूवेल आयोजनाहरू मर्मत सुधार
- ११ वटा खानेपानी आयोजनामा पम्प आपूर्ति गरिएको।

❖ मेलम्ची खानेपानी आयोजना:

- २०७० पौष १७ देखि सुन्दरीजल आउटलेट पोर्टलबाट सुरुङ्ग निर्माण कार्य सुरुवात भएको।
- २०७० माघ २१ देखि पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण कार्य सुरुवात गरिएको।
- सुरुङ्ग निर्माण कार्य पौषदेखि हालसम्म २४६ मीटर सम्पन्न भएको। जम्मा २७.५ कि.मी मध्ये ६.५ कि.मी पुरानो ठेकेदारबाट सम्पन्न भएको।

❖ KUKLआयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालयबाट निम्न कार्यहरू भैरहेको:

- कुसुन्ति, नयाँ बानेश्वर तथा कालोपुल क्षेत्रमा पाइप लाइन सुधार कार्य।
- १८ वटा ट्यूवेल निर्माण कार्य सम्पन्न, ८ वटा सञ्चालनमा आएको।
- सुन्दरीजल, महाकालचौर थोक वितरण पाइप लाइनमा १४०० मि.मि ब्यासको ६.५ कि.मि जडान सम्पन्न।
- ११ वटा वितरण प्रणालीको निर्माण सम्झौता सम्पन्न, पैकेज १ र ३ को कार्य सुरु।

❖ अधिकार सम्पन्न बाग्मती सभ्यता एकिकृत विकास समिति:

- सुन्दरीजल गोकर्ण खण्ड: नेपाली सेना र नेपाल सरकार बिच भएको सम्झौता अनुसार नदी नियन्त्रण कार्य सम्पन्न ।
- गोकर्ण गुह्रेश्वरी खण्ड:
 - ढल निर्माण: ५४६२ मी.
 - नदी नियन्त्रण: १२० मी.
 - ८ मी. चौडा बाटो निर्माण: १७५० मी.
- तिलगंगा-सिनामंगल खण्ड:
 - ढल निर्माण: ३६९२ मी.
 - ८ मी. चौडा बाटो निर्माण: ३.६९ कि.मी.(१ कि.मी सम्पन्न)
- मीनभवन-शंखमुल खण्ड:
 - ढल निर्माण: २.६९ कि. मी.(१.६ कि.मी सम्पन्न)
 - नदी नियन्त्रण: ३ कि. मी.
 - ८ मी. चौडा बाटो निर्माण: ४ कि.मी.(निर्माणाधीन)
- शंखमुल -थापाथली खण्ड(निर्माणाधीन)
 - ढल निर्माण: ३३२६ मी.
 - नदी नियन्त्रण: ४१०० मी.
 - ८ मी. चौडा बाटो निर्माण: ११५० मी.
- थापाथली बल्लु खण्ड (निर्माणाधीन)
 - ढल निर्माण: ३१२० मी.
 - नदी नियन्त्रण: ३७७१ मी.
 - ८ मी. चौडा बाटो निर्माण: १२५६ मी.
- बाग्मती नदी सरसफाई महाअभियान २०७०
 - ५३ औं श्रृङ्खला सम्पन्न गुह्रेश्वरी भन्दा माथिल्लो खण्डमा नदीको पानी सफा हुंदै आएको ।

❖ बाग्मती सुधार आयोजना:

एशियाली विकास बैंकको ऋण/अनुदान सहयोगमा बाग्मती नदीको मुहान क्षेत्र धापदेखि तिलगंगा मुनी सिनामंगलसम्म करिब १५ कि.मी. नदीको लम्बाई क्षेत्रमा बाग्मती सुधार

आयोजना (Bagmati River Basin Improvement Project) संचालन हुने प्रस्ताव रहेको छ ।

१०. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ बिबरण:

पूँजीगत खर्च				रु. हजारमा	
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमकोनाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३४७०११३	शहरी विकास मन्त्रालय	४४९२३८	४२३१६६	९४.२०
२	३४७०१८३	खानेपानी तथा ढल निकास विभाग	३७९६१	४३६१३	११४.८९
३	३४७०१९३	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	४०७३१	४०३०३	९८.९५
४	३४७०२०३	शहरी विकास तथा भवन निर्माण डिभिजन कार्यालयहरु	१०५४०७	१०१८२१	९६.६०
५	३४७०२१३	विशेष भवन निर्माण तथा सम्भार डिभिजन	१०४८४३	६४४२२	६१.४५
६	३४७१६६३	वातावरणीय सरसफाई आयोजना	१८२३८	१९९८७	१०९.५९
७	३४७१६७३	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	६२६०	५९७२	९५.४०
८	३४७१६८३	खानेपानी पुनर्स्थापना कार्यक्रम	८०७	६४५	७९.९९
९	३४७१६९३	डीप ट्युबवेल आयोजना (मर्मत सूधार)	६०६	५८०	९५.७०
१०	३४७१७०३	जनसाधन विकास कार्यक्रम	१२६८२	११४०९	८९.९६
११	३४७१७१३	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	१०१४	९९२	९७.८३
१२	३४७१७२३	बागमती क्षेत्र भौतिक पूर्वाधार विकास आयोजना	१२७६५	११६००	९०.८७
१३	३४७१७३३	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कोष	६६०५५१	५६०५५१	८४.८६
१४	३४७१७४३	साना शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	६३९७		०.००
१५	३४७१७५३	वर्षातको पानी संकलन आयोजना	६०५	४८७	८०.४५
१६	३४७१७६३	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	२५३३९४६	३०२४००	११.९३
१७	३४७१७७३	ढल निर्माण तथा प्रशोधनकार्यक्रम	१६०१	१५१२	९४.४४

१८	३४७१७९३	दोस्रो साना शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	५४६४३	४४०४४	८०.६०
१९	३४७१८०३	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	१३२०३	७५०५	५६.८४
२०	३४७१८१३	साना शहर बजार विकासबाट ग्रामीण विकास	९९४	९४१	९४.६४
२१	३४७१८२३	एकीकृत कार्यमूलक योजना (शहरी विकास)	१३४९	९८४	७२.९३
२२	३४७१८३३	विशेष भौतिक तथा पूर्वाधार क्षेत्र विकास आयोजना	५२७५	४०५५	७६.८८
२३	३४७१८५३	नगर विकास कोष	३३७३६६	२७०००	८.००
२४	३४७१८६३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	६७६२	५३१९	७८.६६
२५	३४७१८७३	शहरी तथा वातावरणीय सुधार आयोजना	२३२८९८	१२४४६२	५३.४४
२६	३४७१८८३	बाहिरी चक्रपथ विकास आयोजना	६३४७	४८२८	७६.०७
२७	३४७१८९३	सिहंदरबार पुननिर्माण समिति	९३३६	७४५२	७९.८२
२८	३४७१९०३	भवन निर्माण संहिता,सरकारी भवन निर्माण	१३३४१	८११३	६०.८२
२९	३४७१९१३	विराटनगर चक्रपथ आयोजना	१४२९	११९०	८३.२७
३०	३४७१९२३	नमुना एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम (तराई मधेश-पहाड-हिमाल)	६२४७	५०६८	८१.१३
३१	३४७१९७३	गणतन्त्र स्मारक तथा गणतन्त्र स्तम्भ	५४०	१०१	१८.७०
३२	३४७३०८३	धोविखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	१५७९	१५६४	९९.०४
३३	३४७३०९३	नेपाल - भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	९६७१	९६१७	९९.४५
३४	३४७३१६३	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	२४६३००	९४६७६	३८.४४
३५	३४७३२०३	एकीकृत शहरी विकास आयोजना	६०५६२	५६०४८	९२.५५
३६	३४७३५२३	फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	२०४१२	१५५७४	७६.३०
३७	३४७३५५३	बागमती विष्णुमती (कोरिडोर) संरक्षण आयोजना- संयुक्त राष्ट्र संघपार्क विकास समिति	४६४४	४६३७	९९.८४

३८	३४७३५६३	नगरपालिका फोहोर व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम - टिडीएफ	४००००		०.००
३९	३४७८०२३	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	४९५९४२	४३८९८८	८८.५२
४०	३४७८०४३	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	१५२६१३	८९८४६	५८.८७
		जम्मा	५७१५१०५	२५४१४७२	४४.४७

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३४७०११४	शहरी विकास मन्त्रालय	१३८००	२९६७	२१.५०
२	३४७०१८४	खानेपानी तथा ढल निकास विभाग	२७२६	२६९२	९८.७४
३	३४७०१९४	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	४६३५		०.००
४	३४७०२०४	शहरी विकास तथा भवन निर्माण डिभिजन कार्यालयहरु	६३३४०	६२३३४	९८.४१
५	३४७०२१४	विशेष भवन निर्माण तथा सम्भार डिभिजन	९९७३७	९१४९०	९१.७३
६	३४७१६६४	वातावरणीय सरसफाई आयोजना	१९४५८८	१८२१४२	९३.६०
७	३४७१६७४	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	४००	३९९	९९.६४
८	३४७१६८४	खानेपानी पुनर्स्थापना कार्यक्रम	१६६१४१	१५८४४६	९५.३७
९	३४७१६९४	डीप ट्युबवेल आयोजना (मर्मत सुधार)	२४४१८	२३८६१	९७.७२
१०	३४७१७०४	जनसाधन विकास कार्यक्रम	९५८	८९०	९२.९४
११	३४७१७१४	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	१५३३७१	१५२७३८	९९.५९
१२	३४७१७२४	बागमती क्षेत्र भौतिक पूर्वाधार विकास आयोजना	४१४१५३	४०९८५६	९८.९६

१३	३४७१७४४	साना शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	६०९२		०.००
१४	३४७१७५४	वर्षातको पानी संकलन आयोजना	२८८८२	२७७५७	९६.११
१५	३४७१७७४	ढल निर्माण तथा प्रशोधनकार्यक्रम	३३८४२	२९२२९	८६.३७
१६	३४७१७९४	दोस्रो साना शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	८२४२९४	५२६७४५	६३.९०
१७	३४७१८०४	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	११५७३१	९६३१९	८३.२३
१८	३४७१८१४	साना शहर बजार विकासबाट ग्रामीण विकास	४९०६७	४४०२७	८९.७३
१९	३४७१८२४	एकीकृत कार्यमूलक योजना (शहरी विकास)	८५५५	७१६३	८३.७२
२०	३४७१८३४	विशेष भौतिक तथा पूर्वाधार क्षेत्र विकास आयोजना	९६०७४	७०५१९	७३.४०
२१	३४७१८६४	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	१८७८४६	१२९६८६	६९.०४
२२	३४७१८७४	शहरी तथा वातावरणीय सुधार आयोजना	१२९६२	७८४५	६०.५२
२३	३४७१८८४	बाहिरी चक्रपथ विकास आयोजना	४६०६	४१६३	९०.३९
२४	३४७१८९४	सिंहदरबार पुननिर्माण समिति	६०११२	५९०६२	९८.२५
२५	३४७१९०४	भवन निर्माण संहिता,सरकारी भवन निर्माण	११६३७८	९५२६३	८१.८६
२६	३४७१९१४	विराटनगर चक्रपथ आयोजना	१३२३४	६९७६	५२.७२
२७	३४७१९२४	नमुना एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम (तराई मधेश-पहाड-हिमाल)	३४६३१८	२८८०७९	८३.१८
२८	३४७१९७४	गणतन्त्र स्मारक तथा गणतन्त्र स्तम्भ	१०५५००	१०१२४५	९५.९७

२९	३४७३०८४	धोविखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	२९११२८	२८८६४९	९९.१५
३०	३४७३०९४	नेपाल - भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	१३७७२६	११८३५६	८५.९४
३१	३४७३१६४	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	४०४४३	६१७६	१५.२७
३२	३४७३२०४	एकीकृत शहरी विकास आयोजना	६९४३८	४९०८२	७०.६९
३३	३४७३५२४	फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	४३५४४	३४२५७	७८.६७
३४	३४७३५५४	बागमती विष्णुमती (कोरिडोर) संरक्षण आयोजना- संयुक्त राष्ट्र संघपार्क विकास समिति	११४९२	११४९२	१००.००
३५	३४७८०२४	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	२४०५८६७	२३२१६४६	९६.५०
		जम्मा	६१४७३९८	५४११५५१	८८.०३

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालुखर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४७०११३	सहरी विकास मन्त्रालय	७९२३९	४६६०९	५८.८२
२	३४७०१८३	खानेपानी तथा ढल निकास विभाग	५६२२९	३३४८१	५९.५४
३	३४७०१९३	सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	५४४८१	४२१३१	७७.३३
४	३४७०२०३	सहरी विकास तथा भवन निर्माण डिभिजन कार्यालयहरू	१५००१२	९९१९१	६६.१२
५	३४७०२१३	विशेष भवन निर्माण तथा सम्भार डिभिजन	९२१२२	५१४६८	५५.८७
६	३४७०२२३	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	४१००००	३९७८००	९७.०२
७	३४७१६६३	वातावरणीय सरसफाई आयोजना	२२८८२	२८४६	१२.४४
८	३४७१६७३	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	११८०८	१६३७	१३.८६
९	३४७१६८३	खानेपानी सेवा नियमन तथा पुनःस्थापना कार्यक्रम	५०८	४६३	९१.२२
१०	३४७१६९३	डीप ट्युबवेल आयोजना (मर्मत सूधार)	५८२	४२८	७३.६०
११	३४७१७०३	जनसाधन विकास कार्यक्रम	१५८५५	८८८९	५६.०७
१२	३४७१७१३	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	२५५०	५९३	२३.२६
१३	३४७१७२३	बागमती क्षेत्र भौतिक पूर्वाधार विकास आयोजना	१७५५०	१३०१२	७४.१४
१४	३४७१७३३	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कोष	३०००००	२७३५२५	९१.१८
१५	३४७१७५३	जलवायु परिवर्तन प्रभाव न्यूनीकरण तथा उपयुक्त प्रविधि प्रवर्धन कार्यक्रम	५९५	३७८	६३.५४
१६	३४७१७६३	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	४९९६३००	९८८५००	१९.७८
१७	३४७१७७३	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	१५६३	१३६०	८७.०४
१८	३४७१७९३	दोस्रो सानासहरी खानेपानी तथा	७१२१९	३९३००	५५.१८

		सरसफाई आयोजना			
१९	३४७१८०३	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	९७१९	५४२२	५५.७९
२०	३४७१८१३	साना शहर बजार विकासबाट ग्रामीण विकास	१११४	९२५	८३.०५
२१	३४७१८२३	एकीकृत कार्यमूलक योजना सहरी (विकास)	१३६३	५३९	३९.५५
२२	३४७१८३३	विशेष भौतिक तथा पूर्वाधार क्षेत्र विकास आयोजना	४९६३	३७४०	७५.३६
२३	३४७१८५३	नगर विकास कोष	६०००००	२७५००	४.५८
२४	३४७१८६३	सघन सहरी विकास कार्यक्रम	२५६३४	५९५१	२३.२१
२५	३४७१८७३	सहरी तथा वातावरणीय सुधार आयोजना	१७००२७१	८२७३४७	४८.६६
२६	३४७१८९३	सिंहदरबार पुनःनिर्माण समिति	९८१९	८००६	८१.५३
२७	३४७१९०३	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण	१२६८५	६२०४	४८.९१
२८	३४७१९१३	विराटनगर चक्रपथ आयोजना	११३०१	८२६	७.३१
२९	३४७१९२३	नमुना एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम (हिमाल-पहाड-तराई मधेश)	४००५	१२५४	३१.३०
३०	३४७१९७३	गणतन्त्रस्मारक तथा गणतन्त्र स्तम्भ	९०		०.००
३१	३४७३०८३	धोबिखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	३२१३	२५११	७८.१५
३२	३४७३०९३	नेपाल भारत -सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	६९७	३२६	४६.७८
३३	३४७३१६३	सहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	२८८०४२	८७८६८	३०.५१
३४	३४७३१८३	खानेपानी तथा सरसफाई सह लगानी कार्यक्रम	५०००	४५४	९.०९
३५	3473193	सुख्खा क्षेत्र खानेपानी आयोजना (वृहत रुपकरवास, तिमाल र यासोक	5000	365	7=29
३६	३४७३२०३	एकीकृत सहरी विकास आयोजना	१८३४८७	१७७८५८	९६.९३
३७	३४७३५२३	फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	१२७५९९	८५८७१	६७.३०
३८	३४७३५५३	बागमती विष्णुमती संरक्षण (कोरिडोर)	५५१६	४६४८	८४.२७

		संयुक्त राष्ट्र संघ पार्क -आयोजना विकास समिति			
३९	३४७३५६३	नगरपालिका फोहोर व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम टिडीएफ	१२८४५०	४२८१७	३३.३३
४०	३४७३५७३	बागमती सुधार आयोजना	१८६८२	१२१५	६.५०
४१	३४७८०२३	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	५६४४३१	४२५५६४	७५.४०
		जम्मा	९९९४५७६	३७१८८२१	३७.२१

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३४७०११४	सहरी विकास मन्त्रालय	२१०००	१७९८	८.५६
२	३४७०१८४	खानेपानी तथा ढल निकास विभाग	३२३००	२४३४२	७५.३६
३	३४७०२०४	सहरी विकास तथा भवन निर्माण डिभिजन कार्यालयहरु	७००००	३४८३४	४९.७६
४	३४७०२१४	विशेष भवन निर्माण तथा सम्भार डिभिजन	९०९००	४२५५७	४६.८२
५	३४७१६६४	वातावरणीय सरसफाई आयोजना	३०२०००	८९९४९	२९.७८
६	३४७१६७४	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	२५०	९०	३५.८७
७	३४७१६८४	खानेपानी सेवा नियमन तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	१५९५००	२८१२५	१७.६३
८	३४७१६९४	डीप ट्युबवेल आयोजना (मर्मत सुधार)	२९४१८	२२०९८	७५.१२
९	३४७१७०४	जनसाधन विकास कार्यक्रम	१२००	६९२	५७.६३
१०	३४७१७१४	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	१९२४५०	६२१२३	३२.२८
११	३४७१७२४	बागमती क्षेत्र भौतिक पूर्वाधार विकास आयोजना	५५५३५०	५२९४९७	९५.३४
१२	३४७१७५४	जलवायु परिवर्तन प्रभाव न्यूनिकरण तथा उपयुक्त प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३३०००	१०१०१	३०.६१

१३	३४७१७७४	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	४३५३०	६९९४	१६.०७
१४	३४७१७९४	दोस्रो साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१२१६६४३	४१८१२५	३४.३७
१५	३४७१८०४	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	४६००००	१०३२८५	२२.४५
१६	३४७१८१४	साना शहर बजार विकासबाट ग्रामीण विकास	६००००	२२५५३	३७.५९
१७	३४७१८२४	एकीकृत कार्यमूलक योजना (सहरी विकास)	३५०००	६३१२	१८.०३
१८	३४७१८३४	विशेष भौतिक तथा पूर्वाधार क्षेत्र विकास आयोजना	१३५२००	४७१००	३४.८४
१९	३४७१८६४	सघन सहरी विकास कार्यक्रम	४२५३००	८३२२४	१९.५७
२०	३४७१८७४	सहरी तथा वातावरणीय सुधार आयोजना	१६५५०	१००६६	६०.८२
२१	३४७१८९४	सिंहदरबार पुननिर्माण समिति	७७५००	१६१४५	२०.८३
२२	३४७१९०४	भवन निर्माण संहिता,सरकारी भवन निर्माण	१६८३००	३९५८०	२३.५२
२३	३४७१९१४	विराटनगर चक्रपथ आयोजना	६१२५०	१०२८	१.६८
२४	३४७१९२४	नमुना एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम (तराई मधेश-पहाड-हिमाल)	१३६०००	५००३६	३६.७९
२५	३४७१९७४	गणतन्त्र स्मारक तथा गणतन्त्र स्तम्भ	१०१०००	९१२३४	९०.३३
२६	३४७३०८४	धोबिखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	२०१०००	९०२२७	४४.८९
२७	३४७३०९४	नेपाल - भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	७४३६७	४१०५७	५५.२१
२८	३४७३१६४	सहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	१८७५९०	१६२८	०.८७
२९	३४७३१८४	खानेपानी तथा सरसफाई सह लगानी कार्यक्रम	२९४८६६	५९१	०.२०
३०	३४७३१९४	सुर्ख्वा क्षेत्र खानेपानी आयोजना (रामेछाप वृहत, पकरवास, तिमाल र यासोक)	२४५०००		०.००

३१	३४७३२०४	एकीकृत सहरी विकास आयोजना	४५७७९	१४९२०	३२.५९
३२	३४७३२१४	विपद् व्यवस्थापन तथा प्राकृतिक प्रकोप पुनस्थापना कार्यक्रम	१००००		०.००
३३	३४७३५२४	फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	२०७९००	२६५१०	१२.७५
३४	३४७३५५४	बागमती विष्णुमती (कोरिडोर) संरक्षण आयोजना- संयुक्त राष्ट्र संघपार्क विकास समिति	१२३६०	१०२०८	८२.५९
३५	३४७३५७४	बागमती सुधार आयोजना	२५०४००		०.००
३६	३४७८०१४	ग्रामीण खानेपानी आयोजना	२००००		०.००
३७	३४७८०२४	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	२६०६२७९	१०८९१५९	४१.७९
		जम्मा	८५७९१८२	३०१६१८५	३५.१६

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	१५८	आगामी आर्थिक वर्ष भित्र विराटनगर चक्रपथको ट्रयाक खोल्ने कार्यसम्पन्न गरी स्तरोन्नति कार्य शुरु गरिने छ । पाल्पाको माडी फाँटमा चक्रपथ निर्माण कार्य प्रारम्भ गरिने छ । चक्रपथको बाँकि ३ कि.मि. को टेण्डर गरि कामगर्ने	• विराटनगर चक्रपथ आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन डि.पि.आर. तयार भै सकेको आयोजना क्षेत्रभित्र करिब १ कि.मी.लम्बाईमा नमूना जग्गा विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा डि.पि.आर. बमोजिम पूर्वाधार निर्माण । • योजना स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयबाट अर्थ मन्त्रालयमा पेश भएको । • बाटो निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने कार्य: - सम्झौता गर्ने क्रममा । • ३ कि.मि. क्षेत्रको रिडजष्टमेन्ट प्लान तयार गर्ने । • ड्राफ्ट रिपोर्ट प्राप्त - विराटनगर चक्रपथ आयोजनाको विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन तयार गर्ने । • घर-टहराहरुको क्षतिपूर्ति - लगत संकलन गर्ने क्रममा रहेको । • पाल्पाको माडी फाँटमा चक्रपथ निर्माण कार्यको सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न भइसकेको छ भने निर्माणको रकम भैपरी खर्च शिर्षकमा विनियोजन भएकोमा सहरी विकास मन्त्रालयको चं.न. ३०६ मिति २०७०/७/८ को पत्रबाट

			उक्त रकम अन्य निर्माणमा रकमान्तर भै सडक डिभिजन कार्यालय पाल्पालाई दिने गरी आएको हुँदा सडक डिभिजन कार्यालय पाल्पालाई सोही अनुसार जानकारी पठाइएको ।
२	१५७	मध्य पहाडी लोकमार्गमा पर्ने फिदिम, वसन्तपुर, खुर्कोट, गल्छी-बैरानी, दुम्रे-भन्सार, बुर्तिवाङ्ग, चौरजहारी, राकम कर्णाली, साँफेबगर, बैतडी-पाटन गरी दश स्थानहरूमा नमूना शहर विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिन बजेट विनियोजन गरेको छु । आगामी आर्थिक वर्ष आठ शहरी कोरिडोर विकासका लागि बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	नमुना शहर निर्माण गरिने विभिन्न ६ स्थानमा लागत अनुमान तयारीको क्रममा रहेको, दुम्रे- भन्सार सम्झौताको क्रममा , पाटनमा निर्माण कार्य सुरु, खुर्कोट र राकम-कर्णाली नयाँ शहरको कार्यक्रम कार्यान्वयन हुन नसकेको ।
३	४५	राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आयोजना प्रमुखसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने । प्राप्त उपलब्धिलाई कार्यसम्पादन मूल्यांकनसँग आवद्ध गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	मन्त्रालयले आयोजना प्रमुखसँग कार्यसम्पादन सम्झौता सम्पन्न गरेको ।
४	१६४	बुटवलमा अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्रको निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	बुटवल सभा हलको डिजाइन रिभ्यु गरी डिटेल इन्जिनियरीङ्ग डिजाइन तयारीको लागि परामर्शदाता संग सम्झौता भएको र डोटी र टिकापुर सभाहल निर्माणको लागि भैपरीमा रहेको रकम भवन निर्माणमा खर्च गर्न अर्थमन्त्रालयमा सहमतिको लागि पठाइएको ।

५	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमानेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	कार्यसम्पादन सूचक तयार गरी स्विकृतीको क्रममा रहेको
६	३३६	निवर्तमान अति विशिष्ट व्यक्तित्व र सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरूलाई क्रमशः एकीकृत आवास सुविधा उपलब्ध गराउन बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	- आवास सुविधा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा निवर्तमान अति विशिष्ट व्यक्तिहरूको थप परिभाषा, मापदण्ड र कार्यक्रम स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयमा पठाईएको, भवन खरिदको टेण्डर कबोल अङ्क सारभूत रूपमा लागत अनुमान भन्दा बढी भएको हुँदा खरिद कार्य रद्द गरिएको । - घरभाडाको माध्यमबाट हाललाई ५(पाँच) वटा आवास व्यवस्था गर्न सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरिएको र हाल एउटा मात्र प्रस्ताव प्राप्त भएको ।
७	१६३	नुवाकोटको बञ्जरेडाँडा ल्यान्डफिल्ड साइट निर्माण र पहुँच मार्गनिर्माण गर्न रु. ३३ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	सिसडोल साईट क्षमता विस्तार , सिसडोल बञ्जरे डाडा प्रवेश मार्गको निर्माण कार्य सञ्चालनमा रहेको । गोकर्ड ल्याण्ड फिल्ड साईटमा सहरी उद्यान निर्माण उपभोक्ता मार्फत शुरू गरिएको ।
८	१६२	काठमाडौँ उपत्यकाको समष्टिगत विकासको पूर्वाधार निर्माणलाई व्यवस्थित गर्न बजेट विनियोजन गरिएको छ । पूर्वाधार विकासका लागि जग्गा एकीकरण गर्न काठमाडौँ उपत्यका विकास प्राधिकरणलाई ऋण लगानी गर्ने व्यवस्था समेत मिलाएको छु । बाहिरी चक्रपथको निर्माण कार्यलाई अघि बढाइने छ ।	Land pooling को आशय पत्र मूल्याङ्कन भएको , जग्गा विकास कार्यक्रम अन्तर्गत प्रस्तावित बाटो खुल्ने पर्खाल सार्ने र लगाउने तथा गाभेल गर्ने कामको दरभाउ पत्र स्वीकृत भएको ।

९	१६१	विपद् व्यवस्थापन तथा प्राकृतिक प्रकोप पुनःस्थापना कार्यक्रम अन्तर्गत बाढी, पहिरो तथा भूकम्प पीडित परिवारहरूको पुनःस्थापना र पुनःनिर्माणकालागि बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• प्रस्तुत कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
१०	१६०	विराटनगर, वीरगन्ज, भैरहवा र नेपालगन्जमा आगामी वर्ष नेपाल भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकीको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिन आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	• I.C.P विराटनगर र नेपालगन्जका लागि अधिग्रहण भएका जग्गाको मुआव्जा वितरण भैरहेको छ । • वीरगन्जका जग्गाको मुआव्जा वितरण कार्य सम्पन्न भई निर्माण कार्य विभिन्न चरणमा रहेको छ । • लिंकरोडको फेन्सीङ्गको र व्यारेक निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • भैरहवा I.C.P व्यारेक निर्माण कार्य सम्पन्न, • नेपालगन्ज I.C.P व्यारेक को छाना लगाउने कार्य भई रहेको ।
११	१५९	पाल्पा, बागलुङ, लेखनाथ, इटहरी, धनकुटा र मेचीनगर नगरपालिकामा शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रु.३८ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	• 1st component (Socio Physical Development Program) मा ६ वटा नगरपालिकाहरूलाई ९ करोड ५० लाख अनुदान वितरण गरिएको । • 2nd component (Infrastructure Development Program) को fast track program को ५ वटा कार्यक्रमहरूको निर्माण कार्यको लागि सम्झौता भई मोविलाइजेसन पेशकी दिएको Regular Track Program को १२ वटा कार्यक्रमहरू मध्ये ९ वटाको DPR complete भै world bank मा पठाइएको र ४ वटा Bid Publication भएको र २ वटाको Bid Open भएको ।

			• 3rd component (Institutional Development मा policy guideline तयार गर्ने कार्यक्रममा खरिद सम्झौताको प्रकृया हुँदै गरेको । • IDA funded MST नियुक्तिको लागि मूल्याङ्कन सकेर World Bank मा रिपोर्टिङ्ग भएकोमा RFP जारी भएको । • ID equipment खरिदको Specification बनाउने कार्य सम्पन्न भई Bid publication अन्तिम चरणमा रहेको । • Third party अनुगमनको लागि परामर्शदाता नियुक्ति गर्ने कार्यको contract गर्ने व्यवस्था भएको ।
१२	१५६	विपन्न परिवारलाई आवास सुविधा प्रदान गर्न सञ्चालित जनता आवास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु । यस अन्तर्गत आगामी वर्ष थप १ हजार ५ सय घर निर्माण हुने छन् ।	• विभिन्न २१ जिल्लामा क्रमागततर्फ जम्मा १३०९ वटा भवन मध्ये ६८४ वटा आवास निर्माण सम्पन्न ५७४ वटा निर्माणका विभिन्न चरणमा रहेको छ भने ५१ वटा विभिन्न कारणले गर्दा निर्माण हुन नसकेको अवस्थामा रहेको छ । विभिन्न २० जिल्लामा संचालित नयाँ आवास तर्फ जम्मा ३१७ वटा आवास इकाई मध्ये २०० वटा छनौटमा परि ११७ वटा आवास निर्माणधिन अवस्थामा र ६० वटा आवास इकाईको लाभग्राही छनौटको प्रकृत्यामा रहेको । रोल्पा दाङ्ग डोटी र अछाममा निर्माण गरीने आवासहरूको लागि गा.वि.स छनौट प्रकृत्यामा रहेको छ भने सप्तरीका ३०भवनहरूको जग खन्ने कार्य सम्पन्न भई पहिलो किस्ता भुक्तानी दिइएको । धादिङ्गका ३२ घरहरूका लागि सम्झौताका लागि कायदेशि दिइएको ।

१३	१५५	सार्वजनिक-निजी-साझेदारीको अवधारणा अनुसार शहरी पूर्वाधार विकासमा निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गरिने छ ।	• सम्बन्धित निकायहरूमा उल्लेखित कार्यहरूको लागि बजेट विनियोजन नभएको ।
१४	१५४	सुरक्षित, व्यवस्थित, किफायती र वातावरणमैत्री आवास प्रणाली विकास गर्न सरकारी, सहकारी र निजी आवास आयोजनाहरू कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।	• सम्बन्धित निकायहरूमा उल्लेखित कार्यहरूको लागि बजेट विनियोजन नभएको ।
१५	१५२	वागमती नदी क्षेत्रको अतिक्रमण रोक्न, ढलमुक्त बनाउन र वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्न रु. ५६ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	• कृ-१ (सडक निर्माण २.८ कि.मि.) कृ-२ (ढल निर्माण २२.४ कि.मि.) कृ-३ (नदी तटबन्ध निर्माण १४.४ कि.मि) कृ-३ (परामर्श सेवा दातृ संस्थाको छनौट अन्तिम चरणमा पुगेको) ।
१६	१५१	निर्माण सम्पन्न भएका खानेपानी आयोजनाहरूको गुणस्तर सुधार तथा तराईका २० जिल्लाहरूमा आर्सेनिक न्यूनीकरण कार्यक्रमको लागि बजेट छुट्याइएको छ ।	• चितवन जिल्लाको मुग्लिङखा.पा. गु.सु. आयोजना सम्पन्न भएको । रूपन्देही जिल्लाको देवदह खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार आयोजना सम्पन्न गरी उपभोक्तालाई हस्तान्तरण भएको, बारा जिल्लामा १० वटा ह्याण्डपम्प र प्लेटफर्म निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।
१७	१४९	ग्रामीण खानेपानी आयोजनाहरू सञ्चालन गर्न रु. ३ अर्ब ९९ करोड बजेट छुट्याइएको छ । रामेछाप, काभ्रेपलाञ्चोक र पाँचथर जिल्लाका सुखखाग्रस्त क्षेत्रहरूमा खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्न रु. २५ करोड विनियोजन गरिएको छ । तानसेन बजारको खानेपानी समस्या समाधान गर्न सम्भाव्य विकल्पहरूको अध्ययन गरी निर्माण कार्य प्रारम्भ गरिने छ ।	• तिमाल खा.पा.आ. र पकरबास खा.पा.आ.को विस्तृत डिजाइन ल.ई. अन्तिम चरणमा रहेको छ । यासोक खा.पा.आ. को विस्तृत डिजाइन ल.ई.पुनर्मुल्याङ्कन भइरहेको ।

१८	१५३	पानीको भूमिगत स्रोत नभएका स्थानहरूमा खानेपानीको व्यवस्था गर्न वर्षातको पानी संकलन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।	विद्यालयमा सञ्चालित वर्षातकोपानी सङ्कलन आयोजनाहरू बाट चालु आ.व.मा ६७५० जना उपभोक्ताहरू लाभान्वित भएको ।
१९	१५०	स्थानीय निकाय, उपभोक्ता समिति र खानेपानी विभागको लागत साझेदारीमा खानेपानी तथा सरसफाइ सह-लगानी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । यो कार्यक्रमका लागि रु. ३० करोड बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	अमरापुरी खा.पा.आ. e-bidding को प्रकृत्यामा रहेको र अन्य खा.पा.आ.हरूमा ल.इ. तयारी भई e-bidding को प्रणाली चालु रहेको ।
२०	१४८	सबै जनतालाई आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्य अनुरूप खानेपानी र सरसफाइ क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरिएको छ ।	५० हजार जनसङ्ख्यालाई आधारभूत स्तरको खानेपानी र सरसफाइ सेवा उपलब्ध भएको । - चालू आ.व.मा ३३७ वटा गाविसहरू, ६ वटा न.पा. र ५ जिल्लाहरू खुला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषित भएको ।
२१	४०	मेलम्ची खानेपानी आयोजनाको सुरुङ र पानी प्रशोधन गृह निर्माणको लागि यसै वर्ष नयाँ ठेक्का सम्झौता भएको छ । यो आयोजना समयमै सम्पन्न गरी काठमाडौँ उपत्यकाको खानेपानी समस्या समाधान गर्न रु. ५ अर्ब २४ करोड विनियोजन गरिएकोछ ।	सुन्दरीजल आउटलेट पोर्टलबाट सुरुङ्ग निर्माण कार्य शुरू भएको । २०७० माघ २० गते शिलन्यास कार्य सम्पन्न भई निर्माण कार्य सञ्चालनमा रहेको ।

सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

मुलुकको निजामती प्रशासन संचालनका निमित्त आवश्यक नीति तर्जुमा, व्यवस्थापन तथा परिचालन लगायतका कार्यका लागि वि.सं. २०३७ मा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय स्थापना भएको हो । यसलाई केन्द्रीय कर्मचारी निकायको रूपमा जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । निजामती कर्मचारीको भर्नाका लागि माग देखि नियुक्ति, सरुवा, बढुवा र पदस्थापन, मन्त्रालयको वार्षिक कार्यक्रम, योजना तर्जुमा, जनशक्ति विकास तथा अनुगमन र मुल्याङ्कनका साथै आन्तरिक व्यवस्थापन, व्यवस्थापन परीक्षण, संगठन र व्यवस्थापन तथा निजामती कर्मचारीको कल्याण सम्बन्धी कार्यहरू गर्दै आएको छ ।

मन्त्रालय मातहत विभागको रूपमा निजामती कितावखाना रहेको छ । यसको मुख्य जिम्मेवारी निजामती कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थित र अद्यावधिक गर्नु हो । त्यसैगरी निजामती कर्मचारीहरूको तालिम प्रदायक संस्थाको रूपमा नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान र कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान यसका सम्बद्ध निकायको रूपमा रहेका छन् । निजामती कर्मचारीहरूको स्वास्थ्य उपचारको लागि निजामती कर्मचारी अस्पतालको स्थापना भै निजामती कर्मचारी तथा जनसाधारणलाई समेत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराई आईएको छ ।

२. दृष्टिकोण:

प्रभावकारी, नैतिक र जवाफदेही निजामती सेवा सुनिश्चित गर्न मानव संसाधन व्यवस्थापनमा व्यवसायिक नेतृत्व लिने ।

३. ध्येय:

- निजामती कर्मचारीको व्यवस्थापन र संचालनमा केन्द्रीय कर्मचारी निकायको रूपमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि निजामती सेवालार्ई नैतिक, सक्षम, सुदृढ, उत्तरदायी र व्यवसायिक बनाउने ।
- निजामती सेवाको क्षमता विकास गर्ने र

- निजामती सेवालार्ई प्रतिष्पर्धी, उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउने ।

४. रणनीति:

- जनतामा सुशासनको अनुभूति गराउन क्रियाशील रहने ।
- केन्द्रीय कर्मचारी निकायको रूपमा सक्षम भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- सरकारी संगठन संरचनामा एकरूपता, छरितोपना र कार्यमूलक तुल्लयाई सेवा प्रवाहमा सहजता, स्वच्छता, पारदर्शीता तथा गुणस्तरीयता कायम गर्ने ।
- निजामती सेवाका विभिन्न सेवा, समूहबीच समन्वय र सामाज्यस्यता कायम गर्ने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

- निजामती कर्मचारी प्रशासन, व्यवस्थापन तथा अभिलेख सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- बहुवा समितिको सचिवालय ।
- सेवा, समूह तथा उपसमूह परिवर्तन ।
- निजामती सेवाका पदको लागि न्यूनतम शैक्षिक योग्यताको निर्धारण ।
- प्रशासन सुधार ।
- प्रशासन विषयक अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ/संस्थासंग समन्वय ।
- नेपाल सरकारको तालिम सम्बन्धी नीति र सर्वेक्षण ।
- नेपाल सरकारद्वारा सञ्चालित विभिन्न प्रशासनिक तालिम कार्यक्रमको स्तरीकरण, समन्वय र मूल्याङ्कन ।
- प्रशासन सेवा सम्बन्धी देशभित्र र बाहिरका तालिम, योजना तथा कार्यक्रममा स्वीकृति ।
- प्रशासन विषयक तालिमको सञ्चालन र निजामती कर्मचारीलाई प्रदान गरिने विभिन्न तालिम कार्यक्रमको समन्वय तथा मूल्याङ्कन ।
- सार्वजनिक सेवाका पदहरूको तलब तथा अन्य सुविधा विषयक नीति र सिद्धान्त तथा परामर्श ।
- निजामती कर्मचारीलाई एक मन्त्रालय वा अन्तर्गतबाट अर्को मन्त्रालय वा अन्तर्गत सुरुवा ।
- निजामती सेवामा रहने पदको दरबन्दी सिर्जना ।
- निजामती सेवा अन्तर्गतका विभिन्न सेवा बीच समन्वय ।

- निजामती कर्मचारीको कल्याण ।
- व्यवस्थापकीय परीक्षण ।
- निजामती किताबखाना ।
- नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ।
- कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ।
- निजामती अस्पताल ।
- कर्मचारीसम्बद्ध सङ्घ/संस्था ।
- नेपाल प्रशासन सेवा, नेपाल आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क सेवा र नेपाल विविध सेवाको सञ्चालन ।

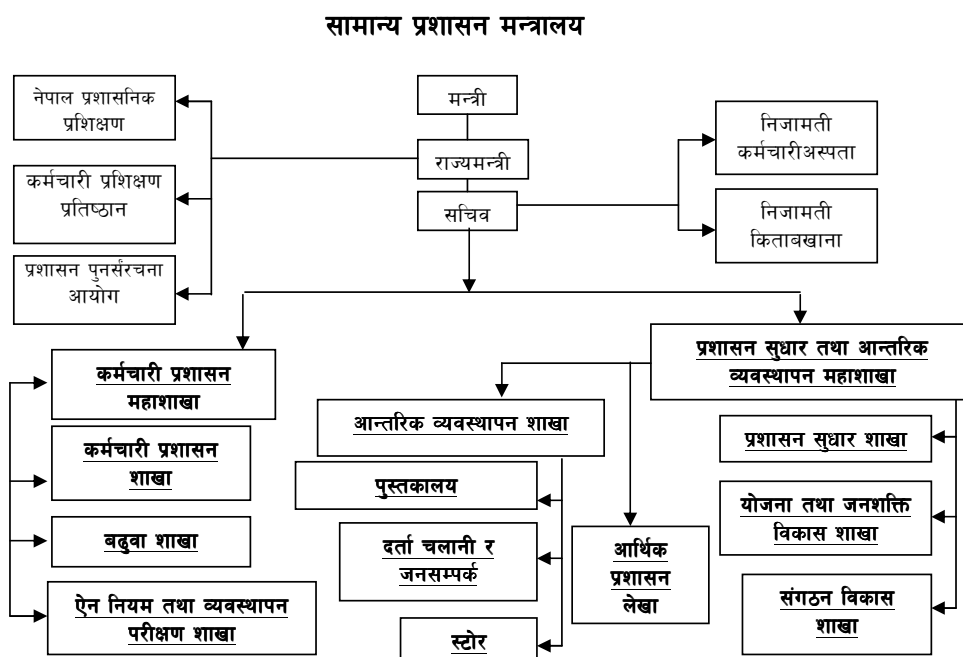
६. कानूनी व्यवस्था:

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको उद्देश्य एवं निर्दिष्ट कार्यक्षेत्र अनुसारका कार्यहरू सम्पादन गर्न मन्त्रालयले निम्नानुसारका ऐन, नियम तथा अन्य कानूनी परिधिमा रहि कार्य गरिरहेको छ ।

- नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३
- निजामती सेवा ऐन, २०४९ तथा निजामती सेवा नियमावली, २०५०
- नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ऐन, २०३९
- विशेष समूहका कर्मचारीहरूको प्रशासन र व्यवस्थापन नियमावली, २०६५
- निजामती सेवा राष्ट्रिय तालिम नीति, २०५८
- व्यवस्थापन परीक्षण निर्देशिका, २०६७
- गुनासो सुनुवाई सम्बन्धी निर्देशिका, २०६३
- प्रमाणपत्र प्रमाणीकरण निर्देशिका, २०६६
- संगठन तथा विकास सर्वेक्षण निर्देशिका, २०६६
- अध्यापन लेखापरीक्षण मापदण्ड, २०६६
- निजामती पुरस्कार सिफारिस सम्बन्धी आधार, २०६७
- निजामती कर्मचारीको कार्यविवरण तयार गर्ने निर्देशिका, २०६७
- सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण निर्देशिका, २०६८
- कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान विकास समिति (गठन आदेश), २०६६
- निजामती कर्मचारी अस्पताल गठन आदेश, २०६४
- निजामती कर्मचारी छात्रवृत्ति निर्देशिका, २०६८

- बहुवा समितिको कार्य व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७०
- निजामती कर्मचारी सन्तति छात्रवृत्ति निर्देशिका, २०७०

७. संगठन संरचना:

८. आ.व. २०७०/७१ मा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

- निजामती आवासीय विद्यालय धनकुटा स्थापना भई शैक्षिक सत्र २०७० देखि कक्षा संचालन भएको,
- कर्मचारी आवास भवन दार्चुलाको ५५ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भई सकेको,
- अदालत लगायतका नेपाल सरकारका सबै मन्त्रालय, सचिवालयहरू, आयोगहरू गरी ४१ वाट निकायहरूको O&M सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न भएको,
- निजामती सेवा अध्यादेश, २०६९ बमोजिम बहुवा समायोजन भएका कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न भएको,
- सबैका लागि तालिम (Training for All) सम्बन्धी अवधारणापत्र तयार भई स्वीकृत भएको।
- सबैको लागि तालिम निर्देशिका तयार भई अन्तिम स्वीकृतिको क्रममा रहेको।

- आधारभूत प्रशासनिक प्रशिक्षण (BAT) लाई ६ महिने आवासीय तालिम बनाउने कार्य सम्पन्न भएको।
- दुर्गम क्षेत्रमा कर्मचारी प्रोत्साहन सम्बन्धी कार्य योजना निर्माणका क्रममा रहेको।
- प्रशासन सुधार सुझाव समितिको गठन भई सो समितिले सार्वजनिक प्रशासनका क्षेत्रमा तत्काल गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा विभिन्न सुझावहरु सहितको अन्तिम प्रतिवेदन नेपाल सरकार समक्ष पेश गरेको।

९. आ.व. ०६९/७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्चको यथार्थ विवरण:

चालु तर्फ				रु. हजारमा	
सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३५६०११३	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	१३९०६०	१३८११०	९९.३२
२	३५६०१२३	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	६५९२४	६५९२४	१००.००
३	३५६०१३३	अतिरिक्त समूह	५६५७३	५६४४९	९९.७८
४	३५६०१४३	निजामती किताबखाना	३३७६७	३१३१९	९२.७५
५	३५६०१५३	कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२७२६०	२७२५५	९९.९८
६	३५६१०१३	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	१३५५००	९८८००	७२.९१
		जम्मा	४५८०८४	४१७८५६	९१.२२

पूँजीगत खर्च				रु. हजारमा	
१	३५६०११४	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	३१८५२	२९५६१	९२.८१
२	३५६०१४४	निजामती किताबखाना	२०५७	२०५७	९९.९९
		जम्मा	३३९०९	३१६१८	९३.२४

१०. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५६०११३	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	२५५७६९	७६९६४	३०.०९
२	३५६०१२३	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	७६०००	५०५००	६६.४५
३	३५६०१३३	अतिरिक्त समूह	१२२९९२	१०७२७०	८७.२२
४	३५६०१४३	निजामती किताबखाना	३५८२५	२५३२६	७०.६९
५	३५६०१५३	कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	३१५७२	२०४६९	६४.८३
६	३५६१०१३	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	२१८९२१	२०२४२१	९२.४६
		जम्मा	७४१०७९	४८२९५०	६५.१७

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५६०११४	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	२०७६०	५१३४	२४.७३
२	३५६०१४४	निजामती किताबखाना	१२८८०	२०३९	१५.८३
		जम्मा	३३६४०	७१७२	२१.३२

११. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि. नं.	ब.व. बु.नं.	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	प्रगति
१	३४८	स्थानीय भत्ता, सावधिक जीवन बीमा, फिल्ड भत्ता, वार्षिक ग्रेड वृद्धि, संचित बिदा, पोशाक भत्ता, पर्यटन काज, दैनिक तथा भ्रमण खर्च, टेलिफोन सुविधा जस्ता सहुलियत एवम् सुविधाका सन्दर्भमा अध्ययन गरी राय सुझाव पेश गर्न विषय विज्ञको संयोजकत्वमा कार्यटोली बनाइ प्रतिवेदन लिने व्यवस्था गर्ने ।	सामान्य प्रशासन सचिवको संयोजकत्वमा गठित कार्यटोलीले यस सम्बन्धमा प्रतिवेदन पेश गरिसकेको ।
२	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्याङ्कन प्रणाली शुरु गर्ने ।	कार्य सम्पादन सूचकांक तयार गरी स्वीकृतीको क्रममा रहेको ।
३	३४२	सुशासन प्रवर्द्धन गर्न राष्ट्र सेवकको क्षमता विकास गर्ने उद्देश्यले "सबैका लागि तालिम कार्यक्रम" सञ्चालन गरिने छ । सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने हेतुले सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।	TFA को लागि अन्तर मन्त्रालय स्तरीय कार्यदल बनाइए अनुरूप यसले आफ्नो प्रतिवेदन सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा बुझाई सकेको । सरकारी स्तरमा केन्द्रमा रहेका तालिम प्रदायक निकायहरूको भौतिक अवस्था तथा पूर्वाधारको जानकारी लिने काम भईरहेको । क्षेत्रीय/जिल्ला स्तरका तालिम प्रदायक निकायहरूको सोही अवस्थाको जानकारी उपलब्ध गराईदिन सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयलाई अनुरोध गर्ने तयारीमा रहेको । यस मन्त्रालयले TFA लाई अन्तिम रूप दिनका लागि अन्तिम चरणको छुलफलको लागि समय निर्धारणको प्रक्रिया शुरु भएको । ICT लाई TFA को एक अंशको रूपमा विकसित गर्ने सोच रहेको ।

४	३४१	निजामती कर्मचारीहरुको रु. ५ लाखसम्मको स्वास्थ्य बीमा गरिने छ । निजामती कर्मचारीका पति/पत्नी र १८ वर्ष नपुगेका नाबालक सन्तति दुर्घटनामा परी वा बिरामी भई ३ दिनभन्दा बढी अस्पतालमा भर्ना भई गरेको उपचारमा लागेको खर्च बीमाबाट व्यहोर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।	• प्रस्तुत व्यवस्था लागु गर्न आवश्यक गृहकार्यका लागि कार्यदल गठन गरी कार्य भएको ।
५	३४०	सार्वजनिक प्रशासनलाई परिणाममुखी, उत्तरदायी, स्वच्छ र पारदर्शी बनाउन सिर्जनात्मक सोचमा आधारित कार्यक्रम प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा छनौट गरी सञ्चालन गरिने छ ।	• सार्वजनिक प्रशासनलाई सुधार गर्दै नतिजामूखी बनाउन आवश्यक तयारीका लागि प्रशासन सुधार आयोगको प्रतिवेदन क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिएको ।

सिंचाइ मन्त्रालय

१. परिचय:

मुलुकको कृषि प्रणालीको प्रभावकारिता तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धिका लागि आवश्यक आधारभूत सिंचाइ सुविधाको सुनिश्चितता कायम गर्नुका अतिरिक्त जल उत्पन्न समस्याहरूको निदान गरी दीगो रूपमा जलस्रोतको उपयोग गर्ने उद्देश्यबाट साविकमा कायम रहेको जलस्रोत मन्त्रालयको सिंचाइ सम्बन्धी कार्य गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद)को मिति २०६९।२।५ को निर्णयानुसार सिंचाइ मन्त्रालयको गठन भएको हो ।

२. उद्देश्य:

- मुलुकमा रहेको जलस्रोतको समुचित उपयोग र संरक्षण गर्दै अधिकतम कृषि उत्पादन एवं उत्पादकत्व बृद्धिका लागि सिंचाइ विकास एवं व्यवस्थापन गर्ने ।
- पानीबाट उत्पन्न हुने बाढी, डुवान, पहिरो आदि जस्ता प्रकोपहरूको रोकथाम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

३. मुख्य कार्यहरू:

- सिंचाइ र यसको उपयोग सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- भूमिगत जलस्रोतको उपयोग, अध्ययन, तथा अनुसन्धान गर्ने ।
- जल उत्पन्न प्रकोप सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, व्यवस्थापन तथा नियन्त्रण गर्ने ।
- जलस्रोत सम्बन्धी विषयक अध्ययन, अनुसन्धान तथा कार्यान्वयन गर्ने ।

४. रणनीति:

- सिंचाइ विकास गर्दा जलस्रोतको समुचित उपभोग र संरक्षण गर्ने ।
- सिंचाइ आयोजना निर्माण, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन कार्यमा जन सहभागिता परिचालन गर्ने ।
- सिंचाइ सुविधा पुग्न बाँकी रहेका क्षेत्रहरूमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन प्रयत्न केन्द्रित गर्ने ।

- पहाडमा साना र मझौला तथा तराइमा मझौला र ठूला आयोजना विकास गर्न प्राथमिकता दिने तथा तराइमा स्यालो तथा डिप ट्युबवेल् सिंचाइमा विशेष अभियानका साथ अगाडि बढाउने ।
- नदी स्थानान्तरण (River Diversion) जस्ता बृहत एवं बहुउद्देशीय आयोजनाको योजना तर्जुमा तथा निर्माणलाई क्रमशः राष्ट्रिय गौरवको रूपमा अगाडि बढाउने ।
- मूलुकका ठूला नदीहरूमा जनताको अधिकतम् सहभागिता रहने गरी तटबन्ध निर्माणको कार्यलाई क्रमिक एवं अभियानका रूपमा कार्यान्वयन गर्दै जाने ।
- बाढी डुबानका साथै पहिरो, गेग्रान पहिरो समेत योजनाबद्ध ढंगले गर्दै जाने ।
- सिंचाई प्रणालीहरूलाई तीनको दक्षता अभिवृद्धिकरण एवं व्यवस्थापनलाई अभिमुखिकरण गर्ने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ बमोजिम सिंचाई मन्त्रालयका कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

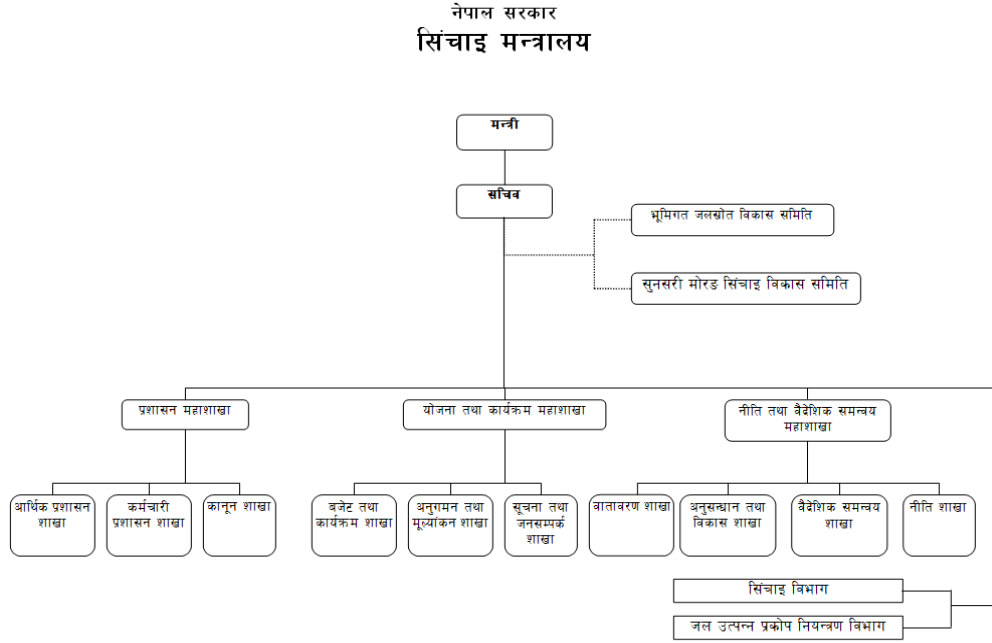
- सिंचाई क्षेत्रको विकास, संरक्षण व्यवस्थापन तथा नियन्त्रण र उपयोग एवं विकाससम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- सिंचाई र यसको उपयोगसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण तथा कार्यान्वयन ।
- सिंचाई सम्बन्धी बहुमुखी योजनाहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा सम्भार र प्रवर्द्धन ।
- बाढी र नदी नियन्त्रण ।
- सिंचाई सम्बन्धी जनशक्तिको विकास ।
- सिंचाई विकास सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, आयोजनको सम्भाव्यता अध्ययन, निर्माण, सञ्चालन, सम्भार र विकास ।
- सिंचाई विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन ।
- जलस्रोत सम्बन्धी विषयक अध्ययन, अनुसन्धान तथा कार्यान्वयन ।
- सिंचाई आयोजनाहरूको निर्माण, संरक्षण र सिंचाई सुविधाको समुचित प्रयोग (फार्म सिंचाई र साना सिंचाई सम्बन्धी कार्यक्रमहरूसमेत) ।
- भूमिगत जलस्रोत ।
- सिंचाई र त्यसको उपयोग सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्थासंग सम्पर्क ।
- सिंचाई र त्यसको उपयोग सम्बन्धी द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय वार्ता, सन्धि सम्झौता ।

- सिंचाइसँग सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय ।
- पानीपोत ।
- जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन तथा नियन्त्रण ।
- जल उत्पन्न प्रकोप सम्बन्धी विषयको अध्ययन, अनुसन्धान तथा कार्यान्वयन ।
- जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- जल उत्पन्न प्रकोप सम्बन्धी विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिनिधित्व ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गत देहायका समूह, उप-समूहको संचालन ।
- सिभिल इन्जिनियरिङ्ग समूहको इरिगेसन र हाइड्रोलोजी उपसमूह मेटेरियोलोजी समूह एग्री इरिगेसन इन्जिनियरिङ्ग समूह ।

६. मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र भित्र रही कार्य सम्पादन गर्नु पर्ने प्रचलति ऐन/नियम/नीति र निर्देशिकाहरु:

- जलश्रोत ऐन, २०४९
- जलश्रोत नियमावली, २०५०
- सिंचाइ नियमावली, २०५६
- सिंचाइ नीति, २०७०
- जलश्रोत रणनीति, २०५९
- राष्ट्रिय जल योजना, २०६२
- जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति, २०६२
- जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभागको कार्यविधि, २०६४
- बिपद जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६७
- प्राकृतिक प्रकोप उद्धार ऐन, २०३९, (दोस्रो संशोधन) २०४९
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६
- सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
- निजामति सेवा ऐन, २०४९ र निजामती सेवा नियमावली, २०५०
- भूमिगत जलश्रोत विकास समिति, गठन आदेश, २०३९, (तेश्रो संशोधन), २०६५
- सुनसरी मोरङ्ग सिंचाइ विकास समिति गठन आदेश, २०३५
- उपभोक्ता संस्था मार्फत निर्माण कार्य संचालन गर्ने/गराउने कार्यविधि, २०६९
- स्यालो ट्युबवेलका लागि पम्प खरिद तथा वितरण कार्यविधि, २०७०

७. मन्त्रालयको संगठन संरचना

❖ सिंचाइ मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायहरू:

- सिंचाइ विभाग,
- जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग,
- भूमिगत जलस्रोत विकास समिति,
- सुनसरी-मोरङ सिंचाइ विकास समिति,

❖ सिंचाइ विभाग:

- क्षेत्रीय सिंचाइ निर्देशनालयहरू ५
- सिंचाइ विकास डिभिजनहरू २६
- सिंचाइ विकास सब डिभिजनहरू २०
- यान्त्रिक डिभिजनहरू ३
- सिंचाइ व्यवस्थापन डिभिजनहरू ७

❖ जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग :

• डिभिजन कार्यालयहरु	७
• सब डिभिजन कार्यालयहरु	५
• आयोजना कार्यालयहरु	२
• फिल्ड कार्यालयहरु	७

❖ भूमिगत जलस्रोत विकास समिति

- भूमिगत जल सिंचाइ आयोजना, चितवन
- सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाइ सेक्टर आयोजना, जनकपुर
- भूमिगत जलस्रोत विकास समिति, शाखा कार्यालयहरु - ९

८. संचालनमा रहेका मुख्य मुख्य सिंचाइ आयोजना/कार्यक्रमहरु :

- सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (IWRMP),
- सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम,
- समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना (CMIASP),
- भूमिगत डिप तथा स्यालो ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना,
- वागमती सिंचाइ आयोजना,
- रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना,
- बबई सिंचाइ आयोजना,
- भेरी-बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना ,
- महाकाली सिंचाइ आयोजना,
- सुनसरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो चरण) ,
- सिक्टा सिंचाइ आयोजना,
- नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ आयोजना,
- मझौला सिंचाइ आयोजना,
- जलसाधन योजना तयारी सुबिधा आयोजना (WRPPEF) ,
- भारतीय सहयोगबाट संचालित नदी नियन्त्रण योजनाहरु (बागमती, लालबकैया, लखनदेही, कन्काई, त्रियुगा, सुनसरी, कमला, गागन) ,
- जनसहभागितामा आधारित जनताको तटबन्ध कार्यक्रम,

- जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनिकरण सहयोग कार्यक्रम,
- नदी नियन्त्रण कार्यक्रम ।

❖ सरकारी निकायको प्रयासबाट सिंचाइ विकासको स्थिति

• सतह जलबाट	७,३४,४४० हेक्टर
• भूमिगत जलबाट	३,५९,५५६ हेक्टर
• कृषक कुलो	२,३७,५२५ हेक्टर
कुल सिंचित क्षेत्रफल	१३,३१,५२१ हेक्टर

❖ अध्ययन अनुसन्धानमा रहेका मुख्य मुख्य आयोजनाहरू:

- कालीगण्डकी तिनाउ बहुउद्देश्यीय आयोजना
- सुनकोसी मरिन डाईभर्सन आयोजना

९. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा सम्पन्न भएका मुख्य कार्यहरू:

❖ भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना:

यस आयोजना अन्तर्गत चालु आ.व. २०७०/७१ को बजेट विनियोजन अनुसार स्यालो ट्युबवेल संख्या ७७५० गोटा मात्र निर्माण गरी कुल १९३७५ हे. जमिनमा सिंचाइ सुविधा दिने लक्ष्य लिएकोमा हालसम्म ३१६३ गोटा स्यालो ट्युबवेल निर्माण गरी ७९०७ हेक्टर जमिनमा सिंचाइ पुर्वाधार तयार भएको तथा बाँकी स्यालो ट्युबवेलहरूको निर्माण कार्य भै रहेको छ । त्यसै गरी डिप ट्युबवेल क्रमागत १४ गोटा र नयाँ २८ गोटा समेत निर्माण गरी थप ५६० हेक्टर जमिनमा सिंचाइ गर्ने लक्ष्य लिएकोमा हालसम्म १५ गोटा डिप ट्युबवेलको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको र अरु डिप ट्युबवेलहरूको निर्माण कार्यको थालनी भै रहेको छ ।

❖ बबई सिंचाइ आयोजना:

चालु आ.व. ०७०/७१ मा यस आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरूमा पूर्वी मूल शाखा नहरको निर्माण र विस्तारको कार्य करिब १३ कि.मि. र पश्चिमी मूल र शाखा नहरको निर्माण तथा विस्तारको कार्य सुरु गरिने र जग्गा खरिद कार्य १२ हेक्टर समेत सम्पन्न

गरिनु पर्नेमा नहर निर्माण ४ कि.मि. सम्पन्न, पूर्व तर्फ १० कि.मि. र पश्चिम तर्फ १६ कि.मि. मा नहर निर्माण र रि- मोडलिङको लागि ठेक्का बन्दोबस्त गर्ने कार्य भैरहेको र जग्गा खरिद ३ हेक्टर सम्पन्न भैसकेको छ ।

❖ **सिक्टा सिचाई आयोजना:**

चालु आ.व. ०७०/०७१ मा गेट निर्माण ५०%, मूल नहर निर्माण २ कि.मि. संरचना निर्माण १० गोटा, नहर लाइनिङ कार्य ७ कि.मि. र जग्गा खरिद ७ हेक्टर गर्ने प्रमुख क्रियाकलाप रहेकामा हाल सम्म गेट निर्माण १६%, मूल नहर निर्माण १.२ कि.मि., संरचना निर्माण १० गोटा, नहर लाइनिङ ४ कि.मि. सम्पन्न भएको छ ।

❖ **रानी जमरा कुलरिया सिंचाई आयोजना: (प्रणाली आधुनिकरण समेत)**

चालु आ.व. ०७०/०७१ मा इन्टेकको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने, मूल र फिडर नहर निर्माण ६ कि.मि. संरचना निर्माण ५ गोटा, नहर प्रणालीको आधुनिकिकरण ७ कि.मी., सिंचित क्षेत्र बचावट कार्य २१ कि.मि. र जग्गा खरिद (१५.५४ हे) रहेकोमा हालसम्म इन्टेक निर्माण करिब ९०% सम्पन्न (यसै आ.व. भित्र सम्पन्न हुने), मूल र फिडर नहर निर्माण ६ कि.मी., संरचना निर्माण ३ गोटा सम्पन्न भै सिंचित क्षेत्र बचावट को कार्य ८ कि.मि. मा सम्पन्न भैसकेको छ । साथै मूल तथा फिडर नहरका लागि रुख कटान कार्य समेत भएको छ ।

❖ **भेरी ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना:**

यस आयोजनाको मुख्य क्रियाकलापमा डाइभर्सन सुरुङ्ग निर्माणका लागि ठेक्का बन्दोबस्त गरी निर्माण कार्य सुरु गर्ने रहेकोमा भए गरेका प्रमुख कार्यमा ICB ठेक्का मार्फत सुरुङ्ग निर्माणका लागि पुनः पूर्व योग्यता गर्नुपर्ने भै सोका लागि PQ Criteria Cost Review गर्ने कार्य भै रहेको छ ।

❖ **बागमती सिंचाई आयोजना:**

यस आयोजना अन्तर्गत चालु आ.व. २०७०/७१ मा मुख्य कार्यहरू शाखा नहर निर्माण र सुदृढिकरण ११ कि.मि., संरचना निर्माण २ गोटा, सिंचित क्षेत्र बचावट कार्य ३५०० हेक्टर, जग्गा प्राप्ति १० हेक्टर र नहर संचालन ४५६०० हेक्टरमा रहेका छन् । जस मध्ये पूर्व तर्फ शाखा नहर निर्माण, सुदृढिकरण १० कि.मी., कमाण्ड क्षेत्र विकास,

वचावट तथा सुदृढीकरणको लागि ICB ठेक्का भै कार्य भैरहेको र नहर संचालन ४५६०० हेक्टर मै संचालन भै रहेको छ ।

❖ **मझौला सिंचाई आयोजना :**

क्रमागत योजनाहरूको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिई ३५ योजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न गरिने र संभाव्यताका आधारमा नयाँ योजनाहरूको निर्माण गरिने मुख्य क्रियाकलाप यस आ.व. ०७०/०७१ मा रहेकोमा हालसम्म क्रमागत मध्ये ३५ योजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न गरी निर्माण कार्य भै रहेकोमा १२ वटा सम्पन्न र २३ गोटाको करिब ८०% कार्य सम्पन्न र नयाँ १७ योजनाहरूको निर्माण कार्य शुरू गर्ने तिर कारवाही भै रहेको छ ।

❖ **सिंचाई तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (IWRMP) :**

यस आयोजना अन्तर्गत चालु आ.व. २०७०/७१ मा क्रमागत योजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने मुख्य लक्ष्य रहेकोमा जम्मा १३४ योजनामा ८१ सम्पन्न भै चालु आ.व. मा क्रमागत ५३ मध्ये २३ वटाको ८०% २१ गोटाको ६५% र ९ वटाको ५०% कार्य सम्पन्न हालसम्म भैसकेको र सम्भाव्यताको आधारमा नयाँ योजनाहरूको निर्माण कार्य शुरू गर्न कारवाही भैरहेको छ ।

❖ **महाकाली सिंचाई आयोजना (तेस्रो चरण)**

यस आयोजना अन्तर्गत चालु आ.व. मा जग्गा खरिद कार्य ६ हेक्टर, मूल नहर निर्माण २.५ कि.मि. र मूल नहरमा संरचना निर्माण ३ गोटा गर्ने लक्ष्य लिइएकोमा हालसम्म जग्गा खरिद २.६५ हेक्टर, मूल नहर निर्माण १ कि.मि., संरचना निर्माण १ गोटा सम्पन्न भएको छ ।

❖ **नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ कार्यक्रम (NITP):**

नेपाल सरकारको आफ्नै श्रोतमा सञ्चालनमा रहेको यस कार्यक्रमबाट यस त्रिवर्षीय योजनाको अवधिभर १५५३ हेक्टरमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराई सकिएको छ ।

❖ **समदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना (CMISAP):**

सिंचाइ सुविधा व्यवस्थित हुने लक्ष्य लिई संचालनमा रहेको यस आयोजनामा मध्यमाञ्चल र पूर्वाञ्चलका १११ वटा सिंचाइ योजनाहरू मध्ये गत आ.व. सम्म ६६ गोटा सम्पन्न, चालु आ.व.मा ४५ गोटा संचालनमा रहेकोमा ३० गोटा सम्पन्न भै बाँकी १४ वटा यस आ.व. भित्रै सम्पन्न हुने गरी कार्य भैरहेको छ ।

❖ **नदी नियन्त्रण कार्यक्रम:**

यस कार्यक्रम अन्तर्गत अध्ययन भएका प्रकोप नियन्त्रण कार्यहरू अध्ययन गरी गरिने प्रकोप नियन्त्रण कार्यहरू र पहिरो व्यवस्थापन समेत रहेका छन् ।

यसै गरी १४ वटा नदीहरूमा- कन्काइ, रतुवामावा, जलाद, औरहि, रातो, झिम, लखनदेहि, नारायणी, पूर्वि राप्ती, कर्णाली, दोधा र महाकाली नदी किनार बचाव कार्य र तटबन्ध तथा रिभेटमेन्ट निर्माण स्पर निर्माण, नदी च्यानललाईजेशन गर्न कुल ४६ कि.मि. तटबन्ध निर्माण गर्ने लक्ष्य रहेकोमा चाल आ.व.को हालसम्म करिब २५ कि.मि. निर्माण सम्पन्न भै सेकेको छ ।

❖ **भारतीय सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजना :**

भारतीय सहयोगमा संचालित यस आयोजनामा मुख्य रूपमा कमला, बागमती, खौंडो र लालवकैया नदिहरू रहेका छन् । यसका अतिरिक्त गागन, सुनसरी र बाणगंगा नदीहरू रहेका छन् । भौतिक पूर्वाधार मानवस्ती, खेतीयोग्य जमिन लगायतको संरक्षण गर्ने उद्देश्य रहेको यस योजनामा मूल रूपमा तटबन्ध निर्माण अतिरिक्त सडक ग्राभेलिङ्ग गर्ने समेत रहेका छन् ।

नेपाल भारत सीमाका ६ वटा नदीहरूको दुवै किनारामा तटबन्ध निर्माण भैरहेको हुनाले जमिन संरक्षण भै अर्थतन्त्रमा यस आयोजनाबाट प्रभाव पारेको छ । आकस्मिक नदी नियन्त्रण कार्यहरू समेत यस आयोजना अन्तर्गत भै रहेको छन् ।

❖ **बस्ती र टार बजार संरक्षण कार्यक्रम:**

यस कार्यक्रममा चालु आ.व.मा पनि बस्ती/टारको संरक्षण गर्ने उद्देश्यले कार्यक्रम संचालनमा रहेको छ । चालु आ.व. को आठ महिनामा यस कार्यक्रम अन्तर्गत भौतिक प्रगति ५७ प्रतिशत भएको छ भने वित्तिय प्रगति तर्फ ५५ प्रतिशत भैसकेको छ ।

१०. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ बिबरण:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३५७०११३	सिंचाइ मन्त्रालय	२०८९९	२०८५५	९९.७९
२	३५७०१२३	सिंचाइ विभाग	६२३७३	६१७२१	९८.९६
३	३५७०१३३	क्षेत्रीय सिंचाइ निर्देशनालयहरु	४००१८	३९९५३	९९.८४
४	३५७०१४३	सिंचाइ विकास डिभिजन-सब डिभिजन समेत	२१४७००	२१३१७१	९९.२९
५	३५७०१५३	सिंचाइ व्यवस्थापन डिभिजन - ८	४०७३३	४०३०३	९८.९५
६	३५७०१६३	यान्त्रिक कार्यालय-३	८३२०	८१०६	९७.४२
७	३५७०१७३	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग	६४२३८	६३९०९	९९.४९
८	३५७१०१३	प्रणाली व्यवस्थापन तथा तालिम कार्यक्रम	६०५४	५९६७	९८.५६
९	३५७१०२३	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	११२३१	१११६८	९९.४४
१०	३५७१०३३	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	६३१६१	५९४९९	९४.२०
११	३५७१०५३	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	९६६	९६०	९९.४२
१२	३५७१०७३	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	८५८	८५६	९९.८०
१३	३५७१०८३	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र तथा जलसाधन योजना तैयारी आयोजना	७८२७	७६२९	९७.४७
१४	३५७१०९३	नदी नियन्त्रण	१९३१४	१९२७१	९९.७८
१५	३५७११०३	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	५८९५	५८९५	१००.००

१६	३५७११२३	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरु (बागमती,कमला,खाँडो र लालबकैया समेत)	२०८२	२०७१	९९.४६
१७	३५७११३३	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	५४७४८	५२१९२	९५.३३
१८	३५७११४३	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	१५४३५	१३०३५	८४.४५
१९	३५७११६३	डीप तथा स्यालो ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	२१३	२२९	१०७.६२
२०	३५७११७३	सुर्खेत उपत्यका सिंचाइ आयोजना	२२४	२२४	१००.००
२१	३५७११८३	मर्मत संभार आयोजनाहरु	१९५४७	१८८३२	९६.३४
२२	३५७११९३	बृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	१०८७६	१०५४४	९६.९५
२३	३५७१२०३	बागमती सिंचाइ आयोजना	१३४१४	१३४११	९९.९८
२४	३५७१२१३	बबई सिंचाइ आयोजना	६२३८	६२१६	९९.६४
२५	३५७१२२३	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	९०७०	९०३३	९९.५९
२६	३५७१२३३	सुनसरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	२१०९७	२०५३१	९७.३२
२७	३५७१२४३	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	२५४८	२५४८	१००.००
२८	३५७१२५३	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१२६२७	१२४९०	९८.९२
२९	३५७१२६३	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ आयोजना	२२९९	२२७६	९८.९९
३०	३५७१२७३	मझौला सिंचाइ आयोजना	३४८७	३४५६	९९.१२
३१	३५७१२८३	दरौदी- पालुडटार सिंचाइ (नदी नियन्त्रण) आयोजना	७०९	६१७	८६.९६
३२	३५७१२९३	कर्णाली अंचल सिंचाइ विकास कार्यक्रम	१९४	१९४	१००.००
३३	३५७१३०३	सेती महाकाली सिंचाइ विकास कार्यक्रम	२५३	२५३	१००.०४

३४	३५७१३१३	टार-बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	४७४	४७४	१००.००
३५	३५७१३२३	रानी-जमरा- कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१७२५४	१६१७६	९३.७५
३६	३५७१३५३	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	१८१६	१८१६	१००.००
३७	३५७१३६३	जलसाधन योजना तयारी सुविधा आयोजना	१८५६०	५६२७	३०.३२
		जम्मा	७७९७५२	७५१५०९	९६.३८

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३५७०११४	सिंचाइ मन्त्रालय	३०७५	१७१२	५५.६९
२	३५७१०१४	प्रणाली व्यवस्थापन तथा तालिम कार्यक्रम	५९५	५४७	९२.००
३	३५७१०२४	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	८०९०	८०२९	९९.२५
४	३५७१०३४	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	११२२५३६	७८५७११	६९.९९
५	३५७१०५४	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	४७४३८	४७०३१	९९.१४
६	३५७१०७४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	८६९५	६४२६	७३.९०
७	३५७१०८४	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र तथा जलसाधन योजना तैयारी आयोजना	६९१००९	५०७६६१	७३.४७
८	३५७१०९४	नदी नियन्त्रण	१६७२३७३	१६५८२७६	९९.१६
९	३५७११०४	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	७३६९०	७२१३५	९७.८९
१०	३५७११२४	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू (बागमती, कमला, खौडो र लालबकैया समेत)	७५८३०९	३०८६८८	४०.७१

११	३५७१३४	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	१२०२०	१०३०१	८५.७०
१२	३५७१४४	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	४०९९२७	३९५१४५	९६.३९
१३	३५७१६४	डीप तथा स्यालो ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	४२७		०.००
१४	३५७१७४	सुर्खेत उपत्यका सिंचाइ आयोजना	११६	११६	१००.००
१५	३५७१८४	मर्मत संभार आयोजनाहरू	३७९६८३	३६०८६५	९५.०४
१६	३५७१९४	बृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	४९९७२	४६७१९	९३.४९
१७	३५७२०४	बागमती सिंचाइ आयोजना	२०३०४१	१८६९४९	९२.०७
१८	३५७२१४	बबई सिंचाइ आयोजना	४२९५१०	४२८९३९	९९.८७
१९	३५७२२४	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	२८११६६	२७९७००	९९.४८
२०	३५७२३४	सुन्सरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	२७८०४७	२६९७३३	९७.०१
२१	३५७२४४	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	२४१२६	१९९२४	८२.५८
२२	३५७२५४	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१५९२८९१	१५४०४८५	९६.७१
२३	३५७२६४	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ आयोजना	९८८६२	८२६८९	८३.६४
२४	३५७२७४	मझौला सिंचाइ आयोजना	८४८४७७	८११८२८	९५.६८
२५	३५७२८४	दरौदी- पालुङटार सिंचाइ (नदी नियन्त्रण) आयोजना	१८८८२	१६३८१	८६.७५
२६	३५७२९४	कर्णाली अंचल सिंचाइ विकास कार्यक्रम	२६८८०	२०८८२	७७.६९
२७	३५७३०४	सेती महाकाली सिंचाइ विकास कार्यक्रम	३३६८६	३०६११	९०.८७

२८	३५७१३१४	टार-बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	३२६९०	३१६१०	९६.६९
२९	३५७१३२४	रानी-जमरा- कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१५७१०८४	१४७७५०८	९४.०४
३०	३५७१३५४	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	२३४२८	२०७२७	८८.४७
३१	३५७१३६४	जलसाधन योजना तयारी सुविधा आयोजना	१०८९४०	३६१०७	३३.१४
		जम्मा	१०८०९६६५	९४६३४३२	८७.५५

११. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५७०११३	सिंचाइ मन्त्रालय	३२३४८	२१५८३	६६.७२
२	३५७०१२३	सिंचाइ विभाग	८७७५२	५८६५३	६६.८४
३	३५७०१३३	क्षेत्रीय सिंचाइ निर्देशनालयहरु	६०४४७	४२६७५	७०.६०
४	३५७०१४३	सिंचाइ विकास डिभिजन-सब डिभिजन समेत	३२६७८२	२२५१५७	६८.९०
५	३५७०१५३	सिंचाइ व्यवस्थापन डिभिजन - ८	६६६६०	४१०१९	६१.५३
६	३५७०१६३	यान्त्रिक कार्यालय-३	१६२४२	८०५८	४९.६१
७	३५७०१७३	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग	८७४६२	७५५९१	८६.४३
८	३५७०१८३	प्रणाली व्यवस्थापन तथा तालिम कार्यक्रम	७९४५	६१४८	७७.३८
९	३५७०२३	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	१३२८९	१०२८३	७७.३८
१०	३५७०३३	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	१०४०९१	३३३२२	३२.०१

११	३५७१०५३	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	१५५६	८९८	५७.७१
१२	३५७१०७३	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	१११०	५६८	५१.१९
१३	३५७१०८३	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र तथा जलसाधन योजना तयारी आयोजना	१०३५३	७३८७	७१.३५
१४	३५७१०९३	नदी नियन्त्रण	३०२९४	२५१७२	८३.०९
१५	३५७११०३	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	७७१८	७५३६	९७.६४
१६	३५७११२३	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू (बागमती, कमला, खाँडो र लालबकैया समेत)	४३८४	४०७५	९२.९४
१७	३५७११३३	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	५२९४९	४४७०७	८४.४३
१८	३५७११४३	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	२००८०	९४२२	४६.९२
१९	३५७११६३	डीप तथा स्यालो ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	७००		०.००
२०	३५७११७३	सुर्खेत उपत्यका सिंचाइ आयोजना	३०६	१५६	५०.९२
२१	३५७११८३	मर्मत संभार आयोजनाहरू	२८८८६	१६२९७	५६.४२
२२	३५७११९३	बृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	१४३४१	१००८६	७०.३३
२३	३५७१२०३	बागमती सिंचाइ आयोजना	२२०७१	१३१०१	५९.३६
२४	३५७१२१३	बबई सिंचाइ आयोजना	१००८७	८७३१	८६.५५
२५	३५७१२२३	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	१५४५०	१०८४७	७०.२१
२६	३५७१२३३	सुनरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	२५०४४	१८५७४	७४.१७
२७	३५७१२४३	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	५०६१	४०९०	८०.८१
२८	३५७१२५३	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१९१४५	१३७३५	७१.७४
२९	३५७१२६३	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ	३०४१	१९५२	६४.१८

		आयोजना			
३०	३५७१२७३	मझौला सिंचाइ आयोजना	५०८७	३५३४	६९.४६
३१	३५७१२८३	दरौदी- पालुडटार सिंचाइ (नदी नियन्त्रण) आयोजना	८०३	७५७	९४.२८
३२	३५७१२९३	कर्णाली अञ्चल सिंचाइ विकास कार्यक्रम	३००	२८५	९४.९९
३३	३५७१३०३	सेती महाकाली सिंचाइ विकास कार्यक्रम	३३०	३२०	९७.००
३४	३५७१३१३	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	६१०	४५६	७४.७३
३५	३५७१३२३	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	२६६०१	२००५०	७५.३७
३६	३५७१३५३	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	९५८०	५८६७	६१.२४
३७	३५७१३६३	जलसाधन योजना तयारी सुविधा आयोजना	४६१९३	६०५४	१३.११
		जम्मा	११६५०९८	७५७१४४	६४.९९

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५७०११४	सिंचाइ मन्त्रालय	९७५	३७५	३८.४६
२	३५७०१२४	सिंचाइ विभाग	१२००	११९९	९९.९५
३	३५७०१४	प्रणाली व्यवस्थापन तथा तालिम कार्यक्रम	७७०	११४	१४.८१
४	३५७०२४	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	९५०५	६७५०	७१.०१
५	३५७०३४	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	१२३५९५५	२८८८४६	२३.३७
६	३५७०५४	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	५५८४४	१९११५	३४.२३

७	३५७१०७४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	१८०९०	१५४२५	८५.२७
८	३५७१०८४	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र तथा जलसाधन योजना तैयारी आयोजना	४१२५२०	१९६५११	४७.६४
९	३५७१०९४	नदी नियन्त्रण	२२३४१७०	११३३७८३	५०.७५
१०	३५७११०४	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	१७९७००	१२२१४७	६७.९७
११	३५७११२४	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू (बागमती,कमला,खाँडो र लालबकैया समेत)	४९५९००	४१८१९४	८४.३३
१२	३५७११३४	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	२१४६०	६९४६	३२.३७
१३	३५७११४४	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	५११२४८	२२८८७०	४४.७७
१४	३५७११६४	डीप तथा स्यालो ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	१७०६८०		०.००
१५	३५७११७४	सुर्खेत उपत्यका सिंचाइ आयोजना	१५००	२०४	१३.६३
१६	३५७११८४	मर्मत संभार आयोजनाहरू	४४०४४४	२१४२२८	४८.६४
१७	३५७११९४	बृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	५५३८४	२२०४१	३९.८०
१८	३५७१२०४	बागमती सिंचाइ आयोजना	४२१६४८	११६२५७	२७.५७
१९	३५७१२१४	बबई सिंचाइ आयोजना	४४०९१३	१८०५२९	४०.९४
२०	३५७१२२४	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	२६६४५०	१४०१८८	५२.६१
२१	३५७१२३४	सुन्सरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	४२१४००	२६४११२	६२.६७
२२	३५७१२४४	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	४६०००	२४६१३	५३.५१
२३	३५७१२५४	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	११२२९२४	६६५२९१	५९.२५
२४	३५७१२६४	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ	१४३४१८	४१७३२	२९.१०

		आयोजना			
२५	३५७१२७४	मझौला सिंचाइ आयोजना	९८५९५७	४६३२८९	४६.९९
२६	३५७१२८४	दरौदी- पालुडटार सिंचाइ (नदी नियन्त्रण) आयोजना	२५१९७	७३३७	२९.१२
२७	३५७१२९४	कर्णाली अञ्चल सिंचाइ विकास कार्यक्रम	५५६००	१३७४६	२४.७२
२८	३५७१३०४	सेती महाकाली सिंचाइ विकास कार्यक्रम	१०२६७०	३५१०८	३४.२०
२९	३५७१३१४	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	५४३९०	३८५८८	७०.९५
३०	३५७१३२४	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१४३५३१८	८२०६३५	५७.१७
३१	३५७१३५४	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	४०५००	२७७४	६.८५
३२	३५७१३६४	जलसाधन योजना तयारी सुविधा आयोजना	२५१०७६	५३५०१	२१.३१
		जम्मा	११६५८८०६	५५४२४४९	४७.५४

१२. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	४२	सिक्टा सिंचाइ आयोजनाको लागि रु.१ अर्ब १४ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ । आगामी वर्ष यसको ३५ कि.मी. सम्मको मूलनहर निर्माण सम्पन्न हुनेछ ।	• मुल नहरमा माटोको कार्य हालसम्म जम्मा १.२ कि.मी. सम्पन्न भएको । • मुल नहरमा सरचना निर्माणकार्य हालसम्म जम्मा १२.५ गोटा सम्पन्न भएको । • नहर लाइनिङ गर्ने कार्य हालसम्म जम्मा ६ कि.मी. सम्पन्न भएको । • गेट लगायत हाइड्रोमेकानिकल निर्माण कार्य हालसम्म कुल १७.५% सम्पन्न भएको । • भवन निर्माण कार्य हालसम्म जम्मा २५ % सम्पन्न भएको ।

२	११३	नदी नियन्त्रण, पहिरो व्यवस्थापन र जलाधार संरक्षण आयोजनाहरूका लागि रु. १ अर्ब ७७ करोड छुट्याएको छु । यसबाट जनताको तटबन्ध कार्यक्रममा परेका १४ वटा नदीहरूको कुल ४६ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण सम्पन्न हुने छ। मुग्लिङ्ग नारायण घाट र सिन्धुली बर्दिवास सडकको जलाधार संरक्षण, नदी नियन्त्रण, पहिरो व्यवस्थापन र बस्ति टार बचावट कार्यलाई निरन्तरता दिईने छ ।	• प्रकोप नियन्त्रण कार्यहरूमा जम्मा ७७ % कार्य भएको, जनताको तटबन्ध कार्यक्रम अन्तर्गत जम्मा २० कि.मी. तटबन्ध निर्माण भएको, भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरूको जम्मा ८ कि.मी कार्य भएको, वस्ति टारबजार संरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत जम्मा ७०% कार्य भएको ।
३	४५	राष्ट्रिय गौरवका ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आयोजना प्रमुखसँग कार्य सम्पादन सम्झौता गर्ने । उच्चपदमा नेतृत्व मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने।	• राष्ट्रिय गौरवका आयोजना प्रमुखहरूसँग कार्य सम्पादन करार सम्झौता गरिएको ।
४	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने।	• सूचकांक तयार गरी स्वीकृतीको चरणमा रहेको ।
५	११४	नदी काटान तथा पहिरोबाट क्षति पुगेका दार्चुला जिल्ला लगायत देशका विभिन्न क्षेत्रहरूमा पुनः निर्माण कार्यहरू सञ्चालन गर्न यथेष्ट बजेट विनियोजन गरिएको छ।	• स्वीकृत वजेट व्यवस्था अनुसार कार्य अगाडी बढाइएको ।

६	११२	ठूला सिंचाइ आयोजनाहरूको पुनःस्थापना तथा निर्मित आयोजनाहरूको मर्मत सम्भारका लागि रु. ४६ करोड बजेट विनियोजन गरेको छ । कोशी पम्प नहर, चन्द्र नहर, कमला, नारायणी र नारायणी लिफ्ट सिंचाइ आयोजनाहरूको पुनःस्थापना गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ ।	पुराना र प्रभावकारी सावित भएका कोशी पम्प नहर, चन्द्र नहर कमला, नारायणी लिफ्ट सिंचाइ आयोजनाका कार्य अगाडी वढाइएको ।
७	१११	सिंचित तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजनाका लागि रु. १ अर्ब ३६ करोड छुट्याइएको छ । यस आयोजना अन्तर्गत कन्काई, सुनसरी मोरङ्ग, नारायणी र महाकाली सिंचाइ आयोजनाको २३ हजार १ सय हेक्टर जमिनको सिंचाइ प्रणाली व्यवस्थापन समुदायमा हस्तान्तरण गरिने छ । बाँकी २८ सिंचाइ आयोजनाहरूको निर्माण कार्य आगामी आ.व. मा सम्पन्न हुनेछ ।	लक्षित सिंचाइ कार्यक्रम संचालन भएको ।
८	११०	बागमती सिंचाइ आयोजनाको नहर सुदृढीकरण, सञ्चालन, जग्गा प्राप्ति लगायतका कार्यहरूका लागि रु. ४४ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	प्रस्तुत कार्यक्रम अगाडी वढाइएको ।
९	१०९	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्यूबवेल कार्यक्रमकालागि रु. ५० करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ । आगामी आ.व. मा १२ हजार स्यालो ट्यूबवेल र २६ वटा डिप ट्यूबवेल प्रणाली जडान भई थप करिब ३० हजार हेक्टर जमिनमा सिंचाइ सुविधा विस्तार हुने छ ।	- स्यालो ट्यूबवेल जम्मा ४७७२ गोटा । - डिप ट्यूबवेल जम्मा १९ गोटा निर्माण भएको । - भूमिगत जल सिंचाइ बाट जम्मा १२०९० हे. हेक्टर क्षेत्र सिंचित भएको ।

१०	४१	आगामी वर्ष रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजनाको इन्टेक निर्माण कार्य सम्पन्न हुनेछ । परम्परा देखि सञ्चालनमा रहेका सिंचाइ प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्ने कार्यलाई द्रुत गतिमा अगाडी बढाइने छ । यी कार्यका लागि रु.१ अर्ब २५ करोड छुट्याइएको छ ।	• इन्टेक निर्माणको बाँकी कार्यमा जम्मा ५.९ % भएको । • मुल नहर निर्माण कार्य जम्मा २ कि.मि निर्माण भएको । • मुल नहरमा स्ट्रक्चर निर्माण कार्य जम्मा ०.३८ गोटा निर्माण भएको । • शाखा उपशाखा नहर निर्माण तथा पुनःनिर्माणमा जम्मा २.२ कि.मी. काम भएको । • सिंचित क्षेत्र वचाउ तथा संरक्षण कार्यको लागी निर्माण भैरहेकोमा नेपाल सरकार अन्तर्गत जम्मा ०.८६ कि.मि र विश्व बैंक अन्तर्गत जम्मा ८.९७ कि.मि निर्माण भएको । • परम्परागत कृषक कुलो व्यवस्थापन, संचालन तथा सुधारमा जम्मा २१ % कार्य भएको । • फिडर नहर निर्माण कार्य जम्मा ४.०५ कि.मि निर्माण भएको । • फिडर नहरमा स्ट्रक्चर निर्माण कार्य जम्मा २.८ गोटा निर्माण भएको । • भवन निर्माण जम्मा ०.७५ गोटा निर्माण भएको ।

११	४४	भेरी बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको सुरुङ्ग निर्माण कार्य आगामी आ.व. प्रारम्भ गर्न । आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिएको छ ।	- सुरुङ्ग निर्माण कार्यको लागि ठेकेदार छनौटको लागि Pre-Submission Meeting सम्पन्न गरिएको । - सुरुङ्ग निर्माण कार्यको लागि आवश्यक परामर्श सेवा खरिदको लागि Cost Estimate, Evaluation Criteria तथा Terms of Reference तयार गरी स्विकृतिको लागि पेश गरिएको । सुरुङ्ग निर्माण कार्यको लागि आवश्यक परामर्श सेवा खरिदको लागि Cost Estimate, Evaluation Criteria तथा Terms of Reference गरी स्वीकृत गराई Expression of Interest को सुचना प्रकाशित गरिएको । - सामाजिक तथा वातावरण विकास अन्तर्गत Livelihood कार्यक्रमको लागि आयोजनाको अध्ययन गर्ने कार्य भैरहेको । - पुरक अध्ययन कार्य भैरहेको । - आयोजना कार्यान्वयन तथा संरचना निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने जमिनको अस्थायी तथा स्थायी भोगाधिकारको स्विकृतिको लागि वन मन्त्रालयमा पत्राचार भएको । - कार्यालय भवन निर्माणको लागि ठेक्का बन्दोबस्त गर्न सुचना प्रकाशित गरिएको ।

१७	४३	बबई सिंचाइ आयोजनाको पूर्वी नहरतर्फ मूलनहर विस्तारको कार्य आगामी आर्थिक वर्ष सम्पन्न हुनेछ । पश्चिमतर्फको नहरमा आवश्यक संरचना निर्माणको कार्य प्रारम्भ गरिने छ । यी कार्यहरूको लागि रु.४५ करोड विनियोजन गरिएको छ ।	- पश्चिम तथा पूर्वी मूलनहर विस्तार, ब्रान्च, सेकेण्डरी र टर्सरी नहर निर्माण कार्यहरू जम्मा ८.६ कि.मी नहर संरचना निर्माण सम्पन्न भएको । - बबई पश्चिम नहर प्रणाली (ढोढरी) को चेनेज ३±८२५ देखि चेनेज २०±२९० सम्म मूलनहर निर्माण तथा रिमोडेलिङ्ग र नहर प्रणाली संग सम्बन्धित संरचनाहरू निर्माणका साथै पूर्वी प्रणाली तर्फ चेनेज ५±०७५ देखि चेनेज १५±९०१ सम्म मूलनहरको रिमोडेलिङ्ग तथा लाइनिङ्गकार्य निर्माण संचालनार्थ आर्थिक प्रस्ताव समेत पेश गरेका वोल्पत्रदाताहरूको वोल्पत्र सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ तथा नियमावली २०६४ बमोजिम सम्झौताका लागि छनौट गरी निर्माण व्यवसायीहरू सँग निर्माण खरिद संझौताका लागि प्रकृयागत कार्य भैरहेको । - नहर संचालन, जलमापन तथा गेज निर्माण कार्यहरू जम्मा २% सम्पन्न भएको । - नहरका लागी जग्गा खरिद कार्य जम्मा ३.४० हेक्टर जग्गा खरिद भएको ।

सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

सूचना तथा संचार क्षेत्रको विकास तथा विस्तारका लागि २०२८ साल साउन १ गते संचार मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । यस अधिसम्म निर्माण, यातायात तथा संचार मन्त्रालयलाई सूचना तथा संचार क्षेत्रका विषयहरू हेर्ने जिम्मेवारी सुम्पिएकोमा वि.सं.२०४९ सालदेखि सूचना तथा संचार मन्त्रालय नामाकरण गरिएको हो । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा प्रत्याभूत जनताको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता र सूसुचित हुन पाउने मौलिक हकको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने गहन जिम्मेवारी यस मन्त्रालयको काँधमा रहेको छ । सूचना तथा संचार प्रविधिको बढ्दो महत्व र आवश्यकताका साथै यस क्षेत्रमा भैरहेका विश्वव्यापी विकासका प्रयासहरू एवं उपलब्धि अनुरूप नेपाली जनतालाई सूचना तथा संचार प्रविधिको सेवा सुविधा पुऱ्याउने प्रमुख भुमिका छ । मन्त्रालयको मुख्य कार्यक्षेत्रहरू हुलाक सेवा, दुरसञ्चार सेवा, प्रसारण, प्रेस तथा सूचना, सुरक्षण मुद्रण र नेपाली चलचित्रको विकास गर्ने रहेका छन् ।

२. ध्येय:

- नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा प्रत्याभूत जनताको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता तथा सूसुचित हुन पाउने हकको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने, नेपाल राज्यको सार्वभौमिकता, भौगोलिक अखण्डता तथा राष्ट्रिय स्वतन्त्रता एवं स्वाभिमानलाई अक्षुण्ण राख्ने विषयमा सहयोग पुऱ्याउने र प्रजातन्त्रको संस्थागत विकास गर्न मूलकको आर्थिक, सामाजिक क्रियाकलापलाई जनता समक्ष पुऱ्याउदै प्रजातान्त्रिक संस्कारको सम्बर्द्धन गर्ने ।
- विभिन्न जाति, भाषा, वर्ग र धार्मिक सम्प्रदायका बीच समानता, आपसी सद्भाव र सामञ्जस्यको वातावरण सिर्जना गरी राज्यका निर्देशक सिद्धान्तको आधारमा सम्पूर्ण जनताले शान्तिपूर्वक प्रजातन्त्रका लाभहरूको उपभोग गर्न सक्ने गरी नागरिकहरूलाई चेतनशील तुल्याउन संचार माध्यमलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- राष्ट्रिय हितलाई सर्वोपरी राखी प्रतिस्पर्धात्मक लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको आधारभूत मूल्य तथा मान्यताको संरक्षण गर्दै राष्ट्रिय एकताको संरक्षण एवं सुदृढीकरण गर्ने कार्यमा सघाउ पुऱ्याउने सूचना तथा संचार क्षेत्रलाई क्रियाशिल तुल्याउने ।
- राष्ट्रिय सम्पदाहरूको संरक्षण र राष्ट्रिय चिनारी एवं महत्वका विभिन्न पक्षको जगेर्ना तथा सम्बर्द्धन गर्न जनचेतनाको जागृत गरी राष्ट्रको चौतर्फी विकास कार्यमा जनसहभागिता,

अन्तराष्ट्रिय सहयोग एवं सद्भावना जुटाउन सूचना एवं संचार क्षेत्रलाई सक्रिय बनाउने ।

३. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९ अनुरूप सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र निम्नानुसार तोकिएका छन् ।

- सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन;
- प्रेस तथा सूचना र सुरक्षण मुद्रण ।
- हुलाक सेवाको सञ्चालन, विकास र प्रवर्द्धन ।
- कुरियर सेवाको सुपरिवेक्षण, नियमन तथा नियन्त्रण ।
- पत्रपत्रिकाको विकास तथा प्रकाशन ।
- सूचना, प्रचार तथा प्रसार ।
- रेडियो तथा टेलिभिजन प्रसारण, डाउन लिङ्क तथा केवल सञ्चालन ।
- सूचना सञ्चार सञ्जालमार्फत् एकीकृत सेवा ।
- चलचित्र विकास ।
- दूरसञ्चार ।
- सूचना र सञ्चार प्रविधिको विकास तथा विस्तार ।
- सूचना र सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थासँगको सम्पर्क ।
- फ्रिक्वेन्सी वितरण, व्यवस्थापन तथा अनुगमन ।
- नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण, नेपाल टेलिकम, गोरखापत्र संस्थान, चलचित्र विकास बोर्ड, रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति, राष्ट्रिय समाचार समिति तथा नेपाल टेलिभिजन ।
- सञ्चार विषयक अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ-संस्थासँगको सम्पर्क ।
- प्रेस काउन्सिल ।
- राष्ट्रिय सूचना आयोग ।
- विज्ञापनसम्बन्धी विषय ।
- नेपाल इन्जिनियरिङ सेवाको इलेक्ट्रोनिक एण्ड टेलिकम्युनिकेसन इन्जिनियरिङ समूह सञ्चालन ।

४. विद्यमान ऐन/नियम/कार्यविधि र निर्देशिकाहरु:

❖ सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय सम्बन्धी ऐन तथा गठन आदेशको नाम

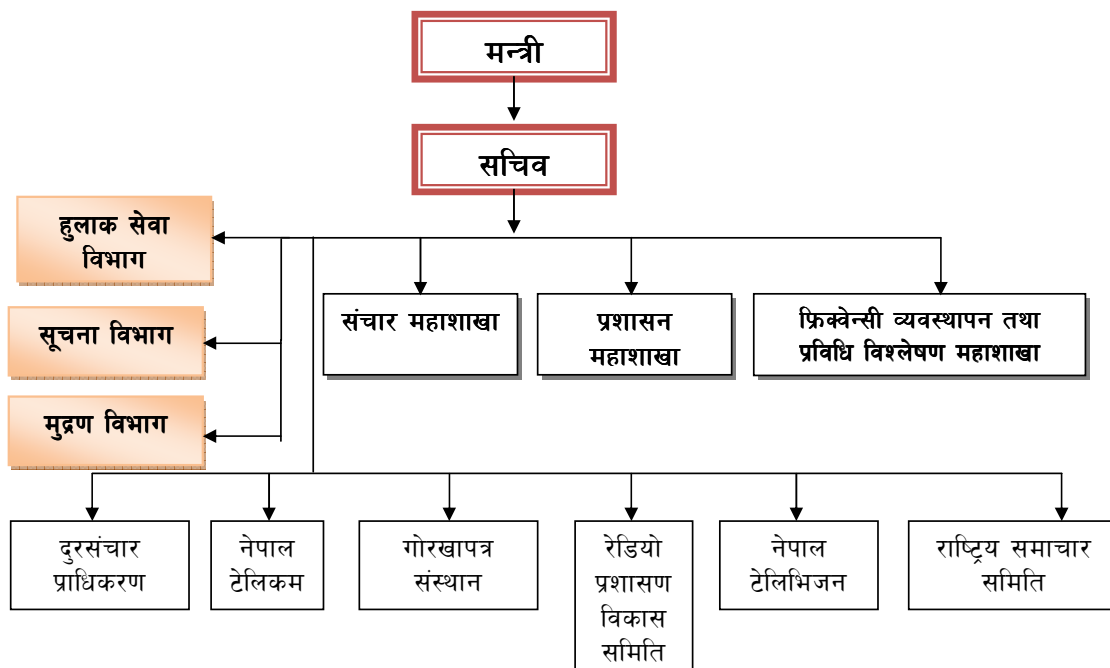
- रेडियो ऐन, २०१४
- आन्तरिक हुलाक वस्तु (बीमा गर्ने) ऐन, २०१९
- हुलाक ऐन, २०१९
- राष्ट्रिय समाचार समिति ऐन, २०१९
- गोरखापत्र संस्थान ऐन, २०१९
- चलचित्र (निर्माण प्रदर्शन तथा वितरण) ऐन, २०२६
- सञ्चार संस्थान ऐन, २०२८
- छापाखाना र प्रकाशन सम्बन्धी ऐन, २०४८
- प्रेश काउन्सिल ऐन, २०४८
- राष्ट्रिय प्रसारण ऐन, २०४९
- श्रमजिवी पत्रकार सम्बन्धी ऐन, २०५१
- दूरसञ्चार ऐन, २०५३
- रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति गठन आदेश, २०५१
- सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४

❖ सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय सम्बन्धी नियमावली तथा गठन आदेशको नाम

- आन्तरिक हुलाक वस्तु (बीमा नियमावली), २०१९
- हुलाक नियमावली, २०२०
- धनादेश नियमावली, २०३१
- हुलाक बचत बैंक नियमावली, २०३३
- अतिरिक्त हुलाक नियमावली, २०३४
- बैरङ्ग हुलाक नियमावली, २०३४
- गोरखापत्र कर्पोरेसन नियमहरु, २०२१
- राष्ट्रिय समाचार समिति नियमावली, २०४१
- छापाखाना र प्रकाशन सम्बन्धी नियमावली, २०४९
- प्रेश काउन्सिल (कार्य व्यवस्था) नियमावली, २०४९
- श्रमजिवी पत्रकार सम्बन्धी नियमावली, २०५३

- मुद्रण सम्बन्धी नियमहरू, २०५५
- चलचित्र (निर्माण प्रदर्शन तथा वितरण) नियमावली, २०५७
- रेडियो सञ्चार (लाइसेन्स) नियमावली, २०४९
- राष्ट्रिय प्रसारण नियमावली, २०५२
- दूरसञ्चार नियमावली, २०५४
- सूचनाको हकसम्बन्धी नियमावली, २०६५

५. संगठन संरचना:

५.१ मन्त्रालय सम्बद्ध निकायगत विवरण:

❖ प्रेश काउन्सिल नेपाल:

- पत्रकारिताको पेशागत उच्चतम आचरण कायम राखी स्वस्थ र उत्तरदायी पत्रकारिताको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्न प्रेश काउन्सिल ऐन, २०४८ बमोजिम यसको स्थापना भएको हो । यसले पत्रकारिता सम्बन्धी आचार संहिता बनाउने, प्रेश र नेपाल सरकारबीच सौहार्दपूर्ण सम्बन्ध कायम गर्ने र स्वस्थ पत्रकारिताको विकासको लागि उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्न विभिन्न कार्यहरू गर्दछ ।

❖ रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति (रेडियो नेपाल)

- प्रसारणका माध्यमबाट नेपाली नागरिकलाई सार्वजनिक महत्वको कुनै पनि विषयको सूचना यथासम्भव छिटो दिने र शिक्षामूलक एवं मनोरञ्जनपूर्ण कार्यक्रमहरू जनतामाझ पुर्याई नेपाली जनतालाई सामाजिक, राजनीतिक एवं आर्थिक लाभ प्राप्त हुने कार्यमा योगदान पुऱ्याउने उद्देश्यले रेडियो नेपालको स्थापना भएको हो । रेडियो नेपालले MW, SW, र FM तीनवटै माध्यमद्वारा कार्यक्रम प्रसारण गर्दछ । यसले नेपाली भाषा लगायत अन्य विभिन्न भाषाहरूमा समेत कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दै आएको छ ।

❖ राष्ट्रिय समाचार समिति:

- सत्यतथ्य समाचार एवं सूचनाको खोजी गरी वितरण गर्ने राष्ट्रिय निकायको रूपमा राष्ट्रिय समाचार समिति ऐन, २०१९ बमोजिम राष्ट्रिय समाचार समितिको गठन भएको हो । यसले देशभर छरिएर रहेका आफ्ना रिपोर्टर तथा स्ट्रीट्जरहरू मार्फत समाचार तथा फोटो संकलन गर्दछ । त्यस्तै AP, AFP, Xinhua, Kyoda, PTI, APP जस्ता विभिन्न विदेशी समाचार संस्थाहरूसँग सम्झौता गरी समाचार तथा फोटोको आदान प्रदान गर्दछ ।

❖ चलचित्र विकास बोर्ड:

- चलचित्र क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनको लागि सो क्षेत्रसँग सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाबाट समेत प्रतिनिधित्व भएको चलचित्र विकास बोर्ड गठन गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भई चलचित्र (निर्माण, प्रदर्शन, र वितरण) ऐन, २०२६ अनुसार चलचित्र विकास बोर्डको गठन भएको हो । यस बोर्डले चलचित्रको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्नको लागि आवश्यक नीति तर्जुमा गरी मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने आवश्यक अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने गराउने जस्ता कार्यहरू गर्दछ ।

❖ नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड:

- राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक विकासका लागि दूरसञ्चार सेवाको द्रुत विकासको आवश्यकता महशुस गरी दूरसञ्चार ऐन, २०२० बमोजिम २०३२ साल अषाढ १ गते नेपाल दूरसञ्चार संस्थानको स्थापना भयो जुन पछि २०६१ साल बैशाख १ गतेदेखि नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेडमा परिणत भई क्रियाशील रहेको छ । यस कम्पनीले PSTN, GSM, मोबाईल सेवा, CDMA, ADSL, इन्टरनेट सेवा लगायतका दूरसञ्चार सेवाहरू प्रदान गरिरहेको छ ।

❖ नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण:

- दूरसञ्चार सेवालाई भरपर्दो र सर्वसुलभ बनाउन तथा यस्ता सेवालाई नियमित र व्यवस्थित गर्न दूरसञ्चार ऐन, २०५३ बमोजिम नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणको गठन भयो । यो अविछिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हो जसले एक स्वतन्त्र दूरसञ्चार नियामक निकायको रूपमा काम गर्दै आएको छ । यसले दूरसञ्चार सेवा सञ्चालन गर्न अनुमतिपत्र दिने, दूरसञ्चार सेवालाई नियमित र व्यवस्थित गर्ने, दूरसञ्चार सेवा तथा सुविधा सर्वसुलभ र भरपर्दो बनाउने तथा आधारभूत दूरसञ्चार सेवा र सुविधा नेपाल भरका शहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा पुऱ्याउन आवश्यक व्यवस्था गर्दैछ ।

❖ नेपाल टेलिभिजन

- सञ्चार संस्थान ऐन, २०२८ बमोजिम २०४१ सालमा स्थापना भएको नेपाल टेलिभिजन सरकारी स्वामित्वको संस्थानको रूपमा कार्यरत छ । नेपाल टेलिभिजनले राष्ट्रिय प्रसारण र NTV Plus गरी दुईवटा च्यानलहरूबाट दर्शकहरूसमक्ष समाचारमूलक मनोरञ्जनात्मक, खोजमूलक तथा समसामयिक घटनामा आधारित कार्यक्रमहरू प्रसारण गर्दै आएको छ । नेपाल टेलिभिजन सरकारी सञ्चार माध्यम भएको कारण यसले आफ्नो प्रसारणको पहुँच देशव्यापी बनाउन नयाँनयाँ प्रसारण केन्द्रको स्थापना गर्दै लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता र पद्धतिलाई टेवा दिने खालका विविध भाषाका समावेशी कार्यक्रमहरू समेत समानुपातिक रूपमा प्रसारण गरिरहेको छ ।

❖ गोरखापत्र संस्थान:

- गोरखापत्र मुलुकको जेठो अग्रणी प्रकाशन संस्था हो । वि.सं. १९५८ साल बैशाख २४ गतेबाट प्रकाशन भएको गोरखापत्र २०२० सालमा गोरखापत्र संस्थान ऐन, २०२० अन्तर्गत संस्थागत भई हालसम्म पनि निरन्तर रूपमा नेपाल र नेपाली जनताको पहिचानलाई सशक्त रूपमा राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय जगतमा प्रस्तुत गर्दै आइरहेको छ । हाल यस संस्थानले गोरखापत्रको अलावा द राइजिङ्ग नेपाल, मधुपर्क, युवामञ्च, र मुना मासिक प्रकाशन गर्दै आइरहेको छ । साथै, नयाँ नेपाल अन्तर्गत विभिन्न ३० भाषामा लेख रचनाहरू पनि प्रकाशित हुँदै आएको छ जसबाट लोप हुन लागेको विभिन्न भाषाहरूको संरक्षण, बोलीचालीमा मात्र सिमित रहेका कतिपय

भाषाहरूको लेख्य परम्पराको विकास, प्रयोगमा नआएका लिपिहरूको प्रयोगमा वृद्धि भई नेपाली बाहेक अन्य भाषा बोल्ने समुदायको राज्य प्रति अपनत्व बढाउने अभियानको थालनी भएको छ ।

❖ हुलाक सेवा विभाग:

- वि.सं. १९३५ मा नेपाल हुलाक घरको रूपमा स्थापना भई सुरु भएको हुलाक सेवाले वि.सं. १९९३ मा विश्व हुलाक संघको सदस्यता प्राप्त गर्‍यो भने हुलाक सेवा विभागको स्थापना वि.सं. २०२८ सालमा भएको हो । जस अन्तर्गत हाल ४ क्षेत्रीय हुलाक निर्देशनालय, ५ केन्द्रीय कार्यालय, ७० जिल्ला हुलाक कार्यालय, ८४२ इलाका हुलाक कार्यालय, र ३०७४ अतिरिक्त हुलाक सञ्चालित छन् । हुलाक सेवा अन्तर्गत चिठीपत्र, पुलिन्दा, बीमा, धनादेश, जस्ता परम्परागत सेवाहरूका अतिरिक्त हुलाक बचत बैंक, इ.एम.एस, मनी ट्रान्सफर, जस्ता अधुनिक सेवाहरू पनि जनतालाई प्रदान गरिँदै आएको छ ।

❖ न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति:

- श्रमजिवी पत्रकार सम्बन्धी ऐन, २०५१ को दफा ११ ले गरेको व्यवस्था बमोजिम श्रमजिवी पत्रकारको न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण लगायतका कार्य गर्नका लागि नेपाल सरकारले २०६६ कार्तिकमा न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समितिको स्थापना गरेको हो । यस समितिले सञ्चार प्रतिष्ठानमा कार्यरत श्रमजीवी पत्रकार, कर्मचारी र कामदारको न्यूनतम पारिश्रमिक रकम निर्धारण गर्ने, पारिश्रमिक रकम आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन गर्ने, न्यूनतम पारिश्रमिक र अन्य व्यवस्था लागू भए नभएको अनुगमन गर्ने गर्दछ ।

❖ सूचना विभाग:

- यस विभागको स्थापना वि.सं. २००५ सालमा प्रचार विभागको नामबाट भएको थियो । तत्पश्चात प्रसार तथा प्रसार विभाग, प्रेस सूचना विभाग हुदै हाल सूचना विभागको रूपमा यस विभाग कार्यरत छ । यस विभाग अन्तर्गत देशका पाँचवटा क्षेत्रीय विकास निर्देशनालयमा सञ्चार केन्द्रहरू स्थापना भएका छन् । यस विभागले छाप्रा सञ्चार माध्यमलाई लोक कल्याणकारी सूचना व्यवस्थापन गर्ने, पत्रकार अभिलेख तथा पत्रिकाहरूको दर्ता तथा अभिलेख राख्ने, सरकारी फोटोग्राफरको रूपमा कार्य गर्ने, क्यालेण्डर, डायरी, नेपाल पत्रिका प्रकाशन गर्ने कार्यका अतिरिक्त साप्ताहिक रूपमा

नेपाल सरकारको प्रवक्ता र पत्रकार बीच (Meet the Press) कार्यक्रम समेतको सञ्चालन गरिरहेको छ ।

❖ मुद्रण विभाग:

- नेपालमा सरकारी छापाखानाको रूपमा गोरखापत्र छापाखानाको वि.सं.१९५८ सालमा तत्कालीन प्रधानमन्त्री श्री देव शम्शेरको पालामा स्थापना गरिएको थियो । यसैबाट गोरखापत्र प्रकाशन सम्बन्धी काम हुँदै आएकोमा वि.सं. २०२० सालमा गोरखापत्र सम्बन्धी छुट्टै संस्थान खडा भएपछि तत्कालिन गोरखापत्र छापाखानालाई श्री ५ को सरकारको छापाखाना नामकरण गरियो । यस छापाखानालाई वि.सं. २०४५।४।५ को निर्णयले प्रकाशनको कार्यसमेत गर्नेगरी मुद्रण तथा प्रकाशन विभाग नामकरण गरियो र पुनः मिति २०४९।५।२९ मा प्रकाशनको काम यसबाट अलग गरी मुद्रण विभाग नामकरण गरियो । यस विभागले नेपाल सरकारको राजपत्र, बजेट वक्तव्य जस्ता महत्वपूर्ण सामग्रीहरु सुरक्षित एवं गोपनीयताका साथ मुद्रण गरी प्रकाशन गर्दै आएको छ ।

६. आर्थिक वर्ष २०७०।७१ मा भएका मन्त्रालय र मातहतका निकायबाट भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

- २०७० फागुन मसान्तसम्ममा एफ.एम. प्रसारणको लागि कुल ५३५ वटा इजाजत प्रदान भई ४०४ वटा एफ.एम. रेडियोले नियमित प्रसारण गरिरहेको, २४ वटा टेलिभिजन नियमित प्रसारणका लागि स्वीकृति प्रदान गरिएको, कूल ७९० वटा केबुल टेलिभिजनलाई अनुमति प्रदान गरिएको, एउटा कम्पनीले DTH मार्फत प्रसारण गरिरहेको तथा च्यानल डाउनलिङ्क तर्फ कूल ८६ वटा इजाजत जारी गरिएको ।
- आ.व. २०७०।७१ को आठ महिनामा ४० वटा विदेशी चलचित्र छायाङ्कनको इजाजत दिइएको, १२९ वटा कथानक चलचित्र र ७२ वटा विज्ञापन चलचित्र जाँच पास गरिएको ।
- एशियाली विकास बैंकको अनुदान सहयोगमा मन्त्रालयबाट सञ्चालित सासेक सूचना राजमार्ग आयोजना अन्तर्गत नेपाल, भारत, बंगलादेश र भूटानबीच सूचना हब निर्माण गरी टेलिसेन्टरमार्फत् सूचना आदानप्रदान गर्न १७० कि.मी. अप्टिकल फाइबर विछ्याउने र ३० वटा सामूदायिक सूचना केन्द्र (CeC) भवन निर्माण गर्ने कार्य सन् २०१४ को डिसेम्बर अन्त्य सम्म सम्पन्न गर्ने गरी काम अगाडि बढिरहेको ।

- SAARC Development Fund (SDF) अन्तर्गत नेपाल राज्यका ५२ जिल्लाका विभिन्न ८१ वटा स्थानमा सामुदायिक सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने, जस अन्तर्गत पाँच विकास क्षेत्रमा १-१ वटाका दरले ५ वटा नमूना सामुदायिक सूचना केन्द्र भवन निर्माण गर्ने कार्यक्रम रहेको छ । सन् २०१४ को डिसेम्बरको अन्त्य सम्म कार्यसम्पन्न गर्ने लक्ष्य अनुसार सामुदायिक सूचना केन्द्रका लागि आवश्यक सामग्री खरिद सम्बन्धी बोलपत्र आह्वान भएको ।
- हुलाक सेवा विभाग मार्फत हालसम्म कुल ४०१ हुलाक कार्यालयहरूमा टेलिसेन्टर स्थापना भएको र ७९ वटा हुलाक कार्यालयहरूले धनादेश सेवा सञ्चालन गरिरहेको ।
- सूचना विभागबाट हालसम्म १६४८ वटा पत्रकार परिचयपत्र नवीकरण गर्ने कार्य भएको तथा ४ पटक पत्रकार आधारभूत प्रशिक्षण सञ्चालन गरिएको, २५ जना दृष्टिविहीन र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई रेडियो उद्घोषण तालिम प्रदान तथा फोटो पत्रकार तालिम प्रदान गरिएको ।
- मुद्रण विभागबाट नेपाल राजपत्र, अध्यागमन विभाग र वैदेशिक रोजगार विभागका स्टिकर, राष्ट्रिय योजना आयोग एवं अर्थ मन्त्रालयका विभिन्न पुस्तक र प्रतिवेदन लगायत अन्य कागजात छपाइ कार्य भै रहेको ।
- वि.सं. २००८ साल देखि हालसम्म प्रकाशित राजपत्रहरूको विद्युतीय अभिलेखिकरण कार्य भै रहेको ।
- विभिन्न सेवाप्रदायकहरूबाट हालसम्म विभिन्न प्रविधिका टेलिफोन २,३१,०७,२७१ लाइन वितरण भई टेलिफोन घनत्व ८७.२० प्रतिशत पुगेको ।
- विभिन्न प्रविधिबाट Data/Internet सेवा लिने सेवाग्राहीको संख्या ८२ लाख १३ हजार २०१ पुगेको र इन्टरनेट ग्राहक घनत्व ३०.९९ प्रतिशत पुगेको ।
- रेडियो नेपालको प्रसारण देशव्यापी बनाउने क्रममा सोलुखुम्बु, तेह्रथुम, गोरखा, दोलखामा एफ.एम.रिले केन्द्र स्थापना गरिएको । साथै धनकुटा र बुढीतोला एफ.एम. रिले केन्द्र स्थापना कार्य अगाडि बढिरहेको ।
- रेडियो नेपालको प्रसारण पहुँच जनसंख्याको आधारमा ८८ प्रतिशत, भौगोलिक आधारमा ७१ प्रतिशत रेडियो नेपालको एफ.एम. प्रसारणको पहुँच जनसंख्याको आधारमा ४५ प्रतिशत र भौगोलिक आधारमा ३५ प्रतिशत रहेको ।
- नेपाल टेलिभिजनको सिंहदरबार प्रसारण केन्द्रमा राष्ट्रिय प्रसारण च्यानलको सुदृढीकरण तथा बुढीतोला र गोरखा प्रसारण केन्द्रमा NTV प्लसको विस्तार शुरु गरिएको ।

- नेपाल टेलिभिजनको प्रसारण पहुँच जनसंख्याको आधारमा ७२% र भौगोलिक आधारमा ५२% भू भागमा प्रसारण पहुँच रहेको छ ।
- नेपाल टेलिभिजनको दोश्रो च्यानल NTV Plus को प्रसारण पहुँच जनसंख्याको आधारमा ४०% र भौगोलिक आधारमा ३०% भू भागमा प्रसारण पहुँच रहेको छ ।
- नेपाल टेलिभिजन र NTV लाई Plus IPTV/Internet को माध्यमबाट विश्वका विभिन्न ११६ मुलुकमा हेर्न सकिन्छ ।
- राष्ट्रिय समाचार समितिबाट सेवाको विविधीकरणलाई निरन्तरता दिएइको । रा.स.स. ले Intranet/Internet को माध्यमबाट र अझ सजिलोको लागि इमेल मार्फत समाचार आफ्ना सेवाग्राहीहरूलाई उपलब्ध गराउने नीति बनाएको । सेवालाई विविधीकरण गर्न फोटो सेवा, डेडिकेटेड फिडरको व्यवस्थाका साथै एफ. एम. का सेवाग्राहीहरूलाई सहयोग गर्न भ्वाईस क्लिप सेवा उपलब्ध गराइएको । रा.स.स. को सिक्का निष्काशन र रा.स.स.को हुलाक टिकट प्रकाशन भएको ।
- दोलखा जिल्लाको डाडडुङ्गे डाँडामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको चलचित्र नगरी निर्माणको लागि जग्गाको भोगाधिकार लिन सम्पादन गर्नुपर्ने सम्भाव्यता अध्ययन र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यका लागि परामर्शदाता छनौट गरी उक्त परामर्शदातासंग सम्झौता भएको ।
- गोरखापत्र संस्थानले गोरखापत्र दैनिकमा समावेशी प्रकाशन अन्तर्गत विभिन्न ३० वटा राष्ट्रिय भाषामा नयाँ नेपाल पृष्ठ प्रकाशन भई रहेको ।

७. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ विवरण:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३५८०११३	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	१२३८५१	११५७७७	९३.४८
२	३५८०१२३	मुद्रण विभाग	५७३३८	५६०१३	९७.६९
३	३५८०१३३	सूचना विभाग	११७०००	१०३५५६	८८.५१
४	३५८०१४३	संचार केन्द्रहरु	५०३१	४६७५	९२.९२
५	३५८०१५३	राष्ट्रिय सूचना आयोग	१४६८९	१४५५४	९९.०८
६	३५८०१६३	राष्ट्रिय समाचार समिति	६००००	६००००	१००.००

७	३५८०१७३	प्रेस काउन्सिल	१७३५८	१७३५८	१००.००
८	३५८०१८३	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	३८००	३९१८	८२.०६
९	३५८०१९३	हुलाक सेवा विभाग	८७१००	८५४०३	९८.०५
१०	३५८०२०३	जिल्ला हुलाक कार्यालयहरु	१५७२६९२	१५६८८३८	९९.७५
११	३५८०२१३	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	८६६५	८२३०	९४.९८
१२	३५८०२२३	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	५८००	५६१०	९६.७३
१३	३५८०२३३	नेपाल फिलाटेलिक ब्यूरो	२८००	२८००	१००.००
१४	३५८०२४३	केन्द्रीय टिकट भण्डार	१६८६०	१४९२०	८८.४९
१५	३५८०२५३	क्षेत्रीय हुलाक निर्देशनालयहरु	१३७९४६	१३७७६६	९९.८७
१६	३५८०२६३	गोश्वारा हुलाक	१०००००	९८०४३	९८.०४
१७	३५८०१०३	दूरसंचार क्षेत्र सुधार आयोजना	०		०
१८	३५८१०२३	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति	१५०३५०	१५०३५०	१००.००
१९	३५८१०३३	सासेक सूचना राजमार्ग आयोजना	२३९८५	९५३९	३९.७७
२०	३५८१०४३	रिचिङ्ग द अन्निचड एस.डि.एफ. आइसिटि प्रोजेक्ट	१०००		०.००
		जम्मा	२५०६२६५	२४५६५४९	९८.०२

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३५८०११४	सूचना तथा संचार मन्त्रालय	१५००	१२८८	८५.८९
२	३५८०१२४	मुद्रण विभाग	१९७००	२९८४	१५.१५
३	३५८०१३४	सूचना विभाग	५३२०	४२१०	७९.१४
४	३५८०१४४	संचार केन्द्रहरु	८५०	८५०	९९.९७
५	३५८०१५४	राष्ट्रिय सूचना आयोग	९००	९००	१००.००
६	३५८०१९४	हुलाक सेवा विभाग	३४०००	१३०८६	३८.४९
७	३५८०२०४	जिल्ला हुलाक कार्यालयहरु	३७५००	३६९७२	९८.५९
८	३५८०२१४	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	६००	५९९	९९.८५
९	३५८०२२४	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	८००	७३४	९१.७३
१०	३५८०२३४	नेपाल फिलाटेलिक ब्यूरो	१५०	१५०	१००.००
११	३५८०२४४	केन्द्रीय टिकट भण्डार	२८०	२८०	१००.००

१२	३५८०२५४	क्षेत्रीय हुलाक निर्देशनालयहरु	२७५००	११६९७	४२.५३
१३	३५८०२६४	गोश्वारा हुलाक	२८००	२८००	१००.००
१४	३५८१०१४	दूरसंचार क्षेत्र सुधार आयोजना	०		०
१५	३५८१०३४	सासेक सूचना राजमार्ग आयोजना	१५६९५८	३६३३६	२३.१५
१६	३५८१०४४	रिचिङ्ग द अन्ट्रिचिड एस्.डि.एफ. आइसिटि प्रोजेक्ट	३५००		०.००
		जम्मा	२९०८५८	१११५९८	३८.३७

८. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५८०११३	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	१३९९८७	६८९५०	४९.२५
२	३५८०१२३	मुद्रण विभाग	९१५०५	५९५९७	६५.१३
३	३५८०१३३	सूचना विभाग	१४७०१३	८९४७६	६०.८६
४	३५८०१४३	संचार केन्द्रहरु	६५५८	४७८७	७२.९९
५	३५८०१५३	राष्ट्रिय सूचना आयोग	२२१५३	१३३४५	६०.२४
६	३५८०१६३	राष्ट्रिय समाचार समिति	७८०००	७६६००	९८.२१
७	३५८०१७३	प्रेस काउन्सिल	२१०००	१४३६१	६८.३९
८	३५८०१८३	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	३९८८	२३७५	५९.५५
९	३५८०१९३	हुलाक सेवा विभाग	१०३९८४	७४१८१	७१.३४
१०	३५८०२०३	जिल्ला हुलाक कार्यालयहरु	२१५६४२२	१७०४८५१	७९.०६
११	३५८०२१३	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	१३६५७	११०८७	८१.१८
१२	३५८०२२३	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	११९९१	५४१९	४५.१९
१३	३५८०२३३	नेपाल फिलाटेलिक ब्यूरो	३९१४	२७८३	७१.१०
१४	३५८०२४३	केन्द्रीय टिकट भण्डार	३६२५८	२४८२२	६८.४६
१५	३५८०२५३	क्षेत्रीय हुलाक निर्देशनालयहरु	२०८६४८	१४५३२५	६९.६५
१६	३५८०२६३	गोश्वारा हुलाक	१४९६३८	१०१५८१	६७.८८
१७	३५८१०२३	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति	१३९९२५	१३९९२५	१००.००

१८	३५८१०३३	सासेक सूचना राजमार्ग आयोजना	१३०८५	७१९०	५४.९५
१९	३५८१०४३	रिचिङ्ग द अन्निचड एस्.डि.एफ. आइसिटि प्रोजेक्ट	३०५२०	३६२०	११.८६
		जम्मा	३३७८२४६	२५५०२७५	७५.४९

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३५८०११४	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	१५३००	१७४	१.१४
२	३५८०१२४	मुद्रण विभाग	४७७००	५६३	१.१८
३	३५८०१३४	सूचना विभाग	६७२५	१५१०	२२.४५
४	३५८०१४४	संचार केन्द्रहरू	२३५०	५१७	२२.०२
५	३५८०१५४	राष्ट्रिय सूचना आयोग	७४०	६०३	८१.५२
६	३५८०१८४	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	७५	७५	१००.००
७	३५८०१९४	हुलाक सेवा विभाग	३९०००	८२१६	२१.०७
८	३५८०२०४	जिल्ला हुलाक कार्यालयहरू	१४८०००	६९५४०	४६.९९
९	३५८०२१४	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	१९००	६९३	३६.५०
१०	३५८०२२४	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	१२००	११८२	९८.५३
११	३५८०२३४	नेपाल फिलाटेलिक ब्यूरो	२२	२२	१००.००
१२	३५८०२४४	केन्द्रीय टिकट भण्डार	१९८	१९८	१००.००
१३	३५८०२५४	क्षेत्रीय हुलाक निर्देशनालयहरू	३९६००	१०८८	२.७५
१४	३५८०२६४	गोश्वारा हुलाक	८४००	६७८२	८०.७४
१५	३५८१०३४	सासेक सूचना राजमार्ग आयोजना	२००६३०	४६२	०.२३
१६	३५८१०४४	रिचिङ्ग द अन्निचड एस्.डि.एफ. आइसिटि प्रोजेक्ट	१०७९१८		०.००
		जम्मा	६१९७५८	९१६२७	१४.७८

९. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	३४३	उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाई कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	कार्य सम्पादन सूचकको मस्यौदा प्र.म. तथा म.प.को कार्यालयबाट स्वीकृत भएर आएको, उच्च पदमा नतिजामा आधारित कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न निकायहरूबाट विवरणहरू आउने क्रममा रहेको ।
२	२७७	लोककल्याणकारी विज्ञापनका लागि हाल उपलब्ध गराउँदै आएको बजेटमा २५ प्रतिशतले वृद्धि गरिएको छ ।	स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार तेस्रो चौमासिक देखि मात्र वितरण शुरू गरिने व्यवस्था मिलाइएको ।
३	२७६	विश्व दूरसञ्चार युनियनले अन्तरिक्षमा उपलब्ध गराएको स्थानमा आफ्नै भू-उपग्रह स्थापनाका लागि अध्ययन गरिने छ ।	मन्त्रालयमा इकाई गठन भई यस सम्बन्धी अध्ययन कार्य जारी रहेको ।
४	२७४	हुलाक सेवालाई समयानुकूल परिमार्जन गर्दै हुलाक बचत बैंकलाई व्यवस्थित गरिने छ ।	छनौट भएका ६ वटा फर्महरू मध्ये ५ वटा फर्मले पेश गरेको आर्थिक प्राविधिक प्रस्तावहरू मध्ये मिति २०७०।०९।३० मा प्राविधिक प्रस्ताव खोली उक्त प्रस्तावहरू मूल्याङ्कनको अन्तिम चरणमा रहेको ।

५	२७३	दोलखा जिल्लामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको चलचित्र नगरी निर्माणको प्रारम्भिक कार्य गरिने छ ।	प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्तावको मूल्याङ्कन समितिले परामर्शदाता छनौटको मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन चलचित्र विकास बोर्डमा पेश भइ स्वीकृत भएको परामर्शदातासंग सम्झौता गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।
६	२७२	बनेपा-वर्दिवास सडक खण्डमा अप्टिकल फाइबर विस्तार गर्ने र भवन सहितका ३० वटा कम्युनिटी ई-सेन्टर निर्माण कार्य सम्पन्न गरिने छ ।	अप्टिकल फाइबर निर्माण गर्न एल सी मा सहमतीका लागि ADB मा पठाइएको ।
७	२७१	सरकारी सञ्चार माध्यमहरूको व्ययभार कम गर्न रेडियो नेपाल, नेपाल टेलिभिजन, गोरखापत्र संस्थान र राष्ट्रिय समाचार समितिले साझा स्ट्रीन्जर प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	प्राप्त सुझावहरूको अध्ययन गरी प्रारम्भिक मस्यौदा तयार हुने क्रममा रहेको ।
८	२७०	मुद्रण विभागमा अत्याधुनिक सुरक्षण मुद्रण सम्बन्धी यन्त्र उपकरणहरू जडान गरी सुरक्षण मुद्रणको कार्य प्रारम्भ गरिने छ । वि.सं. २००८ सालदेखि हालसम्मका राजपत्रहरूको विद्युतीय अभिलेखीकरणको कार्य सम्पन्न गरिने छ ।	- मेशिनरी औजार खरिद प्रक्रिया अगाडि बढाउन मुद्रण विभागको टोलीले भारत भ्रमण पछि दिएको प्रतिवेदन सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयमा पेश भएको र मेशिनहरूको स्पेसिफिकेशन तयारको लागि बिज्ञहरूसंग छलफल भई सि.टि.पि. को स्पेसिफिकेशनलाई अन्तिम रूप दिइएको । - हालसम्म ३८८०० पेज राजपत्रहरू स्क्यानइङ्ग गरिएको तथा २०३४ र २०३५ सालको राजपत्रहरूलाई सफ्टवेयरमा अपलोड गरिएको ।

९	२६९	सन् २०१७ सम्ममा नेपाल टेलिभिजनको एनालग प्रविधिलाई डिजिटल प्रविधिमा लैजान प्रारम्भिक कार्य शुरु गरिने छ । आगामी आर्थिक वर्ष नेपाल टेलिभिजनको तेस्रो च्यानलको स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याइने छ र इटहरी र कोहलपुरमा क्षेत्रीय प्रसारण केन्द्र सञ्चालन गरिने छ ।	• बोलपत्रको आधारपत्र तयार गरी ग्लोबल टेण्डर प्रक्रियामा जान आधारभूत प्रक्रिया मिलाउने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको । • कोहलपुरमा भवनको मर्मत, रंगरोगन, विद्युतीकरण, जेनेरेटर र सरसफाइ कार्य भै रहेको । • इटहरीमा भवन निर्माणार्थ साइट क्लियरेन्स गर्ने प्रसारण केन्द्रको लागि आवश्यक डिजाइन, ड्रोइङ् आदिको मास्टर प्लान कन्सल्टेन्सीबाट प्राप्त रिपोर्ट अध्ययन भइ थप सुझाव सहितको प्रतिवेदन प्राप्त हुने क्रममा रहेको ।

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को संवैधानिक व्यवस्था एवं क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा जनाइएको प्रतिबद्धता अनुरूप सबै नागरिकको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने कार्यमा मन्त्रालय क्रियाशील रहदै आएको छ । यसै सन्दर्भमा सहश्राव्दी विकास लक्ष्य एवं नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र कार्यक्रम (दोस्रो) समेतका आधारमा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरी यस क्षेत्रको योगदानबाट गरिवी न्यूनीकरणमा सहयोग गर्दै आर्थिक सम्वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले विगत वर्षदेखि सञ्चालनमा रहेका प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिदै आएको छ । यस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने क्रममा विकास साझेदारहरू WHO, UNFPA, UNDP, UNICEF, World Bank, DFID, USAID, AusAID, GIZ, SDC, KfW, Netherlands, Norway, GAVI, Global Fund, SDF लगायतका दातृ निकायहरूका सहयोगमा विभिन्न कार्यक्रम, आयोजना तथा परियोजनाहरू सञ्चालित छन् ।

नेपालले लिएको सहश्राव्दी विकास लक्ष्यमध्ये बाल तथा मातृ मृत्युदर न्यूनीकरणमा उत्साहजनक उपलब्धि हासिल भई सन् १९९६ को बाल मृत्युदर प्रति हजार जीवित जन्म ४३ बाट सन् २०११ मा ९ मा झरेको छ । यसैगरी सन् १९९६ को ५ सय ३९ प्रतिलाख जीवित जन्ममा रहेको मातृ मृत्युदर २ सय २९ जना प्रति लाखमा झरेको छ । उपरोक्त उपलब्धिका कारण नेपालले अन्तर्राष्ट्रियस्तरबाट सहश्राव्दी विकास लक्ष्य हासिल गर्ने क्रममा सहश्राव्दी विकास लक्ष्य अन्तर्गतको मातृ मृत्युदर घटाउने लक्ष्य उपर प्राप्त भएको सफलतालाई सरहाना गरी "Motivational Award" अन्तर्राष्ट्रिय पुरस्कार र MDG Achievement Award प्राप्त गरेको छ । यसका साथै कुष्ठरोग नियन्त्रणको क्षेत्रमा नेपालले सन् २०१० देखि कुष्ठरोग उन्मूलन भएको घोषण समेत गरेको छ । सन् २०१२ जुनमा जेनेभामा भएको Global Leaders Council for Reproductive Health को अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनले नेपालमा प्रजनन स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेख्य प्रगति हासिल गरेको भनी Resolve Award बाट समेत सम्मानित गरेको छ ।

नागरिकलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउन सञ्चालित नियमित कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नका लागि विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

दीर्घकालीन योजना, सहश्रवादी विकास लक्ष्य, स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्ययोजना, तीन वर्षीय योजना र स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्रयोगमा ल्याइएका विभिन्न ऐन तथा नियमहरूका, आधारमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका छन् । यसै गरी राष्ट्रिय खोप विधेयक र राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा नीतिको मस्यौदा निर्माण भएको छ । राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला नीति २०६९, राष्ट्रिय स्वास्थ्य सञ्चार नीति २०६९, स्वास्थ्य क्षेत्रको ४ वर्षे मानव संसाधन रणनीति योजना र विपन्न नागरिक औषधी उपचार कोष निर्देशिका २०६९ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यसै गरी राष्ट्रिय खोप विधेयक र राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा नीतिको मस्यौदा निर्माण भएको छ । यसैगरी सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणा अनुरूप विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग, जातजाती, धर्म, राजनैतिक आस्था, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था अनुसार कुनै भेदभाव विना गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपभोग गर्न पाउने नागरिकको नैसर्गिक अधिकारलाई प्रत्याभूत गर्ने सन्दर्भमा आम जनताको गुणस्तर युक्त स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच पुऱ्याई जीवनस्तरमा सुधार गरी गरिबी न्यूनीकरण तथा आर्थिक सम्बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउनुका साथै प्रभावकारी जनसंख्या व्यवस्थापनको माध्यमबाट जनसंख्या व्यवस्थापनका विविध पक्षलाई विकास र मानव अधिकारको अभिन्न अङ्गको रूपमा अङ्गीकार गरेको छ । सम्पूर्ण नेपाली जनताको गुणस्तरीय जीवन यापन गर्न सहयोग पुऱ्याउन र महिला सशक्तिकरण तथा गरिबी निवारणको माध्यमबाट कुल प्रजनन दरलाई प्रतिस्थापन तहमा पुऱ्याउने दीर्घकालीन सोचका साथ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले आफ्ना कार्यक्रमहरू संचालनमा ल्याएको छ ।

२. दृष्टिकोण:

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा आम नागरिक खासगरी गुणस्तरयुक्त स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुने अवस्था सिर्जना गरी सबै नागरिकलाई समान अवसर उपलब्ध गराई गरिब तथा न्यून आय भएका नागरिकहरूको लागि स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिततामा विशेष प्राथमिकता दिई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि गरी आम नेपाली नागरिकको स्वास्थ्यमा सुधार गर्नु दीर्घकालीन सोच रहेको छ ।

३. ध्येय:

- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच समान रूपमा वृद्धि गरी स्वास्थ्यमा सुधार गर्ने ।

- गरीबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउने दीर्घकालीन सोच अनुरूप सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायका नागरिकहरुको पहुँच र सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्दै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपभोगमा अभिवृद्धि गर्ने ।
- सबै वर्ग, क्षेत्र र उमेरका नागरिकहरुसम्म जनसंख्या सम्बन्धी चेतना तथा स्वास्थ्य प्रजनन सेवाहरुको पहुँच बढाउने ।
- सन् २०२२ सम्ममा प्रजनन दरलाई प्रतिस्थापनको स्तरमा पुऱ्याउने ।
- जनसंख्याको सही व्यवस्थापन गर्दै देशको सन्तुलित सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा योगदान पुऱ्याउने ।

४. रणनीति:

- स्वास्थ्य सेवा प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन मानव संसाधन र भौतिक संरचना तथा स्वास्थ्य संस्थाको क्षमता विकास एवं औषधि र उपकरणको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।
- प्रतिरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक, पुर्नःस्थापनामूलक, आपतकालीन र प्रकोपजन्य क्षेत्रमा समेत गुणस्तरीय सेवाहरु स्थानीय स्तरसम्मका जनताको पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने ।
- स्वास्थ्य सेवामा प्रभावकारिता ल्याउन सार्वजनिक, निजी, गैरसरकारी तथा सामुदायिक क्षेत्रको साझेदारीलाई प्रोत्साहन गरी सेवा विस्तार र मानव संसाधनको विकास गर्न स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय र स्वास्थ्य शिक्षण संस्थसँग सहकार्य गर्ने ।
- व्यवस्थापन प्रक्रियामा सुधार गरी स्वास्थ्य सेवालाई चुस्त, जनमुखी, एकीकृत एवं विकेन्द्रित बनाउने र उपयुक्त प्रेषण प्रणालीको विकास र टेलिमेडिसिन सेवालाई प्रभावकारी गर्ने ।
- निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय बनाउँदै मुलुकका सबै क्षेत्र र तहमा पुऱ्याउने ।
- आयुर्वेद र अन्य वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको एकीकृत विकास एवं विस्तार गरी सर्वसुलभ बनाउने ।
- कुपोषणको सवाललाई बहुक्षेत्रीय विषयको रूपमा समावेश गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- संक्रामक रोग, लागू पदार्थ दुर्व्यसन, एच.आई.भी.एड्स, क्यान्सर, हृदयरोग, मानसिक रोग, मधुमेह, उच्च रक्तचाप जस्ता असक्रामक रोगको रोकथाम र उपचार व्यवस्थालाई प्रभावकारी गर्ने ।

- जनसंख्याको समुचित विश्लेषण र व्यवस्थापन गर्दै बसाईसराईको नियमन समेत गरी जनसंख्याको क्षेत्रीय वितरणमा सन्तुलन कायम गर्ने ।
- जनसंख्या व्यवस्थापनका कार्यक्रमलाई विकासका सबै क्षेत्र र पक्षमा समाहित गर्दै जनसांख्यिक संक्रमणलाई सहज बनाउने ।
- बहुपक्षीय सहकार्य एवं समन्वयको माध्यमबाट जनचेतना अभिवृद्धि गर्दै जनसंख्या व्यवस्थापन र मानव संसाधन विकासलाई परस्पर आबद्ध बनाउने ।
- जनसंख्यालाई विकाससंग आबद्ध गरी विभिन्न सेवा तथा सुविधाहरूलाई विकेन्द्रित गरी जनताको घरदैलो नजिक पुर्याउने ।

५. कार्यक्षेत्र:

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०६९, बमोजिम यस मन्त्रालयले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू देहायनुसार रहेका छन्:

- स्वास्थ्य तथा जनसंख्या सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- एलोप्याथिक, आयुर्वेदिक, होमियोप्याथिक र यूनानी आदि चिकित्सा प्रणालीको विषयमा प्रतिकारात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक, पुनःस्थापन, अनुसन्धान तथा विकास ।
- विश्व स्वास्थ्य सङ्गठन र स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संस्था ।
- स्वास्थ्य तालिम ।
- स्वास्थ्य सेवासम्बद्ध गैरसरकारी संस्थाहरू ।
- स्वास्थ्य विषयक अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थासंग सम्पर्क ।
- नर्सिङ्ग होम, निजी तथा सामुदायिक अस्पताल ।
- स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्रको जनशक्ति विकास र उपयोग ।
- जनस्वास्थ्य तथा सार्वजनिक स्वास्थ्य सेवाको विस्तार, अनुसन्धान, योजना र विकास ।
- औषधिको अनुसन्धान, उत्पादन, गुणस्तर निर्धारण, मूल्य नियन्त्रण तथा बिक्री वितरण र औषधि वा औषधि उत्पादनमा लागू पदार्थहरूको अनुचित प्रयोग वा दुरुपयोग हुन नदिई असुरक्षित तथा न्यून गुणस्तरका औषधिको उत्पादन, बिक्री वितरण, निकासी, पैठारी, सञ्चय र सेवन नियन्त्रण ।
- चिकित्सा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित परिषद्, प्रतिष्ठान तथा अन्य संस्थाहरू ।
- जनसंख्या विषयको अध्ययन तथा अनुसन्धान, सर्वेक्षण र तालिम ।
- जनसंख्या सम्बद्ध राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूसँगको सम्पर्क, समन्वय ।

- जनसंख्या विषय सम्बन्धी प्रकाशन एवं प्रचार-प्रसार ।
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय जनसंख्या कोष र जनसंख्या सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्था ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूद्वारा कार्यान्वयन गरिएका जनसंख्या विषयक कार्यक्रमहरूको मूल्याङ्कन र समीक्षा ।
- जनसंख्या तथा बसाइसराई नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- परिवार नियोजन तथा मातृशिशु कल्याण योजना र जनसंख्या व्यवस्थापन ।
- प्रजनन स्वास्थ्य र पोषण शिक्षा ।
- नेपाल स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन सम्बन्धी ।

६. कानूनी व्यवस्था:

❖ ऐनहरू:

- बिफर नियन्त्रण ऐन, २०२०
- संक्रामक रोग ऐन, २०२०
- नेपाल मेडिकल काउन्सिल ऐन, २०२०
- औषधी ऐन, २०३५
- आयुर्वेद चिकित्सा परिषद् ऐन, २०४५
- नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद् ऐन, २०४७
- आमाको दुधलाई प्रतिस्थापन गर्ने वस्तु (विक्रि वितरण नियन्त्रण) ऐन, २०४९
- वी.पी. कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान ऐन, २०४९
- नेपाल नसिङ्ग परिषद ऐन, २०५२
- नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद ऐन, २०५३
- नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३
- वि.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल ऐन, २०५३
- मानव शरीरको अङ्ग प्रत्यारोपण (नियमित तथा निषेध) ऐन, २०५५
- शहिद गंगालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्र ऐन, २०५७
- नेपाल फार्मेसी परिषद ऐन, २०५७
- चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०६३
- पाटन स्वास्थ्य विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा सम्बन्धी ऐन, २०६६

- कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०६८
- सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८

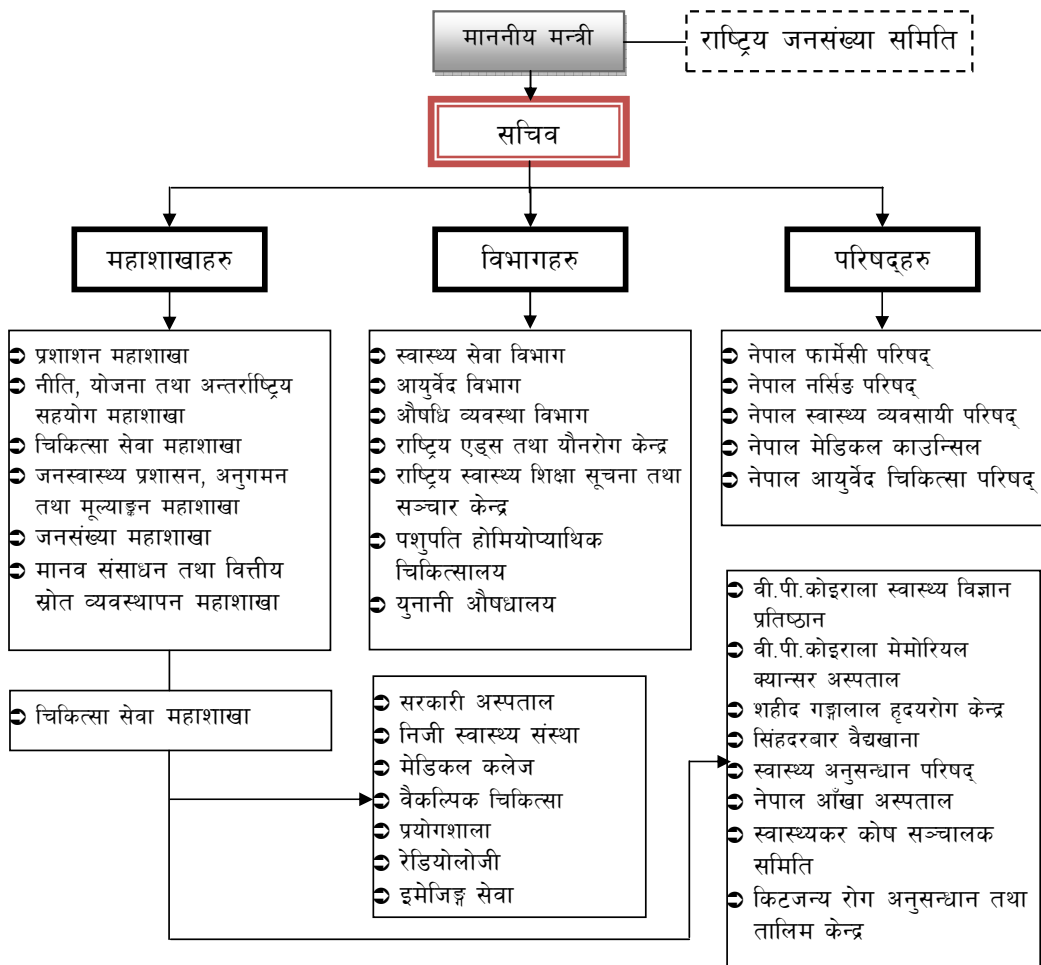
❖ नियमावलीहरु:

- बिफर नियन्त्रण नियमावली, २०२३
- नेपाल मेडिकल काउन्सिल, नियमावली, २०२४
- औषधी परामर्श परिषद् र औषधी सल्लाहकार समिति गठन नियमावली, २०३७
- औषधी दर्ता नियमावली, २०३८
- औषधी जाँचबुझ तथा निरीक्षण नियमावली, २०४०
- औषधी उत्पादन संहिता, २०४१
- औषधीस्तर नियमावली, २०४३
- आमाको दुधलाई प्रतिस्थापन गर्ने वस्तु (विक्रि वितरण नियन्त्रण) नियमावली, २०५१
- स्वास्थ्य कर (धुम्रपान तथा मदिरा दस्तुर) कोष नियमावली, २०५१
- नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५
- नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद नियमावली, २०५६
- मृतौला प्रत्यारोपण (नियमित तथा निषेध) नियमावली, २०५८
- सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रक्रिया, २०६०
- राष्ट्रिय खोप कोष (सञ्चालन) नियमावली -२०७०

❖ नीति/निर्देशिकाहरु:

- स्वास्थ्य क्षेत्रको ४ वर्षे मानव संसाधन रणनीति योजना र विपन्न नागरिक औषधी उपचार कोष निर्देशिका, २०६९ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । उपर्युक्त बमोजिमका कानूनी व्यवस्थाका अतिरिक्त देहायका ऐन तथा नियमावलीहरु पनि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
- स्वास्थ्य नीति, २०४८
- दोस्रो दीर्घकालिन स्वास्थ्य योजना (१९९७-२०१७)
- नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र योजना दोस्रो (सन् २०१०-२०१५)
- राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला नीति २०६९,
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य सञ्चार नीति २०६९

७. संगठन संरचना:

८. आ.व. २०७०/७१ मा मन्त्रालयका तर्फबाट सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू:

❖ एकिकृत बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम:

- बाल मृत्युदरलाई कम गर्ने लक्ष्य सहित सञ्चालित राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम, राष्ट्रिय पोलियो खोप कार्यक्रम तथा समुदायमा आधारित नवजात शिशु स्याहार कार्यक्रम तथा एकिकृत बालरोग व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालित छन् । पोलियो उन्मुलनका लागि ७५ जिल्लामा २ चरणमा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकालाई पोलियो २ मात्रा खुवाईएको छ । यसै मार्च महिनामा विश्व स्वास्थ्य संगठनले नेपालबाट पोलियो उन्मुलन भएको घोषणा सहित पोलियो नभएको प्रमाण पत्र प्राप्त गरेको छ । एकिकृत बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तर्गत ८ महिना अबधिमा भएको प्रगति निम्नानुसार छ ।

सि.नं.	सुचकांक	आर्थिक वर्ष २०७०/७१
१ वर्ष मुनिका बालकालिका		
१	बि.सि.जि. खोप	४३३८०६
२	डि.पि.टि., हेपाटाईटिस बि तेस्रो मात्रा)	३७१०९५
३	पोलियो (तेस्रो मात्रा)	३७१०९५
४	दादुरा विरुद्ध खोप	३५५५२२
५	टिटानस विरुद्ध खोप गर्भवती महिलालाई टी टी खोप	३३७५०९
६	आइरन चक्री पाएका महिलाहरू	२६१९९१
७	झाडापखालाका रोगीहरू दर्ता	२६४२६२
८	जिक र जीवनजलबाट उपचार	२१८१२६
९	श्वास प्रश्वास रोगको उपचार	५३५४७३

❖ **परिवार नियोजन, सुरक्षित मातृत्व एवं महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका कार्यक्रम:**

- प्रजनन दरलाई प्रतिस्थापन तह र मातृमृत्यु दरलाई १३४/१००००० जीवित जन्ममा झार्ने तथा नवजात शिशु मृत्युदरलाई १७/१००० मा झार्ने सहस्राब्दी लक्ष्यका साथ सञ्चालित एकिकृत महिला तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तरगत विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालित भएका छन् । आ.व.२०७०/७१ को प्रथम ८ महिना अबधिमा संस्थागत प्रसूति सेवालार्ई व्यवस्थित गर्न १५५५ बर्थिङ यूनिट सञ्चालनमा आई २४ सै घण्टा सुरक्षित प्रसुति सेवा उपलब्ध भएको छ । यस अबधिमा १८६२२५ जना महिलाले संस्थागत प्रसुति सेवा पाएका छन् भने २४८८७ जनाको सि. एस. (शल्यक्रिया प्रविधिबाट) प्रसुति सेवा पाएका छन् । एकिकृत महिला तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तर्गत २५९६ जना पाठेघर खसेका महिलाको शल्यक्रिया सम्पन्न भएको छ । यस अबधिमा शल्यक्रियाबाट गरिने प्रसुति सेवाका लागि निःशुल्क रक्त सञ्चार सेवा विस्तार ४४ जिल्लामा भएको छ भने सुत्केरी जटिलता व्यवस्थापन गर्न १६ दुर्गम जिल्लामा रेफर प्रणाली स्थापना भएको छ ।

सि.नं	सूचकांक	एकाई	आर्थिक वर्ष २०७०/७१
१	परिवार नियोजनको नयाँ प्रयोगकर्ता	जना	३९७६४६
२	अस्थायी साधन	जना	१६४८५
३	परिवार नियोजनको नयाँ प्रयोगकर्ता	जना	८४२४२४
४	स्थायी बन्ध्याकरण	जना	२३९७१९
५	परिवार नियोजनको लगातार प्रयोगकर्ता	जना	१८८३१०
६	चौथोपटक पूर्व प्रसूति सेवा लिएका संख्या	जना	१८६२२५
७	तालिम प्राप्त प्रसूति कर्मीबाट प्रसूति सेवा	जना	१३४
८	स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षित प्रसूति सेवा	जना	२३३८३०
९	दूर्गमका प्रसूति सेवालाई पोषण सेवा	जना	२३०४१३
१०	चौबिस घण्टे अत्यावश्यक प्रसूति सेवा	जना	२५९६
११	पाठेघर खस्ने रोगको लागि स्क्रीनिङ	जना	६०१००

❖ क्षयरोग नियन्त्रण:

सि.नं.	कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०७०/७१
१	शंकास्पद बिरामीको खकार परीक्षण	जना	९२९७७
२	नयाँ खकारको स्लाइड परीक्षण	स्लाइड	२२३६७६
३	फ्लोअप (खकार परीक्षण)	जना	२६७२२

❖ इपिडिमियोलोजी, औलो तथा कालाजार नियन्त्रण, प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन:

- यस अबधिमा अस्पतालमा आपतकालिन पुर्व तयारी योजना १ पटक तथा प्राकृतिक प्रकोप कन्टिन्जेन्सी प्लान तयारी १ पटक गरिएको छ ।

❖ कुष्ठरोग नियन्त्रण:

- आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा कुष्ठरोग प्रभावित जिल्लाहरूमा स्थलगत अध्ययन तथा स्थानीय स्तरमा व्यवस्थापन तथा प्रशिक्षण गरिएका बिरामी तथा छिमेकीको पारिवारिक परीक्षण गरिएको, ७ सय जना नियमित उपचार गर्ने बिरामीलाई रु १ हजारका दरले यातायात खर्च वितरण गरिएको छ ।

❖ राष्ट्रिय जनसंख्या कार्यक्रम:

- जनसंख्या सम्बन्धी २० वर्षे दीर्घकालीन योजना Population Prospective Plan (PPP) ले तोके अनुसार साझेदार मन्त्रालय/आयोग बीच जनसंख्या सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको छलफल समीक्षा गरी नियमित अनुगमन गर्ने कार्य भइरहेको छ । लैङ्गिक हिंसा अन्त्य सम्बन्धी कार्ययोजना, २०६८ अनुसार गत आ.व.मा ७ वटा अस्पतालमा स्थापना भएका एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र यस आर्थिक वर्षमा पनि निरन्तर दिइएको छ । जेष्ठ नागरिकका लागि पाटन अस्पताल, आयुर्वेद शिक्षण अस्पताल, त्रि.वि र भरतपुर अस्पतालमा ज्यारियाट्रिक वार्डको स्थापना गरिएको छ । देश भरिका ७५ वटै जिल्लाहरूमा “स्थानियस्तरको जनसंख्या कार्यक्रम” अन्तर्गत १७ वटा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् । जेष्ठ नागरिक सम्बन्धी Reference Manual तयार पारिएको, स्थानीय विकास मन्त्रालयसंग समन्वय गरी १० वटा जिल्लामा व्यक्तिगत घटना दर्ता अन्तरगत जन्म तथा मृत्यु सम्बन्धी घटना दर्ता सुदृढिकरण कार्यक्रम लागु गरिएको ।

❖ स्वास्थ्य शिक्षा एवं सूचना तथा सञ्चार:

- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ फाल्गुण मसान्त सम्ममा २४० जना सामुदायिक स्वास्थ्य निरीक्षक करार सेवा, जनस्वास्थ्य सेवा, वातावरणीय स्वास्थ्य, प्रजनन स्वास्थ्य, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा, धुम्रपानको असर, सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू, रोग सर्नाका कारण, रोकथामका उपायका बारेमा सूचनामूलक तथा सन्देशात्मक सामग्री एवं आम सञ्चारका माध्यमहरूबाट सूचना प्रवाह गर्ने लगायतका कार्यक्रमहरूलाई समेत निरन्तरता दिइएको छ । स्वस्थ, मुख, दाँत, आँखा र कान स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम ५००० पटक सञ्चालन गरिएको, ८०० पटक सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम, १५०० पटक टि.भी. कार्यक्रम र ८०० पटक रेडियो नेपालबाट प्रसारण, जीवनचक्र प्रसारणको हाम्रो स्वास्थ्य विषयमा टिभी कार्यक्रम उत्पादन गरी ६० पटक प्रसारण गरिएको थियो । १५ हजार ३ सय ६० पटक श्रव्य/दृश्य माध्यमबाट स्वास्थ्य सम्बन्धी विज्ञापन, सूचना, विज्ञप्ति, सन्देश प्रसारण गरिएको, २० हजार प्रति स्वास्थ्य शिक्षा सामग्री उत्पादन गरी वितरण गरिएको ।

❖ सामाजिक सुरक्षा:

- “प्रत्येक नागरिकलाई कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क रूपमा पाउने हक हुनेछ” भन्ने अन्तरिम संविधान, २०६३ को संवैधानिक व्यवस्था अनुसार उपस्वास्थ्य चौकीहरूबाट २५, स्वास्थ्य चौकीहरूबाट ३५, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र एवं जिल्ला अस्पतालबाट ४० प्रकारका औषधिहरू निःशुल्क वितरण गर्नुका साथै २५ शैयासम्मका जिल्ला अस्पतालसहका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट निःशुल्क उपचार सेवा, सबै सरकारी स्वास्थ्य संस्थाबाट निःशुल्क प्रसूति सेवा प्रदान गरिदै आएको छ । नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाउन ३ बटा स्वास्थ्य चौकीलाई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा एउटा उप स्वास्थ्य चौकी, १५ शैया अस्पतालमा ५ बटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई १५ शैयाको अस्पतालमा तथा एक १५ शैयाको अस्पताल ५० शैयामा स्तरोन्नती गरिएको छ भने विपन्न नागरिकको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सरल बनाउन काठमाण्डौ उपत्यकामा १० तथा उपत्यका बाहिर ९ अस्पतालमा डायलासिस सेवा विस्तार गरिनुका साथै देश भरका प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र तथा अस्पतालमा ११८ मेडिकल अधिकृत स्थायी पदपूर्ति गरिएको छ । यस अवधिमा ७२८ जना मुटुरोगी, २१२४ हेमोडायलाइसी, ४९ मृगौला प्रत्यारोपण, ३९७२ जना क्यान्सर तथा २ जना पार्किन्सन अल्जाइमर्स लागेका विपन्न नागरिकलाई उपचार सहायता उपलब्ध गराईएको छ ।

सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको प्रगति विवरण:

सि.नं.	सूचकांक	आर्थिक वर्ष २०७०/७१
१	निःशुल्क वितरण गरिएका औषधिका प्रकार उप स्वास्थ्य चौकी	२५
२	निःशुल्क वितरण गरिएका औषधिका प्रकार स्वास्थ्य चौकी (प्रकार)	३५
३	निःशुल्क वितरण गरिएका औषधिका प्रकार (प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रका प्रकार)	४२
४	अति गरीब तथा गरीबहरूको निःशुल्क उपचार	१२३००८
५	अपाङ्गहरूको निःशुल्क उपचार	५१५८
६	वृद्ध वृद्धाहरूको निःशुल्क उपचार	४०२३३
७	१५ वर्ष मुनिका बालकालिकाहरूको निःशुल्क मुटुरोगको शल्यक्रिया सहितको उपचार	११८२

सि.नं.	सुचकांक	आर्थिक वर्ष २०७०/७१
८	७५ वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिकको निःशुल्क मुटुरोगको शल्यक्रिया सहितको उपचार	३००
९	मतिविन्दु शल्यकृया (जना)	४०००
१०	५० वर्ष माथिका नागरिकलाई निःशुल्क चस्मा वितरण (जना)	४०००

❖ **राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण:**

- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ फागुन मसान्त सम्म ४ पोर्टेबल सि डी फोर मेसिन खरीद , ५ स्थानमा कम्प्रिहेन्सिभ ए आर टी सेवा विस्तार, साथै एच.आइ.भी. र एड्स तथा यौनजन्य संक्रमित रोग विरूद्ध चेतना फैलाउन विभिन्न (छापा र विद्युतीय माध्यम) सञ्चार माध्यमको प्रयोग, स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई सम्बन्धित विषयमा तालिम प्रदान, एच.आइ.भी संक्रमित आमाबाट वच्चामा एच.आइ.भी. भाइरस भन्ने उद्देश्यका लागि निगरानी र एच.आइ.भी. संक्रमित भएकाहरूलाई एन्टीब्याक्टोभाइरल उपचार गराइएको थियो । त्यस्तै, निःशुल्क औषधिको उपलब्धता, ५ स्थानमा समुदायमा आधारित CB PMTCT सेवा विस्तार, ४ हजार २ सय पटक ARV औषधि सेवन गरिरहेका संक्रमित तथा PMTCT कार्यक्रममा आवद्ध गर्भवती महिला र ARV मा रहेका १५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूलाई पौष्टिक आहार वितरण गरिएको थियो । जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयमा DACC सचिवालय सुदृढ गर्दै HIV/AIDS नियन्त्रण सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको थियो ।

❖ **जनशक्ति विकास, अध्ययन तथा अनुसन्धान:**

- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ फागुन मसान्त सम्ममा १९ जना अ.न.मीलाई अपरेशन थिएटर तालिम, २० जना स्टाफ नर्सलाई ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड तालिम, १० स्थानमा पेडियाट्रीक साईट विस्तार गरी नर्सिङ तालिम सम्पन्न, १५० जनालाई ईम्लपान्ट तालिम, २० जना मेडिकल अफिसरलाई भ्यासेक्टोमी तालिम , १६२ जना चिकित्सक तथा अ.न.मीलाई सुरक्षित प्रसूति तालिम तथा १२१ सुरक्षित गर्भपतन तालिम, ६० जना मेडिकल अफिसरलाई मेडिको लिगल तालिम उपलब्ध गराइएको थियो ।

❖ राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला:

- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को फाल्गुन महिनासम्ममा ६८०० थान एच आई. भि. टेष्ट कीट खरीद, ४ जना ल्याब असिस्टेण्टलाई ल्याब टेक्निसियन छात्रवृत्तिमा अध्ययन, ६०० प्रयोगशालामा ल्याब गुणस्तर सुधार, स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत प्याथालोजी सेवाका ९० जना कर्मचारीहरूलाई फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा गुणस्तर सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको छ ।

❖ आयुर्वेदिक स्वास्थ्य सेवा:

- आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को दोस्रो चौमासिक अवधिसम्ममा २० जना नर्सिङ तथा अन्य स्वास्थ्य कर्मीलाई आयुर्वेद तथा आधुनिक चिकित्सा सम्बन्धी विभिन्न प्रकारका अभिमुखीकरण तथा तालिम, १० जना आयुर्वेद चिकित्सकहरूलाई आयुर्वेद सम्बन्धी विविध तालिम दिइएको र २० जना कविराजहरूलाई पञ्चकर्म र योगा सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनुका साथै परम्परागत स्वास्थ्यकर्मी, धामी, झाँक्री, लामा, आम्चीसँग आयुर्वेद सेवा वारेमा छलफल गरिएको थियो । नरदेवी आयुर्वेद चिकित्सालयबाट पञ्चकर्म सम्बन्धी सेवा विस्तार गरिएको छ ।

९. आ.ब. ०६९/०७० मा विनियोजित बजेट एवं खर्च को यथार्थ विवरण:

चालु खर्च:

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	विनियोजन	खर्च	खर्च प्रतशित
१	३७००११३	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	४३८६०	४१२४८	९४.०४
२	३७००१२३	स्वास्थ्य सेवा विभाग	५२२००	५२०८०	९९.७७
३	३७००१३३	क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयहरू	५४८१०	५३१९७	९७.०६
४	३७००१४३	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा (जनस्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, चौकी तथा उपचौकीहरू)	४४५४३४४	४३६६९४१	९८.०४
५	३७००२१३	स्वास्थ्य तालिम केन्द्र (क्षेत्रीय र उपक्षेत्रीय समेत)	२६७४०	२६२०२	९७.९९
६	३७००२२३	क्षेत्रीय तथा अंचल अस्पताल	७२८६३३	७१४७३५	९८.०९
७	३७००२३३	अस्पतालहरू	५१८५८८	४९१४८९	९४.७७
८	३७००२४३	औषधि व्यवस्था विभाग	३४५८३	३३३९३	९६.५६

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

५५३

९	३७००२५३	आयुर्वेद विभाग	१०४९०	९५४६	९१.००
१०	३७००२६३	आयुर्वेद चिकित्सालयहरु/ औषधालयहरु	३२९३१७	३१८५६२	९६.७३
११	३७००३०३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	८४९२	७६९९	९०.६६
१२	३७०१०१३	राष्ट्रिय जनसंख्या कार्यक्रम	१९४५०	११४३८	५८.८१
१३	३७०१०२३	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	४३३७००	४३३७००	१००.००
१४	३७०१०३३	कान्ति बाल अस्पताल	१३१७१०	१३१७१०	१००.००
१५	३७०१०४३	सरुवा रोग अस्पताल	७८१२३	७७९०९	९९.७३
१६	३७०१०५३	प्रसुति गृह- थापाथली	१५८३०२	१५८३०२	१००.००
१७	३७०१०६३	नेपाल आखी अस्पताल	१५४३०	१५४३०	१००.००
१८	३७०१०७३	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	५०५००	५०५००	१००.००
१९	३७०१०८३	मनमोहन कार्डियोभस्कुलर केन्द्र (शिक्षण अस्पताल, महाराजगंज)	४४२५०	४४२५०	१००.००
२०	३७०१०९३	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	२५९५००	२५९५००	१००.००
२१	३७०११०३	बी.पी. कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	३१५०००	३१५०००	१००.००
२२	३७०१११३	रामवृक्ष यादव स्मृति केन्द्र (जनकपुर अंचल अस्पताल)	२७२०	२४८०	९१.१८
२३	३७०११२३	सुरेश बाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र (त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल)	५५०००	५५०००	१००.००
२४	३७०११३३	क्षयरोग नियन्त्रण	५२८७८०	४८२७३	९१.२९
२५	३७०११४३	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	६५२५९३	४३१५७१	६६.१३
२६	३७०११५३	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम	४३२७१०	२८१७०१	६५.१०
२७	३७०११६३	एकीकृत बाल स्वास्थ्य एवं पोषण कार्यक्रम	१५४५०६५	११११५८२	७१.९४
२८	३७०११९३	इपिडेमियोलोजी, औलो , कालाज्वर नियन्त्रण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन	४३०५५६	३६५७२७	८४.९४

मन्त्रालयगत प्रगति विवरण, २०७१

२९	३७०१२०३	कुष्ठरोग नियन्त्रण	१४८४७	११८६९	७९.९५
३०	३७०१२१३	औषधि र उपकरण आपूर्ति	४९६७८०	५५८२५४	११२.३७
३१	३७०१२२३	अस्पताल निर्माण सुधार तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली	६७९९०	६०८९०	८९.५६
३२	३७०१२३३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	११५७५७	७८८७३	६८.१४
३३	३७०१२५३	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	१०१८०	९६३३	९४.६२
३४	३७०१२६३	स्वास्थ्य प्रयोगशाला सेवा	४७२५०	४७०१८	९९.५१
३५	३७०१२७३	स्वास्थ्य करकोषबाट संचालित कार्यक्रमहरू	४०९१५०	४०००४५	९७.७७
३६	३७०१२९३	विविध कार्यक्रम (आयुर्वेद विभाग)	३०३१०	३०११६	९९.३६
३७	३७०१३०३	सिंहदरबार वैद्यखाना	६०२०	६०२०	१००.००
३८	३७०१३१३	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	१५५००	१५५००	१००.००
३९	३७०१३२३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	२९७६०	२९७६०	१००.००
४०	३७०१३३३	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	१७७३०	१७७३०	१००.००
४१	३७०१३४३	अनुगमन,मूल्यांकन तथा योजना सुदृढीकरण	११६४२६६	११००६८९	९४.५४
४२	३७०१३६३	प्राथमिक स्वास्थ्य पुनर्जागरण कार्यक्रम	५३९११०	५२०७१५	९६.५९
४३	३७०१३८३	ग्रामीण सामुदायिक जनस्वास्थ्य,आधारभूत स्वास्थ्य तथा नमूना स्वस्थ गाँउ कार्यक्रम	८०२००	७८६९५	९८.१२
४४	३७०८०२३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	४५७६०	४४६६९	९७.६१
४५	३७०८०३३	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम	९२४०५	८४८८६	९१.८६
४६	३७०८०४३	एकीकृत जिल्ला स्वास्थ्य कार्यक्रम	३२०३६८८	२६८९१९६	८३.९४
४७	३७०८०६३	क्षयरोग नियन्त्रण	१०२९०६	१००३८३	९७.५५
४८	३७०८०९३	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	६०३४०	५९४६६	९८.५५
		जम्मा	१७९६५३९५	१६२८८०१०	९०.६६

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

१	३७००१४४	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा (जनस्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, चौकी तथा उपचौकीहरू)	४४४०	४२९०	९६.६२
२	३७००२३४	अस्पतालहरू	१९२०	१९२०	९९.९८
३	३७००२४४	औषधि व्यवस्था विभाग	१३९०	१३७९	९९.२१
४	३७००३०४	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	१०२०	१०२०	१००.००
५	३७०१०१४	राष्ट्रिय जनसंख्या कार्यक्रम	१४००	६९०	४९.२८
६	३७०११३४	क्षयरोग नियन्त्रण	१२२५८४	१५९८५	१३.०४
७	३७०११४४	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	१७६१४	२९६९	१६.८६
८	३७०११५४	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम	५९२५०	५९११७	९९.७७
९	३७०११६४	एकीकृत बाल स्वास्थ्य एवं पोषण कार्यक्रम	१४६६७०	२५००२	१७.०५
१०	३७०११९४	इपिडेमियोलोजी, औलो , कालाज्वर नियन्त्रण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन	१९०		०.००
११	३७०१२१४	औषधि र उपकरण आपूर्ति	२९८४९०	२९५८४४	९९.११
१२	३७०१२२४	अस्पताल निर्माण सुधार तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली	१४६००	३७९६	२६.००
१३	३७०१२३४	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	३६०	३५९	९९.६७
१४	३७०१२६४	स्वास्थ्य प्रयोगशाला सेवा	४२७४४	४२६५३	९९.७९
१५	३७०१२९४	विविध कार्यक्रम (आयुर्वेद विभाग)	५१०	५१०	९९.९६
१६	३७०१३४४	अनुगमन, मूल्यांकन तथा योजना सुदृढीकरण	१०३९५	८०३८	७७.३२
१७	३७०१३६४	प्राथमिक स्वास्थ्य पुनर्जागरण कार्यक्रम	९२०	९२०	१००.००
१८	३७०८०२४	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	१६८०	१६१०	९५.८२
१९	३७०८०३४	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम	२४२०	२४०९	९९.५५
२०	३७०८०४४	एकीकृत जिल्ला स्वास्थ्य कार्यक्रम	२४५६२४२	२२४००४२	९१.२०

२१	३७०८०६४	क्षयरोग नियन्त्रण	३०९०	३०४०	९८.३७
२२	३७०८०९४	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	५१५६५	४९४१९	९५.८४
		जम्मा	३२३९४९४	२७६१०१२	८५.२३

१०. आ.व.०७०/७१ मा विनियोजित बजेट तथा २०७१ वैशाख मसान्तसम्मको अनुमानित खर्च:

चालु खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३७००११३	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	५८४७१	३७९३२	६४.८७
२	३७००१२३	स्वास्थ्य सेवा विभाग	६५०३३	५७९२८	८९.०८
३	३७००१३३	क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयहरू	७९४७४	५४४०४	६८.४५
४	३७००१४३	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा (जनस्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, चौकी तथा उपचौकीहरू)	६२२४१९२	४४०२८०८	७०.७४
५	३७००२१३	स्वास्थ्य तालिम केन्द्र (क्षेत्रीय र उपक्षेत्रीय समेत)	३५२४९	२७२०८	७७.१९
६	३७००२२३	क्षेत्रीय तथा अंचल अस्पताल	७०६००७	६३२८७०	८९.६४
७	३७००२३३	अस्पतालहरू	६३३००३	४८४६९२	७६.५७
८	३७००२४३	औषधि व्यवस्था विभाग	४७७४८	३१८८१	६६.७७
९	३७००२५३	आयुर्वेद विभाग	१४०७३	८४५७	६०.१०
१०	३७००२६३	आयुर्वेद चिकित्सालयहरू/औषधालयहरू	५७१५४३	३२६०६१	५७.०५
११	३७००३०३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	१०१७८	८१०५	७९.६३
१२	३७०१०१३	राष्ट्रिय जनसंख्या कार्यक्रम	९१०६३	३६४२०	३९.९९
१३	३७०१०२३	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	४९७५२४	४६११२४	९२.६८
१४	३७०१०३३	कान्ति बाल अस्पताल	१४६९००	१३९२५४	९४.८०
१५	३७०१०४३	सरुवा रोग अस्पताल	१०९२३०	७४१४१	६७.८८
१६	३७०१०५३	प्रसुति गृह- थापाथली	२३४४००	१६२८००	६९.४५
१७	३७०१०६३	नेपाल आँखा अस्पताल	२७०००	२५७००	९५.१९

१८	३७०१०७३	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	१०५५००	१०००००	९४.७९
१९	३७०१०८३	मनमोहन कार्डियोभस्कुलर केन्द्र (शिक्षण अस्पताल, महाराजगंज)	१३४१००	८४८६७	६३.२९
२०	३७०१०९३	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	३७९८००	३५९८००	९४.७३
२१	३७०११०३	बी.पी. कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	३४००००	३२००००	९४.१२
२२	३७०१११३	रामवृक्ष यादव स्मृति केन्द्र (जनकपुर अंचल अस्पताल)	२०००	४८५	२४.२५
२३	३७०११२३	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश बाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	२८००००	२१००००	७५.००
२४	३७०११३३	क्षयरोग नियन्त्रण	१०७९१३४	५६००४	५.१९
२५	३७०११४३	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	८०४२११	१७८३२४	२२.१७
२६	३७०११५३	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम	६५८७२२	१८०१७६	२७.३५
२७	३७०११६३	एकीकृत बाल स्वास्थ्य एवं पोषण कार्यक्रम	१६४३२५७	३१५१०४	१९.१८
२८	३७०११९३	इपिडेमियोलोजी, औलो , कालाज्वर नियन्त्रण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन	४६२९४८	८८७५६	१९.१७
२९	३७०१२०३	कुष्ठरोग नियन्त्रण	२५७६०	१०५६९	४१.०३
३०	३७०१२१३	औषधि र उपकरण आपूर्ति	५३२६४५	२२२६४८	४१.८०
३१	३७०१२२३	अस्पताल निर्माण सुधार तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली	२२३५२७	४९७९९	२२.२८
३२	३७०१२३३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	३२७६३७	५५९९५	१७.०९
३३	३७०१२४३	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम	२३५४५०	७१११०	३०.२०
३४	३७०१२५३	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	१६४५०	९३३०	५६.७२
३५	३७०१२६३	स्वास्थ्य प्रयोगशाला सेवा	७०१११	४८९३९	६९.८०
३६	३७०१२७३	स्वास्थ्य करकोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	४०००००	३१२५७५	७८.१४

३७	३७०१२९३	विविध कार्यक्रम (आयुर्वेद विभाग)	४५२५०	८२४३	१८.२२
३८	३७०१३०३	सिंहदरबार वैद्यखाना	१०८००	५०७४	४६.९८
३९	३७०१३१३	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	३१५००	२१०००	६६.६७
४०	३७०१३२३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	६१८००	४३३३५	७०.१२
४१	३७०१३३३	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	३९०००	३७०००	९४.८७
४२	३७०१३४३	अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा योजना सुदृढीकरण	१७०५९५०	७०३३७०	४१.२३
४३	३७०१३६३	प्राथमिक स्वास्थ्य पुनर्जागरण कार्यक्रम	५२१९००	३०१०७४	५७.६९
४४	३७०१३८३	ग्रामीण सामुदायिक जनस्वास्थ्य, आधारभूत स्वास्थ्य तथा नमूना स्वस्थ गाँउ कार्यक्रम	१९८४०	११५६९	५८.३१
४५	३७०१३९३	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	८४२००	८००००	९५.०१
४६	३७०१४०३	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	६००००	५७०००	९५.००
४७	३७०८०२३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	३५६२००	४८६८९	१३.६७
४८	३७०८०३३	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम	६०५००	१९३३	३.२०
४९	३७०८०४३	एकीकृत जिल्ला स्वास्थ्य कार्यक्रम	५०१०३१०	२६५६४१५	५३.०२
५०	३७०८०६३	क्षयरोग नियन्त्रण	१६३३६३	८०८०४	४९.४६
५१	३७०८०९३	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	१९२२५९	११२०३४	५८.२७
		जम्मा	२५६३५२१२	१३८१३८०६	५३.८९

पूँजीगत खर्च

रु. हजारमा

सि.नं.	व.उ. शि.नं.	कार्यक्रम	कायम बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१	३७००१४४	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा (जनस्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, चौकी तथा उपचौकीहरू)	१९००	१९००	१००.००
२	३७००२३४	अस्पतालहरू	५९५०	२६५३	४४.५९
३	३७००२४४	औषधी व्यवस्था विभाग	८०१८	३७३८	४६.६२
४	३७००३०४	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	२०००	९६२	४८.०९
५	३७०१०१४	राष्ट्रिय जनसंख्या कार्यक्रम	१२५०	२९५	२३.६३
६	३७०१०७४	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	०		०
७	३७०११२४	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	०		०
८	३७०११३४	क्षयरोग नियन्त्रण	२०२०८२	१५२३	०.७५
९	३७०११४४	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	९६६०	४९७२	५१.४७
१०	३७०११५४	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम	१४२१८०	५४१३९	३८.०८
११	३७०११६४	एकीकृत बाल स्वास्थ्य एवं पोषण कार्यक्रम	१८७८४९	६०६५४	३२.२९
१२	३७०११९४	इपिडेमियोलोजी, औलो , कालाज्वर नियन्त्रण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन	१४१००		०.००
१३	३७०१२०४	कुष्ठरोग नियन्त्रण	८०		०.००
१४	३७०१२१४	औषधि र उपकरण आपूर्ति	५४०२००	१३८७१५	२५.६८
१५	३७०१२२४	अस्पताल निर्माण सुधार तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली	२६१००	१९८१	७.५९
१६	३७०१२३४	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	३६०	३४८	९६.५७
१७	३७०१२४४	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम	७६००	१०१०	१३.२९
१८	३७०१२६४	स्वास्थ्य प्रयोगशाला सेवा	११५०००	२६७२६	२३.२४

मन्त्रालयगत प्रगति विवरण, २०७१

१९	३७०१२९४	विविध कार्यक्रम (आयुर्वेद विभाग)	१६२७७५	६२२	०.३८
२०	३७०१३४४	अनुगमन, मूल्यांकन तथा योजना सुदृढीकरण	२५६५००	२२०५८	८.६०
२१	३७०१३६४	प्राथमिक स्वास्थ्य पुनर्जागरण कार्यक्रम	१०००	७६३	७६.२९
२२	३७०८०२४	राष्ट्रीय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	३०००	१५५२	५१.७२
२३	३७०८०३४	राष्ट्रीय तालिम कार्यक्रम	१०००		०.००
२४	३७०८०४४	एकीकृत जिल्ला स्वास्थ्य कार्यक्रम	३०३००३५	९९६१८५	३२.८८
२५	३७०८०६४	क्षयरोग नियन्त्रण	८४५	२८५	३३.७१
२६	३७०८०९४	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	७७५००	३१९१६	४१.१८
		जम्मा	४७९६९८४	१३५२९९६	२८.२१

११. आ.व. २०७०/७१ को बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको पहिलो दश महिनाको प्रगति विवरण:

सि.नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा न	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	२०७१ वैशाख मसान्तसम्मको प्रगति विवरण
१	१४७	उच्च पदमा नतीजामा आधारीत कार्य सम्पादन प्रणाली लागू गर्ने । मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन सूचकहरू बनाइ कार्यान्वयन गर्ने । उच्च पदमा नेतृत्व मूल्यांकन प्रणाली शुरू गर्ने ।	• मन्त्रालय अन्तर्गत उच्चपदमा कार्यरत कर्मचारीहरूको लागि कार्य सम्पादन सूचकहरू निर्माण गर्ने कार्य भै रहेको ।
२	१४६	आमा सुरक्षा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ । स्वास्थ्य संस्थामा समयमा नै पुग्ने नसकी प्रसव वेदनाबाट प्रताडित गर्भवती महिलाहरूलाई नजिकको बर्थिङ सेन्टरमा पुर्याइने व्यवस्था मिलाईने छ ।	• ५ वटै क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयलाई यस शिर्षकमा बजेटको व्यवस्था गरिएको । • क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय कार्यक्रम तथा अख्तियारी गै सकेको । • विकट भौगोलिक जिल्लाहरूमा वसोवास गर्ने गर्भवती तथा सुत्केरीलाई जटिलता आएको खण्डमा तत्कालै साईट सम्म लग्नु पर्ने भएमा सो को लागि रकम व्यवस्था गरिएको । • ५ वटै क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयलाई गर्भवती तथा सुत्केरीलाई जटिलता आएमा आवश्यकता अनुसार समन्वय गरि सुविधा सम्पन्न स्थान सम्म पुर्‍याउन निर्देशन दिईएको ।

३	१४५	स्वास्थ्य सेवाको पहुँचबाट बाहिर रहेको विपन्न, दलित, सिमान्तकृत र पिछडिएका जातजातिहरूलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम विस्तार गरिने छ । दुर्गम जिल्लाहरूमा विशेषज्ञ सेवा सहितको घुम्ती शिविरहरू संचालन गरिने छ । विकट जिल्लाहरूमा स्वास्थ्यकर्मीहरूको अभाव हुन नदिने व्यवस्था मिलाइने छ ।	• स्वास्थ्य सेवा पहुँच बाहिर रहेको (२० जिल्ला) स्थानमा सेवा विस्तार गर्ने सम्बन्धमा ५ विकास क्षेत्रमा ४/४ जिल्लाका दरले जिल्ला छनौट भएको साथै प्रत्येक जिल्लामा कार्यक्रम संचालनको लागि ६ लाख विनियोजन भई सो को अख्तियारी समेत पठाई सकिएको र सो कार्यक्रम एकरूपताका साथ संचालन गर्न कार्यक्रम संचालन निर्देशिका समेत सम्बन्धित जिल्लामा पठाईएको ।
४	१४४	नर्सिङहोम तथा निजी अस्तपतालबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवा तथा प्रयोगशालाको गुणस्तर र शुल्क निर्धारण एवंम फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।	• मापदण्डको मस्यौदा तयार भै स्वीकृतिको क्रममा रहेको ।
५	१४३	प्राथमिक विद्यालयमा १ देखि ५ कक्षासम्म अध्ययनरत अवधिमा प्रत्येक विद्यार्थीले कम्तीमा १ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने अभियान संचालन गरिने छ ।	• प्रस्तुत कार्यलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिएको ।
६	१४२	महामारीको रूपमा देखा पर्ने रोगहरू भाइरल एभिनय इन्फ्लूएन्जा, स्वाइन फ्लु, बर्ड फ्लु, डेंगु जस्ता रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि आवश्यक औषधि उपकरणहरू खरिद गरी बफर स्टकमा राख्ने व्यवस्था मिलाईएको छ ।	• महामारीको रूपमा देखा पर्ने रोगहरूको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि आवश्यक औषधि उपकरणहरू खरिद प्रक्रिया भै रहेको । खरिदको लागि टेण्डर डकुमेन्ट तयार भई रहेको ।

७	१४१	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गर्न प्राकृतिक चिकित्सा, योग, होमियोप्याथी, यूनानी, अकुपञ्चर र आम्ची सेवालाई निरन्तरता दिएको छ । आयुर्वेदको क्षेत्रमा जडीबुटीको दीगो व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई सरोकारवाला निकायको सहकार्यमा अगाडि बढाइने छ ।	• समन्वयात्मक क्रियाकलाप भै रहेको । बुढानिलकण्ठमा जडिवुटि वगैँचाको सुदुढीकरणको लागि कार्य अगाडी बढाइएको ।
८	१४०	७५ वर्ष नाघेका ज्येष्ठ नागरिक र १५ वर्षमुनिका बालबच्चाको मुटुरोगको निःशुल्क उपचार गरिने छ । मृगौलाको निःशुल्क डायलासिस सेवा क्षेत्रीयस्तरसम्म विस्तार गरिने छ । स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि गर्न केही अस्पतालहरूमा ज्येष्ठ नागरिक वार्ड स्थापना गरी विस्तार गरिने छ ।	• ज्येष्ठ नागरिकवार्ड स्थापनाको गृहकार्य भई विभिन्न अस्पतालहरूमा त्यस्तो वार्ड स्थापना गरिएको ।
९	१३९	आगामी आर्थिक वर्षमा स्वास्थ्य क्षेत्र पूर्वाधार निर्माणलाई विस्तार गरिने छ । जिल्ला अस्पताल, जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, हेल्थपोष्ट, बर्थिङ सेन्टर समेत गरी थप २ सय ३८ वटा स्वास्थ्य संरचनाहरू निर्माण हुने छन् ।	• आयोजना टेण्डर आह्वान गरिएको तथा ६० आयोजनाको लगत इष्टिमेट स्वीकृत गरिएको ।
१०	१३८	खोप सेवा कार्यक्रमलाई दीगो र व्यवस्थित गर्न कानूनी संयन्त्र निर्माण गरिने छ । आगामी वर्ष राष्ट्रिय खोप कोष स्थापना गरिने छ ।	• प्रस्तुत विषयमा कार्य अगाडी बढाइएको ।
११	१३७	पाँच सय उप-स्वास्थ्य चौकीहरूलाई आगामी वर्ष मापदण्डको आधारमा स्वास्थ्य चौकी स्तरोन्नति गरिने छ ।	• ५०० उपस्वास्थ्य चौकीलाई स्वास्थ्य चौकीमा स्तरोन्नती गर्ने कार्य भइरहेको ।

१२	१३६	देशभरका बर्थिङ सेन्टरहरूमा जन्मने नवजात शिशुको स्वास्थ्य र दिर्घायुका लागि बच्चाहरूको न्यानो कपडा सहितको शिशु स्याहार सामग्री वितरण गरिने छ ।	• बर्थिङ सेन्टरमा जन्मेका १६७५० जना नवजात शिशुको लाई न्यानो झोला खरीद तथा वितरण गरिएको ।
१३	१३५	अंचल, उप क्षेत्रीयस्तरका अस्पतालहरूबाट सर्ने र नसर्ने रोगको रोकथाम तथा उपचार सेवा विस्तार गरिने छ ।	• उपचार सेवा विस्तार गरिएको ।
१४	१३४	स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउन सरकारी, निजी र गैर सरकारी अस्पताल, मेडिकल कलेज, डेन्टल कलेज र स्वास्थ्य प्रतिष्ठानहरूको समन्वयमा बिशिष्टिकृत सेवालाई चरणबद्ध रूपमा विस्तार गर्न संयन्त्रको निर्माण गरिने छ ।	• प्रस्तुत विषयमा कार्य अगाडी बढाइएको ।
१५	१३३	आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई निःशुल्क बनाउने नीति लिइएको छ । सामाजिक सुरक्षा सेवालाई सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य विमा नीति तयार गरी आगामी पाँच वर्ष भित्र देशभर स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम लागू गरिने छ । यो कार्यक्रम आगामी आर्थिक वर्ष १५ जिल्लाबाट शुरू गरिने छ ।	• बीमा सम्बन्धी नीतिको मस्यौदा स्वीकृत गरिएको । • राष्ट्रिय बीमा विकास समिति गठन आदेश सहमती भई बीमा कोष नियमावली तयारी बीमा कार्यक्रम लागु हुने जिल्ला बागलुङ्ग, कैलाली र ईलाम मध्ये कैलाली जिल्लामा सर्वेक्षण सम्बन्धी कार्य शुरू गरिएको ।

अनुसूचीहरु

Foreign Aid Commitment*
Projectwise
FY 2013/14 (2070/71)

S.N.	Date of Agreement	Donor	Name of the Project	Type of Assistance	Amount (in millions)		Sector
					In Foreign Currency	In NRs.	
1	24 July 2013 (Sawan 9, 2070)	Japan	Assistance for Constituent Assembly Election	Grant	JPY 149	142.00	CA Election
2	31 July 2013 (16 Sawan 2070)	World Bank Group	Development Policy Credit	Loan	US\$ 30	2900.00	Financial Reform
3	9/16/2013 (Bhadra 31, 2070)	Finland	Rural Water Supply and Sanitation Project in Western Nepal (RWSSP WN II)	Grant	Euro 13.7	1850.00	Local Development
4	Septmeber 11, 2013 (Bhadra 26, 2070)	World Bank Group	Nepal India Electricity Transmission and Trade Project (NIETTP)	Grant	US\$ 2.00	200.00	Hydropower (Clean Energy)
				Loan	US\$37	3700.00	
5	October 20, 2013 (Kartik 3, 2070)	ADB	Implementation of SASEC Road Connectivity Project	Loan	USD 75	7500.00	Physical Infrastructure and Transport
6	October 24, 2013 (Kartik 7, 2070)	Norway	Assistance for Constituent Assembly Election	Grant	Norwegian Kroner 50	880.00	CA Election
7	November 10, 2013 (Kartik 24, 2070)	EU	School Sector Reform Program (SSRP)- Additional	Grant	Euro 31.60	4280.00	Education
8	November 28, 2013 (Mangsir 13, 2070)	China	Grant and Concessional Loan Assistance to acquire and Purchase Aircrafts	Grant	RMB 180	2943.00	Civil Aviation
				Loan	RMB 228	3728.00	
9	November 28, 2013 (Mangsir 13, 2070)	DFID	School Sector Reform Program (SSRP)- Additional	Grant	Pound Sterling £ 2	330.00	Education
10	November 29, 2013 (Mangsir 14, 2070)	ADB	The Project Preparatory Facility for Hydropower Projects	Grant	USD 21	2091.00	Hydropower (Clean Energy)
11	December 6, 2013 (Mangsir 21, 2070)	EU	Public Financing Management 9PFM) Reform in Nepal	Grant	Euro 10	1339.00	Public Finance
12	December 11, 2013 (Mangsir 26, 2070)	Switzerland	Local Governance and Community Development Program(LGCDP II)	Grant	Swiss Franc 10	1090.00	Local Development
13	December 16, 2013 (Poush 1, 2070)	DENIDA	UNNATI - Inclusive Growth Program in Nepal	Grant	Danish Kroner 400	7200.00	Agriculture
14	December 16, 2013 (Poush 1, 2070)	DENIDA	Peace, Rights and Governance (PRGP) Program	Grant	Danish Kroner 200	3600.00	Governance

15	December 16, 2013 (Poush 1, 2070)	DFID	Local Governance and Community Development Program(LGCDP II)	Grant	Pound Sterling £ 70	11300.00	Local Development
16	January 6, 2014 (Poush 22, 2070)	Switzerland	Employment Fund Project (Additional)	Grant	Swiss Franc 1.999576	219.95	Education
17	January 20, 2014 (Magh 06, 2070)	ADB	Building Climate Resilience of Watershed in Mountain Eco-Regions in Nepal Project	Grant	USD 23.5	2320.00	Forest
18	February 2, 2014 (19 Magh 2070)	USAID	Project Support on various sector	Grant	USD 75.419854	7540.00	Multisector
19	February 10, 2014 (Magh 26, 2070)	World Bank Group	Pro-Poor Urban Regeneration Pilot Project	Grant	USD 2.75	274.00	Urban Development
20	March 05, 2014 (Falgun 21, 2070)	China	Project Support on various sector	Grant	RMB 120	1920.00	Multisector
21	March 06, 2014 (Falgun 22, 2070)	ADB	Bagmati River Basin Improvement Project (BRBIP)	Loan	USD 25.5	2550.00	Water Supply
				Grant	USD 4.5	450.00	
22	March 24, 2014 (Chaitra 08, 2070)	World Bank Group	Strengthening National Rural Transport Program (SNRTP)	Loan	USD 28	2720.00	Local Development
				Grant	USD 72	6990.00	
23	March 24, 2014 (Chaitra 08, 2070)	World Bank Group	Irrigation and Water Resource Management Project (IWRMP-AF)	Loan	USD 30	2910.00	Irrigation
				Grant	USD 20	1940.00	
24	April 3, 2014 (Chaitra 20, 2070)	Switzerland	Local Roads Improvement Program(LRIP)	Grant	Swiss Franc 19.49	1949.00	Local Development
25	April 3, 2014 (Chaitra 20, 2070)	Switzerland	Home Garden Project	Grant	Swiss Franc 3.1	335.00	Agriculture
26	April 7, 2014 (Chaitra 24, 2070)	ADB	Melamchi Water Supply Project (MWSP)-additional	Loan	USD 25	2420.00	Physical Infrastructure
27	April 22, 2014 (Baisakh 9, 2071)	Japan	Micro-Hydropower Improvement in Western Area Project	Grant	Jpn. Yen ¥ 1571	1475.00	Hydropower (Clean Energy)
28	May 7, 2014 (Baisakh 24, 2071)	Norway	Local Governance and Community Development Program(LGCDP II)	Grant	Norwegian Kroner 55	962.00	Local Development
29	May 16, 2014 (Jestha 02, 2071)	ADB	Community Managed Irrigated Agriculture Sector Project (CMIASP)	Loan	USD 30	2873.00	Irrigation
30	May 19, 2014 (Jestha 05, 2071)	Korea	National Health Insurance Support Project (NHISP)	TA	Korean Won 5085	460.00	Health
31	May 19, 2014 (Jestha 05, 2071)	ADB	South Asia Tourism Infrastructure Development Project (SATIDP)	Grant	USD 3	220.00	Tourism
				Loan	USD 30	2874.00	

II

33	May 21, 2014 (Jestha 7, 2071)	ADB	Capacity Development Technical Assistance (CDTA) from the Govt. of Japan's Japan Fund	TA	USD1.5 million	138.80	Custom
34	June 9, 2014 (Jestha 29, 2071)	UK	Access to Finance for the Poor Program	Grant	Pound Sterling £ 23.5	3730.00	Financial Reform
Total					Total	102343.75	percentage
					Grant	68168.75	66.61
					Loan	34175.00	33.39
					Total	102343.75	100.00

*उपर्युक्त विवरण २०७१ जेष्ठ मसान्त सम्मको मात्र हो ।

आर्थिक ऐन २०७० को दफा १८ बमोजिम दिइएको राजस्व छुटको विवरण *

सि.नं.	छुट प्रदान गरिएको संस्थाको नाम	मालवस्तुको विवरण	मुद्रा	विजक मूल्य	निर्णय मिति
१	प्रकृति संरक्षण कोष	हातीमा लगाइने Satelite Collar	USD	२३०३८८८०	२०७०/०४/०८
२	अखिल नेपाल फुटबल महासंघ	खेलकुद सामग्री	Euro	७६२११५०	२०७०/०४/०८
३	जैविक प्रविधि विभाग, त्रि. वि.	Microscope	Euro	११४४९,१००	२०७०/०४/१३
४	खानी तथा भू-गर्भ विभाग	Pocket Docimeter	Euro	२३३०१००	२०७०/०४/१६
५	बन्दि सहायता नियोग	जुडो खेल संग सम्बन्धीत सामग्रीहरु	Euro	५२५,१००	२०७०/०४/२१
६	महेन्द्र मा. वि, भलामक	स्कूल बस	INR	१०८५०००१००	२०७०/०४/२०
७	जैविक प्रविधि विभाग, त्रि. वि.	विभिन्न सामग्रीहरु	Euro	८५३४१००	२०७०/०४/२१
८	रक्षा मन्त्रालय	सवारी साधनहरु	IRN	३७७८५५०१००	२०७०/०४/२४
९	नेपाल विद्युत प्रधिकरण	निर्माण सामग्रीहरु	IRN	७२७५६०९,१००	२०७०/०४/२८
१०	प्रमाणीकरण नियन्त्रण कार्यालय	PKI Data centre	USD	६४४१६,१८८	२०७०/०४/२८
११	तिलगङ्गा आँखा अस्पताल	Eye Treatment Equipment	Euro	१२१५७,०००	२०७०/०४/३०
			CHF	१५७३४,१००	
१२	ब्रिटिश गोर्खा नेपाल	सामग्री	Pound S.	१४६७०००१००	२०७०/०५/०९
१३	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामग्री	USD	८१२५२५,१००	२०७०/०५/१८
१४	प्रयास नेपाल	कपडाहरु	Euro	३८४९,१९०	२०७०/०५/१८
१५	नेपाल आयाल निगम	हवाई इन्धन		कि.लि ५००००	२०७०/०५/२५
१६	इलाका प्रहरी कार्यालय दमक र पथरी	सवारी साधनहरु		३ थान	
१७	The leprosy Mission	स्वास्थ्य सामग्रीहरु	USD	२५४०७,१००	२०७०/०६/०३
			Euro	१५०४७,३८८	
			GBP	२७६३,१००	
			CHF	३७०४,१४०	

१८	चौरजारी अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	२४००१००	२०७०१०६१०३
१९	नेपाल राष्ट्रिय आयोजना	शैक्षिक सामाग्रीहरु	USD	२१००१००	२०७०१०६१०३
२०	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	आँखा उपचारका सामाग्रीहरु	USD	१२५०१००	२०७०१०६१०३
२१	विकलाङ्ग मित्र समूह	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	INR	७०९१२५१००	२०७०१०६१०३
			Euro	४५६९१००	
२२	तिलगङ्गा आँखा अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	१५१४३६१७७	२०७०१०६१०३
			Euro	३७७६१२०	
२३	राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण केन्द्र	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	१४७९६१२५	२०७०१०६१३१
२४	अपाङ्ग बाल अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	१९६१०१००	६३१२०७०
२५	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	Chinese	१०००००००१००	६३१२०७०
२६	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	INR	१२३१३९५४१००	६३१२०७०
२७	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	Manual Mass comarator	Euro	२३७५०	६३१२०७०
२८	रक्षा मन्त्रालय	Training Material	According to List		६१७२०७०
२९	जि.वि.स हुम्ला	डिजेल		२०००० लि	६१७२०७०
३०	अन्तर्राष्ट्रिय सोपाक ताक्रो संघ	खेल सामाग्रीहरु	USD	१२५०१००	२०७०१०६११८
३१	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	Rs.	७३९३७५०	२०७०१०६१२०
३२	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	USD	९५६४५६१८२	२०७०१०६१२०
३३	राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण केन्द्र	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	१४७९६१२५	२०७०१०६१३१
३४	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	USD	११५००००१००	२०७०१०७१०३
३५	निर्वाचन आयोग	टोयोटा गाडी यु.एन.डि.पी. ले		५ वटा	२०७०१०७१०७
३६	स्वास्थ्य सेवा विभाग	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	१०६८९४३३०	२०७०१०७१०७
३७	नेपाल अन्धा कल्याण संघ	ब्रेल प्रिन्टर	USD	२०६४५१००	२०७०१०७११०
३८	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	USD	१८४०७१००	२०७०१०७११४

३९	त्रि.वि. शिक्षण अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	६००७०५।९०	२०७०।०७।१४
४०	अपाङ्ग पुनःस्थापना संमाज	हीलचेयर	USD	१३७४८५।६०	२०७०।०७।१५
४१	पशुपति दुध सहकारी	महेन्द्रा बोलेरो जीप	INR	४६१२००।००	२०७०।०७।१५
४२	अखिल नेपाल फुटबल महासंघ	रबरको दाना र शिलिका	USD	३०९४२।४५	२०७०।०७।२४
४३	निर्वाचन आयोग	Toyota Land Cruiser Prado(6)	JPY	१७२४२०२२।००	२०७०।०७।२४
४४	निर्वाचन आयोग	टोनर	USD	६१५३४।००	२०७०।०७।२४
४५	निर्वाचन आयोग	निर्वाचन सामाग्री	USD	३३७५०००।००	२०७०।०७।२५
४६	भरतपुर वर्दघाट २२० के भी प्रसारण	टावर पार्टस	RMD	६९३४८९३।५४	२०७०।०७।२५
४७	लायन्स क्लब इन्टरनेशनल मल्टिपल डिष्ट्रिक्ट	सोलार ल्याम्प	INR	९५२४०६।१८	२०७०।०८।१२
४८	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	INR	७४२७००।००	२०७०।०८।१२
४९	भक्तपुर क्यान्सर अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	INR	१५११०००।००	२०७०।०८।१३
५०	अखिल नेपाल फुटबल महासंघ	पुरस्कारमा आकस्मिक लाभ कर	NRS	१५५००००।००	२०७०।०८।१४
५१	धुलिखेल अस्पताल	CT Scanner	USD	६४४८७०।००	२०७०।०८।१४
५२	Nepal Kidney Centre	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	५००००।००	२०७०।०८।२४
५३	स्वास्थ्य सेवा विभाग	विषादीयुक्त झुल	USD	३१३०३०३।२६	२०७०।०८।२४
५४	पाटन अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	४०००००।००	२०७०।०८।२५
			Pound S.	१३९१७५।००	
			JPY	२५५००००।००	
			IC	१५००००।००	
			Euro	१४७०००।००	
५५	सिंचाई विभाग	प्रयोगशाला उपकरण	Euro	४८८६२।८०	२०७०।०८।२५
५६	वीर अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	३२०७९।००	२०७०।०८।२६
५७	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	एल.सी .डी. टि. भी.		५ वटा	२०७०।०८।३०

III

५८	Leprosy Mission, Nepal	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	२४००००	२०७००८३०
५९	कुशुम-हापुरे १३२	टावर पार्टस तथा सामाग्री	INR	१३०३५५९१००	२०७००८३०
६०	तिलगङ्गा आँखा अस्पताल	Eye Treatment Equipment	JPY	१६१२५५६००	२०७००९१०९
			USD	१२४०७०१००	
			CHF	६१४००१००	
			JPY	३८४३९८९१००	
६१	ACF Nepal	खाद्य सामाग्री	Euro	२२५००१००	२०७००९१०५
६२	Leprosy Mission, Nepal	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	२४०००१००	२०७००९११६
६३	छत्रपाटी निःशुल्क चिकित्सालय	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	२०७००१००	२०७००९११६
६४	विज्ञान प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	सामाग्री	Euro	२५३७००	२०७००९१२२
६५	Nepal Kidney Centre	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	१८३४१००	२०७००९१२२
६६	तिलगङ्गा आँखा अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	३९४१४१००	२०७००९१३०
			USD	१०५८०१००	२०७००९१३०
			AUS\$	५७६६०१००	२०७००९१३०
			JPY	४०८४००१००	२०७००९१३०
६७	महेन्द्र मोरङ बहुमुखी क्याम्पस	शैक्षिक सामाग्रीहरु	Euro	१०९००१००	२०७०१०१०
६८	Global Peace Foundation Nepal	Solar Laltern	USD	२६०००१००	२०७०१०१२
६९	ल्हो प्रा.वि. गोरखा	शैक्षिक सामाग्रीहरु र झोला	USD	८६५१००	२०७०१०१३
७०	तिलगङ्गा आँखा अस्पताल	Eye Treatment Equipment	Euro	२७४१४१००	२०७०१०१३
			JPY	७०००००१००	२०७०१०१३
७१	सिंचाई विभाग	सामाग्री	Euro	१४०१७८६	२०७०१०१३
७२	Later-Day Stain Charities	सामाग्री	USD	१४०००१००	२०७०१०१३
७३	Chitwan National Park	Electric Fence	INR	६१७८३८७००	२०७०१११९
७४	नेपाल आयल निगम	ATF Bonded		४५००० Kiloleter Oil	२०७०१११९
७५	नेपाली सेना	Ambulane Jeep	USD	४६७२७८४	२०७०१११९
७६	Kathmandu University	CAMPELL SCIENTIFIC Material	USD	२२४६५१४९	२०७०१११९

७७	खानी तथा भू-गर्भ विभाग	प्रयोगशाला उपकरण	USD	४७३००।००	२०७०।१।१९
७८	Nepal Eye Program	स्वास्थ्य सामग्रीहरू	USD	१२७९३०।००	२०७०।१।२८
७९	विज्ञान प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालय	कम्प्युटर तथा सफ्टवेयर सामग्री	Euro	९३५९।००	२०७०।१।२९
८०	Children at Risk Network, Nepal	खेलौना तथा शैक्षिक सामग्री	USD	४२२४०।००	२०७०।१।२९
८१	नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्	Nuclear and Molecular Equipment	Euro	६७१५।३४	२०७०।१।२९
८२	लायन्स क्लब अन्तराष्ट्रिय बहु जिल्ला ३२५ नेपाल	Desktop Computers & LCD Monitors	AUS\$	१९०६०।००	२०७०।१।२९
८३	सुषमा कोइराला मेमोरियल ट्रष्ट	स्वास्थ्य सामग्रीहरू	Euro	२१५८४।३५	२०७०।१।२९
८४	प्रगतिशिल दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था	Mahendra Bolero Camper	INR	४५८८५०।००	२०७०।१।२९
८५	नेपाल जुडो संघ	खेल सामग्रीहरू	Euro	७८२७।००	२०७०।१।२३
८६	Ostrich Nepal Pvt. Ltd	Ostriches		All kinds of Ostrich	२०७०।१।२६
८७	त्रिभुवन विश्वविद्यालय	माटो परिक्षण उपकरण	RMD	३५९१२७।८४	२०७१।०१।०९
८८	वीर अस्पताल	स्वास्थ्य सामग्रीहरू	USD	९३६।००	२०७१।०१।०९
८९	लो कुनफोन उपल्लो मुस्ताङ संघ	Solar Power Generation Equipment	INR	१२१९१६५।००	२०७१।०१।१०
९०	जल तथा मौसम केन्द्रीय विभाग	Rain Wise Automatic Weather Station	USD	२६५६।५०	२०७१।०१।१२
९१	ACF Nepal	पोषणसम्बन्धी सामग्री	Euro	७४२९५।००	२०७१।०१।१२
९२	विश्व तेक्वान्दो महासंघ	खेल सामग्रीहरू	USD	३३६४।००	२०७१।०१।१५
९३	नेपाली सेना	घोडाहरू		११ वटा	२०७१।०१।२४
९४	लमजुङ जिल्ला सामुदायिक अस्पताल	स्वास्थ्य सामग्रीहरू	Euro	१०६४।२८	२०७१।०१।२४

९५	पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	AUS\$	१०८०१९०	२०७१।०१।२५
९६	National Kidney Center	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	६००००१००	२०७१।०२।१५
९७	गोरखा फाउन्डेशन	Desktop computers & Laptop	USD	७५४५०१००	२०७१।०२।०९
९८	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	Euro	१५५०९६।०७	२०७१।०२।१८
९९	निर्वाचन आयोग	निर्वाचनमा प्रयोग हुने व्याट्री	INR	३०००००१००	२०७१।०२।२०
१००	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	स्क्यानर मेसिन	KRW	१५०००००१००	२०७१।०२।२१
१०१	गृह मन्त्रालय	सुरक्षा सामाग्री	RMB	६००००००१००	२०७१।०२।२५
१०२	आरोग्य प्रतिष्ठान	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	USD	३१५००१००	२०७१।०२।२५
१०३	Nepal Eye Program	स्वास्थ्य सामाग्रीहरु	CHF	५२६०१००	२०७१।०२।२६
१०४	कन्याम चिया उत्पादक सहकारी	Mahendra Bolero Camper	INR	४४८४५०१००	२०७१।०२।२८
१०५	कालिका नि.मा.वि	TATA LP School Bus	INR	९०००००१००	२०७१।२।२९

*उपर्युक्त विवरण २०७१ जेष्ठ मसान्त सम्मको मात्र हो ।